CĂLĂTORIILE CĂPITANULUI Cook

În romînește de *Șerban Andronescu*

CAPTAIN COOK'S
VOYAGES OF DISCOVERY
Everyman's Library
Edited by Ernest Rhys
London, 1920

CĂLĂTORIILE CĂPITANULUI Cook

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ
București, 1959

JAMES COOK

Călătoriile căpitanului Cook au avut loc în epoca de formare a imperiului colonial englez, fiind sprijinite de Amiralitatea britanică din dorința de cucerire de noi teritorii, precum și din interese comerciale.

Cook nu poate fi considerat — așa cum încearcă să-l prezinte unii autori burghezi — ca descoperitorul mărilor și pămînturilor Oceanului Pacific. Inaintea lui, partea nordică a acestui ocean fusese explorată și cercetată științific de către navigatorii ruși I. Evreinov, F. Lujin, V. Bering și alții, iar navigatorii spanioli, portughezi și olandezi descoperiseră aproape toate arhipelagurile Polineziei și Melaneziei, Noua Zelandă și o parte a continentului australian.

Călătoriile lui Cook au adus însă, fără îndoială, o contribuție de seamă în știința geografiei, îmbogățind cu noi și numeroase date cunoașterea emisferei sudice. Traduse în numeroase limbi străine, jurnalele de bord ale navigatorului englez sînt astăzi una din cele mai cunoscute cărți de călătorie din lume.

Ediția de față prezintă călătoriile lui Cook în versiunea prescurtată publicată de colecția Everyman's Library și întocmită pe baza jurnalelor de călătorie ale căpitanului Cook și secundului său King.

făcută cu nava Endeavour[1] de 370 de tone, cu un echipaj de 84 de oameni, întreprinsă mai ales în vederea observării trecerii planetei Venus peste discul soarelui precum și în vederea explorării Pacificului de sud.

In cele ce urmează vom povesti cu de-amănuntul și fără întrerupere trei dintre principalele călătorii ale iscusitului navigator James Cook.

Acest om capabil și plin de omenie s-a născut la 27 octombrie 1728 la Marton, în Cleveland, un sat situat la vreo șapte kilometri de Great Ayton, în comitatul York. Tatăl lui, care era un modest servitor de fermă, s-a căsătorit cu o femeie din aceeași stare socială. Amîndoi erau cunoscuți în împrejurimi ca oameni cinstiți, cumpătați, cu bune purtări și sîrguincioși, calități care întotdeauna îmbracă în strălucire numele oamenilor simpli.

Cînd navigatorul nostru era de vreo doi ani, tatăl său s-a mutat la Great Ayton și s-a tocmit ca supraveghetor la o mare fermă, cunoscută sub numele de Airyholm, care aparținea lui Thomas Scottowe, Esq.[2]

Și cum tatăl a rămas multă vreme în această slujbă, a urmat și feciorul aceeași îndeletnicire, în măsura în care îi îngăduia vîrsta-i fragedă. În primii ani ai copilăriei, educația lui pare să fi fost neglijată ; dar la treisprezece ani îl găsim învățînd sub îndrumarea unui oarecare Pullen, care preda la școala din Ayton. Acolo și-a însușit primele noțiuni de aritmetică și de contabilitate ; se spune că arăta o remarcabilă ușurință în însușirea științei numerelor.

[1] „Străduința". — N. T.
[2] Esquire, — titlu onorific. — N. T.

Pe la începutul anului 1745, cînd tînărul Cook avea șaptesprezece ani, tatăl lui îl băgă ucenic la William Sanderson, unde timp de patru ani trebuia să se inițieze în comerțul cu articole de băcănie și mărunțișuri, într-o localitate numită Staithes — un populat orășel de pescari, la vreo zece mile de Whithy. În timp ce se afla acolo, Cook dovedea — după părerea lui Sanderson — o maturitate de judecată și o rapiditate în calcule care depășeau cu mult posibilitățile vîrstei lui. Dar fiindcă simțea o puternică înclinare pentru viața marinărească — înclinare întărită de așezarea locului și de cei cu care, poate, legase prietești — în urma unei neînțelegeri banale cu patronul, Cook izbuti să-și desfacă angajamentul după un an și jumătate de aservire și se hotărî să urmeze îndemnul inimii.

În iulie 1746, s-a tocmit pe timp de trei ani ca ucenic la domnii Walker din Whitby, unde și-a îndeplinit slujba spre deplina mulțumire a patronilor. A făcut prima călătorie pe bordul corăbiei „Freelove", o navă de circa 450 de tone, care era folosită mai ales pentru transportul de cărbuni de la Newcastle la Londra.

În mai 1748 a fost chemat la sediu ca să ajute la armarea și echiparea pentru mare a unei frumoase corăbii noi de 600 de tone, numită *Three brothers* [1]. I s-a dat această însărcinare cu scopul de a-l perfecționa în meserie și de a-l califica pentru un post mai bun, cînd va termina ucenicia. După ce a făcut două transporturi de cărbuni, corabia a fost trecută în serviciul statului și trimisă la Middleburgh ca să transporte trupe la Dublin. După aceea, nava a luat pe bord un alt regiment, pe care l-a dus la Liverpool. De acolo vasul a purces la Deptford, unde a fost liberat în aprilie 1749. Pînă la sfîrșitul sezonului, Cook a slujit pe bordul lui, în timp ce era folosit în negoțul cu Norvegia.

Desfăcîndu-i-se în mod onorabil contractul, el se angajează imediat pe bordul unei corăbii folosite în comerțul baltic și, în următorii doi ani, făcu mai multe călătorii fără mare însemnătate. În 1752, vechiul său patron îl promovă ca

[1] „Trei frați". — N. T.

secund pe una din corăbiile sale, numită *Friendschip* [1]; în această calitate munci cu multă pricepere — spre mulțumirea armatorilor — deoarece se zice că i s-ar fi oferit postul de căpitan. El însă a refuzat, și aceasta a fost, într-adevăr, o împrejurare fericită pentru țara lui.

În primăvara anului 1755 au început ostilitățile dintre Marea Britanie și Franța; s-au emis mandate de înrolare forțată și Cook, a cărui corabie se afla atunci pe fluviul Tamisa, temîndu-se să nu fie mobilizat, s-a hotărît, în măsura posibilului, să se ascundă; dar, mai tîrziu, reflectînd asupra greutăților acestui proiect, s-a hotărît să intre voluntar în marina regală, „avînd de gînd — după cum s-a exprimat el însuși — să-și încerce norocul pe această cale".

Potrivit acestui plan, a recurs la serviciile unui stabiliment din Wapping și s-a angajat pe bordul unui vas de șaizeci de tunuri, *Eagle* [2], comandat pe vremea aceea de căpitanul Hamer. În octombrie următor, cînd pe acest vas a fost numit căpitanul Hugh Palliser — mai tîrziu Sir Hugh Palliser — sîrguința lui Cook și atenția cu care își îndeplinea îndatoririle profesionale n-au rămas neobservate de acel comandant inteligent și tînărul nostru a găsit mai mult sprijin decît ar fi putut spera în situația lui modestă.

Ajungînd la urechile rudelor și prietenilor din țară vești despre meritele lui Cook, cîțiva dintre aceștia se interesară cu căldură de soarta lui și procurară de la domnul Osbaldeston, membru al parlamentului pentru Scarborough, o scrisoare de recomandație către căpitan, prin care acesta era rugat să le arate în ce fel ar putea ei să sprijine promovarea lui Cook.

Căpitanul Palliser recunoscînd pe deplin calitățile lui Cook, sugeră că i s-ar putea obține un certificat de *master* [3], care l-ar pune într-o situație potrivită aptitudinilor lui și i-ar da putința să nu înșele așteptările celor ce l-au cinstit cu ocrotirea lor.

Ca urmare, s-au făcut demersuri pentru un certificat de *master*, pe care l-a obținut în mai 1759 pentru cuterul

---

[1] „Prietenia". — N. T.
[2] „Vulturul". — N. T.
[3] Căpitan de vas comercial. — N. T.

Grampus [1] ; dar numirea nu i s-a făcut, deoarece *master*-ul precedent s-a reîntors pe neașteptate. Totuși, peste cîteva zile a fost numit *master* pe *Garland* [2] ; dar și aci avu parte de dezamăgire întrucît, la cercetare, se află că vasul plecase în cursă. În cele din urmă a fost numit pe *Mercury*, care trebuia să plece spre America de nord sub comanda lui Sir Charles Saunders ; acesta, împreună cu generalul Wolfe, era pe atunci angajat în memorabilul asediu al Quebecului.

Necesitățile operațiilor militare cereau să se facă sondaje pe rîul Sfîntul Laurențiu, chiar în fața taberei franceze, la Montmorency și Beauport. Deoarece acțiunea aceasta era socotită de toată lumea ca primejdioasă și grea, căpitanul Palliser, cunoscînd iscusința și îndrăzneala lui Cook, i-a încredințat lui această misiune. Era greu de făcut sondaje în timpul nopții, pentru a nu fi observat ; totuși Cook a îndeplinit sarcina în chipul cel mai desăvîrșit, spre deplina mulțumire a superiorilor săi. El și-a executat însărcinarea multe nopți la rînd, nesupărat, dar în cele din urmă a fost descoperit de inamic. Mai multe pirogi cu indieni au fost trimise ca să-l înconjure ; el n-a avut altceva de făcut decît să se îndrepte spre insula Orléans, unde a ajuns urmărit atît de aproape, încît abia reușise să sară de pe prova bărcii lui, că indienii se și urcară pe la pupă și o duseră îndărăt în triumf.

Sînt puține temeiuri, poate chiar nici unul, să se creadă că înaintea acestei perioade, Cook ar fi avut cunoștințe de topometrie ; dar mintea lui avea o asemenea vigoare, iar aptitudinea de a-și însuși cunoștințe era atît de dezvoltată, încît repede stăpînea orice subiect asupra căruia se concentra. În ciuda împrejurărilor neprielnice în care lucrase, el a prezentat amiralului un plan atît de complet al albiei rîului și al sondajelor întocmite, încît părea să fi fost executat în condiții normale de cel mai experimentat topograf.

Navigatorul nostru mai îndeplini și o altă misiune nu mai puțin importantă, care contribui și ea la faima lui. Navigația pe rîul Sfîntul Laurențiu era anevoioasă și primejdioasă — mai ales pentru englezi, care erau străini în acel ținut. De aceea amiralul, care avea o părere foarte bună

[1] „Delfinul". — N. T.
[2] „Ghirlanda". — N. T.

despre capacitatea lui Cook, îl însărcină să topografieze rîul dincolo de Quebec, ceea ce acesta făcu cu sîrguința și îndemînarea de care dăduse dovadă și mai înainte.

Harta rîului s-a publicat după ce a fost completată cu sondaje și directive de navigație ; precizia ei era atît de mare, încît întrecea toate celelalte ridicări topografice ale epocii.

După cucerirea Canadei, la 2 septembrie 1759, Cook a fost numit *master* pe *Northumberland,* sub comanda lordului Colvill. Pe această corabie lordul petrecu iarna acelui an în calitate de comodor, la Halifax ; iar purtarea lui Cook în noua situație, îi aduse ca și altădată prietenia și prețuirea comandantului său.

Simțind că de data aceasta era pe punctul de a fi înaintat, el arătă o lăudabilă dorință de a se califica în profesiunea lui, drept care își închină orele de răgaz studiului acelor ramuri ale științei care i-ar fi putut sluji mai tîrziu în viață. La Halifax citi el pentru prima oară *Elementele* lui Euclid și studie astronomia. Cărțile pe care avea posibilitatea să le capete erau într-adevăr puține, dar sîrguința și perseverența împlineau multe lipsuri, dîndu-i posibilitatea să facă progrese la care un om înzestrat cu mai puțin geniu n-ar fi putut ajunge chiar în împrejurări mult mai prielnice.

La 1 aprilie 1760 el primi o însărcinare oficială și de atunci înaintă zi cu zi pe calea gloriei. În septembrie 1762 luă parte la recucerirea insulei Terra Nova, după care flota engleză rămase cîtva timp la Placentia [1] cu scopul de a întări mijloacele de apărare ale acestui port. În această perioadă, Cook avu încă o dată prilejul să-și arate destoinicia și zelul în slujba patriei ; el făcu ridicarea topografică a portului și a înălțimilor localității și, în acest fel, atrase atenția căpitanului Graves, mai tîrziu amiral, care pe-atunci era guvernator în Terra Nova. Intrînd în vorbă cu Cook, căpitanul Graves își dădu seama de inteligența și puterea lui de judecată și își formă o părere deosebit de bună despre aptitudinile sale în general, și despre priceperea sa nautică în special ; ținînd mai multă vreme legătura cu el, căpitanul deveni din ce în ce mai binevoitor față de tînărul navigator.

[1] Port și golf în Terra Nova. — N. T.

Înzestrat cu o minte ageră şi activă, îndemnat, poate, de succesul obţinut în lucrările sale din trecut şi de nădejdea apropiatei înaintări, Cook desfăşură mai departe o muncă neobosită pentru a se familiariza cu coasta nord-americană şi pentru a înlesni navigaţia de-a lungul ei ; iar stima pe care cu drept cuvînt o avea căpitanul Graves pentru el, era împărtăşită cu dragă inimă de toţi ofiţerii sub care servise.

Spre sfîrşitul anului 1762, Cook se reîntoarse în Anglia ca locotenent, iar la 21 decembrie se căsători, la Barking, în Essex, cu o fată ce purta numele de Batts, pe care o iubea cu duioşie şi care avea tot dreptul la cea mai caldă afecţiune şi stimă din partea lui. Se zice că James Cook ar fi fost naşul acestei fete şi că şi-ar fi arătat încă de atunci dorinţa de a o lua mai tîrziu de nevastă. Dacă această poveste este adevărată, ea constituie un izbitor exemplu al tăriei sale de caracter şi al trăiniciei dragostei lui. Totuşi, situaţia sa în viaţă, ca şi înaltele şi însemnatele slujbe care i-au fost încredinţate, nu i-au îngăduit să se bucure fără întrerupere de fericirea matrimonială ; şi, ca toţi ofiţerii de valoare, primele sale gînduri şi le îndrepta către profesiunea lui.

În 1763, la sfîrşitul războiului, căpitanul Graves a fost trimis din nou guvernator în Terra Nova. Întrucît insula aceea avea mare însemnătate comercială şi fusese obiectul disputei dintre Marea Britanie şi Franţa, guvernatorul obţinu, în urma unei stăruitoare solicitări, înfiinţarea unui serviciu pentru topografierea coastelor ei ; iar Cook a fost însărcinat să execute acest plan. De aceea porni împreună cu prietenul său guvernatorul şi, după ce topografie micile insule St. Pierre şi Miquelon, cedate Franţei prin tratat, se reîntoarse în Anglia la sfîrşitul sezonului.

La începutul anului următor, 1764, fu numit topograf al marinei pentru Terra Nova şi Labrador şi însoţi pe fostul său comandant, sir Hugh Palliser, care fusese numit guvernator al Labradorului şi al Terra Novei. El putu astfel să continue topografierea coastelor ca şi mai înainte.

Glasul unanim al celor mai în măsură să judece îl socoteau pe Cook extrem de bine calificat în această funcţie ; iar hărţile pe care le-a publicat ulterior îndreptăţeau cea mai deplină încredere în capacitatea sa. El a explorat şi interiorul insulei Terra Nova mult mai amănunţit decît se făcuse

pînă atunci. Intrînd în inima țării, a descoperit mai multe lacuri mari, a căror poziție a determinat-o cu exactitate.

Se pare că în acest serviciu a fost angajat pînă în 1767. Totuși în 1765 îl găsim cu sir William Burnaby în stațiunea din Jamaica. Acest ofițer, avînd nevoie să trimită mesaje guvernatorului din Yucatan cu privire la tăietorii de bușteni din golful Honduras, îi încredință această misiune locotenentului Cook ; acesta o execută cu multă pricepere iar amiralul fu cît se poate de mulțumit. O relatare a acestei călătorii pe mare și pe uscat s-a publicat în 1769 sub titlul : *Note dintr-o călătorie de la rîul Balise, din golful Honduras, la Merida, capitala provinciei Yucatan, din Indiile Occidentale Spaniole, făcute de locotenentul Cook.*

Că navigatorul nostru ajunsese în acest timp la o desăvîrșită măiestrie în astronomia practică, se vede dintr-o scurtă comunicare pe care a redactat-o și care a fost inserată în volumul al șaptelea din *Philosophical Transactions* [1] sub titlul : *O observație a unei eclipse solare pe insula Terra Nova, la 5 august 1766, longitudinea locului fiind determinată chiar cu ajutorul eclipsei.* Observația a avut loc pe una din insulele Burgeo, aproape de capul Ray, la latitudinea de 47° 36′ 19″, la extremitatea sud-vestică a Terra Novei. Lucrarea lui Cook fiind comunicată lui Witchell, acesta o compară cu o observație a aceleiași eclipse făcută de profesorul Hornsby și din ambele calculă diferența de longitudine dintre locurile de observare, făcînd corecția necesară pentru paralaxă și pentru forma sferoidal-alungită a pămîntului. Admiterea comunicării lui Cook în *Philosophical Transactions* și faptul că ea n-a trecut neobservată, denotă îndeajuns că era socotit ca un matematician capabil.

În timpul domniei lui George III, spiritul de întreprindere ajunsese la cea mai mare dezvoltare și a fost îndrumat spre înfăptuirea celor mai înalte scopuri. De îndată ce restabilirea păcii a dat din nou putința dezvoltării cercetărilor științifice prin lărgirea limitelor descoperirilor, au fost puse la cale două expediții, care au fost conduse de căpitanii Byron, Wallis și Carteret ; iar înainte de întoarcerea celor doi din

[1] Publicația oficială a Academiei Britanice de Științe. — N. T.

urmă, a fost organizată o a treia expediție, avînd ca obiect principal dezvoltarea cunoștințelor astronomice.

Deoarece cu mult înainte se calculase că în 1769, planeta Venus va trece peste discul soarelui — fenomen de mare importanță astronomică și care mobilizase atenția oamenilor de știință — s-a stabilit că locul cel mai potrivit pentru observarea lui ar fi sau insulele Marchize, sau una din insulele cărora Tasman le dăduse diverse numiri ca Amsterdam, Rotterdam și Middleburgh, dar care acum sînt mai cunoscute sub numele colectiv de Insulele Amiciției [1]. Fiind o chestiune de mare însemnătate pentru astronomie, Academia Britanică de Științe, cu lăudabilul zel pe care l-a arătat totdeauna pentru promovarea acestei științe, înaintase, la începutul anului precedent, un memoriu în care se cerea, printre altele, să se echipeze pe socoteala guvernului un vas care să transporte oameni competenți care, de la unul din locurile mai sus amintite, să observe trecerea planetei.

Cererea fiind rezolvată cu promptitudine și amiralitatea primind ordin să pună la dispoziție un vas în acest scop, Stephens, secretarul consiliului, informă Academia de Științe la 3 aprilie că totul se desfășoară în conformitate cu dorințele ei.

La început, cu supravegherea expediției fusese însărcinat Dalrymple ; era un eminent om de știință, membru al Academiei de Științe, care demult se distinsese în domeniul geografiei Pacificului de sud. Deoarece avea și o bună pregătire marinărească, el insistă — pe drept cuvînt — ca înainte de a porni în călătorie să i se dea și brevetul de căpitan al vasului. Sir Edward Hawke — ulterior lord Hawke, din marina militară, nu din cea civilă — care prezida atunci consiliul amiralității, s-a opus cu strășnicie ; iar cînd s-au făcut presiuni, a declarat că pentru nimic în lume nu va aproba un asemenea brevet.

Amîndouă părțile erau de neînduplecat ; de aceea s-a găsit de cuviință să se caute o altă persoană pentru conducerea expediției. Ca urmare, la recomandarea lui Stephens, întărită și de referințele lui Sir Hugh Palliser, care cunoștea prea bine meritele navigatorului și capacitatea lui de a se

[1] Cunoscute și sub numele de Arhipelagul Tonga. — N. T.

achita de această însărcinare, lorzii din consiliu îl numiră în acest post deosebit de important pe locotenentul Cook care, la 25 mai 1768, a fost înaintat la gradul de căpitan al marinei regale. Trebuie să amintim că el avea aproape patruzeci de ani.

După aceea, sir Hugh Palliser a fost însărcinat să găsească un vas potrivit unei asemenea călătorii. După ce, împreună cu James Cook, a cărui judecată o prețuia mult, a examinat un mare număr de nave ancorate pe Tamisa, s-au hotărît în cele din urmă asupra corăbiei *Endeavour*, de 370 de tone, care inițial fusese construită ca navă de cărbuni.

Între timp, căpitanul Willis se înapoiase din călătoria sa în jurul lumii și semnalase Academiei de Științe că locul cel mai potrivit pentru observarea fenomenului ar fi la Port Royal în insula Regelui George, actualmente numită Otaheite[1]; părerea sa a fost adoptată și observatorii au primit ordin să se îndrepte într-acolo.

Charles Green, ajutorul doctorului Bradley, astronomul curții, a fost însărcinat să asiste pe căpitanul Cook la conducerea părții astronomice a expediției. El era însoțit și de Joseph Banks, (mai tîrziu Sir Joseph, președinte al Academiei de Științe). Acest prieten al științei — posesor încă din tinerețe al unei uriașe averi, călăuzit de dorința de a o întrebuința în cele mai bune scopuri — a luat parte la această expediție obositoare și primejdioasă, însuflețit de dorința de a se instrui și de a-și spori cunoștințele. El era însoțit de doi desenatori, un secretar și patru servitori.

Doctorul Solander, un suedez priceput și învățat, care fusese numit printre custozii bibliotecii de la *British Museum* și care, ca elev al lui Linné, era expert în materie de istorie naturală, se alătură și el expediției. Stăpînit de entuziasmul pe care îl insufla Linné discipolilor săi, el înfrunta primejdiile cu curaj, cînd urmărea vreun studiu preferat și — fiind un om de mare erudiție și capacitate — contribui în mare măsură ca expediția la care avea să ia parte să strălucească și din acest punct de vedere.

Deși principalul scop al acestei călătorii era observarea trecerii planetei Venus, s-a considerat că ar fi bine ca ea

[1] Cunoscută sub numele de Tahiti. — N. T.

să urmărească și alte obiective. De aceea căpitanul Cook primi directive ca, după îndeplinirea misiunii principale, să meargă mai departe în vederea unor noi descoperiri în Pacificul de sud, regiune care începea să fie explorată cu un zel neobișnuit.

Echipajul navei *Endeavour* era format din optzeci și patru de persoane. Fusese aprovizionată pentru optsprezece luni ; avea zece tunuri mobile și douăsprezece semimobile și muniție din belșug ; apoi mai fuseseră luate pe bord tot felul de mărfuri. Principalii ofițeri erau următorii :

NAVA *ENDEAVOUR* [1]

James Cook, numit căpitan la 25 mai 1768.
Zachary Hicks, locotenent.
John Gore.
Robert Molineux, master, decedat la 15 aprilie 1771 ; urmat de Richard Pickersgill.
Charles Clerke, secund.
John Gathray, șef de echipaj, decedat la 4 februarie 1771 ; urmat de Samuel Evans.
Stephen Forward, tunar.
John Satterley, tîmplar, decedat la 12 februarie 1771 ; urmat de George Nowell.
William B. Monkhouse, chirurg, decedat la 5 noiembrie 1770 ; urmat de William Perry.
Richard Orton, secretar.

La 30 iulie 1768, căpitanul Cook ridică pînzele la Deptford, iar la 13 august ancoră în strîmtoarea Plymouth, de unde, după o ședere de cîteva zile, ieși în larg.

După ce au părăsit canalul Mînecii, au zărit pentru prima dată uscat la 2 septembrie, cînd capurile Finisterre și Ortegal au apărut la orizont, în Spania. La 13 septembrie au ajuns la Madeira și au ancorat la Funchal. Acolo au pierdut din nefericire pe Weir, secundul *master*-ului, care, căzînd peste bord în timp ce trăgea ancora, s-a înecat.

Cu colinele ei acoperite de podgorii, această insulă apare din mare într-o frumoasă perspectivă. Natura a fost foarte mărinimoasă cu Madeira. Locuitorii nu sînt lipsiți de pricepere, ci de sîrguință. Pămîntul este atît de bogat și clima atît de variată, încît cu greu se găsește vreo plantă, fie dintre cele

[1] Arhivele Amiralității, Whitehall. — N. A.

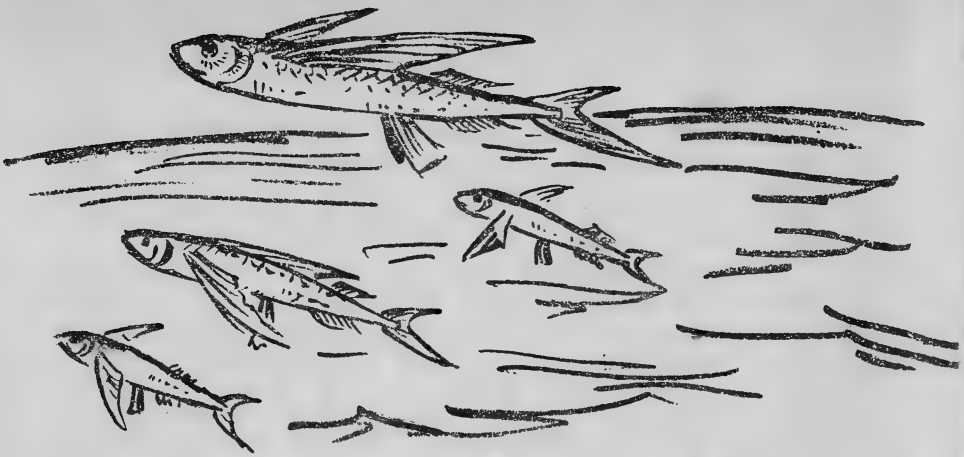

PEȘTI ZBURĂTORI

necesare, fie dintre cele ce reprezintă un lux în viață, care să nu poată fi cultivată. Ananasul și manghierul [1] cresc aproape de la sine, iar pe dealuri se află o mare varietate de pomi roditori. Grîul crește de asemenea foarte frumos și dă recolte îmbelșugate.

Funchal este așezat în fundul unui golf, e construit fără plan, la întîmplare, are străzi înguste și prost pavate. Bisericile conțin un mare număr de podoabe, picturi și statui, în cea mai mare parte prost executate.

La 19 septembrie ridicară pînzele din Madeira și la 23 ajunseră în dreptul piscului Teneriffe. Acest munte are aproape 4 600 m înălțime. La 29 septembrie văzură Bona Vista, una din insulele Capului Verde. De la Teneriffe la Bona Vista întîlniră o mulțime de pești zburători, foarte frumoși, părțile lor laterale semănînd cu argintul lustruit. Banks prinse la 7 octombrie o așa-numită galeră [2] și mai multe animale marine din ordinul moluștelor.

La 25 octombrie traversară ecuatorul. La 29 octombrie, seara, observară și ei acel aspect luminos al mării de care vorbesc navigatorii : din mare ieșeau raze de lumină care

[1] *Mangifera*, arbore tropical, înalt de peste 10 metri, mereu verde. — N. T.

[2] Sifonoforă răspîndită în aproape toate mările. Este o celenterată prevăzută cu o băşică mare cu aer care ține animalul la suprafața apei, cînd marea este calmă. Are o mulțime de tentacule, de 3—4 m lungime, care atîrnă de băşică ; e superb colorată dar urzicantă. — N. T.

semănau cu fulgerele. Aruncînd o plasă, Banks şi doctorul Solander au prins o specie de meduză care semăna cu o substanţă metalică puternic încălzită, şi care răspîndea o lumină albicioasă. În acelaşi timp au mai prins vreo cîţiva crabi extrem de mici, dar care străluceau puternic [1].

Întrucît merindele erau pe sfîrşite, luară hotărîrea să acosteze la Rio de Janeiro, unde au ajuns la 13 noiembrie.

Cu o barcă, Hicks, primul locotenent, a fost trimis înainte ca să înştiinţeze pe guvernator că vor să intre în port ca să-şi procure provizii proaspete şi un pilot. Barca s-a întors fără locotenent; fusese reţinut pînă la venirea pe ţărm a căpitanului. Puţin după aceea, o barcă de zece vîsle, plină cu soldaţi, dădu ocol vasului; nu avu loc nici o convorbire. Veni apoi altă barcă cu mai mulţi ofiţeri ai viceregelui, care întrebară de unde vine *Endeavour*, ce are pe bord, cîţi oameni, cîte tunuri şi ce destinaţie are. La aceste întrebări şi la multe altele li s-a răspuns fără echivoc; atunci ei s-au scuzat pentru reţinerea locotenentului şi pentru celelalte măsuri pe care le luaseră, arătînd că procedaseră astfel doar fiindcă aşa era obiceiul.

Căpitanul Cook coborî pe ţărm la 14 noiembrie şi obţinu aprobarea de a cumpăra ceea ce dorea, cu condiţia să se slujească de un agent localnic. Căpitanul, socotind că viceregele îşi închipuie că au venit pentru negoţ, se străduí să-l convingă că greşeşte şi-i aduse la cunoştinţă că ei merg către sud ca să observe trecerea planetei Venus, subiect vrednic de interes pentru propăşirea ştiinţei navigaţiei; dar viceregele părea total ignorant în ceea ce priveşte acest fenomen.

Viceregele poruncise ca pe ţărm să fie admişi numai căpitanul şi atîţi mateloţi cîţi erau necesari serviciului de pază; ei au încercat, cu toate acestea, să coboare, dar au fost opriţi de barca de pază. Totuşi, mai mulţi membri ai echipajului, fără ştirea santinelei, se furişară către miezul nopţii pe fereastra cabinei, coborîră cu ajutorul unei frînghii într-o barcă, vîsliră spre partea neumblată a ţărmului şi pătrunseră înăuntrul ţării, deşi nu atît de departe cît ar fi dorit ei. Cînd căpitanul Cook s-a plîns împotriva restricţiilor, singurul răspuns primit din partea viceregelui a fost că el acţiona în

[1] Este vorba de plancton, totalitatea acelor organisme microscopice care trăiesc în suspensie în mări şi oceane. — N. T.

conformitate cu dispozițiile stăpînului său. Atunci se luă hotărîrea de a se prezenta viceregelui două memorii, unul scris de căpitan, iar celălalt de Banks ; răspunsurile primite nu fură deloc mulțumitoare. Căpitanul, pentru a se răzbuna, găsi că este necesar să facă presiuni asupra viceregelui ; trimise la el cu o scrisoare pe locotenentul Hicks, căruia îi ordonă să nu îngăduie garda în barca sa. Ofițerul bărcii de pază nu uză de forță, dar, întovărășind pe locotenent pe țărm, merse la vicerege și-i aduse la cunoștință cele întîmplate, ceea ce făcu pe excelența sa să refuze să deschidă scrisoarea și să poruncească locotenentului să se înapoieze. Găsind că în lipsa lui, fusese pus de gardă în barcă un soldat, Hicks insistă ca acesta s-o părăsească. Atunci ofițerul viceregelui ridică echipajul bărcii și-l conduse, sub pază, la închisoare ; iar locotenentul a fost trimis îndărăt pe vas, tot sub pază. Cînd Hicks aduse la cunoștință căpitanului cele întîmplate, acesta scrise viceregelui, cerînd eliberarea bărcii și a oamenilor săi, adăugînd și memoriul pe care acesta refuzase să-l primească de la locotenent.

Acest mesaj a fost trimis printr-un subofițer, iar viceregele a făgăduit să răspundă. Între timp, o rafală bruscă de vînt smulsese șalupa în care se găseau patru butoiașe cu rom ; ea plutea în voia valurilor împreună cu un mic schif al lui Banks care era remorcat de ea. Nenorocirea era cu atît mai mare cu cît cealaltă barcă se afla la țărm. S-a lansat îndată iola, dar aceasta nu se întoarse decît a doua zi dimineața, avînd pe bord echipajul șalupei. De la ei căpitanul Cook află că șalupa se umpluse cu apă, că au căutat s-o apropie cu o cange, dar au părăsit-o și că, la întoarcere, întîlnind un șir de stînci submarine, au fost siliți să abandoneze în derivă schiful lui Banks. În această împrejurare, căpitanul expedie o altă scrisoare viceregelui, punîndu-l la curent cu accidentul și exprimînd în același timp dorința ca o barcă a viceregelui să-l ajute să și-o găsească pe a sa ; scrisoarea era însoțită de o nouă cerere de eliberare a bărcii și a echipajului ei. Excelența sa satisfăcu în cele din urmă ambele cereri ; și în aceeași zi ei găsiră din fericire și șalupa și schiful. La 26 noiembrie Banks înșelă cu îndemînare vigilența gărzii și coborî pe țărm. Evită însă orașul și petrecu ziua prin împrejurimi, unde se găsea ceea ce-l interesa pe el.

Expediția fiind asigurată cu apă și provizii, la 1 decembrie luară pe bord un pilot ; dar vîntul potrivnic îi împiedică să iasă din port. La 7 decembrie, după ce depășiră fortul, pilotul a fost concediat ; în același timp îi părăsi și barca de pază.

Orașul Rio de Janeiro este așezat pe malul apusean al unui rîu, în lungul căruia se întinde pe o distanță de vreun kilometru. Terenul pe care se află este destul de neted. Unele străzi merg paralel de la nord la sud și sînt întretăiate de altele în unghi drept. Strada principală are aproape treizeci de metri lățime, pe cînd celelalte străzi au de obicei numai șase ori nouă metri. Casele de pe strada principală au trei caturi ; în alte locuri sînt însă foarte diferite, deși au fost construite în același fel ca la Lisabona. Palatul viceregelui ocupă unghiul drept al unui mare scuar ; palatul, monetăria, grajdurile, închisoarea etc. alcătuiesc un singur corp de clădire încăpătoare, care are două caturi și se află la douăzeci și șapte de metri de țărm. În mijlocul scuarului se află o fîntînă alimentată printr-un apeduct, cu apă de la un izvor situat la o distanță de cinci kilometri. De la această fîntînă se aprovizionează cu apă și vasele din port și locuitorii. La fiecare colț de stradă există un altar. Negrii sînt aproape singurele persoane folosite pentru vînzarea diferitelor mărfuri expuse în piață ; ei își petrec timpul liber torcînd bumbac.

Mica nobilime ține trăsuri la care se înhamă catîri ; doamnele însă folosesc lectici cu perdele pe ambele părți ; ele sînt purtate de cîte doi negri.

Spițeriile servesc și de cafenele, unde se adună lumea ca să bea „capillaire" [1] și să joace table. Cerșetorii, care există cu duiumul pe străzile celor mai multe orașe europene, lipsesc aci cu desăvîrșire.

Clima din Rio de Janeiro, plăcută și sănătoasă, este lipsită de neajunsurile care se întîlnesc uneori în ținuturile tropicale. Numai rareori aerul este prea înfierbîntat, căci briza marină începe totdeauna să sufle pe la zece dimineața și continuă pînă seara, cînd este urmată de obicei de un vînt dinspre uscat.

Solul produce din belșug toate fructele tropicale : portocale, lămîi, pepeni, manghieri și nuci de cocos.

---

[1] „Capillaire" un soi de sirop din ferigă. — N. T.

Minele, bogate se află la mare depărtare, în interiorul țării. Locul unde se găseau ele era ținut în mare taină ; oricine era găsit pe drumul care ducea la ele era spînzurat de cel mai apropiat copac, dacă nu putea să justifice suficient pricina care-l adusese pe acolo. În fiecare an se importau aproape patruzeci de mii de negri ca să sape în aceste mine ; ele sînt atît de dăunătoare sănătății și provoacă o mortalitate atît de mare printre nenorociții care lucrează în ele, încît în anul 1766 încă douăzeci de mii de inși au fost transferați din orașul Rio că să înlocuiască pe cei dispăruți. Cine poate citi acestea fără să nu se emoționeze !

Portul prezintă siguranță, este comod și poate fi observat ușor datorită unei coline caracteristice în formă de con [1] așezată în punctul vestic al golfului.

Joi 8 decembrie 1768, după ce își procuraseră toate lucrurile de care aveau nevoie, navigatorii noștri lăsară în urmă orașul Rio. De atunci nu li s-a mai întîmplat nimic deosebit pînă la 22 ale lunii, cînd fură înconjurați de o mulțime de marsuini [2] dintr-o specie ciudată, care măsurau vreo cinci metri în lungime și aveau culoarea cenușie.

La data de 23 decembrie observară o eclipsă de lună, și pe la ora șapte dimineața, dintr-un norișor alb care apăru dinspre apus, țîșniră mai multe limbi de foc care se prelungiră spre apus ; la vreo două minute după aceea auziră lămurit, una după alta, două explozii puternice, ca de tun ; curînd după aceea dispăru și norișorul.

La 4 ianuarie 1769 văzură ceva care părea să fie pămînt ; crezură greșit că era insula lui Pepys ; dar, navigînd întracolo, își dădură seama că era ceea ce marinarii numesc un banc de ceață. La 14 ianuarie intrară în strîmtoarea La Maire, dar mareea fiind împotriva lor, fură împinși afară cu violență ; valurile erau atît de înalte încît bompresul [3] navei era adeseori acoperit de apă ; în cele din urmă izbutiră totuși să ancoreze la intrarea unui mic golf, pe care căpitanul Cook îl numi golful Sf. Vincențiu.

---

[1] Denumirea acestei coline e cunoscută de toți călătorii : *Pão de uzucar* — căpățîna de zahăr. — N. T.

[2] Mamifer cetaceu din ordinul Delphinidaelor. — N. T.

[3] Catargul din provă, așezat aproape orizontal. — N. T.

Plantele, care aici cresc pe teren stîncos, sînt excesiv de mari : ele ajung deasupra apei de la adîncimea de treisprezece-paisprezece metri ; frunzele au peste un metru lungime și tulpinile, deși nu au mai mult de patru centimetri în circumferință, sînt lungi de peste treizeci de metri. Ducîndu-se pe țărm pentru cîteva ore, Banks și doctorul Solander s-au întors cu mai mult de o sută de plante și flori diferite, necunoscute pînă atunci botaniștilor europeni.

Duminică 15 ianuarie au ancorat deasupra unor stînci de corali, aflate la douăzeci de metri sub ei, în fața unui mic golf, la vreo milă [1] distanță de țărm ; doi indigeni coborîră pe plajă în nădejdea că marinarii vor debarca ; dar, cum locul oferea prea puțin adăpost, căpitanul întinse din nou pînzele iar indigenii se retraseră.

Pe la orele două ancorară în golful Bunului Succes și căpitanul Cook, însoțit de Banks și de doctorul Solander, coborî pe țărm ca să caute apă proaspătă și să stea de vorbă cu indigenii. Înaintaseră vreo sută de metri cînd doi dintre indigenii care se apropiaseră și se așezaseră jos, se sculară deodată și la venirea lui Banks și a doctorului aruncară un mic baston (bumerang) pe care-l ținuseră pînă atunci în mîini, în așa fel încît bățul zbură îndepărtîndu-se atît de ei cît și de străini, vrînd să arate prin aceasta că vor pace. Apoi se întoarseră sprinteni la tovarășii lor care rămăseseră la o oarecare distanță îndărăt și făcură semn străinilor să înainteze, ceea ce aceștia făcură fără să se codească. Îi primiră cu multă prietenie, deși toți se simțeau stingheriți. Politețea a fost întoarsă prin distribuirea de mărgele și panglici, de care indigenii se bucurară mult.

Încrederea reciprocă fiind stabilită, s-au apropiat și ceilalți englezi și a urmat o conversație generală de o manieră neobișnuită. Apoi trei indigeni se duseră cu căpitanul și cu prietenii săi pe vas, unde fură îmbrăcați și ospătați. Ei refuzară să bea rom sau brandy, după ce le gustară, arătînd prin semne că îi arde pe gît. Erau de statură mijlocie, cu fețe largi și plate, frunți joase, obraji proeminenți, nasuri turtite, nări largi, ochi mici și negri, guri mari, dinți mărunți și nediferențiați, păr negru, drept, care le cădea peste urechi și peste fruntea mînjită de obicei cu vopsea castanie și roșie ;

[1] O milă marină are 1865 m. — N. T.

Ca toți indigenii din America, erau spîni. Ca îmbrăcăminte purtau piei de guanaco [1] și de focă petrecute peste umeri. Femeile aveau un mic cordon legat de fiecare gleznă și cîte o bucată de piele în jurul mijlocului.

Banks, doctorul Solander, Buchan și încă vreo cîțiva, însoțiți de slujitori, au pătruns destul de adînc înăuntrul țării, unde au avut de luptat cu terenul mlăștinos și au înfruntat rafale reci de vînt și de zăpadă. După multă osteneală, au ajuns pe o înălțime mare, unde au găsit o mulțime de plante; așa încît au socotit că nu s-au obosit degeaba și au plecat cu sentimentul că oboseala le-a fost răsplătită.

Se făcuse aproape opt seara și doctorul Solander, care știa din experiență că frigul excesiv, cînd este însoțit de oboseală, provoacă o somnolență căreia greu i te poți împotrivi, își îndemna prietenii să nu se oprească din mers oricît de greu le-ar fi. „Cine se așază jos, adoarme; și cine adoarme nu se mai trezește", zicea el mereu. Toți păreau hotărîți să reziste; dar dintr-o dată frigul deveni atît de intens, că amenința să

DIVERSE TIPURI DE BUMERANGURI

[1] *Arechenia guanaco* sau *Lama huanachus* — patruped asemănător cu lama. — N. T.

aibă cele mai îngrozitoare urmări. Este de remarcat că tocmai doctorul Solander — care își prevenise tovarășii cu atîta energie și îi alarmase — a fost primul care a cerut să fie lăsat să se odihnească. În ciuda celor mai stăruitoare îndemnuri ale prietenilor săi, el se culcă în zăpadă și numai cu mare greutate îl ținură treaz. De asemenea, unul dintre servitorii negri se simțea obosit și slăbit, fiind gata să urmeze exemplul doctorului. Atunci Buchan primi însărcinarea să plece cu un grup și să facă foc la primul loc potrivit pe care l-ar întîlni. Banks și alți patru inși rămaseră cu doctorul și cu negrul Richmond ; aceștia numai cu cea mai mare străduință au putut fi convinși să pornească la drum ; dar după ce merseră încă vreo cîțiva kilometri, cei doi nu mai putură înainta. Cînd i-au spus negrului că dacă rămîne acolo are să moară înghețat, el a răspuns că era așa de istovit încît moartea i-ar fi o alinare. La rîndul său doctorul Solander declară că nu se împotrivește să continue drumul, însă vrea să doarmă mai întîi puțin.

Luînd această hotărîre, amîndoi se așezară jos, se rezemară de tufe și în scurt timp căzură într-un somn adînc. Sosi știrea că grupul care plecase înainte a aprins un foc la o distanță de vreo jumătate de kilometru. Atunci Banks îl trezi pe doctor, care aproape nu-și mai putea mișca picioarele, deși se așezase abia de cîteva minute ; el consimți totuși să meargă mai departe. Deși se străduiră din răsputeri să-l încurajeze și pe negru, acesta rămase nemișcat, iar ei se văzură siliți să-l lase în grija unui alt servitor negru și a unui marinar, care păreau mai puțin sensibili la frig ; dar și aceștia urmau să fie înlocuiți de îndată ce alți doi s-ar fi încălzit destul ca să poată veni în locul lor. Cu multă greutate ajunse doctorul lîngă foc. Cei care plecaseră să-i înlocuiască pe tovarășii lui Richmond se întoarseră după vreo jumătate de oră fără să-i fi putut găsi. Începu să cadă o ninsoare care ținu fără întrerupere vreo două ore ; nu prea mai erau speranțe să-i mai vadă cineva în viață pe cei trei absenți. Dar pe la orele douăsprezece se auziră la oarecare distanță strigăte puternice, care prilejuiră o nespusă mulțumire tuturor celor de față. Banks și alți patru merseră în întîmpinarea marinarului, care abia se mai putea tîrî ; îl puseră imediat lîngă foc, iar ei porniră să-i caute pe ceilalți doi. Îl găsiră pe Richmond în picioare dar incapabil să se miște ; celălalt negru zăcea în

nesimțire la pămînt. Toate străduințele de a-i aduce la foc rămaseră zadarnice și nici nu putură să aprindă alt foc acolo, din cauza zăpezii care cădea mereu. Nu exista nici o alternativă ; trebuiră să-i lase pe cei doi nenorociți de negri în voia soartei, după ce îi acoperiră bine cu ramuri de copaci [1].

Cei care încercaseră să aducă pe negri lîngă foc au stat în ger aproape o oră și jumătate ; unii dintre ei începură să aibă aceleași tulburări ca și cei pe care voiau să-i salveze. Ajunseră totuși în cele din urmă la foc, unde petrecură noaptea destul de greu. De pe corabie plecase un grup de doisprezece inși, dintre care acum doi erau socotiți pierduți : nu se știa dacă al treilea va fi în stare să se înapoieze pe bord ; iar Buchan, al patrulea, care tocmai își revenise din criză, părea din nou amenințat de ea. Se rătăciseră și erau atît de departe de corabie, încît trebuiau să meargă cale de o zi pînă la ea ; nu mai aveau provizii suficiente nici măcar pentru o singură masă.

La 17 ianuarie, în zorii zilei, nu se vedea nimic altceva în jur decît zăpadă ; iar rafalele de vînt erau atît de violente și dese, încît mersul devenea imposibil ; aveau deci toate motivele să se teamă că vor pieri de frig și de foame. Porniră totuși către corabie și ajunseră la ea, spre marea lor uimire și mulțumire, în vreo trei ore [2].

---

[1] Poate că cei doi sărmani tovarăși de pe corăbiile lui Franklin, găsiți de expediția MacClintock sub o grămadă de veșminte, într-o barcă pe insula Regele William, au fost părăsiți acolo (cu puștile încărcate și cocoașele ridicate) în împrejurări oarecum asemănătoare. Nu e de loc cu neputință. — N. A.

[2] În repetate rînduri, grupuri de oameni din recentele expediții care căutau pe Franklin în mările arctice, s-au aflat în situații asemănătoare, dar din fericire n-a murit nici unul. Chiar Sir R. MacClure a fost în mare primejdie cînd verifica dacă apele Oceanului Pacific se unesc cu ale Atlanticului în strîmtoarea Barrow. Aceasta s-a întîmplat într-o călătorie cu sania, cînd „mai la tot pasul unul din grupul lor aluneca în vreo crăpătură adîncă sau se lovea de o movilă imensă, după care, complet istovit, se așeza jos, gata să cadă într-un somn din care nu s-ar mai fi trezit în această lume. Dar căpitanul MacClure își dădea seama de pericol și voceă lui îi trezea și îi încuraja". (din povestirea căpitanului Sherard Osborn despre călătoria lui MacClure.)

Cu alt prilej, un om, numit Whitefield, a fost considerat pierdut căci, rătăcindu-se de corabie, îl găsiră mai tîrziu „țeapăn ca un cadavru".

La fel și doctorul MacCormick a scăpat ca prin urechile acului : a petrecut o zi și o noapte fără hrană și fără alt adăpost, în afară de ceea ce-i oferea ninsoarea, la vreo șapte mile de corabia sa, în ceață deasă și viscol. — N. A.

LOCUITORI ȘI COLIBĂ
DIN ȚARA DE FOC

La 20 ianuarie, Banks și doctorul Solander au făcut o nouă excursie înăuntrul țării. După ce au mers cîtva timp, au ajuns într-un sat care se compunea din vreo douăsprezece colibe mizerabile, construite fără gust și fără orice regulă, în formă de căpățînă de zahăr, cu o deschizătură care slujea atît de horn cît și de ușă. Banks observă cîteva articole europene, din care fapt trase concluzia că indigenii călătoreau uneori înspre nord, căci de mai mulți ani nici o corabie nu se mai oprise prin aceste părți ale Țării de Foc.

Judecîndu-i după înfățișare, oamenii aceștia păreau a fi pe cea mai joasă treaptă a societății ; singura lor hrană o formau scoicile ; erau lipsiți de orice înlesnire a vieții care ar fi rezultat din cel mai rudimentar meșteșug [1]. Totuși păreau mulțumiți ; atît de puțin contribuie luxul și rafinamentul la realizarea fericirii !

---

[1] Parker Snow, în interesanta sa povestire „O croazieră de doi ani în Țara de Foc" etc., descrie pe indigenii de acolo ca fiind „cu desăvîrșire goi, sălbatici ca înfățișare, ciufuliți, cu suliți lungi în mîini" — „într-adevăr asemenea unor draci împielițați". — N. A.

Toți autorii care au descris insula Țara de Foc au arătat că este acoperită cu zăpadă și lipsită de păduri. În această privință ei se înșeală totuși evident și eroarea lor trebuie să fi fost prilejuită de faptul că au vizitat-o iarna, cînd fără îndoială era acoperită de zăpadă. Echipajul de pe *Endeavour* a observat încă de la o mare distanță că pe insulă se aflau copaci, iar cînd s-au apropiat mai mult, au găsit coasta mării și poalele dealurilor înveșmîntate în verdeață. Culmile dealurilor erau pleșuve, dar văile erau bogate în vegetație și nu părea exclus ca la poalele fiecărei coline să șopotească un pîrîiaș ; apa, de nuanță roșiatică, nu avea gust rău și s-a dovedit a fi una dintre cele mai bune pe care le-au întîlnit în tot cursul călătoriei.

Joi 20 ianuarie, căpitanul Cook ridică ancora ; vremea fiind calmă, Banks împușcă dintr-o mică barcă vreo cîțiva pufini [1] și albatroși ; cei din urmă se dovediră buni de mîncat.

Deși se spunea că dublarea [2] capului Horn este mai primejdioasă decît trecerea prin strîmtoarea Magellan, care are ape mai liniștite, *Endeavour* dublă capul cu acest prilej tot atît de lesne de parcă ar fi fost North Foreland de pe coasta ținutului Kent ; cerul era senin, vîntul moderat, vremea plăcută ; aflîndu-se în apropierea țărmului, puteau vedea limpede coasta din fața lor.

Marți 4 aprilie [3], pe la ora zece, Peter Briscoe, slujitor al lui Banks, descoperi pămînt către miazăzi, la o depărtare de vreo trei-patru mile. Căpitanul Cook viră îndată într-acolo și dădu peste o insulă de formă ovală, cu un lac în mijloc, care ocupa cea mai mare parte a ei [4]. Fîșia de pămînt ce înconjura lacul se arăta în multe locuri joasă și îngustă, îndeosebi înspre miazăzi, unde plaja era alcătuită din recife ; trei stînci din partea de miazănoapte aveau aceeași înfățișare. Căpitanul Cook se apropie pînă la o milă de partea

---

[1] Palmipedă din familia *Procelariidae*-lor, cu ciocul coroiat, care trăiește mai ales în mările reci. — N. T.

[2] Ocolirea unui cap ori a unei configurații a coastei. — N. T.

[3] De la 20 ianuarie, de cînd au dublat capul Horn și pînă la 4 aprilie, au străbătut toată distanța dintre Țara Focului și insulele Societății, în apropierea cărora se aflau acum. — N. T.

[4] Este vorba de un atol. — N. T.

RELIEF DIN INSULA OTAHEITE

nordică, dar deși aruncă o sondă la patru sute de metri, nu dădu de fund și nu găsi un loc de ancorat.

Pe țărm se zăreau mai mulți indigeni ; păreau înalți, cu capete deosebit de mari, probabil datorită și podoabelor capilare ; părul lor era negru, iar culoarea feței arămie. Cîțiva, care stăteau în dreptul corăbiei, țineau în mîini lănci sau prăjini de două ori mai lungi decît ei.

După-amiază, căpitanul Cook zări iarăși pămînt înspre nord-vest. Ajunse acolo la apusul soarelui și văzu o insulă joasă de formă circulară, acoperită de pădure ; avea aproximativ o milă în circumferință. Deși *Endeavour* se apropiase pînă la o jumătate de milă de țărm, nu se vedeau locuitori, nici cocotieri ; totuși uscatul părea acoperit de un verde de mai multe nuanțe. Ofițerii de pe bord numiră această insulă Thrumb Cap.

În ziua de 10 aprilie, în timp ce căutau insula către care porniseră, zăriră în fața lor pămînt. În dimineața următoare văzură că este foarte înalt și muntos ; își dădură seama că este insula pe care căpitanul Wallis o numise Regele George III, dar căreia băștinașii îi spun Otaheite. Lipsa de vînt împiedică nava *Endeavour* să se apropie ; dar în dimineața zilei de 12 începu să sufle briza și mai multe pirogi se îndreptară spre corabie. Fiecare barcă era împodobită cu ramuri de banani tineri și de alți arbori ca semn de pace și prietenie ; ele au fost urcate pe bordul vasului de către indigenii dintr-o pirogă ; ei făceau semne foarte grăitoare care voiau să spună că doreau ca aceste simboluri ale păcii să fie așezate cît mai la

vedere pe corabie ; aşadar ele au fost înfipte în greement [1], spre mulţumirea indigenilor. În pirogi erau nuci de cocos, banane, fructe de pîine [2], mere şi smochine ; membrilor echipajului le plăceau astfel de lucruri, aşa că au fost îndată cumpărate.

În dimineaţa zilei de 13 aprilie, *Endeavour* intră în Port Royal, portul de pe insula Otaheite, şi ancoră la o jumătate de milă de ţărm. Un mare număr de băştinaşi sosiră îndată în bărcile lor şi schimbară mărfuri pe mărgele şi alte podoabe ieftine.

Un om mai vîrstnic, numit Ouhau, pe care ofiţerul Gore şi alţii care vizitaseră această insulă cu căpitanul Wallis îl cunoşteau, veni pe bord ; deoarece era considerat ca om folositor, căpitanul Cook se strădui să-i răspundă la toate întrebările. Apoi Cook stabili mai multe reguli necesare pentru bunul mers al schimbului comercial cu băştinaşii şi porunci ca ele să fie respectate cu stricteţe.

După ce corabia a fost ancorată aşa cum se cuvenea, căpitanul coborî pe ţărm cu Banks şi cu doctorul Solander, însoţiţi de un grup de oameni înarmaţi şi de prietenul lor, bătrînul indigen. Cele cîteva sute de indigeni care îi întîmpinară pe ţărm erau cuprinşi de o frică atît de grozavă, încît primul care veni aproape se tîra în patru labe. Le oferi şi el ramuri de copac, obişnuitul simbol al păcii, care au fost primite de grupul englez cu demonstraţii de mulţumire şi prietenie.

Conduşi de bătrînul băştinaş şi de compatrioţii săi, se duseră la locul de unde se aprovizionase cu apă echipajul navei *Dolphin* [3]. Aici, pe teren curat, căpeteniile indigenilor aruncară ramurile lor şi căpitanul le urmă pilda, după ce-i încolonă pe marinari care, defilînd în ordine, lăsară să cadă crengile lor peste ale indigenilor. Cînd ajunseră la locul de alimentare cu apă, indigenii îi înştiinţară că le dau voie să ocupe acel teren, dar englezilor nu li se păru potrivit cu scopul lor. În cursul acestei plimbări şi după un ocol prin pădure, indigenii pierdură din sfială şi deveniră mai familiari.

---

[1] Printre catarguri. — N. T.
[2] Fructul arborelui de pîine — *Artocarpus incisa.* — N. T.
[3] „Delfinul", nava căpitanului Wallis. — N. T.

Întregul circuit a fost de aproape şapte kilometri ; au trecut prin păduri de cocotieri şi de arbori de pîine ; pe sub copaci se aflau locuinţele indigenilor — nişte adăposturi fără pereţi, avînd doar acoperiş. Fructul arborelui de pîine este cam de mărimea unui cartof şi ca înfăţişare nu se deosebeşte mult de pepenele cantalup. Are întrucîtva consistenţa pîinii proaspete ; trebuie fript înainte de a fi mîncat.

A doua zi dimineaţa, înainte ca englezii să fi părăsit vasul, au sosit mai multe pirogi pline cu oameni a căror îmbrăcăminte dovedea că făceau parte dintr-o pătură socială înstărită ; doi dintre aceştia se urcară pe bord şi fiecare îşi alese un prieten : unul pe Banks, iar celălalt pe căpitanul Cook. Ceremonia consta în dezbrăcarea unora dintre veşminte şi dăruirea lor prietenilor aleşi. Politeţea le-a fost întoarsă, oferindu-li-se cîteva podoabe. Apoi făcură semne că doreau să fie însoţiţi la reşedinţa lor ; şi căpitanul, ţinînd să afle un port mai potrivit şi să cunoască mai multe despre aceşti oameni, acceptă îndată.

În consecinţă căpitanul Cook, Banks, doctorul Solander, indigenii şi alţi prieteni se urcară în două bărci. La vreo trei mile depărtare acostară şi întîlniră mai multe sute de băştinaşi, care-i călăuziră la o casă mare. Intrînd, văzură un om de vîrstă mijlocie, numit Tutaha, care după ce oaspeţii luară loc, porunci să se aducă un cocoş şi o găină şi le dărui lui Banks şi căpitanului, împreună cu o bucată de pînză parfumată. La această politeţe răspunse şi Banks cu un dar. Apoi fură conduşi cu multă ospitalitate la mai multe case mari, construite ca cele ce-au fost descrise mai înainte ; femeile, departe de a-i evita, îi îmbiau, ba chiar îi sileau să se aşeze. Apoi, în timp ce se plimbau pe ţărm, se întîlniră cu un alt şef numit Tubora Tumaida, care era întovărăşit de un mare număr de indigeni ; încheiară şi cu el un tratat de pace asemănător cu cel descris mai sus. Tubora Tumaida le spuse prin semne că, dacă vor să mănînce, el ar avea hrană pentru ei ; în consecinţă se ospătară zdravăn cu fructe de pîine, banane şi peşte.

În cursul acestei vizite, doctorul Solander se plînse căpeteniei că îi lipseşte un binoclu. Şeful păru foarte mîhnit de această întîmplare şi-i dădu să înţeleagă, cu aparenţa unei mari sinceităţi, că se va strădui cît va putea să i-l găsească ;

iar dacă acest lucru nu va fi cu putinţă, el îl va despăgubi dîndu-i atîta pînză nouă cît să acopere valoarea binoclului. Banks, ca să-i intimideze puţin, sări în sus şi izbi cu patul puştii de pămînt, speriind atît de mult pe indigeni, încît o zbughiră toţi din casă, afară de căpetenie şi cîţiva inşi din pătura înstărită. După puţin timp a fost adusă cutia şi, curînd după aceea, chiar binoclul. După sfîrşitul amical al acestui incident, navigatorii s-au întors la corabie pe la orele şase seara.

Sîmbătă 15 aprilie, căpitanul, asistat de Banks şi de alţi oameni din echipaj, coborî pe ţărm ca să stabilească un loc potrivit pentru înjghebarea unui mic fort de apărare necesar perioadei cît vor rămîne în insulă; şi în timp ce marcau terenul, un mare număr de băştinaşi îi priveau curioşi, dar în modul cel mai paşnic şi mai prietenos.

Banks şi alţii, întovărăşiţi de mai mulţi indigeni, au plecat apoi să vîneze în pădure, după ce cîţiva marinari şi un subofiţer au fost însărcinaţi cu paza cortului. N-au ajuns însă prea departe, că au şi fost alarmaţi de două focuri de armă descărcate de garda cortului. Întorcîndu-se, constatară că un indigen găsise prilejul să înhaţe una din puştile santinelelor; la care tînărul subofiţer ce comanda, neprevăzător, a ordonat soldaţilor să tragă şi aceştia au tras de îndată în grosul indigenilor care fugeau, rănind mai mulţi dintre ei; dar, deoarece vinovatul nu căzuse, ei îl urmăriră şi-l împuşcară.

Cînd a auzit ce s-a întîmplat, Banks s-a arătat foarte nemulţumit şi s-a străduit din răsputeri să aplaneze conflictul; prin mijlocirea unui bătrîn, convinse pe mulţi dintre indigeni să se înapoieze, aducînd frunze de banan, obişnuitul lor semn de pace; lovind pieptul cu mîinile, ei strigau „tyau", adică prietenie.

A doua zi dimineaţa, pe plajă se iviră puţini băştinaşi şi nici unul dintre ei nu se urcă pe bord. De aici Banks şi ceilalţi înţeleseră că nu le pierise în întregime temerile, mai ales că şi Ouhau îi părăsise. Căpitanul, în urma acestor neplăcute întîmplări, aduse corabia mai aproape de ţărm şi o fixă cu bordul spre locul marcat pentru înălţarea fortului. Pe seară coborî cu cîţiva oameni din echipaj, iar indigenii se adunară împrejurul lor şi începură schimbul ca şi mai înainte.

CADAVRUL UNUI TAHITIAN PE NĂSĂLIE

Fortul începu să fie clădit la 18 aprilie. Unii săpau tranşee, în timp ce alţii se îndeletniceau cu tăierea nuielelor şi a ţăruşilor, la al căror cărat din pădure erau ajutaţi de bună voie şi cu voioşie de către indigeni. Aceştia le mai aduseră, de asemenea, aşa de multe fructe de pîine şi nuci de cocos, încît englezii se văzură siliţi să refuze din ele şi să facă semne că nu vor mai avea nevoie de altele în următoarele două zile. Pentru toate dădeau în schimb mărgele.

Monkhouse, chirurgul, în timpul plimbării sale de seară, văzu trupul celui ce fusese împuşcat în apropiere de cort. Era depus într-un şopron, alături de casa în care locuise în timpul vieţii. Fusese aşezat pe o năsălie, cu margini de lemn şi cu rogojini aşternute pe fund, susţinută de pari de vreun metru şi jumătate înălţime. Era acoperit cu o rogojină, peste care se întinsese o pînză albă ; lîngă el se găseau o măciucă de lemn şi, mai spre cap, două coji de nuci de cocos ; la picioare era un mănunchi de frunze verzi şi rămurele uscate legate la un loc şi înfipte în pămînt, o piatră cît o nucă de cocos, un banan tînăr şi un topor de piatră. Indigenii părură nemulţumiţi de faptul că englezul se apropiase de cadavru.

În ziua de 22 luară contact şi cu muzica de pe acele meleaguri : nişte indigeni cîntară din fluiere care aveau doar două

găuri, suflînd nu cu gura ci cu o nară, în timp ce mai mulți îi acompaniau cu un gong ; dar nu s-a cîntat decît o singură melodie.

La 25 aprilie se constată lipsa mai multor cuțite ale ofițerilor ; atunci Banks, care-și pierduse și el pe al său, se pripi să acuze de furt pe unul dintre șefi, deși cuțitul fusese de fapt rătăcit de slujitorul lui Banks. Sărmanul șef, care era cu totul nevinovat, se simți foarte mîhnit de învinuire. Cu lacrimi în ochi făcu semne cu cuțitul său că primește să i se taie gîtlejul dacă a fost vreodată vinovat de fapta ce i se imputa. Cu toate acestea, în general, acești oameni, de la cel mai de sus pînă la cel mai de jos, prea erau năravîți la furtișaguri.

În ziua de 26 aprilie, șase tunuri mobile fură montate în fort, ceea ce consternă adînc pe băștinași și determină pe mai mulți pescari, care locuiau în jurul acelui loc, să se mute mai departe, închipuindu-și că în cîteva zile urmau să fie împușcați.

A doua zi Tubora Tumaida, cu un prieten și cu trei din femeile sale, dejună în fort. Curînd după plecare se întoarse foarte agitat și înștiință pe Banks că măcelarul corăbiei îi amenințase pe una din neveste că-i taie gîtul pentru că aceasta nu voise să-i dea o secure de piatră care-i plăcuse lui, în schimbul unui cui. S-a constatat că măcelarul era vinovat și a fost biciuit pe bordul vasului în văzul mai multor indigeni. De îndată ce i-a fost administrată prima lovitură, ei interveniră și cerură stăruitor să fie dezlegat. Deoarece li se refuză cererea, ei izbucniră în plîns și se arătară foarte mîhniți.

În tot timpul dimineții soseau necontenit piroge, iar corturile din fort erau pline de oameni de ambele sexe. Molineux, master pe *Endeavour*, coborî pe țărm și, fiindcă mai vizitase insula într-o călătorie anterioară, fu cel dintîi care recunoscu și o arătă pe Oberea, regina insulei.

Fiecare dori atunci cu nerăbdare s-o vadă pe cea despre care cei dintîi descoperitori ai insulei povestiseră atîtea lucruri frumoase. Regina Oberea avea pe atunci vreo patruzeci de ani ; era vînjoasă și înaltă, avea pielea albă, ochii plini de expresie ; fusese frumoasă, dar acum frumusețea ei începuse să se ofilească. Imediat a fost condusă la corabie, pe bordul căreia se urcă împreună cu cîțiva membri ai familiei ei.

I se oferiră multe daruri, printre care o păpușă care părea să-i atragă cel mai mult atenția. Căpitanul Cook o întovărăși pe țărm și de îndată ce coborîră, ea îi dărui un porc și niște banane, care fură duse în fort cu alai, în urma lor venind Oberea și căpitanul. Pe drum se întîlniră cu Tutaha care, deși nu era rege, părea să fie totuși învestit cu autoritate regală. El deveni pe loc gelos de păpușa reginei, ceea ce îi făcu pe englezi să-și dea seama că era necesar să-l cinstească și pe el cu una.

În ziua următoare, duminică 30 aprilie, Tomio sosi în goană la corturi și, luîndu-l de braț pe Banks (la care apelau în toate cazurile urgente), îi spuse că Tubora Tumaida este pe moarte fiindcă a mîncat ceva ce-i dăduseră marinarii și-l rugă stăruitor să meargă la el. Banks îl găsi pe indigen foarte bolnav. I se spuse că vomitase și că dăduse afară o frunză în care, ziceau ei, se găsea otrava pe care o luase. Examinînd frunza, Banks văzu că nu era altceva decît tutun, pe care îl ceruse de la marinari. Cunoscîndu-i acum boala, Banks îi prescrise să bea lapte de cocos, care îl însănătoși curînd și-l făcu tot atît de voios ca și mai înainte.

La întîi mai, un șef care mîncase pe bord cu cîteva zile mai înainte, însoțit de unele din nevestele sale care în mod obișnuit îi dădea să mănînce, veni pe corabie de unul singur ; cînd se aduse mîncarea, căpitanul îl servi cu cîteva feluri, socotind că de data asta va catadixi să se hrănească singur ; dar el nici măcar nu încercă și, dacă unul din servitori nu i-ar fi dat să înghită, ar fi plecat desigur flămînd.

În ziua următoare exploratorii avînd nevoie de quadrant [1], văzură cu uimire și supărare că acesta lipsește. Faptul părea cu atît mai neobișnuit, cu cît o santinelă fusese postată în tot cursul nopții la cîțiva metri de cortul în care era depozitat aparatul ; iar el nici măcar nu fusese vreodată scos din cutia în care era ambalat. Deoarece pierderea instrumentului ar fi făcut imposibilă efectuarea observațiilor astronomice, se întreprinseră cercetări intense în vecinătatea acelui loc. În cele din urmă Banks, însoțit de Green și de alți navigatori, porniră spre pădure, unde credeau ei că ar putea da de urma aparatului, în cazul cînd ar fi fost furat de indigeni.

[1] Quadrant, numit și octant, instrument de 45° cu care se măsoară unghiurile în astronomie. Spre deosebire de el, sextantul are 60°.— N. T.

FLUIER TAHITIAN CU DOUĂ GĂURI
ŞI ÎN CARE SE SUFLĂ PE NAS

Pe drum întîlniră pe Tubora Tumaida cu cîţiva băştinaşi ; li se explică prin semne că nişte compatrioţi de-ai lor au furat quadrantul, care trebuia adus înapoi. Căpetenia făcu de îndată cercetări şi, prin intervenţia lui, instrumentul a fost restituit fără să fi suferit vreo deteriorare, deşi fusese desfăcut în bucăţi.

Vineri 5 mai, căpitanul Cook, însoţit de Banks şi de doctorul Solander, ieşiră cu şalupa luînd pe unul din oamenii lui Tutaha ca să-i călăuzească la şef. Ajunseră curînd la Eparre, localitatea unde trăia acesta, situată doar la cîţiva kilometri mai spre vest de corturi. La sosire fură conduşi îndată la căpetenie, în timp ce indigenii strigau împrejurul lor : „Tayo Tutaha ! Tutaha este prietenul vostru !" Îl găsiră şezînd sub un arbore înconjurat de cîţiva bătrîni. După ce le făcu semn să se aşeze, căpitanul Cook îi oferi o cămaşă şi o haină largă de pînză, de care şeful păru foarte încîntat şi pe care le îmbrăcă. După ce au luat împreună o gustare în barcă, englezii au fost conduşi într-o curte mare, ca o arenă, aflată la una din

laturile casei ; acolo li se oferi un spectacol de lupte corp la corp. Şeful se aşeză la capătul superior al arenei, avînd mai mulţi dintre sfetnici de o parte şi de alta ; în calitatea lor de arbitri, ei aplaudau pe învingători. Pe teren intrau zece sau doisprezece luptători şi, după cîteva simple ceremonii de provocare reciprocă, se luau la trîntă, fiecare străduindu-se să doboare pe celălalt ; se apucau de coapse, de mîini, de păr sau de haine, se tot smuceau fără nici un pic de măiestrie, pînă ce unul din doi era răsturnat pe spate ; biruinţa era răsplătită prin cîteva cuvinte din partea bătrînilor şi trei strigăte de ovaţie [1].

Cînd se termină acest divertisment public, oaspeţii fură informaţi că se pregăteau pentru masă nişte porci şi o cantitate de fructe de pîine ; ştirea le păru cu atît mai plăcută, cu cît între timp le crescuse pofta de mîncare în mod deosebit. Dar, în loc să ia masa pe ţărm ori în barcă, trebuiră, spre necazul lor, să meargă tocmai la corabie, din dorinţa căpeteniei. Îndată ce se află de acest lucru, poporul aduse la fort o mulţime de fructe de pîine, nuci de cocos şi alte merinde.

Marţi 9 mai, înainte de amiază, Oberea le făcu o vizită, însoţită de favorita ei, Obadi ; ea le dărui un porc şi fructe de pîine.

Fierăria, acum instalată şi adesea în activitate, devenise nu numai un nou subiect de admiraţie pentru indigeni, dar îi mai dădu căpitanului încă un prilej de a-i îndatora, îngăduind fierarului, în orele sale de răgaz, să transforme în diferite unelte fierul lor vechi, care se bănuia că îl aveau de la corabia *Dolphin.*

După repetate încercări, indigenii pricepură că nu sînt în stare să pronunţe numele englezilor şi recurseră la alte nume noi luate din limba lor proprie. Căpitanul Cook a fost numit Tuti ; Hicks, Hiti ; Gore, Tura ; Solander, Tolano ; Banks, Opani ; Green, Trini ; şi tot aşa pentru cea mai mare parte din echipajul vasului.

În seara următoare Banks trebui, deşi îi era neplăcut, să certe în termeni aspri pe Tubora Tumaida, pentru că acesta îi smulsese puşca şi trăsese în aer — lucru ce-l surprinse

---

[1] „Învingătorul nu se fălea că a biruit, nici învinsul nu se văicărea ; totul se săvîrşea în cea mai mare voioşie". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralităţii*). — N. A.

mult pe Banks fiindcă nu-şi închipuise că localnicul cunoştea felul în care se mînuieşte arma. Deoarece siguranţa lor depindea de neştiinţa indigenilor, îi spuse printre ameninţări că atingerea acestui obiect reprezenta cea mai gravă dintre jigniri. Indigenul nu răspunse nimic, ci plecă împreună cu familia sa acasă, la Eparre. Fiindu-le însă un om folositor, Banks, însoţit de Molineux, se duse după el şi îl găsi în mijlocul mai multor oameni, copleşit de mîhnire. Totuşi, fiindcă Banks ştiu să-i îndepărteze orice gînd de pică, îl aduseră îndărăt la cină ; apoi căpetenia şi nevasta lui dormiră amîndoi în cortul englezului. Curînd după aceea, Banks îl bănui pe Tubora Tumaida că i-ar fi furat nişte cuie. Avînd o părere bună despre el şi vrînd să-i pună credinţa la încercare, îi aşeză în cale diferite ispite — printre altele şi o lădiţă de cuie care se dovedi irezistibilă. Indigenul îşi mărturisi fapta, dar cînd Banks stărui să i se dea cuiele înapoi, el declară că le dusese la Eparre. Această purtare prilejui iarăşi cuvinte tari şi, în cele din urmă, indigenul scoase la iveală un cui. Urma să fie iertat la aducerea celorlalte, dar nefiind decis să-şi îndeplinească cele făgăduite, fugi cu achiziţia şi cu familia sa înainte de căderea nopţii.

La 27 mai Tutaha se mută într-un loc numit Atahuru. Banks, doctorul Solander, căpitanul Cook şi alţi cîţiva porniră cu şalupa să-i facă o nouă vizită ; după ce-i dăruiră cîteva mărunţişuri, fură poftiţi să-şi petreacă noaptea acolo. Banks, care acceptase un loc în barca Obereei, îşi lăsă prietenii şi se retrase să se odihnească. Dar, cu toată grija Obereei care-i luase hainele în paza sa, acestea îi fură sustrase împreună cu pistoalele, cornul de pulbere şi multe alte lucruri ce se aflau în buzunarele hainei. Se dădu alarma şi-l sculară pe Tutaha, care dormea în piroga vecină ; el porni cu Oberea în căutarea hoţului, lăsînd pe Banks numai în pantaloni şi cu puşca neîncărcată. Se întoarseră curînd, dar fără succes, iar Banks hotărî să se resemneze deocamdată. El se duse totuşi la coliba unde se culcase căpitanul Cook şi trei din tovarăşii săi şi le povesti trista lui păţanie ; dar în loc să găsească consolare, află că şi ei păţiseră la fel, căci rămăseseră fără ciorapi şi jachete.

După aceste întîmplări, călătorii începură să facă pregătiri pentru observarea trecerii planetei Venus ; după îndrumările pe care căpitanul Cook le primise de la Academia de Ştiinţe, el trimise două echipe, urmînd ca observaţiile să se

facă din două locuri diferite, astfel că, dacă rezultatele n-ar fi fost bune la Otaheite, să poată fi folosite cele obținute în cealaltă parte. Se îndeletniciră cu pregătirea instrumentelor și cu instruirea celor ce urmau să le întrebuințeze. Joi 1 iunie (sîmbăta următoare fiind ziua trecerii planetei), trimiseră la Eimayo șalupa avînd pe bord pe Gore, Monkhouse și Sporing, un prieten al lui Banks ; Green îi echipase pe fiecare cu instrumentele necesare. Banks și cîțiva dintre băștinași însoțiră această echipă. Alții primiră misiunea să găsească un loc prielnic la o apreciabilă depărtare de stațiunea principală.

Cei care se duseseră la Eimayo cu șalupa, după ce vîsliră aproape toată noaptea, găsiră pe o stîncă, ajutați fiind de un grup de indigeni de pe o pirogă, către care strigaseră, un amplasament potrivit pentru observatorul lor ; își așezară acolo corturile și își pregătiră aparatele pentru observațiile din ziua următoare.

Sîmbătă 3 iunie, îndată ce se lumină de ziuă, Banks îi părăsi plecînd spre insulă pentru a face rost de provizii proaspete. Deoarece negocia cu băștinașii lui Tarrao, regele insulei, acesta sosi în vizită împreună cu sora sa pe care o chema Nuna ca să-i întoarcă vizita. După ce se așeză ca de obicei, a fost adus darul său, — un porc, un cîine, cîteva nuci de cocos, fructe de pîine și altele. Banks trimise un mesager după un toporaș, o cămașă și cîteva mărgele, pe care regele le primi cu multă plăcere. Apoi Banks se întoarse la observator cu oaspeții săi și le arătă trecerea planetei Venus prin dreptul discului solar, spunîndu-le că el și tovarășii săi veniseră acolo din țara lor numai pentru a vedea acest lucru.

Ambele echipe și-au efectuat observațiile cu deplin succes. Cu toate acestea, rezultatele lor se deosebeau mai mult de cît era de imaginat [1] în privința măsurării timpilor de contact.

[1] „Ziua se arătă prielnică scopului nostru așa cum o dorisem ; nici un nor nu se ivi în decursul întregii zile, și atmosfera era absolut limpede : am putut deci observa perfect întreaga trecere a planetei Venus peste discul soarelui. Văzurăm distinct o atmosferă sau o umbră întunecată în jurul corpului planetei, ceea ce tulbură mult calcularea timpilor de contact, îndeosebi a celor doi interni. Vîntul nu bătu aproape de loc tot timpul zilei, iar termometrul, expus la soare pe la amiază, atinse un grad de căldură încă neîntîlnit". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralității).* — N. A.

Iată relatarea lui Green :

Dimineața
- Primul contact extern sau prima ivire a planetei pe soare a fost la 9 ore, 25 minute, 4 secunde.
- Primul contact intern sau imersiunea totală a fost la 9 ore, 44 minute, 4 secunde.

După amiază
- Al doilea contact intern sau începutul imersiunii a fost la 3 ore, 14 minute, 8 secunde.
- Al doilea contact extern sau imersiunea totală a fost la 3 ore 32 minute 10 secunde.
- Latitudinea observatorului : 17° 15′ 29″ S.
- Longitudinea : 149° 32′ 30″ V. de Greenwich.

Cîteva zile nu mai găsiră așa de ușor fructe de pîine ; cercetînd se află că fuseseră adunate ca să se prepare din ele un soi de pastă acră numită *mahie*, care după fermentare putea fi păstrată timp îndelungat pentru vremuri de nevoie.

Luni 12 iunie, indigenii veniră să se plîngă căpitanului Cook că le-au dispărut niște arcuri cu săgeți și corzi de păr împletit. Se făcură cercetări și, faptul fiind bine dovedit, se administrară două duzini de lovituri de bici [1] marinarilor care le furaseră.

Diverse articole fuseseră furate de băștinași la diferite date ; de aceea căpitanul, dorind să pună capăt acestor obiceiuri, căută să-i intereseze și pe indigeni la prevenirea lor. Ca urmare porunci să se sechestreze un număr de pirogi și să se rețină pînă ce se vor restitui lucrurile sustrase, dar în cele din urmă se înduplecă să le dea drumul.

Cam în același timp, o altă întîmplare era gata să provoace o încăierare între englezi și indigeni. Căpitanul Cook trimisese o barcă la țărm să caute balast, iar ofițerul, negăsind îndată ceea ce căuta, se apucă să dărîme o construcție funerară. Această măsură provocă împotrivirea energică a indigenilor. Aflînd de cele ce se întîmplau, Banks se duse la fața locului și conflictul se rezolvă curînd, prietenește, căci găsiră în altă parte destulă piatră.

---

[1] Spiritul de dreptate și de omenie al căpitanului Cook se vădește în toate acțiunile sale, atît față de indigenii întîlniți în cursul călătoriilor, cît și față de oamenii din subordinea sa. El nu recurgea la bici decît în cazuri de absolută necesitate și nu găsesc, cercetînd jurnalele sale de bord din Arhivele Amiralității, nici o împrejurare în care să fi dat o sancțiune mai mare de două duzini de lovituri de bici, nici în cele mai grave cazuri. — N. A.

La 19 iunie, pe seară, curînd după lăsarea întunericului, în timp ce pirogile erau reținute de căpitan, regina Oberea oferi echipajului un porc, fructe de pîine și alte daruri, printre care și un cîine. Carnea de cîine e socotită acolo ca o mîncare mai aleasă decît cea de porc; cîinilor crescuți pentru a fi mîncați nu li se dădea hrană animală, ci numai vegetală. Ca demonstrație, Tupia ucise și prepară unul, cocîndu-l într-o scobitură făcută în pămînt. S-a emis părerea că e o mîncare foarte bună.

Mai mulți băștinași aduceau diferite daruri echipei de la fort. Printre ei se afla Oamo, o căpetenie a cîtorva ținuturi de pe insulă, pe care încă nu-l cunoscuseră și care veni cu un porc. Șeful, tratat cu mult respect de către indigeni, era însoțit de un băiat și de o tînără. Pe băiat, deși era în stare să umble, îl purta în spinare un bărbat. Oberea și cîțiva indigeni ieșiră din fort în întîmpinarea lor, după ce-și descoperiră capetele și pieptul pînă la brîu. Acesta era un semn de respect; călătorii noștri nu observaseră pînă atunci acest obicei, dar socotiră că se recurgea la el numai între persoane de rang înalt. Oamo intră în cort, însă tînăra, care avea vreo șaisprezece ani, nu putu fi înduplecată să-l însoțească, deși părea că avea de luptat cu curiozitatea, precum și cu înclinarea de a o face. Doctorul Solander luă băiatul de mînă și îl duse înăuntru; dar indigenii de afară, care împiedicaseră intrarea fetei, găsiră în curînd mijlocul de a-l scoate afară.

Curiozitatea lui Banks și a celorlalți fiind atițată de aceste întîmplări, ei se interesară cine erau noii veniți; aflară că Oamo era soțul Obereei, dar că, prin bună înțelegere, stătuseră mult timp despărțiți și că băiatul și fata erau odraslele lor. Băiatul era moștenitorul legitim al suveranului insulei și se numea Terridiri; el urma să ia în căsătorie pe sora sa de îndată ce ar fi atins vîrsta potrivită.

Luni 26 iunie, dis-de-dimineață, căpitanul Cook, însoțit de Banks, porni să dea ocol insulei cu barca. Ei navigară spre răsărit și, înainte de amiază, coborîră pe țărm într-o parte a insulei unde stăpînea Ahio, un tînăr șef, care-i vizitase de multe ori în corturile lor. Aici întîlniră și alți indigeni pe care îi cunoșteau.

După ce făcură o ridicare topografică a portului și a unui golf mare din apropiere, își propuseră să se îndrepte către

partea opusă a golfului, dar Titubaola, care le era călăuză, nu numai că refuză să-i întovărășească, ci se strădui să determine pe Cook și pe Banks să se răzgîndească, zicînd că „ținutul era locuit de oameni care nu făceau parte dintre supușii lui Tutaha și care i-ar nimici pe toți". Această informație nu-i împiedică totuși să-și ducă la îndeplinire planul ; Titubaola, după ce văzu că încărcaseră puștile cu gloanțe, își luă inima în dinți și merse cu ei. Vîsliră pînă se întunecă și ajunseră la un istm îngust ce despărțea insula în două peninsule cu stăpîniri deosebite. Cum nu pătrunseră încă în teritoriul dușman, hotărîră să petreacă noaptea pe țărm, unde o femeie pe care o chema Uratua le oferi hrană și adăpost.

Dimineața își continuară călătoria și acostară într-un ținut de sub conducerea unui șef numit Maraitata, adică „locul de îngropare al oamenilor", pe tatăl căruia îl chema Pahairade, adică „hoțul de bărci". Dar, deși purtau nume sinistre, ei fură ospitalieri cu căpitanul Cook și cu Banks, și le dădură provizii și schimbară cu ei un porc mare pe o secure.

Repede s-a stîrnit curiozitatea indigenilor și în jurul grupului englez se strînsese o mulțime de oameni, printre care nu văzură decît două fețe cunoscute. Călătorii înaintară apoi pînă ce ajunseră în ținutul în care domnea principalul șef sau rege, care se numea Waheatua. Continuînd să meargă de-a lungul țărmului, cale destul de lungă, văzură în sfîrșit pe șef însoțit de o tînără femeie de vreo douăzeci de ani, numită Tudidde.

Străbătînd această parte a insulei, aflară că ea era mai deosebită și mai civilizată decît toate celelalte întîlnite pînă atunci ; erau puține case și acestea destul de mici ; în schimb numeroasele pirogi depășeau pe toate cele văzute mai înainte, atît ca mărime cît și ca execuție. Deși ținutul era roditor, era lipsă de alimente.

Către partea cea mai de sud a insulei descoperiră un port bun, la adăpostul unui recif ; ținutul dimprejur era deosebit de rodnic.

Acostară din nou ceva mai departe spre răsărit. Mathiabo, căpetenia, pe care nici nu-l cunoscuseră nici nu-l văzuseră vreodată, veni la ei și-i aprovizionă cu nuci de cocos și fructe de pîine. Mai cumpărară și un porc, dînd în schimb o sticlă pe care Mathiabo o preferă tuturor celorlalte

VEDERE DIN OTAHEITE

lucruri oferite. Aici văzură un curcan şi o gîscă, lăsaţi pe insulă de vasul *Dolphin.* Aceste păsări erau deosebit de grase şi păreau a se bucura de mare admiraţie din partea indigenilor.

O privelişte neobişnuită li se înfăţişă într-o casă din apropiere : mai multe maxilare omeneşti erau aşezate pe o scîndură de formă semicirculară ; păreau proaspete şi aveau încă toţi dinţii. Banks nu putu să dezlege acest mister. Părăsiră apoi locul şi ajunseră într-un golf situat în partea nord-vestică a insulei.

Le ieşiră în întîmpinare mai multe pirogi cu femei frumoase care păreau doritoare să-i vadă venind la ţărm, ceea ce ei acceptară lesne. Căpetenia, care se numea Wiveru, îi primi cu prietenie şi cinară în casa lui, în tovărăşia lui Mathiabo. O parte a clădirii li se dădu ca dormitor şi, curînd după cină, se retraseră acolo să se odihnească. Mathiabo, care împrumutase o manta de la Banks ca s-o folosească drept învelitoare, se făcuse nevăzut cu ea fără ca cineva să bage de seamă. Ştirea furtului le-a fost adusă curînd de un indigen şi, în consecinţă, porniră pe urmele hoţului ; făcură cale foarte scurtă, deoarece le ieşi înainte alt indigen care aducea înapoi mantaua la care Mathiabo renunţase de frică. La întoarcerea lor, casa era cu totul părăsită, iar pe la patru dimineaţa santinela dădu de ştire că lipseşte barca. Situaţia lor părea acum deosebit de îngrijorătoare : grupul, alcătuit din patru oameni, nu avea decît o singură puşcă şi două pis-

toale de buzunar fără nici un glonț de rezervă sau încărcătură de pulbere. După ce așteptară un timp îndelungat în această supărătoare stare de neliniște, temîndu-se că indigenii s-ar putea folosi de împrejurare, văzură spre marea lor bucurie că barca, ce fusese smulsă de reflux, a fost readusă de valuri ; putură deci pleca.

Locul era așezat în partea de miazănoapte a peninsulei Tiarabu din sud-estul insulei. Era roditor și dens populat, iar locuitorii se purtau pretutindeni cu politețe. Ultimul ținut din Tiarabu în care acostară era cîrmuit de o căpetenie numită Omoe.

Aici văzură un *itua,* adică zeitate, din împletitură de nuiele ; semăna cu un om și avea aproape doi metri înălțime și era acoperit cu pene negre și albe ; pe cap avea patru protuberanțe pe care băștinașii le numeau *tate ete,* adică oameni mici.

Călătorii noștri se aflau acum în apropierea ținutului numit Paparra, de sub stăpînirea lui Oamo și a Obereei ; aveau de gînd să-și petreacă noaptea acolo. Banks și însoțitorii săi acostară cu vreo oră înainte de căderea întunericului și aflară că amîndoi șefii plecaseră în vizită la fort. Dormiră totuși în casa Obereei, care deși neîncăpătoare, era foarte curată ; în ea se găsea doar tatăl stăpînei, care rămăsese să păzească acum casa și care le arăta mult respect. Călătorii folosiră prilejul pentru a merge într-un loc unde observaseră niște copaci cu numele de *etoa,* care cresc de obicei în cimitire. Aceste locuri de îngropăciune numite *morai* slujesc în același timp și pentru închinăciune. Aci văzură un edificiu imens, despre care aflară că era *morai* pentru Oamo și Oberea.

Alcătuit dintr-o uriașă grămadă de pietre, înălțat în forma unei piramide, cu un șir de trepte de o parte și de alta, avea aproape șaptezeci de metri în lungime pe o lățime de treizeci și o înălțime de doisprezece pînă la cincisprezece metri. De vreme ce indigenii erau cu totul lipsiți atît de unelte de fier, cît și de mortar pentru a tăia și a cimenta pietrele pregătite în vederea întrebuințării, o construcție de asemenea înălțime și amploare trebuia să fi fost rezultatul unei istovitoare munci și osteneli.

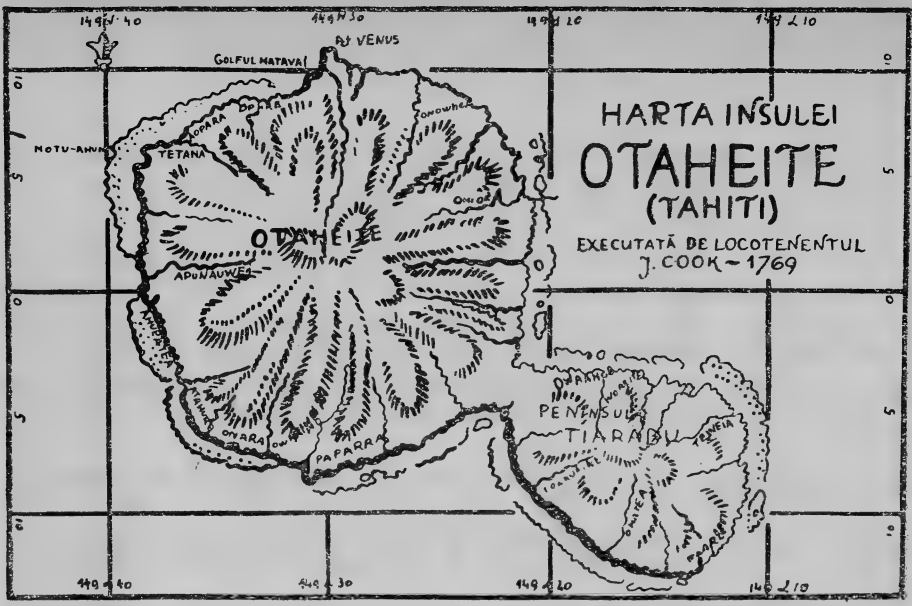

În centrul vîrfului era chipul unei păsări, sculptat în lemn, cu un peşte de piatră alături. Piramida alcătuia o parte din latura unei mari curţi pătrate, cu marginile aproape egale, înconjurată de un zid şi pavată cu pietre plate. La o mică depărtare spre apus de clădirea descrisă mai sus, se afla o altă curte pavată, în care se găseau mai multe platforme mici, numite de indigeni *ewatta*, care păreau să fie altare ; pe acestea se aşezau alimentele aduse jertfă zeilor.

Locuitorii insulei Otaheite nu păreau că sînt dornici să se ia la întrecere în ceea ce priveşte măreţia mormintelor ; rangul şi autoritatea Obereei ieşeau bine în evidenţă cu acest prilej. Totuşi, la sosirea navei *Endeavour* Oberea nu mai avea puterea de care se bucurase pe vremea cînd fusese aici *Dolphin* ; cauza aveau s-o afle abia acum. Se pare că, cu vreo patru-cinci luni înainte de sosirea căpitanului Cook, locuitorii din Tiarabu, peninsula sud-estică, făcuseră o incursiune aici şi uciseseră mulţi oameni ; atunci Oberea şi cu Oamo, care cîrmuiau pentru fiul lor, fugiseră şi se adăpostiseră în munţi, în timp ce năvălitorii distrugeau toate casele şi prădau ţinutul. Curcanul şi gîsca văzuţi în districtul lui Mathiabo făceau parte din pradă, iar maxilarele descoperite la ei fuseseră de asemenea luate ca trofee ale biruinţei.

Vineri 30 iunie englezii ajunseră la Otahuru, unde ședea vechea lor cunoștință Tutaha, care îi primi cu multă cinste, le făcu rost de o masă bună și îi găzdui cum se cuvine ; în ciuda faptului că ultima oară cînd dormiseră la această căpetenie fuseseră atît de rușinos jefuiți, acum petrecură noaptea în cea mai mare siguranță ; nici o haină sau alt obiect nu le-a lipsit în dimineața următoare.

Sîmbătă 1 iulie se întoarseră la fortul de la Port Royal, după ce descoperiseră că insula cu cele două peninsule măsura vreo sută și optzeci de kilometri în circumferință.

La întoarcere fură întîmpinați de prietenii lor indigeni, dintre care nici unul nu se înfățișă fără provizii.

Luni 3 iulie Banks făcu o excursie cu cîteva călăuze indigene pentru a urmări rîul din vale pînă sus la izvoare și pentru a observa ce locuitori trăiesc pe malurile lui. După un drum de vreo zece kilometri, în care timp întîlniră diferite așezări, ajunseră la o casă, despre care li se spuse că ar fi ultima ce mai putea fi văzută. Stăpînul acesteia le dărui nuci de cocos și alte fructe. După o scurtă vizită porniră iar la drum. Trecură de multe ori pe sub bolți alcătuite din bucăți de stînci sub care li se spuse că se adăposteau adesea cei ce erau surprinși de căderea nopții. Această plimbare era un bun prilej pentru colecționarea de minerale, dar Banks nu găsi nici unul. Pietrele, care pretutindeni semănau cu cele din Madeira, purtau semne vădite că fuseseră arse. Urme vădite de foc se mai găseau în argila de pe coline, atît pe insula aceasta cît și pe cele vecine.

La 4 iulie Banks semănă de o parte și de alta a fortului semințe de pepeni, portocali, lămîi, lămîi dulci și alte plante și copaci aduși de la Rio de Janeiro. El dădu indigenilor mari cantități din aceste semințe și semănă multe din ele prin pădure ; cîteva din semințele de pepeni, pe care le semănase îndată după sosire, se prinseră și dădură vreji deosebit de viguroși.

Se făceau acum pregătirile de plecare și căpitanul Cook spera să părăsească insula fără să mai aibă alte neînțelegeri cu băștinașii, dar se înșela în privința aceasta. Doi mateloți ieșind pe țărm, unuia i se fură cuțitul ; căutînd să și-l ia înapoi, fu atacat de indigeni care îl răniră grav cu o piatră ; tovarășul său se alese și el cu o ușoară rană la cap. Căpita-

nul Cook, căruia nu i-ar fi plăcut să ia măsurile de cuviință, n-a fost de loc supărat că vinovații fugiseră în grabă.

Un alt incident la fel de neplăcut se întîmplă curînd după aceea. În seara zilei de 8 spre 9 iulie, doi marinari tineri care părăsiseră în taină fortul, dimineața încă nu apăruseră. Se dăduse de știre că toată lumea trebuia să fie pe bord a doua zi, căci vasul avea să pornească în ziua aceea sau în cea care urma ; căpitanul Cook începu deci să se teamă ca nu cumva marinarilor să le treacă prin gînd să rămînă pe uscat. El știa că nu putea lua nici o măsură eficace pentru a-i aduce înapoi, fără să tulbure camaraderia și buna înțelegere care domneau în prezent între englezi și indigeni ; de aceea se decise să mai aștepte o zi cu nădejdea că se vor întoarce.

Fiindcă în dimineața zilei de 10 iulie încă nu se înapoiaseră, începură cercetările ; indigenii declarară că marinarii nu aveau de gînd să se mai întoarcă, și că se refugiaseră în munți, unde era cu neputință să fie descoperiți, și că fiecare își luase o nevastă. Ca urmare, se dădu de înțeles mai multor căpetenii care se aflau la fort cu femeile lor — printre care erau Tubora Tumaida, Tomio și Oberea — că nu vor fi lăsați să plece de acolo pînă ce nu vor fi aduși dezertorii. Indigenii primiră această înștiințare fără să arate prea multe semne de frică sau de nemulțumire și asigurară pe căpitan că mateloții vor fi trimiși îndărăt ; dar, sosind noaptea, căpitanul Cook socoti că nu ar fi prudent să lase ostatecii să rămînă în fort ; de aceea dispuse să fie urcați pe bordul corăbiei. Aceasta îi îngrijoră strașnic ; mai mulți dintre ei, femeile îndeosebi, își mărturisiră temerile printr-o mare neliniște și prin șiroaie de lacrimi.

Pe seară unul dintre marinari a fost adus îndărăt de cîțiva indigeni, care raportară că celălalt și cei doi ce fuseseră trimiși să-i caute vor fi reținuți pînă ce Tutaha, care se afla printre ostateci, va fi eliberat. Hicks însoțit de mai mulți oameni a fost îndată trimis cu șalupa să salveze pe prizonierii englezi ; în același timp căpitanul Cook înștiință pe Tutaha că este de datoria lui să-l ajute cu cîțiva oameni și să dea porunci ca marinarii să fie lăsați liberi, deoarece de această întîmplare va avea să răspundă. Tutaha făcu îndată ce i se ceru și echipa găsi fără împotrivire oamenii pe care îi căuta.

Atunci căpeteniile de pe corabie fură duse la țărm iar celor din fort li se dădu drumul și, după ce mai stătură vreo oră și jumătate cu Banks, se înapoiară cu toții la locurile lor de reședință. La cercetarea dezertorilor se constată că ceea ce povestiseră indigenii nu era de loc neadevărat: ei se ataşaseră de acele femei și plănuiseră să stea ascunși pînă ce corabia ar fi întins pînzele; apoi ar fi vrut să trăiască pe insulă alături de băștinași.

Tupia, care fusese primul sfetnic al Obereei cînd se afla ea la apogeul autorității sale și mai era și marele preot al insulei, deci intim legat de religia țării, manifestase adeseori dorința de a pleca odată cu navigatorii; de aceea, miercuri 12 iulie, dimineața, sosi pe bord cu slujitorul său, un băiat de vreo 12 ani numit Taiyota și ceru îngăduința de a merge cu ei. I se încuviință cererea în mod unanim. Apoi Tupia coborî pe țărm ca să-și vadă prietenii pentru ultima oară, luînd cu el mai multe mărunțișuri arătoase pe care le împărți în semn de amintire la despărțire.

Joi 13 iulie vasul a fost vizitat de o mulțime de prieteni și împresurat de nenumărate bărci cu băștinași de rînd. Ridicară ancora pe la ora douăsprezece și indigenii se despărțiră de echipaj plîngînd cu lacrimi de prietenie și înduioșare. În tot acest timp, Tupia se stăpînea cu demnitate; e adevărat că din ochi îi curgeau lacrimi, dar sforțarea ce o făcea ca să le ascundă îl umplea de cinste. El se sui cu Banks pe arboret [1], de unde continuă să facă semne cu mîna către bărci pînă nu le mai zări.

După cele spuse de Tupia, insula dispunea de peste șase mii de luptători; pornind de aci se putea face ușor socoteala numărului de locuitori.

Băștinașii nu aveau fructe europene, zarzavaturi sau legume, nici cereale de nici un fel; aveau în schimb multe produse vegetale indigene, foarte prețuite. Ca animale domestice aveau porci, cîini și găini. Nici un animal sălbatic nu exista pe insulă în afară de rațe, porumbei, papagali și alte cîteva păsări, iar dintre patrupede, șobolani; șerpi nu existau. Marea le oferea în schimbul lipsei de animale de uscat o mare varietate de pești foarte gustoși.

---

[1] Partea dinspre vîrf a unui catarg. — N. T.

În ceea ce privește oamenii, ei arătau în general mai mari de stat decît europenii. Bărbații erau înalți, robuști și chipeși. Femeile din pătura înstărită depășeau de asemenea mărimea noastră obișnuită ; dar cele mai de jos erau mai curînd scunde, unele dintre ele fiind chiar mititele.

Aveau o culoare naturală frumoasă, măslinie deschisă sau ceea ce numim noi brună, iar pielea era delicată, netedă și catifelată. Trăsăturile feței, de obicei frumoase, și ochi plini de sensibilitate și de expresie ; dinții de asemenea deosebit de albi și regulați, iar respirația lor era cu totul lipsită de vreun miros neplăcut ; în ce privește părul, era în majoritatea cazurilor negru. Aveau mișcări nesilite și grațioase, dar nu prea viguroase ; felul lor de a fi era generos și deschis, iar purtarea îndatoritoare și plină de curtenie.

Locuitorii de ambele sexe poartă adeseori o bucată de pînză de producție indigenă, legată în jurul capului în chip de turban ; iar femeile își dau multă osteneală să-și împletească părul în coade lungi, pe care le înfășoară apoi pe crenguțe și le fixează pe frunte ca ornament.

Își tatuează corpurile scrijelindu-și carnea sau înțepînd-o cu un mic instrument de os prevăzut cu dinți scurți ; umplu înțepăturile cu un amestec albastru-închis sau negricios preparat din fumul unor nuci uleioase — folosite de ei în loc de opaiț — și apă ; această operație de tatuare este nespus de dureroasă și lasă pe piele semne de neșters. Se execută de obicei pe la vîrsta de zece sau doisprezece ani și se aplică pe diferite părți ale trupului.

Se îmbracă în felurite pînzeturi și împletituri de păioase ; pe cele dintîi le pun pe vreme frumoasă, iar pe cele din urmă pe timp umed. Veșmintele sînt de diverse modele, dar fără nici o formă, iar bucățile din care sînt făcute nu se cos împreună. Femeile din pătura înstărită poartă trei sau patru piese ; pe una, care e foarte lungă, o înfășoară de mai multe ori în jurul mijlocului și o lasă apoi să atîrne pînă la genunchi. Apoi așază una peste alta două-trei piese scurte, avînd fiecare la mijloc cîte o gaură prin care își trec capul ; părțile lungi le lasă să cadă în față și spate, deschizăturile laterale rămînînd deci libere pentru brațe.

Îmbrăcămintea bărbaților este foarte asemănătoare, deosebindu-se doar prin faptul că o parte a veșmintelor, în loc să cadă peste genunchi, este petrecută printre picioare.

Aceste veşminte sînt purtate de oameni aparţinînd tuturor treptelor sociale, cu singura deosebire că cei din păturile înstărite îmbracă o cantitate mai mare de pînză. La amiază locuitorii de ambele sexe se arată aproape goi, purtînd numai bucata de pînză legată în jurul mijlocului.

Băieţii şi fetele umblă în pielea goală — cei dintîi pînă la şapte-opt ani, cele din urmă — pînă pe la cinci ani. Aceşti oameni se folosesc rareori de case: numai cînd dorm sau cînd se adăpostesc de ploaie; ei mănîncă în aer liber la umbra unui copac. Veşmintele le folosesc mai mult ca să se acopere noaptea, deoarece locuinţele nu au pereţi despărţitori. Şeful familiei şi nevasta sa dorm la mijloc, apoi cei căsătoriţi; lîngă aceştia femeile nemăritate şi la o mică distanţă bărbaţii neînsuraţi.

Casele căpeteniilor diferă totuşi într-o oarecare măsură: unele, foarte mici, au fost clădite în aşa fel încît să poată fi purtate de pirogi; toate laturile lor sînt închise cu frunze de cocotieri; cu toate acestea aerul pătrunde înăuntru; căpetenia şi nevasta lui dorm singuri în ele. Mai există şi case în care sînt găzduiţi locuitorii unui ţinut. Acestea sînt mult mai încăpătoare.

Dacă un şef taie un porc, ceea ce se întîmplă destul de rar, el îl împarte în mod egal între supuşii săi; mai des taie însă cîini şi păsări.

Cînd fructele de pîine se trec, sînt înlocuite cu nuci de cocos, diferite soiuri de banane etc.

Bucătăria lor cunoaşte doar friptura, iar ca băutură folosesc în general apa sau laptele de nucă de cocos; au fost însă cazuri cînd unii din ei au băut produse spirtoase englezeşti şi s-au îmbătat; se pare că au făcut-o mai mult din neştiinţă decît cu intenţie, deoarece nu s-a băgat niciodată de seamă ca vreunul să repete acest fel de necumpătare. E adevărat, că li se spusese călătorilor noştri că uneori căpeteniile indigene se ameţesc bînd seva unei plante numite *ava*[1], dar ei n-au văzut nici un exemplu de acest fel în timpul cît au stat pe insulă.

---

[1] Ava sau kava este numele pe care-l dau polinezienii lui *Piper mathysticum*, o varietate de piper, din rădăcina căreia se prepară o băutură. — N. T.

Şefii mănîncă de obicei singuri, afară de cazul cînd sînt vizitaţi de vreun străin ; acesta primeşte uneori îngăduinţa de a fi al doilea la masă ; drept faţă de masă servesc frunzele unor copaci, iar slujitorii, care sînt numeroşi, după ce au pus în faţa căpeteniilor coşul cu alimente şi o coajă de nucă de cocos cu apă proaspătă şi sărată, se aşază în jurul lor. Masa începe prin spălarea gurii şi a mîinilor, după care iau dumicaţi de fructe de pîine şi de peşte, pe care îi înmoaie alternativ în apa sărată pînă ce consumă totul ; de asemenea iau cîte o înghiţitură de apă sărată aproape după fiecare îmbucătură. După ce termină fructele de pîine şi peştii, trec la banane sau la mere, pe care nu le mănîncă niciodată necurăţate. În acest timp li se prepară o pastă moale din fructe de pîine, pe care o sorb dintr-o coajă de nucă de cocos. Cu aceasta masa se încheie. După aceea îşi spală iarăşi gura şi mîinile, ca la început. La o singură masă, ei devorează astfel cantităţi enorme de alimente.

Nu este mai puţin surprinzător faptul că locuitorii acestei insule, care par extrem de simţitori la plăcerile societăţii, au o totală aversiune faţă de relaţiile — oricît de reduse — pe care le-ar putea avea unul cu altul în timpul meselor ; ei respectă acest neobişnuit obicei cu atîta străşnicie, încît chiar fraţii şi surorile au coşuri separate de alimente şi şed de obicei la cîţiva metri unul de altul cînd mănîncă, întorcîndu-şi reciproc spatele şi neschimbînd nici o singură vorbă în tot timpul cît durează masa. Cei de vîrstă mijlocie din păturile înstărite se duc de obicei la culcare după prînz dar, ceea ce este remarcabil, bătrînii sînt mai puţin comozi. Muzica, dansul, trînta, tragerea cu arcul sau aruncarea suliţei alcătuiesc partea cea mai însemnată a distracţiilor.

Flautele mai sus-amintite şi tobele sînt singurele lor instrumente muzicale ; tobele se confecţionează dintr-o bucată circulară de lemn, scobită doar la unul din capete şi acoperită cu piele de rechin ; în ele se bate cu mîna, nu cu băţul. Cîntecele lor sînt improvizate şi adeseori rimate, dar constau numai din două versuri.

Printre alte distracţii, au un dans executat de zece-douăsprezece femei tinere care iau cele mai dificile atitudini ce se pot închipui, dar păstrează tactul tot timpul cu cea mai mare exactitate şi drăgălăşenie.

Curăţenia personală a indigenilor este un subiect ce merită o atenţie deosebită. În afară de spălatul gurii şi al mîinilor înainte şi după fiecare masă, lucru de care am mai vorbit, oamenii de ambele sexe nu uită niciodată să se spele cu apă de trei ori pe zi — cînd se scoală, la amiază şi înainte de a se culca. De asemenea au mare grijă de curăţenia veşmintelor ; chiar în mari aglomerări de oameni nu simţi nici un miros urît şi nimic altceva neplăcut înafară de căldură.

Principala producţie din Otaheite este cea textilă. Pînza lor — de trei calităţi — e lucrată din scoarţa a trei soiuri de copaci : dudul, arborele de pîine şi un arbore foarte asemănător cu smochinul sălbatic ce se întîlneşte în unele părţi ale Indiilor de vest. Dudul, pe care localnicii îl numesc *auta*, dă pînza cea mai fină, care este purtată de obicei de către cei de prim rang. Sortul următor, întrebuinţat de pătura mai săracă, se obţine din arborele de pîine, iar ţesătura cea mai grosolană provine din arborele care seamănă cu smochinul. Acest ultim sort — deşi este mai folositor decît primele două din cauză că, spre deosebire de ele, este impermeabil — se găseşte foarte greu, fiind fabricat în cantităţi restrînse.

Pînza devine albă ca neaua prin înălbire şi se vopseşte în roşu, galben, brun sau negru ; cea dintîi culoare este foarte frumoasă şi egalează, dacă nu chiar întrece în calitate oricare ţesătură vopsită din Europa.

Rogojinile de diferite feluri constituie o altă industrie de seamă care, în multe privinţe, o întrece pe cea europeană. Ei folosesc sorturile mai grosolane pentru aşternut, iar pe vreme umedă le poartă pe cele mai fine.

Aceşti oameni excelează în confecţionarea coşurilor şi în împletituri de nuiele ; atît bărbaţii cît şi femeile se îndeletnicesc cu această muncă şi dau la iveală o mulţime de modele.

Strunele lor de pescuit sînt considerate ca cele mai bune din lume ; ei le fabrică din scoarţă de *erowa*, un soi de urzică ce creşte în munţi. Ele sînt atît de rezistente încît ţin cei mai grei şi mai puternici peşti, cum sînt bonitele şi albicorii ; pe scurt, indigenii sînt extrem de iscusiţi în tot ce priveşte confecţionarea sculelor de pescuit.

Uneltele pe care le întrebuinţează ei pentru construirea caselor, confecţionarea bărcilor, tăiatul pietrei şi dobo-

rîrea, despicarea, scobirea și șlefuirea lemnului, nu sînt altceva decît un toporaș de piatră și o daltă de os. Osul este, de cele mai multe ori, brațul unui om ; în loc de pilă sau de polizor, folosesc o bucată aspră de coral și de nisip de corali.

Unele din pirogile lor mai mici sînt făcute din arbori de pîine, care se lucrează cu multă greutate deoarece au o structură ușoară, buretoasă. Își confecționează bărcile numai cu mîna, necunoscînd procedeul de încovoiere a scîndurilor.

Limba lor este dulce și muzicală, bogată în vocale, iar cuvintele se rostesc ușor. Dar Banks și doctorul Solander n-au putut afla cît este de bogată ca înțeles, căci n-au ajuns să se familiarizeze suficient cu ea. Întrucît însă numai puține cuvinte și verbe au forme flexionare, trebuie să fie destul de imperfectă. Indigenii găseau totuși posibilitatea să se înțeleagă între ei fără multă greutate.

Îngrijirea bolnavilor cade în sarcina preoților. Metoda lor de tratare constă îndeosebi în rugăciuni și ceremonii care se repetă pînă cînd pacienții se vindecă, sau mor.

Religia localnicilor pare să exceleze în mistere. Ei cred că ființa supremă dă naștere cutremurelor ; dar se închină mai mult lui *Tane* [1].

Cred în existența sufletului separat de trup. Mai cred că, după moarte, există două stări diferite, după gradul de fericire pe care îl procură. În aceste stări oamenii ajung după rangul pe care l-au avut în viață, ele nefiind lăcașuri de răsplată și de pedeapsă. Mai cred că șefii și mai-marii lor vor fi preferați celor de rang inferior, deoarece își închipuie că faptele lor nu influențează viitoarea stare și că zeitățile nu le iau în seamă.

Preoția este ereditară. Există mai mulți preoți și de toate rangurile, dar mai-marele lor vine îndată după rege. Ei sînt superiori celorlalți indigeni nu numai în privința științei divine, dar și în navigație și astronomie.

Nu acordă nici o importanță ceremoniei căsătoriei, care este o simplă învoială între bărbat și femeie ; cînd se hotărăsc să se despartă, o fac cu tot atît de puține formalități ca și atunci cînd s-au luat.

---

[1] Numele acestei zeități este citat și de Thor Heyerdhal în cartea sa *Expediția Kon-Tiki — Cu pluta pe Oceanul Pacific.* Editura Științifică, 1959. — N. T.

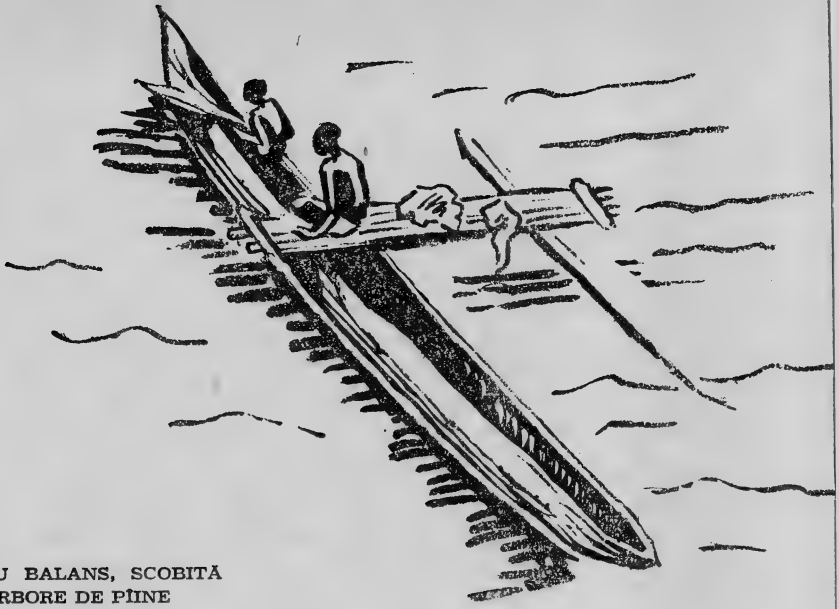

PIROGA CU BALANS, SCOBITĂ
ÎNTR-UN ARBORE DE PÎINE

Folosesc ca arme prăştii, pe care le mînuiesc cu multă dibăcie, suliţe cu vîrf de piatră şi măciuci lungi de lemn, deosebit de tari şi grele. Se bat cu multă dîrzenie şi cruzime ; nu cruţă bărbat, femeie sau copil dacă le cade în mînă în timpul bătăliei.

La 13 iulie, după ce părăsiră insula Otaheite, călătorii noştri navigară sub o briză blîndă pe timp senin. Aflaseră de la Tupia că patru insule, pe care el le numea Huaheine, Ulietea, Otaha şi Bolabola [1] sînt la o depărtare de o zi-două de navigaţie cu pînze ; aflară că acolo vor putea căpăta din belşug porci, păsări şi alte alimente proaspete, care în ultimul timp se cam împuţinaseră pe bord. Prin urmare cîrmiră vasul în direcţia acelor insule. La 15 iulie descoperiră insula Huaheine, iar în dimineaţa următoare sondară în apropierea ţărmului ei nord-vestic fără însă a da de fund nici la o adîncime de 140 m.

De îndată îi întîmpinară mai multe pirogi lîngă mal, dar indigenii se temeau să se apropie de corabie, pînă a apărut Tupia care le-a înlăturat în întregime temerile ; după asigurări de prietenie, regele din Huaheine şi regina se urcară pe bord. Ei fură vizibil uimiţi de toate lucrurile ce li se arătară ;

[1] Toate aceste insule fac parte din Arhipelagul Societăţii. — N. T.

dar nu cercetară mai amănunțit și părură mulțumiți cu ceea ce li se înfățișa privirilor. Nu întrebară de alte obiecte, deși era firesc să se creadă că o construcție atît de neașteptată și atît de mare cum era corabia trebuie să fi stîrnit multă curiozitate. Regele, căruia i se spunea Ori, propuse să-și schimbe numele cu al căpitanului Cook, ceea ce obținu cu ușurință. Obiceiul de a-și schimba reciproc numele este foarte răspîndit în această insulă și se consideră ca un semn de prietenie. Călătorii găsiră că oamenii de aici semănau destul cu cei din Otaheite în aproape toate privințele, afară doar, dacă s-ar fi dat crezare lui Tupia, că nu erau dedați la furtișaguri.

După ce ancorară într-un mic dar frumos port natural din partea apuseană a insulei, căpitanul Cook însoțit de Banks și de încă vreo cîțiva englezi, coborî la țărm cu Tupia și cu regele. De îndată ce acostară, Tupia se dezbrăcă pînă la brîu și pofti pe Monkhouse să-i urmeze pilda. Așezîndu-se, el începu o cuvîntare care ținu cam douăzeci de minute; regele, care ședea în fața lui, răspunse după toate aparențele, cu replici stereotipe. În timpul discursului său, Tupia scotea la iveală din cînd în cînd o batistă, un fular de mătase neagră, cîteva mărgele și banane ca daruri pentru *itua* (zeitatea) lor. El primi în schimb, pentru *itua* englezilor, un porc, cîteva banane proaspete și două mănunchiuri de pene, care au fost duse toate pe bord. Aceste ceremonii erau socotite ca un fel de întărire a tratatului dintre englezi și regele din Hauheine.

Miercuri 19 iulie coborîră pe țărm purtînd cu ei cîteva securi, în schimbul cărora căpătară trei porci mari. Aflînd că aveau de gînd să ridice pînzele în după-amiaza zilei, regele, însoțit de cîțiva indigeni, veni pe bord spre a-și lua rămas bun; cu acest prilej el primi de la Căpitanul Cook o mică placă de cositor cu următoarea inscripție: „Nava majestății sale britanice «Endeavour», comandată de căpitanul Cook, 16 iulie 1769". I se mai dăruiră cîteva medalii și fise care semănau cu banii englezești precum și alte mărunțișuri.

Această insulă e așezată la vreo treizeci de leghe [1] de Otaheite și are cam treizeci și șase de kilometri în circumferință. Deși mai voinici și mai înalți decît cei din Otaheite, oamenii sînt cam leneși.

[1] O leghe are cca. 5 km — N. T.

Din Huaheine navigară spre insula Ulietea și, după-amiază, ajunseră la o leghe sau două de țărmul ei. Aruncară ancora în partea de miazănoapte a insulei într-un golf format din recife. Două pirogi cu indigeni se desprinseră curînd de la țărm ; în ele erau și doi porci mici, pe care indigenii îi schimbară pe cîteva cuie și mărgele. La 20 iulie, Banks, căpitanul și alții coborîră pe uscat în tovărășia lui Tupia, care îi prezentă cu același ceremonial care avusese loc la acostarea lor la Huaheine.

În ziua de 24 înălțară din nou pînzele și cîrmiră înspre nord, printre recife, către o deschizătură la cinci sau șase mile depărtare. Erau astfel în cea mai mare primejdie de a se izbi de vreo stîncă ; omul care arunca sonda strigă brusc : „doi stînjeni", alarmîndu-i strașnic, dar din fericire ieșiră în larg fără să fi suferit vreo neplăcere.

La 25 iulie se aflau la o leghe sau două de insula Otaha, dar vîntul menținîndu-se potrivnic, nu izbutiră să se apropie suficient de pămînt. În ziua de 28 însă, dimineața, Banks, doctorul Solander și *master*-ul plecară cu șalupa pe coasta răsăriteană a insulei pentru a sonda un port natural pe care îl găsiră sigur și potrivit unui bun ancoraj. Coborîră atunci pe țărm și cumpărară cîțiva porci, găini și o mare cantitate de cartofi și banane.

Această insulă părea mai săracă în vegetație decît Ulietea, dar produsele ei erau cam aceleași.

La 29 iulie porniră spre nord și, după-amiază, aflîndu-se în bătaia vîntului și în fața cîtorva porturi naturale așezate în partea apuseană a insulei Ulietea, se gîndiră să intre într-unul din ele ca să astupe o crăpătură de la pulberăria vasului și să mai ia balast.

La 2 august într-un port bun aruncară ancora la patruzeci și cinci metri adîncime. Între timp mulți indigeni veniseră de pe insulă cu porci, găini și banane, pe care le cumpărară cu prețuri moderate.

Banks și doctorul Solander coborîră pe țărm și-și petrecură plăcut ziua, băștinașii arătîndu-le mult respect. Într-o casă observară fete îmbrăcate cît se poate de îngrijit, care așteptau ca străinii să intre în vorbă cu ele ; erau cele mai frumoase fete pe care le întîlniseră vreodată.

DANS DIN ULIETEA CU O PODOABĂ NUMITĂ HU

Înainte de plecare li se oferi ca divertisment un dans cum nu mai văzuseră pînă atunci. Executantul își așezase pe cap o podoabă de formă cilindrică, împletită din nuiele, de vreun metru lungime, acoperită cu pene și garnisită de jur împrejur cu dinți de rechin. După ce și-a pus giubeaua pe care localnicii o numeau *hu,* începu să danseze cu mișcări încete, rotindu-și într-una capul în așa chip încît să descrie un cerc cu vîrful nuielelor și repezind-o uneori atît de aproape de fețele spectatorilor, încît aceștia săreau înapoi ; socoteau acest gest ca o glumă excelentă, care provoca totdeauna rîsete copioase cînd era îndreptată asupra unuia dintre englezi.

În ziua de 3 august văzură o altă echipă de dansatori formată din cîteva femei mai de seamă de pe insulă. Ele înaintau lateral, păstrînd cu mare grijă cadența dată de tobele care sunau repede și tare ; puțin după aceea începură să se scuture în felurite chipuri, își luară tot felul de poziții ciudate, cîteodată stînd în șir una îndărătul alteia, uneori stînd

jos, altădată căzînd cu fața la pămînt și sprijinindu-se în genunchi și coate ; însoțeau toate aceste figuri de multe alte poziții dificile și își mișcau în același timp degetele cu o repeziciune aproape de necrezut.

La 5 august *iri rahi*[1] de pe insula vecină, numită Bolabola, trimise în dar căpitanului Cook cîțiva porci și cîteva păsări, mai multe bucăți de pînză — dintre care unele avînd cincizeci sau șaizeci de metri lungime, o mulțime de banane și nuci de cocos, însoțite de un mesaj că se afla pe insulă și că avea de gînd să viziteze pe căpitan în ziua următoare.

Totuși regele nu veni după cum făgăduise, dar lipsa lui n-a fost de loc regretată, deoarece a trimis trei tinere femei plăcute la vedere ca să ceară ceva în schimbul darului său. După prînz făcură o vizită majestății sale pe țărm, fiindcă acesta socotea că nu se cade să vină pe bord. Întrucît se intitula *iri rahi* al oamenilor de pe Bolabola, pe care o cucerise, și întrucît era spaima tuturor insulelor vecine, călătorii fură adînc dezamăgiți cînd constatară că în locul unui șef tînăr, viguros și întreprinzător, aveau de-a face cu un sărman bătrîn ramolit, slăbit și istovit, pe jumătate orb și copleșit de greutatea anilor și a infirmităților. El îi primi fără pompă și fără vreuna din ceremoniile întîlnite pînă atunci la alte căpetenii.

Aveau acum porci din belșug, dar fiindcă aceste animale nu puteau fi obișnuite să mănînce nici un fel de grăunțe europene sau vreo altă hrană care se găsea pe corabie, se văzură nevoiți să-i taie curînd după părăsirea insulelor. Găinile muriră toate de o boală care le ataca creierul și de care se molipseau îndată ce erau aduse pe bord.

Deoarece repararea corăbiei îi reținuse la Ulietea vreme mai îndelungată decît se așteptaseră, nu mai coborîră pe țărm la Bolabola ci, după ce botezară cu numele colectiv de „Insulele Societății" întregul grup de insule ce se aflau între latitudinile de 16° 10′ și 16° 55′ S, își continuară drumul apucînd spre miazăzi, către o insulă ce le-a fost indicată de Tupia, așezată la peste o sută de leghe depărtare și pe care o descoperiră la data de 13 august. Tot Tupia le spuse că insula care era situată la 23°10′ S se numește Ohiteroa sau Rurutu[2].

[1] Regele. — N. T.

[2] Una dintre cele mai nordice insule ale Arhipelagului Tubuai, aflat la sud de Insulele Societății. — N. T.

În dimineața următoare porniră cu barca spre ea. Cînd se apropiară de țărm, văzură că locuitorii erau înarmați cu lănci foarte lungi. Apariția bărcii îi făcu în curînd să se adune în mare număr pe plajă; doi dintre ei săriră în apă străduindu-se să ajungă la barcă, dar aceasta îi lăsă repede în urmă; mai făcură și alții aceeași încercare cu tot atît de puțin succes.

După ce barca dublase punctul unde aveau de gînd să se oprească, vîsliră spre țărm și începură să facă pregătirile de acostare. O pirogă se desprinse atunci de țărm si se apropie de ei. Dădură dispoziții lui Tupia să-i înștiințeze pe acești oameni că nu aveau de gînd să le pricinuiască vreun rău, ci că doreau numai să facă schimb cu ei pe cuie, pe care le și arătară. Această știre le dădu curaj; se apropiară de barcă și primiră cu multă plăcere și cu o mulțumire vădită cele cîteva cuie ce li se oferiră. Totuși, peste cîteva clipe, cîțiva dintre ei apucară pe neașteptate să tragă barca spre țărm; englezii sloboziră atunci cîteva încărcături peste capetele lor, ceea ce avu efectul dorit, căci indigenii săriră din piroqi și înotară spre țărm cît putură mai repede. Iată încă o dovadă de omenia căpitanului Cook, omenie care se vădește peste tot. Căpitanul părăsi atunci orice speranță de a mai stabili relații prietenești cu acești oameni și se întoarse pe corabie.

Insula Ohiteroa nu-și înalță piscurile spre cer ca celelalte insule pe care le vizitaseră; ea este mai plată, mai uniformă, fiind presărată cu mici coline, dintre care unele sînt acoperite de păduri; nu zăriră nici un arbore de pîine; cocotieri erau prea puțini, în schimb numeroși copaci numiți *etoa* erau sădiți peste tot de-a lungul țărmului.

La 15 august ridicară pînzele, îndreptîndu-se spre miazăzi, iar la 25 sărbătoriră aniversarea plecării lor din Anglia, de unde lipseau de un an de zile; scoaseră la iveală o brînză mare de Cheshire, care fusese păstrată cu grijă în acest scop și dădură cep unui butoiaș de vin de Porto, care se dovedi a fi tot atît de bun ca oricare altul pe care-l băuseră cîndva în patrie.

La 28 august a murit secundul șefului de echipaj. „Moartea i-a fost pricinuită chiar de șeful de echipaj, dar nu cu intenție, ci din bunătate; îi dăruise o sticlă cu rom, pe care se crede că el ar fi băut-o cu lăcomie. În ultima noapte se îmbătase de-a binelea, dar deoarece totdeauna făcea la fel cînd avea ce trage la măsea, nimeni nu-i dăduse atenție.

L-au suit în pat, unde dimineaţa pe la orele opt a fost găsit fără grai şi ţeapăn [1]".

La 7 octombrie [2] zăriră pămînt spre vest-nord-vest şi, în după-amiaza zilei următoare, ancorară în faţa gurii unui mic rîu, la vreo milă şi jumătate de coastă. Căpitanul, Banks, doctorul Solander şi alţi cîţiva, însoţiţi de un grup de marinari, coborîră către seară pe ţărm şi se îndreptară spre cele cîteva căsuţe care se zăreau la o mică depărtare. Folosindu-se de faptul că barca rămăsese aproape singură, cîţiva indigeni, care pînă atunci stătuseră ascunşi îndărătul tufelor, se năpustiră pe neaşteptate din ascunzătoare şi alergară într-acolo, înălţînd în chip ameninţător lungile lor lănci de lemn pe care le ţineau în mîini. Şeful şalupei trase un foc de puşcă peste capetele lor, fapt care nu păru să-i sperie ; atunci el trase a doua oară tot pe deasupra capetelor şi tot fără nici un rezultat ; îngrijorat de situaţia bărcii, de care indigenii se apropiaseră destul de mult pentru a o ajunge cu lăncile, şeful şalupei trase în plin şi doborî pe unul din ei. Năuciţi de uimire la căderea tovarăşului lor, se retraseră în cea mai mare grabă în pădure. La auzul focului de puşcă, echipa care plecase se înapoie curînd şi cu toţi se întoarseră pe corabie.

În dimineaţa zilei de luni 9 octombrie, un număr de băştinaşi se arătă în apropierea locului unde debarcaseră englezii în seara precedentă ; cei mai mulţi dintre ei păreau neînarmaţi. Se comandă lansarea şalupei, a bărcii lungi şi a iolei, şi după ce au fost echipate cu soldaţi şi cu marinari, căpitanul Cook împreună cu Banks, cu ceilalţi ofiţeri şi cu Tupia se îndreptară către ţărm şi debarcară în partea opusă rîului, chiar în faţa mai multor indigeni care şedeau la pămînt.

Ei săriră în picioare îndată ce englezii începură să coboare şi păreau duşmănoşi de vreme ce înălţau armele în chip ameninţător ; atunci un marinar trase cu puşca la oarecare distanţă de ei ; glonţul care se întîmplase să izbească apa îi înspăimîntă şi îi făcu să se lase de ameninţări. Tupia le vorbi şi îi înştiinţă că navigatorii vor să facă schimburi cu ei pentru merinde. Ei acceptară repede să negocieze

---

[1] Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralităţii, Whitehall.* — N. A.

[2] De la 15 august şi pînă la 7 octombrie străbătuseră oceanul pînă la Noua Zelandă, pe care acum o vedeau spre vest-nord-vest. — N. T.

NEGOCIERI ÎNTRE
ENGLEZI ȘI INDIGENI

și-i poftiră pe englezi să treacă rîul și să vină la ei ; aceștia primiră, dar puseră condiția ca indigenii să-și lepede armele ; dar ei nu căzură la învoială asupra acestui punct nici după cele mai solemne asigurări de prietenie.

La rîndul lor, englezii îi îndemnară pe indigeni să vină la ei peste rîu ; după un timp, își luă unul inima în dinți și veni ; el a fost apoi urmat de mai mulți alții și toți își aduceau și armele. Nu păreau să pună mare preț nici pe mărgele, nici pe fier nici pe celelalte obiecte care li se ofereau, și nici nu voiau să dea ceva în schimb. Au propus însă să schimbe armele cu cele ale englezilor ; dar fiindcă au fost refuzați, s-au străduit în mai multe rînduri să le înhațe din mîinile lor. Tupia, sub îndrumarea ofițerilor, îi înștiință că cel dintîi semn de violență va fi pedepsit pe loc cu moartea. Unul dintre ei avu totuși îndrăsneala să înșface baioneta lui Green și, dîndu-se înapoi cîțiva pași, o învîrtea deasupra capului ; deși indigenul plăti această cutezanță cu viața, englezii nu putură recăpăta baioneta decît cu mare greutate.

Purtarea indigenilor, precum și lipsa de apă proaspătă determinară pe căpitanul Cook să-și continue drumul ocolind

capul golfului. Trăgea încă nădejde să aducă pe cîțiva indigeni pe bordul corăbiei și, cu ajutorul darurilor sau al purtărilor civilizate, să răspîndească printre ei păreri bune despre englezi. Nu mult după aceea se întîmplă un fapt care, deși legat de împrejurări neplăcute, făgăduia să-i înlesnească planul. Apărură două pirogi îndreptîndu-se spre uscat și căpitanul Cook își puse în gînd să le intercepteze cu bărcile sale. Una dintre pirogi izbuti să scape, dar indigenii din cealaltă, văzînd că sînt înconjurați, începură să atace cu vîslele, ceea ce-i sili pe cei de pe *Endeavour* să tragă asupra lor și, în timp ce patru băștinași erau uciși, ceilalți trei, — tineri — au sărit în apă străduindu-se să înoate spre țărm. Dar au fost prinși și duși pe bord. La început erau peste măsură de înspăimîntați, crezînd că vor fi omorîți, dar Tupia, prin repetate asigurări de prietenie, le înlătură frica. După aceea se ospătară cu multă voioșie din proviziile de pe corabie. Cînd, pe seară, se duseră la culcare, păreau pe deplin potoliți și dormiră cît se poate de liniștit [1]. În dimineața următoare se arătară încîn-

[1] Următoarele observații asupra acestui nenorocit eveniment sînt extrase din jurnalul de zi al căpitanului Cook, 10 octombrie 1769: „Am vîslit ocolind capul golfului dar n-am putut găsi un loc de debarcare din pricina valurilor puternice care se izbeau în tot lungul țărmului. Zărind două bărci sau pirogi ce soseau din larg, vîslii spre una din ele ca să capturăm oamenii și ajunserăm așa de aproape, fără ca ei să ne fi băgat de seamă, încît Tupia le strigă să vie lîngă bărci că nu li se va pricinui nici un rău; dar, în loc să facă așa, ei se străduiră să se îndepărteze. Atunci poruncii să se tragă un foc peste capetele lor, socotind că asta îi va sili sau să se predea sau să sară peste bord, dar mă înșelasem, deoarece ei apucară armele și toate celelalte obiecte pe care le aveau în pirogi și începură să ne atace. În acel moment ne-am văzut obligați să tragem în ei și, din păcate, vreo doi-trei au fost uciși, unul rănit iar alți trei au sărit în apă. Pe aceștia din urmă i-am prins și i-am adus pe bord, unde i-am îmbrăcat și i-am tratat cu toată bunătatea ce se poate închipui; spre surprinderea tuturor, ei deveniră îndată atît de voioși și de veseli de parcă s-ar fi aflat printre prieteni vechi. Toți trei erau tineri; cel mai vîrstnic nu avea douăzeci de ani, iar cel mai tînăr vreo zece-doisprezece. Îmi dau seama că majoritatea oamenilor de omenie care n-au trecut prin pățanii de acest fel vor condamna purtarea mea și faptul că am tras asupra celor din pirogă; nici eu nu socotesc că motivul ce-l aveam, acela de a-i captura, mă va putea cumva justifica; dacă m-aș fi gîndit că vor opune cea mai mică împotrivire, nu m-aș fi apropiat de ei, dar față de purtarea lor nu puteam să stau cu mîinile în sîn și să îndur ca eu sau cei care erau cu mine, să fie pocniți în cap". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralității, Whitehall.*)

taţi cînd li se spuse că li se va da drumul. Ei înştiinţară pe căpitanul Cook că pe insulă se află o specie deosebită de cerb, precum şi *taro, capes, romara* [1] cartofi, un soi de ardei lung, lişiţe negre şi mierle.

La 12 octombrie porniră mai mulţi indigeni într-o pirogă, erau tatuaţi sau vopsiţi într-un chip ciudat, dansau, cîntau şi se arătau cînd paşnici, cînd duşmănoşi ; cu toate că Tupia îi invită stăruitor să vină pe bord, nici unul nu voi să părăsească piroga. În timp ce *Endeavour* se îndepărta de locul măcelului, cinci pirogi pline de indigeni porniră spre corabie părînd să ameninţe pe marinari atît cu lăncile, cît şi prin alte manifestări ostile ; de aceea se ordonă să se tragă în vînt o salvă cu încărcătură de trei kile de alice. Aceasta avu efectul dorit şi-i făcu să se întoarcă. A doua zi dimineaţa, nouă pirogi pline de indigeni veniră de la ţărm ; cinci dintre ele, după o consfătuire a ocupanţilor lor, porniră să urmărească pe *Endeavour* cu intenţii duşmănoase, pe cît se părea. Tupia a fost invitat să-i încunoştinţeze că, dacă vor stărui în astfel de încercări, vor fi nimiciţi ; dar cuvintele lui n-au avut un răsunet ; atunci, pentru a le da prilejul să-şi facă o idee despre armele potrivnicilor, se slobozi o încărcătură de două kile de alice. În faţa acestui argument se înspăimîntară şi vîsliră grabnic îndărăt.

În după-amiaza zilei următoare, duminică 15 octombrie, se ivi o pirogă mare cu indigeni înarmaţi ; unul din ei, înveşmîntat în mod deosebit cu o piele neagră, găsi mijlocul să-l jefuiască pe căpitan de o bucată de ţesătură roşie, sub pretextul că vrea s-o schimbe cu pielea cu care era îmbrăcat. Dar cum puse mîna pe ţesătură, în loc să dea în schimb pielea, pături bucata furată şi porunci ca să se depărteze piroga de lîngă corabie, făcînd pe surdul la repetatele proteste ale căpitanului faţă de necinstita lui purtare. După puţin timp piroga, împreună cu bărcile pescăreşti ce ieşiseră în acelaşi timp pe mare, s-a întors la corabie şi comerţul a fost reluat. În cursul acestei noi negocieri, unul dintre indigeni înhăţă pe neaşteptate pe Tayota, băiatul lui Tupia, şi, tîrîndu-l în piroga sa, o luă din loc şi se îndepărtă vîslind cu cea mai mare repeziciune. Numeroase puşti se descărcară îndată spre

---

[1] Taro, romara, — diferite vegetale tropicale ; capes — o pasăre tropicală. — N. T.

cei din pirogă ; cînd unul dintre indigeni fu rănit, băiatul, care pînă atunci fusese ţinut pe fundul bărcii, scăpă din mîinile lor şi, folosindu-se de faptul că erau zăpăciţi, sări în apă şi înotă îndărăt la *Endeavour*. În amintirea acestei încercări de răpire a lui Tayota, căpitanul Cook boteză cu numele de Kidnappers [1] capul în dreptul căruia se petrecuse faptul.

Deoarece amănuntele cu privire la purtările zilnice şi la obiceiurile acestor popoare atrag fără îndoială atenţia cititorului curios, nu putem trece cu vederea comportarea lui Tayota după ce-şi veni în fire în urma spaimei ce o trăsese cînd a fost răpit. El scoase la iveală un peşte şi-l înştiinţă pe Tupia că avea de gînd să-l aducă prinos zeului său — *itua* — ca o mărturie de recunoştinţă pentru că i-a scăpat zilele. Tupia încuviinţă această intenţie şi îl sfătui să arunce peştele în mare.

Nava *Endeavour* trecu apoi pe lîngă o mică insulă, albă şi înaltă, care se bănuia a fi locuită numai de pescari, deoarece părea cu totul stearpă ; o botezară Bare Island [2]. La 17 octombrie căpitanul Cook dădu numele de Cape Turnagain [3] unui promontoriu.

Ţinutul dintre acest cap şi goful Kidnappers este deluros şi seamănă cu colinele înalte ale Angliei. Aici văzură numeroşi locuitori şi mai multe sate. Miercuri 18 octombrie, *Endeavour* ajunsese tocmai în faţa unei peninsule numită Terakako din insula Portland, cînd sosiră la corabie cinci indigeni într-o pirogă. Două căpetenii care se aflau în pirogă, urcară pe bord, unde rămaseră toată noaptea, fiind trataţi cu multă cinste. N-au vrut nici să mănînce, nici să bea ; în schimb slujitorii au compensat cumpătarea stăpînilor prin pofta lor neînfrînată. Cei trei băieţi găzduiţi anterior povestiseră indigenilor despre ospitalitatea şi mărinimia englezilor, fapt care îi convinsese să vină în vizită.

Joi 19 octombrie, *Endeavour* trecu prin dreptul unui promontoriu demn de a fi remarcat, pe care căpitanul Cook îl numi Gable End Foreland [4]. Aici se iviră trei pirogi şi un indigen urcă pe bord ; el căpătă cîteva mici daruri şi se retrase

---

[1] Capul Hoţilor de Copii. — N. T.
[2] Insula Goală. — N. T.
[3] Capul Reîntoarcerii. — N. T.
[4] Capul Crestei. Toate acestea sînt promontorii şi insule pe coasta răsăriteană a Noii Zelande. — N. T.

la tovarăşii săi. Purta îmbrăcămînte nouă de in alb mătăsos tivit cu negru, roşu şi alb.

La 20 octombrie ancorară într-un golf la vreo două leghe spre nord de Foreland. Băştinaşii din pirogi îi invitară acolo şi se purtară foarte prietenos. Printre ei se aflau cele două căpetenii care veniseră pe bord. Primiră în dar pînză de in, care le făcu multă plăcere ; dar nu preţuiau cuiele lungi aşa de mult ca locuitorii altor insule. Căpitanul Cook, Banks şi doctorul Solander coborîră pe ţărm şi se bucurară de o primire curtenitoare din partea localnicilor, care nu se arătară în grupuri prea mari pentru a evita neînţelegerile. În cursul unei plimbări în jurul golfului, căpitanul avu mulţumirea să dea de apă proaspătă. Rămaseră toată noaptea pe uscat. Cîini foarte urîţi cu urechi mici, drepte, erau singurele animale domestice de prin partea locului. Se găseau mari cantităţi de cartofi dulci, ca cei din America de nord ; iar planta din care se face pînză creştea spontan. În golf, raci, crabi şi toni mai mari decît cei de pe coastele patriei noastre se puteau pescui din belşug.

Banks şi doctorul Solander vizitară casele localnicilor şi fură primiţi cu bunăvoinţă. Hrana lor principală în acea perioadă consta din peşte, iar rădăcina unui soi de ferigă le servea drept pîine căci, dacă o prăjeau la foc şi o curăţau de coajă, era dulce şi moale, cu un gust destul de plăcut, însă greu de mîncat fiindcă avea multe fibre. Fără îndoială, în alte anotimpuri se găseau legume. Femeile îşi vopseau faţa în roşu, ceea ce, departe de a spori, dimpotrivă, scădea din puţina lor frumuseţe. Bărbaţii în general nu se vopseau, dar unii se ungeau cu ocru roşu din creştet pînă în tălpi ; nici veşmintele nu erau scutite de această podoabă. Femeile purtau pe sub fustă o cingătoare făcută din lamele de iarbă şi de această cingătoare se lega, în partea dinainte, un mănunchi de frunze mirositoare. După aparenţe, preţuiau extrem de puţin castitatea.

În seara de 22 octombrie, ridicară pînzele din acest golf, căruia indigenii îi spun *Tegadu*. Vîntul fiind potrivnic, intrară într-un alt golf puţin mai spre miazăzi, numit de indigeni *Tolaga*, pentru a completa proviziile de lemne şi apă şi pentru a extinde legăturile lor cu băştinaşii.

La 24 octombrie Gore şi soldaţii au fost trimişi pe uscat ca să asigure paza celor ce tăiau lemne şi aduceau apă. Căpi-

tanul Cook, Banks și doctorul coborîră de asemenea pe țărm. În drumul lor întîlniră, prin vîlcele, multe case nelocuite, căci băștinașii stăteau îndeosebi în adăposturi sumare pe creștetele colinelor, care sînt foarte abrupte. Într-o vale dintre două dealuri foarte înalte văzură în fața mării o stîncă ciudată, semănînd cu o boltă mare. Această cavitate avea peste două zeci de metri în lungime, nouă metri în lățime și aproape cincisprezece în înălțime ; ea deschidea o priveliște minunată asupra dealurilor și a golfului. Căci într-adevăr întregul ținut din vecinătatea golfului este încîntător și dacă s-ar cultiva cum se cuvine, ar fi un loc dintre cele mai rodnice. La întoarcere întîlniră un bătrîn, care le vorbi despre exercițiile militare ale băștinașilor executate cu *patu-patu* și cu lancea. Cel dintîi, *patu-patu*, este o secure de bătălie ; lancea are trei-patru metri lungime, este făcută dintr-un lemn deosebit de tare și e ascuțită la amîndouă capetele. A fost ales un stîlp ca dușman imaginar al acestui bătrîn războinic : el îl atacă mai întîi cu lancea apoi, după ce îl străpunse, întrebuință *patu-patu* pentru a-i sfărîma capul ; și, într-adevăr, izbi cu atîta putere încît ar fi spart dintr-o singură lovitură orice țeastă omenească.

La locul de aprovizionare cu apă, indigenii au fost rugați să intoneze cîntecul lor de război, un ciudat amestec de strigăte, oftaturi și strîmbături, la care luau parte și femeile. În ziua următoare, căpitanul Cook și alții merseră pe o insulă situată la intrarea golfului, unde le ieși în cale o pirogă de douăzeci de metri lungime, doi lățime și unu înălțime ; fundul ei ascuțit era format din trei trunchiuri de copaci, iar bordurile și prova erau sculptate în chip ciudat. Motivul lor favorit este o volută sau spirală care poate fi simplă, dublă și triplă și care se execută cu mare exactitate, deși singurele unelte văzute de navigatori erau un topor de piatră și o daltă.

Se mai aflau acolo mulți papagali frumoși ; un mare număr de păsări de toate felurile ; dintre cele mai numeroase, una scotea o singură notă asemănătoare cu a mierlei europene ; dar nici o pasăre terestră sau galinacee nu trăia în partea locului și nici patrupede, în afară de șobolani și cîini, dar și aceștia nu prea numeroși. Cîinii sînt socotiți o delicatesă, iar pieile lor servesc ca podoabe vestimentare.

La 29 octombrie călătorii ieșiră cu toate pînzele sus din acest golf și, navigînd spre nord, dădură de o insuliță situată

LUPTĂ NAVALĂ ÎNTRE
ENGLEZI ȘI INDIGENI

la vreo milă mai departe. Fiind așezată în partea cea mai de răsărit a arhipelagului, căpitanul o numi East Island [1], iar promontoriul de lîngă care plecaseră a fost botezat East Cape [2]. Insula era mică de tot și părea a fi stearpă. A doua zi dimineața, pe la ora nouă, veniră dinspre țărm mai multe pirogi cu un număr de oameni înarmați ce păreau să nutrească intenții rele. Înainte ca ele să fi ajuns la corabie, o altă pirogă, mai mare decît oricare din cele văzute pînă atunci, plină de indigeni înarmați, se desprinse de țărm îndreptîndu-se vijelios spre *Endeavour*. Căpitanul socoti că era preferabil să prevină atacul și ordonă să se tragă cu tunul pe deasupra lor, dar cum explozia nu-și făcu efectul dorit, se mai trase o dată cu o ghiulea ; acest fapt îi zăpăci atît de mult, încît se întoarseră brusc și mult mai repede încă decît veniseră. Dimineața următoare, în zori, văzură de-a lungul țărmului vreo patruzeci-cincizeci de pirogi, dintre care multe porniră la fel ca în ziua precedentă, cu țipete și amenințări de atac. Unul dintre șefii lor, aflat în cea mai mare dintre pirogi, ținu mai multe cuvîntări și, după ce-și roti sulița în chip amenințător, păru

[1] Insula Estului. — N. T.
[2] Capul Estului. — N. T.

că provoacă la luptă corabia ; navigatorii însă continuau să-i îmbie să facă tîrg ; ei se apropiară în cele din urmă de bordul corăbiei, dar căpetenia, care tot cuvîntase, după ce mai rosti o frază, luă o piatră și o aruncă pe bord ; aceasta însemna se vede declararea ostilităților, deoarece indigenii puseră imediat mîinile pe arme. Unul din ei apucă o pînză de in așezată la uscat și fugi cu ea. Un marinar trase cu pușca peste capul lui spre a-l determina să se înapoieze, dar el nu se lăsă convins ; ba chiar cînd marinarul mai trase o dată chiar în el cu alice care-l loviră în spinare, el stărui încă în hotărîrea sa. Apoi ceilalți indigeni începură cîntecul lor războinic. Totuși nu făcură pregătiri de a ataca nava. Căpitanul Cook socoti însă că, dacă va răbda ca ei să plece fără să se fi convins de puterea lui de a răzbuna insulta, se va răspîndi printre băștinașii de pe țărm o proastă părere despre ei. De aceea ordonă să se tragă o încărcătură de două kile care trecu peste ei ; efectul ei în apă îi înspăimîntă într-atît, încît se repeziră spre uscat în mare grabă.

Endeavour petrecu noaptea după o insulă pe care o numiră Mayor [1], la vreo douăzeci de mile de cea principală. În dimineața zilei de 3 noiembrie dădură numele de Court of Aldermen [2] unui număr de insulițe din apropiere. Căpetenia care cîrmuia ținutul, de la capul Turnagain pînă la coasta aceasta, se numea Teratu.

La 4 noiembrie trei pirogi cu mai mulți indigeni se apropiară de corabie. Aceste ambarcații erau de o construcție diferită, fiind alcătuite numai din cîte un singur trunchi scobit prin ardere ; nu erau înfrumusețate nici cu sculpturi și nici cu alte ornamentații. Băștinașii erau mai închiși la culoare ca vecinii lor, dar foloseau aceleași procedee provocatoare, aruncînd mai multe pietre și cîteva lănci în corabie.

În dimineața zilei de 5 noiembrie, un mare număr de pirogi cu aproape două sute de oameni înarmați cu sulițe, lănci și pietre își făcură apariția, părînd hotărîți să atace nava și dornici s-o abordeze ; dar neputîndu-se decide în care punct s-o atace, își schimbară poziția și vîsliră în jurul ei. Aceste mișcări ținură echipajul la pîndă în ploaie, în timp ce Tupia, la cererea căpitanului, întrebuința toate argumentele pe care

[1] Insula Primarului. — N. T.
[2] Curtea consilierilor municipali. — N. T.

le putea născoci pentru a-i împiedica să-şi pună în aplicare aparentele lor intenţii ; dar cuvintele lui mustrătoare nu reuşiră să-i potolească pînă nu se traseră cîteva focuri de puşcă ; abia atunci lăsară la o parte gîndurile duşmănoase şi începură tîrgul. Îşi vîndură două arme fără să înşele ; dar nu mai vrură să predea pe o a treia, pentru care primiseră pînză şi, în loc să acorde vreo atenţie cererii navigatorilor care solicitau arma, rîdeau ; tot în rîs luară şi dojenile lor.

Deoarece căpitanul avea de gînd să se oprească în acest loc timp de cîteva zile, ca să observe trecerea planetei Mercur, socoti că ar fi fost nimerit să pedepsească pe aceşti oameni pentru obrăznicia şi necinstea lor ; ca urmare, trase cu alice în principalul vinovat şi-i slobozi un glonţ în pirogă. Tovarăşii săi îl lăsară în voia sorţii ; nimeni nu se uita la el, deşi era rănit. Ei continuau tîrgul fără nici o tulburare. Cîtva timp negociară foarte corect, dar revenind la apucăturile lor necinstite, o a doua pirogă a fost ţintită şi lovită ; curînd după aceea se îndepărtară vîslind, în timp ce o ghiulea rotundă cădea între ei.

La 6 noiembrie, porniră spre corabie mai mulţi indigeni, dar se purtară mult mai bine decît în ajun. Cu ei era un bătrîn numit Tojava, care îşi dovedise mai înainte cinstea şi înţelepciunea şi se arăta a fi de rang superior celorlalţi. El se urcă pe bord cu un alt indigen şi căpitanul le dărui cîteva cuie şi două bucăţi de pînză de producţie englezească. Tojava încunoştinţă apoi pe căpitan că-i vizitau deseori piraţii din nord, care îi jefuiau de tot ce le cădea în mînă şi de multe ori le luau în captivitate copiii şi nevestele ; că la sosirea englezilor, neştiind cine erau, indigenii se alarmaseră cînd se ivise corabia în apropierea coastelor, dar că acum nu se mai îndoiesc de bunele intenţii ale marinarilor. Probabil că sărăcia şi starea lor înapoiată se datorau jafurilor făcute de bandiţii care îi prădau adesea de toate bunurile necesare vieţii. Asigurările de prietenie pe care le căpătaseră de la cei de pe vas părură a-i influenţa în bine şi deveniră docili şi supuşi. Într-un cuvînt, ei tratară după aceea pe englezi cu multă ospitalitate, şi le făcură rost de o mare cantitate de lemne şi apă de băut. Corabia fiind îmbîcsită de alge, marinarii o întoarseră pe o coastă şi-i curăţară fundul cu peria.

Banks și doctorul Solander au adunat acolo o serie de plante diferite, pe care nu le mai văzuseră pînă atunci.

În ziua de 9 noiembrie, dis-de-dimineață, mai multe pirogi aduseră o cantitate uriașă de scrumbii dintr-o specie ce părea că nu se deosebește de loc de scrumbiile prinse pe țărmurile noastre. Aceste pirogi au fost urmate de multe altele tot așa bine încărcate cu același fel de pește ; s-au cumpărat atunci scrumbii atît de multe încît, după sărare, calculară că ajungeau să hrănească timp de o lună tot poporul de pe vas.

Fiind o zi senină, astronomul Green și alții debarcară ca să observe trecerea planetei Mercur ; în timp ce se efectua observația, o pirogă mare, purtînd diferite mărfuri, veni lîngă corabie ; ofițerul de serviciu, dorind să încurajeze traficul, scoase la iveală o bucată de pînză otaheitană, mult mai valoroasă decît oricare alta văzută pînă atunci de băștinași. Unul dintre indigeni puse imediat mîna pe ea și refuză cu încăpățînare s-o înapoieze ori să dea ceva în schimb. Plăti scump această îndrăzneală deoarece a fost împușcat pe loc [1].

Moartea tînărului indigen alarmă pe toți ceilalți ; ei fugiră în pripă și, pentru moment, nu mai putură fi convinși să reia negoțul cu englezii. Dar cînd indigenii de pe țărm auziră amănuntele povestite de Tojava, care condamna cu tărie purtarea celui ucis, ei părură să înțeleagă că acela își primise pe drept pedeapsa. Aceasta s-a întîmplat după cum s-a mai amintit, în timp ce se efectua observarea trecerii planetei Mercur. Vremea era atît de prielnică, încît întregul fenomen a fost vizionat în condiții optime ; nu era nici un nor care să împiedice vizibilitatea. Green făcea observarea intrării, în timp ce căpitanul Cook se ocupa de evaluarea timpului și de luarea

---

[1] Toată lumea va fi de acord că a fost o faptă nemiloasă și neîndreptățită, comisă pe negîndite și, fără îndoială, regretată. Editorul (originalului englez. — N. T.) nu poate crede că ea a căpătat încuviințarea căpitanului Cook, care în toate împrejurările s-a arătat foarte omenos.

După alcătuirea acestei note, editorul (englez. — N.T.) a consultat jurnalul căpitanului Cook și a găsit următoarea însemnare : „Trebuie să mărturisesc că nu avea aprobarea mea, fiindcă eu socotesc această pedeapsă prea severă pentru astfel de vină. Noi am cunoscut destul aceste neamuri ca să știm cum să pedepsim neînsemnatele greșeli de felul celei în cauză, fără a lua viața oamenilor". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook, — Arhivele Amiralității, Whitehall,* pag. 154).

altitudinii soarelui [1]. În amintirea faptului că aci s-a făcut observaţia, golful a fost botezat Mercury Bay

Indigenii cinau înainte de apusul soarelui şi se ospătau cu peşte sau păsări coapte sau fripte. La una din aceste cine se afla odată o bocitoare ; aşezată pe pămînt, ea plîngea fără încetare, repetînd în acelaşi timp cîteva fraze pe un ton plin de durere. Tupia nu putu explica ce zicea ea ; la sfîrşitul fiecărei perioade, îşi făcea tăieturi pe piept, pe mîini şi pe faţă cu o scoică. Cu toate că acest spectacol izbitor îi mişca adînc pe navigatorii de faţă, indigenii îl priveau cu nepăsare.

La 11 noiembrie li se aduseră o mulţime de stridii dintr-un banc descoperit în apropiere ; ele se dovediră neasemuit de bune. A doua zi, corabia a fost vizitată de două pirogi cu indigeni necunoscuţi ; după invitaţie, se urcară pe bord şi schimbară fără să comită vreo înşelăciune.

Căpitanul Cook părăsi acest golf la data de 15 noiembrie. Un număr de insule de diverse mărimi se arătară înspre nord-vest. Ele au fost denumite Mercury Islands [2]. Locuitorii, deşi numeroşi, nu aveau plantaţii, iar pirogile lor, construite foarte primitiv, nu aveau nici un fel de ornament. Pe acest ţărm se găseşte din belşug nisip feruginos, ceea ce dovedeşte că există minereuri ale acestui metal în interiorul ţinutului, de unde îl cară spre mare un pîrîu.

La 18 noiembrie, dimineaţa, *Endeavour* cîrmi între uscat şi o insulă care părea foarte rodnică şi tot atît de întinsă ca şi Ulietea. Multe pirogi pline de oameni veniră pe lîngă corabie. Indigenii intonară cîntecul lor de luptă ; cum cei de pe *Endeavour* nu-i luau de loc în seamă, ei aruncară o ploaie de pietre şi apoi plecară vîslind ; dar nu după mult timp reveniră, începînd din nou insultele. Totuşi, cînd se trase un foc de puşcă spre una din bărcile lor, bătură grabnic în retragere.

Seara englezii aruncară ancora, iar a doua zi dis-de-dimineaţă intrară într-un braţ de mare. *Endeavour* se afla acum

---

[1] La lat. 36° 48′ 5½″ S după cum se arată în jurnalul căpitanului Cook, a cărui înaltă precizie, aici ca şi în toate observaţiile sale, a fost verificată de ridicările topografice ulterioare din Noua Zelandă făcute de căpitanii Stokes, Drury şi Richards, 1848—55. — N. A. Golful lui Mercur. — N. T.

[2] Insulele lui Mercur. — N. T.

într-un estuar, numit de indigeni *Uahauragi* și căpitanul Cook, însoțit de Banks, de doctorul Solander și de alții, merse cu bărcile să-l cerceteze și nu se întoarseră pînă a doua zi dimineața. La marginea unei păduri dădură peste un copac care, de la sol pînă la prima creangă, măsura treizeci de metri înălțime. Era drept și avea șase metri în circumferință. Pe măsură ce înaintau în pădure întîlneau copaci și mai mari de același soi. Căpitanul botează rîul Thames [1], fiindcă semăna destul de mult cu rîul care poartă acest nume.

Cînd plecară în cercetare, corabia fu împresurată de pirogi, din care cauză Banks se hotărî să rămînă pe bord ca să facă schimb cu indigenii. Deși cei ce tîrguiau s-au purtat corect, unul totuși, care rîvnea la o oglindă, a fost prins ascunzînd-o și a fost pedepsit cu mîța-cu-nouă-cozi [2]. Ceilalți indigeni, vrînd să-i sară în ajutor și întîmpinînd împotrivire, puseră mîna pe armele ce le aveau în pirogi și cîțiva dintre ei încercară să se cațere pe bord. Cînd apărură Banks și Tupia pe punte, indigenii apelară la acesta din urmă, dar el neavînd nici o putere asupra lui Hicks, ofițerul de cart, îi informă asupra naturii pedepsei ce-l aștepta pe vinovat, ceea ce îi împăcă, deoarece ei își închipuiseră că fusese osîndit la moarte.

În ziua de 23 noiembrie, navigatorii se lăsară duși de reflux în josul rîului, iar la 24 cîrmiră de-a lungul coastei printre insule. Spre seară ancorară într-un golf deschis care avea o adîncime de vreo douăzeci și opt de metri. Aci prinseră o mulțime de pești care semănau cu plătica ; de aceea căpitanul numi acest golf Bream Bay [3]. Nu se zărea nici un locuitor dar, după focurile observate noaptea, deduseră că ținutul era locuit.

La 26 noiembrie, căpitanul Cook își continuă încet drumul de-a lungul țărmurilor înspre miazănoapte. În ziua aceea apărură două pirogi și cîțiva indigeni se urcară pe vas și făcură schimb de produse în chip foarte cinstit. Două pirogi mai mari le urmară curînd pe primele și, apropiindu-se de corabie, oamenii din ele strigară către ceilalți, parlamentară între ei

---

[1] Tamisa. — N. T.
[2] Bici cu nouă coarde. — N. T.
[3] Golful Plăticii. — N. T.

LOCUITOR DIN NOUA ZELANDĂ CU TATUAJUL SPECIFIC

și apoi se alipiră de navă. Ultimele două ambarcații erau frumos cioplite și indigenii din ele, care păreau de rang mai înalt, purtau diferite arme ; securile lor *patu-patu* erau la mare preț ; ele erau făcute din piatră și oase de balenă și aveau coaste de balenă cu ornamente de păr de cîine, cu aspect foarte bizar.

Endeavour trecu pe lîngă un promontoriu impunător pe care căpitanul îl botează capul Bret, după numele unui baronet. La mai puțin de o milă spre nord-est se afla o curioasă insulă stîncoasă ; avea formă de arc și din depărtare prezenta o priveliște plăcută. Băștinașii numesc acest loc capul *Motugogogo*. Spre apus el formează un golf care adăpostește mai multe insulițe. Căpitanul botează capul de la intrarea nord-vestică *Point Pococke*. Locuitorii de acolo aveau aceeași

predilecție spre înșelăciune ca și ceilalți. Unul dintre aspiranți se simți atît de atins de faptul că fusese tras pe sfoară, încît recurse la un ingenios mijloc de răzbunare: luînd o undiță de pescuit îi aruncă plumbul cu atîta îndemînare încît cîrligul se agăță de fesele indigenului care-l păcălise; undița se rupse și cîrligul rămase înfipt acolo.

Localnicii erau puternici și bine proporționați; părul lor negru și-l purtau legat într-un mănunchi în care înfigeau pene; căpeteniile lor aveau veșminte de pînză fină, împodobite cu piei de cîine; de asemenea erau tatuați.

La 27 noiembrie *Endeavour* se afla în mijlocul unor insulițe, de pe care veniră mai multe pirogi. Indigenii, după gesturile lor violente și dezordonate, păreau că nu sînt cu mintea întreagă; ei aruncară în corabie grămezi de pește fără a cere ceva în schimb. Mai sosiră încă vreo cîteva pirogi; indigenii din ele salutară nava aruncînd cu pietre. Atunci Cook socoti că este momentul să-i cheme la ordine și porunci un foc de armă cu alice. O spaimă generală îi cuprinse și cu toții se retraseră în pripă. Printre peștii căpătați de la acești indigeni se aflau cavele din belșug; de aceea căpitanul botează insulele cu același nume.

Timp de mai multe zile vîntul a fost atît de neprielnic, încît vasul mai mult a dat înapoi decît a înaintat. La 29 noiembrie au ajuns într-un golf vast și au ancorat în partea sud-vestică a mai multor insule; apoi corabia a fost înconjurată de treizeci și trei de pirogi mari, în care se aflau aproape trei sute de indigeni, toți înarmați. Cîțiva au fost primiți pe bord și căpitanul Cook dădu uneia dintre căpetenii o bucată de pînză neagră fină și celorlalți cîteva daruri mai mici. La început ei tîrguiră pașnic, fiind îngroziți de armele de foc al căror efect îl cunoșteau destul de bine, dar în timp ce căpitanul lua masa, la un semnal dat de una dintre căpetenii, toți indigenii părăsiră corabia încercînd să ia cu ei geamandura. Un marinar trase atunci un foc de pușcă, însă fără efect; apoi trase în ei cu alice, dar nu-i atinse. De aceea s-a dat ordin să se tragă cu gloanțe și fiul uneia dintre căpetenii a fost rănit în pulpa piciorului. Această întîmplare i-a determinat să arunce geamandura peste bord. Dacă indigenii ar fi acționat după o disciplină ostășească oarecare, ar fi putut lupta cu mai multă îndemînare; însă procedînd fără plan și fără

ordine, s-au expus doar tirului armelor de foc, fără să le izbutească măcar vreunul din proiecte.

Căpitanul Cook, Banks și doctorul Solander debarcară pe insulă. Tocmai se aflau într-o vîlcea, cînd se văzură înconjurați de aproape patru sute de indigeni înarmați. Dar căpitanul nu observă la ei nici un gînd dușmănos și păstră o atitudine pașnică. Englezii se apropiară de ei și traseră o linie, arătîndu-le că nu trebuiau să treacă dincolo de ea; un timp ei nu depășiră această limită, dar pînă la urmă intonară cîntecul de provocare și începură un dans războinic în timp ce o ceată încerca să tragă bărcile corăbiei *Endeavour* pe țărm. Aceste semnale de atac au fost urmate îndată de depășirea liniei și englezii socotiră că a sosit timpul să ia măsuri de apărare. Ca urmare, căpitanul Cook își descărcă pușca încărcată cu alice (nu cu gloanțe)[1]; el a fost urmat de Banks, care-și descărcă și el arma, iar alți doi marinari le urmară pilda. O asemenea purtare îi zăpăci tare pe indigeni, care dădură înapoi; dar unul dintre șefii lor i-a adunat din nou, strigînd și agitîndu-și securea (*patu-patu*). Atunci doctorul trase asupra acestui erou și-l lovi, ceea ce îl domoli și-l făcu s-o rupă la fugă împreună cu ceilalți băștinași. Se retraseră cu toții pe o ridicătură de pămînt și nu mai dădură semne că ar avea chef de alt atac. În această încăierare, indigenii avură doi răniți dar nici un mort. Pacea fiind restabilită, englezii începură să adune țelină și alte ierburi, dar bănuind că unii dintre băștinași le dădeau tîrcoale cu intenții rele, se duseră la o peșteră din apropiere, unde găsiră pe căpetenia care primise în aceeași zi un dar de la căpitan; acesta le ieși înainte cu nevasta și cu fratele lui și le ceru îndurare. Se dovedi că unul dintre indigenii răniți era frate cu acest șef, care se arăta nespus de îngrijorat că rana ar putea să fie mortală; dar teama lui a fost în mare măsură îndepărtată cînd i s-a explicat diferența dintre alice și glonț; în același timp l-au avertizat că la repetarea oricăror alte atacuri se vor folosi gloanțe. Întrevederea se termină într-o atmosferă prietenoasă prin oferirea cîtorva daruri neînsemnate căpeteniei și tovarășilor săi.

---

[1] Acest fapt confirmă pe deplin observația editorului în ceea ce privește omenia lui Cook. — N. A.

Prudența în această împrejurare nu poate fi lăudată îndeajuns. Dacă cei patru sute de indigeni ar fi avut curaj să năvălească asupra lor cu armele pe care le posedau, focul muschetelor n-ar fi dat prea mari rezultate ; dar chiar presupunînd că douăzeci sau treizeci dintre indigeni ar fi fost răniți, puștile nefiind încărcate cu gloanțe, ci numai cu alice — ar fi rămas totuși destui ca să-i masacreze, de vreme ce, după cît se pare, ei nu prea cunoșteau cruțarea în luptă ; nimeni de altfel nu s-ar fi așteptat la altceva în această împrejurare.

Urcîndu-se din nou în bărci, navigatorii vîsliră către altă parte a insulei. Acolo debarcară și se urcară pe o movilă. În fața lor se deschidea o plăcută și romantică perspectivă asupra mai multor insule bine populate și cultivate. Locuitorii unei așezări vecine se apropiară neînarmați și se arătară supuși. Cîțiva marinari din grupul celor care coborîseră pe țărm și anume tocmai cei care cereau cu mai multă înfocare pedepsirea indigenilor pentru purtarea lor înșelătoare, se făcuseră acum vinovați de încălcări tot atît de condamnabile : intraseră cu sila în plantații și dezgropaseră cartofi. Căpitanul Cook se arătă și cu acest prilej același om drept ca totdeauna. El pedepsi pe fiecare vinovat cu cîte douăsprezece bice. Atunci unul dintre ei se împotrivi și se plînse de asprimea osîndei, socotind că un englez are dreptul să jefuiască nepedepsit pe indigeni. Șase bice suplimentare l-au făcut să-și schimbe părerea. Adaosul de pedeapsă a fost îndreptățit și de afirmația vinovatului care zicea că „prin fapta lui el n-a făcut altceva decît să urmeze pilda mai-marilor săi".

Marți 5 decembrie ridicară ancora, dar în curînd se opriră din nou din lipsă de vînt. Un curent puternic îi mîna în derivă spre țărm cu atîta repeziciune, încît în fiecare clipă se temeau să nu se ciocnească de stîncile care ieșeau deasupra apei la numai o lungime de cablu depărtare. Ajunseseră așa de aproape de pămînt încît Tupia, care habar nu avea de primejdie, putea să stea de vorbă cu indigenii de pe plajă. Din fericire, o briză puternică se iscă la timp dinspre uscat și-i scăpă de primejdie.

La 7 decembrie mai multe pirogi porniră în urmărirea corăbiei *Endeavour*, dar fiindcă nu avea vînt puternic, căpitanul Cook nu stătu să le aștepte. Timp de patru zile, vasul navigă contra vîntului ; de aceea străbătu o distanță foarte

mică. La data de 10 decembrie se arătă în zare pămîntul, jos şi sterp, dar nu lipsit de locuitori ; în dimineaţa următoare ajunseră în dreptul uscatului ; era o peninsulă pe care căpitanul o denumi Knuckle Point [1]. La 16 decembrie depăşiră extremitatea nordică a Noii Zelande, pe care căpitanul Cook o boteză North Cape [2]. Situaţia lor nu se modifică prea mult pînă la 24 decembrie, cînd descoperiră iar pămînt ; socotiră că erau insulele Three Kings [3], deşi nu semănau cu descrierea lor din relatarea lui Dalrymple.

La 1 ianuarie 1770 navigau în volte ţinînd tot înspre răsărit şi, în ziua de 3, văzură din nou pămînt ; era înalt şi plat şi se întindea spre sud-est, mai mult de cît puteau vedea cu ochiul liber. Este demn de remarcat că *Endeavour* a avut nevoie de trei săptămîni ca să facă zece leghe spre vest.

La 9 ianuarie zăriră un punct deosebit de înalt către est-nord-est, pe care căpitanul îl numi Albatross Point [4]. La vreo două leghe depărtare de acest punct, în spre nord-est, descoperiră un munte şi mai înalt, egal în înălţime cu Teneriffe, cu vîrful acoperit de zăpezi şi care a fost botezat Mount Egmont [5]. Căpitanul hotărî să ancoreze aici ca să cureţe carena şi ca să se aprovizioneze cu lemne şi apă ; prin urmare, la 15 ianuarie cîrmiră şi intrară într-un estuar. Patru pirogi veniră de la ţărm ca să viziteze vasul, dar nici unul dintre indigeni nu se aventură pe bord în afară de un bătrîn care părea de rang înalt ; el a fost primit cu cea mai mare ospitalitate. Căpitanul şi ceilalţi ofiţeri coborîră apoi pe uscat, unde se găseau lemne şi apă din belşug. De asemenea avură mare succes şi la pescuit, căci în scurt timp prinseseră cîteva sute de ocale de peşte.

La data de 16 ianuarie, cînd echipajul corăbiei *Endeavour* tocmai curăţa carena, sosiră trei pirogi cu un mare număr

---

[1] Capul Încheieturii. — N. T.

[2] Capul Nordului. — N. T.

[3] Insulele Celor Trei Regi. — N. T.

[4] Capul Albatrosului. — N. T.

[5] Muntele Egmont. — N. T. „La 5 a. m., în ziua de 13, văzui înspre nord-est, timp de cîteva minute, ivindu-se dintre nori vîrful ascuţit al unui munte. Avea o înălţime extraordinară şi creasta îi era acoperită de zăpezi eterne. Se afla la latitudinea 39° 16′ sud şi longitudinea 185° 15′ vest". *(Extras din Jurnalul căpitanului Cook. — Arhivele Amiralităţii, Whitehall).* — N. A.

de indigeni, care aduseră cu ei multe din soţiile lor. Prezenţa lor a fost socotită ca semnul unor intenţii paşnice ; curînd ei dovediră contrariul, încercînd să oprească şalupa, care plecase la ţărm după apă ; atunci căpitanul Cook recurse la vechiul mijloc de a trage cîteva focuri care, pentru moment, îi intimidară.

Tupia vorbi cu ei şi îi cercetă cu privire la ciudăţeniile Noii Zelande ; îi întrebă dacă mai văzuseră vreodată o corabie de mărimea navei *Endeavour*, la care ei răspunseră că nici nu văzuseră un astfel de vas şi nici nu auziseră că ar fi existînd vreunul pe acele coaste. Peştele se găsea din belşug prin toate cotloanele golfului. Locuitorii pescuiau cu un năvod cilindric, întins la fund cu mai multe cercuri şi îngustat spre vîrf ; peştii intrau ca să apuce momeala şi se prindeau în mare număr. Se mai aflau acolo numeroase păsări diferite, îndeosebi papagali, porumbei de pădure, găini de apă, ereţi şi multe şi variate păsărele cîntătoare. O plantă, o specie de *Philadelphus*, se folosea în loc de ceai ; alta, numită *tigumi*, semănînd cu rogojina, le slujea indigenilor de veşmînt. Împrejurimile golfului în care se afla ancorat *Endeavour* erau în întregime împădurite. Aerul, foarte umed, înlesnea putrezirea, căci nişte păsări împuşcate cu numai cîteva ore înainte au fost găsite cu viermi în ele.

Căpitanul Cook, Banks şi doctorul vizitară un golfuleţ la vreo două mile de corabie. Acolo îşi avea locuinţa o familie de indigeni. La apropierea albilor, aceştia părură tare speriaţi. După proviziile pe care le aveau, se văzu că erau canibali : marinarii găsiră mai multe oase omeneşti care fuseseră de curînd gătite şi roase. Indigenii nu făcură o taină din groaznicul lor obicei, ci răspunseră calm lui Tupia, care voia să se încredinţeze de acest fapt. Bănuielile lui, ziceau ei, sînt întemeiate ; erau oasele unui om ; şi arătară prin semne că socoteau carnea omenească o mîncare delicioasă — dar niciodată nu mîncau decît duşmani. Din această familie făcea parte o femeie, ale cărei braţe şi picioare erau sluţite oribil ; se află că ea însăşi se mutilase astfel deoarece, nu demult, soţul ei fusese ucis şi mîncat de duşmani [1].

---

[1] „Banks căpătă de la unul din ei un os de antebraţ. Pentru a ne arăta că ei mîncaseră carnea, muşcară şi roaseră din os şi îl trecură prin gură într-un chip care arăta limpede că pentru ei carnea era o delicatesă". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralităţii, Whitehall*, pag. 182). — N. A.

Cîțiva dintre indigeni aduseră spre vînzare patru cranii omenești și cerură destul de mult pe ele. Englezii văzură de asemenea într-o pirogă o țeastă de om, care servea la scos apa. Într-un cuvînt, concepțiile lor erau groaznice; păreau că se mîndresc cu cruzimea și sălbăticia lor; le făcea o deosebită plăcere să arate modul în care își ucid dușmanii; la ei era un merit deosebit să fii expert în măcelărirea unui om. Procedeul consta din doborîrea adversarului cu *patu-patu* după care urma spintecarea lui.

Pe la ora două dimineața, un număr uimitor de mare de păsări își începeau de obicei cîntecele. Ciripitul lor era foarte plăcut la auz și fiindcă nava nu se găsea prea departe de țărm, marinarii îl auzeau destul de bine. Acești coriști cu pene nu cîntau niciodată în cursul zilei.

Cîțiva dintre cei plecați în excursie dădură peste niște întăriturl care, dacă nu aveau avantajele așezării pe înălțime, în schimb erau înconjurate de două sau trei șanțuri largi, cu un pod mișcător; acesta, deși de o construcție simplă, putea face față oricărei primejdii provenită din partea unui atac al indigenilor.

La 24 ianuarie englezii vizitară o *hippa*, situată pe o stîncă înaltă, scobită dedesubt și formînd o frumoasă boltă naturală cu un braț sprijinit de pămînt, iar celălalt ieșind din mare. Această *hippa* era în parte înconjurată de un gard. Aici dădură peste un monument asemănător unui crucifix, împodobit cu pene și care fusese înălțat în amintirea unei persoane decedate, dar nu putură afla ce se făcuse cu trupul.

Unii dintre cei ce fuseseră trimiși pe țărm să adune țelină s-au întîlnit cu mai mulți băștinași, printre care se găseau cîteva femei, ai căror bărbați căzuseră de curînd în mîinile dușmanilor și care își mutilau trupul într-un mod îngrozitor cu pietre ascuțite, ca mărturie a durerii lor nemărginite. Ceea ce făcea ca ceremonia să pară pe cît de ridicolă, pe atît de oribilă, era faptul că indigenii de sex bărbătesc care se aflau cu ele nu le dădeau nici o atenție ci, cu o nepăsare de neînchipuit, se îndeletniceau cu repararea unor colibe goale din apropiere.

La 30 ianuarie se înălțară doi stîlpi pe care se gravară, ca de obicei, numele corăbiei și alte date; un stîlp, în vîrful căruia flutura un steag a fost așezat în locul de unde

ÎNTĂRITURI PENTRU APĂRARE AȘEZATE PE STÎNCI INALTE ȘI DENUMITE „HIPPA"

luaseră apă, iar celălalt, pe insula Motuara ; localnicilor li s-a spus că acești stîlpi sînt lăsați în amintirea faptului că aici a acostat *Endeavour*, iar ei au făgăduit că nu-i vor distruge niciodată. Căpitanul numi apoi acel canal strîmtoarea Regina Charlotte [1].

La 6 februarie, dimineața, *Endeavour* ridică pînzele și ieși din golful pe care cei de pe vas, scîrbiți de crudul obicei care domnește acolo de a mînca oameni, îl denumiră

[1] Azi strîmtoarea Cook, aflată între cele două insule ale Noii Zelande. — N. T.

Cannibal Bay [1]. În jurul acestei strîmtori nu sînt mai mult de patru sute de indigeni ; ei sînt risipiți de-a lungul coastei și se hrănesc cu rădăcini de ferigi și pește, acesta din urmă constituind și singura marfă de schimb.

Părăsind strîmtoarea, *Endeavour* se îndreptă spre răsărit și, pe la șase seara, navigatorii observară cu multă îngrijorare că sînt tîrîți de iuțeala curentului către una din cele două insule din dreptul capului *Koamaru* de la intrarea strîmtorii. Vasul era în primejdie așa de mare, încît în orice clipă putea să fie sfărîmat ; aruncară însă o ancoră și virînd două sute de metri de cablu, se opriră cînd ajunseseră la mai puțin de patru sute de metri de stînci ; acolo s-au văzut siliți să aștepte refluxul, care veni abia după miezul nopții. La ora trei dimineața ridicară ancora și un vîntuleț bun îi purtă cu repeziciune prin strîmtoare. La intrarea acesteia, în partea de nord, se găsește o insuliță care a fost denumită Entry Island [2].

La data de 8 februarie ajunseră în dreptul capului Palliser și descoperiră că pămîntul cotea către nord-est, spre capul Turnagain. În după-amiaza zilei, trei pirogi cu mai mulți oameni se desprinseră de țărm ; ocupanții lor aveau o înfățișare plăcută și se urcară pe bord cu multă vioiciune. Unul, bătrîn, era tatuat într-un mod foarte ciudat : o dungă de vopsea roșie se întindea atît de-a curmezișul nasului cît și peste amîndoi obrajii. Părul îi era alb de tot, ca și barba ; avea o haină făcută din pînză de in, cu marginea brodată, iar sub ea purta un fel de fustă de pînză ; urechile și le împodobise cu dinți și cu bucățele de piatră verde.

La 14 februarie, vreo șaizeci de indigeni, în patru pirogi duble, veniră pînă la o aruncătură de piatră de corabia la care priveau cu uimire. Tupia se străduí să-i convingă să se apropie mai mult, dar ei refuzară și se înapoiară la țărm.

Călătorii avură de luptat cu vînturi și cu valuri cînd potolite, cînd aprige. La 4 martie zăriră mai multe balene și foci. La 9 martie văzură un șir de recife ; curînd după aceea, altul, la trei leghe de țărm ; le depășiră pe amîndouă spre nord în cursul nopții, dar în zorii zilei descoperiră eltele

[1] Golful Canibalilor. — N. T.
[2] Insula Intrării. — N. T.

sub bompres. Scăpaseră deci de pieire ca prin urechile acului.

Dimineața întinseră pînzele pornind spre miazănoapte și, în ziua următoare, dădură peste o stîncă stearpă care avea circa o milă în circumferință, era foarte înaltă și se afla la cinci leghe de uscat. O botezară insula lui Solander. La 13 martie descoperiră un golf care adăpostea mai multe insule, în spatele cărora, dacă apa ar fi fost destul de adîncă, ar fi putut găsi un bun adăpost de urgia tuturor vînturilor. Căpitanul Cook îl numi Dusky Bay [1].

Trecuseră pînă acum aproape de-a lungul întregii coaste nord-vestice a insulei Tovy Ponamu ; aspectul regiunii nu oferea nimic demn de amintit ; numai povîrnișuri stîncoase, uimitor de înalte, pe care doctorul Hawkesworth le descrie ca fiind „sterpe cu desăvîrșire, afară de locurile acoperite cu zăpadă, care în multe părți se zăresc ca niște pete mari ; o priveliște mai aspră, mai prăpăstioasă și mai dezolantă ca aceea pe care o oferă acest ținut spre mare, nu se poate închipui ; cît poți cuprinde cu ochii, nu zărești nimic altceva decît vîrfuri de stînci așa de apropiate unele de altele încît, în loc de văi, între ele nu sînt decît crăpături".

La 27 februarie înconjuraseră întreaga insulă și se hotărîră să părăsească aceste coaste de îndată ce vor fi încărcat o bună provizie de apă. Căpitanul Cook merse în acest scop la țărm cu șalupa și găsi un loc minunat de unde se putea lua apă și un golfuleț potrivit pentru ancorat corabia. Se ținu apoi o consfătuire cu ofițerii ca să se aleagă drumul de înapoiere în Anglia și stabiliră să treacă prin Indiile răsăritene ; pentru aceasta cîrmiră spre coasta estică a Noii Olande [2] și urmară după aceea direcția acestei coaste către miazănoapte.

După ce luară această decizie întinseră pînzele în zorii zilei de 31 martie 1770 și porniră de la un punct estic, văzut la 23 martie, pe care îl numiră Cape Farewell [3].

Abel Jansen Tasman, un olandez, a fost primul european care a descoperit Noua Zelandă ; el îi dădu numele de Staaten Land, adică Țara Statelor Generale. Dar el n-a putut

---

[1] Golful Intunecos. — N. T.
[2] Australia. — N. T.
[3] Capul Rămas-bun. — N. T.

coborî pe țărm, deoarece indigenii l-au atacat îndată ce a ancorat în golful pe care l-a botezat Murderers Bay [1]; aceasta se întîmplase în decembrie 1642.

Cele două insule, după calculele căpitanului Cook, se situează între 34° și 48° latitudine sudică și 181° și 194° longitudine vestică. Băștinașii numesc insula de nord Eaheinomaue, iar pe cea de sud Tovy Ponamu.

Eaheinomaue, deși deluroasă, ba chiar muntoasă în unele locuri, este bogat împădurită și în fiecare vale curge cîte un rîuleț. Pămîntul văilor este ușor, dar atît de rodnic, încît pe el pot crește din belșug toate soiurile de pomi, plante și cereale din Europa.

Singurele patrupede ce se pot zări acolo sînt cîinii și șobolanii, aceștia din urmă foarte rari. Locuitorii cresc cîini numai pentru a-i mînca. Se mai întîlnesc și ereți, bufnițe, prepelițe și păsări cîntătoare, al căror ciripit este minunat de melodios.

Tovy Ponamu pare să fie un pămînt sterp, foarte muntos și aproape lipsit de locuitori.

Marea care scaldă aceste insule e foarte bogată în pești; aceștia sînt o hrană pe cît de aleasă pe atît de sănătoasă. Călătorii au ancorat doar rareori, dar de prins, au prins destul; deși s-au folosit numai de cîrlig și de undiță, au aprovizionat întregul echipaj al corăbiei.

Această regiune este plină de păduri; arborii au un trunchi mare, drept și fără noduri. Englezii au descoperit aici peste patru sute de plante, aproape toate necunoscute în Anglia. Dar nu există decît un singur soi de arbust sau pom fructifer în ținutul acesta; el produce niște fructe aproape lipsite de gust. Există o plantă care se folosește în locul inului și al cînepei. Această plantă e de două feluri: una are frunzele galbene, iar cealaltă roșii-închis. Din frunze băștinașii fabrică sfori și funii mult mai solide decît cele europene.

Înălțimea medie a bărbaților este egală cu cea mai mare înălțime pe care o ating europenii. Culoarea feței lor este oacheșă, ceva mai închisă ca a unui spaniol. Sînt grași, dar nu leneși și nici desfrînați; sînt spătoși și bine formați. Femeile nu au acea gingășie a formelor care caracterizează pe seme-

[1] Golful Ucigașilor. — N. T.

nele lor din Europa ; vocea lor e totuși neobișnuit de dulce și acesta este principalul criteriu după care le poți distinge de bărbați, dat fiind că îmbrăcămintea celor două sexe se aseamănă.

Locuitorii Noii Zelande sînt tot așa de modești și de rezervați în purtări și în conversație ca și cele mai politicoase popoare europene.

Acești indigeni își ung părul cu o unsoare obținută din grăsime de pește sau de pasăre. Și bărbații și femeile, dar bărbații într-o măsură mai mare decît femeile, își împestrițează corpurile cu pete negre, numite *amoco*. În afară de *amoco*, își mai fac și niște brazde, hidoase la vedere, cu margini răsfrînte și în întregime negre. Tatuajele de pe trupurile lor au aspect de filigran semănînd cu frunzele gravate pe vechile podoabe ; dar nu întîlnești două modele de același fel.

Îmbrăcămintea lor este alcătuită din frunze despicate în fîșii care se întrețes formînd un fel de rogojină. O astfel de rogojină se prinde peste umeri, ajungînd pînă la genunchi, iar cealaltă, înfășurată în jurul mijlocului, atîrnă pînă aproape de pămînt.

Femeile nu-și leagă niciodată părul în vîrful capului, nici nu-l împodobesc cu pene și sînt mai puțin preocupate de veșminte decît bărbații. Își strîng bine partea de jos a îmbrăcămintei și n-o lasă mai liberă decît atunci cînd merg la pescuit — și atunci au mare grijă să nu le vadă bărbații.

Și bărbații și femeile au găuri atît de mari în urechi, încît prin ele poate trece degetul. În aceste găuri ei poartă cîte o podoabă făcută din pene, pînză, oase și, uneori, chiar din bucăți de lemn. Bărbații au cîte o bucată de talc verde sau un os de balenă cioplit în chip de om, atîrnat de un șiret în jurul gîtului. Unul avea cartilagiul nazal perforat și băgase prin el o pană care se întindea peste amîndoi obrajii.

Acești oameni arată mai puțină iscusință în construirea caselor decît în alte lucruri care le aparțin ; locuințele au cinci pînă la șapte metri lungime, trei-patru în lărgime și doi-trei în înălțime. Cadrul este alcătuit din căpriori subțiri de lemn, iar pereții și acoperișul din iarbă uscată, bine îndesată. Unele case sînt căptușite cu o scoarță de copac, iar coama acoperișului e formată dintr-o prăjină care merge de la un capăt la altul al casei. Înălțimea ușii este doar atît cît

să permită trecerea unui om care merge în patru labe, iar acoperișul locuinței e oblic. O gaură pătrată lîngă ușă servește atît de fereastră cît și de horn, lîngă ea aflîndu-se vatra.

Pirogile din această regiune, lungi și înguste, nu diferă mult de balenierele din Noua Anglie. Cele mai mari par să fie construite pentru război și pot purta de la treizeci pînă la o sută de oameni. La Tolaga a fost măsurată una din ele și s-a găsit că avea aproape două zeci de metri lungime, doi în lățime și unu jumătate în adîncime.

Indigenii vîslesc cu un soi de padele de doi-trei metri, cu o pană lungă și ovală care se îngustează treptat pînă la mîner. Repeziciunea cu care le mînuiesc este într-adevăr surprinzătoare. Ambarcațiile sînt conduse de doi oameni, fiecare din ei ținînd o vîslă și șezînd la pupă; dar ei pot utiliza și pînze navigînd cu vîntul în față, direcție în care se deplasează totuși cu o iuțeală considerabilă.

Acești indigeni folosesc securi, toporașe cu două tăișuri și dălți care servesc și la găurit. Dălțile sînt făcute din jasp [1] sau din osul unui braț omenesc, iar topoarele și teslele, dintr-o piatră neagră, dură.

Armele lor de război sînt sulițele, țepușele, baltagele și *patu-patu*. Sulița, acuțită la amîndouă capetele, are vreo cinci metri lungime și se ține de la mijloc, ceea ce face ca o împunsătură a ei să fie greu de parat. Fie că luptă în bărci sau pe uscat, indigenii se bat corp la corp, așa că sîngele curge din belșug.

Cînd veneau să-i atace pe englezi, în fiecare pirogă se puteau vedea de obicei unul sau mai mulți șefi. Aveau obiceiul să se oprească la aproximativ cincizeci sau șaizeci de metri depărtare de corabie; atunci cel care-i comanda se ridica de la locul său și, punînd pe el o haină de piele de cîine, le dădea îndrumări asupra modului de luptă.

Dansul lor războinic constă din mișcări numeroase, în timp ce își răsucesc mîinile și picioarele în toate felurile și-și schimonosesc fețele. Limba le atîrnă mult afară din gură iar pleoapele sînt astfel întinse încît să formeze un cerc în jurul ochiului; apoi scutură țepușile, înalță sulițele și agită *patu-patu* prin aer. Însoțesc acest dans de un cîntec pe care

[1] Matostat, piatră dură, colorată în fișii. — N. T.

ALT TATUAJ DE ȘEF INDIGEN
DIN NOUA ZELANDĂ

îl execută în cor, fiecare pasaj terminîndu-se cu un oftat adînc și zgomotos. În dansul lor dau dovadă de admirabilă vioiciune și vigoare și țin tactul muzicii atît de bine încît șaizeci sau optzeci de vîsle lovesc în același timp marginile luntrii dînd naștere unui singur sunet.

În ceea ce privește religia, ei recunosc o ființă superioară și mai multe ființe subordonate ei. Englezii n-au putut însă afla modul lor de adorare și nici n-au văzut vreun loc special pentru acest scop.

S-a observat o mare asemănare între îmbrăcămintea, mobilele, bărcile și năvoadele neo-zelandezilor și cele ale locuitorilor din insulele Pacificului de sud, ceea ce constituie

PIROGĂ DE RĂZBOI INDIGENĂ — ÎN CARE ÎNCAP DE LA 30 PÎNĂ LA 100 DE RĂZBOINICI

o puternică dovadă că strămoşii comuni ai ambelor grupuri de popoare aparţineau unei aceleiaşi ţări. Într-adevăr, băştinaşii acestor diferite locuri au păstrat tradiţia că strămoşii lor ar fi emigrat dintr-o altă ţară în vremuri îndepărtate ; toţi sînt de acord că acea ţară se numea *Heawige*. Dar o dovadă încă mai puternică în sprijinul tezei că au origine comună este faptul că graiurile lor sînt foarte asemănătoare, părînd a fi numai dialecte diferite.

Navigatorii întinseră pînzele şi plecară de la Cape Farewell la 31 martie 1770. Avură timp frumos şi vînt prielnic pînă la 9 aprilie, cînd zăriră o pasăre tropicală. Pe data de 16 aprilie o mică pasăre de uscat poposi pe funii, de unde conchiseră că se aflau în apropierea pămîntului, dar nu găsiră fundul nici la trei sute optzeci de metri. La ora şase, în dimineaţa zilei de 19 aprilie, descoperiră pămînt la patru sau cinci leghe ; punctul sudic al acestui uscat a fost numit Point Hicks, în cinstea primului locotenent. La prînz, văzură un alt cap înălţîndu-se ca o movilă rotunjită, foarte asemănătoare cu Ram-Head de la intrarea strîmtorii Plymouth, pentru care motiv căpitanul Cook îi dădu acelaşi nume. Promontoriul era scund şi neted ; în interior era verde şi acoperit de păduri [1]. După aceea zăriră trei trombe marine în acelaşi timp ; una din ele ţinu un sfert de oră.

La 27 aprilie văzură mai mulţi localnici umblînd de-a lungul ţărmului ; patru dintre ei purtau pe umeri o luntre, dar nu încercară să o pună pe apă şi să vină spre corabie. Atunci căpitanul luă pe Banks, pe Solander şi pe Tupia în iolă şi se îndreptă în spre acea parte a ţărmului unde se

[1] Atinseseră coasta Australiei într-un punct aflat la răsărit de actualul oraş Melbourne. — N. T.

iviseră băştinaşii şi unde se mai găseau şi alte patru mici pirogi trase pe mal. Indigenii aşteptară pe stînci pînă ce iola ajunse la vreun sfert de milă de pămînt, apoi fugiră în pădure. Valurile înspumate care se spărgeau cu furie de plajă împiedicară debarcarea din iolă.

La cinci seara se înapoiară pe corabie. Începu să sufle o briză uşoară, aşa că întinseră pînzele şi se îndreptară spre miazănoapte, unde descoperiră mai mulţi oameni pe un ţărm. Aceştia îşi agitau în aer armele şi luau atitudini ameninţătoare. Îşi vorbeau unul altuia cu multă tulburare şi fiecare ţinea în mînă un soi de iatagan.

Ancorară în faţa unui cătun de vreo opt case şi văzură o bătrînă şi trei copii ce ieşeau din pădure încărcaţi cu lemne ; toţi erau cu desăvîrşire goi. Bătrîna se uita într-una la navă, dar cu cea mai mare nepăsare ; apoi ea făcu focul iar ei se apucară foarte liniştiţi să-şi pregătească masa.

Avînd de gînd să debarce, englezii echipară bărcile ; dar nici nu ajunseseră bine lîngă ţărm, că doi bărbaţi păşiră înainte ca şi cum ar fi vrut să-i oprească să pună piciorul pe uscat. Căpitanul Cook le aruncă mărgele, cuie şi alte fleacuri, pe care ei le ridicară şi de care păreau că se bucură. Căpitanul le făcu apoi semne că avea nevoie de apă şi întrebuinţă toate mijloacele cu putinţă pentru a-i convinge că nu voia să le pricinuiască vreun rău. Indigenii făcură la rîndul lor semn echipajului să debarce şi navigatorii traseră barca la ţărm ; dar cum acostară, cei doi indigeni veniră iar să-i împiedice. Atunci un marinar trase un foc de puşcă în direcţia lor ; la zgomotul armei, unul din băştinaşi scăpă din mînă legătura de lănci dar o ridică repede de jos. Un indigen zvîrli o piatră spre barcă, ceea ce făcu pe căpitanul Cook să dea ordin să se tragă cu alice în ei ; cel mai vîrstnic, rănit la picior, se retrase în grabă. Acum cei din bărci debarcară, închipuindu-şi că rana pe care acel om o primise va pune capăt certei ; dar se înşelau în privinţa asta, deoarece el se întoarse îndată cu un soi de scut şi, înaintînd cu mult curaj, împreună cu tovarăşul lui, aruncară amîndoi lăncile în echipajul bărcii, fără însă a răni pe cineva. Marinarii traseră un foc în ei, după care indigenii mai zvîrliră o lance şi apoi o luară la sănătoasa. Membrii echipajului se îndreptară atunci spre colibe ; în una din ele găsiră copiii ascunşi îndărătul unor scoarţe de copac. Lăsară

la fața locului niște bucăți de pînză, panglici, mărgele și alte lucruri și, luînd mai multe lănci, se înapoiară la bărci.

Navigară apoi spre punctul nordic al golfului unde găsiră din belșug apă proaspătă. Cînd cei cîțiva oameni trimiși după lemne și apă reveniră pe bord ca să ia masa, băștinașii coborîră la țărm și cercetară cu multă băgare de seamă butoaiele, fără însă a încerca să le ia de acolo.

Marți 1 mai, navigatorii botezară punctul sudic al golfului cu numele de Sutherland Point, pentru că unul din mateloți, pe care îl chema Sutherland, murise în acea zi și fusese îngropat pe țărm.

În aceeași zi căpitanul Cook, Banks, Solander și cîțiva alți ofițeri se duseră pe uscat și lăsară în colibe noi daruri : oglinzi, piepteni și altele ; observară că cele dăruite mai înainte nu fuseseră luate. Al doilea locotenent, Gore, mergînd cu o barcă să caute stridii, văzu cîțiva indigeni care-i făceau semne să vină pe țărm, dar el refuză. Isprăvindu-și îndeletnicirile, el părăsi barca și se duse pe uscat cu un aspirant pentru a se alătura echipei care lua apa. În drum se întîlni cu peste douăzeci de indigeni, care îi urmăriră atît de aproape că ajunseră pînă la cîțiva metri de ei. Gore se opri și le făcu față ; atunci se opriră și ei ; cînd el porni din nou, îl urmară ; dar nu-l atacară, deși fiecare din ei avea cîte o lance. Cînd ajunseră în văzul celor ce luau apă, indigenii rămaseră locului la vreo cinci sute de metri depărtare, în timp ce Gore și însoțitorul său sosiră nevătămați lîngă tovarășii lor de navă.

Tupia, care învățase să tragă cu pușca, se îndepărta adesea de unul singur ca să împuște papagali, iar indigenii fugeau întotdeauna de el ca și de englezi.

Pescuitul a fost foarte rodnic în acel loc, iar locotenentul secund a prins ceea ce se cheamă un calcan cu țeapă, care cîntărea aproape o sută douăzeci de kilograme. Curînd după aceea au prins un altul din aceeași specie, care avea o sută șaptezeci de kilograme.

La 6 mai 1770, plecară din Botany Bay [1] cum numise căpitanul Cook acel loc ; la amiază se aflau în dreptul unui

[1] Golful Botanicii, în fața portului actual Sydney. (N. T.), care multă vreme a fost loc de deportare pentru ocnași. — N. A.

liman, pe care îl botezară Port Jackson, iar către seară se apropiară de un golf căruia îi dădură numele de Broken Bay [1]. La 13 mai văzură fumul unor focuri pe un promontoriu pe care îl botezară de aceea Smoky Cape [2]. Pe măsură ce înaintau de la Botany Bay spre nord, pămîntul se arăta tot mai înalt și mai împădurit. Două zile după aceea, căpitanul descoperi un promontoriu înalt pe care-l numi Cape Byron.

De cîteva zile observaseră păsările marine numite *Sula* care, cu o jumătate de oră înainte de răsăritul soarelui și pînă la o jumătate de oră după asfințit, zburau necontenit pe deasupra corăbiei în cercuri mari ; de aci traseră concluzia că există un rîu sau un estuar în sud unde păsările mergeau ziua să se hrănească, iar seara se întorceau pe niște insule dinspre nord. În cinstea căpitanului Hervey, golful acela fu numit Hervey's Bay.

Căpitanul, Tupia și un grup de oameni coborîră pe țărm la 23 mai. Debarcară lîngă capul unui golf ce dădea într-o lagună mare, pe marginile căreia creșteau mangrove [3]. În ramurile acestui copac se aflau numeroase cuiburi ale unei ciudate specii de furnică verde ca iarba. Tot acolo mai găseau adăpost puzderie de omizi verzi cu corpul plin de păr care, dacă le atingeai, produceau o iritație puternică. Printre bancurile de nisip observară multe păsări mai mari decît lebedele, care semănau cu pelicanii ; împușcară și o specie de dropie care cîntărea nouă kilograme. După această pasăre, care se dovedi a fi o mîncare aleasă, botezară locul cu numele de Bustard Bay [4]. Mai împușcară și o rață cu pene foarte frumoase și cu ciocul alb. Găsiră de asemenea uriașe cantități de stridii de toate speciile și printre ele cîteva stridii-ciocan avînd o înfățișare neobișnuită. În timp ce călătorii noștri cutreierau pădurile, mai mulți indigeni au coborît spre navă, s-au minunat de ea și apoi și-au văzut de drum.

---

[1] Golful Accidental. — N. T.
[2] Capul Fumegător. — N. T.
[3] *Rhisophora mangle.* — N. T.
[4] Golful Dropiilor.— .N. T.

Exploratorii ridicară pînzele în dimineața următoare, iar peste o zi se găsiră în fața unui punct așezat imediat sub tropic ; această poziție dădu prilej căpitanului să-l numească Cape Capricorn ; în partea sa apuseană văzură un număr uimitor de mare de păsări ce semănau cu pelicanul, unele dintre ele măsurînd aproape un metru înălțime.

La 27 mai, dimineața, porniră spre miazănoapte ; căpitanul Cook dădu celui mai nordic punct numele de Cape Manifold [1], datorită numeroaselor dealuri înalte care se vedeau pe el. Între acest cap și țărm se află un golf numit Keppel's Bay, precum și cîteva insule purtînd aceeași denumire. Deoarece căpitanul avea de gînd să tragă aici corabia pe uscat pentru a-i curăța fundul, debarcară în căutarea unui loc potrivit acestei operații. Umblatul le păru însă nespus de supărător din pricina solului acoperit de o iarbă cu semințe ascuțite și țepoase. În afară de aceasta mai erau chinuiți și de desele înțepături ale țînțarilor. Spre interiorul țării văzură eucalipți, de ramurile cărora atîrnau cuiburi de furnici albe ; ele erau durate din argilă și aveau mărimea unei baniță. Pe un alt copac descoperiră furnici negre, care își așezaseră locașul în trunchi, după ce îi mîncaseră măduva ; cu toate acestea starea copacilor era înfloritoare. Fluturii erau așa de numeroși încît, în orice parte priveau, vedeau cerul întunecat de mulțimea lor, iar alții împînzeau crengile și ramurile. Găsiră de asemenea pe pămînt uscat un pește de mărimea unui chitic, care fusese adus probabil de flux ; era înzestrat cu două aripioare pectorale puternice, cu ajutorul cărora sărea sprinten ca o broască. Pentru că în acel loc nu putură afla apă bună de băut, nu traseră corabia la țărm cum avuseseră de gînd.

După depășirea capului Cleveland, ținură de-a lungul coastei în spre miazănoapte, către un grup de insule ; pe una din ele, vreo patruzeci de bărbați, femei și copii stăteau și priveau corabia cu o curiozitate nemaiîntîlnită la aceste popoare. Aici coborîră pe țărm Banks și Solander cu căpitanul Cook, al cărui țel era în primul rînd procurarea apei ; dar n-o putură dobîndi cu ușurință și se înapoiară curînd pe bord.

[1] Capul Multiplu. — N. T.

TIP DE INDIGEN MAORI
DIN NOUA ZELANDĂ

În ziua următoare ajunseră în apropierea unui golf pe care îl numiră Trinity Bay [1]. Cum nici un accident prea important nu li se întîmplase în cursul navigației de peste 1 300 de mile, urmînd o coastă de-a lungul căreia abundau în tot locul cele mai primejdioase stînci și bancuri de nisip, nu găsiseră cu cale să boteze nici un cap sau promontoriu cu vreun nume care să exprime necaz sau amărăciune. De data aceasta totuși numiră Cape Tribulation [2] punctul pe care-l descoperiră, căci de aici înainte cunoscură nenorocirile [3].

[1] Golful Treimii. — N. T.

[2] Capul Amărăciunii. — N. T.

[3] „Țărmul dintre capul Grafton și punctul nordic al uscatului vizibil alcătuiește un golf mare, deși nu prea adînc, pe care l-am numit Trinity Bay, după ziua în care îl descoperiserăm; iar punctul nordic, Cape Tribulation, deoarece aci au început încercările noastre". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralității, Whitehall,* pag. 262). — N. A.

Acest cap se află la 16° 6′ latitudine sudică și 214° 39′ longitudine vestică.

Pentru a nu se ciocni de stînci, ei reduceau pînzele și se opreau mereu în cursul nopții între orele șase și nouă, pînă începea să bată vreun vînt prielnic ori se ivea luna. Trecuseră dintr-o apă de șaizeci de metri adîncime, în alta de treizeci și trei, apoi nimeriră pe neașteptate la o adîncime de nouăsprezece, șaisprezece și paisprezece metri, în răstimp de cîteva minute. Tot echipajul fusese chemat să stea la post și erau pe cale să ancoreze, cînd deodată dădură din nou de apă adîncă ; socotiră deci că primejdia trecuse, încredințați fiind că navigaseră peste coada bancurilor de nisip pe care le zăriseră în cursul serii. În mai puțin de o oră totuși apa scăzu fără veste de la treizeci la douăzeci și trei metri și, înainte de a se mai putea efectua un sondaj, corabia se izbi de o stîncă și rămase acolo ; doar bătaia valurilor o mai legăna. Într-o clipă fură toți pe punte ; fețele lor trădau cu prisosință neliniștea care-i frămînta. Știindu-se departe de țărm, credeau că s-au lovit de o stîncă de coral, din cele cu vîrfuri ascuțite și suprafață atît de aspră încît macină orice s-ar freca de ea chiar cu o mișcare domoală ; se temeau deci pe drept cuvînt de grozăvia situației lor.

Strînseră pînzele, coborîră bărcile spre a cerceta adîncimea apei și constatară că vasul, împins peste o margine de stîncă, zăcea într-o scobitură a acesteia. Corabia se izbea cu atîta putere, încît echipajul cu greu se mai ținea pe picioare. Luna strălucea acum din plin, iar la lumina ei se putea vedea cum căptușeala bordurilor se desprindea de pe fundul vasului și plutea ; în cele din urmă chiar și chila falsă luă același drum ; așteptau deci din clipă în clipă deznodămîntul. Singura încercare de scăpare părea a fi acum doar ușurarea navei. De aceea dădură drumul apei din cală și o pompară afară. Aruncară peste bord mărfurile deteriorate, vasele cu untdelemn, butoaiele, balastul, șase tunuri, precum și alte lucruri, ajungînd în cele din urmă la articole mai grele ; iată cu ce se îndeletniciră pînă în zori, răstimp în care marinarilor nu le scăpase nici o înjurătură, într-atît de copleșiți erau de gîndul primejdiei ce-i amenința.

La lumina zilei zăriră pămîntul la o depărtare de opt leghe, dar nici o insulă nu se afla între ei și continent ; în cazul că s-ar fi sfărîmat vasul, cea mai mare parte din echipaj

ar fi pierit cu siguranţă. Se întîmplă totuşi ca vîntul să se potolească treptat şi pe la amiază ajunsese la un calm desăvîrşit. Deoarece pe la ora unsprezece aşteptau fluxul, făcură toate pregătirile în vederea unei noi străduinţe de a elibera corabia ; dar mareea era atît de scăzută faţă de aceea din cursul nopţii, încît vasul nu pluti nici la o jumătate de metru, deşi se aruncase în apă o greutate de aproape cincizeci de tone ; îşi începură deci truda şi zvîrliră peste bord toate lucrurile de care se puteau lipsi. Cînd mareea începu să scadă, apa năvăli cu o asemenea repeziciune înăuntru, încît de-abia putură ţine liberă nava prin manevrarea neîntreruptă a două pompe. Singura lor nădejde depindea acum de fluxul de la miezul nopţii ; începură iar pregătirile pentru o nouă sforţare de a scoate vasul din strîmtoare. Pe la ora cinci, mareea începu să urce ; apa din vas crescu de asemnea atît de mult, încît trei pompe fură menţinute în lucru pînă la ora nouă, cînd corabia se îndreptă ; dar spărturile lăsaseră să pătrundă prea multă apă şi scufundarea era iminentă de îndată ce s-ar fi desprins de stîncă.

Situaţia lor jalnică era de nedescris şi numai închipuirea o mai putea zugrăvi fără să pună în încurcătură puterile descriptive ale vorbirii. Ei ştiau bine că, în clipa fatală, orice autoritate va înceta. Cum bărcile nu erau în stare să-i transporte pe toţi la ţărm, se temeau să nu se iste printre ei ceartă pentru locurile din bărci, ceartă ce ar fi fost mai cumplită decît însuşi naufragiul ; cu toate acestea socoteau şi că cei ce ar rămîne pe bord s-ar putea eventual bucura de o soartă mai blîndă decît cei care, ajungînd pe uscat, n-ar avea altă ursită decît aceea de a-şi tîrî restul vieţii printre cei mai sălbatici oameni din lume, într-o regiune unde armele de foc n-ar avea cum să-i ajute să suporte o existenţă nenorocită.

La douăzeci de minute după ora zece, corabia plutea în apă adîncă ; cu acest prilej văzură cu mulţumire că apa nu pătrundea mai mult decît pînă atunci, că ajunsese la înălţimea de un metru şi că putea fi ţinută în loc dacă lucrau pompele. Dar oamenii erau atît de istoviţi cu mintea şi cu trupul, încît nici unul din ei nu se simţea în stare să pompeze mai mult de cinci sau şase minute în şir ; apoi cădea sleit de puteri pe punte. Cel care-i lua locul, obosind la rîndul său, se întindea jos în acelaşi chip, în timp ce altul sărea în picioare şi reîncepea truda ; iată cum luptară împreună pentru

salvarea vieții, pînă ce năpasta următoare îi lăsă în prada unei desnădejdi nemărginite.

Între căptușeala interioară a fundului corăbiei și scîndurile dinafară exista un spațiu de vreo patruzeci sau cincizeci de centimetri. Omul care măsurase pînă atunci adîncimea apei nu o socotise decît pînă la tavan ; fiind înlocuit la un moment dat de alt marinar, acesta luă adîncimea pînă la scîndurăria exterioară ; această greșeală îi făcu să creadă că apa de infiltrare a depășit pompele cu o înălțime egală cu distanța dintre cele două rînduri de scînduri. Această împrejurare le risipi și ultimele speranțe, căci puțini mai credeau că ar putea fi folositoare strădania de a prelungi o viață ce tot urma să se încheie foarte curînd. Dar greșeala se descoperi repede și bucuria trezită de această știre bună și neașteptată îi însufleți pe oameni și le dădu atîta vigoare încît, înainte de opt dimineața, scoseseră cu pompele toată apa care pătrunsese în vas. Vorbeau acum cu încredere de aducerea corăbiei la vreun liman și se apucară cu voioșie să ridice ancorele ; dar una din ele și cablul celeilalte se pierdură. Ajutați de un vînt prielnic, ce bătea dinspre mare, înălțară pînzele la ora unsprezece și se îndreptară către țărm [1].

[1] *„Iată neajunsurile ce însoțesc acest fel de misiuni și care trebuie să întovărășească o navigație în necunoscut, dacă nu li s-ar adăuga plăcerea ce o resimți în mod firesc prin faptul că ești primul descoperitor ; chiar dacă n-ai întîlni decît bancuri de nisip, acest serviciu ar fi de neîndurat la asemenea mari depărtări, cînd ești lipsit de provizii ca și de aproape toate celelalte bunuri trebuincioase. Lumea iartă cu greu pe cel ce părăsește, fără a explora, o coastă pe care a descoperit-o. Dacă primejdiile sînt scuza sa, lumea îl învinuiește de lașitate și de nestăruință — și îl declară pe dată cel mai nepotrivit om de pe lume pentru a fi folosit ca descoperitor. Dacă, pe de altă parte, el înfruntă cutezător toate pericolele și piedicile și, cu toate acestea, are atîta nenoroc că nu izbutește, atunci îl acuză de temeritate și de nesocotință. Prima dintre aceste învinuiri nu mi se poate aduce fără doar și poate ; iar dacă voi avea destul noroc ca să înfrunt toate primejdiile ce le voi întîlni, cea de a doua nici nu se va pune vreodată în discuție. Trebuie să mărturisesc că am pătruns printre insulele și bancurile de nisip ale acestei coaste mai mult decît ar fi fost prevăzător, avînd o singură corabie și ținînd seama de toate împrejurările ; dar dacă n-aș fi procedat așa, relatarea pe care am făcut-o n-ar fi fost nici pe jumătate mai bună decît în cazul cînd aș fi făcut-o fără să fi văzut vreodată locurile acelea ; cu alte cuvinte, nu am fi putut ști dacă pămîntul acesta formează un continent sau insule ; iar, în ceea ce privește produsele sale, le-am fi ignorat cu totul, deoarece acest fapt este în funcție de celălalt".* (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook, — Arhivele Amiralității, Whitehall,* pag. 291. — N. A.

Neputînd descoperi locul crăpăturii, nu aveau nici o perspectivă de a o putea înfunda pe dinăuntrul vasului ; adoptară însă următorul sistem, pe care unul din șefii de echipaj îl văzuse încercat cu succes cîndva. Luară o bucată de velă veche în care puseră o mare cantitate de cîlți și lînă, tocate mărunt și amestecate bine ; pe deasupra răspîndiră băligar de oi și alte gunoaie. Pînza astfel pregătită o așezară sub corabie cu ajutorul unor frînghii, care o și ținură întinsă pînă în clipa în care ajunse sub crăpătură, unde sugerea aspiră cîlții și lîna de pe suprafața pînzei. Încercarea izbuti atît de bine, încît în loc de trei pompe, una era acum de ajuns pentru a face față ușor apei care pătrundea.

Pînă în acest moment nu se gîndiseră decît cum să aducă la liman corabia, pentru ca, din materialele ei, să construiască un vas cu care ar fi putut ajunge pînă în Indiile răsăritene ; acum începură să se gîndească la un loc potrivit unde să repare stricăciunile, ca să poată apoi continua călătoria conform planului inițial. La ora șase seara aruncară ancora la șapte leghe de țărm ; iar în dimineața următoare trecură prin dreptul a două insule care fură denumite Hope Islands [1].

După-amiază, *master*-ul a fost trimis cu două bărci să facă sondaje și să caute un port unde să poată fi reparat vasul. Ancorară în asfințitul soarelui la o adîncime de șase metri, la două mile de uscat. Unul din secunzi, care plecase cu barca, se înapoie la ora nouă raportînd că a și găsit limanul dorit, la depărtare de două leghe.

A doua zi dimineață, la ora șase, întinseră pînzele și curînd ancorară la o milă de țărm ; căpitanul ieși și găsi canalul foarte strîmt, însă limanul părea mai potrivit scopului lor decît oricare alt loc întîlnit în cursul întregii călătorii. Deoarece în acea zi și în noaptea următoare vîntul suflă foarte tare, nu cutezară să pătrundă în liman, ci rămaseră la ancoră încă două zile.

Între timp oamenii începuseră să sufere de scorbut, iar prietenul lor, Tupia, era atît de bolnav încît îi apărură pete vinete pe amîndouă picioarele. Green, astronomul, se îmbolnăvise și el de aceeași boală ; faptul că nu puteau debarca se vădi deci dăunător în toate privințele. Vîntul se menținu tăios pînă la 17 iunie, cînd hotărîră totuși să încerce să

[1] Insulele Speranței. — N. T.

pătrundă în liman ; și, cu oarecare greutăți, fixară corabia de-a lungul unei plaje.

A doua zi dimineața au ridicat un cort pentru bolnavii care au fost aduși pe țărm îndată ce totul fusese pregătit ca să-i primească. Mai ridicară încă un cort în care urmau să păstreze proviziile și rezervele, pe care le debarcară în aceeași zi. Trimiseră apoi barca în căutare de pește proaspăt pentru cei bolnavi, dar ea se întoarse fără nici un rezultat.

Căpitanul hotărî să se instaleze atelierul de fierărie și dădu sfaturi armurierului cum să pregătească materialul fieros necesar reparațiilor. Porunci de asemenea să fie scoase bagajele ofițerilor și apa pentru a ușura corabia. În aceeași zi, Banks trecu rîul ca să examineze ținutul, care era acoperit de niște dealuri nisipoase. Întîlni stoluri uriașe de ciori și de porumbei ; doborînd mai mulți porumbei, putu constata că erau păsări foarte frumoase.

În zorii dimineții de 22 iunie, refluxul lăsă nava pe uscat ; cercetînd spărtura, văzură că stîncile tăiaseră patru scînduri pînă la lemnăria interioară și că alte trei scînduri fuseseră de asemenea vătămate. Între spărturi nu se putea zări nici o așchie, totul fiind neted de parcă ar fi fost retezat de un instrument ; văzură însă că vasul a scăpat datorită unei împrejurări foarte neobișnuite. Una dintre găuri era destul de largă pentru a provoca scufundarea, chiar dacă opt pompe s-ar fi menținut în lucru ; dar această gaură se astupase în bună parte cu o frîntură de stîncă ce rămăsese înfiptă în ea. În afară de aceasta, porțiuni din cîlții de frînghie, lînă și celelalte se înțepeniseră între trunchiurile de lemn și înfundaseră în multe locuri crăpătura făcută de stîncă. În afara acestor spărturi se mai produseseră multe stricăciuni în diferite părți ale fundului corăbiei.

În timp ce fierarii și tîmplarii își vedeau de treabă, o parte din echipaj a fost trimis peste rîu să împuște porumbei pentru bolnavi. Vînătorii găsiră un pîrîu cu apă proaspătă, descoperiră multe case indigene și zăriră un animal de culoarea șoarecilor, foarte iute în mișcări și mare cît un ogar. În ziua următoare, mai mulți oameni din echipaj văzură animalul sus-pomenit, iar un marinar declară că fusese diavolul și-l descrise astfel : „Era mare cît un bidon de cinci litri, și foarte asemănător cu el ; avea coarne și aripi și totuși se tîra atît de încet prin iarbă încît, dacă n-aș fi fost înspăi-

VÎNĂTORI DE CANGURI DIN NOUA OLANDĂ

mîntat, aș fi putut pune mîna pe el". Se dovedi după aceea că sărmanul om văzuse un liliac care era aproape negru și de mărimea unei potîrnichi ; numai spaima îl înzestrase cu coarne pe acest „diavol".

Un șef de echipaj zări un lup ce semăna foarte mult cu cei din America. Gore văzu și el două animale de culoarea paielor și de mărimea unui iepure, dar avînd înfățișare de cîine. Prinseră atîta pește încît fiecărui om îi reveni mai mult de un kilogram ; și se adunară din belșug verdețuri pe care, fierbîndu-le împreună cu mazărea, le mîncară cu multă plăcere.

Master-ul găsi scoici atît de mari că una ar fi săturat ușor doi oameni ; apoi alte scoici și crustacee la fel de numeroase, din care aduse o bună parte la corabie.

Banks, însoțit de un grup, făcu o excursie pe rîu, în sus, și zări mai multe animale, printre care și un fel de lup [1]. Pe înnoptate aprinseră focul și-și așezară tabăra pe malul rîului, dar noaptea se dovedi extrem de neplăcută din pricina țînțarilor. În zorii zilei ieșiră să caute vînat și văzură

[1] Ciinele Dingo. — N. T.

patru animale ; ogarul lui Banks urmări două dintre ele, dar ele îl întrecură cu mult în repeziciune, deşi înaintau sărind sau săltîndu-se pe două picioare în loc să alerge pe toate patru [1].

Mareea fiind prielnică pentru întoarcere, călătorii noştri nu pierdură vremea, ci se înapoiară la corabie. *Master*-ul, plecat şapte leghe în larg, reveni curînd ; prinsese cu cangea bărcii trei broaşte ţestoase, care la un loc cîntăreau vreo patru sute de kilograme.

Dimineaţa, patru indigeni se apropiară într-o mică luntre. Ajunseră curînd lîngă navă şi, după ce primiră daruri, debarcară în locul de pe ţărm unde se afla Tupia cu cîţiva marinari. Fiecare indigen purta două lănci şi cîte un băţ cu ajutorul căruia aruncau lăncile. Cum înaintau înspre englezi, Tupia îi sfătui şi-i convinse să-şi lepede armele şi să se aşeze lîngă el ; ei îl ascultară pe dată.

Erau de statură obişnuită, cu membrele foarte scurte ; culoarea ciocolatie-închis, părul negru neted sau cîrlionţat, dar nu de tipul lînos-creţ.

Trei din aceşti băştinaşi înnoiră vizita în dimineaţa următoare, cînd veniră şi cu un al patrulea, numit Yaparico, ce părea să aibă oarecare trecere printre ei. Cartilajul nasului său era străpuns de un os de pasăre lung de vreo cincisprezece centimetri ; de fapt toţi localnicii aveau nasul găurit în vederea introducerii acestei podoabe. Cum umblau în întregime goi, căpitanul dărui unuia dintre ei o cămaşă veche, dar el o înfăşură în jurul capului ca un turban, în loc s-o folosească pentru a-şi acoperi trupul. Luntrea lor era lungă de vreo trei metri şi putea cuprinde patru persoane ; cînd apa nu era suficient de adîncă, ei o urneau din loc cu ajutorul prăjinilor.

În ziua de 14 iulie, Gore împuşcă unul dintre animalele cenuşii mai sus amintite. Pielea acestui animal, pe care indigenii îl numesc *kanguru* [2], era acoperită de o blană scurtă. Capul şi urechile lui semănau întrucîtva cu cele ale iepurelui : îl pregătiră pentru prînz, iar el se dovedi a fi o mîncare excelentă.

Deoarece băştinaşii se familiarizaseră acum cu echipajul corăbiei, unul dintre ei a fost poftit să-şi arunce lancea ; el o

[1] Erau canguri. — N. T.
[2] *Macropus giganteus*. — N. T.

BĂȘTINAȘE DIN NOUA OLANDĂ CU CARTILAJUL NASULUI STRĂPUNS DE UN OS DE PASĂRE

făcu cu atîta îndemînare și putere încît, deși nu se afla la mai mult de un metru și jumătate de la pămînt, arma pătrunse adînc într-un copac aflat la o depărtare de cincizeci de metri.

La 19 iulie văzură mai multe femei care, ca și bărbații, erau în întregime goale. Mai primiră în acea zi și vizita a zece băștinași, care păreau hotărîți să obțină una dintre broaștele țestoase de pe bord ; cum li se refuză, manifestară o nețărmurită furie și ciudă. În cele din urmă apucară cu mîinile două broaște și le traseră spre marginea corăbiei unde îi aștepta luntrea ; dar marinarii le luară îndărăt. După cîteva încercări asemănătoare, însă tot atît de neizbutite, săriră deodată în luntre și vîsliră spre țărm. Tot atunci căpitanul, Banks și cinci sau șase mateloți, coborîră pe coastă înaintea indigenilor. Cînd debarcară și băștinașii, unul din ei înșfăcă o bucată de lemn aprins de sub un ceaun și, alergînd către bagajele depozitate pe țărm de călători, dădu foc ierbii uscate care arzînd cu repeziciune din cauză că bătea vîntul,

provocă stricăciuni fierăriei și puse în primejdie unul dintre corturi. Deoarece păreau hotărîți să se dedea și la alte răutăți, compatrioții noștri descărcară asupra lor o încărcătură de alice ; unul dintre indigeni fiind rănit, o rupseră cu toții la fugă.

Cum însă nu se depărtaseră prea mult, marinarii traseră aproape de ei cu o pușcă încărcată cu gloanțe ; auzind-o, indigenii dispărură curînd. Puțin timp după aceea glasurile lor răsunară din nou în pădure ; de aceea căpitanul porni cu cîțiva oameni împotriva lor. Cînd ajunseră față în față, amîndouă cetele se opriră, cu excepția unui bătrîn indigen care păși înaintea tovarășilor săi și, după ce rosti cîteva cuvinte, se retrase printre semenii lui. Capturîndu-le cîteva sulițe, englezii îi urmăriră cale de vreo doi kilometri, apoi se așezară pe jos, în timp ce indigenii se opriseră la vreo sută de metri mai departe. Bătrînul înaintă iarăși în fața lor ținînd în mînă o lance cu vîrf. Stătu locului și cuvîntă de mai multe ori, pînă ce căpitanul făcu semne de prietenie. Bătrînul indigen se întoarse spre tovarășii săi și, după ce le vorbi, aceștia rezemară lăncile de un copac și veniră spre ei pentru a se împăca ; atunci li se înapoiară sulițele și toată cearta păru că se terminase. Cînd căpitanul ajunse pe bord, văzu că la vreo două mile depărtare focul aprins de băștinași cuprinsese pădurile.

Master-ul fiind trimis să caute un loc de trecere înspre nord, se înapoie cu vestea că nu putuse găsi nici unul. În noaptea de 20 iulie, focul se întinsese pe o distanță de mai mulți kilometri pe dealurile din jurul lor. În ziua următoare, unul dintre marinari, care se rătăcise de grupul său, nimeri peste patru indigeni care mîncau ; deși era îngrijorat de această neașteptată întîlnire, se arătă îndeajuns de socotit ca să-și ascundă teama și, așezîndu-se lîngă ei, le dărui un cuțit pe care, după ce îl examinară cu toții, i-l dădură înapoi. Marinarul ar fi vrut atunci să-i părăsească, dar ei îl reținură pînă ce, pipăindu-i mîinile și fața, căpătară convingerea că este alcătuit și el tot din carne și oase. Apoi îi îngăduiră să plece, arătîndu-i cea mai scurtă cale spre corabie.

La data de 4 august se îmbarcară, iar la amiază ridicară ancora ; punctul cel mai nordic de pămînt pe care-l putură vedea a fost numit de căpitan *Cape Bedford* iar estuarul din

care tocmai ieşiseră, *Endeavour River* [1]. Proviziile făcute în timpul şederii în acel liman constau din broaşte ţestoase, scoici de trei soiuri diferite, scrumbii mari, chefali, nişte peşti turtiţi, numeroase scrumbii obişnuite şi calcani ; iarbă-grasă, fasole sălbatică, vîrfuri de cocotieri şi palmieri cu frunze creţe ca varza. Ca patrupede, au prins capre, lupi şi dihori, precum şi un animal cu pete de felul viverei. Singurele animale domestice erau cîinii.

În cursul următoarelor şase zile se luptară din răsputeri ca să poată naviga în siguranţă dincolo de bancurile de nisip şi de stîncile care-i înconjurau din toate părţile. După o consfătuire între ofiţeri, părerea unanimă a fost că cel mai nimerit lucru ar fi să părăsească ţărmul şi să rămînă în larg ; ca urmare, porniră la 13 august 1770 şi navigară în mare deschisă, după ce aproape trei luni de zile trecuseră printre primejdioase bancuri de nisip şi stînci. Străbătuseră pînă în prezent peste o mie de mile, timp în care fuseseră nevoiţi să facă necontenit sondaje, lucru care, pare-se, nu se mai întîmplase vreodată altei corăbii. Căpitanul Cook a notat în jurnalul său că se simţiră „foarte uşuraţi cînd scăpaseră de bancurile de nisip şi de celelalte primejdii, după ce rătăciseră printre ele, de la 26 mai aproape fără întrerupere, cale de 360 de leghe ; în tot acest timp un om trăgea plumbul pentru sondaj ori de cîte ori erau pînzele întinse [2].

După ce ancorară la 14 august, o luară spre apus ; a doua zi zăriră din nou pămîntul şi căutară să nu piardă din vedere vreo trecere între acel ţinut şi Noua Guinee, dacă o astfel de strîmtoare ar fi existat. Ţinură spre nord pînă la miezul nopţii. Cînd se lumină de ziuă, văzură valuri înalte ce se spărgeau năprasnic la vreo milă depărtare ; corabia era mînată cu mare iuţeală chiar spre locul unde se rostogoleau undele. În această răstrişte, trimiseră bărcile înainte, spre a trage corabia cu odgoanele. Botul ei a putut fi întors doar la mai puţin de o sută de metri distanţă de stînci ; între navă şi ele nu mai rămăsese nimic altceva decît prăpastia lichidă lăsată de ultimul val care-i scăldase bordul. În clipa

---

[1] Rîul Străduinţei. — N. T.

[2] *Jurnalul căpitanului Cook, — Arhivele Amiralităţii, Whitehall,* pag. 287. — N. A.

în care se așteptau să fie distruși, pe loc, o briză abia simțită ajută bărcile să îndrepte vasul în direcție oblică față de stînci.

Atunci descoperiră o mică deschizătură în recif ; un tînăr ofițer, trimis s-o cerceteze, găsi că de cealaltă parte a stîncilor apa era liniștită. Însufleți ți de speranța că-și vor salva viețile, ei încercară acum să treacă prin deschizătură, ceea ce părea cu neputință, deoarece între timp survenise mareea, iar refluxul, se năpustea prin deschizătură cu un avînt uluitor, împingînd corabia la o mare depărtare de recif. Cînd încetă refluxul valul fluxului mînă încă o dată vasul în apropierea stîncilor, reînnoind perspectiva nimicirii. Descoperiră însă o altă trecere și, cu ajutorul unei ușoare adieri, pătrunseră în ea atît de repede, încît corabia nu mai avu timp să se izbească de vreuna din laturile canalului.

TIPURI DE ABORIGENI DIN NOUA GALIE DE SUD CU CORPUL VOPSIT ÎN DUNGI ALBE ȘI ROȘII

Promontoriul înalt de pe continentul care se zărea îl denumiră Cape Weymouth, iar golful alăturat, Weymouth Bay. În ziua aceea bărcile ieșiră la pescuit și avură mare succes, îndeosebi în ceea ce privește scoicile; unele aveau dimensiuni atît de mari, încît era nevoie de puterea a doi oameni pentru a le urni din loc.

La 21 august descoperiră mai multe insule care primiră numele de insulele York. După-amiaza ancorară printre ele și băgară de seamă că de acolo înainte canalul începea să se lărgească. Observară două puncte depărtate între care nu se putea distinge pămîntul; speranța că, în sfîrșit, găsiseră trecerea spre Oceanul Indian, îi însuflețiți.

Căpitanul și tovarășii săi urcară apoi pe un deal de pe una din aceste insule, de unde puteau vedea în depărtare pînă la aproape patruzeci de mile; pe toată întinderea nu

văzură nimic care le-ar fi putut ameninţa trecerea ; astfel părea aproape neîndoielnic că exista un canal. Înainte de a părăsi insula, căpitanul Cook o denumi Noua Galie de sud [1].

Înaintaseră acum pînă la extremitatea nordică a Noii Olande şi aveau satisfacţia că văd marea deschisă spre apus. Intrarea nord-estică a strîmtorii este alcătuită din teritoriul Noii Olande şi dintr-un număr de insule ce primiră numele de insulele Prinţului de Wales [2] şi despre care căpitanul Cook îşi închipuia că se puteau întinde pînă la Noua Guinee. Iar strîmtorii prin care trecuseră, el îi dădu numele de Endeavour Strait [3].

Băgară de seamă că Noua Galie de sud, mai mare decît întreaga Europă, depăşea în întindere orice altă ţară cunoscută care nu era considerată continent. Aceasta o dovedise *Endeavour* parcurgîndu-i coastele pe o distanţă de mai mult de două mii de mile, chiar dacă traseul ei ar fi fost socotit în linie dreaptă. Înspre nord iarba nu era atît de bogată, nici arborii atît de înalţi ca în părţile de miazăzi — şi mai peste tot — cei mai mari copaci creşteau răsleţiţi la o depărtare cam de treisprezece metri unul de altul.

Băştinaşii erau bine făcuţi, de statură mijlocie şi peste măsură de muncitori ; aveau voci foarte delicate, aproape femeieşti. Pielea le era ciocolatie, dar fiind acoperiţi de murdărie, păreau uneori cam tot atît de negri ca africanii. Podoaba principală a acestor triburi o constituia osul înfipt în nas, pe care marinarii îl numiră în glumă „depozitul de pînze-fantomă". Unii dintre indigeni purtau atîrnat pe piept un şirag de scoici. Pe lîngă aceste podoabe, ei îşi vopseau trupul şi membrele cu dungi albe şi roşii de diferite lăţimi ; apoi mai aveau şi cîte un cerc alb în jurul fiecărui ochi şi pete din aceeaşi vopsea pe faţă.

Colibele şi le clădeau din nuiele arcuite, cu amîndouă capetele înfipte în pămînt ; ele căpătau astfel înfăţişarea unui cuptor ; acoperişul era din bucăţi de scoarţă de copac

---

[1] New South Wales, numele vechi al coastei răsăritene a Australiei. — N. T.

[2] Insule aflate foarte aproape de capul York, din nordul Australiei. — N. T.

[3] Strîmtoarea Străduinţei, între capul York şi ins. Prinţului Wales. — N. T.

INDIGEN DIN NOUA GALIE
DE SUD FĂCÎND FOCUL

și din frunze de palmier. Ușa acestor construcții, înaltă doar atît cît să poți sta în picioare în cadrul ei, era așezată în fața vetrei ; băștinașii dormeau cu genunchii la gură, dar chiar și în această poziție nu încăpeau mai mult de patru oameni într-o colibă.

Făceau focul într-un fel cu totul deosebit : tăiau pieziș capătul unui băț pe care îl vîrau într-o bucată de lemn uscat ; apoi învîrteau cu mare iuțeală între palme bățul vertical și astfel aprindeau focul [1]. Marinarii observară pe unul dintre băștinași că alerga de-a lungul coastei și așeza focul în diferite locuri. Făcea aceasta cu intenția de a prinde canguri,

[1] Unelte asemănătoare (primite de la eschimoșii din Pond's Bay de către sir Edward Belcher, C. B.) pot fi văzute în *Colecția Arctică* donată de Barrow și aflate în sala etnografică de la British Museum. — N. A.

animale ce se tem așa de mult de foc încît, atunci cînd sînt goniți de cîini, nici măcar nu străbat meleagurile de curînd arse, chiar dacă focul este deja stins.

Eschimoșii întrebuințează un mijloc asemănător de a face foc. Este greu de închipuit cum de au ajuns aceste două neamuri la aceeași deprindere.

Vîrfurile lăncilor erau formate uneori din oase de pește, alteori dintr-un lemn tare și greu ; ei le împreunau cu alte bucăți de lemn sau de os în așa fel, încît o dată pătrunse destul de adînc în trup, să nu mai poată fi trase îndărăt fără a sfîșia cumplit carnea sau fără a lăsa așchii înăuntru.

În părțile nordice ale acestei coaste, pirogile se construiau prin scobirea trunchiului unui copac ; compatrioții noștri bănuiră că o asemenea operație trebuie să se fi înfăptuit cu ajutorul focului, deoarece indigenii nu păreau să aibă vreun instrument potrivit acestui scop. Pirogile sînt lungi de vreo patru metri și atît de înguste, încît s-ar răsturna ușor dacă n-ar fi prevăzute cu o prelungire laterală pentru contrabalansare. Localnicii le pun în mișcare cu ajutorul vîslelor, pe care le mînuiesc cu amîndouă mîinile.

Timpul scurt pe care l-au petrecut englezii pe lîngă acești oameni nu le-a îngăduit să le învețe limba atît cît ar fi dorit. În tovărășia englezilor, băștinașii articulau foarte distinct sunetele și repetau des și de mai multe ori la rînd cuvîntul „tut", — care se crede că ar fi fost o expresie de uimire și de admirație. Privită în ansamblu, limba lor nu suna nici aspru nici nearmonios.

La 24 august 1770 cablul se rupse lîngă inel în timp ce încercau să tragă ancora ; de aceea trebuiră să arunce o altă ancoră spre a împiedica devierea corăbiei. Ancora pierdută a fost însă regăsită a doua zi dimineața.

Ridicînd ancora [1] la 25 august, cîrmiră spre nord-vest și, după cîteva ore, una din bărcile ce mergeau înainte sem-

[1] Căpitanul Cook înseamnă următoarele la plecarea din Noua Olandă : „Convins de existența unei trecători prin care am de gînd să conduc corabia și nemaiputînd debarca pe coasta răsăriteană a Noii Olande, iar pe partea ei apuseană nemaiavînd vreo descoperire nouă de făcut, onoarea în această privință aparținînd navigatorilor olandezi, sînt încredințat că țărmul răsăritean de la latitudinea de 38° sud pînă în acest loc *(Endeavour Strait)* nu a fost văzut nici vizitat de vreun european înaintea noastră. (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook, — Arhivele Amiralității, Whitehall,* pag. 297). — N. A.

nalizã cã apa nu mai este adîncã. Corabia se opri imediat cu toate pînzele întinse. Bãgarã atunci de seamã cã din nou scãpaserã ca prin minune, deoarece bancuri de nisip îi împresurau aproape din toate pãrţile ; felul în care pãtrunseserã între ele ar fi provocat ciocnirea încã înainte ca echipajul bãrcii sã fi observat ceva, dacã nava s-ar fi aflat doar la jumãtate de cablu mai spre stînga sau spre dreapta. În dupãamiaza zilei, corabia porni cu ajutorul mareei şi, pe la apusul soarelui, ajunse în afara locului primejdios. Pînã la 3 septembrie, ea pluti exact spre miazãnoapte, menţinîndu-se abia în vãzul pãmîntului ; şi, deoarece apa nu avea decît adîncimea necesarã navigaţiei, repetatele încercãri de a aduce vasul mai aproape de ţãrm, pentru debarcare, nu dãdurã rezultate ; de aceea cãlãtorii noştri luarã hotãrîrea de a coborî pe uscat într-una din bãrci, în timp ce corabia se va plimba de colo-colo, în aşteptare. Ca urmare a acestei hotãrîri, cãpitanul, însoţit de Banks şi de Solander, ieşirã cu barca dar, cînd ajunserã la vreo douã sute de metri de ţãrm, apa deveni atît de puţin adîncã, încît furã nevoiţi sã lase barca în grija a doi marinari, iar ei sã pãşeascã prin apã pînã la uscat. Îndatã ce ajunserã, vãzurã mai multe urme de picior omenesc pe nisip.

Exploratorii se gãseau acum la aproape un sfert de milã de şalupã, cînd trei bãştinaşi se nãpustirã ţipînd în chipul cel mai sãlbatic dinspre pãdurea ce se afla la vreo sutã de metri mai sus de ei. Alergau întins spre compatrioţii noştri, cel dintîi aruncînd cu mîna ceva ce ardea ca pulberea de puşcã, dar fãrã a face vreun zgomot, în timp ce ceilalţi doi îşi azvîrleau lãncile. Atunci englezii traserã, iar bãştinaşii se oprirã şi aruncarã alte lãnci ; exploratorii îşi încãrcarã puştile cu gloanţe şi traserã din nou. Sãrmanii indigeni o luarã acum la sãnãtoasa, cãci fuseserã probabil rãniţi în cursul acestui conflict inegal.

Cãpitanul Cook şi tovarãşii sãi, nevoind sã facã rãu acelora care poate nu avuseserã vreun gînd duşmãnos, se retraserã în grabã la barcã şi porniră vîslind prin faţa celor cam optzeci de indigeni ce se adunaserã între timp. Statura lor era cam aceeaşi cu a locuitorilor Noii Galii de sud, însã pielea n-o aveau chiar atît de întunecatã.

Întreaga coastă a acestei țări este joasă, dar acoperită cu copaci și ierburi într-o bogăție ce depășește orice descriere.

La data de 16 septembrie ajunseră în apropierea insuliței numită Rotte și în aceeași zi văzură insula Semau. La ora zece noaptea zăriră în văzduh o lumină roșiatică. Fenomenul, care se întindea cam la zece grade deasupra orizontului, semăna nespus de mult cu aurora boreală, numai că razele de lumină emise de el nu aveau mișcarea tremurătoare. Îl priviră două ore, timp în care strălucirea nu se micșoră.

Deoarece corabia se afla acum departe de insulele deja însemnate pe hărțile de pe bord, ei navigară în cursul nopții fiind uimiți, a doua zi dimineața, cînd zăriră o insulă spre vest-sud-vest ; se mîndriră deci că au făcut o nouă descoperire. Înainte de amiază putură deslușI pe ea case, pîlcuri de cocotieri și mari turme de oi. Priveliștea era binevenită pentru niște oameni a căror sănătate se resimțea din lipsă de provizii proaspete. Îl delegară îndată pe locotenentul secund să plece cu șalupa și să caute un loc de debarcare. El luă cu sine felurite lucruri pe care le socotea a fi pe placul indigenilor.

De pe vas călătorii observară doi călăreți ; unul dintre ei purta pe cap o pălărie cu panglică și era îmbrăcat într-o haină și o vestă de modă europeană. Acești oameni călăreau de colo-colo pe coastă privind cu cea mai mare băgare de seamă spre corabie. Îndată ce barca ajunse la țărm, alți cîțiva călăreți și mai mulți pedeștri se grăbiră într-acolo, aducînd nuci de cocos. La un semnal dat din șalupă cu înțelesul că se putea ancora într-un golf ce fusese indicat de indigeni, la oarecare depărtare, corabia ridică pînzele spre a merge în acel loc.

Cînd locotenentul sosi pe bord, el raportă că nu putuse cumpăra nuci de cocos, deoarece proprietarul lor lipsea ; cele aduse îi fuseseră date în schimbul pînzei de in pe care o oferise indigenilor.

El văzuse că mai mulți locuitori ai insulei purtau lanțuri de aur la gît și erau îmbrăcați în țesături fine de in.

Pe seară, cînd corabia intră în golful ce le fusese arătat, călătorii noștri zăriră în apropiere un oraș indigen. Ridicară deci un pavilion la catargul din față, apoi traseră trei salve

de tun, în timp ce în oraș se înălțau culorile olandeze. Corabia își urmă totuși drumul și ancoră la ora șapte seara.

În dimineața următoare observară și pe plajă culorile olandeze ; căpitanul înțelese acum că olandezii și-au făcut o așezare pe insulă, de aceea trimise pe locotenentul secund ca să le facă cunoscut că duceau lipsă de anumite lucruri.

Locotenentul a fost condus la *raja* sau regele insulei, pe care-l înștiință de însărcinarea sa prin mijlocirea unui tălmaci portughez. Raja spuse că era gata să procure corăbiei proviziile proaspete de care avea nevoie, dar că neputînd face comerț decît cu olandezii, lor nu le putea vinde nimic dacă nu avea mai întîi încuviințarea acestora ; totuși el va înainta o cerere agentului olandez, singurul alb ce trăia printre ei. Acest agent, numit Lange, se purtă politicos cu locotenentul și-i spuse că poate cumpăra tot ce dorește de la locuitorii insulei.

Curînd după aceea, *raja* și Lange își manifestară dorința de-a merge pe bordul vasului, dacă doi oameni din echipajul bărcii ar putea fi lăsați ca ostatici, ca să chezășuiască întoarcerea lor ; locotenentul le făcu plăcerea primind amîndouă solicitările și-i conduse pe bord tocmai în preajma cinei. Mîncarea de căpetenie a acestei mese era carnea de oaie, iar după ce *raja* gustă din ea, ceru să i se dea o oaie englezească — și singura ce mai rămăsese pe bord i-a fost dăruită. Apoi dori un cîine și Banks îi dădu ogarul său ; de asemenea i se mai oferi și un ochean, după ce Lange le spusese că așa ceva i-ar fi pe plac.

Oaspeții îi povestiră apoi căpitanului Cook că pe insulă se află găini, porci, oi și bivoli din belșug, că a doua zi vor trimite multe animale pe țărmul mării, ca el să poată cumpăra cele trebuincioase pentru înzdrăvenirea bolnavilor și pentru reîmprospătarea proviziilor de drum. Aceste știri binevenite însuflețiră mult adunarea, iar sticla începu să facă ocolul mesei cu atîta sprinteneală, încît lui Lange și însoțitorului nu le mai trebui mult ca să se îmbete. Ei își păstrară totuși cumpătul și plecară înainte de a se fi amețit de-a binelea.

A doua zi, căpitanul, însoțit de mai mulți membri ai echipajului, coborî pe țărm pentru a întoarce vizita rajalei.

Cînd debarcară, se supărară băgînd de seamă că vitele nu fuseseră aduse pe plajă. Continuară totuși drumul spre oraș.

Au fost poftiți la masă de către *raja*, dar acesta nu luă parte la ospăț deoarece aici nu se obișnuia să se stea jos împreună cu musafirii. Prînzul lor consta din carne de porc și orez, foarte gustoase fiecare în felul lor, servite în treizeci și șase de farfurii și trei oale de pămînt pline cu un fel de supă în care fusese fiartă carnea de porc. Lingurile din frunze erau atît de mici, încît oaspeții, cît erau de înfometați, greu au avut răbdarea să le întrebuințeze.

La sfîrșitul mesei, căpitanul invită pe *raja* să bea vin cu el, însă acesta refuză, spunînd că cel ce ospătează o societate nu trebuie niciodată să se îmbete cu musafirii săi.

După ce sticla circulă cîtva timp, căpitanul Cook întrebă de soarta vitelor despre care primise făgăduieli că vor fi aduse pe plajă. Atunci Lange îl încunoștință că, printr-o scrisoare primită de la guvernatorul Concordiei, din Timor, i se dăduseră instrucțiuni să aprovizioneze nava, în caz că ea s-ar opri pe insulă și ar avea nevoie de hrană, dar să nu-i îngăduie staționarea aci mai mult decît se dovedea necesar. În afară de aceasta, să nu permită să se facă daruri indigenilor de rang inferior ; totuși, adăugă el, măruntele gesturi de politețe din partea indigenilor puteau fi răsplătite cu mărgele sau orice alt articol de mică valoare. Călătorii noștri bănuiră, ca un lucru mai mult ca sigur, că întreaga poveste era o născocire de-a lui Lange, scornită pentru a atrage toate darurile mai de preț în propriul său buzunar.

Curînd după aceea căpitanul a fost înștiințat că se mînaseră cîteva oi pe plajă, dar nici un porc și nici un bivol, și că fuseseră din nou îndepărtate înainte ca oamenii să apuce să aducă de pe corabie banii de plată. Adînc lovit și dezamăgit că nu putea căpăta principalele articole de care avea nevoie, căpitanul protestă pe lîngă Lange, care îi spuse că, dacă el și ofițerii săi s-ar fi dus la fața locului, ar fi putut cumpăra orice ar fi dorit, dar că indigenii își închipuiau că marinarii vor să-i înșele cu monede false.

Acestei povești nu-i dădură mai multă crezare decît celei precedente ; totuși, pentru a nu pierde timp într-un moment atît de important, căpitanul se îndreptă de îndată

spre plajă, unde însă nu mai găsi nici o vită de vînzare. În lipsa lui, Lange îl informă pe Banks că indigenii sînt jigniți de faptul că marinarii nu le-au oferit aur pe mărfurile lor, pe care nu voiau să le vîndă pe nici un alt metal ; dar Banks, scîrbit să continue o convorbire cu un om ce se făcuse vinovat de asemenea șiretlicuri repetate, îl părăsi pe loc.

La 20 septembrie, căpitanul Cook și doctorul Solander coborîră din nou pe țărm. În timp ce ultimul purcese spre oraș în căutarea lui Lange, căpitanul rămase pe plajă cu gîndul să cumpere vite. Aci se află un bătrîn care fusese distins cu rangul de prim-sfetnic, deoarece părea învestit cu o autoritate demnă de luat în seamă ; spre a-i cîștiga prietenia, căpitanul îi dărui un ochean. În prezent nu se mai adusese nimic la vînzare afară de un bivol prăpădit, pentru care băștinașul cerea cinci guinee. Deși căpitanul știa că prețul acesta reprezintă îndoitul valorii mărfii, el propuse totuși trei guinee ca unul ce era doritor să înceapă tîrgul cu orice preț. Vînzătorul spuse că nu putea primi banii pînă ce nu-l informa pe *raja* de prețul oferit ; trimise, așadar, un om, care se înapoie curînd de la *raja* cu vestea că cinci guinee ar fi prețul cel mai scăzut ; însă căpitanul refuză să plătească atît ; atunci se repezi un al doilea mesager care întîrzie multă vreme și îl lăsă pe căpitanul Cook să-l aștepte cu nerăbdare ; între timp apăru doctorul Solander escortat de peste o sută de băștinași, dintre care cîțiva țineau lănci în mîini, iar restul erau înarmați cu puști. Ajungînd la locul de tîrg, doctorul îl informă pe căpitan că Lange îi tălmăcise un mesaj al rajalei, al cărui înțeles era că indigenii nu au chef să încheie vreun tîrg cu englezii, fiindcă aceștia nu vor să dea nimic peste jumătate din valoarea reală a lucrurilor oferite spre vînzare și că orice fel de negoț va fi oprit începînd de a doua zi.

Englezii nu se mai îndoiră că presupusul ordin al rajalei era tot o născocire de-a lui Lange și complicilor săi în vederea stoarcerii de bani ; în timp ce chibzuiau cum ar trebui să acționeze în această împrejurare grea, unul din tovarășii lui Lange începu să izgonească pe băștinașii care aduseseră spre vînzare sirop de palmieri și păsări, precum și pe ceilalți care acum mînau oi și bivoli spre tîrg.

Tocmai în acel moment, căpitanul Cook se uită spre bătrînul ce fusese distins cu titlul de prim-sfetnic ; părîndu-i-se că citește pe fața lui dezaprobarea vru să-și mărească avantajul și, apucînd mîna indigenului, îi dărui o veche sabie lată. Darul, în momentul potrivit, avu cel mai bun efect ; primul-sfetnic, fermecat de acest semn de distincție și socotindu-se deosebit de onorat, dădu poruncile necesare și tîrgul porni să se desfășoare cu mare repeziciune. Băștinașii, zeloși să procure toate cele solicitate, aduseră vitele spre vînzare și piața se umplu în scurtă vreme cu de toate. Căpitanul Cook plăti cu zece guinee primii doi bivoli ; dar după aceea îi cumpără la schimb, dînd cîte o pușcă pentru fiecare ; cu acest preț ar fi putut obține oricîți ar fi vrut. Nu încăpea nici o îndoială că Lange avea să primească partea sa din cîștigul primelor două vînzări și că motivul pentru care spusese că indigenii nu acceptă decît aur în schimbul vitelor era că, în felul acesta, el poate împărți cîștigul mai ușor.

Obținînd deci, în cele din urmă, proviziile proaspete trebuincioase, căpitanul Cook se pregăti să ridice ancora.

Insula se numește Savu ; așezată la 10°35′ latitudine sudică și la 237°30′ longitudine vestică, fusese pînă acum foarte puțin cunoscută sau eronat descrisă. Lungimea ei măsura între treizeci și cincizeci de kilometri, dar nu i s-a putut stabili lățimea. Cînd *Endeavour* se oprise acolo, anotimpul uscat se apropia de sfîrșit ; nu plouase de vreo șapte luni ; de aceea nu se putea vedea curgînd nici un rîu cu apă dulce, iar indigenii se alimentau doar de la mici izvoare situate la oarecare depărtare înăuntrul țării.

Pe lîngă mei și porumb, insula producea tutun, bumbac, betel, tamarinzi, tei, portocale, manghieri, piper, orez, pepeni și alte fructe tropicale. Se mai cultivau aici o cantitate neînsemnată de scorțișoară precum și diferite legume europene.

Bivolii văzuți pe această insulă erau cam cît boii de mari, deși nu cîntăreau mai mult de jumătate din greutatea acestora, căci pierduseră mult în greutate în cursul ultimului anotimp secetos ; carnea lor era totuși suculentă și de un gust ales. Aveau coarnele întoarse spre spate, niște urechi deosebit de mari și erau aproape lipsiți de păr. Alte animale domestice de pe insulă erau cîinii, pisicile, porumbeii, găinile, porcii, caprele, oile, măgarii și caii.

INDIGEN DIN INSULA SAVU

Caii depășeau rareori 1,30 m înălțime, dar erau iuți și călcau firesc și viguros. Oile cam semănau cu caprele și de aceea erau numite *cabritos*. Coasta mării procură locuitorilor broaște țestoase, deși nu în prea mare cantitate.

Băștinașii insulei Savu sînt de statură mai curînd sub cea mijlocie ; părul lor e negru și țepos, iar culoarea feței cafeniu-închis la oamenii de tot rangul, atît la cei ce stăteau în aer liber, cît și la cei ce trăiau mai mult în casă. Bărbații sînt bine legați și vioi, iar trăsăturile lor se deosebesc mult de la unul la altul ; femeile, dimpotrivă, au un singur tip de trăsături, sînt foarte scunde și robuste.

Îmbrăcămintea bărbaților este alcătuită din două bucăți de pînză de bumbac, dintre care una se leagă în jurul mijlocului, marginea ei inferioară fiind petrecută destul de strîns

printre picioare iar cea de sus lăsată liberă, pentru a întocmi un fel de buzunar în care se pun cuțitele și alte obiecte ; cealaltă bucată este trecută pe sub cea dintîi pe la spatele purtătorului, iar capetele îi sînt aduse peste umeri și vîrîte în buzunarul din față. Femeile întind marginea de sus a primei bucăți peste mijloc, în timp ce extremitatea inferioară le cade pînă în dreptul genunchilor, formînd un fel de fustă ; cealaltă bucată de pînză se prinde de-a curmezișul pieptului și pe sub brațe. Această pînză este țesută de indigeni din fire vopsite în albastru și, deoarece e de diferite nuanțe, pare foarte frumoasă. Ei poartă o mulțime de podoabe felurite.

Casele de pe insula Savu au diverse mărimi — de la șase pînă la o sută douăzeci de metri lungime, după rangul locuitorului — și sînt așezate pe stîlpi la un metru sau doi deasupra pămîntului. Ele se împart, în general, în trei încăperi de mărime egală, cea din mijloc fiind rezervată folosinței femeilor ; uneori, laturile clădirii mai cuprind și camere mai mici, iar acoperișul este alcătuit din frunze de palmier.

Indigenii consumă carnea tuturor animalelor domestice de pe insulă, dar preferă porcul tuturor celorlalte ; în ordinea preferinței urmează calul, bivolul și păsările domestice. Carnea de pisică și de cîine se consumă de asemenea mult mai mult decît cea de capră și de oaie. Acești oameni rareori mănîncă pește.

Palmierul-evantai este cel mai important și mai util copac de pe insulă, foloasele lui fiind și mari și multiple. De îndată ce-i dau mugurii, indigenii îi taie și, legînd sub ei coșulețe făcute din frunzele arborelui, adună în ele licoarea ce picură ; aceasta, avînd gustul vinului slab, este băutura obișnuită a tuturor locuitorilor. Frunzele au variate întrebuințări : la fabricarea pipelor, umbrelelor, ceștilor, coșurilor, acoperișurilor de case. Fructul atinge mărimea unui nap matur, dar indigenii nu-l prea apreciază.

Insula se împarte în cinci provincii, fiecare avînd un *raja* sau guvernator principal. Locuitorii se grupează de asemenea în cinci ranguri : *raja*, proprietarii de pămînt, meșteșugarii, plugarii și sclavii. Respectul de care se bucură proprietarii este în funcție de întinderea moșiilor și de numărul de

CASĂ DIN INSULA SAVU

sclavi. Ei sînt cumpărați și vînduți o dată cu proprietățile de care aparțin ; un sclav se cumpără separat cu prețul de vînzare al unui porc gras. Deși proprietarul poate vinde sau dărui robii o dată cu pămînturile, puterea sa asupra lor este limitată, căci lui nu i se îngăduie nici măcar să-i lovească fără permisiunea rajalei.

În general indigenii sînt bine legați și sănătoși — și ajung, pe cît se pare, la adînci bătrînețe. Variola și-a croit drum pînă în această insulă, unde este tot atît de temută și de urîtă ca și ciuma. Cînd boala atacă pe vreunul din ei, el este dus la mare depărtare de orice locuință, iar hrana i se întinde cu ajutorul unei prăjini lungi, căci nimeni nu se încumetă să se apropie de bolnav, care este astfel lăsat în voia soartei între viață și moarte.

Portughezii au vizitat insula Savu aproape de la primele lor călătorii prin aceste părți ale lumii și au înființat pe ea

o colonie ; dar la scurtă vreme au fost urmați de olandezi care, deși nu stăpîneau formal insula, au trimis un număr de vase comerciale pentru a încheia un tratat comercial cu indigenii. Articolul de căpetenie al acestui tratat prevede că rajalele trebuie să procure olandezilor anual din insula lor mirodenii, orez, porumb și celelalte ; iar ei urmează să le înapoieze contravaloarea în rachiu de orez, cuțitărie, mărfuri, țesături de in și de mătase. La această înțelegere, rajalele stipulară ca un rezident olandez să rămînă permanent pe insulă pentru a observa îndeplinirea părții lor de contract.

De îndată ce încheiară tratatul, olandezii îl numiră rezident pe Lange, care se afla pe insulă de zece ani.

Moralitatea acestui popor este din cele mai pure. Rareori se comite vreo tîlhărie și niciodată un omor. Dacă se iscă vreo ceartă între băștinași, ei supun de îndată neînțelegerea judecății rajalei și rămîn pe deplin mulțumiți cu hotărîrea lui. Nici unui om nu-i este îngăduit să aibă mai mult de o nevastă. Purtarea lor este deci cu desăvîrșire virtuoasă.

Endeavour ridică pînzele din insula Savu la 21 septembrie și se îndreptă spre soare-apune.

Toată ziua de 28 septembrie ținură cîrma spre nord-vest pentru a ajunge în văzul insulei Java. La 30, căpitanul primi de la majoritatea ofițerilor și marinarilor jurnalele lor de călătorie, în privința cărora îi povățui să păstreze cea mai adîncă taină ; mai luă asupra sa și jurnalul de bord. Noaptea următoare, în cursul unei furtuni cu tunete și trăznete, apăru către răsărit, în lumina fulgerelor, Java.

În zorii dimineței de 2 octombrie ajunseră în apropierea coastei javaneze, de-a lungul căreia navigau în prezent. Deoarece credinciosul lor prieten indian, Tupia, era pe atunci foarte bolnav, căpitanul trimise la țărm o barcă ce urma să-i aducă ceva fructe proaspete și să procure nutreț pentru bivoli. În cîteva ore marinarii făcură rost de proviziile după care fuseseră trimiși și se înapoiară pe corabia care înaintă, în cursul nopții, cu viteză redusă.

La 3 octombrie, dimineața, întîlniră corabia poștală olandeză care naviga în urma navei *Endeavour*. *Master*-ul olandez aduse două registre : într-unul înscrise numele căpitanului și al vasului, pentru a fi trimis guvernatorului și Consiliului

Indiilor, iar în celălalt registru rugă pe cîţiva din echipaj să înscrie de asemenea numele vasului şi al căpitanului, de unde veneau şi spre ce port se îndreptau.

Curînd după aceea corabia trebui să arunce ancora din lipsă de vînt. Totuşi, pornindu-se o boare, ea îşi reluă drumul pînă în dimineaţa următoare, cînd a fost din nou nevoită să ancoreze din pricina repeziciunii curentului. În ziua aceea şi a doua zi, ridicară şi lăsară ancora de mai multe ori. La 8 octombrie fură din nou siliţi să ancoreze în apropierea unei mici insule netrecută pe vreuna din hărţile lor. Era una dintre cele ce poartă numele de Milles Isles. Solander şi Banks, debarcînd, adunară cîteva plante şi împuşcară un liliac care avea un metru în lungime măsurat de la un vîrf la celălalt al aripilor.

La puţin timp după ce aceşti doi călători se înapoiară pe corabie, sosiră într-o luntre cîţiva malaiezi aducînd cu ei, spre vînzare, bostani, peşte uscat şi broaşte ţestoase, dintre care una, pe care o vîndură cu un dolar, cîntărea aproape şaptezeci şi cinci de kilograme.

Corabia navigă acum încet pînă la căderea nopţii, iar cînd se porni briza de uscat, cîrmi spre est-sud-est, pentru ca în ziua următoare să ajungă în rada Bataviei.

Nici nu ancoraseră bine şi observară o corabie cu o flamură ce flutura la catarg ; de la această corabie se trimise o barcă ai cărei marinari doreau să afle numele vasului şi al comandantului. Căpitanul Cook dădu răspunsurile pe care le crezu potrivite, iar ofiţerul ce conducea barca plecă. Acesta, ca şi echipajul însoţitor, erau atît de măcinaţi de climatul nesănătos, încît păreau nişte umbre de oameni ; căpitanul îi socoti ca o tristă prevestire a prăpădului pe care moartea avea să-l semene în curînd şi printre oamenii săi ; totuşi, pentru moment, nu se afla nici un invalid pe bord, în afara lui Tupia. Marinarii englezi nu păreau să dea atenţie faptului că boala ar putea ataca un grup de oameni atît de căliţi în diverse clime ca ei ; dar vai ! nu aveau nici cea mai mică idee despre molima necruţătoare care bîntuia la Batavia.

Ofiţerii şi marinarii fiind de părere că nu mai puteau scoate corabia pe mare în starea ei actuală, căpitanul decise să ceară îngăduinţa de a curăţi carena acolo ; întrucît aflase

că cererea trebuia făcută în scris, alcătui o petiție și puse să fie tradusă în limba olandeză.

La 10 octombrie 1770, căpitanul și ceilalți ofițeri coborîră pe țărm și se duseră la singurul englez ce locuia pe atunci în Batavia. Acesta, numit Leith, își primi compatrioții în chipul cel mai civilizat și îi tratâ la prînz cu multă ospitalitate.

După-amiază căpitanul Cook merse la guvernatorul general, care-l întîmpină cu politețe și-i spuse să aștepte întrunirea Consiliului de a doua zi dimineața, cînd se va prezenta petiția lui și toate cele cerute îi vor fi lesne acordate.

Tîrziu, spre seara acelei zile, se stîrni o furtună din cele mai cumplite, cu tunete și trăznete, însoțită de o ploaie foarte deasă, care vătămă un vas al Indiilor Răsăritene Olandeze atît la catarge, cît și la greement. *Endeavour*, deși în apropierea navei olandeze, scăpă fără vreo pagubă ; aceasta se datora, după părerea căpitanului Cook, unui lanț electric care condusese fulgerul peste bordul vasului [1]. O santinelă de pe puntea corăbiei *Endeavour*, care tocmai încărca pușca în timpul furtunii, a scăpat-o din mînă și ea s-a sfărîmat. Lanțul electric arăta ca un șuvoi de foc, iar corabia s-a zguduit puternic.

A doua zi căpitanul Cook aștepta pe cei din Consiliu, care îl înștiințară că toate cele cerute îi vor fi acordate.

---

[1] *„După toate probabilitățile, am fi împărtășit soarta olandezului dacă nu am fi avut lanțul electric pe care de-abia îl instalasem. Acesta purtă fulgerul sau materia electrică peste bord, în afara corăbiei. Zguduitura a fost atît de tare că scuturâ simțitor întregul vas. Iată un singur exemplu, dar îndestulător, pentru a recomanda asemenea lanțuri tuturor felurilor de corăbii". (Extras din* Jurnalul căpitanului Cook, — Arhivele Amiralității, Whitehall).

N. B. — Recomandarea aceasta n-a fost luată în seamă timp de mai bine de o jumătate de veac. Astăzi însă, toate navele sînt înzestrate cu conductorii lui sir Snow Harris și nici un accident nu s-a întîmplat — după știința editorului — vreunui vas astfel echipat, deși mai multe dintre ele au fost lovite. Cele neechipate în acest mod sufereau înainte vreme numeroase stricăciuni și multe vieți de viteji fuseseră pierdute în împrejurări asemănătoare. — N. A.

Prietenul nostru, Tupia, care pînă atunci fusese foarte greu bolnav pe bord, se încăpățîna să refuze orice medicament ce i se dădea. Banks ceru atunci să fie adus în locuința lui, în speranța că acolo și-ar putea recăpăta sănătatea. Cît timp stătuse pe corabie și chiar după ce l-au așezat în barcă se arăta indispus și cu moralul foarte scăzut ; dar în clipa în care a ajuns în oraș, întreaga lui făptură păru că se însuflețise. Casele, trăsurile, oamenii și multe alte lucruri erau cu totul noi pentru el și, în prezența unor priveliști atît de încîntătoare, trăsăturile feței sale oglindeau o adîncă uimire. Dacă Tupia se minuna de ceea ce vedea, băiatul său, Tayota, era cu desăvîrșire fermecat ; țopăia de-a lungul străzilor și se bucura strașnic, privind tot ce vedea cu cea mai serioasă dorință de a cunoaște și cu mare curiozitate.

Dintre toate lucrurile înconjurătoare care-i atrăgeau atenția lui Tupia, nimic nu-l izbi mai mult ca varietatea veșmintelor purtate de locuitorii Bataviei ; vru să cunoască motivul acestei diversități ce i se părea atît de neobișnuită și, cînd află că oamenii de națiuni felurite se îmbrăcau după moda propriei lor țări, ceru și el îngăduința să le urmeze obiceiul ; dorința i se îndeplini ușor și cineva a fost trimis pe corabie ca să aducă niște pînză din Pacificul de Sud, iar el se îmbrăcă pe loc în costumul din Otaheite.

Căpitanul Cook făcu demersuri pe lîngă mai multe persoane în scopul de a i se împrumuta banii trebuincioși acoperirii cheltuielilor necesitate de reparația corăbiei ; dar, neputînd găsi în tot orașul pe cineva care să aibă la îndemînă suma trebuincioasă sau care să vrea s-o avanseze, trebui să facă o intervenție la guvernator ; acesta dădu ordine să i se furnizeze suma cerută din tezaurul Companiei Indiilor Răsăritene Olandeze.

După ceva mai mult de o săptămînă petrecută la Batavia, începură să se facă simțite urmările nefaste ale climei. Doctorul Solander și Banks se îmbolnăviră de friguri ; cei doi slujitori ai lui Banks se simțeau nespus de rău ; băiatul indian Tayota avea aprindere de plămîni ; iar Tupia era într-o stare atît de gravă, încît îl socoteau pierdut. Îmbolnăvirea se datora în parte căldurii, în parte așezării orașului ce se învecina

cu o mlaştină, cît şi duhorii din canalele murdare de care oraşul era împresurat [1].

La 26 ale lunii, foarte puţini oameni din echipaj se simţeau îndeajuns de zdraveni spre a fi gata la datorie ; în această zi se ridică un cort pentru ei. Tupia ceru atunci să fie dus pe corabie, în speranţa că va respira un aer mai curat decît în oraş, dar cererea lui nu putu fi împlinită, deoarece navei i se dăduse jos greementul şi se făceau pregătirile pentru calaj şi pentru reparaţiile fundamentale. Cu toate astea, la data de 28 octombrie, Banks îl însoţi pe Tupia pe insula lui Cooper, unde se întinsese pentru el un cort aşezat în aşa fel, încît să fie răcorit alternativ de briza de uscat şi de briza mării ; bietul om arătă multă recunoştinţă pentru faptul că i se dăduse un adăpost atît de plăcut.

---

[1] Într-o scrisoare interesantă, datată numai cu trei zile mai înainte, căpitanul Cook dă amănunte asupra călătoriei sale atît de rodnice şi notează că „bolile nu l-au făcut să piardă nici un om" ; descrie apoi cu tristeţe relele efecte ale climatului din Batavia, la care se adăuga poate şi necumpătarea oamenilor în clipa sosirii navei în acel loc :

Nava „Endeavour" lîngă Batavia
23 octombrie 1770

„Domnule, vă rog să încunoştinţaţi pe lorzii din Consiliul Amiralităţii că am părăsit Rio de Janeiro la 28 decembrie 1768, iar la 16 ianuarie următor am sosit la Success Bay, în strîmtoarea La Maire, unde ne-am împrospătat proviziile de lemne şi apă ; la 21 a aceleiaşi luni am părăsit strîmtoarea La Maire pentru a sosi la Otaheite la 13 aprilie. În călătoria noastră spre această insulă am urmat un curs mult mai vestic decît a făcut vreodată altă corabie ; devierea nu ne-a dat însă prilejul să descoperim nimic pînă la tropic, unde am întîlnit mai multe insule necunoscute. Pe insula Otaheite, am fost întîmpinaţi cu toată prietenia dorită şi am avut grija să ne punem în siguranţă în aşa fel încît să fim la adăpost de o eventuală încercare de izgonire chiar dacă s-ar fi răsculat întreaga insulă.

Cu cîteva zile înainte de 3 iunie, cînd trebuia să observăm trecerea planetei Venus, am trimis pe locotenentul Hicks spre răsăritul insulei, iar pe locotenentul Gore cu alţi ofiţeri (cărora le dăduse instrucţiuni domnul Green) pe insula York, pentru a avea sorţi mai buni de izbîndă în cazul că vizibilitatea ar fi fost neprielnică ; dar, în această privinţă am avut atîta noroc, încît observaţiile s-au efectuat în amîndouă locurile în cele mai bune condiţii. Pînă să ne pregătim de plecare din această insulă s-a făcut 13 iulie ; apoi a mai trecut o lună, în care timp am cercetat alte cîteva insule aşezate mai spre apus, înainte de a cîrmi spre sud. La 14 august am descoperit o mică insulă situată la 22° 27′ latitudine sudică şi 150° 47′ longitudine vestică. După ce am părăsit această insulă, am continuat drumul spre sud, îndreptîndu-ne puţin către răsărit

La 5 noiembrie muri Monkhouse, chirurgul, a cărui pierdere se resimți cu atît mai mult cu cît fusese un om priceput în meseria lui ; el căzu jertfă aerului pestilențial al ținutului, într-un timp cînd priceperea lui era cît se poate de necesară.

Moartea secera acum cu pași grăbiți pe aventuroșii noștri călători, care erau tot atît de neputincioși să i se împotrivească cît și să fugă de îmbrățișările ei. Au fost tocmiți mai mulți servitori malaiezi ca să îngrijească de bolnavi ; dar acești oameni erau așa de nepăsători față de îndatoririle lor, încît nu rareori cel ce zăcea trebuia să se dea jos din pat ca să-și caute slujitorul. Băiatul indian Tayota, și-a dat sufletul la 9 a lunii, iar Tupia, a cărui dragoste duioasă pentru tînăr putea fi egalată doar de aceea a unui părinte față de copilul său favorit, a fost atît de lovit de

---

pînă ce am ajuns în latitudinea de 40°12′ sud, fără a zări cea mai mică urmă de pămînt. Apoi am navigat spre apus între latitudinile de 30° și 40° pînă la 6 octombrie, zi în care am dat de coasta răsăriteană a Noii Zelande, care este alcătuită din două insule mari ce se întind de la 34° la 48° latitudine sudică, după cum am constatat navigînd în jurul amîndurora. La 1 aprilie 1770 am părăsit Noua Zelandă și am ținut cîrma spre vest pînă ce am dat de coasta răsăriteană a Noii Olande, la latitudinea sudică de 38°. Am mers de-a lungul țărmului acestei țări spre nord, debarcînd în locurile ce mi s-au părut prielnice, pînă ce am ajuns la latitudinea de 15°45′ sud unde, în noaptea de 10 iunie, ne-am ciocnit de un recif și unde am zăcut douăzeci și trei de ore suferind stricăciuni foarte însemnate. Aceasta a fost o lovitură fatală pentru tot restul călătoriei, deoarece ne-am văzut nevoiți să ne adăpostim la primul liman întîlnit, unde pentru repararea stricăciunilor suferite am zăbovit pînă la 4 august ; dar în cele din urmă am ieșit în larg cu o corabie cu spărturi ; apoi am plutit din nou pe lîngă țărm spre miazănoapte, și am avut parte de cea mai primejdioasă navigație pe care a îndurat-o vreodată o corabie. La 22 a aceleiași luni, găsindu-ne la latitudinea 10°30′ sud, am descoperit o trecere spre Oceanul Indian, între extremitatea nordică a Noii Olande și Noua Guinee. După ce am străbătut această strîmtoare, m-am îndreptat spre coasta Noii Guinee, pe care am atins-o la 29 august ; dar găsind că este absolut necesar să curăț carena corăbiei pentru a-i astupa fisura înainte de a purcede spre patrie, nu m-am oprit aici, ci am părăsit această coastă la 3 septembrie, grăbindu-mă spre Batavia, unde am ajuns la 10 curent ; curînd după aceea am obținut îngăduința guvernatorului și a Consiliului de a curăți carena la Onrust ; tocmai am fost acolo de-a lungul cheiului, pentru a ne scoate lucrurile etc.

Trimit alăturat o copie a jurnalului meu cuprinzînd faptele din cursul întregii călătorii, împreună cu hărțile pe care am avut răgazul să le copiez și care socotesc că vor fi deocamdată îndestulătoare pentru a ilustra jurnalul amintit. Am însemnat, fără a ascunde adevărul și fără a adăuga comentarii, toate întîmplările călătoriei și am făcut numeroasele obser-

această pierdere, încît era clar că nu avea să-i supravieţuiască mult.

Între timp se cercetase cu grijă fundul corăbiei, şi întreg echipajul avea motive puternice să fie mulţumit că în cursul unei traversări de mai multe sute de mile prin cele mai primejdioase mări de pe faţa pămîntului nu i se întîmplase nimic prea grav ; învelişul fusese smuls de pe vas în mai multe locuri, chila falsă se desprinsese, chila principală era grav avariată, cîteva scînduri suferiseră stricăciuni grele şi trei dintre ele deveniseră mai subţiri decît talpa unei ghete.

Întrucît Solander şi Banks erau măcinaţi de boală, medicul care îi îngrijea le recomandă aerul de ţară ca singurul lucru ce mai putea eventual să-i însănătoşească, după dorinţele prietenilor lor. Închiriară, prin urmare, locuinţa de ţară

---

vaţii şi descrierile pe care le-am socotit de cuviinţă, cît am putut de bine. Deşi descoperirile din această călătorie nu sînt mari, mă mîndresc că, aşa cum sînt, ele pot îndreptăţi atenţia lorzilor. Cu toate că n-am izbutit să dau peste mult discutatul continent sudic, la care eu ţin atît de mult şi care, poate, nu există, sînt încredinţat că nedesăvîrşirea acestei descoperiri nu poate să fie pusă pe socoteala mea. Dacă am fi avut norocul să nu fim zvîrliţi pe ţărm, s-ar fi înfăptuit mult mai mult în ultima etapă a călătoriei ; totuşi, aşa cum stau lucrurile, presupun că se va aprecia că ea a fost la fel de fructuoasă ca oricare din cele ce s-au întreprins pînă acum în Pacificul de Sud în acelaşi scop. Planurile desenate după locurile prin care am trecut au fost executate cu toată grija şi precizia pe care răgazul şi împrejurările ni le-au îngăduit, — şi sînt sigur că puţine părţi ale lumii au latitudini şi longitudini stabilite mai exact. În această îndeletnicire am fost foarte mult ajutat de domnul Green care, în tot cursul călătoriei, nu a lăsat să-i scape vreun prilej de-a face observaţii pentru stabilirea longitudinii ; iar numeroasele descoperiri valoroase, făcute de domnul Banks şi doctorul Solander în problemele de istorie naturală, precum şi în alte domenii folositoare lumii învăţaţilor, nu pot să nu contribuie foarte mult la succesul călătoriei.

Ca să fiu drept cu ofiţerii şi cu întregul echipaj, trebuie să spun că au îndurat toate oboselile şi primejdiile călătoriei cu buna dispoziţie şi vioiciunea care vor face întotdeauna cinste marinarilor britanici ; iar eu am mulţumirea să anunţ că bolile nu m-au făcut să pierd nici un om în tot cursul călătoriei.

Trag nădejde că reparaţiile de care corabia are nevoie nu vor fi atît de însemnate, încît să ne reţină vreme prea îndelungată. Puteţi fi sigur că nu-mi voi îngădui nici o întîrziere fără rost, aci sau în altă parte, ci mă voi întoarce pe calea cea mai scurtă spre patrie.

Am onoarea să fiu, cu cel mai mare respect, domnule, al dv. prea ascultător şi plecat servitor (semnat) *James Cook*".

(Din scrisoarea originală a căpitanului Cook, Arhivele Amiralităţii, Whitehall. Scrisorile căpitanului Cook, vol. 22).

a stăpînului hotelului, care se obligă să le facă rost de sclavi și de cele trebuincioase mesei ; dar cum pățiseră destule din cauza nepriceperii acestor sclavi, cumpărară două malaieze, care deveniră în scurtă vreme excelente infirmiere, datorită gingășiei firești care face atîta cinste sexului lor. În timp ce bolnavii se străduiau să-și recapete sănătatea, sărmanul Tupia căzu victimă bolii și durerii ce o încerca din cauza morții lui Tayota. Au fost îngropați amîndoi în insula Edam.

În acest timp doar vreo zece oameni din tot echipajul corăbiei erau în stare să muncească ; ei se îndeletniceau cu căratul apei și al proviziilor pe bord, precum și cu instalarea greementului [1].

Acum se îmbolnăvi și căpitanul Cook, iar Sporing și un marinar care îngrijeau pe Banks și pe Solander la locuința lor de la țară fură atinși de febră recurentă. Cu timpul se făcură ceva mai bine, deși convalescența lor dură mult. Casa lor era așezată pe malurile unui pîrău, care desigur că ajuta la circulația aerului ; locul era în același timp deschis brizei marine.

În noaptea de 25 noiembrie, timp de 4 ore căzu o aversă de ploaie atît de abundentă cum navigatorii nu-și puteau aminti să mai fi văzut alta la fel. Ploaia curgea prin toate ungherele casei lui Banks, iar prin încăperile situate mai jos trecea un șuvoi de apă care ar fi putut învîrti o moară. Deoarece Banks era acum destul de înzdrăvenit, se duse în ziua următoare la Batavia și rămase uimit văzînd că locuitorii își atîrnaseră așternuturile la uscat. Pe la 26 a lunii se porni musonul vestic. În timpul zilei sufla dinspre nord sau nord-vest, iar în cursul nopții dinspre sud-vest. În mai multe nopți fusese precedat de tunete puternice și de ropote de ploaie.

---

[1] „Mortalitatea europenilor în Batavia depășește cu mult cele știute despre orice alte colonii, întrecînd chiar ravagiile din cele mai necruțătoare insule vest-indiene. Am avut într-adevăr, în propriul nostru caz, o dovadă fatală a vrăjmășiei climatului, cu toate că se luaseră toate măsurile pentru apărarea sănătății echipajului. Un fel de dizenterie însoțită de febră tifoidă s-a dezlănțuit pe bord și s-a prelungit cu mai multă sau mai puțină gravitate în tot restul călătoriei. Nu avusesem nici o pierdere pînă la sosirea noastră în acest loc, dar de aici și pînă la sfîrșitul expediției muriră nu mai puțin de cincizeci de oameni". (*Călătoria lui Barrow în Cochinchina, cu nava „Lion"*, pag. 179).

Ţînţarii, a căror tovărăşie fusese destul de neplăcută în timpul uscăciunii, începură acum a roi în cete uriaşe, înălţîndu-se din băltoace ca albinele din stup. Erau nespus de supărători noaptea, dar durerea provocată de înţepăturile lor, deşi foarte usturătoare, nu dura de obicei mai mult de o jumătate de oră ; ziua atacau rareori. Broaştele orăcăiau necontenit prin şanţuri, semn neîndoios că începuse anotimpul umed şi că de aici înainte se puteau aştepta zilnic la ploaie.

Corabia reparată, bolnavii aduşi pe bord şi majoritatea proviziilor de apă şi celelalte încărcate, porniră de la Onrust la 8 decembrie şi se opriră în rada Bataviei.

La 24 decembrie căpitanul Cook îşi luă rămas bun de la guvernator, precum şi de la alţi cîţiva oameni de seamă care îi arătaseră o deosebită bunăvoinţă. Îndată după aceea se urcă pe bord însoţit de Banks şi de ceilalţi care locuiseră pînă atunci în oraş ; în dimineaţa următoare porniră cu pînzele sus. De la sosirea navei în rada Bataviei tot echipajul de pe bordul ei fusese bolnav, cu excepţia îngrijitorului de vele care, deşi număra peste şaptezeci de ani, totuşi se îmbătase în fiecare zi în timpul şederii lor acolo ! *Endeavour* îşi înmormîntase în Batavia şapte dintre oamenii săi şi anume, pe Tupia şi feciorul său, trei marinari, servitorul astronomului Green şi chirurgul ; în momentul plecării vasului, patruzeci de oameni din echipaj erau suferinzi, ceilalţi fiind atît de slăbiţi de recenta lor boală, încît abia îşi puteau îndeplini îndatoririle.

Oraşul Batavia este aşezat la 6°10′ latitudine sudică şi 106°50′ longitudine estică faţă de meridianul Greenwich. El se înalţă pe marginea unui golf mare, la ceva mai mult de douăzeci de mile de strîmtoarea Sunda, pe coasta nordică a insulei Java, pe un teren jos şi mlăştinos. Mai multe rîuleţe, ce izvorăsc din munţii Blaeuwen Berg, la şaptezeci de kilometri înăuntrul ţării, se varsă în mare în acest loc după ce mai întîi taie oraşul în diferite direcţii. Canale largi cu apă aproape stătătoare străbat cam fiecare stradă şi, datorită malurilor mărginite de şiruri de copaci, au o înfăţişare foarte plăcută ; pe de altă parte însă, copacii şi canalele contribuie la infectarea aerului.

Călătorii aflară că foarte rar se întîmpla ca din o sută de soldaţi aduşi din Europa, să mai rămînă în viaţă după

un an cincizeci ; dar din cei cincizeci care se întîmplă să mai trăiască, nici zece nu erau pe deplin sănătoşi şi probabil că nu mai puţin de jumătate intrau în spital. S-ar putea crede că nici un om cu scaun la cap nu ar fi ispitit să şadă în Batavia pentru vreun interes oarecare, dar neţărmurita sete de aur este atît de mare, încît oamenii îşi riscă de bunăvoie viaţa, ba sînt siguri că-şi pierd sănătatea, fără de care nu te poţi bucura nici de cea mai mare bogăţie.

În portul Batavia pot ancora oricîte corăbii, căci solul lui este atît de prielnic, încît ancora nu scapă niciodată. Totuşi portul acesta este cîteodată primejdios pentru nave, şi anume, atunci cînd suflă tare briza mării ; cu toate acestea se socoteşte — cu una cu alta — că ar fi cel mai bun şi mai comod port din toată Insulindia.

Împrejurimile Bataviei au o înfăţişare foarte plăcută şi ar constitui în orice altă ţară o aşezare de invidiat. Grădinile şi casele ocupă ţinutul pe o întindere de mai mulţi kilometri ; grădinile sînt însă atît de înţesate de arbori, încît avantajul că pămîntul a fost defrişat de pădurea ce-l acoperea la început se pierde aproape în întregime ; fiind împresurate de şanţuri ca şi ogoarele învecinate, ele sînt departe de a răspîndi un parfum îmbietor, iar turbăriile şi mlaştinile din cîmpurile învecinate se dovedesc a fi şi mai vătămătoare.

La aproape şaptezeci de kilometri de oraş se înalţă nişte coline ; acolo unde aerul este în mare parte purificat, îşi trimit medicii bolnavii, atunci cînd orice altă încercare de vindecare dă greş ; experienţa izbuteşte în mai toate cazurile, iar pacienţii îşi recapătă curînd sănătatea ; însă, cum se întorc în oraş, vechile tulburări revin.

Fructele cele mai alese sînt uimitor de ieftine şi de numeroase ; e o adevărată plăcere să vezi în ce cantităţi sînt consumate în Batavia. Două tîrguri mari se ţin săptămînal în locuri depărtate pentru a fi mai la îndemîna locuitorilor din diferitele părţi ale ţării. În aceste tîrguri se pot vedea ca un lucru obişnuit „cincizeci sau şaizeci de căruţe cu ananas de cea mai bună calitate aşezat claie peste grămadă fără nici o grijă".

Batavienii, ca şi băştinaşii din alte regiuni ale insulei Java, sădesc un foarte mare număr de flori în jurul caselor şi ard aproape într-una răşini şi lemne aromatice, în scopul, pare-se, de a primeni oarecum aerul.

Înainte vreme, insula Java nu producea nici un fel de mirodenii, în afară de piper, pe care încă și astăzi olandezii îl aduc anual de acolo într-o cantitate însemnată ; în țară se consumă însă foarte puțin, deoarece băștinașii preferă piperul de Cayenne. Locuitorii sînt mari amatori de nuci tămîioase și de cuișoare, însă acestea sînt prea scumpe pentru a fi folosite pe scară largă, întrucît arborii care le produc aparțin exclusiv olandezilor.

În insula Java cresc capre, oi, porci, bivoli și cai. Calul, care, după cum se spune, a fost găsit aici la descoperirea ținutului, este mic dar ager, întrecînd rareori înălțimea de 1,40 m. Vitele cornute ale acestei țări se deosebesc de cele din Europa ; carnea lor este extrem de slabă și foarte fină. Atît chinezii cît și băștinașii insulei se hrănesc cu bivoli, dar olandezii nici nu vor să guste din carnea sau din laptele lor, avînd credința ridicolă că ar produce friguri. Oile au carnea tare și neplăcută la gust ; au lînă abundentă, iar urechile lor sînt pleoștite.

Carnea de porc, mai ales de rasă chinezească, alcătuiește o mîncare aleasă ; e atît de grasă, încît părțile slabe se vînd separat.

Peștele se prinde aici într-o cantitate uimitor de mare ; toate speciile sînt delicioase, cu excepția unora care se găsesc de altfel și foarte rar ; dar mîndria locuitorilor este atît de mare, încît aceste cîteva specii mai rare se vînd la prețuri ridicate, în timp ce alți pești gustoși se vînd mai pe nimic și nu sînt consumați decît de sclavi. Un locuitor la care căpitanul Cook a prînzit o dată i-a spus că ar fi putut cumpăra cu un singur șiling o mîncare de pește mai fină decît cea pe care o plătise cu zece, dar că ar fi ajuns de rîsul întregii lumi bune dacă s-ar fi dus la un tîrg atît de ieftin.

Banks a împușcat o șopîrlă lungă de aproape un metru extrem de gustoasă ; călătorii noștri au fost înștiințați că puteau întîlni asemnea vietăți chiar de grosimea unei coapse de om.

În timpul cît au stat pe insulă, căpitanul Cook a aflat că acolo nu trăiau nici cincizeci de femei născute în Europa ; totuși orașul era plin de femei albe coborîtoare din europenii care se statorniciseră pe acele meleaguri în diferite epoci ; toți bărbații pieriseră între timp ; căci fapt este că, în climatul Bataviei, bărbații se prăpădesc mult mai repede decît femeile.

Indigenii care locuiesc în Batavia și în împrejurimi nu se nasc javanezi, ci sau își trag obîrșia din numeroasele insule de unde îi aduc olandezii ca sclavi, sau sînt urmașii celor născuți pe acele insule ; aceștia fiind eliberați, fie ei înșiși, fie ca urmare a eliberării strămoșilor, persoana lor se bucură de toate drepturile oamenilor liberi. Ei primesc numele colectiv de *oranslam*.

Diferiți locuitori indigeni ai acestui ținut își respectă fiecare datinile originii, stînd de o parte de cei de alte neamuri și practicînd atît virtuțile cît și viciile caracteristice patriei lor.

Toți au părul negru și foarte des. Femeile și-l prind în creștet cu un ac, după ce-l răsucesc mai întîi într-un coc în jurul căruia înfig o elegantă cunună de flori ; întreaga piepteănătură are astfel o înfățișare din cele mai atrăgătoare.

Atît bărbații cît și femeile au obiceiul de a se scălda în rîu cel puțin o dată pe zi dacă nu chiar mai des ; aceasta nu numai că prieste sănătății, dar și preîntîmpină depunerea murdăriei, care altminteri ar fi de neînlăturat într-un climat atît de fierbinte.

Cine n-a citit sau n-a auzit de *Mohawks*, denumire alterată din cuvîntul *amoc*, noțiune care va fi bine lămurită de povestirea și observațiile următoare ! A deveni *amoc* înseamnă a te îmbăta cu opiu, a înșfăca apoi vreo armă primejdioasă și a te năpusti afară din casă pentru a ucide persoana sau persoanele socotite că ar fi pîngărit *amoc*-ul sau pe oricine altul care ar încerca să-ți împiedice trecerea ; te porți astfel pînă în clipa cînd ești luat prizonier sau omorît pe loc. În timp ce căpitanul Cook se afla la Batavia, un localnic, ale cărui mijloace de viață nu au importanță pentru întîmplarea de față, gelos pe fratele său, se îmbătă cu opiu și-l ucise pe el și pe alți doi oameni care se străduiau să-l prindă. Împotriva obiceiului, asasinul nu-și părăsi locuința, ci se închise înăuntru ; dar cantitatea de opiu înghițită fusese atît de mare, încît el nu-și mai reveni din delir.

Cît timp a stat căpitanul Cook în Batavia, au avut loc mai multe întîmplări asemănătoare ; un ofițer care avea sarcina de a lua în pază astfel de delicvenți i-a povestit că nu trecea o săptămînă fără să fie nevoit să-și exercite autoritatea. Cînd prindea pe cîte unul de viu era răsplătit din plin ;

dar asta nu se întîmpla prea des, deoarece cei ce devin *amoc* sînt atît de deznădăjduiți, încît nu e ușor să-i arestezi. Cînd îi omora încercînd să pună mîna pe ei, ofițerul primea numai gratificația obișnuită. Cei prinși de vii erau trași pe roată cît mai aproape de locul unde făptuiseră prima crimă și, întrucît numai rareori erau arestați fără să fi fost răniți în prealabil, sorocul ales pentru execuție se fixa mai devreme sau mai tîrziu, după cum apreciau medicii că rănile ar fi sau nu mortale.

Aceste seminții au cîteva credințe ciudate în legătură cu visele ; dar cea mai neobișnuită din tot lanțul slăbiciunilor omenești locale este următoarea : sînt pătrunși de convingerea că, atunci cînd una din nevestele lor se află pe patul facerii, se naște un crocodil ca frate al pruncului ; ei își mai închipuie că moașa duce puiul de crocodil într-un rîu apropiat, unde îl așază cu cea mai mare grijă și duioșie. Cei care presupun că sînt astfel onorați de nașterea noii lor rubedenii nu uită să-i aducă hrana necesară traiului ; aceasta este îndeosebi datoria fratelui geamăn, care îndeplinește serviciul cu sfințenie la intervale stabilite pentru tot cursul vieții — și care crede în același timp cu tărie că o delăsare din partea sa i-ar putea pricinui îmbolnăvirea sau moartea.

În insulele Butu și Celebes, indigenii cresc crocodilii chiar în familie ; de altfel se presupune că aci s-a născut la început ciudata credință a crocodilului geamăn ; ea s-a răspîndit totuși spre apus în Java și Sumatra, iar spre răsărit prin celelalte insule pînă în Ceram și Timor. Este uimitor cum oamenii cei mai ignoranți și mai creduli pot afirma cu tărie că această imposibilitate se întîmplă zilnic ; cu siguranță că nici unul dintre indigenii întrebați de căpitanul Cook nu avea nici cea mai mică îndoială în această privință. Crocodilii despre care se bănuiește că s-au născut astfel se numesc *sudara*. Nu se poate ca cititorii noștri să nu fie amuzați de următoarea istorisire auzită de Banks din gura unei tinere femei, născută la Benculen care, trăind printre englezii de acolo, învățase să vorbească îndeajuns de bine limba engleză pentru a se face înțeleasă.

Ea a povestit că, atunci cînd tatăl ei se afla pe patul de moarte, îi dăduse cele mai energice porunci cu privire la hrana pe care s-o dea unui crocodil care era *sudara* al lui ; și că îi încredințase numele cu care trebuia să-l cheme și

locul anumit din rîu unde îl va putea găsi. Curînd după moartea tatălui, ea se grăbi să meargă la rîu și, chemîndu-l pe *Raja-Puti* (ceea ce însemnă Rege Alb), pe dată își făcu apariția crocodilul *sudara* pe care îl hrăni cu mîinile ei. Era mai frumos decît sînt în general crocodilii, căci avea nas roșu și pete pe corp ; urechile îi erau împodobite cu inele, iar picioarele cu podoabe de aur. Această povestire pare cu atît mai absurdă cu cît se știe că nici un crocodil nu are urechi.

Un om, fiu al unei indigene de pe insula Java și al unui olandez, fusese tocmit în serviciul lui Banks în cursul ședерii în Batavia. Omul a spus stăpînului său că mai mulți olandezi și mai mulți javanezi, ca și el de altfel, văzuseră crocodili ca cei descriși de fată și că toți aveau picioarele împodobite cu aur. Cînd Banks a remarcat absurditatea acestor născociri, crocodilii neavînd urechi, el a răspuns că *sudara* se deosebesc mult de ceilalți crocodili, că au urechi, deși — recunoștea el — foarte mici, că limbile lor sînt atît de mari, încît le umplu gurile și că la fiecare picior au cîte cinci degete.

Locuitorii chinezi din Batavia sînt socotiți, ca și cei din patria lor, ca unul dintre cele mai sîrguincioase popoare de pe fața pămîntului. Ei se îndeletnicesc cu broderia, vopsitoria bumbacului, croitoria, tîmplăria, fabricarea mobilelor, fierăria, papucăria ; unii dintre ei au prăvălii și fac negustorie mai ales cu produse manufacturate în Europa și în China. Șiretenia lor a ajuns de pomină.

Oamenii legii din Batavia sînt nemaipomenit de părtinitori în aplicarea dreptății. Cînd un indigen comite vreo crimă care se pedepsește cu moartea, el este tras în țeapă, spînzurat sau tras pe roată fără multă ceremonie. Dacă, dimpotrivă, un creștin primește osînda capitală, sentința este rareori executată și, ceea ce este și mai neobișnuit, nimeni nu se ostenește să aresteze pe vinovat pînă nu trece destul timp pentru a-i îngădui să o șteargă, dacă îi place.

Vom trece acum în revistă evenimentele care au avut loc în cursul traversării oceanului de la Batavia spre Capul Bunei Speranțe.

În zorii dimineții de 27 decembrie 1770, *Endeavour* lăsă în urmă rada Bataviei și, după o mică întîrziere din cauza vînturilor potrivnice, se îndepărtă de țărmul Javei

la 1 ianuarie 1771. Deoarece în echipajul corăbiei se mai aflau mulți oameni care în Batavia fuseseră foarte bolnavi și care se simțeau acum și mai rău, ancorară în după-amiaza zilei de 5 ianuarie în apropierea insulei Princes cu scopul de a procura hrană proaspătă și, în același timp, pentru a încărca lemne și apă.

Solander și Banks au coborît pe țărm împreună cu căpitanul și, de îndată ce au debarcat, au fost conduși de cîțiva indigeni la regele insulei, de la care s-au străduit să obțină cîteva broaște țestoase, dar n-au putut să ajungă la înțelegere asupra prețului. Cum călătorii noștri nu se îndoiau că le vor putea cumpăra a doua zi în condițiile în care voiau ei, au părăsit pe băștinași și au purces să caute un loc potrivit pentru aprovizionarea cu apă — pe care, de altfel, l-au găsit.

A doua zi cumpărară pe prețuri foarte mici cîteva broaște țestoase și întreaga comunitate a vasului se hrăni cu această carne delicioasă. Regele se afla într-o casă așezată într-un ogor de orez și Banks, care-l vizită, îl găsi gătindu-și singur prînzul.

La 12 ianuarie, în timp ce căpitanul dădea ordine pe țărm celor care tăiau lemne și umpleau butoaiele de apă, i se aduse la cunoștință că unul dintre indigeni furase o secure. Nu se cunoștea hoțul, dar căpitanul Cook, hotărît să nu deschidă drumul unor viitoare furtișaguri de acest fel prin trecerea cu vederea a primei încălcări, se adresă de îndată regelui ; ca urmare a acestei intervenții, securea a fost adusă a doua zi la locul de unde se lua apa. Indigenul care o înapoie declară că fusese lăsată lîngă casa lui peste noapte, dar se bănui că hoțul ar fi fost chiar el.

După o ședere de zece zile la Princes Island, timp în care cumpărară diverse legume, păsări, cerbi și broaște țestoase, ridicară ancora și vasul ieși din nou în larg.

Insula, așezată în partea apuseană a strîmtorii Sunda, este mică și păduroasă, fiind defrișată doar în cîteva locuri. Corăbiile noastre pentru Indii obișnuiau să se oprească acolo pentru a se aproviziona cu apă, dar de cîțiva ani nu se mai întîmplase acest lucru, căci se spunea că apa este cam sălcie ; căpitanul Cook afirmă totuși că ea este excelentă dacă ai grijă s-o iei mai din susul pîrăului.

Casele, în formă de pătrat, sînt construite pe stîlpi, la un metru jumătate deasupra solului ; ele sînt bine acoperite cu frunze de palmier, care le apără de soare și de ploaie ; au pardoseala făcută din bețe de bambus, prinse la oarecare depărtare unul de altul, pentru aerisire. Aceste case au cîte patru încăperi ; într-una se primesc oaspeții, în a doua dorm copiii, iar celelalte două sînt destinate una ca bucătărie iar cealaltă ca dormitor pentru stăpîn și nevasta lui. Reședința regelui insulei — ca și aceea a altor persoane cu mare trecere — are pereți de lemn pe laturi, pe cînd casele tuturor oamenilor mai de rînd au pereții alcătuiți din bețe de bambus, despicate în fîșii mici și răsucite de-a curmezișul căprioriloг clădirii, în formă de gratii. Regele insulei este supusul sultanului din Bantam.

Căpitanul Cook spune că băștinașii sînt foarte cinstiți în afacerile lor ; singurul lor cusur este că cer mai mult decît îndoitul sumei cu care au de gînd să vîndă.

În timp ce *Endeavour* părăsea Princes Island, echipajul ei începu să simtă cu prisosință relele urmări ale aerului infect al Bataviei ; și, curînd după aceea, corabia nu mai era decît un spital plin de nefericite zdrențe umane, copleșite de accesele frigurilor și ale dizenteriei [1].

Într-un interval de șase săptămîni au murit, în afară de cei șapte inși care fuseseră îngropați la Batavia, douăzeci și trei de oameni, și anume : nouă marinari, caporalul, bucătarul, doi din oamenii tîmplarului [2], tîmplarul și ajutorul

---

[1] „30 ianuarie 1771. În cursul acestor douăzeci și patru de ore am avut patru morți din cauza diareei, tristă mărturie a situației dezastruoase în care ne aflăm ; abia avem cîțiva oameni sănătoși cu care să ne îngrijim de pînze și să supraveghem bolnavii, dintre care unii se simt atît de rău, încît nu sînt nici cele mai slabe speranțe că-și vor reveni". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralității, Whitehall).* — N. A.

[2] „12 februarie 1771. A murit de diaree, după o lungă și dureroasă suferință, John Satterly, un om foarte prețuit de mine și de toți ceilalți de pe bord" (*ibidem*).

„27 februarie. Au murit de diaree H. Jeffs, E. Parrey și P. Morgan, marinari. Moartea acestor trei oameni, într-o singură zi, nu ne-a făcut să ne temem. Dimpotrivă, avem speranța că ei vor fi ultimii care vor cădea jertfă acestei boli necruțătoare, căci cei ce mai suferă de ea, în prezent se află pe drumul bun al vindecării". (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook — Arhivele Amiralității, Whitehall*).

N. B. — Acestea au fost din fericire ultimele morți înregistrate. — N. A.

CASĂ DIN PRINCES ISLAND

lui, un șef de echipaj, bătrînul îngrijitor de pînze care în Batavia era perfect sănătos în timp ce restul oamenilor bolea, precum și ajutorul lui, subofițerul Monkhouse, Sporing care-l însoțea pe Banks, Parkinson, secretarul lui și Green, astronomul [1].

După o traversare în timpul căreia nu se petrecu nimic de seamă, corabia ancoră în dreptul Capului Bunei Speranțe la 15 martie 1771. Căpitanul Cook se duse îndată la guvernator, care îi făgădui cu dragă inimă să-i dea provizii proaspete recoltate din ținut ; după aceea închiriă o casă pentru cei ce erau încă bolnavi.

În timp ce *Endeavour* era ancorat, înălță pînzele cu destinația portul Londrei un vas al Indiilor Răsăritene Engleze, care îngropase peste treizeci de oameni din echipaj în răstimpul cît stătuse în Indii și care, în acea vreme, încă mai avea pe bord mulți oameni grav bolnavi de scorbut ; sufe-

[1] În Arhivele Amiralității se află o scrisoare pe care a trimis-o căpitanul Cook la 9 mai 1771 de pe *Endeavour* ; în ea el pomenește de boala de pe bord în termenii următori : „Acea neîntreruptă stare de sănătate de care ne bucuraserăm tot timpul a fost curmată, după sosirea noastră la Batavia, de o îmbolnăvire generală, care ne-a ținut acolo atît de mult, încît ajunsesem la 26 decembrie și tot nu puteam părăsi locul. Am fost destul de norocoși că nu am pierdut decît puțini oameni în Batavia, dar în traversarea spre Capul Bunei Speranțe am avut douăzeci și patru de morți, toți sau cei mai mulți din cauza diareei cu sînge. Necruțătoarea boală a domnit pe vas cu atîta încăpățînare încît medicamentele, oricît de priceput au fost administrate, n-au avut nici cel mai slab efect". — N. A.

rinţele navigatorilor de pe *Endeavour*, ţinînd seama de îndelungata absenţă din Anglia, nu mai sînt deci de loc de mirare.

Capetown avea o înfăţişare plăcută şi cuprindea pe vremea aceea vreo mie de case de cărămidă cu faţadele de obicei tencuite ; străzile, largi şi frumoase, se întretăiau în unghiuri drepte ; locuitorii erau mai ales olandezi sau de proveniență olandeză ; femeile, nespus de frumoase, aveau acea expresie înfloritoare care dovedeşte cea mai desăvîrşită sănătate ; majoritatea aveau mulţi copii ; căpitanul Cook spune că sînt cele mai bune neveste din lume [1].

Aerul la Capul Bunei Speranţe este curat şi sănătos.

Vinul de Constanţia produs aici este excelent, dar sortul veritabil provine numai dintr-o podgorie particulară, aşezată la vreo cîţiva kilometri de oraş. Grădinile dau felurite fructe europene şi indigene — şi aproape toate produsele obişnuite de legume. Oile în această ţară au cozi de o mărime nemaiîntîlnită, multe dintre ele cîntărind pînă la mai mult de şase kilograme [2] ; din carnea lor şi din cea de bou se pregăteşte o mîncare foarte plăcută la gust ; lîna oilor este mai curînd păroasă, iar coarnele vitelor negre [3] sînt mult mai larg desfăcute decît ale celor din Anglia, în timp ce animalul însuşi este mai frumos şi mai zvelt.

La 14 aprilie 1771, *Endeavour* îşi ridică ancora din nou şi ieşi în larg. Luni, în ziua de 1 mai, ancorară lîngă insula Sfînta Elena ; cum hotărîseră să rămînă acolo trei zile, Banks folosi acest răstimp spre a cerceta tot ce i se păru demn de luat în seamă.

Insula Sfînta Elena, care se înalţă din apele Oceanului Atlantic, este aşezată la vreo mie opt sute de mile de coasta americană şi la o mie două sute de cea africană. Are înfăţişarea unui munte uriaş, a cărui temelie se află probabil în centrul pămîntului. Înainte vreme existau numeroşi vulcani, după cum apare lămurit din aspectul solului şi al pietrelor.

---

[1] Populaţia din Capetown era socotită în 1800 (treizeci de ani după vizita căpitanului Cook) la 6 000 de locuitori. După recensămîntul din 1858 ea se urca la 26 000, ceea ce reprezintă cam media populaţiei *întregii colonii* din 1800. In 1920 populaţia totală se ridica la 265 500. — N. A.

[2] „Ele cîntăresc rareori mai puţin de două jumătate—trei kilograme, iar uneori depăşesc şase kilograme". *(Călătoriile lui Barrow în Africa de Sud.)*. — N. A.

[3] Rase de vaci scoţiene şi galice. — N. T.

Insula arată ca o grămadă de stînci pe care o mărginesc prăpăstii foarte adînci. Stînci uriașe spînzură amenințător deasupra vasului ce navighează de-a lungul coastei.

La 4 mai, *Endeavour* înălță pînzele și plecă din Sfînta Elena alături de nava de război *Portland* și de mai multe corăbii ale Indiilor. Ele își ținură tovărășie pînă la 10 mai. Dar căpitanul Cook, observînd că sînt depășiți de alte corăbii și gîndind deci că vreuna ar ajunge înaintea lui în Anglia, făcu semnale că dorește să vorbească cu nava *Portland*. Căpitanul acelui vas veni pe bord și primi de la căpitanul Cook o scrisoare către Amiralitate, precum și o cutie în care fuseseră depuse jurnalele mai multor ofițeri și jurnalele de bord ale corăbiei.

La 23 mai pierdură din vedere toate corăbiile cu care navigaseră de la Sfînta Elena ; iar în după-amiaza aceleiași zile, Hicks, primul locotenent, muri mistuit de o boală de care suferise în tot cursul călătoriei.

Nici un fapt demn de a fi amintit nu se mai întîmplă din acest moment pînă aruncară ancora în Downs, fapt care avu loc în ziua de 12 iulie, după o absență de doi ani, nouă luni și paisprezece zile.

Ținta măreață a expediției căpitanului Cook este amănunțit descrisă în al șaizecișiunulea volum al publicației *Philosophical Transactions*. Nici un navigator, de la Columb încoace, nu a făcut descoperiri originale mai importante ca el. Pe lîngă cîteva insule încă nevizitate, el a stabilit, navigînd printre ele, că Noua Zelandă este alcătuită din două insule și a cercetat de asemenea o întinsă porțiune a coastei Noii Olande, prea puțin cunoscută pe atunci europenilor.

Acestea sînt meritele deosebite ale primei și glorioasei călătorii a căpitanului Cook. Ceea ce urmează va arăta că putea face și mai mult. Pentru înfăptuirile sale de pînă acum el rămîne totuși neîntrecut.

. . . . . .

Curiozitățile de care se vorbește în următoarea scrisoare a căpitanului Cook pot fi văzute în colecția etnografică de la British Museum :

Mile End, 13 august 1771

Domnule,

Alăturat veți primi o mulțime de curiozități pe care le-am adunat în cursul călătoriei, după cum este menționat mai jos ; veți binevoi a dispune de ele cum veți crede mai nimerit.

Sînt, domnule, prea plecatul dv. servitor, *James Cook*

— Una ladă cu pînză și pieptare din insulele Pacificului de sud împreună cu pînzeturi și alte lucruri din Noua Zelandă.

— Una cutie lungă din insulele Pacificului sudic cu diverse mărunțișuri.

— Un butoi, o cutie sculptată din Noua Zelandă conținînd mai multe articole mici din același loc, o tobă, o tablă de lemn, cinci perne, două lopățele, două securi de piatră și două de lemn, două bătătoare pentru pînză, 1 cîrlig de pescuit, 3 imagini cioplite și 8 bătătoare pentru aluat, toate din insulele Pacificului de sud ; 5 patu-patu de lemn, 3 de os și 4 de piatră, precum și 5 buga-buga din Noua Zelandă.

— Una legătură de arme neo-zelandeze.

— Alta din insulele Pacificului de sud.

— Alta de pe o luntre de pescuit din Noua Olandă.

— Una legătură cu o podoabă de cap care se poartă la Heiva în Ulietea.

N. B. — Multe dintre aceste articole (menționate în ediția in-quarto a *Călătoriilor lui Cook)* se află în colecția națională de la Britisch Museum prezentate în vitrină, și pot fi ușor identificate. Desenele originale după care s-au gravat plăcile din *Călătoriile lui Cook* sînt acum în colecția bankseană, împreună cu multe desene încă nepublicate ; este îndeosebi cazul animalelor, plantelor etc.

În casa secretarului de la Amiralitate, la Whitehall, ca și în însuși acel edificiu, se află mai multe portrete originale ale căpeteniilor indigene și ale altor băștinași, făcute de artistul care însoțea nava *Endeavour* ; acestea ar trebui toate mutate la British Museum, singurul loc potrivit. Acolo ele ar putea fi văzute nu numai de public, dar și de toți străinii care vizitează acea instituție.

Prin scrisoarea următoare, căpitanul Cook își anunță sosirea :

„Endeavour", Downs 12 iulie 1771

Domnule,

Am bucuria de a vă ruga să binevoiți a înștiința pe lorzii din Consiliul Amiralității sosirea în acest port a corăbiei majestății sale de sub comanda mea ; o las să aștepte aici pînă la noi ordine ; supunîndu-mă de îndată poruncilor domniilor lor, mă voi duce cu această scrisoare la biroul lor pentru a le prezenta o relatare completă a felului în care s-a desfășurat întreaga călătorie.

Nu mă îndoiesc că ați primit scrisorile mele și jurnalul expediat din Batavia cu corăbiile olandeze în octombrie trecut, precum și scrisoarea mea din 10 mai împreună cu cîteva jurnale ale ofițerilor, pe care le-am trimis prin corabia *Portland.* De atunci încoace nu s-a mai întîmplat nimic mai de seamă în afară de moartea locotenentului Hicks. Locul vacant ivit cu acest prilej l-am împlinit numindu-l pe Charles Clerke, un tînăr merituos, pentru care cer îngăduința să-l recomand domniilor lor. Sper că această numire, ca și toate celelalte pe care le-am făcut pe corabie în locurile devenite vacante prin moartea unor ofițeri, așa cum reiese din lista alăturată, vor primi aprobarea domniilor lor.

Totodată veți primi jurnalele mele cuprinzînd o relatare a faptelor întregii călătorii, împreună cu toate hărțile, planurile și schițele ce le-am făcut în locurile unde ne-am oprit ; vă rog să binevoiți a le înfățișa dom-

niilor lor. Nădăjduiesc că acestea din urmă vor fi îndestulătoare pentru o cunoaştere aproximativă a locurilor vizitate şi că descoperirile pe care le-am făcut, deşi nu-s mari, vor scuza durata călătoriei.

Am onoarea să fiu, domnule, prea supusul şi plecatul dv. servitor.

James Cook

Philip Stephens, Esq.

(Scrisorile căpitanului Cook, vol. 22, Arhivele Amiralităţii, Whitehall).

LISTA OFIŢERILOR

numiţi de căpitanul James Cook, comandant al corăbiei *Endeavour*, în locul celor decedaţi :

1770 noiembrie 6, William Perry, chirurg, în locul lui Wm. B. Monkhouse, mort la 5 noiembrie 1770, la Batavia.

1771 februarie 5, Samuel Evans, şef de echipaj, în locul lui John Gathrey, mort la 4 februarie 1771.

1771 februarie 13, George Nowell, tîmplar, în locul lui John Satterley, mort la 12 februarie.

1771 aprilie 16, Richard Pickersgill, *master*, în locul lui Robt. Molineux, mort la 15 aprilie.

1771 mai 26, John Gore, al doilea locotenent, în locul lui Zachariah Hicks, mort la 25 mai.

1771 mai 26, Charles Clerke, al treilea locotenent, în locul lui John Gore, numit al doilea locotenent.

James Cook.

cu navele Resolution de 462 de tone și Adventure de 336 de tone, în anii 1772—1775.

Aventurosul nostru navigator nu avu parte de un răgaz prea îndelungat. În decembrie 1771, primi îngăduința de a lipsi trei săptămîni „pentru a încheia niște afaceri în Yorkshire ca și pentru a vedea pe bătrînul meu tată" [1]. Între timp însă guvernul hotărîse o nouă expediție ce urma să întregească descoperirile din emisfera sudică, unde geografii bănuiau de veacuri că ar mai exista un continent.

Două corăbii au fost echipate pentru a verifica aceste presupuneri și, ca nu cumva să se uite vreun lucru ce ar fi putut contribui la reușita întreprinderii, vasele au fost înzestrate cu toate ustensilele pe care doar o grijă mărinimoasă față de sănătatea și bunăstarea echipajelor și le poate închipui. Corăbiile, construite într-un mod deosebit, fuseseră cumpărate la Hull. Cea mai mare se numea *Resolution* [2], avea 462 de tone și era comandată de căpitanul James Cook; cealaltă purta numele de *Adventure* [3], era de 336 de tone și avea drept căpitan pe Tobias Furneaux, promovat de la gradul de locotenent.

Resolution avea pe bord o sută douăsprezece persoane, inclusiv ofițerii, iar *Adventure* optzeci și una. Forster cu fiul său — amîndoi naturaliști de seamă — și Wales, care avea

---

[1] *Scrisorile căpitanului Cook, Arhivele amiralității, Whitehall.* —. N. A.
[2] „Hotărîrea". — N. T.
[3] „Aventura". — N. T.

să fie mai tîrziu profesor de matematică, îi însoțeau. Iată lista principalilor ofițeri :

RESOLUTION

R. P. Cooper, Charles Clerke, Richard Pickersgill, locotenenți.
Ioseph Gilbert, *master*.
James Patten, chirurg.
John Edgecumbe, locotenent din marina regală.

ADVENTURE

Joseph Shank, Arthur Kempe, locotenenți.
Peter Fannin, *master*.
Thomas Andrews, chirurg.
James Scott, locotenent din marina regală.

Amîndouă corăbiile ridicară pînzele din strîmtoarea Plymouth la 13 iulie 1772, pentru a ancora în seara zilei de 29 în rada Funchal, pe insula Madeira. Căpitanul și Forster debarcară, fiind întîmpinați de un trimis al viceconsulului, care îi conduse la casa lui Loughnans, cel mai de vază dintre negustorii englezi locali. Acesta nu numai că dobîndi încuviințarea ca Forster să cerceteze plantele de pe insulă, dar le și procură toate celelalte lucruri de care aveau nevoie ; ba stărui chiar să-i găzduiască în casa lui.

În timpul ședерii lor acolo oamenii din echipaj fură aprovizionați cu carne proaspătă de vită și ceapă ; fiecare primi pentru mai tîrziu, pe mare, provizii din belșug.

După încărcarea rezervei de apă, vin și alte provizii necesare, părăsiră Madeira la 1 august și se îndreptară spre sud.

Căpitanul Cook umplu trei butoaie mari cu bere pregătită din suc îngroșat de malț. Proporțiile erau cam zece părți de apă la una de suc. La data de 10 august opriră la St. Jago [1] pentru a lua apă și, după ce făcură rost de porci, capre, găini și fructe, ca merinde proaspete, ieșiră în larg și-și urmară călătoria.

Ancorară în portul Praya, așezat într-un mic golf în mijlocul coastei sudice a insulei St. Jago. Apa de acolo

[1] St. Jago, în ortografia modernă Santiago, este o insulă din Arhipelagul Capului Verde. — N. T.

era bună, dar puțină și greu de cărat, din pricina furiei cu care se spărgeau valurile pe plajă.

La 19 august, unul dintre ajutorii tîmplarului căzu peste bord și se înecă ; alunecase printr-o deschizătură de pe punte și nimerise în partea cealaltă a bastingajului ; de fapt, doar se bănuiește că așa ar fi căzut, căci n-a fost zărit decît chiar în clipa în care se scufunda sub pupa vasului și cînd orice străduință de salvare era prea tîrzie. Pierderea lui a fost resimțită în tot cursul călătoriei, căci era om serios și priceput în meserie.

Înaintau încet, cu vînturi schimbătoare și fără să întîmpine ceva demn de amintit. La 29 octombrie a apărut în zare pămîntul Capului Bunei Speranțe. Table Mountain [1], care domină Capetown-ul, se afla la o depărtare de șaizeci-șaptezeci de kilometri. Nori deși îi acopereau crestele înalte, altminteri s-ar fi putut zări de la o distanță mult mai mare. Pe seară, întreaga mare, cît puteau cuprinde ochii, se lumină sau, după cum spun marinarii, se aprinse. Marea capătă deseori o astfel de înfățișare, dar fenomenul a fost interpretat în diferite chipuri ; în general se presupune că lumina s-ar datora fosforescenței anumitor insecte marine [2].

De îndată ce ancorară în Table Bay [3], primiră vizita căpitanului portului și a lui Brandt. Acesta din urmă adusese cu el diverse lucruri care își închipuia că ar fi pe placul unor oameni ce veneau de pe mare. *Master*-ul local îi vizită, după cum era regula, pentru a înregistra corăbiile, a cerceta starea sănătății echipajelor și îndeosebi pentru a afla dacă există pe bord variolă, boala cea mai temută la Cap, (căci nu cu mult timp înainte, în 1858, boala aceasta făcuse un mare prăpăd în rîndurile populației).

Căpitanul Cook, însoțit de căpitanul Furneaux și de cei doi Forster, merse în audiență la guvernator. Acesta îi primi cu multă bunăvoință și le făgădui toate înlesnirile pe care le puteau găsi în localitate.

---

[1] Muntele Mesei. — N. T.

[2] În toate mările calde această fosforescență se datorește planctonului. — N. T.

[3] Golful Mesei, situat în fața orașului Capetown. — N. T.

După vizitele la guvernator și la celelalte personalități mai de vază din Capetown, se stabiliră în casa lui Brandt care, în acea vreme, găzduia pe toți ofițerii de pe corăbiile engleze.

Abia la 18 noiembrie au fost gata de drum. În cursul escalei, marinarii celor două nave se ospătau zilnic cu carne proaspătă de vacă sau de oaie, cu pîine caldă și cu verdețuri din belșug. Vasele, călăfătuite și vopsite, erau acum, în toate privințele, într-o stare tot atît de bună ca și la plecarea din Anglia.

Forster își petrecea tot timpul cercetînd istoria naturală și botanica ; întîlnind un suedez care studiase cu Linné, ceru încuviințarea căpitanului Cook de a-l îmbarca în calitate de asistent ; tot el suportă cu mărinimie cheltuielile lui pe bord și îi mai dădu pe deasupra un fel de bursă anuală.

În după-amiaza zilei de 22 noiembrie ridicară ancora ; la 25 dădură de un cîrd uriaș de albatroși ; prinseră cîțiva cu undița ; această pradă încîntă mult pe unii oameni din echipaj, deși încă mai aveau carne proaspătă de oaie. Știind că în curînd trebuia să ajungă în regiuni din ce în ce mai reci, căpitanul hotărî să împartă oamenilor îmbrăcămintea călduroasă pe care Amiralitatea i-o pusese la dispoziție gratuit [1].

O furtună năpraznică, însoțită de ploaie și de grindină se dezlănțui cu atîta furie, încît îi împiedică să-și țină pînzele sus ; din această pricină au fost împinși departe, spre răsărit de drumul hotărît, și pierdură nădejdea de a ajunge la Cape Circumcision. Dar cel mai mare nenoroc pe care l-au avut a fost pierderea unei bune părți din stocul de vietăți aduse de la Cap. Trecerea neașteptată de la clima caldă, temperată, la cea foarte rece și umedă a avut urmări asupra tuturor oamenilor de pe vas ; căci, în timp ce la Capetown temperatura se ridica de obicei la 19 °C. și chiar peste, acum

[1] Toate vasele care au pornit de curînd în mările arctice s-au bucurat de o bunăvoință asemănătoare. Într-adevăr, obiceiul de a se distribui gratuit îmbrăcăminte călduroasă în călătoriile de descoperiri a rămas neschimbat. — N. A.

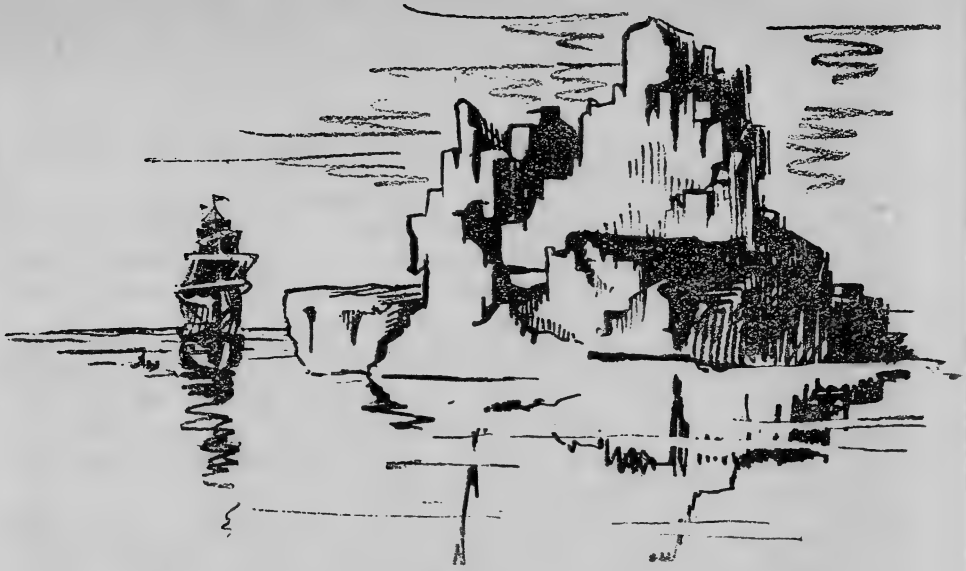

GHEȚAR PLUTITOR ÎNTÎLNIT DUPĂ PLECAREA DIN CAPETOWN

mercurul din termometru scăzuse la 3 °C. Noaptea se arăta clară și senină — cum nu avuseseră alta de cînd înălțaseră pînzele — iar în dimineața următoare răsăritul soarelui îi legăna cu speranța amăgitoare că ziua va fi frumoasă ; se hotărîră deci să dea drumul la toate terțarolele pînzelor. Dar nădejdile li se spulberară în curînd, căci pe la ora unu vîntul începu să sufle aproape ca un uragan.

La 10 decembrie, din pricina vremii neguroase se îndreptau vertiginos spre un ghețar plutitor, pe care l-au descoperit abia cînd au ajuns la mai puțin de o milă de el.

Deoarece timpul rămînea cețos, cu lapoviță și ninsoare, erau nevoiți să înainteze cu mare atenție printre ghețarii plutitori. Într-o singură zi au întîlnit vreo șase, dintre care unii aveau aproape două mile în circumferință și optsprezece metri înălțime. Totuși talazurile erau atît de puternice și de înalte, încît se sfărîmau chiar deasupra lor. Iată ce spune căpitanul Cook : „Priveliștea ce ni se înfățișa era plăcută ochiului, dar numai pentru cîteva clipe ; cînd începurăm să cugetăm asupra primejdiei, ne cuprinse groaza, căci dacă vreo corabie s-ar fi nimerit în partea bătută de vînt a sloiu-

rilor, atunci cînd marea umflată se repezea spre ele, ea ar fi fost sfărîmată într-o clipă" [1].

În ziua de 14 decembrie la ora opt se opriră lîngă un cap de gheață, unde apa era lină ; acum, cei doi căpitani hotărîră unde să se întîlnească în caz că s-ar despărți fără veste ; stabiliră de asemenea și alte amănunte care să-i ajute să țină mai bine legătura.

În ziua următoare avură de înfruntat o mică furtună, cu ceață deasă și multă zăpadă ; de pînze și pe greement atîrnau țurțuri. Cum negura se făcuse atît de deasă, încît uneori nici nu puteau vedea de la un capăt al corăbiei la celălalt, nu scăpară decît cu greu de o ciocnire cu unul din numeroșii ghețari care-i înconjurau.

La 17 decembrie au întîlnit mai multe balene, o focă, niște pinguini și numeroase păsări albe (probabil *Procellaria nivia*, pe care Sir James Ross le-a văzut în tot timpul expediției sale antarctice, pînă la cea mai mare latitudine sudică atinsă de el). Au observat că marginile gheții erau mai sfărîmate ca de obicei și că sloiurile se întindeau la oarecare depărtare de banchiză ; cea mai mare parte din zi navigară strecurîndu-se printre ele ; înaltele insule de gheață erau nenumărate. Vremea devenise simțitor mai rece decît arăta termometrul, fapt de care s-a plîns întregul echipaj. Pentru ca să îndure mai ușor frigul, li se căptușiră mînecile hainelor cu rips și se confecționă pentru fiecare cîte o șapcă din același material, la care se adăugă și pînză de cort, lucru foarte folositor.

După o înaintare de cîteva zile printre banchize și insule de gheață, hotărîră, la 29 decembrie, să se îndrepte spre apus, pînă la meridianul capului Circumcision ; aceasta, bineînțeles, dacă nu-i va împiedica nimic, căci pînă acolo nu erau mai mult de optzeci de leghe, iar vîntul părea prielnic și marea se arăta destul de liberă. La ora unu cîrmiră spre

---

[1] Cîteodată accidentul se putea înlătura. Cînd, la 13 martie 1842, corăbiile lui Sir James Ross, fiind împinse de o puternică rafală, se ciocniră de partea dinspre vînt a unui lanț de aisberguri din Atlanticul de sud, capetele vergilor zgîriară sloiul ; însă resaca, adică revenirea valului de lîngă peretele vertical al muntelui de gheață, salvă corăbiile de la sfărîmare în clipa ciocnirii. Dar manevra de mers înapoi izbutită de *Erebus* cu acest prilej a fost una din cele mai grele, mai primejdioase și mai îndrăznețe sforțări de navigație încercată vreodată și îndeplinită cu succes. Ea este socotită de toți marinarii ca o capodoperă de cutezanță și de îndemînare. — N. A.

PINGUINI ARCTICI

o insulă de gheață cu gîndul să ia pe bord cîteva din sloiurile eventual desprinse din jurul ei, pentru a le topi și a-și procura apă proaspătă. La ora patru se opriră la adăpostul unei insule, unde însă nu găsiră ceea ce căutau, dar unde zăriră optzeci și șase de pinguini. Insula avea o circumferință de vreo jumătate de milă și cam treizeci de metri înălțime; rămaseră în dosul ei timp de cîteva minute fără ca o singură pînză să fie înfiorată de vînt.

Își urmară apoi drumul spre apus cu un vînt tărișor, și cu vreme cînd destul de limpede, cînd cețoasă, înnourată sau cu lapoviță. La 30 decembrie împușcară una dintre păsările albe și trimiseră o barcă s-o aducă; în același chip uciseră și un pinguin ce cîntărea vreo cinci kilograme. Pasărea albă făcea parte din genul petrelilor, avea ciocul cam scurt, de o culoare între negru și albastru-închis, iar picioarele și labele albastre.

La 2 ianuarie 1773 vizibilitatea era atît de bună încît s-ar fi putut distinge pămîntul la o depărtare de paisprezece—cincisprezece leghe.

Totuși la 5 ianuarie începu să cadă ninsoare multă și lapoviță care, ca de obicei, înghețа pe greement; în scurt timp toate frînghiile erau acoperite de o pojghiță de gheață subțire, străvezie.

La 9 ianuarie s-au oprit ca să încarce gheață; o topiră și umplură cincisprezece butoaie cu apă proaspătă și bună. Sloiurile luate pe bord erau tari ca piatra și unele atît de

mari, încît se văzură siliți să le spargă cu tîrnăcoapele ca să le poată urca în bărci.

Cantitatea de apă sărată care aderase la suprafața gheții era așa de neînsemnată, că abia se simțea la gust ; dacă sloiul era lăsat cîtva timp pe punte, apa sărată se evapora în întregime ; apa obținută din gheață era deci dulce și cu gust bun. Căpitanul Cook spune : „Iată cel mai rapid mijloc de aprovizionare cu apă pe care l-am cunoscut vreodată" [1].

În ziua de 17 ianuarie au trecut pe lîngă nu mai puțin de treizeci și opt de insule de gheață, în jurul cărora se bălăceau numeroase balene.

La 1 februarie după-amiază, căpitanul Furneaux înștiință pe căpitanul Cook că zărise o uriașă masă plutitoare de alge marine sau de stîncă și, în apropierea ei, mai multe păsări. Erau semne neîndoioase ale vecinătății uscatului, dar n-aveau cum să știe dacă el se situa spre răsărit sau spre apus. „Aflîndu-ne aproape pe același meridian cu insula Mauricius, la o longitudine unde ne așteptam să întîlnim pămîntul pe care francezii pretind că l-au și descoperit, n-am găsit totuși nici cea mai slabă urmă de așa ceva" — observă căpitanul Cook [2].

La 8 februarie pierdură din vedere *Adventure* și se temură de o despărțire, deși nu și-o puteau explica. Căpitanul Furneaux primise instrucțiuni de la căpitanul Cook ca, în caz de despărțire, să străbată timp de trei zile locul unde îi văzuse ultima oară ; continuară deci făcînd într-una volte [3] și trăgînd cu tunul din jumătate în jumătate de oră, pînă la 9 februarie cînd, o dată cu risipirea ceții, își putură da seama că *Adventure* nu se afla pe o rază de mai multe leghe. Se

---

[1] După ce a întîlnit aceste ghețuri, căpitanul Cook a socotit că n-ar fi fost cuminte să urmeze drumul spre sud acum, cînd vara era pe jumătate trecută. Atinseseră latitudinea de 67°15′ sud, iar banchiza se întindea pe tot orizontul de la est la vest-sud-vest fără vreo urmă de spărtură. — N. A.

[2] „De vreo șase-șapte zile tot rătăcim în căutarea pămîntului anunțat de francezi la Capul Bunei Speranțe. Dacă prietenul Monsieur a descoperit vreun uscat, apoi desigur c-a greșit-o al dracului cu latitudinea și longitudinea, căci noi am cercetat cu multă băgare de seamă atît locul indicat de el, cît și împrejurimile lui, fără să dăm de vreo urmă de pămînt pe acolo". (Extras din *Jurnalul locotenentului Clerke — Arhivele Amiralității, Whitehall).* — N. A.

[3] Navigație în zig-zag în contra vîntului. — N. T.

găseau atunci la vreo două sau trei leghe spre răsărit de locul de unde o văzuseră ultima oară. Nu o zăriră nici în ziua următoare, deşi vizibilitatea era destul de bună, iar căpitanul Cook trăsese cu tunurile şi aprinsese toată noaptea focuri false. În cele din urmă încetară să mai caute, ridicară toate pînzele şi se îndreptară spre sud-est cu un vînt bun însoţit de hulă.

În ziua de 17 februarie, la orele nouă dimineaţa, cîrmiră către o insulă de gheaţă, la care ajunseră la amiază. Avea o jumătate de milă în circumferinţă şi cel puţin şaizeci de metri înălţime, dar în jurul ei se aflau prea puţine sloiuri răzlețe. În timp ce chibzuiau dacă să coboare sau nu bărcile spre a le aduce pe bord, un sloi uriaş se desprinse de insulă. Din acest sloi făcură ce făcură şi încărcară vreo nouă sau zece tone înainte de ora opt, cînd suiră bărcile la loc şi porniră spre est-sud-est.

La 23 februarie navigară în volte şi petrecură o noapte nespus de furtunoasă, cu întuneric beznă, ceaţă, lapoviţă şi ninsoare, făcînd borduri scurte. Împresuraţi din toate părţile de primejdii, aşteptau cu nerăbdare lumina zilei. Dar zorile nu făcură decît să le sporească temerile, arătîndu-le coloşii de gheaţă pe lîngă care trecuseră fără să ştie în cursul nopţii.

Pe de altă parte se deprinseseră într-atîta cu primejdiile, încît spaima resimţită nu dura niciodată prea mult, căci era contrabalansată în oarecare măsură atît de muncile pentru aprovizionarea cu apă proaspătă pe care le prilejuia întîlnirea cu insulele de gheaţă, cît şi de înfăţişarea romantică a acestora, mult accentuată de spumegarea valurilor în jurul lor, privelişte care îi copleşea căci erau pătrunşi de admiraţie şi de groază în acelaşi timp ; socoteau că un astfel de peisaj nu s-ar fi lăsat zugrăvit decît de mîna unui pictor iscusit.

La 7 martie vremea se îmbunătăţi, bolta deveni senină şi noaptea se arătă deosebit de plăcută. Dimineaţa zilei următoare întrecu şi ea în strălucire, senin şi blîndeţe pe toate cele trăite de ei de cînd părăsiseră Capul Bunei Speranţe. Era o zi cum rar întîlneşti pe mare şi, pentru ca încîntarea să fie deplină, nu putură deslusi în zare nici o insulă de gheaţă.

La 17 martie căpitanul Cook hotărî să părăsească marile latitudini sudice şi să înainteze spre Noua Zelandă în căutarea navei *Adventure* ; în acelaşi timp ar fi putut încărca provizii proaspete pentru echipaj. Se apropiase de Polul Sud mai mult

decît oricare alt navigator pînă atunci ; abia în 1823, exact după cincizeci de ani, Weddell va atinge latitudinea 74°15′, adică un punct aşezat mai spre miazăzi cu 214 mile geografice ; iar în anul 1841, căpitanul James Clark Ross va ajunge la cea mai mare latitudine atinsă pînă atunci în Oceanul Antarctic, şi anume la 78°4′, de unde începe Bariera Polară de Sud, care se întinde pe o lungime de 450 de mile şi al cărei perete se ridică perpendicular la cincizeci de metri deasupra nivelului mării [1].

Dar vîntul, care bătea tot dinspre miazănoapte şi apus, nu le îngădui să meargă spre ţara Van Diemen [2] ; îşi schimbară deci drumul către Noua Zelandă şi, cum nu mai erau temeri că vor întîmpina noi pericole, căpitanul nu şovăi să ridice toate pînzele.

În cursul ultimelor trei zile mercurul din termometru urcase la 7 °C şi vremea era acum foarte plăcută. Diferenţa de temperatură a aerului era surprinzătoare după şapte sau opt grade de latitudine ; o simţeau cu toţii cu o nespusă mulţumire.

La 26 martie se îndreptară spre Dusky Bay în care intrară pe la amiază. Se simţeau cu totul străini în acest golf — pe care căpitanul Cook îl descoperise şi-l botezase în călătoria precedentă.

După ce pătrunseră vreo două leghe înăuntrul golfului trecînd pe lîngă mai multe insule, se opriră şi coborîră două bărci, dintre care una a fost trimisă cu un ofiţer în căutarea unui loc de ancorat. Curînd el îi înştiinţă prin semnale că descoperise locul prielnic. Corabia se apropie şi ancoră în apa de optzeci de metri atît de aproape de ţărm încît îl puteau ajunge cu un sart [3]. Împliniseră o sută şaptesprezece zile de mers pe mare şi străbătuseră 3 660 de leghe fără să fi zărit o singură dată pămîntul.

---

[1] Cu 40 de ani mai tîrziu — între 1819—1821 — vestiţii navigatori ruşi F. F. Bellingshausen şi M. P. Lazarev au înfăptuit — contrar celor susţinute de Cook că cel de-al şaselea continent nu ar exista — expediţia fără precedent în Marea Antarctică, cînd au descoperit Continentul mult căutat.

[2] Adică spre Tasmania. — N. T.

[3] Odgon care întăreşte un catarg legîndu-l de bord sau de pupă. — N. T.

După o atît de lungă navigaţie numai în larg, la o mare latitudine sudică, ar fi fost de aşteptat ca mulţi dintre oameni să se fi îmbolnăvit de scorbut. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Cei ce dăduseră semne de boală primiseră varză dulce. Urmările au fost atît de mulţumitoare încît numai un singur om pe bord se putea socoti grav bolnav de această maladie, prilejuită, în cazul lui mai ales, de o constituţie debilă şi survenind în urma altor tulburări

Prima grijă după amararea [1] vasului a fost trimiterea unei echipe la pescuit cu o barcă ; norocoşii se înapoiară cu peşte suficient pentru cina tuturor ; iar a doua zi dimineaţa prinseră destul pentru prînz. Nădăjduiau deci că se vor aproviziona din belşug cu acest aliment. Pe de altă parte, nici ţărmul, nici pădurile vecine nu păreau lipsite de vînat înaripat ; aveau, prin urmare, la îndemînă tot ceea ce, în situaţia lor, le putea desfăta viaţa. Datorită acestor împrejurări, luară hotărîrea de a zăbovi cîtva timp în golf, pentru a-l cerceta cu de-amănuntul, căci pînă la ei nu mai debarcase nimeni în vreuna din părţile acelea sudice ale insulei.

La vreo sută de metri de pupa navei, se vărsa în mare un pîrău fermecător cu apă dulce. Aici începură să croiască luminişuri în pădure pentru a instala observatorul astronomului, fierăria şi corturile diferiţilor meşteşugari. Puseră de asemenea la fermentat, pentru bere, ramuri sau frunze culese dintr-un soi de arbore ce semăna foarte mult cu bradul negru american.

Puţinele oi şi capre pe care le mai aveau nu prea păreau să se descurce în acel loc unde nu creşteau decît ierburi aspre şi tari. Deşi ar fi fost de aşteptat ca animalele să le înghită cu multă lăcomie, spre uimirea călătorilor noştri, ele nici nu voiră să le guste. Cercetîndu-le cu luare aminte băgară de seamă că dinţii le jucau în gingii ; în afară de aceasta, multe dintre ele prezentau şi celelalte semne ale unui scorbut marin învechit. Din patru oi şi doi berbeci pe care căpitanul Cook îi luase de la Capetown cu gîndul de a-i debarca în acest ţinut, nu putură opri decît cîte unul din fiecare ; chiar şi aceştia erau de altfel într-o stare atît de proastă, încît ar fi fost de mirare să-şi recapete sănătatea cu toate că li se dădeau cele mai bune îngrijiri cu putinţă.

[1] Legarea vasului la ţărm. — N. T.

La 28 martie se apropie o pirogă cu şapte sau opt oameni. Ei stătură cîtva timp uitîndu-se la corabie, apoi se îndepărtară, deşi călătorii noştri le făcuseră semne de prietenie. După masă, căpitanul Cook porni în căutarea lor cu două bărci. Întîlniră curînd luntrea trasă la ţărm în apropierea a două mici colibe ; văzură acolo mai multe vetre, cîteva plase de pescuit, nişte peşti aruncaţi pe ţărm, vreo cîţiva în luntre, dar oameni, nicăieri ! Îi aşteptară un timp, apoi după ce puseră în pirogă vreo cîteva medalii, oglinzi, mărgele şi altele, se îmbarcară şi vîsliră pînă la capătul golfului fără a mai întîlni ceva vrednic de luat în seamă.

La 6 aprilie căpitanul Cook descoperi un golfuleţ frumos şi larg, în fundul căruia se vărsa un rîu cu apă dulce ; pe partea lui apuseană se aflau o sumedenie de mici cascade încîntătoare cu ţărmuri atît de abrupte, încît putură trage corabia destul de aproape de ele şi încărcară apa cu ajutorul unui furtun.

Pe seară, la întoarcere, avură o scurtă întrevedere cu trei băştinaşi : un bărbat şi două femei. Erau primii ce se arătau la capul nord-estic al insulei, pe care o şi botezară cu acest prilej Indian Island [1]. Bărbatul nu putu să nu-şi trădeze frica atunci cînd barca se apropia de stîncă. Stătu totuşi locului şi nici măcar nu încercă să ridice lucrurile pe care i le aruncară europenii. În cele din urmă aceştia debarcară, merseră la el şi îl îmbrăţişară ; abia cînd îi mai dăruiră din obiectele ce le aveau asupra lor, i se risipi spaima. Atunci se apropiară şi femeile, precum şi cîţiva marinari. Lăsarea nopţii îi sili să se înapoieze : dar, înainte de despărţire, cea mai tînără dintre femei, a cărei limbuţie întrecea orice măsură, execută un dans.

A doua zi, europenii făcură o nouă vizită indigenilor în tovărăşia lui Forster şi al lui Hodges ; diversele daruri ce le luaseră cu ei au fost primite cu multă nepăsare ; dar nu tot aşa securile şi cuiele lungi. Întrevederea avu loc pe acelaşi petic de pămînt din ajun ; de data aceasta au avut prilejul de-a face cunoştinţă cu întreaga familie, alcătuită din bărbat, două neveste (după cum s-a presupus), tînăra femeie mai sus pomenită, un băiat de vreo paisprezece ani şi trei copii mici, dintre care unul la sîn. Ei îi poftiră pe străini la locuinţa

[1] Insula Indianului. — N. T.

lor care se afla puțin mai înăuntrul pădurii și care era formată din două colibe joase de scoarță de arbori. Luntrea lor dublă, neîncăpătoare, avînd una dintre părți doar atît de mare cît să poată duce dintr-un loc în altul întreaga familie, se găsea într-un pîrăiaș din apropierea colibelor. Cînd își luară rămas bun, bărbatul dărui căpitanului Cook o bucată de pînză de haine, confecționată de ei înșiși, precum și alte cîteva mărunțișuri.

La 9 aprilie îi vizitară din nou pe băștinași. Îi găsiră pe toți acasă, îmbrăcați sau îmbrăcîndu-se ca de sărbătoare, cu părul pieptănat, uns cu ulei, legat în creștet și împodobit cu pene albe. Unii purtau o cunună de pene în jurul capului și toți aveau mănunchiuri de pene albe înfipte în urechi. Căpitanul Cook oferi bărbatului o haină anume lucrată pentru el ; acesta păru atît de încîntat de dar încît își scoase securea de la cingătoare și o dărui în schimb.

La 12 aprilie mai mulți indigeni veniră să se așeze pe țărm, în fața corăbiei. Căpitanul ordonă să se cînte cu cimpoaiele și cu fluierele și să se bată toba. Băștinașii n-au dat nici o atenție cimpoaielor și fluierelor, dar toba le-a atras puțin atenția ; totuși nimic nu-i putu îndupleca să urce pe bord. Intrară însă fără sfială în vorbă (deși se înțelegeau greu) cu ofițerii și cu marinarii care se apropiaseră de ei, dînd mai multă cinstire unora decît altora.

După o ploaie care a ținut mai multe zile, cerul se înseninâ din nou ; căpitanul plecă atunci cu două bărci să cerceteze partea nord-vestică a golfului ; era însoțit de cei doi Forster și de mai mulți ofițeri ; pe aceștia îi trimise cu o barcă într-un golf în care aveau de gînd să înopteze, iar el purcese spre alt golf, privind cu luare aminte limanurile și insulele ce-i ieșeau în cale. Pe drum au prins vreo douăzeci de păsări sălbatice și destul pește pentru tot grupul ; ajungînd la locul de întîlnire puțin înainte de a se înnopta, se ospătară voios cu ceea ce prinseseră ; apoi se duseră la odihnă.

În zori se pregătiră să vîneze rațe și le merse din plin ! Datorită acestei împrejurări, numiră golful Duck Cove [1]. La vreo milă de-aci, de-a curmezișul unui istm, descoperiră un număr uriaș de găinușe de pădure. După prînz, cărînd

[1] Golful Rațelor. — N. T.

vreo șapte duzini de vînat cu pene și două foci, porniră înapoi spre corabie, unde ajunseră la orele șapte seara.

La 17 aprilie doi indigeni, căpetenia și fiica sa, cutezară să se urce pe bord ; căpitanul Cook îi pofti pe amîndoi jos în cabină, unde urmau să ia prînzul, dar ei nu vrură să se atingă de bucate. Căpetenia iscodea din ochi fiecare colț al cabinei, cercetînd cu oarecare uimire toate lucrurile pe care le vedea, dar nu-și fixa atenția asupra unui singur obiect nici măcar o clipă. Lucrurile de proveniență artificială îi apăreau în aceeași lumină ca și cele naturale, căci toate erau la fel de îndepărtate de înțelegerea sa.

Înainte de a veni pe bord, omul dăruise căpitanului o bucată de pînză și o secure de talc verde, iar lui Forster o bucată de pînză ; fata dăduse altă bucată lui Hodges. Acest obicei de a face daruri înainte de a primi este răspîndit printre indigenii insulelor Pacificului de sud, — dar călătorii noștri încă nu-l întîlniseră în Noua Zelandă. Dintre diversele obiecte oferite căpeteniei, securile și cuiele lungi aveau cel mai mare preț în ochii lui.

La 20 aprilie englezii coborîră pe uscat ca să cerceteze capul golfului ; în drum traseră cu pușca după cîteva rațe ; indigenii, care pînă atunci stătuseră ascunși, dezlănțuiră un zgomot înspăimîntător în două sau trei locuri din apropiere. Mareea în scădere îi sili pe călători să se retragă de pe rîu spre locul unde își petrecuseră noaptea. Acolo prînziră și, tocmai cînd se pregăteau să se înapoieze, căpitanul zări, pe celălalt mal, doi oameni strigînd, fapt care îl determină să vîslească peste rîu spre ei. Debarcă împreună cu doi tovarăși neînarmați, în timp ce băștinașii stăteau în picioare, ținînd fiecare în mînă cîte o suliță.

În cele din urmă unul dintre ei se înduplecă să lepede sulița și veni în întîmpinarea căpitanului cu o plantă ierboasă în mînă ; îi întinse un capăt, în timp ce el ținea pe celălalt. Stînd în acest chip, el începu un discurs întrerupt de cîteva pauze lungi. Cum luă sfîrșit ceremonia, cei doi se salutară. Indianul își scoase apoi *hahu*-ul sau haina din spate și o așeză pe umerii căpitanului ; apoi pacea păru a se fi statornicit trainic.

La despărțire, indigenii îi însoțiră pînă la barcă ; văzînd puștile așezate la pupă, făcură semn să fie luate de acolo ; abia după aceea se apropiară și ajutară la împingerea bărcii

în apă. În acest timp trebuiau bine supravegheaţi căci rîvneau să care de acolo, în afară de puşti, tot ce ar fi putut înşfăca. De puşti însă aveau grijă să nu se atingă, căci învăţaseră, văzînd cum fuseseră vînate păsările sălbatice, să le considere ca unelte ale morţii.

În după-amiaza zilei de 21 aprilie călătorii noştri porniră la vînătoare de foci. Resaca valurilor era atît de puternică încît nu putură debarca decît într-un singur loc, unde omorîră zece foci. Aceste vietăţi oferă trei feluri de servicii: pieile pentru greement, grăsimea pentru lămpi, iar carnea pentru mîncat, aceasta fiind preţuită aproape ca friptura de vacă.

În dimineaţa zilei de 23 aprilie, Pickersgill, Gilbert şi alţi doi se căţărară pe un munte. Întorcîndu-se pe bord, spre seară, raportară că înăuntrul ţării nu se vedea nimic afară de munţi pleşuvi cu imense prăpăstii abrupte, despărţiţi de văi sau, mai curînd, de crăpături înspăimîntătoare la vedere.

Cum mai aveau încă cinci gîşte din cele aduse de la capul Bunei Speranţe, căpitanul le dădu drumul în acel loc unde hrana părea îmbelşugată şi nu le păştea vreo primejdie; nu se îndoia că se vor înmulţi şi că, în scurtă vreme, se vor răspîndi în întreg ţinutul; aceasta era de altfel intenţia cu care le lăsa.

La 27 aprilie vremea deveni ceţoasă. Dimineaţa, căpitanul, însoţit de Pickersgill şi de cei doi Forster, ieşi să cerceteze un golf zărit în ajun. După ce vîsliră vreo două leghe în interiorul lui, băgară de seamă că răspundea în mare de partea cealaltă şi că, pentru o corabie ce se îndrepta spre nord, el oferea o ieşire mai bună decît cea prin care veniseră. După această descoperire şi după un ospăţ îmbelşugat cu peşte fiert şi cu vînat înaripat, porniră spre corabie, pe al cărei bord ajunseră la ora unsprezece noaptea. În timpul expediţiei împuşcaseră nu mai puţin de patruzeci şi patru specii de păsări.

Corturile şi toate celelalte lucruri fiind încărcate pe bord, ridicară ancora la 28 aprilie şi, purtaţi de o briză uşoară, se îndreptară, prin golf, spre noua trecere.

În dimineaţa zilei de 11 mai ridicară ancora şi ieşiră în larg; pe la amiază, uscatul nu se mai vedea.

Ţinutul pe care îl vizitaseră era foarte muntos şi rar s-ar fi putut întîlni o privelişte mai aspră şi mai plină de

prăpăstii ; căci înăuntrul ţării nu zăreai nicăieri decît vîrfuri de munţi de înălţimi uluitoare şi stînci sterpe şi goale, prin locurile neacoperite cu zăpadă. Doar părţile mărginaşe de pe coasta mării şi insulele erau acoperite de păduri dese, care se întindeau aproape pînă la apă. Copaci de diferite soiuri, care se mai întîlnesc şi în alte părţi ale ţării, ar fi fost folositori, printre altele, constructorului de nave, dulgherului, tîmplarului de mobile.

Aici, ca şi în celelalte regiuni ale Noii Zelande, creşteau numeroşi copaci şi arbuşti aromatici, cei mai mulţi fiind înrudiţi cu mirtul ; dar, cu toată această diversitate, nici unul nu dădea roade bune de mîncat. Lianele-ferăstrău atingeau o lungime de optzeci de metri.

Solul, negru închis, îngrăşat vădit cu vegetale descompuse, era atît de afînat încît se afunda la fiecare pas. Cu excepţia culturilor de in sau de cînepă şi de alte cîteva plante, nu prea existau păşuni. În schimb, se găseau peşti din belşug în Dusky Bay. Pe cît erau de mulţi, pe atît erau de variaţi ; unii din ei puteau fi găsiţi şi pe coastele mai nordice, alţii însă erau superiori, îndeosebi cel pe care îl numiseră peştele-suveică ; după părerea celor mai mulţi de pe bord, el alcătuia cea mai aleasă hrană dăruită de mare. Se mai puteau întîlni scoici, midii, languste şi multe soiuri de moluşte.

Mai creşteau acolo şi cinci specii de raţe atît de diferite, că nici căpitanul Cook nu-şi amintea să le fi văzut în altă parte. Cea mai mare era cît o raţă moscată şi avea pene pestriţe foarte frumoase, datorită cărora o botezară „raţa pictată".

La 3—4 zile după sosire, în timp ce defrişau mici suprafeţe în pădure pentru a-şi aşeza corturile, cîţiva marinari zăriseră un patruped, dar cum descrierea unuia nu se potrivea cu a celuilalt, nu s-a putut stabili ce fel de vietate fusese. Totuşi erau de acord cu toţii că era cam cît o pisică de mare, avea picioarele scurte şi culoarea cenuşie. Unul dintre marinari, anume cel ce văzuse mai bine, susţinea că avea şi o coadă stufoasă şi că, din toate animalele pe care le cunoştea el, semăna mai mult cu şacalul.

Insectele cele mai dăunătoare erau musculiţele negre de nisip, extrem de numeroase şi neînchipuit de supărătoare. Se zice că, oriunde muşcau, provocau o umflătură şi o mîn-

cărime de nesuportat, care se transforma în cele din urmă în ulceraţii mici ca la variolă.

Localnicii din acest golf erau de aceeaşi rasă, vorbeau aceeaşi limbă şi practicau cam aceleaşi obiceiuri ca oamenii din celelalte părţi ale ţării. E greu de închipuit ce a putut determina trei sau patru familii (căci se pare că nu erau mai mulţi) să se depărteze într-atît de restul semenilor lor. Ba chiar aşa puţini cum erau, nu păreau să trăiască în deplină prietenie unii cu alţii.

După ce au părăsit Dusky Bay[1] s-au îndreptat spre strîmtoarea Regina Charlotte, unde nădăjduiau să întîlnească nava *Adventure*. În această călătorie nu li s-a întîmplat nimic deosebit sau demn de reţinut. Dar în după-amiaza zilei de 17 mai, cerul se acoperi pe neaşteptate de nori deşi şi întunecaţi ce păreau să prevestească vînt puternic. Îndată după aceea zăriră şase trombe marine. Patru se înălţară şi se risipiră între corabie şi uscat, a cincea era mai spre larg, iar a şasea se ivi mai întîi la o depărtare de două sau trei mile. Mişcarea ei progresivă nu era liniară, ci urma o traiectorie curbă; trecu la cincizeci de metri de pupă, fără ca să i se simtă efectul. Apreciară diametrul bazei acelei trombe ca fiind de vreo cincisprezece-optsprezece metri. Se înălţa ca un tub sau ca un corp colonar prin care apa sau aerul, ori amîndouă deodată, erau supte într-un curent spiral ce se ridica pînă în nori. Unii marinari susţineau că în tromba cea mai apropiată de ei ar fi văzut o pasăre, ce se învolbura ca fluturarea unei flamuri, în timp ce era împinsă în sus. Mişcarea ascendentă a păsării şi alte cîteva fapte arată foarte limpede că trombele sînt pricinuite de vîrtejuri de vînt şi că apa din ele este aspirată în sus cu putere; deci nici vorbă că ar coborî din nori, cum se presupune de obicei. Ivirea unei trombe se vesteşte printr-o puternică agitaţie şi umflare a apei; apoi

[1] „Ploile dese şi grele de aici fac ca ţinutul să fie cîteodată foarte neplăcut; dar aceasta este a treia mea călătorie în jurul lumii şi nu-mi pot aminti de nici o regiune care să nu fi avut şi vreo latură neplăcută; de aceea socotesc că Dusky Bay, în ochii unei cete de fîrtaţi lihniţi de foame după o traversare lungă pe mare, este totuşi unul dintre cele mai plăcute locuri prin care am trecut vreodată. Oamenii noştri sînt sănătoşi şi cu voie bună, datorită cred eu, în mare măsură, căpitanului Cook, care veghează riguros asupra curăţeniei şi asupra tuturor celorlalte chestiuni în legătură cu buna lor stare". (Extras din *Jurnalul de bord al locotenentului Clerke — Arhivele Amiralităţii, Whitehall*). — N. A.

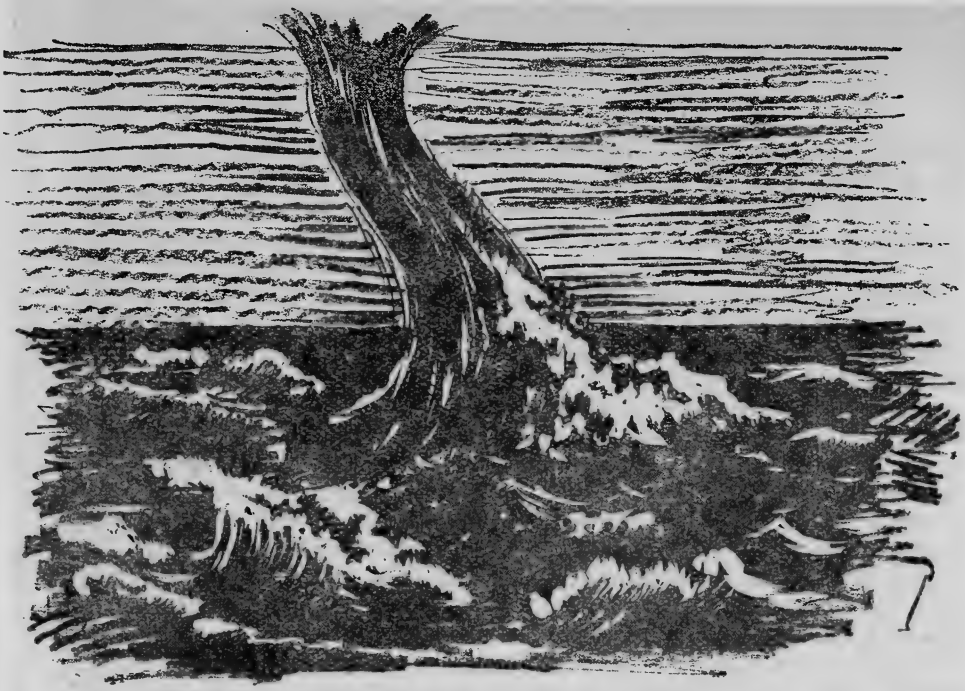

TROMBĂ MARINĂ

începe să se ridice o coloană rotundă sau un tub format din norii de deasupra, care coboară aparent pînă se unesc cu apa zbuciumată de dedesubt. Căpitanul Cook spune *aparent,* deoarece el crede că nu așa se petrec lucrurile în realitate ; dimpotrivă, coloana s-ar forma din apa clocotitoare de dedesubt și ar începe să se urce deși nu se poate vedea, fiind fie prea mică, fie prea subțire. În clipa în care devine vizibilă, diametrul ei aparent crește destul de mult ; apoi descrește și, în cele din urmă, se rupe sau dispare în partea inferioară. Curînd după aceea marea de dedesubt se liniștește, iar coloana se retrage încetul cu încetul spre nori, unde se risipește.

În zorii zilei de 18 mai ajunseră în dreptul strîmtorii Reginei Charlotte unde întîlniră și recunoscură nava *Adventure* după semnalele pe care le făcea ; acest eveniment îi umplu pe toți de o mare bucurie. La amiază sosi pe bord locotenentul Kempe de pe *Adventure ;* de la el aflară că se găseau acolo de vreo 6 săptămîni. Pe seară izbutiră să ancoreze în Ship Cove [1], aproape de *Adventure.* Căpitanul Furneaux se urcă

[1] Ungherul corăbiilor. — N. T.

pe bordul corăbiei *Resolution* și dădu căpitanului Cook raportul asupra celor întîmplate după despărțire.

„În dimineața zilei de 7 februarie 1773, vîntul schimbător împinsese deasupra o negură foarte deasă făcîndu-i să piardă din ochi vasul *Resolution,* care-i depășise cu vreo două mile. Curînd au început să audă bubuituri de tun și, cîrmind în direcția din care li se părea că vin, au tras și ei fără încetare încărcături de două kilograme la fiecare jumătate de oră, fără însă a primi vreun răspuns. Pe seară vîntul a început să sufle puternic risipind în răstimpuri ceața, dar *Resolution* nu se zărea nicăieri, lucru care-i umplu de neliniște. Au navigat atunci în volte în lungul și-n latul locului unde o văzuseră pentru ultima oară, conform înțelegerii pentru cazurile de despărțire ; dar în ziua următoare o năprasnică furtună și vremea cețoasă i-a silit să se oprească, împiedicîndu-i să mai ajungă în locul de unde plecaseră. Apoi, timp de trei zile au rămas prin împrejurimi ; în cele din urmă, părăsind orice speranță de revedere, s-au îndreptat spre cartierul de iarnă, la o mie patru sute de leghe depărtare, pe o mare cu totul necunoscută și cu insuficientă provizie de apă, din care cauză au fost nevoiți să reducă rația la un litru pe zi. Numeroase păsări de mare i-au întovărășit tot drumul și deseori au văzut marsuini.

„La 1 martie s-au îndreptat spre pămîntul care pe hărțile lor se numea Țara lui Van Diemen ; pe atunci se presupunea că acest ținut ar fi unit de Noua Olandă.

„La 9 martie au zărit uscat, la vreo opt sau nouă leghe, în spre nord-nord-est. Părea destul de puțin înalt, și în apropierea mării, deluros, și acoperit de păduri ; dar n-au văzut locuitori.

„Dimineața de 10 martie era liniștită ; aflîndu-se la vreo patru mile de uscat, au trimis cuterul cel mare cu locotenentul secund ca să caute un liman sau un golf potrivit. Dar curînd s-a pornit un vînt atît de tare încît, în mai multe rînduri, au făcut bărcii semnalul de întoarcere ; cum nici nu o vedeau, nici nu auzeau vreun zgomot din partea ei, i-a cuprins neliniștea, deoarece se iscase întretimp și o hulă foarte puternică. Spre marea lor mulțumire, cei cu barca s-au întors teferi după prînz. Debarcaseră, deși foarte anevoie, și observaseră mai multe locuri prin care trecuseră indigenii ; unul,

după urmele de foc, părea părăsit de curînd. Vremea neprielnică îi silise însă să se înapoieze fără să cerceteze ţinutul în amănunţime şi fără să fi găsit un loc de ancorare.

„La 16 martie au trecut de insulele pe care Tasman le botezase Maria's Islands [1] şi care păreau că fac corp comun cu continentul. Deşi ţinutul era mult mai atrăgător, jos şi neted, n-au mai găsit nici urmă de liman sau golf în care ar fi putut ancora în siguranţă o corabie.

„Ajutaţi de o uşoară briză de nord-vest, în dimineaţa de 5 aprilie s-au îndreptat spre răsărit, către strîmtoarea Charlotte, iar la 6 aprilie în faţa lor se deschidea strîmtoarea. În timp ce navigau într-acolo, au putut deslusi crestele înalte ale munţilor acoperite de zăpezi eterne. La data de 7 aprilie au ancorat în Ship Cove, într-o apă de şaisprezece metri adîncime.

„Timp de două zile au curăţat un luminiş pe insula Motuara, în vederea înălţării corturilor pentru cei bolnavi, pentru cei ce dregeau pînzele şi pentru dogari.

„La 9 aprilie au primit vizita a şaisprezece indigeni veniţi cu trei pirogi ; ca să-i hotărască să aducă peşte şi alte merinde, le-au dat mai multe daruri de care băştinaşii au părut foarte încîntaţi. Un marinar, văzînd la indigeni un obiect înfăşurat cu grijă, avusese curiozitatea să-l cerceteze şi a descoperit cu surprindere că era capul unui om de curînd ucis. Indigenii, temîndu-se să nu le fie luat cu forţa şi dîndu-şi parcă seama de grozăvia canibalismului lor, încercau să-l ascundă şi să se dezvinovăţească.

Pomeneau des de Tupia şi cînd li s-a spus că a murit, cîţiva dintre ei păreau foarte mîhniţi ; în măsura în care se puteau înţelege, căutau să afle dacă fusese ucis sau pierise de moarte naturală. Întrebările pe care le puneau arătau limpede că făceau parte din tribul pe care îl cunoscuse şi căpitanul Cook. După-amiază au revenit cu peşte şi cu rădăcini de ferigă ; le-au schimbat pe cuie şi pe alte mărunţişuri.

„În dimineaţa următoare un număr de aproape şaizeci de băştinaşi au apărut în cinci pirogi duble ; în fruntea lor se afla — după cum se putea presupune — căpetenia. Au oferit scule de război, securi de piatră şi îmbrăcăminte ;

[1] Insulele Mariei. — N. T.

doreau cuie și sticle vechi pe care puneau mare preț. Cîțiva au urcat pe bord și marinarii văzură că nu era ușor să-i dea jos cu frumosul, dar la apariția unei puști cu o baionetă în vîrf, nimeriră foarte repede înapoi în pirogile lor.

„La 11 mai navigatorii noștri simțiră două zguduituri serioase de cutremur, care însă nu le pricinuiră nici o stricăciune. La 17 mai avură bucuria de a zări apărînd în dreptul deschiderii strîmtorii, corabia *Resolution*".

Acestea ar fi, pe scurt, întîmplările trăite de căpitanul Furneaux în cursul unei absențe de paisprezece săptămîni.

Căpitanul Cook, știind că în strîmtoarea Reginei Charlotte se găsesc iarbă antiscorbutică, țelină și alte legume, porunci ca în fiecare dimineață înainte de dejun, aceste plante să fie fierte cu grîu și supă — iar la prînz cu mazăre și supă ; experiența îl învățase că legumele astfel pregătite sînt binefăcătoare pentru înlăturarea tuturor soiurilor de tulburări scorbutice.

În dimineața zilei de 20 mai a trimis pe țărm oaia și berbecul care mai rămăseseră din turma luată de la capul Bunei Speranțe cu gîndul de a-i lăsa aici. Apoi au vizitat grădinile în care căpitanul Furneaux pusese să se semene diferite plante ; le mergea atît de bine încît, dacă indigenii le-ar îngriji, le-ar putea fi de mare folos.

La 22 mai dimineața, oaia și berbecul aduși cu atîta grijă și greutate au fost găsiți morți ; păscuseră probabil vreo iarbă otrăvitoare. Și astfel se spulberară într-o clipă speranțele de a îmbogăți această țară cu turme de oi. Spre amiază primiră, pentru prima oară de cînd sosiseră, vizita cîtorva indigeni, care prînziră cu ei, și care mîncară zdravăn.

În dimineața zilei de 24 mai întîlniră o pirogă încăpătoare care purta paisprezece—cincisprezece oameni. Una dintre primele întrebări pe care le-au pus aceștia a fost în legătură cu Tupia, cel adus din Otaheite în călătoria precedentă ; se arătară mîhniți la vestea că murise.

Unul dintre ei îl luă pe căpitanul Cook de o parte și îi arătă niște cartofi plantați de Fannen, *master*-ul navei *Endeavour*. Nu încăpea îndoială că le mersese foarte bine, între timp, iar indigenul păru atît de încîntat, că din proprie inițiativă începu să-i prășească. Apoi îl duseră și în celelalte grădini și-i arătară napii, morcovii și păstîrnacul ; aceste

CANIBALI DIN NOUA ZELANDĂ CU TROFEE DE VRĂȘMAȘI ATÎRNATE DE GÎT

rădăcinoase, împreună cu cartofii, le vor fi mai de folos lor, indigenilor, decît orice alte legume cultivate de ei ; și, pe deasupra, nici nu era greu să-și facă o idee despre avantajele lor ; destul să le comparăm cu cele pe care le cunoșteau ei înșiși.

Două sau trei familii de indigeni se statorniciră în apropierea corăbiilor, îndeletnicindu-se zilnic cu pescuitul și aprovizionîndu-i pe europeni cu produsele trudei lor ; rezultatele se simțiră curînd, căci erau pescari mult mai pricepuți decît englezii.

Corăbiile fiind aproape gata de plecare, căpitanul Cook trimise la 2 iunie o pereche de capre pe țărm. Iar pe coasta

din Cannibal Cove [1], căpitanul Furneaux debarcă un vier și două scroafe fătătoare, așa încît puteau spera ca dobitoacele să se înmulțească, dacă nu le vor nimici indigenii înainte de a se sălbătăci ; căci, după aceea, nu mai era pericol.

În zorii dimineții următoare, cîțiva băștinași aduseră o însemnată cantitate de pește. Unul dintre ei îi dădu de înțeles căpitanului Cook că ar dori să primească o cămașă albă, pentru fiul său și i se făcu pe plac. Băiatul era atît de încîntat de noua sa îmbrăcăminte, încît străbătea corabia în lung și în lat, arătîndu-se oricui îi ieșea în drum. Libertatea ce și-o îngăduise l-a jignit pe Moș Will, țapul care-i dădu brînci cu coarnele de-l trînti pe spate pe punte. Și Will ar fi repetat lovitura dacă cineva din echipaj n-ar fi sărit în ajutorul băiatului. Accidentul i se păru însă acestuia de nereparat. Își murdărise cămașa și-i era teamă să mai apară în fața tatălui său în cabină ; în cele din urmă, îl aduse Forster și atunci băiatul începu o poveste cu văicăreli despre Goury, cîinele cel mare (căci așa numeau băștinașii toate patrupedele de pe bord) și nu se domoli decît după ce i s-a spălat și uscat cămașa.

Pe la ora nouă se ivi o pirogă mare dublă, în care erau douăzeci—treizeci de oameni. Indigenii de pe bord părură foarte îngrijorați, spunînd că aceștia erau dușmanii lor. Doi dintre ei, unul cu o suliță, celălalt cu o secure de piatră în mînă, se cățărau pe lanțurile de la pupă și, de acolo, își sfidau inamicii în timp ce ceilalți de pe bord se repezeau în piroga lor și se îndreptau spre țărm, probabil pentru a-și pune la adăpost femeile și copiii.

Indigenii nou-veniți urcară și ei pe bord și se purtară foarte pașnic. Curînd începură tîrgul cu marinarii. Era cu neputință să-i împiedici de a-și da hainele de pe ei pe adevărate nimicuri. De aceea căpitanul Cook se văzu nevoit să-i izgonească mai curînd decît ar fi vrut.

În timpul ședерii în strîmtoare, căpitanul Cook a observat că a doua lor vizită în această țară nu ajutase la îmbunătățirea moravurilor băștinașilor. Dimpotrivă, bărbații deveniseră mai lacomi, iar femeile mai puțin virtuoase.

---

[1] Golful Canibalilor. — N. T.

În ziua de 7 iunie, la ora patru dimineața, vîntul fiindu-le prielnic, desfăcură legăturile, iar la ora șapte ridicară ancora și porniră la drum alături de *Adventure*[1].

Nimic mai de seamă nu surveni pînă la 29 iunie, cînd căpitanul Cook fu înștiințat că izbucnise boala printre marinarii vasului *Adventure*, știre care se adeveri din plin. Bucătarul vasului murise și vreo douăzeci din cei mai buni oameni erau la pat, doborîți de scorbut și de diaree[2]. În aceeași vreme pe lista bolnavilor de pe *Resolution* nu se găseau decît trei oameni, dintre care doar unul suferea de scorbut. Totuși, mai tîrziu începură și alții să prezinte simptome ale acestei boli ; au fost deci puși la dietă de verdețuri, marmeladă de morcovi și un fel de magiun de coji de lămîie și portocale.

Ca să poți introduce un nou aliment printre marinari, oricît de mult ar fi spre binele lor, este nevoie atît de pilda cît și de autoritatea comandantului ; fără aceste condiții, inovația ar fi părăsită înainte ca echipajul să-i simtă binefacerile. Multora, ofițeri ca și marinari, nu le plăcuseră la început țelina, iarba antiscorbutică și celelalte verdețuri fierte cu mazăre și grîu ; cîțiva au refuzat chiar să le mănînce. Dar, cum hotărîrea căpitanului Cook nu slăbi în urma acestor împotriviri, încăpățînarea lor se toci cu încetul pînă ajunseră să mănînce cu plăcere verdețurile.

Boala echipajului navei *Adventure* îi sili să ia calea cea mai scurtă spre Otaheite, unde erau siguri că pot găsi hrana proaspătă de care aveau nevoie. Își urmară deci drumul spre apus și, la ora șase seara zăriră, din vîrful catargului pămînt

---

[1] Corăbiile fiind pregătite pentru larg, căpitanul Cook hotărî să ajungă pînă pe la 46° latitudine sudică, deși erau în plină iarnă australă. „Speram cel puțin, spune el, să pot arăta posterității că aceste mări sînt navigabile și că este posibil să se continue explorările chiar în miezul iernii". — N. A.

[2] „La ora nouă am coborît barca și am trimis-o pe bordul corăbiei *Adventure*. Ea s-a înapoiat curînd, aducîndu-ni-l pe locotenentul Kempe, căci căpitanul nu se simțea bine.

Kempe îmi dădu vestea foarte neplăcută că marinarii de pe corabia sa erau grav bolnavi, că peste douăzeci de oameni căzuseră la pat din cauza scorbutului și că cu cîteva zile mai înainte fusese înmormîntat bucătarul, care pierise în urma aceleiași blestemate boli. (Extras din *Jurnalul locotenentului Clerke — Arhivele Amiralității, Whitehall*). — N. A.

înspre sud-vest. Căpitanul Cook îl numi *Doubtful Island* [1], dar atingerea unui loc unde să poată face rost de merinde proaspete era la ora aceea un ţel mai important decît descoperirile.

La 12 august în zori uscatul se ivi drept în faţa lor, la vreo două mile depărtare, aşa că lumina zilei îi înştiinţă doar în ultimul moment de primejdia spre care înaintau. Pămîntul acesta se dovedi a fi tot o insulă din cele joase, pe jumătate inundată, sau mai degrabă un banc mare de corali, de vreo douăzeci de leghe în circumferinţă, căruia îi dădură numele căpitanului Furneaux.

În dimineaţa următoare, la ora patru, ridicară pînzele şi, în zori, deslușiră o altă insulă joasă ce primi numele de *Adventure*. Bougainville a botezat pe drept cuvînt acest şirag de insule joase, inundabile, Arhipelagul Primejdios [2]. Calmul mării le îngăduia îndeajuns să-şi dea seama că erau împresuraţi de insule şi că trebuiau să înainteze cu mare luare aminte, îndeosebi noaptea.

În ziua de 15 august, la ora cinci dimineaţa, zăriră insula Osnaburg sau Maitea [3], descoperită de căpitanul Wallis. Se opriră prin urmare, aşteptînd să-i ajungă din urmă *Adventure* pentru a înştiinţa pe căpitanul Furneaux că, înainte de a merge la Matavia, aveau de gînd să pătrundă în golful Oaiti-piha din Otaheite ca să ia de acolo cît mai multe merinde. Apoi ridicară pînzele şi, pe la ora şase seara, zăriră insula înspre apus.

De îndată ce se apropiară de coastă, veniră din toate părţile localnici, aducînd în pirogi peşte, nuci de cocos şi alte fructe, pe care le schimbară pe cuie şi mărgele. Cei mai mulţi îl recunoscură pe căpitanul Cook şi întrebară de Banks şi de ceilalţi tovarăşi ai săi din călătoria precedentă, dar nimeni nu întrebă de Tupia.

Fiind în vecinătatea unui recif, mareea puternică şi calmul desăvîrşit îi ameninţau în fiecare clipă cu naufragiul. Au încercat toate mijloacele ca să iasă din încurcătură, dar totul a fost în zadar, pînă cînd o adiere uşoară dinspre uscat împinse lin corabia îndărăt, în largul mării, dar cu destule pierderi şi stricăciuni.

---

[1] Insula Îndoielii. — N. T.
[2] Supranumele arhipelagului Tuamotu. — N. T
[3] Insulă din Arhipelagul Tuamotu. — N. T.

Iată-i deci din nou teferi pe mare, după ce scăpaseră ca prin urechile acului de primejdia de a fi zdrobiți chiar de insula la care, cu cîteva zile înainte, doriseră atît de fierbinte să ajungă. Din fericire lipsa de vînt, după ce-i vîrîse în bucluc, se menținea, căci dacă briza mării s-ar fi pornit ca de obicei, *Resolution* ca și *Adventure* ar fi fost fără îndoială pierdute.

În timp ce se aflau în această situație grea, cîțiva băștinași veniră pe bordul corăbiilor. Dar păreau nesimțitori la pericol; nu arătau nici uimire, nici bucurie, nici teamă cînd se izbeau corăbiile; le părăsiră puțin înainte de apusul soarelui, cu totul nepăsători.

În dimineața zilei de 17 august ancorară în golful Oaitipiha la două lungimi de cablu de țărm; amîndouă vasele erau înțesate de indigeni, care aduseseră cu ei nuci de cocos, banane, mere, batate[1] și diverse rădăcini, pe care le-au schimbat pe cuie și mărgele. Căpitanul Cook dărui celor care se intitulau căpetenii cămăși, securi și mai multe alte obiecte. Ei făgăduiră în schimb să aducă porci și găini, dar nu se ținură de cuvînt și — probabil — nici nu avuseseră vreodată de gînd s-o facă.

Mulți dintre cei ce-și spuneau *iri* sau căpetenii urcară pe bord, unii ca să capete daruri, alții să șterpelească ceea ce le-ar fi fost la îndemînă. Un asemenea *iri* a stat în cabina căpitanului aproape o zi întreagă, primind daruri pentru el și pentru toți prietenii lui, care nu erau puțini la număr. În cele din urmă a fost surprins luînd lucruri ce nu-i aparțineau și înmînîndu-le altora de pe coridor. Numeroase plîngeri asemănătoare pe care echipajul le adresă căpitanului, îl deciseră pe acesta să izgonească indigenii de pe corabie. Oaspetele din cabină se grăbi să plece. Purtarea lui îl scosese pe căpitan din răbdări; era atît de supărat, încît cînd indigenul ajunsese la oarecare depărtare de navă, trase două focuri peste capul lui; acesta își părăsi piroga și sări în apă. Căpitanul trimise atunci o barcă să captureze luntrea și porunci să se tragă de-a lungul coastei, cu un tun mare încărcat cu gloanțe, fapt care pricinui retragerea tuturor băș-

[1] Gen de *Dioscoriacee*, plantă agățătoare cu rădăcină foarte mare, în formă de morcov, avînd gust asemănător cartofului. — N. T.

tinașilor de pe țărm. După cîteva ore însă erau din nou prieteni la toartă.

Abia în seara aceleiași zile întrebară de Tupia — și numai vreo doi—trei. Îndată ce aflară cauza morții lui, se arătară mulțumiți de explicație deși nu arătau că s-ar fi neliniștit cîtuși de puțin dacă moartea lui Tupia ar fi fost prilejuită de altceva decît de boală.

Nimic demn de remarcat nu s-a mai întîmplat pînă în seara de 20 august, cînd unul dintre indigeni a luat-o la sănătoasa cu pușca gărzii de pe țărm. Căpitanul Cook, care fusese de față cînd s-a petrecut furtul, trimise cîțiva oameni să-l prindă ; dar încercarea ar fi fost zadarnică dacă nu săreau pe loc și cîțiva băștinași în urmărirea hoțului. Ei îl doborîră, îi smulseră pușca și o aduseră îndărăt. Desigur că ei au luat parte la prinderea hoțului mai mult de frică decît din principiu ; merită totuși să fie prețuiți pentru acest act de dreptate.

Pe seară, căpitanul Cook a fost înștiințat că Uahitua sosise în vecinătate și că dorea să-l vadă. Se hotărî prin urmare să mai aștepte o zi pentru a avea o întrevedere cu acest conducător. Ieși deci a doua zi dis-de-dimineață, însoțit de căpitanul Furneaux, de Forster și de mai mulți indigeni. Îl găsiră pe Uahitua așezat pe un scaun, înconjurat de oamenii săi. Căpitanul și cu principele se recunoscură reciproc de la prima privire, deși nu se mai văzuseră din 1769. Pe vremea aceea nu era decît un băiețandru și purta alt nume, dar după moartea tatălui său își luase titlul actual.

După primul schimb de saluturi și după ce căpitanul se așeză pe același scaun cu el, iar ceilalți însoțitori pe pămînt, Uahitua începu să întrebe, spunîndu-le pe nume, de diferitele persoane care luaseră parte la călătoria anterioară. Ținu apoi să știe cît de lungă va fi șederea lor acolo, iar cînd căpitanul Cook îl înștiință că vor pleca a doua zi, păru mîhnit și-i ceru să mai rămînă cîteva luni ; în cele din urmă se învoiră pentru cinci zile ; iar principele făgădui că în acest răstimp vor avea porci din belșug.

Tot timpul cît stătură acolo, nu-i îngădui căpitanului Cook să plece de lîngă el, de pe scaun. În sfîrșit, își luară rămas bun, căci era timpul să se înapoieze pe bord pentru prînz. Ca urmare a acestei întrevederi, navigatorii primiră atîta carne proaspătă de porc încît ajunse pentru masa

echipajelor de pe ambele corăbii. În zorii zilei de 24 august ridicară pînzele în bătaia unei uşoare brize de uscat.

Fructele obţinute ajutară mult la vindecarea bolnavilor de pe *Adventure*. Mulţi dintre cei ce se simţeau atît de rău, că nici nu se puteau mişca neajutaţi, se îndreptaseră în acest scurt răstimp aşa de mult, încît puteau să se plimbe singuri. Chiar în seara aceleiaşi zile sosiră în golful Matavia.

Nici nu ancoraseră încă şi punţile erau înţesate de băştinaşi ; căpitanul Cook îi recunoscu pe mulţi, iar ei îl ţineau minte aproape toţi. O mare mulţime de oameni, printre care şi Otu, regele lor, se adunase pe ţărm. Căpitanul se pregătea tocmai să-i facă o vizită regelui, cînd află că acesta plecase la Oparri.

La 26 august exploratorul nostru purcese spre Oparri însoţit de căpitanul Furneaux, de Forster şi de alţii. Imediat ce debarcară, fură conduşi la Otu, pe care-l găsiră aşezat pe pămînt la umbra unui copac, înconjurat de o mulţime imensă. După primele urări, căpitanul îi dărui din obiectele ce-şi închipuia că ar avea mai mare preţ în ochii lui, ştiind prea bine că n-avea decît de cîştigat de pe urma prieteniei cu acest om. Mai făcu daruri multora dintre cei apropiaţi lui Otu, iar ei oferiră în schimb pînzeturi ; căpitanul le refuză însă, spunîndu-le că darurile sale erau dovezi de prietenie. Regele întrebă de Tupia şi, numindu-i pe fiecare în parte, de toţi cei ce însoţiseră pe căpitan în călătoria precedentă. Le făgădui cîţiva porci pentru ziua următoare, dar se lăsă greu pînă să primească să vină în vizită pe bord. Spunea că-i este teamă de tunuri ; într-adevăr, toate faptele sale arătau că era o fire timidă. Avea vreo treizeci de ani, cam un metru optzeci înălţime şi era bine făcut, arătos, chipeş. Toţi supuşii, pînă şi părintele său, stăteau descoperiţi în faţa lui, cu capul şi umerii goi, fără nici un fel de îmbrăcăminte mai sus de piept.

La 27 august Otu, însoţit de un numeros alai, le făcu o vizită. Trimisese mai întîi pe corabie uriaşe cantităţi de pînză, fructe, un porc şi doi peşti mari ; după oarecare parlamentări, se hotărî să vină el însuşi, cu sora lui, un frate mai tînăr şi cîţiva însoţitori. Printre darurile împărţite cu acest prilej, căpitanul Furneaux îi oferi regelui o frumoasă pereche de caprine — ţap şi capră — cu nădejdea că se vor înmulţi.

LOCUITOR DIN OTAHEITE

În zorii zilei de 28 august primiră din nou în vizită pe Otu, care aducea multă pînză, un porc și niște fructe. Sora lui, care-l însoțea, și cîțiva curteni urcară pe bord ; dar el, împreună cu alții, merse pe *Adventure*, cu daruri asemănătoare pentru căpitanul Furneaux. Curînd reveni cu acesta pe bordul corăbiei *Resolution*, unde căpitanul Cook îi oferi o frumoasă răsplată pentru darul adus, îmbrăcîndu-i sora cu ce avea mai bun. În momentul în care Otu intra în cabină, Ereti și cîțiva dintre prietenii lui stăteau jos ; dar cum îl văzură intrînd, își desfăcură în grabă la piept veșmintele cu care erau îmbrăcați. Aceasta era singura cinstire ce i-a fost arătată, căci nici nu s-au sculat de pe scaune, nici n-au făcut vreun alt gest de respect. Cînd regele socoti că venise momentul să plece, fu condus pînă la Oparri într-o barcă ; ajunși pe țărm, căpitanul Cook îi desfătă, pe el și pe cei din alai, cu cimpoaiele (după ale cărui sunete se prăpădeau) și cu dansuri executate de marinari. La rîndul său Otu porunci și el unora dintre supușii săi să danseze, dar dansul lor era alcătuit mai ales din răsuceli acrobatice.

În dimineața următoare făcură o excursie la Oparri spre a înapoia vizita lui Otu. Îi dăruiră tot felul de lucruri nemaivăzute de el, de pildă o sabie lată ; la vederea ei se înfricoșă însă atît de tare, încît căpitanul Cook cu greu îl putu hotărî s-o primească și să și-o prindă la cingătoare, unde de altminteri n-a rămas prea mult, căci porunci repede să fie luată și dusă din văzul său.

Curînd după aceea, oaspeții au fost poftiți la teatru, unde s-a reprezentat o piesă dramatică cuprinzînd și dansuri și comedie. Executanții erau cinci bărbați și o femeie, care nu era alta decît sora regelui. Orchestra era formată doar din trei tobe. Întreaga reprezentație a durat cam două ore și, în general, a fost bine regizată. Englezii n-au izbutit să descopere înțelesul piesei jucate. O parte părea adaptată actualității, deoarece se rostea des numele căpitanului Cook. În schimb, alte părți n-aveau cu siguranță nici cea mai mică legătură cu el. Costumul de dans al femeii era foarte frumos, fiind împodobit cu ciucuri de pene care îi atîrnau de la brîu în jos. La sfîrșit regele își luă rămas bun de la căpitanul Cook, oferindu-i în dar fructe și pești.

Nimic deosebit nu se mai întîmplă pînă la ora zece seara cînd, pe neașteptate, auziră un strigăt : ucigașii ! O mare larmă se iscă pe țărm, aproape de fundul golfului, la oarecare depărtare de tabără. Căpitanul Cook, temîndu-se ca scandalul să nu fi fost pricinuit de unii dintre oamenii săi, armă pe dată o barcă și o trimise pe coastă ; ea se întoarse curînd, aducînd trei soldați și un marinar. De asemenea au fost ridicați și băgați la arest încă vreo cîțiva de pe *Adventure*. În dimineața următoare, căpitanul porunci să fie pedepsiți fiecare după vina sa. Totuși nu putu afla ce încălcări săvîrșiseră, căci cei învinuiți nu vrură să mărturisească nimic. Indigenii însă se speriaseră așa de tare, încît fugiseră în puterea nopții din locuințele lor, răspîndind panica pe mai multe mile de-a lungul coastei. Cînd, după înțelegerea din ajun, căpitanul Cook merse în aceeași dimineață să-l vadă pe Otu, îl găsi mutat sau, mai degrabă, refugiat la multe mile de locul reședinței sale anterioare. Și acolo chiar, navigatorul a fost silit să aștepte cîteva ore pînă să-l poată vedea măcar ; iar cînd, în sfîrșit, dădu ochii cu el, regele se plînse de scandalul din timpul nopții.

Știind că aceasta va fi ultima sa vizită, căpitanul Cook luase cu el un dar potrivit cu acest prilej. Îi dădu deci printre altele și trei oi aduse de la Cap, pe care Otu le mai văzuse și le ceruse. Regele se bucură mult, deși nu prea avea ce foloase să tragă de pe urma lor, căci erau numai berbeci castrați. Darurile primite în cursul acestei întîlniri izbutiră să-i risipească spaima și-i deschiseră într-atît inima, încît trimise după trei porci, pe care îi oferi la rîndul său.

Apoi călătorii își luară rămas bun, înștiințîndu-l că a doua zi urmau să părăsească insula. Regele, foarte mișcat de această știre, îmbrățișă de mai multe ori pe căpitan.

La 1 septembrie corăbiile desfăcură odgoanele. Cu cîteva ore înainte de a înălța pînzele, sosi un tînăr care se rugă să fie luat cu ei, lucru pe care căpitanul îl încuviință; se mai oferiră și alții, dar căpitanul Cook îi refuză. Tînărul ceru un topor și un cui lung pentru tatăl său care-l însoțise pe bord. După înmînarea obiectelor, cei doi băștinași se despărțiră chiar în clipa înălțării pînzelor, părînd mai degrabă doi străini, nu tată și fiu. Nepăsarea aceasta trezi bănuieli cu privire la înrudirea lor și ele se întăriră mai mult cînd, după ieșirea din golf, se alătură de corabie o pirogă, ai cărei ocupanți cerură în numele lui Otu, predarea tînărului. Șiretenia era acum străvezie: tînărul făcuse propunerea doar pentru a stoarce daruri de la căpitan. Îl făcură deci să înțeleagă că dacă nu înapoiază toporul și cuiul nu va fi lăsat să plece. Cum obiectele se aflau pe țărm, tînărul a fost luat în călătorie, lucru care nu părea să-l nemulțumească prea mult, deși-i dădură lacrimile cînd își văzu țara dispărînd la pupă.

Îndată ce ieșiră în larg, se îndreptară spre insula Huaheine, unde aveau de gînd să facă escală; în dimineața zilei de 3 septembrie ancorară în golful de la Ouharre. După ce asigurară corăbiile, cei doi căpitani debarcară, fiind întîmpinați cu cea mai mare căldură de indigeni. Le împărțiră cîteva daruri, pentru ca pe loc băștinașii să aducă și ei pe țărm porci, găini, cîini și fructe, pe care le schimbară de bunăvoie pe securi, cuie și mărgele. După puțin timp se deschisese și pe bordul corăbiei un tîrg asemănător, așa că navigatorii noștri se mîngîiau cu gîndul că vor fi aprovizionați din belșug cu carne proaspătă de porc și cu orătănii, lucru nu se poate mai bine venit pentru niște oameni în situația lor.

În zorii zilei următoare, locotenentul Pickersgill porni cu un cuter ca să ia parte la un tîrg ce avea loc înspre capătul de miazăzi al insulei. El o văzuse pe Oberea în cursul şederii lor la Otaheite ; regina îmbătrînise între timp şi acum era săracă. Trimise şi căpitanul Cook un grup de oameni să tîrguie pe ţărm, în apropierea corăbiilor, ba chiar îi însoţi pentru a supraveghea ca lucrurile să se desfăşoare bine, de la primele schimburi, ceea ce era foarte important.

La 4 septembrie căpitanul Cook dori să se ducă la regele Ori, dar i se răspunse că acesta va veni el însuşi să-l vadă ; într-adevăr regele apăru curînd şi se aruncă de gîtul căpitanului, îmbrăţişîndu-l. Fără nici o urmă de ceremonie, lacrimile ce şiroiau din belşug pe venerabilii săi obraji zbîrciţi grăiau îndeajuns în limba inimii sale. Îi prezentă apoi pe prietenii lui, cărora li se făcură daruri. La rîndul său, regele dărui englezilor un porc şi o cantitate de pînză, făgăduind să le împlinească toate dorinţele.

Bunul bătrîn, însoţit de cîţiva prieteni, le mai făcu o vizită în zorii zilei de 5 septembrie, aducînd cu el un porc şi fructe. Dărnicia lui mergea chiar pînă la a trimite zilnic şi fără greş cele mai bune fructe şi rădăcini, în mare cantitate şi gata pregătite pentru masa căpitanului Cook. Locotenentul Pickersgill se întoarse pe seară cu douăzeci şi opt de porci ; iar pe ţărm şi pe lîngă corabie se cumpăraseră de vreo patru ori pe atît.

A doua zi, localnicii se îmbulzeau aducînd porci, orătănii şi fructe cu care încărcară două bărci. Ori însuşi le dădu un porc mare şi o cantitate de fructe. El şi căpitanul Cook se socoteau prieteni după toate datinele băştinaşilor ; iar regele părea să creadă că legătura dintre ei nu putea fi tulburată de faptele altor persoane.

La data de 7 septembrie, dis-de-dimineaţă, în timp ce navele îşi desfăceau odgoanele, căpitanul Cook însoţit de căpitanul Furneaux şi de Forster merse la Ori în vizită de despărţire. Îi duceau în dar felurite lucruri nu numai preţioase ci şi folositoare. Îi mai lăsară de asemenea şi plăcuţa cu inscripţia pe care o păstrase din călătoria precedentă, precum şi o altă mică placă de aramă, pe care erau săpate cuvintele : „Au ancorat aici corăbiile britanice *Resolution* şi *Adventure,* septembrie 1773", împreună cu cîteva medalii, toate puse într-o pungă ; căpetenia indigenilor făgădui s-o

păstreze cu grijă și s-o arate primei corăbii care ar mai sosi pe insulă. Le dărui apoi, la rîndul său, un porc și le încărcă barca de fructe ; după aceea își luară cu toții rămas bun, iar bunul și bătrînul șef îmbrățișă din nou cu lacrimile în ochi pe căpitanul Cook.

În cursul scurtei lor șederi pe mica dar rodnica insulă Huaheine, făcuseră rost pentru cele două corăbii de nu mai puțin de trei sute de porci, pe lîngă păsări și fructe ; dacă ar mai fi rămas aici ar fi primit și mai mult, căci belșugul departe de-a fi secat, părea tot atît de mare ca altădată.

Înainte de a părăsi insula, căpitanul Furneaux se învoi să primească pe bordul corăbiei sale pe un tînăr numit Omai, născut în Ulietea, unde avusese oarecare avere pe care i-o furaseră însă cei din Bola-bola. Căpitanul Cook se miră că amicul său își luase pe cap un asemenea om care, după părerea sa, nu era un reprezentant strălucit al băștinașilor acestor fericite insule, căci nu se situa nici mai presus de alții prin naștere sau prin vreun rang cîștigat, și nici nu se deosebea prin statură, înfățișare sau culoarea feței. Dar, după sosirea sa în Anglia, căpitanul Cook recunoscu că greșise și se convinse că nici un alt indigen nu s-ar fi purtat mai frumos în Europa. „Omai, observă căpitanul, înțelege totul de minune, are o replică vioaie și principii cinstite ; buna sa purtare firească face să fie bine primit în cea mai înaltă societate și mîndria l-a învățat să înlăture tovărășia persoanelor de rang inferior. Avînd aceleași porniri ca ceilalți tineri, a știut totuși, prin judecată, să nu se lase în voia viciilor. Nu-mi închipui că nu i-ar fi pe plac băutura ; dacă ar fi nimerit printre oameni care prețuiesc în primul rînd pe cel ce bea mai zdravăn, nu mă îndoiesc că s-ar fi străduit să cîștige și el aplauzele celor cu care s-ar fi întovărășit ; dar, din fericire pentru el, a băgat repede de seamă că băutura fără măsură este un obicei răspîndit doar printre oamenii de rînd ; observînd cu mare luare-aminte apucăturile și purtarea persoanelor de rang care îl cinsteau cu ocrotirea lor, a rămas cumpătat și cuviincios ; n-am auzit niciodată, în tot cursul celor doi ani cît a stat în Anglia, că și-ar fi pierdut vreodată măsura bînd vin, sau că ar fi nesocotit cît de cît cele mai stricte reguli ale cumpătării.

„Curînd după sosirea lui la Londra, contele de Sandwich, primul lord al Amiralității, îl prezentă regelui la Kew,

unde Omai se bucură de cea mai binevoitoare primire şi deveni cît se poate de îndatorat şi recunoscător faţă de acest mare şi amabil principe ; sînt convins că va păstra aceste sentimente pînă în ultima clipă a vieţii sale. În timpul şederii lui printre noi a fost mîngîiat de mulţi din cei mai de seamă nobili, dar el n-a făcut nimic ce i-ar fi putut îndepărta stima vreunuia dintre ei ; cei mai însemnaţi ocrotitori ai săi au fost contele de Sandwich, Banks şi doctorul Solander. Cel dintîi socotea probabil că era o datorie a biroului său să ocrotească şi să susţină pe locuitorul unei ţări atît de primitoare, care uşurase şi împlinise cu multă mărinimie cerinţele şi necazurile celor ce ţineau de departamentul său ; iar ceilalţi doi doreau să-şi arate în felul acesta recunoştinţa faţă de generoasa primire ce li se făcuse în insulele acelea. Am băgat de seamă că, deşi nu-i lipsiseră distracţiile cît timp stătuse în Anglia, gîndul întoarcerii în ţara de baştină nu-l părăsise nicicînd pe Omai ; şi, cu toate că nu părea nerăbdător să plece, i se citea bucuria pe faţă cînd se apropie ziua călătoriei spre patrie. Se îmbarcă deci cu mine pe *Resolution,* care se pregătea de o nouă expediţie. Era încărcat cu daruri de la numeroşii prieteni ce şi-i făcuse între timp şi plin de recunoştinţă pentru binevoitoarea primire şi îngrijire pe care le cunoscuse printre noi".

La 8 septembrie ancorară la Ulietea unde începură curînd tîrgul cu băştinaşii. În dimineaţa următoare făcură o vizită oficială lui Oreo, căpetenia acestei părţi a insulei, ducîndu-i darurile obişnuite. Şeful şedea în propria lui casă, aşezată aproape de ţărm şi, împreună cu prietenii săi, îi primi foarte călduros. După ce-şi arătă mulţumirea de a revedea pe căpitanul Cook, Oreo îşi exprimă dorinţa de a face schimb de nume cu el ; căpitanul acceptă. La ei aceasta este cea mai puternică dovadă de prietenie faţă de străini.

În ziua de 10 septembrie, după micul dejun, căpitanul Furneaux şi căpitanul Cook îl vizitară din nou pe şef, care îi înveseli cu un spectacol dramatic din cele obişnuite prin aceste insule. Sunetele a trei tobe alcătuiau muzica ; însăşi fata căpeteniei, împreună cu şapte bărbaţi, erau actorii. Singura parte atrăgătoare a dramei era prezentarea unui furt săvîrşit cu atîta măiestrie de un om şi de complicele lui, încît dezvăluia pe deplin îndemînarea indigenilor în practica acestui viciu. Căpitanul Cook spune : „Am urmărit cu multă

luare-aminte toată această parte, fiind sigur în sinea mea că sfîrșitul va fi cu totul altul. Căci fusesem înștiințat mai dinainte că *teto* (adică furul) urma să fie judecat și osîndit, fie la moarte, fie la o bună *tiparahi* (bătaie) care sînt, după cum mi s-a spus, pedepsele date celor ce se fac vinovați de asemenea crimă. Oricum ar sta lucrurile, străinii nu sînt, fără îndoială, ocrotiți de această lege, căci indigenii nu pierd prilejul de a-i jefui, rămînînd totuși nepedepsiți".

În ziua de 16 septembrie i se aduse la cunoștință căpitanului Cook că tînărul tahitian hotărîse să-l părăsească și că la ora aceea o ștersese; întîlnise între timp o fată cu care se împrietenise și plecaseră împreună; de atunci n-a mai fost văzut.

Deoarece aveau acum pe bord provizii mari de hrană proaspătă, căpitanul se decise să plece mai departe în dimineața următoare; îl încunoștință de această hotărîre și pe Oreo, căpetenia locului, care făgădui să-l revadă înainte de plecare. De cum se lumină, Oreo, însoțit de fiul său și de cîțiva prieteni, se urcă pe bord. În urma lui veneau numeroase pirogi încărcate cu fructe și porci; în privința acestora din urmă, băștinașii ajunseseră chiar să se roage de englezi să-i cumpere, strigînd: „Sînt prietenul vostru, luați-mi porcul și dați-mi un toporaș în schimb". Dar punțile erau așa de înțesate, pe bordul ambelor vase stînd între trei și patru sute de indigeni, încît abia te mai puteai mișca. Nu este ușor de socotit cîți porci ar fi putut lua călătorii noștri cu ei, dacă ar fi găsit loc pentru tot ce li se aducea.

Căpetenia și prietenii săi nu plecară decît după înălțarea pînzelor; înainte de coborîre, vrură să știe dacă se vor întoarce și cînd anume. Mulți insulari puneau zilnic întrebări de felul acesta. Fuga tînărului tahitian de pe corabia căpitanului Cook nu avu nici o urmare, căci numeroși tineri din partea locului cerură de bunăvoie să meargă cu englezii. Căpitanul găsi că n-ar fi rău să ia pe bord un băiat de vreo 17—18 ani, numit Oedidi, de fel din Bolabola și rudă apropiată cu șeful acelei insule.

Insula Otaheite care, în anii 1767 și 1768 gemea, cum s-ar spune, de porci și găini, ducea acum o lipsă așa de mare, încît cu greu reușeau navigatorii să-i facă pe posesorii acestor vietăți domestice să se despartă de ele.

Căpitanul Cook avea oarecari motive să creadă că, printre alte obiceiuri religioase, indigenii de aici socoteau uneori necesare jertfele omenești ; se duse deci într-o zi la un morai din Matavia, însoțit de căpitanul Furneaux și, ca de obicei, de un marinar care vorbea destul de bine idiomul indigen, precum și de mai mulți băștinași, dintre care unul părea a fi om deștept și cu judecată. În morai se afla un *tupapo* pe care zăcea trupul unui mort și niște cărnuri. Căpitanul începu prin a pune întrebări privitoare la diversele obiecte ce se găseau în fața sa : dacă bananele și celelalte erau hărăzite lui Itua ? Dacă îi jertfeau lui Itua porci, cîini, găini etc. ? La toate întrebările i se răspunse afirmativ ; totuși, neînțelegînd prea bine limba, nu-și puteau da seama de tot ce li se spunea.

Căpitanul a aflat mai tîrziu de la Omai că zeului suprem i se aduc și jertfe omenești. După povestirile lui, alegerea oamenilor pentru sacrificiu depindea de bunul plac al marelui preot care, atunci cînd locuitorii se adunau cu prilejul vreunei solemnități, se retrăgea singur în casa zeului și rămînea acolo cîtva timp. La ieșire, le vestea tuturor că văzuse pe marele lor zeu, că vorbise cu el și că acesta ceruse o jertfă omenească ; apoi desemna pe cel sortit, care se afla de față și care, fără îndoială, nu prea era iubit de preot. Cel în cauză, ucis pe loc, devenea astfel victima răzbunării preotului, care era desigur destul de îndemînatic pentru a convinge la nevoie poporul că sacrificatul fusese un om rău.

După ce părăsiră Ulietea, la 17 septembrie 1773, cîrmiră spre apus, iar la 1 octombrie zăriră insula Middleburg [1]. Cînd se apropiară de țărm, li se alăturară cu îndrăzneală două pirogi din care cîțiva indigeni se urcară pe bord fără să șovăie. Atîta încredere îl făcu pe căpitanul Cook să aibă o părere bună despre insulari și-l hotărî să-i viziteze, dacă va putea. Găsiră un loc prielnic pentru ancorare și se opriră într-o apă de patruzeci și cinci de metri adîncime. Dar nici nu ancoraseră bine, că se și treziră împresurați de un mare număr de pirogi pline de oameni, care deschiseră tîrgul. Printre ei se afla un șef numit Tiuny, căruia căpitanul îi dărui o secure, cuie lungi și mai multe alte obiecte, de care păru foarte încîntat.

---

[1] Insulă din Arhipelagul Tonga. — N. T.

Curînd după aceea, o parte din navigatori se urcară în două bărci, iar Tiuny îi călăuzi într-un golfuleț între stînci, situat chiar în fața corăbiilor, unde s-ar fi putut debarca nespus de lesne, iar bărcile ar fi fost ferite de bătaia resacei [1]. Aici dădură peste o mulțime uriașă de oameni, care îi întîmpinară pe țărm cu zgomotoase strigăte de bun-venit. Indigenii n-aveau asupra lor nici măcar un băț, darmite alte arme; era deci neîndoielnic că nutreau gînduri pașnice. Se îngrămădiseră atît de aproape de nave, aducînd pînză și rogojinărie pentru a le schimba pe cuie, încît englezii nu izbutiră să debarce decît după un timp. Mulți băștinași din cei ce nu puteau ajunge lîngă corăbii zvîrleau deasupra capetelor celorlalți baloturi întregi de pînză și plecau apoi, fără a cere sau a aștepta ceva în schimb. Căpetenia îl conduse în casa lui, care se afla la vreo trei sute de metri de mare, la marginea unei pajiști frumoase și la umbra unor arbori producători de grepuri [2]. Era o poziție încîntătoare. În față, se întindea marea cu corăbiile la ancoră; în spate și pe laturi, se zăreau plantații unde creșteau unele din cele mai bogate produse ale naturii. Pe jos erau așternute rogojini, pe care se așezară, în timp ce poporul făcea roată în jurul lor, pe dinafara casei. Căpitanul Cook porunci oamenilor săi să cînte din cimpoaiele pe care le aveau la ei; la rîndul său căpetenia puse pe trei tinere femei să cînte, ceea ce ele făcură cu multă gingășie; și, cum călătorii dăruiră fiecăreia cîte ceva, toate celelalte femei din jur prinseră și ele a cînta. Melodiile lor erau duioase și plăcute. Apoi englezii fură poftiți să mănînce banane și nuci de cocos; și în fața lor se pregăti un blid plin cu băutură din suc de *Iva*, care li se oferi. Totuși doar căpitanul Cook gustă din ea, deoarece modul de preparare potolise setea tuturor celorlalți. Băștinașii goliră însă repede blidul.

Navigatorii noștri, întovărășiți de șef, se întoarseră pe bord pentru a prînzi. Șeful se așeză la masă, dar nu mîncă nimic, lucru destul de neobișnuit, căci i se oferise friptură proaspătă de porc. În apropierea unora dintre case și pe maidanele ce despărțeau plantațiile, alergau de colo-colo cîțiva porci și niște găini foarte mari, de altfel singurele animale

[1] Adică de bătaia vînturilor care revin de la țărm. — N. T.
[2] *Citrus maxima*, sin. *C. decumiana*, sin. *C. paradisi*. — N. T.

domestice din partea locului dar, cum localnicii nu prea păreau că vor să le vîndă, englezii se hotărîră să părăsească ţinutul.

Pe seară, se înapoiară cu toţii pe bord, foarte încîntaţi de insulă şi de purtarea îndatoritoare a băştinaşilor, care se întreceau în a face tot ceea ce — după închipuirea lor — ar fi putut să placă oaspeţilor. După ce dărui căpeteniei diferite obiecte, precum şi un soi de seminţe de legume, căpitanul Cook îi dădu de înţeles că aveau să plece, ştire care nu păru să-l mişte cîtuşi de puţin.

De îndată ce căpitanul ajunse pe bord, corăbiile porniră spre Amsterdam [1]; cînd ajunseră la o deschizătură pe partea apuseană a insulei, au fost întîmpinaţi de mai multe pirogi, mînate fiecare de trei-patru bărbaţi. Aceştia li se alăturară cu îndrăzneală, le oferiră rădăcini de *Iva*, apoi urcară pe bord fără multă codeală, invitîndu-i cu ajutorul tuturor semnelor prieteneşti ce le puteau face, să coboare pe insula lor, arătîndu-le cu degetul locul unde ar trebui să ancoreze.

După amararea corăbiilor, căpitanul Cook debarcă întovărăşit de căpitanul Furneaux, de Forster şi de mai mulţi ofiţeri, precum şi de o căpetenie sau persoană mai de seamă cu numele de Attago, care se legase de căpitan din clipa urcării pe bord, chiar înainte de ancorarea navelor.

Înaintară cale scurtă înăuntrul ţinutului, apoi se întoarseră la locul debarcării, unde dădură peste Wales, care se afla într-o situaţie hazlie, deşi neplăcută. Deoarece bărcile cu care veniseră pe ţărm nu putuseră ajunge chiar lîngă coastă din pricina apei prea puţin adînci, el se descălţase pentru a păşi prin apă; îndată ce ajunse pe uscat, îşi aşezase ghetele şi ciorapii între picioare, pentru a le încălţa din nou, dar într-o clipită, un indigen din spatele lui i le şterpelise, pierzîndu-se apoi iute în mulţime. Lui Wales îi era cu neputinţă să urmărească pe făptaş pentru că, fiind desculţ, şi-ar fi sfîrtecat tălpile dacă ar fi călcat pe stîncile tăioase de coral ce alcătuiau ţărmul. Barca se înapoiase la corabie, tovarăşii lui îşi făcuseră fiecare drum prin gloată, iar el rămăsese singur în starea aceasta. Căpetenia descoperi curînd hoţul şi recăpătă încălţămintea şi ciorapii furaţi;

[1] Denumire perimată a insulei Tongatabu din Arhipelagul Tonga. — N. T.

apoi îi conduse, după mintea și vrerea lui, la o plantație învecinată, unde le arătă un iaz cu apă dulce, deși nu-i interesa de loc așa ceva.

Forster și grupul lui își petrecură ziua adunînd ierburi, iar mai mulți ofițeri se duseră la vînătoare. Toți au fost primiți foarte politicos de către indigeni. Cîte o barcă din partea fiecărei corăbii se îndeletnicea cu tîrguitul pe țărm, cărînd pe bord încărcătura îndată ce spațiul disponibil se umplea, ceea ce în general se petrecea la răstimpuri scurte. Pe această cale obținuseră, mai ieftin și cu mai puțină bătaie de cap, o frumoasă cantitate de fructe și de alte merinde de la cei ce nu aveau pirogi ca să le ducă la corăbii.

Deși indigenii începuseră să se cam dedea la furtișaguri, diferitele grupe ce tîrguiau izbutiseră să facă rost, pentru amîndouă corăbiile, de o cantitate destul de mare de provizii proaspete. Ca urmare a acestui fapt, căpitanul Cook încuviință, în dimineața următoare, ca fiecare să-și cumpere curiozitățile de care avea chef. Era uimitor să vezi cîtă silință își dădeau toți să înhațe orice întîlneau în cale. Lucrurile ajunseseră atît de departe, încît marinarii se făcuseră de rîsul indigenilor, care la ofereau bucăți de bețe și pietre la schimb.

Unul dintre băștinași nimerind în cabina *master*-ului a pus mîna pe cîteva cărți și pe alte lucruri. Descoperit pe cînd se îmbarca în pirogă, a fost urmărit de una dintre bărci, care-l sili să părăsească piroga și să sară în apă. Cei din barcă încercară de mai multe ori să-l prindă, dar de fiecare dată el se scufunda pe sub barcă ; în cele din urmă, desfăcîndu-le cîrma, se îndepărtă în înot întins. Băștinașii mai înfăptuiră încă vreo cîteva hoții foarte îndrăznețe, la punctul de debarcare. De pildă, unul înhață haina unui marinar din barcă și o șterse cu ea, în ciuda tuturor celor ce se aflau de față. Restul indigenilor, foarte numeroși, nu dădură nici cea mai mică atenție întregii întîmplări și nu părură cîtuși de puțin îngrijorați cînd se trase după hoț.

În aceeași zi, ofițerii de pe țărm înștiințară pe căpitanul Cook că un om mai însemnat decît toți cei întîlniți pînă atunci venise să le facă o vizită. Pickersgill anunță că îl mai văzuse și înăuntrul țării și că, pe semne, era o personalitate cu oarecare vază, judecînd după cinstea cu totul neobișnuită pe care i-o arătau băștinașii. Cînd ajungeau în apropierea lui, unii indigeni se trînteau la pămînt ascun-

zîndu-şi capul între picioare şi nici unul nu îndrăznea să treacă prin faţa lui fără îngăduinţă. El şedea cu atîta gravitate posomorîtă şi neroadă lîngă locul de debarcare, încît căpitanul, cu toate cele ce i se povestiseră, îl luă drept un neghiob, pe care poporul îl adora din cine ştie ce pricini superstiţioase. Deşi îl salută şi îi vorbi, omul nici nu răspunse, nici nu-şi clinti vreo trăsătură a feţei. Această purtare întări părerea căpitanului care se pregătea tocmai să plece, cînd unul dintre indigeni îi arătă greşeala pe care o făcea judecînd astfel, şi-l lămuri atît de bine, încît nu mai încăpea vreo îndoială că nou-venitul era chiar regele sau omul cel mai însemnat de pe insulă. Căpitanul îi dărui, prin urmare, o cămaşă, un topor, o bucată de pînză roşie, o oglindă, cîteva cuie, medalii şi mărgele. El primi aceste lucruri sau, mai bine spus, îndură să fie aşezate pe el sau alături de el, fără a-şi pierde nici o fărîmă din gravitate, fără a scoate o vorbă, fără a întoarce capul la dreapta sau la stînga, ci şezînd tot timpul nemişcat ca o stană de piatră. Căpitanul îl părăsi în aceeaşi stare, spre a se înapoia pe corabie, iar el se retrase curînd. Scurtă vreme după sosirea pe bord, căpitanul află că se adusese la ţărm o cantitate de provizii din partea acestei căpetenii. Barca trimisă să le ridice se înapoie cu vreo douăzeci de coşuri pline de banane prăjite, patru pîini şi batate, precum şi un porc fript de vreo zece kilograme în greutate. Aducătorii declarară că era un dar din partea regelui insulei. După un asemenea gest nu se mai îndoi nimeni de rangul posomorîtului şef.

Căpitanul coborî din nou pe ţărm şi-i dădu marelui om un dar potrivit, apoi se pregăti îndată să părăsească locul. La ora zece pînzele se umflară în vînt. Proviziile obţinute pe această insulă se urcau la vreo sută cincizeci de porci, de două ori pe atîtea păsări, banane şi nuci de cocos cîte au putut încăpea şi ceva batate ; iar dacă şederea lor s-ar mai fi prelungit, fără îndoială că ar fi făcut rost de mult mai multe.

Aceste insule fuseseră descoperite prima oară în ianuarie 1642—1643 de căpitanul Tasman şi botezate tot de el Amsterdam şi Middleburg. Dar băştinaşii o numesc pe cea dintîi Ton-ga-ta-bu, iar pe cea de-a doua Ea-u-ui.

Aceleaşi produse cresc pe Middleburg şi pe Amsterdam, cu singura deosebire că în timp ce cea dintîi e cultivată numai în parte, suprafaţa celeilalte este cultivată în între-

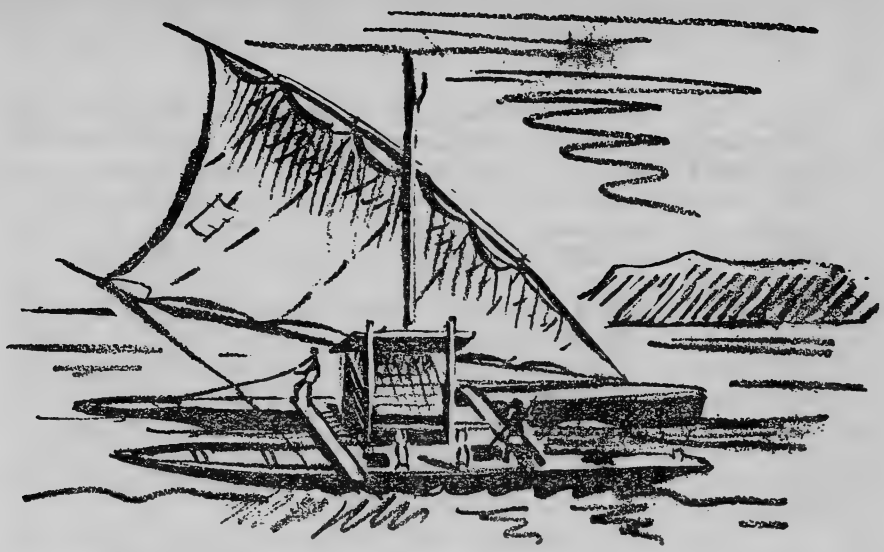

PIROGĂ DUBLĂ DIN ARHIPELAGUL TONGA
CU CATARG ŞI VELĂ

gime. Drumurile sau căile cerute de trafic sînt trasate cu atîta chibzuială, încît îngăduie o comunicaţie liberă şi lesnicioasă dintr-o parte a insulei în alta. Oraşe sau sate nu există ; cele mai multe case sînt clădite prin plantaţii fără nici o altă rînduială decît cea cerută de înţelegerea dintre locuitori. În faţa celor mai multe case se află mici arii înconjurate, de obicei, de copaci sau tufe de podoabă, ale căror miresme parfumează tot aerul. Iată şi uneltele lor casnice : blide de lemn, coji de nuci de cocos şi cîteva căpătîie de lemn avînd forma unor scaune sau pupitre cu patru picioare. Pentru a-şi alcătui aşternutul de odihnă, ei adaugă la îmbrăcămintea obişnuită o rogojină.

Ca animale domestice n-au decît porci şi găini. Porcii sînt de aceeaşi rasă ca în celelalte insule din acest ocean ; găinile însă sînt mult superioare, tot atît de mari ca cele mai bune din rasele europene, iar carnea la fel de gustoasă, dacă nu chiar mai gustoasă. Păsările de uscat sînt numeroase. Nu prea aveau ştire de produsele mării, dar bănuiau că şi acolo se găsesc aceleaşi specii de peşti ca şi în celelalte insule. Iar uneltele de pescuit sînt identice.

Nimic nu dezvăluie mai mult iscusinţa indigenilor decît structura şi execuţia pirogilor care, ca precizie şi meşteşu-

gire, întrec tot ce întîlniseră în această mare. Ele sînt alcătuite din mai multe bucăţi asamblate prin legături atît de fine încît pe dinafară nu poţi deosebi încheieturile, care sînt pe partea dinăuntru şi trec prin canturile sau muchiile aşezate în acest scop pe marginile şi capetele celor cîteva tăblii din care este întocmită luntrea. La fiecare capăt se află un fel de punte ce acoperă o treime din lungime, piroga rămînînd deschisă la mijloc. Toate aceste pirogi simple au catarge şi uneori navighează cu pînze dar, mai des, cu padele [1]. Cele două vase ce alcătuiesc piroga dublă au fiecare optsprezece sau douăzeci de metri lungime şi un metru ori un metru şi jumătate lăţime în dreptul mijlocului şi se încheie la capete prin cîte un vîrf destul de ascuţit; construcţia lor se deosebeşte deci întrucîtva de cea a pirogii simple; totuşi asamblarea bucăţilor se face exact în acelaşi fel.

Toate părţile din care este alcătuită piroga dublă sînt atît de tari şi de uşoare pe cît o îngăduie felul lucrăturii; ambarcaţia se poate cufunda pînă la bordul copastiei fără să fie în pericol de a lua apă. Scufundarea nu este cu putinţă, în nici o împrejurare, atît timp cît sînt prinse solidar. În acest chip ele nu folosesc doar ca vase de transportat sarcini ci sînt şi foarte potrivite navigaţiei la mari depărtări. Sînt greate cu un catarg şi o pînză latină [2] întinsă de o vergă lungă, uşor îndoită sau încovoiată. Vela se întocmeşte din rogojini, iar frînghia întrebuinţată o aşază chiar ca europenii, grosimea ei atingînd uneori zece-doisprezece centimetri. Pe platformă este clădită o colibă mică sau un adăpost care apără echipajul de soare şi de ploaie, servind de asemenea şi pentru alte scopuri.

Uneltele lor de lucru sînt făcute din piatră, oase şi scoici, la fel ca pe celelalte insule. Privind lucrările efectuate cu ajutorul acestor instrumente, călătorii s-au minunat de priceperea şi răbdarea meşteşugarului. Cunoştinţele indigenilor despre foloasele fierului îi învăţau să prefere cuiele mărgelelor şi altor mărunţişuri; unii, dar foarte puţini, erau chiar dispuşi să schimbe un porc pe un cui mare sau pe o secure.

[1] Padela este soiul de vîslă întrebuinţat şi azi la caiace. Bara de lemn, care se prinde în mîini, are la ambele capete palete aşezate una faţă de cealaltă în planuri la 90°. — N. T.

[2] Spre deosebire de vela aurică (trapezoidală), vela latină este triunghiulară. — N. T.

Hainele vechi, pînza, cămășile, chiar și zdrențele erau totuși mai prețuite decît cel mai bun instrument tăios ce li se putea oferi, așa încît căpătară numai puține topoare, doar cele dăruite. Singurul obiect de fier întîlnit la ei a fost un mic sfredel făcut dintr-un cui.

Atît bărbații cît și femeile sînt de statura europenilor, iar pielea le este arămie-deschis, mult mai uniformă decît cea a locuitorilor din Otaheite și din Insulele Societății. Călătorii găseau că femeile de aici erau cele mai vesele făpturi din cîte au cunoscut vreodată; flecăreau într-una pe lîngă ei, fără a aștepta cea mai vagă invitație și fără a se sinchisi dacă sînt sau nu înțelese, dorind numai să-i mulțumească. În general păreau a fi modeste, deși nu lipseau dintre ele nici cele lipsite de această calitate.

Au ochi frumoși și, în general, dinți sănătoși, chiar cînd ating vîrste înaintate. Obiceiul de a se tatua, adică de a-și face desene pe piele, este foarte răspîndit. Bărbații se tatuează de la mijlocul coapsei pînă peste șolduri.

Femeile au tatuajele foarte slabe și numai pe brațe și pe degete.

Îmbrăcămintea celor două sexe este alcătuită dintr-o bucată de pînză sau de împletitură înfășurată în jurul mijlocului și atîrnînd pînă mai jos de genunchi. De la mijloc în sus sînt de cele mai multe ori goi; se pare că obișnuiesc să-și ungă această parte a corpului în fiecare dimineață.

Atît bărbații, cît și femeile purtau podoabe ce constau din amulete, coliere și brățări făcute din oase, scoici și mărgele de sidef și de baga [1]. Acolo se lucrează diverse soiuri de rogojini, unele împletite foarte mărunt și întrebuințate mai ales pentru îmbrăcăminte, iar altele mai groase și mai tari, servind drept așternut ori pentru velele luntrilor. Printre obiectele folositoare ei mai au și diverse soiuri de coșuri din același material ca rogojinile, sau făcute din fibre de nuci de cocos răsucite. Aceste coșuri nu sînt numai trainice, ci și frumoase, diferit colorate și împodobite cu mărgele făcute din scoici ori cu oase. Pe scurt, indigenii își desfășoară din belșug iscusința în diversele lor produse meșteșugărești.

[1] Baga, material din carapacea broaștelor țestoase. — N. T.

Femeile îi desfătau adesea pe navigatori cu cîntece destul de plăcute. Melodia o însoţeau cu pocnituri din degete, în tact. Nu numai vocile, dar şi muzica era nespus de duioasă ; puteau executa notele pe un registru foarte întins. Singurele lor instrumente erau flautul şi toba.

Se salutau de obicei atingîndu-şi sau întîlnindu-şi nasurile, ca neo-zelandezii ori eschimoşii ; iar semnul lor de pace faţă de străini era desfăşurarea uneia sau a mai multor flamuri ; cel puţin în felul acesta procedaseră atunci cînd se apropiară navigatorii pentru întîia oară de ţărmul lor. Din încrederea cu care urcaseră pe bord şi cu care îi primiseră de la început pe ţărm, se vedea că erau rareori tulburaţi de necazuri, fie dinafară, fie casnice. Posedau totuşi arme foarte de temut — ca măciuci şi sulițe făcute din lemn tare, precum şi arcuri cu săgeţi.

În semn de mulţumire, aveau ciudatul obicei de a aşeza pe cap orice dar primeau. Deseori femeile apucau mîna căpitanului Cook, o sărutau şi o duceau la cap.

O datină deosebit de barbară dăinuieşte în aceste insule. Călătorii băgaseră de seamă că celor mai mulţi, atît bărbaţilor cît şi femeilor, le lipseau unul sau amîndouă degetele mici [1]. Se străduiră în zadar să descopere pricina acestei ciuntiri. Nu era ceva caracteristic nici rangului, nici vîrstei, nici sexului ; şi nici nu se săvîrşea la o anumită vîrstă, căci văzuseră indigeni de toate vîrstele cărora abia li se făcuse amputaţia ; şi, cu excepţia copiilor mici, întîlniră puţini oameni avînd amîndouă mîinile întregi. Fiind mai răspîndit printre cei bătrîni decît printre tineri, unii crezură că obiceiul era prilejuit de moartea părinţilor sau a vreunei alte rude apropiate. De asemenea îşi ardeau sau îşi crestau obrajii, aproape de pomeţi. Pricina nu s-a putut cunoaşte nici în acest caz. Cu toţii păreau sănătoşi, voinici şi în putere — dovadă a blîndeţii climatului în care trăiau.

Părăsind insulele, navigară spre miazăzi căci căpitanul plănuia să meargă de-a dreptul la strîmtoarea Regina Charlotte din Noua Zelandă, unde să încarce lemne şi apă, iar apoi să se îndrepte pentru noi descoperiri spre sud şi răsărit. Mai era de asemenea şi doritor de a intra în legătură cu

[1] Acest obicei nu este caracteristic Insulelor Amiciţiei. Vezi *Recherches Philosophiques sur les Américains*, tom. 11, pag. 253 etc. — N. A.

indigenii ținutului din apropierea golfurilor *Poverty* sau *Tolaga*, pe care-i bănuiau mai civilizați decît cei din jurul strîmtorii Reginei Charlotte ; în afară de aceasta voia să le ducă niște porci, găini, semințe și rădăcini pregătite în acest scop. Sosiră la 21 octombrie și, înconjurînd capul Kidnapper, văzură cîteva pirogi ce se desprindeau de țărm. Atunci se opriră pentru a le îngădui să ajungă pe bord.

Cei din prima pirogă care se alăturară corăbiei erau pescari și schimbară cîțiva pești pe bucăți de pînză și pe cuie. În a doua pirogă se aflau doi bărbați care, după îmbrăcăminte și după purtare, păreau a fi căpetenii. Aceștia se hotărîră lesne să urce pe bord, unde li se dăruiră cuie și alte obiecte. Erau așa de doritori de cuie, încît apucau toate cîte puteau găsi — cu atîta grabă, că se vedea limpede că le prețuiau mai mult decît orice altceva. Căpitanul Cook dădu porci, găini, semințe și rădăcini celui mai de seamă dintre cei doi oameni. La început acesta nu înțelese că e vorba de un dar și nici nu le luă în seamă ; cînd însă se lămuri că-i erau hărăzite lui, nu se arătă nici pe departe atît de încîntat ca în clipa în care primi un cui lung cît o jumătate de braț. Căpitanul observă totuși, că, la plecare, a avut grijă să-și adune toate darurile primite și să le supravegheze cu ochii în patru, ca nu cumva să i se ia vreunul. Făgădui să nu ucidă nici una din vietăți și, dacă și-o fi ținut cuvîntul și le-o fi îngrijit cum trebuie, atunci va fi avut în deajuns pentru a popula cu timpul întreaga insulă. Semințele erau de grîu, diverse soiuri de fasole, mazăre, varză, napi, ceapă, morcovi, păstîrnac, batate etc. Fără îndoială că indigenii de acolo nu uitaseră vizita corăbiei *Endeavour* pe coastele lor, căci primele cuvinte pe care le rostiră au fost „Ne temem de tunuri". De vreme ce nu erau străini de ceea ce se petrecuse în largul capului Kidnapper în timpul călătoriei precedente, înseamnă că pățania lor îi învățase să aibă oarecare respect față de aceste unelte ale morții.

Navigatorii noștri își îndreptară acum prova spre miazăzi și, curînd, îi prinse o vreme atît de rea, încît trebuiră să lupte cu o furtună aprigă timp de două zile. Cînd sosiră în sfîrșit în dreptul unui liman, avură crunta dezamăgire de a se vedea din nou împinși în larg de o vijelie năprasnică.

Continuară să înfrunte uraganul pînă la 30 octombrie cînd pierdură din vedere corabia *Adventure*. În după-amiaza

acelei zile furtuna se domoli. Căpitanul Cook regreta despărţirea de cealaltă corabie pentru că, dacă ar fi fost împreună, ar fi renunţat la planul de a lua lemne şi apă din strîmtoarea Reginei Charlotte ; ar fi căutat să facă rost de ele mai spre miazăzi, vîntul fiind acum prielnic unei navigaţii de-a lungul coastelor. Dar despărţirea îi silea să se îndrepte spre strîmtoare, căci acolo era locul de întîlnire.

Apropiindu-se de pămînt, zăriră ridicîndu-se fumuri în mai multe locuri de-a lungul ţărmului, semn sigur că era locuit. Continuară să se îndrepte spre răsărit toată noaptea, nădăjduind că vor întîlni nava *Adventure* în dimineaţa următoare, dar o nouă dezamăgire îi întîmpină şi în această privinţă ; curînd avură de înfruntat o altă vijelie.

După o succesiune de timp frumos şi scurte furtuni, tot urmărind mereu coasta, descoperiră în partea răsăriteană a capului *Teera-whitte* un nou estuar pe care nu-l întîlniseră înainte ; pătrunseră în el şi aruncară ancora.

Cîţiva indigeni porniră în pirogile lor, două de pe un ţărm şi una de pe celălalt, curînd după ancorare. N-a fost nevoie de prea multe îndemnuri pentru a face pe trei sau patru dintre ei să urce pe bord. Erau nespus de ahtiaţi după cuie, în primul rînd. Căpitanul Cook îi dărui unuia dintre ei doi cocoşi şi două găini, dar acesta le primi cu atîta nepăsare, încît nu prea se putea nădăjdui că avea să le îngrijească aşa cum trebuie.

Nici nu trecuseră mai mult de două ore de cînd erau la ancoră şi vîntul viră la nord-est ; ridicară deci din nou ancora şi se îndreptară spre strîmtoare, unde ajunseră chiar la căderea nopţii, cu majoritatea pînzelor sfîşiate.

În dimineaţa zilei următoare, 3 noiembrie, vîntul se potoli şi urmă o linişte de cîteva ore ; apoi se iscă o briză de nord-vest, cu ajutorul căreia ridicară ancora şi pînzele, grăbindu-se să intre în *Ship Cove,* unde nu dădură de *Adventure,* aşa cum nădăjduiseră.

Imediat după amarare, prima grijă a fost să coboare toate pînzele, căci nu era una care să nu aibă nevoie de reparaţii. După-amiază debarcară toate butoaiele de apă goale şi ridicară corturi pentru pînzari, dulgheri şi ceilalţi meşteşugari care, pentru lucrul lor, trebuiau să stea pe ţărm. În ziua următoare începu călăfătuirea bordurilor corăbiei şi a punţilor, demontarea greementului, dregerea velelor, tăie-

rea lemnelor de foc și instalarea atelierului de fierărie pentru repararea obiectelor metalice, toate aceste operații fiind absolut necesare.

Dădură de cea mai tînără dintre cele două scroafe pe care le lăsase căpitanul Furneaux la ultima escală pe țărmul din *Cannibal Cove*; șchiopăta pe unul din picioarele dindărăt, altminteri era teafără și foarte blîndă. Dacă înțeleseră bine ce spuneau localnicii, vierul și cealaltă scroafă fuseseră luați de acolo, despărțiți, dar nu uciși. Mai aflară și că cele două capre debarcate mai înăuntrul strîmtorii fuseseră omorîte. Astfel, toate străduințele de-a îmbogăți țara cu animale utile erau, după cum se vedea, spulberate chiar de cei ce ar fi putut trage folos din ele. Grădinilor le mersese ceva mai bine. Tot ce se semănase în ele, în afară de cartofi, fusese lăsat în întregime pe seama naturii, care își îndeplinise atît de bine însărcinarea, încît cele mai multe legume se aflau într-o stare înfloritoare, poate și pentru că iarna fusese, probabil blîndă. Băștinașii dezgropaseră mare parte din cartofi; totuși unii mai erau în creștere și probabil nu vor mai ieși vreodată din pămînt.

A doua zi dimineața căpitanul Cook trimise o echipă să dea cu năvodul în partea unde locuiau indigenii; el luă cu sine un vier, o scroafă tînără, doi cocoși și două găini aduse din insule. Le dădu pe toate băștinașilor, fiind încredințat că vor avea grija cuvenită de ele, de vreme ce păstraseră scroafa căpitanului Furneaux timp de aproape cinci luni. Pe cînd tîrguiau peștele, călătorii noștri băgară de seamă că indigenii arătau o mare îndemînare la ușurarea buzunarelor; de asemenea știau cum se ia înapoi cu o mînă peștele pe care tocmai îl vînduseră sau îl schimbaseră cu cealaltă. O căpetenie de-a lor încercă să stăvilească acest năravș și, cu priviri pline de furie, le arătă străinilor cum își ținea oamenii la distanța cuvenită. Iată ce povestește căpitanul: „Prețuiam purtarea lui, dar eram în același timp cu ochii în patru, căci îl surprinsesem șterpelindu-mi batista din buzunar; l-am lăsat s-o ascundă în sîn înainte de a arăta că-i băgasem de seamă lipsa, dar apoi i-am spus ce pierdusem. El păru cu totul neștiutor și nevinovat, pînă cînd îi luai îndărăt batista; atunci renunță la ea rîzînd și jucîndu-și rolul cu atîta dibăcie, că mi-a fost cu neputință să mă supăr pe el; rămaserăm

deci buni prieteni şi mă însoţi pe bord pentru prînz"[1]. Cam tot pe atunci primiră vizita mai multor străini în patru sau cinci pirogi. Aceşti nou-veniţi înnoptară într-un ungher din apropierea corturilor, dar a doua zi dis-de-dimineaţă o luară din loc cu şase butoiaşe de apă; în acelaşi timp dispărură şi toţi băştinaşii care se aflau pe acolo la sosirea lor. Această retragere zorită părea să se datoreze furtului săvîrşit de ceilalţi. Lăsară în urma lor cîţiva cîini şi vierul dăruit în ajun şi pe care căpitanul Cook îl luă acum îndărăt, deoarece nu mai avea altul. Cel mai puţin resimţeau pierderea butoaielor. Cîtă vreme au mai rămas acolo, au fost în general bine aprovizionaţi cu peşte pe cheltuială puţină.

Cînd au despachetat pîinea, au găsit că vreo două mii de kilograme erau cu totul de nemîncat, iar alte vreo mie trei sute nu puteau fi mîncate decît de oameni care se aflau într-o situaţie ca a lor.

În dimineaţa de 15 noiembrie, fiind vreme plăcută, o ceată de englezi a trecut spre *East Bay*[2] şi s-a urcat pe unul din dealurile ce străjuiau partea răsăriteană a strîmtorii, pentru a cerceta zarea în căutarea corăbiei *Adventure*. Plimbarea a fost obositoare şi nu şi-a atins ţinta căci, odată ajunşi în vîrf, băgară de seamă că orizontul era atît de ceţos că nu se putea desluşi nimic mai departe de două mile. Forster, care făcea şi el parte din acest grup, se folosi de excursie pentru a aduna cîteva plante noi. Începură acum să piardă nădejdea de-a mai întîlni nava *Adventure* şi nu erau în stare să înţeleagă ce i se întîmplase.

În zorii zilei de 22 noiembrie au fost vizitaţi de mai mulţi indigeni, care au sosit în patru sau cinci pirogi; printre ei recunoscură doar pe cîţiva. Aduceau cu ei felurite obiecte cu gîndul de a le schimba. La început schimbul se desfăşura mai ales în favoarea marinarilor, pînă cînd apăru un bătrîn care nu era străin şi care îşi ajută semenii prin sfaturile sale, ceea ce întoarse tîrgul cu peste 1 000 la sută împotriva englezilor.

După plecarea acestor indigeni, căpitanul luă trei scroafe şi un vier, doi cocoşi şi două găini pe care le coborî în *West*

[1] Această înclinare spre furt a oamenilor necivilizaţi pare să fie universală; ea persistă mai ales printre diferitele triburi de eschimoşi, care la fel, rîd cînd sînt prinşi. — N. A.

[2] Golful estic. — N. T.

Bay [1], mai înăuntrul pădurii şi le lăsă hrană pe zece sau douăsprezece zile, pentru a-i ţine în pădure, căci altfel ar fi coborît pe ţărm în căutare de mîncare şi ar fi fost descoperiţi de băştinaşi.

Corabia fiind acum din nou în stare să iasă pe mare şi să înfrunte latitudinile sudice, strînseră corturile şi urcară totul pe bord.

Într-o zi cînd şeful echipajului se dusese însoţit de un grup de oameni prin pădure să taie nişte mături sălbatice, cîţiva marinari dădură de o colibă a indigenilor, în care se păstrau cele mai multe din comorile căpătate de la englezi, precum şi alte cîteva lucruri de-ale lor. Curînd după aceea localnicii se plînseră că li se luaseră unele obiecte, învinuind de hoţie îndeosebi pe unul dintre marinari. Căpitanul porunci ca făptaşul să fie pedepsit în faţa lor, iar ei plecară aparent mulţumiţi, deşi nu-şi recăpătaseră nici unul din lucrurile pierdute şi nici nu putuseră afla de soarta lor. Dar acesta era unul din principiile de totdeauna ale căpitanului Cook, şi anume, pedepsirea celei mai mici fărădelegi săvîrşite de oamenii săi împotriva localnicilor. Faptul că şi ei furau adesea fără a fi pedepsiţi nu îngăduia europenilor să se poarte în acelaşi fel cu aceşti oameni neştiutori.

Adierile uşoare şi prea liniştite dinspre nord îi împiedicară, în tot cursul zilei de 23 noiembrie, să pornească pe mare, după cum aveau de gînd. După-amiază, cîţiva ofiţeri coborîţi pe ţărm spre a-şi petrece timpul, văzură zăcînd pe plajă capul şi măruntaiele unui tînăr ucis nu demult, iar inima-i era înfiptă într-un băţ bifurcat înţepenit la capătul uneia dintre cele mai mari pirogi. Un ofiţer cumpără capul şi îl aduse pe bord ; acolo unul dintre indigeni fripse o bucată de carne şi o mîncă în faţa tuturor ofiţerilor şi a celor mai mulţi marinari. Căpitanul Cook se afla pe ţărm în acel moment dar, întorcîndu-se curînd pe bord, află de cele întîmplate şi găsi puntea ofiţerilor înţesată de indigeni, iar capul mutilat, sau mai curînd o parte din el, zăcînd pe parapetul pupei. Ţeasta fusese sfărîmată în partea stîngă, puţin mai sus de tîmplă, iar din ceea ce mai rămăsese din faţă se putea deduce că mortul fusese un tînăr sub douăzeci de ani.

---

[1] Golful Vestic. — N. T.

Înfățișarea acestui cap și povestirea faptelor de mai sus îl umplu de groază și de mînie împotriva canibalilor. Curiozitatea învinse totuși indignarea, mai ales atunci cînd își dădu seama că nu servea la mare lucru ; și, doritor de-a vedea cu ochii lui un lucru de care mulți se îndoiau, căpitanul Cook porunci să se fiarbă o bucată de carne din acest cap și apoi să fie adusă pe puntea ofițerilor ; acolo un canibal o devoră cu o uimitoare lăcomie. Unora dintre marinari li se făcu greață. Tînărul fusese ucis într-o încăierare a două grupuri aflate în dușmănie.

Acum nu mai încăpea îndoială că neo-zelandezii erau canibali. Povestirea unei întîmplări asemănătoare din călătoria precedentă a căpitanului Cook nu prea avusese trecere, datorită în parte împrejurărilor, după cum aflase mai tîrziu. Fiind foarte hotărît să nu i se mai pună la îndoială afirmațiile, își luă măsurile potrivite pentru a le dovedi. Prea puțini își dau seama ce înseamnă un om sălbatic în starea sa naturală sau chiar după ce s-a civilizat în oarecare măsură !

La data de 25 noiembrie ridicară ancora pe o briză ușoară. Căpitanul Cook scrisese în ajunul plecării un memorandum în care însemnase data sosirii, ziua plecării, drumul ce avea de gînd să-l urmeze și toate celelalte amănunte socotite necesare căpitanului Furneaux, dacă ar fi intrat în strîmtoare ; îl băgă apoi într-o sticlă pe care o îngropă la rădăcina unui copac din grădină, în așa fel încît să poată fi descoperită de Furneaux sau de orice alt european care ar fi nimerit pe acolo.

Fiind cu toții de părere că *Adventure* nu putuse nici să eșueze pe coastă, nici să se adăpostească în vreunul din limanurile acesteia, renunțară s-o mai aștepte și părăsiră gîndul de a o revedea în cursul călătoriei, căci în afară de Noua Zelandă, nu mai hotărîseră nici un loc sigur de întîlnire.

Cînd lăsară în urma lor coasta și orice nădejde de a fi ajunși de vasul frate, nu se simțeau copleșiți de griji, nici nu socoteau că primejdiile ce le aveau de înfruntat de aci înainte ar fi fost cît de cît mărite de împrejurarea că navigau singuri.

La 12 decembrie văzură prima insulă de gheață la latitudinea 62° 10′ sud și longitudinea 172° vest, așezată deci cu $11^1/_2{}^\circ$ mai la sud decît primul sloi zărit cu un an înainte.

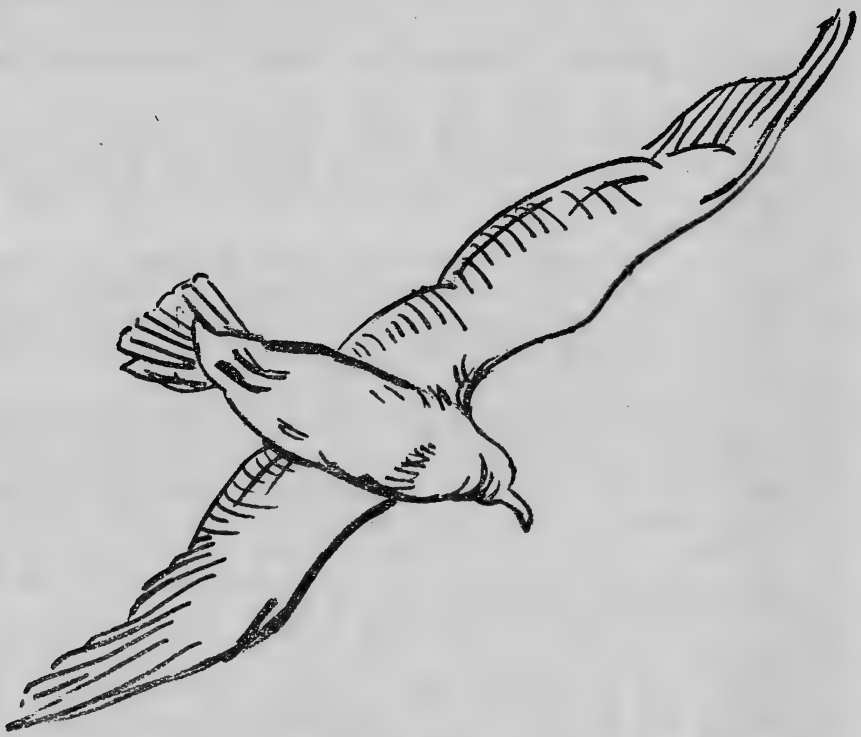

ALBATROS

La 14 decembrie dădură peste mai multe insule mari ; pe la prînz navigară printr-o grămadă de sloiuri mărunte. Zăriră albatroşi cenuşii, petreli albaştri şi comuni şi fulmari. Pe măsură ce înaintau cu vînt puternic din apus, băgară de seamă că numărul de insule de gheaţă creştea cu repeziciune, ca şi cantitatea de gheaţă fărîmată, de altfel. Navigară în volte, întins spre nord şi, curînd izbutiră să scape de ele, dar numai după ce primiseră cîteva lovituri zdravene de la sloiurile mai mari, pe care, cu toate sforţările depuse, nu le putuseră ocoli. De abia ieşiţi din raza unei primejdii, avură de înfruntat alta : vremea era tot neguroasă şi în cale le ieşeau încă mulţi gheţari. Pe unul au fost cît pe ce să-l abordeze ; dacă s-ar fi întîmplat aceasta, faptul nu s-ar mai fi

povestit niciodată. Atîtea piedici îi hotărîră să cîrmească mai spre nord.

La 21 decembrie se treziră deodată în mijlocul unui grup de insule de gheață foarte întinse și al unui număr uriaș de sfărîmături plutitoare ; din pricina ceții de nepătruns, ieșiră cu mare greutate din acest impas. Se aflau acum la latitudinea 67° 5′ sud.

La 23 decembrie vîntul era destul de potolit și marea calmă ; opriră deci la marginea ghețarilor și coborîră două bărci ce trebuiau să aducă gheață de topit. Ningea și zăpada înghețată pe greement făcea din frînghii niște sîrme iar din pînze niște tăblii sau plăci metalice.

În timp ce încărcau gheața, prinseră doi petreli antarctici. Greutatea lor se apropia de cea a unui porumbel mare ; penele capului, ale spatelui și ale unei părți de deasupra aripilor erau de o culoare cafenie-deschis, pîntecele și dedesubtul aripilor albe, iar penele cozii tot albe, însă cu vîrfurile cafenii. Nu mai văzuseră vreodată alte păsări cu pene atît de dese ; natura avusese pesemne grijă să le îmbrace potrivit climatului în care trăiau.

În zorii zilei de 30 ianuarie 1774, deslușiră deasupra zării de miazăzi nori albi ca zăpada, de o neobișnuită strălucire, ceea ce însemna că se apropiau de o banchiză de gheață. Curînd după aceea ajunseră chiar lîngă marginea ei. Spre răsărit și spre apus, depășea cu mult orizontul lor. Din locul unde se aflau ei, toată jumătatea sudică a zării strălucea de razele de lumină răsfrînte de gheață, pînă la o înălțime neînchipuită. Se puteau număra deslușit nouăzeci și șapte de coline înăuntrul țării de gheață, în afară de cele ce se aflau pe dinafară ; multe erau foarte mari și semănau cu niște munți ce se ridicau unii peste alții pentru a se pierde în nori. Marginea exterioară sau nordică a acestui cîmp uriaș era alcătuită din sloiuri sau sfărîmături de gheață atît de strîns înghesuite unele în altele, încît nimic n-ar fi izbutit să se strecoare printre ele. Porțiunea aceasta era lată de aproximativ doi kilometri, apoi începea gheața solidă, neîntreruptă, alcătuind un întreg compact. Era mai curînd joasă și netedă (în afara colinelor), dar părea să se înalțe spre miazăzi, unde se întindea dincolo de spațiul pe care-l cuprindea privirea.

Căpitanul Cook spune: „Nu afirm că nu s-ar fi putut trece mai departe spre sud, dar ar fi fost o încercare primejdioasă și nesocotită, pe care cred că nici un om în situația mea n-ar fi întreprins-o. Eu, care am rîvnit nu numai să ajung mai departe decît toți înaintașii mei, ci atît de departe cît poate înainta un om, n-am regretat că am dat peste această piedică, deoarece în oarecare măsură, ea ne-a luat o piatră de pe inimă: cel puțin ea ne-a scurtat zilele pline de pericole și de greutăți ce sînt nedespărțite de o navigație în regiunile polare sudice. De aceea, de vreme ce nu mai puteam pătrunde nici un centimetru spre sud, nu am nevoie să invoc vreo altă scuză pentru faptul că am pornit în volte spre miazănoapte".

Se hotărîse, așadar, să înainteze spre nord și să petreacă iarna australă între tropice, dacă nu va întîlni nimic altceva înainte de-a ajunge acolo; era însă pe deplin încredințat că nu există nici un continent în acest ocean, — decît poate atît de departe spre sud, încît ar fi cu totul inaccesibil din cauza gheții; iar dacă ar fi fost vreunul de descoperit în sudul Oceanului Atlantic, ar fi avut nevoie de întreaga vară pentru a-l explora.

Cîrmiră acum spre nord și puțin spre răsărit, cînd, pe seară, îi ajunse din urmă o furtună năprasnică însoțită de ninsoare și lapoviță. Se abătuse atît de neașteptat asupra lor încît, înainte de a putea strînge velele, două dintre ele se sfîșiaseră în bucăți, iar celelalte suferiseră mari stricăciuni.

La data de 25 februarie, căpitanul Cook se îmbolnăvi atît de violent de colici hepatice încît căzu la pat; conducerea corăbiei rămase, așadar, pe seama primului ofițer Cooper, care se achită foarte mulțumitor de sarcina ce i-a fost încredințată. De abia după cîteva zile dispărură cele mai primejdioase simptome ale bolii; în tot acest timp Patten, chirurgul, se arătă a fi nu numai un medic îndemînatic, dar și o infirmieră plină de dragoste. Cînd intră în convalescență, un cîine favorit ce aparținea lui Forster a fost jertfit pentru stomacul, devenit acum gingaș, al căpitanului. Cum nu mai aveau nici un fel de carne proaspătă pe bord, el trebui să mănînce din carnea acestui animal, ca și din supa făcută

din ea și să nu mai guste nimic altceva. Se hrăni și se întări deci cu un aliment care în Europa ar fi îngrețoșat pe cei mai mulți ; iată dar ce adevărat este că nevoia te silește să faci și ce nu ți-e voia.

La ora 8, în dimineața zilei de 11 martie, văzură de pe catarg pămîntul apărînd spre apus la vreo 12 leghe depărtare. Se apropiară atunci în volte și încercară să pătrundă în ceea ce părea a fi un golf la vest de un promontoriu ; dar noaptea se lăsă înainte de a putea duce la bun sfîrșit această manevră ; pînă în dimineața următoare navigară deci, cînd apropiindu-se, cînd depărtîndu-se de pămîntul zărit. Era insula Paștelui sau Țara lui Dawis. De pe țărm se desprinse o pirogă mînată de doi bărbați ; aduceau cu ei un maldăr de banane pe care marinarii îl urcară pe corabie cu ajutorul unei frînghii ; apoi cei doi se înapoiară pe coastă. În urma acestui gest, căpitanul Cook își făcu impresie bună despre insulari și-și întări nădejdea de a dobîndi acolo lucrurile proaspete de care ducea mare lipsă.

Navigară mai departe de-a lungul coastei pînă ce găsiră un adăpost la capul nordic al insulei. În timp ce intrau în volte în golf se urcă pe bordul corăbiei un indigen. Cel dintîi lucru pe care l-a făcut a fost să măsoare lungimea vasului, socotind de la bastingajul pupei pînă la etravă ; și, în timp ce el număra stînjenii, navigatorii băgară de seamă că rostea numerele la fel ca cei din Otaheite, deși limba lui era aproape de neînțeles pentru toți cei de pe vas.

A doua zi dimineața, căpitanul coborî pe uscat întovărășit de cîțiva ofițeri, pentru a vedea cam ce le putea oferi insula. Debarcară pe o plajă nisipoasă, unde se adunaseră cîteva sute de băștinași ; aceștia erau atît de nerăbdători să-i vadă, încît mulți porniseră înot să întîmpine bărcile. Nici unul nu avea asupra sa vreun băț ori alt soi de armă. După ce le împărțiră diferite podoabe ieftine, englezii le dădură de înțeles prin semne că aveau nevoie de ceva merinde. Localnicii aduseră atunci niște cartofi, banane, trestie de zahăr și le schimbară pe cuie, oglinzi și bucăți de pînză.

Navigatorii descoperiră curînd că și acești indigeni, ca și cei pe care-i întîlniseră pînă atunci se pricepeau la furtișaguri și la înșelătorii în schimburile ce le făceau. Doar cu greu puteau să păstreze în buzunar vreun obiect, chiar din

FEMEIE ŞI BĂRBAT
DIN INSULA PAŞTELUI

cele vîndute de băştinaşii înşişi, căci ei pîndeau orice prilej pentru a-l înhăţa din nou ; s-a întîmplat deci în unele cazuri ca acelaşi lucru să fie cumpărat de două trei ori la rînd şi, pînă la urmă să nu rămînă totuşi în proprietatea cumpărătorului.

Ţinutul părea în întregime sterp şi lipsit de păduri, deşi existau mai multe plantaţii de cartofi, banani şi trestie de zahăr ; zăriră şi cîteva găini şi întîlniră un puţ cu apă cam sălcie. Corabia fusese între timp ancorată la aproximativ o milă de cel mai apropiat ţărm.

Căpitanul Cook trebui să se împace cu gîndul de a rămîne la locul de debarcare, printre indigeni, deoarece nu se întrema|se încă pe deplin. Navigatorii începură un tîrg destul de însufleţit cu băştinaşii pentru cartofi, pe care aceştia îi scoteau dintr-o plantaţie vecină ; dar schimbul, din care trăgeau multe foloase, luă sfîrşit după puţin timp, căci apăru (după

cum bănuiau englezii) proprietarul plantației, care îi izgoni pe toți cei ce se aflau în ea. Înțeleseră deci că indigenii îl furaseră de roadele pămîntului său, și că, prin urmare, nu pregetau să se jefuiască unul pe celălalt, în același fel în care săvîrșeau și asupra străinilor toate micile înșelăciuni pe care le puteau născoci ; îndeplineau de obicei cu succes asemenea isprăvi, căci nici nu erau bine prinși asupra unui fapt, că se și descoperea altul nou. În acel moment se înapoie un grup plecat de dimineață în cercetarea ținutului. Aceștia nu apucaseră să înainteze prea mult, cînd le apăru în cale un bărbat de vîrstă mijlocie, tatuat din creștet pînă în tălpi, cu fața mînjită cu un soi de vopsea albă și ținînd în mînă o suliță ; el li se alătură făcînd semne tovarășilor săi să rămînă la distanță și să nu-i supere pe străini. Prinse apoi o bucată de pînză albă în vîrful suliței și pornind în fruntea grupului, îi călăuzi cu această flamură a păcii.

În partea dinspre răsărit, aproape de mare, dădură peste trei platforme de piatră sau, mai bine zis, peste ruinele lor. Pe fiecare fuseseră cîndva așezate cîte patru statui mari [1] ; acum însă de pe două din platforme căzuseră toate statuile, iar de pe a treia — una. În cădere, cu excepția uneia, se sfărîmaseră sau, cel puțin se ciuntiseră toate. Wales, măsurînd-o pe cea rămasă întreagă, găsi că are patru metri jumătate lungime și doi metri în lățime, în dreptul umerilor. Fiecare statuie purta pe cap cîte un bolovan cilindric de o culoare roșie, rotunjit cu măiestrie. Cel pe care îl măsurară — și care nu era nici pe departe cel mai mare — avea 1,30 m înălțime și 1,40 m în diametru. Unora li se tăiase colțul de sus, în formă concavă, în timp ce la altele cilindrul rămăsese întreg.

Dincolo de ele ajunseră în ținutul cel mai rodnic de pe insulă, presărat cu plantații de cartofi, trestie de zahăr și bananieri ; nu le-a fost însă cu putință să găsească apă, în afară de cea adusă de băștinași în două sau trei rînduri și care, deși cam sălcie și urît mirositoare, li se păru bună căci îi chinuia setea. Mai trecuseră și pe lîngă cîteva colibe, ai căror locatari le ieșiseră înainte cu cartofi copți și trestie de zahăr ; dar în timp ce unii indigeni căutau să le aline setea

[1] Vezi călătoria lui Roggeween. — N. A.

PLATFORMĂ DE PIATRĂ CU STATUI URIAȘE
ÎN INSULA PAȘTELUI

și foamea, alții se străduiau să le fure chiar hrana ce le fusese oferită. În cele din urmă, spre a preîntîmpina urmări mai rele, englezii se văzură nevoiți să tragă un foc, cu o încărcătură de alice mărunte, asupra unui băștinaș care mersese cu îndrăzneală pînă acolo încît înhățase tocmai sacul în care-și duceau bagajele. Cînd lovitura îl atinse în spinare, dădu drumul sacului și alergă vreo cîțiva pași, apoi căzu ; se ridică totuși repede și o rupse iar la fugă, fără ca englezii să mai afle ce s-a mai întîmplat cu el sau, măcar, cît de tare fusese rănit. Această întîmplare îi întîrzie oarecum ; între timp se

adunaseră și alți indigeni ; curînd călăuza lor de pînă atunci și vreo alți doi, se apropiară în fugă de navigatori ; dar în loc să se oprească în momentul cînd i-au ajuns, continuară să alerge în jurul lor, îngînînd într-una, fără dușmănie cîteva cuvinte, pînă ce englezii o porniră din nou la drum. Atunci călăuza își înălță steagul conducîndu-i ca și pînă atunci. În tot restul zilei n-a mai încercat nimeni să le fure ceva.

Către capătul răsăritean al insulei dădură de o fîntînă a cărei apă, aflîndu-se mult deasupra nivelului mării, era dulce ; era însă în același timp și murdară, datorită necurățeniei sau curățeniei (cum vreți s-o luați) a indigenilor, care nu beau niciodată din ea fără a se spăla după aceea în întregime, oricît de mulți ar fi fost. Sărea unul drept în mijlocul fîntînii, bea și se spăla fără multă ceremonie, apoi altul îi lua locul și făcea la fel. Călătorii băgară de seamă că această parte a insulei era plină de statui uriașe, ca acelea amintite mai sus, unele așezate în grupuri pe platforme de zidărie, altele singuratice, înfipte doar în pămînt, dar la mică adîncime ; ultimele, în general, erau mult mai mari decît celelalte. Măsurînd una căzută jos, găsiră că avea aproape opt metri lungime și peste doi metri jumătate lățime, de-a curmezișul pieptului sau al umerilor ; și totuși li se păru mult mai mică față de altă statuie ce rămăsese încă în picioare și la a cărei umbră, puțin după ora două, întregul lor grup, alcătuit din aproape treizeci de inși, se adăposti de razele soarelui.

Nu întîlniseră pe drum, în afară de cîteva păsări, nici un fel de vietate și nici altceva care să poată ispiti pe niște corăbieri ce nu erau în prea mare restriște, să facă o escală mai lungă pe această insulă. Văzînd deci că nu putea procura nimic care să îndreptățească o prelungire a șederii lor acolo, căpitanul Cook hotărî să înalțe pînzele în dimineața următoare.

Produsele insulei, anume cartofii dulci, batatele, rădăcinile comestibile, bananele și trestia de zahăr erau destul de gustoase ; îndeosebi cartofii păreau de cel mai bun soi pe care-l mîncaseră vreodată. Indigenii mai aveau și cîteva păsări domestice, printre care cocoși și găini, mici dar bune la gust. Apele nu păreau să fie bogate în pești ; cel puțin englezii nu izbutiseră să prindă vreunul cu undița și nici la băștinași nu prea văzuseră mult.

Locuitorii nu depășeau numărul de șase-șapte sute de suflete și peste două treimi din cei întîlniți erau bărbați. De aici înțeleseră, ori că femeile erau mai puțin numeroase, ori că nu li se prea îngăduia să se arate.

În general, locuitorii acestei insule aparțin unei rase de oameni zvelți. Nici un bărbat însă nu măsura doi metri, deci erau departe de a fi uriași, cum afirmase unul dintre autorii călătoriei lui Roggeween. Vioi și harnici, cu trăsăturile frumoase, cu înfățișarea destul de plăcută, ei sînt prietenoși și primitori cu străinii, dar și foarte iscusiți la furtișaguri, de altfel ca și toți vecinii lor.

Îmbrăcămintea femeilor constă fie dintr-o bucată sau două de pînză vătuită, mare de vreo doi metri pe unu jumătate fie dintr-o împletitură. Una din bucăți înfășurată în jurul șalelor, alta peste umeri, alcătuiesc întregul veșmînt. Bărbații însă umblă în cea mai mare parte aproape goi, deoarece n-au decît o fîșie îngustă de pînză petrecută printre picioare, capetele ei prinzîndu-se de cingătoarea sau de frînghia pe care o poartă în chip de brîu. Prețuiesc mult pînza din Otaheite sau chiar pe cea de altă proveniență.

Deși par pașnici și prietenoși, ei folosesc totuși anumite arme de luptă cum ar fi, de pildă, sulițele și măciucile scurte de lemn.

Locuințele, niște mizerabile colibe joase, le fac înfigînd în pămînt, la o depărtare de doi-trei metri, niște bețe pe care apoi le încovoaie unul spre celălalt, ca să formeze un soi de boltă gotică. La sfîrșit acoperă totul cu frunze de trestie de zahăr. Ușa, asemănătoare unui portic și așezată în mijlocul uneia din laturi, este atît de scundă și de îngustă, încît de abia dacă poate trece prin ea un om în patru labe.

Căpitanul Cook era de părere că statuile uriașe nu sînt idolii actualilor locuitori, chiar dacă aceștia le adorau pe vremea olandezilor; el cel puțin nu văzuse nimic care să-l îndreptățească să creadă un asemenea lucru. Bănuia, dimpotrivă, că sînt mai degrabă monumente funerare ale anumitor triburi sau familii.

La 16 martie se îndreptară spre larg; deoarece alizeul sufla potolit și neschimbător, iar vremea era frumoasă, hotărîră să instaleze fierăria pe punte și să dreagă ori să făurească diverse obiecte din fier ce le făceau trebuință.

La 7 aprilie întîlniră o insulă pe care, fiind o descoperire nouă, o botezară insula lui Hood, după numele tînărului ce o zărise primul ; a doua insulă a fost San Pedro, a treia La Dominica, iar a patra Santa Christina [1]. Navigară de-a lungul coastei sud-estice a insulei La Dominica fără a găsi vreun loc prielnic ancorării. Cîteva pirogi se desprinseră de coastă, urmîndu-i în lungul ţărmului.

Cînd corabia ajunse în cele din urmă în faţa golfului căutat, aruncară ancora. Imediat porniră spre ei vreo treizeci-patruzeci de indigeni în zece-douăsprezece pirogi, dar a fost nevoie de oarecare iscusinţă pentru a-i face să vină lîngă navă. În sfîrşit o secure şi cîteva cuie lungi convinseră pe cei dintr-o pirogă să se apropie pînă sub dunetă [2] ; apoi căpătară toţi curaj şi, după ce schimbară fructe de pîine şi peşti pe cuie mici, se retraseră pe ţărm.

A doua zi de cu zori băştinaşii îi vizitară din nou ; de astă dată erau mult mai numeroşi şi aduceau pentru schimb fructe de pîine, banane şi un porc. Dar adesea, în timp ce se desfăşura tîrgul, ei îşi păstrau bunurile şi nu dădeau nimic în schimb, pînă ce căpitanul se văzu nevoit să tragă un glonţ de puşcă pe deasupra unui om care îl înşelase astfel de mai multe ori ; după aceea se purtară mai cinstit şi, curînd, cîţiva dintre ei se urcară chiar pe bord. Căpitanul voia tocmai să plece cu o barcă în căutarea unui loc mai potrivit amarării vasului, dar băgă de seamă că se aflau prea mulţi indigeni pe bord ; sfătui deci pe ofiţeri să fie cu ochii în patru. Nici nu ajunsese bine în barcă cînd i se aduse ştirea că sălbaticii furaseră unul din suporţii de fier şi că dispăruseră cu el. Căpitanul porunci să se tragă un foc deasupra pirogii, însă cu luare aminte, pentru a nu omorî pe cineva ; dar indigenii făceau atîta gălăgie că nu i se auzi recomandarea, aşa că nefericitul hoţ căzu ucis de al treilea glonţ.

După această tristă întîmplare toţi băştinaşii se retraseră în grabă. Căpitanul îi urmă în golf şi îndupleca pe cei ce ocupau o pirogă să se apropie de barca sa şi să primească nişte cuie şi alte mici daruri. S-ar fi putut crede că localnicii înţeleseseră între timp rostul armelor de foc şi că nu mai

---

[1] Denumirile insulelor din arhipelagul Marchizelor. — N. T.

[2] Punte mică la pupa vasului. — N. T.

STATUI DE PIATRĂ URIAȘE ȘI SINGURATICE ÎNFIPTE ÎN PĂMÎNT, ÎN INSULA PAȘTELUI

era nevoie să se tragă asupra lor ; dar desfășurarea faptelor dovedi contrariul. Căci îndată ce barca ridică ancorotul [1], doi oameni din pirogă porniră spre țărm, puseră mîna pe cablul geamandurii și încercară să-l tragă pe uscat, nepăsîndu-le de ceea ce era agățat de el. Căpitanul porunci să se tragă cu pușca în ei. Glonțul lovi aproape și ei nici nu-l luară în seamă ; dar cînd al doilea trecu pe deasupra capului, dădură drumul cablului și vîsliră întins spre țărm. Acesta a fost totuși ultimul foc tras asupra vreunui băștinaș cît timp au stat englezii în acest loc. El a avut probabil mai mult răsunet decît uciderea primului indigen, căci dovedise localnicilor că nu erau în siguranță nici cînd se aflau la distanță.

În zorii zilei de 10 aprilie veniră pe lîngă corabie indigeni din ținuturi mai depărtate, care le vîndură cîțiva porci ; pe bord erau acum destule animale din acest soi, așa că se putu servi echipajului o mîncare proaspătă. După prînz căpitanul Cook coborî pe uscat, unde făcu rost de alți optsprezece porci.

În dimineața următoare el se duse unde fusese în ajun, dar în loc să capete porci după cum se aștepta, găsi cu totul

[1] Ancoră fără traversă cu mai multe gheare. — N. T.

altă situație. Cuiele și celelalte lucruri după care indigenii se dăduseră în vînt cu o seară doar înainte, erau acum disprețuite de ei. Aceasta se explica prin faptul că mai mulți dintre englezii tineri veniseră în ziua precedentă și dăduseră la schimb felurite articole încă necunoscute de ei, care le aprinseseră imaginația mai mult decît cuiele și uneltele de fier atît de folositoare. Astfel tîrgul se întrerupse, iar căpitanul se pregăti să plece de aici pentru a se îndrepta către alt loc unde să împlinească efectiv cerințele echipajului ; căci, după nouăsprezece săptămîni de călătorie pe mare, în care timp se hrăniseră doar cu alimente conservate, era imposibil să nu se simtă nevoia unei hrane proaspete ; totuși, datorită numeroaselor leacuri antiscorbutice și bunei supravegheri a chirurgului, nimeni nu se îmbolnăvise pe bord.

Ridicară ancora în ziua de 11 aprilie, la ora trei după-amiază. Vîntul era acum slab și schimbător, însoțit de averse de ploaie.

Insulele Marchize, pe lîngă care tocmai trecuseră, fuseseră descoperite de Mendana, un spaniol de la care le-a rămas numele de astăzi. Sînt cinci la număr și anume : La Magdalena, San Pedro, La Dominica, Santa Christina și insula lui Hood, cea mai nordică. Cea mai întinsă dintre ele este La Dominica.

Toți locuitorii lor, fără excepție, fac parte din cea mai frumoasă rasă omenească ce trăiește în aceste mări. Ei întrec poate toate celelalte populații de pe aci căci sînt înalți la statură și au trăsături regulate. Totuși asemănarea limbii lor cu cea vorbită în Otaheite și în Insulele Societății arată că aparțin aceluiași popor. Oedidi se putea înțelege destul de bine cu ei și se vedea lesne că limbile lor erau aproape identice.

Majoritatea bărbaților își acopereau trupul doar cu o fîșie îngustă de pînză petrecută în jurul pîntecelui și printre picioare și care, în Otaheite, se numește *marra*. O îmbrăcăminte atît de simplă este suficientă pentru acel climat și răspunde tuturor cerințelor modeste. Femeile aveau cîte o bucată de pînză înfășurată ca o fustă în jurul șalelor și ajungînd în jos pînă la jumătatea pulpei, precum și un soi de pelerină pe umeri.

În privința mîncării, ei nu găteau nici pe departe așa de curat ca tahitienii. Chiar și bucătăria lor era murdară. Căpi-

ȘEF INDIGEN DIN INSULELE MARCHIZE

tanul Cook povestește că i s-a întîmplat să-i vadă pregătind un terci din fructe și rădăcini subțiat cu apă ; îl puseseră într-un vas plin de murdărie, din care mîncaseră porcii cu o clipă mai înainte, iar ei nici nu-l clătiseră, nici nu-și spălaseră mîinile, la fel de murdare ; cînd le-a arătat dezgustul său, l-au luat în rîs.

Singurele patrupede din partea locului erau porcii, iar cocoșii și găinile singurele păsări domesticite. În păduri se pare că se aflau totuși din belșug păsări mici cu pene foarte frumoase care ciripeau plăcut.

Un vînt bun din răsărit îi ajută să navigheze pînă la 17 aprilie, cînd zăriră pămîntul la vest-nord-vest ; apropiin-

du-se mai mult, băgară de seamă că era vorba de un șirag de insulițe joase, legate între ele prin recife de mărgean.

În timp ce navigau de-a lungul coastei, se iviră în mai multe locuri indigeni înarmați cu sulițe lungi și cu măciuci, pe cînd alții se adunaseră pe versantul unei vîlcele. Sub comanda locotenentului Cooper, plecară spre țărm două bărci bine înarmate, ca să înceapă tratativele cu ei. Cei rămași pe bord îi văzură pe cei din bărci că debarcă fără să întîmpine nici o împotrivire. Dar, curînd după aceea, zărind totuși vreo patruzeci-cincizeci de indigeni, toți înarmați, care se îndreptau spre bărci, rămaseră în apropierea țărmului, gata să sară în ajutorul tovarășilor lor în cazul unui atac. Dar nu se întîmplă nimic și, după puțină vreme, bărcile se înapoiară ; Cooper înștiință pe căpitan că la debarcare fusese întîmpinat pe plajă doar de cîțiva indigeni, deși alții numeroși se opriseră cu sulițele în mînă la marginea pădurii. Ei primiseră cu multă răceală darurile oferite, ceea ce arăta limpede că îi socoteau musafiri nepoftiți. Englezii se întoarseră pe bord cu cinci cîini ; păreau că sînt destul de numeroși prin partea locului. În afară de nuci de cocos, din care obținuseră prin schimb două duzini, nu mai găsiseră nici un alt fruct.

Insula, numită de locuitorii ei Tiukea [1]. fusese descoperită și vizitată de căpitanul Byron. Are o formă cam ovală și vreo zece leghe în circumferință.

La data de 18 aprilie, în revărsatul zorilor, cîrmiră către o altă insulă ce se afla în văzul lor, spre apus ; ajunseră la ea pe la ora opt și navigară de-a lungul coastei sud-estice, la o milă de țărm. Erau probabil insulele pe care căpitanul Byorn le botezase George's Islands [2].

Nu se poate ști cu siguranță dacă acest grup de insule este cel descoperit de navigatorii olandezi ; pe aci, insulele joase sînt atît de răspîndite, încît niciodată un navigator nu poate spune că plutește cu prea multă băgare de seamă.

Zăriră înălțimile din Otaheite la 21 aprilie, iar la ora opt în dimineața următoare ancorară în golful Matavai. Cum aflară de sosirea lor, indigenii porniră în mare număr spre corabie și revăzîndu-i arătară multă bucurie.

---

[1], [2] Insule din partea nord-vestică a arhipelagului Tuamotu între Marchize și Tahiti. — N. T.

În ziua de 24 aprilie regele Otu şi alte cîteva căpetenii urmaţi de un alai de însoţitori, veniră să-i viziteze aducînd în dar vreo zece-doisprezece porci mari şi fructe. Ştiind că era folositor să şi-l facă prieten căpitanul Cook îi ieşi în întîmpinare lîngă corturi şi îl călăuzi apoi împreună cu tovarăşii săi pe bord, unde rămaseră cu toţii la prînz ; apoi după ce indigenii căpătaseră darurile cuvenite se despărţiră, fiind încîntaţi de primirea ce li se făcuse.

Englezii băgară de seamă că insularii îşi construiau acum numeroase pirogi şi case de tot felul ; că cei care, cu opt luni înainte nu avuseseră nici un adăpost, locuiau de data aceasta în locuinţe încăpătoare ; că pe lîngă fiecare casă se puteau vedea mai mulţi porci mari, precum şi tot felul de alte semne de prosperitate.

Din aceste fapte căpitanul Cook trase concluzia că dacă ar coborî pe altă insulă nu ar avea mai mult de cîştigat, aşa că se hotărî să facă aici o escală mai lungă.

În dimineaţa zilei de 26 aprilie, însoţit de cîţiva ofiţeri se duse la Oparri ca să-l viziteze pe Otu. Cînd se apropiară, văzură navigînd un număr de pirogi mari şi, ceea ce-i uimi şi mai mult, dădură cu ochii la sosire, de mai bine de trei sute de pirogi, rînduite în ordine la oarecare depărtare de-a lungul ţărmului, toate complet echipate şi armate ; pe lîngă ele, se afla şi pe ţărm o ceată numeroasă de oameni, tot înarmaţi. O pregătire războinică atît de neaşteptată în vecinătatea lor şi în răstimpul unei singure nopţi dădu naştere la tot felul de presupuneri.

Flota de război era alcătuită din o sută şaizeci de pirogi mari, duble, foarte bine echipate şi înarmate. Căpeteniile, ca şi toţi luptătorii îşi îmbrăcaseră veşmintele de război — adică o sumedenie de pînzeturi, turbane, pieptare şi căşti. Vasele erau împodobite cu steaguri şi flamuri, iar ansamblul lor avea o înfăţişare măreaţă şi nobilă, cum nu mai întîlniseră nicicînd în aceste mări. Ca arme de luptă aveau măciuci, suliţe şi pietre. Pe lîngă vasele de război se mai aflau o sută şapte zeci de pirogi duble mai mici, toate prevăzute cu un soi de căsuţă şi greate cu un catarg şi o pînză, ceea ce le deosebea de primele. Ele erau hărăzite transporturilor şi aprovizionării, deoarece pirogile de luptă nu duceau nici un fel de merinde. În cele trei sute trei zeci de vase se aflau nu mai puţin de şapte mii şapte sute şaizeci de bărbaţi.

PIROGĂ DE RĂZBOI TAHITIANĂ

Tupia îi informase la prima lor venire aici că întreaga insulă putea chema sub arme între șase și șapte mii de oameni, dar de data aceasta văzură că numai din două districte se ridicase acest număr de luptători.

Părăsiră Oparri, unde nu-l găsiseră pe Otu. Nu după mult timp întreaga flotă se urni spre apus, de unde venise. Ajungînd la Matavai, englezii aflară că această flotă constituie o parte a armatei pregătite pentru a porni împotriva insulei Eimea, al cărei șef scuturase jugul tahitian și se declarase independent.

În dimineața zilei de 27 aprilie, căpitanul primi în dar de la o căpetenie numită Touha, doi porci mari și fructe; cei doi slujitori care-l aduseseră aveau dispoziții să nu primească nimic în schimb și, într-adevăr, nici nu primiră cînd li se oferi ceva. Curînd după aceea, căpitanul plecă în barca sa la Oparri, unde-l găsi atît pe Touha cît și pe rege; după un scurt popas, îi aduse pe amîndoi pe bordul corăbiei, împreună cu fratele mai mic al regelui și cu Ti și îi pofti pe toți la masă. Cum ajunseră în apropierea corăbiei, „amiralul" indigen, care nu mai văzuse pînă atunci un astfel de vas, fu cuprins de o nemărginită uimire față de o privelițte atît de nouă pentru el. Îl plimbară prin toată nava, pe care el o cercetă cu multă luare aminte. Cu acest prilej îi servi de călăuză mai ales Otu, care cunoștea acum bine diferitele părți ale vasului. Curînd după aceea regele și însoțitorii săi plecară. Îl rugaseră stăruitor pe căpitanul Cook să le dea ajutor împotriva celor din Tiarabu [1], dar el nu încurajase de fel cererile lor.

[1] Peninsula sud-estică a insulei Tahiti. — N. T.

La data de 28 aprilie unul dintre băştinaşi a încercat să fure un butoi de la locul de unde se lua apă ; fiind prins asupra faptului, marinarii l-au dus pe bord şi l-au pus în fiare, în văzul lui Otu şi al altor căpetenii. Aflînd ce nelegiuire săvîrşise omul, Otu solicită punerea lui în libertate. Dar căpitanul refuză, răspunzînd regelui că de vreme ce îşi pedepsea oamenii lui ori de cîte ori pricinuiau cea mai neînsemnată neplăcere indigenilor, era cît se poate de drept ca şi acest om să fie pedepsit. Porunci prin urmare ca vinovatul să fie adus pe ţărm lîngă corturi şi, după ce făcu mustrări lui Otu pentru purtarea supuşilor săi în general, îi aminti că nici el, nici alt călător de pe vas nu luaseră vreun lucru de la localnici fără a-l plăti mai întîi ; adăugă apoi că pedeapsa ce o va primi infractorul îi va sperla pe ceilalţi şi-i va face să se teamă a mai făptui asemenea nelegiuiri, iar pe de altă parte, acesta ar fi un mijloc de salvare a vieţilor altor supuşi ai săi. Înţelegînd destul de bine toate argumentele lui, regele păru mulţumit şi-şi exprimă doar dorinţa ca vinovatul să nu fie ucis. Căpitanul porunci ca mulţimea să fie ţinută la depărtarea cuvenită şi, în faţa tuturor, puse să i se dea făptaşului două duzini de lovituri de bici, pe care el le îndură cu multă tărie ; apoi îl lăsară liber. Cînd băştinaşii începură a se îndepărta, Touha păşi înaintea lor, îi chemă îndărăt şi-i dăscăli timp de aproape o jumătate de oră. Cuvîntarea lui, formată din fraze scurte, n-a fost prea bine pricepută de englezi, dar din ce au izbutit să prindă, înţeleseră că îi mustra pentru purtarea lor şi-i sfătuia să şi-o schimbe în viitor. Eleganţa faptei sale şi luarea aminte cu care fusese ascultat dovedeau că era un mare orator.

Otu nu rosti nici un cuvînt. Îndată ce Touha îşi încheie cuvîntarea, căpitanul porunci marinarilor să execute exerciţii militare, să încarce arme şi să tragă salve de gloanţe ; cum aceştia n-au aşteptat mult ca să-şi înceapă manevrele, este mai uşor de înţeles decît de descris uluirea care-i cuprinsese pe indigeni în tot acel timp.

Apoi căpeteniile îşi luară rămas bun şi se retraseră cu toţi însoţitorii lor, mai mult înspăimîntaţi decît încîntaţi de cele ce văzuseră.

Coborînd pe uscat, în dimineața zilei de 7 mai, englezii îl găsiră pe Otu lîngă corturi ; se folosiră de acest prilej ca să-i ceară îngăduința să taie cîțiva copaci pentru foc, ceea ce el încuviință pe loc. Căpitanul îi spuse că nu va doborî nici un pom roditor. Regele se arătă mulțumit de această asigurare și o anunță celor din jur cu o voce tare și de mai multe ori.

În noaptea următoare, legăturile de prietenie ce se înfiripaseră între ei primiră o grea lovitură datorită neglijenței uneia dintre sentinelele de pe țărm. Acesta, fie că adormise, fie că-și părăsise postul, dădu prilej unui băștinaș să-i șterpelească pușca. Prima știre despre furt i-o spuse căpitanului Ti, pe care Otu îl trimisese pe bord în acest scop. Englezii nu erau încă îndeajuns de obișnuiți cu limba localnicilor ca să înțeleagă toată povestirea lui Ti, dar pricepură destul pentru a afla că cele petrecute îl îngrijoraseră nespus pe rege. Ca să se informeze pe deplin, căpitanul coborî pe țărm cu Ti. Imediat ce debarcă, sergentul care comanda grupa îi relată întreaga întîmplare. Băștinașii erau cu toții îngroziți și cei mai mulți o luaseră la fugă. Ti și căpitanul plecară în căutarea lui Otu. Pe măsură ce înaintau, el se străduia să potolească temerile poporului, stăruind în același timp ca să se înapoieze pușca. După ce mărșăluiră cale destul de lungă înăuntrul insulei, Ti se opri pe neașteptate și-l sfătui pe căpitan să se întoarcă, spunînd că Otu plecase în munți și că el se va duce mai departe să-l înștiințeze din partea căpitanului că-i mai era încă prieten. Ti făgădui în același timp că va depune toate sforțările pentru a recăpăta pușca.

Căpitanul Cook se înapoie pe corabie și curînd după aceea zări șase pirogi mari venind de după Point Venus. Deoarece se putea bănui că unul dintre membrii echipajului acestor pirogi săvîrșise furtul, căpitanul hotărî să le intercepteze ; porni deci într-acolo cu o barcă, dînd dispoziții ca alta să-l urmeze. Una dintre pirogi, care le depășise oarecum pe celelalte, venea de-a dreptul spre corabie. El i se alătură și află că Otu era în acea clipă la corturi. Mulțumit de această știre, contramandă ordinul de a se intercepta celelalte pirogi, crezînd că și ele vor veni la bordul corăbiei. Dar cînd debarcă, i se spuse că Otu nu fusese pe acolo și că nici nu se știa nimic despre el. Privind îndărăt, căpitanul

văzu că toate pirogile se îndepărtau în cea mai mare grabă, iar ocupanții celor pe care le lăsase alături de navă nu voiseră să se urce pe bord, ci o luaseră la sănătoasa. Supărat că s-a lăsat astfel amăgit, căpitanul se hotărî să-i urmărească ; trecînd pe lîngă corabie, porunci să se trimită încă o barcă în același scop. Cinci din șase pirogi fură capturate de marinari și aduse lîngă vas ; totuși cea dintîi, cu cei care născociseră atît de bine șiretlicul izbutise să scape.

Într-una din pirogile capturate se afla o căpetenie, prieten al lui Forster, care pînă atunci se întitulase *iri* și care s-ar fi arătat adînc jignit dacă cineva i-ar fi pus la îndoială rangul ; cu el mai erau și trei femei ; nevasta și fiica lui precum și mama răposatului Tutaha. Căpitanul hotărî să le rețină pe acestea împreună cu pirogile și să trimită căpetenia la Otu, gîndind că regele va avea destulă autoritate asupra lui pentru a obține restituirea pușții, deoarece erau în joc înseși bunurile sale.

După ce s-a întunecat, trei oameni care urmăriseră hoțul aduseră pușca la corturi împreună cu alte cîteva lucruri pe care englezii le pierduseră fără să bage de seamă. Căpitanul nu putu afla dacă își dăduseră atîta silință din îndemnul propriu, sau la porunca lui Otu. Îi răsplăti totuși și nu mai făcu alte cercetări.

Cînd se restitui pușca și celelalte obiecte, toți cei prezenți sau care se mai înfățișaseră după aceea pretindeau că au luat și ei parte într-o oarecare măsură la recăpătarea lor și cereau să fie răsplătiți. Dar nici unul nu jucă mai bine această comedie, ca Nuno, un om cu oarecare vază, bine cunoscut căpitanului Cook de cînd fusese aci în 1769. Acest indigen își luă o înfățișare plină de furie sălbatică ; ținea în mînă o măciucă zdravănă cu care izbea în jurul său pentru a arăta că el singur ucisese pe fur, cînd de fapt, după cum o știau cu toții, el nici nu ieșise din casă în tot acest timp.

Relațiile fiind restabilite, Otu făgădui din partea lui că a doua zi englezii vor fi aprovizionați ca de obicei.

Se înapoiară apoi cu el la adevărata lui reședință de la Oparri, unde trecură în revistă cîteva docuri (care meritau cu prisosință să fie numite astfel), precum și pirogile cele mari, unele construite de curînd iar altele în curs de construcție ; două din ele erau cele mai mari ambarcațiuni de

acest soi pe care le văzuseră vreodată călătorii noștri. După aceea se întoarseră la corabie. Deoarece Otu își manifestase dorința de a vedea în funcție tunurile cele mari de pe corabie, căpitanul Cook porunci să fie încărcate și să se tragă cu douăsprezece deodată înspre larg. Regele nu mai văzuse vreodată un tun luînd foc, așa încît această privelițte îi pricinui și spaimă și plăcere. Pe seară îl înveseliră cu focuri de artificii, de care se arătă foarte încîntat. În felul acesta se puse capăt tuturor neînțelegerilor.

Cum cea mai mare parte din reparațiile esențiale ale corăbiei erau pe isprăvite, navigatorii hotărîră să părăsească Otaheite peste cîteva zile; căpitanul Cook porunci deci să se adune toate lucrurile de pe țărm, pentru ca indigenii să-și dea seama că englezii se pregătesc de plecare.

La 12 mai, bătrîna Oberea, femeia care la escala din 1767 a vasului *Dolphin* fusese luată drept regina insulei și pe care călătorii noștri n-o mai văzuseră din 1769, le făcu o vizită și le dărui porci și fructe. Curînd după aceea sosi Otu, însoțit de un mare alai și de o uriașă cantitate de provizii. Căpitanul se arătă la rîndul său destul de mărinimos, socotind că era poate ultima oară cînd îi mai vedea pe acești oameni de treabă care satisfăcuseră dorințele echipajului cu atîta dărnicie; iar pe seară le oferi din nou un joc de artificii.

La data de 14 mai zăriră un număr de pirogi de război care dublau promontoriul din Oparri. Doritori să-i privească mai îndeaproape, căpitanul și mai mulți ofițeri se grăbiră să meargă la Oparri, unde sosiră înainte ca toate pirogile să fi fost trase pe uscat; avură deci prilejul să cerceteze modul în care indigenii le aduceau la țărm. Ajunși în dreptul locului unde aveau de gînd să debarce, ei se împărțeau în grupe, iar fiecare grupă, una după alta, vîslea apoi cu toată puterea și cu cea mai mare precizie și regularitate înspre coastă. Își îndeplineau mișcările cu atîta repeziciune, încît se vedea limpede că erau meșteri în această îndeletnicire. Otu, care era de față, ordonă ca o parte din trupe să-și execute exercițiile pe țărm. Două echipe începură mai întîi manevre cu măciucile, dar le terminară atît de repede că englezii nici nu avură timp să le bage în seamă. Apoi trecură la trîntă individuală și prezentară cu multă vioiciune diferite procedee de luptă, răspunzînd cu dibăcie loviturilor și

brîncilor pe care fiecare combatant le dădea celuilalt. Ca arme aveau măciuci şi lănci, ultimele folosite şi ca suliţe. În lupta cu măciuca scăpau de loviturile la picioare sărind în sus ; de cele îndreptate spre cap se fereau ghemuindu-se şi sărind într-o parte, pentru ca lovitura să cadă pe pămînt.

Englezii fuseseră primiţi într-un chip atît de plăcut pe această insulă, încît un ajutor de tunar urzise planul de a rămîne aici ; a fost însă descoperit înainte de a-şi fi adus la îndeplinire gîndul. Irlandez din naştere, el navigase în serviciul olandezilor. Căpitanul îl înrolase la Batavia cînd se întorcea din călătoria precedentă şi de atunci omul îl urmase pretutindeni. Nu părea să aibă nici prieteni, nici cunoştinţe care să-l reţină în vreo anumită parte a lumii. Pentru el nu exista deosebire între naţiuni. Unde s-ar fi putut deci simţi mai fericit un asemenea ins decît pe una din aceste insule ? Căci aici, clima fiind dintre cele mai plăcute din lume, el se putea bucura, nu numai de cele absolut necesare vieţii, dar şi de desfătare, înlesnire şi belşug.

Cele două capre pe care căpitanul Furneaux le dăduse lui Otu la ultima lui escală aici, făgăduiau să împlinească scopul pentru care fuseseră debarcate. Capra fătase după puţină vreme două iede, care crescuseră atît încît acum erau aproape în stare să se înmulţească ; iar mama lor purta iarăşi iezi. Băştinaşii păreau să le îndrăgească mult ; caprelor de asemenea le pria acolo, după cum se vedea din starea lor înfloritoare. Aceste împrejurări lăsau să se întrevadă că în puţini ani vor fi pe aici şi capre de prisos pentru ei şi pentru vecinii lor ; ele se vor răspîndi astfel cu timpul în toate insulele oceanului. În schimb oile muriseră curînd după ce fuseseră debarcate, în afară de una, care mai era pare-se în viaţă. Englezii le mai dădură şi nişte pisici, vreo douăzeci în total, ce fuseseră lăsate libere pe insulă.

În după-amiaza zilei de 15 mai ancorară în portul O'Wharre de pe insula Huaheine ; Ori, căpetenia, aduse un porc precum şi alte merinde căpitanului, care la rîndul său, îl invită împreună cu prietenii săi la masă. În seara zilei de 17 mai, cîţiva englezi luară parte la o reprezentaţie teatrală oferită de Ori. Piesa înfăţişa fuga unei fete din Otaheite pe corabia lor, poveste oarecum adevărată, căci o tînără traversase cu ei marea pînă la Ulietea. Fata era întîmplător de faţă cînd se reprezentau propriile ei isprăvi, lucru care avu

o înrîurire atît de puternică asupra ei, încît englezii abia cu mare greutate o putură hotărî să rămînă pînă la sfîrșitul piesei sau să nu plîngă în timpul reprezentației [1].

Vreo cîțiva subofițeri, care primiseră îngăduința de a merge în interiorul insulei pentru a-și petrece timpul mai plăcut, luară cu ei doi indigeni drept călăuze și hamali pentru sacii ce conțineau cuie, securi și alte lucruri drept monedă curentă pentru tîrguieli. Dar cei doi se făcură nevăzuți cu saci cu tot prin următorul vicleșug: englezii aveau asupra lor două puști pentru vînat păsări. După un ropot de ploaie, călăuzele le arătară cîteva păsări bune de împușcat. Cum una dintre puști nu luă foc în mai multe rînduri iar cealaltă era descărcată, indigenii, socotindu-se în siguranță față de amîndouă o rupseră la fugă, lăsînd pe englezi să se uite după ei cu gura căscată și atît de uimiți că nici nu le dădu prin gînd să-i urmărească.

În zorii dimineții de 23 mai desfăcură amarajul și ieșiră în larg. Ori, căpetenia, coborî ultimul de pe bordul corăbiei. Cînd, la despărțire, căpitanul îi spuse că nu se vor mai revedea, el se porni pe plîns și declară: „Atunci să vină fiii tăi, noi îi vom primi bine". Ori era un om cumsecade în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, dar mulți dintre supușii săi nu-i semănau nici pe departe, ci, dimpotrivă, păreau a trage foloase de pe urma vîrstei lui înaintate. În timpul ședерii lor acolo, englezii procuraseră fructe de pîine și nuci de cocos din belșug, dar găsiseră mai puțini porci decît le-ar fi trebuit, deși nu se părea că ar fi fost rari pe insulă. Trebuie însă ținut seamă de faptul că ultima oară primiră un număr atît de mare, că probabil se răriseră simțitor; pe de altă parte navigatorii aprovizionaseră prea mult insula cu articole de-ale noastre.

De îndată ce ieșiră din golf călătorii noștri înălțară pînzele și navigară spre capătul sudic al insulei Ulietea, unde aruncară ancora a doua zi.

---

[1] „ . . . . Se zice
Că la teatru-odată-un vinovat
A fost atît de răscolit de jocul
Actoricesc, încît mărturisit-a
Pe loc nelegiuirea săvîrșită". — N. A.

(*Hamlet*, actul II, scena a doua, pag. 94; traducere de Petru Dumitriu, E.S.P.L.A., 1955). — N. T.

La 25 mai, un grup coborî pe uscat pentru a-i face căpeteniei o vizită și a-i duce obișnuitul dar. Intrînd în casa lui, fură întîmpinați la început de patru sau cinci femei bătrîne; ele plîngeau și se văicăreau, cum s-ar spune, cu multă amărăciune și, cu ajutorul unor unelte făcute din dinți de rechini, își crestau creștetele pînă ce șiroaie de sînge le curgeau pe față și pe umeri. Mai mult încă, englezii se văzură nevoiți să îndure îmbrățișările acestor zgripțuroaice bătrîne, care-i mînjiră astfel cu sînge. La sfîrșitul ceremoniei, ele ieșiră afară, se spălară și apoi se arătară pe loc tot atît de vesele ca și ceilalți din adunare. Căpitanul își prezentă darurile și, după o nu prea îndelungată ședere, se întoarse pe bord.

În ziua de 27 mai indigenii le oferiră o reprezentație cu piesa intitulată „Mididij Harramy", care însemnează „Sosește copilul".

La sfîrșit piesa înfățișa o femeie în durerile facerii[1]; era jucată de un grup de flăcăi vînjoși, dintre care unul dădea în cele din urmă naștere unui băiat voinic de vreo doi metri înălțime, care alerga pe scenă, tîrînd după el un șomoiog mare de paie, ce-i atîrna, legat cu o sfoară, de mijloc. Englezii au avut prilejul să mai vadă o dată această piesă și au băgat de seamă că, în clipa în care puneau mîna pe flăcăul ce întruchipa copilul, indigenii îi turteau sau îi apăsau nasul. Înțeleseră de aici că este o operație ce se face de obicei copiilor la naștere și căreia i se datorează poate faptul că toți băștinașii au, în general, nasurile turtite. Partea aceasta a piesei, prin noutatea ei și prin felul caraghios în care era executată, îi înveselise oarecum pe călătorii noștri cînd o văzuseră prima dată și se porniseră pe rîs; probabil de aceea actorii o repetaseră. Totuși, ca și celelalte piese ale lor, ea nu i-a putut distra mai mult decît o singură dată pe englezi.

În ziua de 30 mai, unul dintre șefi dărui doi porci căpitanului; acesta îl invită la masă și puse să se taie și să se pregătească unul dintre porci; asistă el însuși la prima parte a operației, care se desfășură după cum urmează: trei oameni gîtuiau porcul; îl culcau întîi pe spate și, în timp ce doi dintre ei îi așezau de-a curmezișul grumazului un băț destul de gros pe care-l apăsau cu toată greutatea lor

[1] S-ar putea spune că-l citiseră pe Terențiu! — N. A.

la fiecare capăt, al treilea îi ţinea nemişcate picioarele dindărăt, menţinîndu-l în aceeaşi poziţie. L-au ţinut aşa vreo zece minute pînă şi-a dat duhul. Cîntărea vreo douăzeci şi cinci de kilograme. L-au copt după procedeul obişnuit şi porcul se dovedi că avea un gust bun şi o aromă foarte plăcută.

Deoarece căpitanul hotărîse plecarea pentru data de 4 iunie, căpetenia Oreo se urcă pe vas cu întreaga sa familie pentru a-şi lua ultimul rămas bun; era însoţit de U-u-rou şi de mai mulţi prieteni ai lor. Nimeni nu venise cu mîna goală; dar mai ales U-u-rou adusese un dar deosebit de bogat, căci făcea prima şi cea din urmă vizită a sa pe bord. Căpitanul le împărţi aproape toate lucrurile ce-i mai rămăseseră. Felul atît de primitor în care fusese întotdeauna întîmpinat de aceşti oameni îl făcuse să-i îndrăgească şi îl îndreptăţea să le dăruiască tot ce avea.

Oreo îl rugă stăruitor să mai vină, dar cînd căpitanul refuză să facă vreo făgăduială în această privinţă, el întrebă cum se cheamă moraiul (locul de înmormîntare) său. Cu toate că întrebarea îi păru foarte ciudată, navigatorul nu şovăi o clipă să-i răspundă că era Stepney, parohia din Londra în care locuia. Indigenii cerură să le repete de mai multe ori acest nume, pînă ce izbutiră şi ei să-l rostească; atunci răsună dintr-o sută de guri deodată *„Stepney morai no tuti"*. Ce mărturie mai puternică puteau aştepta de la aceşti oameni, de felul în care îi preţuiau ca prieteni decît aceea că doreau să-şi amintească de ei chiar dincolo de mormînt? Fiindcă li se spusese de mai multe ori că nu se vor mai vedea cu englezii, ţinură să ştie unde urmau ei să se facă una cu ţărîna părinţilor lor.

Deoarece nu se putea făgădui şi nici măcar presupune că vor mai fi trimise şi alte corăbii engleze în aceste insule, credinciosul lor însoţitor Oedidi preferă să rămînă în ţara lui natală. Dar părăsi corabia cu atîta părere de rău, că dovedea prin aceasta din plin cinstea de care englezii se bucurau în ochii lui. Cînd să plece de pe bord, îl rugă pe căpitan să dea un *Tatou parou* pentru a-l putea arăta comandanţilor altor vase ce s-ar mai opri pe aici. Căpitanul îi încuviinţă cererea şi-i înmînă un certificat asupra timpului cît stătuse cu ei, recomandîndu-l atenţiei celor ce ar face escală pe insulă în urma lor.

INDIGEN DIN SAVAGE ISLAND,
ARUNCÎND SULIȚA

Natura este nemărginit de mărinimoasă cu aceste insule, iar băștinașii, imitîndu-i dărnicia, sînt la fel de largi la inimă, fapt pentru care contribuiră cu prisosință și cu voie bună la îndeplinirea cerințelor navigatorilor. Aceștia, la părăsirea portului, traseră o salvă în onoarea zilei.

Nimic de seamă nu se întîmplă timp de peste o săptămînă.

La data de 16 iunie, îndată după răsăritul soarelui, din vîrful catargului se zărea pămînt. Cîrmiră imediat într-acolo și găsiră că era o insulă formată din vreo cinci, șase insulițe păduroase, legate una de alta prin bancuri de nisip și recife și cuprinzînd un lac în care orice intrare părea cu neputință. Căpitanul socoti că făcuseră o nouă descoperire și o botează insula Palmerston[1], în cinstea lordului Palmerston, unul dintre lorzii Amiralității.

La 20 iunie văzură iar pămînt ; cînd se apropiară, băgară de seamă că era o insulă de o foarte mare întindere. Deslușind

[1] Insula Palmerston se află la N. N.-V. de Arhipelagul Cook, între Samoa și Insulele Societății. — N. T.

cîţiva oameni pe ţărm şi părîndu-le uşoară debarcarea, coborîră două bărci, cu care căpitanul şi cîţiva ofiţeri se îndreptară spre uscat.

Deşi făcură semne de prietenie băştinaşilor, aceştia le răspunseră cu ameninţări. Toate străduinţele de a-i aduce la gînduri mai paşnice se dovediră zadarnice, căci pînă la urmă indigenii se năpustiră cu ferocitatea mistreţilor şi îşi zvîrliră sulițele. Două-trei puşti descărcate în văzduh nu împiedicară pe unul dintre ei să-şi continue năvala şi să arunce încă o suliţă, care trecu chiar peste umărul căpitanului. Îndrăzneala lui l-ar fi costat viaţa, dacă puşca lui Cook n-ar fi dat greş.

Purtarea şi înfăţişarea acestor insulari îndreptăţi pe căpitan să numească locul *Savage Island* [1]. Oamenii păreau a fi bine legaţi şi trupeşi. Umblau goi în afară de mijloc, iar unii dintre ei îşi vopseau în negru feţele, pieptul şi coapsele.

La 26 iunie ajunseră în dreptul coastei insulei Rotterdam [2]. Înainte chiar de a fi ancorat, sosiră din toate părţile pirogi cu indigeni ce aduceau cu ei batate şi grepuri pe care le schimbară pe cuie mici şi cîrpe vechi. În zorii zilei următoare, căpitanul coborî pe ţărm cu Gilbert ca să caute apă proaspătă ; localnicii îi primiră cu multă curtenie. După ce le împărţi daruri, căpitanul întrebă de apă ; ei îl călăuziră spre o baltă cam sălcie, la vreun kilometru de locul unde debarcaseră şi care părea a fi cea din care se alimentase şi Tasman. Între timp, ceilalţi umpleau şalupa cu fructele şi rădăcinile aduse de indigeni în schimbul cuielor şi mărgelelor. După prînz un individ fură puşca chirurgului şi o rupse la fugă cu ea ; şi n-ar fi pregetat să-l despoaie cu totul — după părerea lui — dacă doctorul nu le-ar fi oferit o cutie de scobitori, pe care băştinaşii o luară probabil drept o puşcă mică. Imediat ce află păţania, căpitanul se duse la faţa locului, dar nu întreprinse nimic pentru recăpătarea armei ; aceasta, după cum mărturiseşte chiar el, a fost o greşeală, căci încurajă noi agresiuni.

În zorii dimineţii de 28, locotenentul Clerke cu *master-ul* şi cu vreo paisprezece-cincisprezece oameni merseră la ţărm cu şalupa pentru a lua apă. Îndată ce atinseră pămîntul,

---

[1] Insula Sălbatică, numită şi Nive, se află la apus de Arhipelagul Cook. — N. T.

[2] În Arhipelagul Tonga. — N. T.

băştinaşii se îngrămădiră în jurul ei purtîndu-se atît de grosolan, încît ofiţerii nu mai ştiau dacă să debarce sau nu butoaiele ; se încumetară totuşi s-o facă, le umplură destul de anevoie şi le readuseră la barcă. În timp ce Clerke era astfel ocupat, un băştinaş îi smulse puşca şi o luă din loc cu ea ; o soartă asemănătoare avură şi unele unelte dulghereşti, precum şi alte obiecte. Toate aceste lucruri fuseseră, ca să zicem aşa, şterpelite, căci nu puseseră pe nimic mîna chiar cu forţa. Căpitanul Cook sosi tocmai cînd şalupa se pregătea să părăsească ţărmul. Văzînd că băştinaşii, care erau destul de numeroşi pe plajă, se depărtaseră imediat ce îl zăriseră, nu i-a fost greu să-şi închipuie că se întîmplase ceva. Convinse totuşi pe mulţi dintre ei să mai rămînă şi, aflînd cele petrecute, hotărî pe loc să-i silească să restituie obiectele luate ; în acest scop porunci ca toţi marinarii să fie înarmaţi şi trimişi pe uscat. Expedie apoi toate bărcile, în afară de aceea în care rămase el ; între timp era înconjurat de mulţi băştinaşi care se purtau cu obişnuita lor curtenie ; dar el le arătă atît de limpede ce are de gînd să întreprindă, încît cu mult înainte de sosirea soldaţilor puşca lui Clerke a fost înapoiată ; în schimb găseau fel de fel de motive pentru a-i abate gîndul şi a-l convinge să nu mai stăruie pentru restituirea puştii chirurgului. În cele din urmă sosirea lui Edgcumbe cu soldaţii îi îngrijoră în aşa măsură, încît mulţi o luară la sănătoasa. Doar un singur indigen fusese rănit, şi cealaltă puşcă a şi fost adusă şi depusă la picioarele navigatorului. În acelaşi moment căpitanul dispuse să fie eliberate pirogile sechestrate, arătîndu-le astfel pricina pentru care le reţinuse.

Întorcîndu-se către corabie, căpitanul văzu o mulţime de indigeni adunaţi la un loc ; de la ei înţelese că omul în care trăsese a murit. Socoti totuşi această născocire de necrezut şi se adresă unui bărbat care părea să aibă oarecare vază, cerîndu-i să înapoieze un topor dulgheresc pe care-l pierduseră în dimineaţa aceea. Navigatorul crezu că băştinaşul a şi trimis doi oameni după el, dar curînd îşi dădu seama că se înţeleseseră greşit unul pe altul ; căci în loc de topor, indigenii îl aduseră întins pe o targă pe rănit sau, după toate aparenţele pe mort şi îl culcară lîngă căpitan. Foarte mişcat de accident, acesta descoperi însă că omul fusese de fapt rănit doar la mînă şi la coapsă. Trimise deci

după chirurg, care îi pansă rănile cu totul neprimejdioase. Între timp căpitanul se adresă mai multor indigeni cerîndu-le toporul ; se uită îndeosebi cu luare aminte la o femeie mai în vîrstă care, încă de la prima debarcare, nu-l slăbise cu vorbăria, şi care şi cu acest prilej îşi dăduse drumul la limbă. Căpitanul înţelegea prea puţin din limbuţia ei ; cînd bătrîna pricepu că era hotărît să ia măsuri, o luă din loc împreună cu încă vreo trei-patru femei ; după puţin timp se aduse toporul, dar bătrîna nu se mai arătă. Căpitanul o regretă, căci ar fi dorit să-i facă un dar ca răsplată pentru partea ce o luase în tranzacţiile cu indigenii.

După ce lăsară în urmă insula Rotterdam sau Anamoca, zăriră la 30 iunie vîrful Amatafoa, care nu se arătă totuşi destul de limpede ca ei să-şi dea seama dacă era sau nu vulcan ; ceea ce văzură însă îi îndreptăţi să creadă că era vulcan.

Deoarece căpitanul avea de gînd să se îndrepte către miazăzi pentru a explora pămînturile ce s-ar afla pe acolo, navigară mai departe în volte între *Isle of Lepers* [1] şi *Aurora* [1] ; ultima se ivi spre sud în ziua de 19 iulie, la o distanţă de douăzeci de mile.

În zorii zilei de 21 iulie se găseau în faţa canalului ce desparte *Whitsuntide Island* de *South Land* care se află la peste două leghe mai departe. După ce trimiseră mai întîi două bărci înarmate pentru a sonda şi a căuta un loc de ancorare, corabia sosi şi ea curînd.

În ziua următoare, la revărsatul zorilor, se apropiară o mulţime de indigeni, unii în pirogi, alţii înot. Curînd căpitanul convinse pe unul să se urce pe bord, dar acesta a fost repede urmat de mai mulţi chiar decît ar fi dorit navigatorul, căci nu numai punţile dar şi greementul erau acum pline de indigeni. Căpitanul luă pe patru dintre ei în cabină şi le dădu diverse obiecte pe care ei, foarte încîntaţi că le-au primit, le arătară celor din pirogi. În timp ce căpitanul se împrietenea cu cei din cabină, avu loc un incident care-i puse pe toţi în mare încurcătură, dar care pînă la urmă se dovedi a fi fost folositor. Într-o pirogă, un individ, căruia nu-i fusese îngăduit să se urce pe una din bărcile de lîngă

[1] Insula Leproşilor şi insula Aurora se găsesc în arhipelagul Noile Hebride. — N. T.

corabie își încordase arcul spre a trimite o săgeată înveninată în păzitorul bărcii. Cîțiva dintre compatrioții săi îl împiedicară și-i dădură astfel căpitanului prilej să afle ce se pregătea. Individul părea totuși neîmblînzit și ținti din nou cu arcul spre păzitorul bărcii, iar cînd căpitanul strigă la el, întoarse arcul spre el. Avînd în mînă o pușcă încărcată cu alice, căpitanul trase. Omul se clătină o clipă, dar aceasta nu-l împiedică să ție mai departe arcul în poziție de tragere. De-abia la al doilea foc îl scăpă din mîini. Între timp cîțiva localnici începură să zvîrle săgeți pe partea cealaltă. O pușcă descărcată în aer nu avu efect, dar o încărcătură de două kilograme trasă cu tunul peste capetele lor îi puse pe fugă și îi zăpăci cu desăvîrșire.

Acești oameni nu prețuiau nici cuiele, nici obiectele de fier, nici orice alt obiect din cele ce aveau englezii de dat. Din cînd în cînd se înduplecau să schimbe cîte o săgeată pe o bucată de pînză, dar foarte rar se despărțeau de arc.

Dorind să folosească nopțile cu lună plină, navigatorii noștri ridicară ancora la 23 iulie și ieșiră din golf.

Cînd băștinașii văzură pînzele înălțate, își desprinseră pirogile de țărm și veniră să facă tîrg cu mai multă încredere ca înainte, dînd atît de neașteptate dovezi de cinste că îi uimiră pe englezi. Deoarece corabia își luase un avînt puternic, cîțiva băștinași căzuseră peste pupă după primirea bunurilor și înainte de a fi avut vreme să le înmîneze pe ale lor. În loc să tragă un folos din această împrejurare, ei se străduiră din răsputeri să se urce din nou pe bord pentru a preda marfa ce li se plătise. Prețuiau îndeosebi bucățile de pînză și hîrtia marmorată, în schimb păreau să nesocotească uneltele tăioase, cuiele și mărgelele.

Dacă escala ar fi fost mai lungă, englezii s-ar fi împăcat foarte bine cu acest popor asemănător albinelor. În general, erau cei mai urîți și mai rău proporționați din cîți întîlniseră vreodată; în toate privințele se deosebeau de toate celelalte seminții din acele mări. Aveau culoarea foarte închisă, erau cam mărunți, cu capete lungi, fețe turtite și înfățișare de maimuțe. Părul lor, mai mult negru sau castaniu, era scurt și cîrlionțat, dar nu atît de moale și lînos ca al negrilor. Bărbile lor erau foarte tari, crețe, stufoase și îndeobște negre și scurte. Bărbații umblau cu totul goi,

folosind doar o bucată de pînză sau o frunză în chip de apărătoare.

Puţinele femei pe care le-au văzut erau tot atît de urîte ca bărbaţii ; capetele, feţele şi umerii şi-i vopseau în roşu ; purtau un fel de fustă şi unele dintre ele îşi aşezau peste umeri ceva asemănător unei desage în care-şi purtau copiii. Nici una nu s-a apropiat de corabie, iar cînd cei de pe vas coborau pe ţărm, ele stăteau la oarecare depărtare. Ca podoabe aveau cercei făcuţi din baga, precum şi brăţări. În jurul încheieturii mîinii drepte purtau colţi de porc, legaţi în cerc şi inele făcute din scoici, iar la mîna stîngă o bucată rotundă de lemn ce le servea, după cum socoteau călătorii, la strunirea corzii arcului. Îşi străpungeau cartilajul nasului, pentru a face loc unei bucăţi de piatră albă lungă de vreo trei-patru centimetri şi încovoiată în chip de arc. În semn de prietenie ei prezentau o ramură verde şi stropeau apă cu mîna peste cap.

Ca arme aveau măciuci, suliţe, arcuri şi săgeţi. Primele două erau lucrate din lemn tare ca fierul. Arcurile lor măsurau peste un metru lungime ; făcute dintr-un băţ despicat la mijloc, ele nu erau curbate armonic, ci încovoiate mai mult la un capăt decît la celălalt. Săgeţile, dintr-un soi de trestie, erau uneori prevăzute cu un vîrf lung şi ascuţit, făcut din lemn tare şi cîteodată din os. Toate aceste vîrfuri le acopereau cu o substanţă pe care englezii o luară drept otravă. Chiar băştinaşii le întăriră aceste bănuieli, învăţîndu-i prin semne să nu se atingă de vîrfuri, şi dîndu-le să înţeleagă că, dacă ar fi înţepaţi de ele, ar muri.

Poporul din *Malicolo* [1] părea să fie o seminţie cu totul deosebită de cele pe care englezii le întîlniseră pînă atunci ; chiar limba pe care o vorbeau era diferită. Printre cele vreo optzeci de cuvinte adunate de Forster, n-au găsit unul înrudit cu limba răspîndită pe vreuna din celelalte insule în care se opriseră. Foloseau foarte mult în cuvintele lor litera R, care se găsea deseori de două sau trei ori la un loc, făcînd cuvintele greu de rostit. Căpitanul observă însă că insularii pronunţau cu uşurinţă cele mai multe cuvinte englezeşti. Admiraţia şi-o exprimau sîsîind ca gîştele.

---

[1] Insulă din arhipelagul Noile Hebride, numită şi Malecula în faţa căreia acostaseră. — N. T.

Judecînd după puţinul ce văzuseră, socotiră că ţinutul trebuia să fie rodnic, dar fructele ce creşteau acolo nu erau atît de bune ca cele din Insulele Societăţii sau Insulele Amiciţiei. Călătorii lăsară pe uscat o pereche de cîini, pe care indigenii îi îndrăgiră foarte repede.

Căpitanul boteză golful aşezat în partea nord-estică a insulei Malicolo cu numele de *Port Sandwich*; el era în aşa fel adăpostit, încît vîntul nu putea tulbura o corabie ancorată în acel loc. Un alt mare avantaj era şi faptul că vasul putea fi adus atît de aproape de ţărm, încît se putea asigura securitatea celor care eventual ar fi lucrat pe pămînt.

La puţin timp după ieşirea în larg, luară direcţia *Ambrym*[1]. La 24 iulie ajunseră la o insulă din apropiere de *Api*[2], care avea vreo douăzeci de kilometri în circumferinţă şi se evidenţia prin cele trei coline cu vîrf înalt de la care îşi primi numele. Navigatorii cîrmiră apoi spre răsărit şi, după ce trecură de *Threehills*[3], se îndreptară spre un grup de insuliţe care se aflau în dreptul capului sud-estic al insulei Api. Acestea au fost denumite insulele *Shepherd* în cinstea doctorului Shepherd, profesor de astronomie la Cambridge.

Ar trebui amintit că în noaptea dinaintea plecării lor din Port Sandwich, prinseseră cu undiţa doi peşti roşiatici de mărimea unei plătici mari şi destul de asemănători cu ea. A doua zi majoritatea ofiţerilor şi cîţiva dintre subofiţeri au mîncat din aceşti peşti, dar în noaptea care a urmat au fost cu toţii apucaţi de puternice dureri de cap şi de oase, însoţite de febră generală şi de amorţirea încheieturilor. Nu încăpea îndoială că se îmbolnăviseră din cauza substanţelor otrăvitoare pe care le conţineau peştii şi ale căror urmări vătămătoare le-au resimţit toţi cei ce gustaseră din ei. Chiar porcii şi cîinii au avut de suferit: un porc a murit după vreo 16 ore, şi la scurt timp, un cîine îi împărtăşi soarta; iar oamenilor le trebui unora o săptămînă, altora zece zile ca să-şi revină pe deplin. Aceşti peşti trebuie să fi făcut parte

---

[1] Insula Ambrym sau Ambrim face parte din arhipelagul Noilor Hebride. — N. T.

[2] Insulă aşezată la sud de Ambrym. — N. T.

[3] Treehills înseamnă „trei coline". — N. T.

din specia menţionată de Quiros [1] sub numele de „pargos", care otrăvise în aşa măsură echipajele corăbiilor sale, încît a trecut multă vreme pînă să se însănătoşească, iar călătorii noştri s-ar fi aflat fără îndoială în aceeaşi situaţie, dacă ar fi mîncat mai mulţi [2].

Urmîndu-şi cursa către miazăzi, se apropiară de regiunea de sud care, după cum constatară, era formată dintr-o insulă mare, cu extremitatea sudică şi vestică întinzîndu-se mai departe decît vedeau cu ochii, precum şi din trei sau patru insule mai mici, aşezate în dreptul coastei nordice a primei. Cele două dinspre nord sînt cu mult mai mici, destul de înalte şi situate spre sud-est şi nord-vest una faţă de cealaltă, la o depărtare de două leghe. Pe una din ele o numiră *Montagu,* pe cealaltă *Hinchinbrook,* iar insula cea mare, *Sandwich,* în cinstea contelui de Sandwich [3].

Trecînd prin dreptul insulei Hinchinbrook, zăriră mai mulţi oameni ce veneau pe ţărm şi care păreau să-i invite pe uscat, prin semne. Mai văzură cîţiva şi pe insula Sandwich spre care aveau o privelişte din cele mai încîntătoare, căci era bogat acoperită de păduri şi pajişti, deci foarte variată pe toată întinderea ei, precum şi de dealuri nu prea înalte ce coborau în pantă lină, pînă la ţărmul mării. Coasta, la rîndul ei, era joasă şi străjuită de un lanţ de stînci de care se spărgeau valurile şi care împiedicau acostarea din partea aceea.

La 3 august navigatorii noştri se găsiră în faţa unui promontoriu înalt ; în zorii dimineţii următoare, căpitanul Cook luă două bărci şi plecă să cerceteze coasta şi să caute un loc prielnic ancorării, lemne şi apă. Între timp, indigenii începuseră să se adune pe ţărm şi să-i îmbie prin semne să debarce. Căpitanul se îndreptă mai întîi spre o mică plajă, unde nu găsi ceea ce căuta. Cîţiva băştinaşi care se aflau acolo se oferiră să poarte bărcile peste stînci pînă la plaja

---

[1] Phedro Fernadez de Quiros a fost un navigator portughez din secolul XVI. — N. T.

[2] La puţini ani după aceea, mai mulţi ofiţeri şi marinari de pe vasul *Calliope* comandat de căpitanul sir Everard Home, s-au îmbolnăvit greu mîncînd peşte otrăvitor ; unul sau doi au murit, iar vindecarea celorlalţi a întîrziat mult. — N. A.

[3] Insula cea mare ca şi cele două mici (Nguna şi Emau) sînt situate tot în arhipelagul Noilor Hebride. — N. T.

nisipoasă; englezii socotiră la început propunerea lor cît se poate de prietenoasă, dar mai tîrziu pricini serioase îi făcură să-şi schimbe părerea. Încercară ţărmul în vreo două sau trei locuri dar, neplăcîndu-le aşezarea, nu debarcară. Între timp indigenii înţelegînd ce căutau navigatorii, îndrumară barca pe după un promontoriu stîncos unde, pe o plajă cu nisip fin, şi în faţa unei mari mulţimi, căpitanul putu coborî fără să-şi ude picioarele şi ţinînd în mînă doar o ramură verde. Şi îl primiră cu mult respect şi politeţe şi păreau gata să se retragă de lîngă barcă la cea mai mică mişcare a mîinii sale. Un bărbat, pe care englezii îl socotiră căpetenie, îi aşeză pe ai săi în semicerc la prova bărcii şi puse să-i bată pe cei ce încercau să strice ordinea. Căpitanul îi încărcă de daruri atît pe şef cît şi pe ceilalţi şi le ceru prin semne apă dulce, în speranţa că va vedea de unde o aduc. Îndată căpetenia trimise un om, care alergă la o locuinţă şi se întoarse repede cu puţină apă într-un vas de bambus; nu prea aflară deci multe în acest chip. Le ceru apoi, prin aceleaşi mijloace, ceva de mîncat şi tot atît de grabnic i se aduse o batată şi cîteva nuci de cocos.

Pe scurt, căpitanul era fermecat de purtarea lor; numai faptul că cei mai mulţi erau înarmaţi cu măciuci, lănci, suliţe, arcuri şi săgeţi trezea oarecari bănuieli. Din acest motiv nu-l slăbea din ochi pe şef, supraveghindu-i atît expresia feţei cît şi mişcările. Căpetenia făcu semn ca barca să fie trasă pe plajă şi, în cele din urmă, se strecură în mulţime, unde vorbi cu mai mulţi inşi; apoi se întoarse şi repetă semnele ce invitau să se aducă barca pe ţărm; cînd i se oferiră cîteva cuie lungi, şovăi mult înainte de a le primi. Aceasta îl făcu pe căpitan să presupună că indigenii nutreau gînduri rele; de aceea se urcă îndată în barcă, spunîndu-le tot prin semne că se va reîntoarce curînd. Dar ei nu voiau să-l lase să plece atît de repede şi încercau să capete acum cu forţa ceea ce nu putuseră obţine prin mijloace mai blînde.

În timp ce englezii desprindeau barca de ţărm, indigenii puseră mîna pe schelă [1] şi o desprinseră de la pupa bărcii. Dar fiindcă nu plecaseră cu ea, marinarii crezură că au făcut-o din întîmplare; căpitanul Cook porunci deci să fie luată. Atunci băştinaşii agăţînd schela de provă, încercară

[1] Mică punte mobilă care serveşte la debarcare. — N. T.

să tragă barca pe țărm ; în același timp alții smulgeau vîslele din mîinile marinarilor. Cînd aceștia țintiră cu pușca spre ei, se retraseră puțin, ca să revină însă peste o clipă hotărîți, după cît se părea, să-și atingă țelul. În fruntea cetei era căpetenia. Deoarece semnele și amenințările nu avură nici un efect, siguranța echipajului bărcii rămase singurul lucru ce trebuia luat în considerație ; totuși căpitanul nu voi să tragă asupra mulțimii și decise ca doar șeful să cadă jertfă propriei sale trădări ; dar tocmai în acest greu moment pușca nu luă foc. Dacă pînă atunci băștinașii ar fi nutrit vreo teamă față de armele călătorilor, desigur că acum le priveau ca niște obiecte copilărești și, ca să le arate cît de superioare erau ale lor, începură să arunce pietre, sulițe și săgeți. Căpitanul trebui deci să ordone imediat foc. Prima salvă îi zăpăci numai, dar a doua avu un efect mai mult decît suficient pentru a-i izgoni de pe plajă. Pe țărm rămaseseră patru indigeni, după toate aparențele morți, dar doi dintre ei se tîrîră după aceea pînă în tufișuri. Norocul băștinașilor a fost că nici jumătate din puști nu luaseră foc, altminteri ar fi căzut mult mai mulți. Un marinar fusese rănit în obraz de o suliță al cărei vîrf, de grosimea degetului mic, pătrunsese totuși mai mult de cinci centimetri în carne, ceea ce înseamnă că trebuie să fi venit cu mare putere. O săgeată lovise pieptul gol al lui Gilbert, însă fusese aruncată probabil de la oarecare depărtare, căci abia îi zgîriase pielea. Vîrfurile acestor săgeți erau din lemn tare.

Cum sosiră pe bord, căpitanul porunci să se ridice ancora. În acest timp mai mulți indigeni se iviră pe promontoriul stîncos și scund și agitară, spre a fi văzute, cele două vîsle pierdute în cursul învălmășelii. Se bănui că o făceau în semn de supunere și ca să-și arate dorința de a înapoia vîslele. Căpitanul trase totuși o ghiulea de două kilograme pentru a-i face să cunoască efectul tunurilor celor mari. Ghiuleaua căzu departe de ei, dar îi înspăimîntă atît de mult, încît nici unul nu se mai arătă după aceea ; iar vîslele rămaseră în picioare, sprijinite de tufe.

Locuitorii de pe insulă păreau să aparțină unei alte rase decît cei din Malicolo ; limba pe care o vorbeau era și ea diferită. De statură mijlocie și bine legați, ei aveau o înfățișare acceptabilă. Erau foarte întunecați la culoare și își vopseau fețele, unii cu negru, alții cu roșu. Nu se iviseră

decît puține femei și acelea foarte comune ; se îmbrăcau cu un soi de fustă făcută din frunze de palmier sau din altă plantă asemănătoare. Dar bărbații, ca și cei din Malicolo, erau aproape goi, căci nu purtau decît o cingătoare în jurul mijlocului și o bucată de pînză sau frunză ca apărătoare.

În noaptea de 5 august văzură un vulcan care arunca uriașe cantități de foc și fum făcînd un zgomot huruitor care se putea auzi de la mare depărtare. Navigară atunci într-acolo și, curînd după aceea, descoperiră o mică intrare, care părea să fie un golf bun. Vîntul îi părăsi imediat ce pătrunseră înăuntru și-i sili să arunce ancora într-o apă de șapte metri. Apoi trimiseră bărcile pentru sondaj.

Mulți indigeni, toți înarmați, începuseră să se adune în cete în mai multe locuri pe țărm. Unii porniră înot spre ei, alții veniră în pirogi. La început păreau că se tem și opreau la depărtare de o aruncătură de piatră, dar, pe nesimțite, deveneau tot mai cutezători și, în cele din urmă, ajunseră pînă sub pupă și făcură cîteva schimburi. Oamenii din una din primele pirogi, după ce se apropiară atît cît avură curaj, le aruncară cîteva nuci de cocos. Căpitanul coborî într-o barcă și începu să le adune, dîndu-le în schimb pînză și alte articole. Atunci se hotărîră și alții să vină sub pupă și lîngă bord, dar purtarea lor deveni obraznică și sfidătoare. Încercau să înhațe tot ce era la îndemînă ; apucară pînă și flamura pe care ar fi vrut s-o smulgă de pe prăjina ei. Cîteva focuri de pușcă trase în văzduh nu avură nici un efect, dar o încărcătură de două kilograme îi îngrozi în așa măsură încît într-o clipă părăsiră pirogile, sărind în apă. Dar, de îndată ce băgară de seamă că nu au fost răniți, se urcară din nou în pirogi, scoaseră cîteva strigăte, agitîndu-și armele și reveniră din nou la geamanduri. Navigatorii se văzură deci siliți să mai risipească ceva gloanțe, care avură rezultatul dorit, fără a ucide nici un băștinaș.

Spre seară, căpitanul Cook debarcă la capătul portului, însoțit de un puternic grup de oameni ; nu avură de înfruntat nici o împotrivire din partea marelui număr de indigeni înarmați, care se adunaseră în două cete, una în dreapta, alta în stînga. După ce împărți celor mai vîrstnici (căci nu se putea distinge vreo căpetenie) precum și altora daruri, pînză, medalii etc., căpitanul porunci să se umple două butoaie cu apă dintr-un lac ce se afla la vreo douăzeci de

paşi în spatele locului de debarcare ; le dădu astfel de înţeles indigenilor că acesta este unul din articolele de care au nevoie. Pe lîngă apă, căpătară de la ei nişte nuci de cocos, care se aflau din belşug prin arbori ; dar sălbaticii nu putură fi convinşi în nici un chip să se despartă de vreuna din armele lor ; le ţineau tot timpul pregătite, într-o atitudine de atac şi apărare, aşa încît nu le lipsea prea mult ca să dea năvală peste călători. Grabnica reîmbarcare a acestora le răsturnă probabil planul, căci după aceea se retraseră cu toţii.

În timp ce marinarii aduceau corabia mai aproape de ţărm ca să încarce lemne şi apă, observară că indigenii se adunaseră din toate părţile aşezîndu-se, cum făcuseră şi cu o seară mai înainte, în două cete de fiecare parte a locului de debarcare ; erau în număr de cîteva mii şi toţi înarmaţi. Din cînd în cînd pornea cîte o pirogă de la ţărm, aducînd nuci de cocos sau banane. Căpitanul Cook, prin semne, dădu de înţeles unui bătrîn, ce părea mai bine intenţionat, că ei trebuie să-şi lase armele ; ba, mai mult, el aruncă peste bord pe cele din pirogă şi-i dărui o bucată mare de pînză. Nu încăpea îndoială că băştinaşul îl înţelesese şi că şi-a înştiinţat compatrioţii de această cerere, deoarece, îndată ce debarcară, îl observară mergînd întîi la unul din grupuri şi apoi la celălalt, iar după aceea nimic care ar fi semănat cu o armă nu se mai văzu. Sosi apoi sub pupă o pirogă cu trei inşi, dintre care unul ţinea ridicată o ghioagă cu care lovi în bordul corăbiei şi, după ce mai făptui şi alte gesturi de sfidare, o oferi în schimbul unui şirag de mărgele şi altor nimicuri. Acestea li se trimiseră pe o sfoară, dar în clipa în care se văzură în posesia lor, el şi tovarăşii săi fugiră de acolo vîslind în toată graba, fără să dea măciuca în schimb. Era tocmai ce aştepta căpitanul Cook şi fără părere de rău, căci căuta un prilej să arate mulţimii de pe ţărm efectul armelor de foc, evitînd totuşi să vatăme trupeşte pe cineva. Descărcă alicele unui tun uşor în direcţia acelui individ iar cînd indigenii ieşiră din bătaia muschetelor, porunci să se tragă cîteva focuri de muschetoane ceea ce îi sperie foarte tare pe sălbatici. Cu toate acestea nu reuşiră să facă nici o impresie asupra oamenilor de pe ţărm, căci ei începură să strige şi să facă haz.

După ce amarară corabia şi aşezară tunurile în aşa fel încît să domine întregul golf, căpitanul, împreună cu soldaţii şi cu un grup de marinari, se urcară în trei bărci şi vîsliră spre uscat. Am spus mai înainte că cele două grupe de indigeni se înşiruiseră de o parte şi de alta a locului de debarcare, lăsînd între ei un spaţiu de treizeci sau patruzeci de metri, în care aşezaseră spre folosul lor doar cîteva legături mici de banane, o batată şi vreo două-trei alte rădăcinoase. Bătrînul pomenit mai înainte şi alţi doi oameni îi invitară prin semne pe englezi să debarce ; dar acestora le stăruia încă vie în amintire capcana în care fuseseră gata să cadă pe insula vizitată mai înainte ; situaţia de aici cam semăna cu cea de acolo. Pe scurt, totul îi făcea să creadă că indigenii aveau de gînd să se năpustească asupra lor imediat ce ar fi coborît pe ţărm. Pentru a preîntîmpina acest lucru, căpitanul Cook puse se se tragă un foc de puşcă pe deasupra grupului din dreapta, care părea cel mai puternic, dar spaima pe care o încercară indigenii dură doar un moment. Pe loc îşi reveniră şi începură să-şi arate armele. De pe corabie se descărcară atunci cîteva tunuri mari, al căror zgomot îi împrăştie la iuţeală ; grupul de englezi putu deci debarca şi însemnă limitele în dreapta şi în stînga cu cîte o linie. Băştinaşii se apropiară treptat de ei, arătîndu-se mai prietenoşi ; unii nici nu aveau arme, deşi cea mai mare parte le aduseseră ; iar cînd călătorii le cerură prin semne să le lase jos, ei le dădură de înţeles că englezii sînt cei ce trebuie să înceapă. În felul acesta amîndouă taberele rămaseră înarmate. Mulţi se temeau să se atingă de ceea ce aparţinea vizitatorilor şi se părea că nu le trece prin gînd că ar putea schimba vreun obiect pe altul. Căpitanul luă pe bătrîn (care se numea, după cum aflară acum, Paowang) pînă în pădure şi-l făcu să înţeleagă că voia să doboare cîţiva copaci spre a-i urca pe bordul corăbiei. Paowang îşi dădu lesne consimţămîntul pentru tăierea lemnelor ; şi nimeni altul nu se împotrivi. Debarcînd din nou, încărcară barca cea mare cu apă, după ce aruncară de trei ori năvodul, şi prinseră peste o sută cincizeci de kilograme de chefali şi alţi peşti. Trecu un timp pînă să se mai ivească un indigen ; în cele din urmă apărură doar vreo douăzeci-treizeci, printre care şi credinciosul lor prieten Paowang, care le dărui un porc mic, de-altfel singurul căpătat pe această insulă.

În cursul nopții vulcanul, care se afla la vreo șapte kilometri spre apus, vărsă uriașe cantități de foc și fum, ca și în noaptea precedentă; se puteau vedea înălțîndu-se flăcări deasupra colinei ce se ridica între ei și munte. La fiecare erupție se auzea un lung zgomot huruitor, ca un tunet sau ca aruncarea în aer a unor mine mari. Ropotul greu al ploii care cădea tocmai atunci părea să amplifice vuietul; iar cum vîntul sufla din aceeași parte, văzduhul era încărcat cu cenușă sau, de fapt, cu un soi de nisip fin ori de pietriș măcinat sau ars pînă devenise pulbere și care era nespus de supărător pentru ochi.

În zorii zilei de 7 august, indigenii înarmați ca de obicei începură din nou să se îngrămădească în jurul locului de unde luau englezii apă; dar nu mai erau atît de numeroși ca înainte. Coborînd pe țărm, călătorii băgară de seamă că mulți insulari, îndeosebi cei vîrstnici, păreau dornici să se împrietenească; pe de altă parte însă, majoritatea tinerilor erau sfidători și obraznici, silindu-i pe englezi să-și păstreze armele în mîini. Căpitanul stătu cu ei pînă socoti că nu s-ar mai isca vreo neînțelegere, apoi se înapoie pe corabie, lăsînd grupul sub comanda locotenenților Clerke și Edgecumbe.

În ziua de 9 august Forster află de la oameni adevăratul nume al insulei, căreia indigenii îi spuneau Tanna [1]. Aceștia îi făcură să înțeleagă, într-un mod ce nu îngăduia vreo îndoială, că mîncau în mod obișnuit carne de om și că practicau circumcizia. Unul dintre marinarii ce se îndeletniceau cu strîngerea balastului își opări degetele în timp ce scotea o piatră dintr-o mică băltoacă. Împrejurarea duse la descoperirea mai multor izvoare fierbinți care se aflau la poalele colinei, puțin sub nivelul mareei maxime.

În cursul nopții dintre 10 și 11 august, vulcanul a fost deosebit de supărător; vuia îngrozitor și la fiecare izbucnire, deci tot la trei sau patru minute, zvîrlea în sus coloane de foc și de fum; la un moment dat s-au văzut chiar bolovani împroșcați prin văzduh. Forster și cu grupul lui urcară dealul din partea apuseană a golfului și găsiră acolo trei locuri din care, prin crăpăturile sau fisurile aflate în pămînt, ieșea un fum cu miros de pucioasă. Solul dimprejur era

[1] Insula Tanna e cea mai sudică din arhipelagul Noilor Hebride. — N. T.

nespus de fierbinte, pîrjolind tot ce era pe el, iar fumarolele ţineau parcă pas cu vulcanul deoarece, la fiecare izbucnire a acestuia, cantitatea de fum sau abur creştea mult şi ţîşnea cu atîta putere, că se înălţa în mici coloane ; călătorii noştri le zăriseră şi de pe corabie, dar le luaseră drept focuri obişnuite aprinse de indigeni. La poalele înălţimii se aflau izvoarele fierbinţi amintite mai sus.

Din multe alte părţi ale colinei ţîşnea fum sau aburi în tot cursul zilei ; în acelaşi timp şi vulcanul se arăta îndeobşte mînios, aşa că văzduhul era încărcat cu cenuşă. Ploaia ce cădea între timp era un amestec de apă, nisip şi pămînt ; putea fi deci foarte bine numită o aversă de noroi. Din orice parte ar fi bătut vîntul, navigatorii erau stînjeniţi de cenuşă, în afară de cazul că ar fi suflat cu adevărat foarte tare din direcţia oceanului.

În dimineaţa zilei de 14 august, un grup plecă pe uscat pentru a încerca să ajungă într-un loc de unde să aibă o priveliştе mai bună şi mai de aproape asupra vulcanului. Porţiunea de pămînt înfierbîntată nu depăşea opt sau zece metri pătraţi şi, alături de ea, creşteau cîţiva smochini, care-şi întindeau crengile peste o parte din suprafaţa fierbinte. Se părea că aşezarea aceasta le priеşte. Crezură că această căldură neobişnuită era pricinuită de aburul de apă fierbinte puternic impregnată cu pucioasă. Călătorii se suiră apoi pe deal, trecînd printr-o regiune unde creşteau atît de mulţi copaci, tufe şi plante, încît arborii de pîine şi cocotierii ce păreau sădiţi acolo de natură aproape că se înăbuşeau. Ici şi colo dădeau de cîte o casă, de un mic grup de oameni, ori de vreo plantaţie. Acestea din urmă se aflau în diferite stadii de lucru, unele foarte bătrîne, altele abia desţelinite, iar altele în curs de desţelenire. Întîmplarea făcu pe englezi să se abată de pe cărarea obişnuită. În acest fel ei nimeriră într-o plantaţie în care lucra un om ; acesta, fie din bunătate, fie pentru a-i vedea plecînd mai repede de pe holda lui, se oferi să le slujească drept călăuză. Îl urmară, aşadar, şi nu merseră mult şi dădură de răscrucea a două drumuri ; în mijlocul unuia din ele stătea un alt indigen înarmat cu o praştie şi cu o piatră, dar socoti că e mai bine să le lase jos în clipa în care văzu o puşcă aţintită asupra sa. Din atitudinea în care îl găsiră, din sălbăticia expresiei şi din purtarea lui de mai tîrziu, englezii înţeleseră că avea de gînd

să apere cărarea pe care se aţinea. Într-o oarecare măsură îşi impuse punctul său de vedere, căci călăuza o apucă pe celălalt drum ; călătorii noştri îl urmară, dar bănuiră că voia să-i conducă în afara rutei obişnuite. Al doilea indigen îi însoţi de asemenea, numărîndu-i în mai multe rînduri şi scoţînd strigăte ce păreau a fi de chemare în ajutor ; curînd li se alăturară alţi doi sau trei, printre care şi o tînără femeie, care ţinea în mîini o măciucă. Aceşti oameni îi conduseră pe sprînceana unui deal, de unde le arătară o cărare ce cobora în jos spre golf şi îi îndemnară să apuce pe ea. Călătorii însă refuzară, se întoarseră la drumul pe care porniseră şi îl urmară singuri, căci călăuza renunţase să-i mai însoţească. După ce suiră altă înălţime la fel de bogat împădurită ca şi cea pe care o străbătuseră pînă atunci, văzură încă o serie de dealuri care se ridicau între ei şi vulcan ; acesta părea tot atît de depărtat de aici ca şi din punctul de unde plecaseră. Curajul îi părăsi şi nu-şi mai continuară drumul, îndeosebi pentru că nu puteau găsi o călăuză. Hotărîră deci să se înapoieze. Dar cum porniră din loc, se şi întîlniră cu vreo douăzeci-treizeci de băştinaşi, pe care individul pomenit mai înainte îi adunase fără îndoială cu gîndul de a-i opri să pătrundă înăuntrul ţării. Pe seară căpitanul Cook şi cîţiva dintre călători făcură o plimbare prin ţinutul de pe cealaltă parte a golfului, unde au fost întîmpinaţi cu totul altfel, nu ca în cursul dimineţii. Oamenii vizitaţi acum, printre care se afla şi prietenul lor Paowang, îi cunoşteau mai bine şi arătau deci cu un zel deosebit în a-i îndatora cu tot ceea ce le stătea în putinţă. Ajunseră la un cătun care număra vreo douăzeci de case, dintre care cele mai multe pot fi asemuite cu acoperişul de paie sau stuf al unei case englezeşti, luat de pe ziduri şi aşezat pe pămînt. Unele locuinţe erau deschise la amîndouă capetele, altele în parte închise cu stuf ; toate erau acoperite cu frunze de palmier. Cîteva dintre ele aveau o lungime de vreo zece-doisprezece metri şi o lăţime cam de patru-cinci metri. Această parte a insulei arăta bine cultivată, deschisă şi aerisită, cu plantaţii alineate, cu belşug de bananieri, trestie de zahăr, batate şi alte rădăcini ; plantaţiile erau de asemenea înzestrate şi cu arbori fructiferi.

La 15 august, cînd sfîrşiseră de aprovizionat vasul cu lemne şi apă, rămăseseră pe ţărm numai cîţiva marinari care făceau mături ; ceilalţi se îndeletniceau pe bord cu aşezarea

greementului și pregătirea corăbiei în vederea ieșirii în larg. În cursul excursiilor sale botanice, Forster împușcase un porumbel în gușa căruia găsise o nucșoară sălbatică. El se străduí să descopere arborele respectiv, dar sforțările sale rămaseseră zadarnice.

La 17 august căpitanul Cook coborî pe uscat pentru a face o vizită unei bătrîne căpetenii, despre care se zicea că ar fi regele insulei. Paowang nu prea-i dădea atenție sau, mai degrabă nu-l lua de loc în seamă ; căpitanul însă îi făcu un dar, iar acela plecă la repezeală, ca și cum ar fi căpătat tot ceea ce dorise. Numele lui era Geogy și i se dădea titlul de *Arike*. Era foarte înaintat în vîrstă, dar avea o fire veselă și deschisă. Purta în jurul mijlocului un brîu roșu împestrițat cu alb, ceea ce nu prea constituia o marcă de distincție.

A doua zi căpitanul se duse iarăși pe țărm și căută prin mulțime pe bătrînul Geogy ; îl găsi stînd cu un fiu al său, care îl făcu repede să înțeleagă că doreau să ia masa împreună ; de aceea îi aduse cu încă alți doi indigeni pe bordul corăbiei. Ajunși aici, le arătă toate colțișoarele vasului, pe care ei le cercetară cu o neobișnuită mirare și cu multă luare-aminte. Se întîmplă să aibă la prînz, pentru desfătarea lor, un soi de turtă sau budincă făcută din banane și cîteva feluri de verdețuri căpătate de la un băștinaș. Cu astfel de mîncăruri și cu niște batate prînziră, plini de voie bună. După-amiază oaspeții au fost conduși pe țărm, după ce li s-a dăruit cîte o secure, un cui lung și o medalie.

La 19 august căpitanul, găsind ca de obicei numeroși insulari adunați la locul de debarcare, împărți printre ei toate nimicurile pe care le avea cu el și apoi se reîntoarse pe bord ca să mai aducă altele. Reveni în mai puțin de o oră, tocmai în clipa în care marinarii încărcau niște bușteni mari în barcă. În același timp, vreo patru-cinci băștinași înaintau ca să vadă ce fac ei și, deoarece nu le era îngăduit să încalce limitele trasate decît pentru a trece în lungul plajei, santinela le porunci să se retragă, ceea ce făcură îndată. În clipa aceea, căpitanul Cook, fiind cu ochii ațintiți asupra lor, observă că santinela ridicase arma, fapt pentru care tocmai voia s-o mustre ; deodată, spre uimirea lui, văzu că sentinela trage fără a avea vreun motiv real.

După acest incident, majoritatea indigenilor o rupseră la fugă. În timp ce ei se îndepărtau, căpitanul băgă de seamă că un om căzuse ; alți doi îl ridicară îndată, îl duseră la apă, îi spălară rana și îl luară apoi de acolo. Curînd după aceea sosiră cîțiva indigeni și descriseră natura rănii, iar el trimise după chirurg. Cum sosi acesta, căpitanul îl conduse la indigenul rănit, pe care-l găsiră dîndu-și sufletul. Glonțul îi sfărîmase brațul stîng și pătrunsese apoi în corp printre coastele false, rupîndu-i una din ele. Ticălosul care-l împușcase pretindea că un indigen pusese o săgeată în arc și era pe punctul să tragă în el ; dar acesta era un gest pe care-l făceau întotdeauna, fără alt gînd decît să arate că sînt și ei înarmați ; cel puțin așa trebuia să se creadă, de vreme ce nu trecuseră niciodată la fapte. Această întîmplare îi consternă adînc pe băștinași ; puținii pe care îi înduplecaseră să mai rămînă dădură fuga la plantații și aduseră nuci de cocoș și alte fructe, pe care le puseră la picioarele străinilor. Cînd căpitanul plecă să prînzească pe bord, se retraseră cu toții și doar cîțiva se mai iviră după amiază. Printre ei se găsea și Paowang. El făgădui să le aducă niște fructe a doua zi de dimineață, dar plecarea prematură a englezilor nu-i mai îngădui să se țină de cuvînt.

FEMEIE ȘI BĂRBAT
DIN INSULA TANNA

La 20 august ieșiră în larg.

Localnicii de pe acea insulă habar nu aveau de fier și nu foloseau pînza, pentru că umblau goi.

Pe insulă porcii nu erau prea rari, în schimb nu se vedeau decît puține orătănii. Erau de altfel singurele animale domestice din partea locului. Păsările de uscat nu erau mai numeroase aici decît la Otaheite și în celelalte insule; englezii dădură totuși peste niște păsărele cu pene foarte frumoase, pe care nu le mai întîlniseră niciodată pînă atunci.

Ca și în alte insule pe care se mai opriseră, creșteau și aici copaci și plante felurite; botaniștii au avut destul timp ca să le cerceteze.

N-au văzut însă unelte pescărești, nici pe cineva ieșind la pescuit; doar pe bancurile de nisip sau de-a lungul țărmurilor golfului stăteau oameni care pîndeau peștii ce se apropiau pentru a-i străpunge cu o suliță. La treaba aceasta se dovedeau tare dibaci, deși păreau că admiră mult modul european de a prinde peștele cu năvodul.

Localnicii erau de statură mijlocie, mai curînd zvelți decît greoi; cei mai mulți dintre ei aveau trăsături frumoase și plăcute. N-ar fi dat nici o mînă de ajutor vreuneia din muncile săvîrșite de englezi, deși acesta era un lucru care-i

amuzase mult pe locuitorii altor insule. Aici treburile cele mai grele erau îndeplinite de femei, care trudeau ca niște cai de povară. Au văzut, de pildă, pe această insulă o femeie cărînd o boccea mare în spinare, sau alta ducînd un copil în cîrcă și o boccea sub braț — în timp ce în fața lor mergea bățos un bărbat care nu ținea în mînă decît o măciucă, o suliță sau ceva asemănător.

Femeile nu erau niște frumuseți, dar păreau destul de drăguțe pe lîngă bărbații lor. Foarte închiși la culoare, indigenii erau totuși departe de a fi negri și nici nu aveau vreo cît de vagă caracteristică a negrilor. Foloseau vopsele negre, roșii ori cafenii, pe care le întindeau din belșug nu numai pe față dar și pe gît, pe umeri și pe piept. Bărbații nu purtau decît o cingătoare și o împletitură de frunze. Femeile se îmbrăcau într-un fel de fustă care ajungea pînă sub genunchi și care era făcută din fire de banan, din frunze lungi sau din altceva asemănător. Oamenii de amîndouă sexele se împodobeau cu brățări, cercei, coliere și amulete.

Fiind foarte buni ochitori, ei ucideau cu sulițele atît păsări, cît și pești. Își aruncau armele întotdeauna cu toată puterea, neluînd în seamă depărtarea. Wales, vorbind despre iscusința lor, zice: „Trebuie să mărturisesc că ajunsesem la concluzia următoare: isprăvile cu sulițele pe care Homer le pune în sarcina eroilor lui țin prea mult de miraculos pentru a fi admise într-un poem eroic; vreau să zic că-ți vine greu să le crezi, dacă te menții în limitele corsetului strîmt al lui Aristotel. Chiar un avocat homeric atît de mare ca Pope recunoaște că astfel de isprăvi sînt surprinzătoare. Dar, de cînd am văzut ce izbutesc să facă acești oameni cu sulițele lor de lemn, cu vîrfuri prost ascuțite și înjghebate din material slab, nu mai aduc nici un fel de obiecție vreunuia din versurile referitoare la suliță ale acelui mare poet. Dacă acum nu mai găsesc deci nimic de obiectat, descopăr în schimb în text infinit mai multe frumuseți, deoarece, după cum socotesc eu, puține sînt acțiunile, împrejurările sau descrierile de orice fel în legătură cu sulița pe care să nu le fi văzut și recunoscut la acești indigeni: de pildă, mișcarea învîrtejită a sulițelor și zgomotul șuierător în timp ce zboară, felul în care vibrează cînd se înfig în pămînt,

la cădere, cum și obiceiul oamenilor de-a cîntări din ochi ținta și de-a cumpăni sulițele în mînă în timp ce merg".

Îndată ce bărcile au fost urcate pe bord, au întins pînzele și s-au îndreptat spre răsărit. Nu s-a întîmplat nimic mai de seamă pînă la 4 septembrie cînd, privind spre sud-est, văzură un țărm care se termina cu un promontoriu înalt, pe care căpitanul îl numi *Cape Colnet,* după numele aspirantului care descoperise primul acest pămînt.

La 5 septembrie zăriră cîteva goluri sau deschideri presărate de-a lungul întregii coaste și navigară în volte într-acolo. După ce merseră două leghe în lungul recifului (căci recif era) ajunseră în fața unei deschizături care avea aparența unui canal navigabil. Ei doreau să ajungă pe țărm ca să poată observa o eclipsă de soare ce urma să aibă loc în curînd. În acest scop, coborîră două bărci înarmate și le trimiseră să sondeze canalul. Zece sau douăsprezece pirogi cu pînze se aflau în apropiere. Navigatorii le observaseră în tot cursul dimineții cum porneau de la țărm, din diverse puncte.

Deoarece bărcile semnalizaseră că era într-adevăr un canal, se îndreptară spre el. Nici nu aruncară bine ancora, că se și văzură înconjurați de un mare număr de băștinași aflați în vreo șaisprezece-optsprezece pirogi, majoritatea lor fiind fără nici un fel de arme. La început ezitau să se apropie de corabie, dar în scurtă vreme ocupanții unei pirogi se hotărîră să vină destul de aproape pentru a primi cîteva daruri pe care marinarii le coborîră cu ajutorul unei frînghii ; ca schimb, băștinașii legară la capătul frînghiei doi pești ce miroseau îngrozitor de urît. Schimburile acestea mutuale dădură naștere unui început de încredere și doi dintre indigeni se încumetară să urce pe bordul corăbiei ; nu după mult timp nava era înțesată de ei ; mulți rămaseră prin cabine și ținură tovărășie marinarilor la masă. Ca toate popoarele văzute în ultimul timp, bărbații erau aproape goi. Se arătau foarte curioși să cerceteze fiecare colțișor al corăbiei, pe care o priveau cu o neobișnuită luare-aminte. Nu aveau nici cea mai mică idee despre capre, porci, cîini sau pisici și nici măcar nu știau cum să numească vreuna din aceste viețăți. Păreau foarte doritori să capete cuie lungi și mari, bucăți de pînză roșie și chiar de orice altă culoare, dar roșul le plăcea cel mai mult.

După masa de prînz căpitanul Cook, însoțit de un indigen care se împrietenise cu el, merse la țărm cu două bărci înarmate. Debarcară pe o plajă nisipoasă ; în fața lor se adunase o mare mulțime de băștinași, care nu doreau altceva decît să-i vadă, căci mulți dintre ei nu aveau nici măcar un băț în mînă. Au fost primiți cu multă prietenie și cu uimirea firească a unor oameni care vedeau făpturi și lucruri atît de neobișnuite, căci așa trebuie să fi apărut călătorii noștri în ochii localnicilor. Căpitanul făcu daruri tuturor acelora pe care noul său prieten îi indica și care erau fie bătrîni, fie că făceau parte dintre cei ce păreau că se bucură de oarecare trecere ; nu ținu însă seamă de cîteva femei ce stăteau îndărătul mulțimii și reținea mîna căpitanului ori de cîte ori acesta le dădea mărgele și medalii. Găsiră aici o căpetenie cu numele Tibuma, care la vreo zece minute după ce păsiseră pe țărm, ceru să se facă liniște. Toți cei de față îi dădură imediat ascultare, iar el ținu o scurtă cuvîntare ; nu mult după aceea o altă căpetenie ceru din nou ascultare și rosti altă cuvîntare. Era amuzant să vezi cu cîtă atenție îi urmăreau indigenii. Cuvîntările lor erau formate din fraze scurte ; la fiecare frază, vreo doi-trei bătrîni răspundeau dînd din cap sau scoțînd un soi de mormăit în semn de încuviințare. Englezii n-au izbutit să prindă înțelesul acestor cuvîntări, dar nu se îndoiau că le erau favorabile și că li se adresau.

Cînd întrebară de apă, băștinașii îi conduseră vreo trei kilometri pe după coastă, la un mic sat risipit printre niște manghieri ; debarcară acolo și găsiră apă dulce. Terenul din apropierea acestei așezări era frumos cultivat, fiind împărțit în plantații de trestie de zahăr, bananieri, cartofi și rădăcinoase. Auziră cucurigul cocoșilor dar nu văzură nici unul. În timp ce înaintau pe pîrîu în sus, Forster împușcă o rață ce trecea în zbor peste capetele lor ; băștinașii vedeau pentru prima oară cum se întrebuințează o armă de foc și indigenul pe care căpitanul Cook îl distinsese cu numele de prieten îl rugă să-i dea pușca. În clipa cînd debarcară, el povesti celorlalți localnici cum fusese ucisă pasărea. Ziua fiind pe sfîrșite, se despărțiră și navigatorii ajunseră pe bord puțin după apusul soarelui.

A doua zi dimineața au fost vizitați de cîteva sute de indigeni, așa că înainte de ora zece punțile ca și celelalte

părți ale corăbiei erau înțesate de oameni. Prietenul căpitanului, care se afla în mulțime, îi adusese cîteva rădăcini, dar toți ceilalți veniseră cu mîinile goale. Cîțiva aveau la ei arme, ca măciuci și sulițe, pe care le schimbară pe cuie, bucăți de pînză și altele. În ziua următoare Wales, însoțit de locotenentul Clerke, plecă să facă pregătirile în vederea observării eclipsei de soare ce urma să aibă loc după-amiază.

În aceeași după-amiază, unul dintre băștinași străpunse un pește lîngă locul de unde luau apă ; secretarul căpitanului îl cumpără. și, după ce se înapoie pe bord, îl trimise comandantului său. Peștele, dintr-o specie necunoscută, oarecum asemănător cu peștele-lună [1], avea un cap mare, lung și urît. Neavînd motive să creadă că ar fi otrăvitor se hotărîră să-l pregătească pentru cină ; din fericire însă operația de-senării și a descrierii lui necesită atît de mult timp, încît se făcu prea tîrziu ; gătiră totuși ficatul și icrele, din care gustară doar cei doi Forster și căpitanul. Pe la orele trei dimineața se treziră apucați de o sfîrșeală neobișnuită, însoțită de amorțirea mădularelor. Căpitanul își pierduse aproape simțul pipăitului, nu mai putea deosebi corpurile ușoare de cele grele, pe care mai avea încă puterea să le miște : i se părea că o oală de un litru și o pană cîntăreau la fel în mîna lui. Luară fiecare cîte un emetic și după aceea un sudorific, care îi ușurară mult. Dimineața, unul dintre porcii care mîncaseră măruntaiele peștelui a fost găsit mort. Cînd băștinașii veniră pe bord și văzură peștele atîrnat, arătară îndată prin semne că nu era o hrană sănătoasă și-și exprimară cel mai mare dezgust față de el, deși nici unul nu lămurise aceasta cînd vînduseră peștele și nici măcar după cumpărarea lui.

În după-amiaza zilei de 8 septembrie, căpitanul primi o înștiințare prin care i se aducea la cunoștință că Tibuma, căpetenia, a sosit cu un dar constînd în batate și trestie de zahăr. În schimbul lor, primi printre altele, un cîine și o cățea, amîndoi tineri dar aproape adulți. Cîinele era roșu cu alb, dar cățeaua era roșie toată, de culoarea unei vulpi engleze. Căpitanul menționează aceste amănunte, pentru că,

---

[1] *Orthagorisea mola* — un pește mare care atinge peste 2,5 m lungime și cîntărește pînă la 700 kg. Trăiește în apele zonelor tropicale și temperate ; se spune că noaptea este fosforescent. — N. T.

zice el, cele două animale ar putea fi progenitorii speței lor în acel ținut.

În seara zilei de 11 septembrie, la înapoierea bărcilor, căpitanul află că fusese gata ca să se piardă cuterul, care se umpluse deodată cu apă, ceea ce îi obligase pe ocupanți să zvîrle mai multe lucruri peste bord înainte de a-i putea astupa crăpătura.

Căpătaseră pește din belșug de la o pirogă de pescari, pe care o întîlniseră venind dinspre recife, și fuseseră primiți cu multă politețe de Tibi, căpetenia insulei Balabea. Pentru a nu fi înghesuiți prea tare, trăseseră o linie pe pămînt și dăduseră indigenilor să înțeleagă că nu trebuiau să treacă peste ea. Această restricție a fost respectată și nu mult după aceea unul dintre indigeni o întoarse în propriul lui folos. Iată cum: indigenul avea cîteva nuci de cocos de care nu voia să se despartă, dar pe care unul dintre marinari dorea să le cumpere; ca să scape de el, localnicul plecă, dar omul care le rîvnea îl urmări; văzînd așa, băștinașul se așează pe nisip și trase un cerc în jurul său, cum văzuse că făcuseră marinarii și arătă prin semne că celălalt nu trebuia să calce linia; englezul nu mai avu ce face.

În după-amiaza zilei de 12 septembrie căpitanul Cook coborî pe țărm, alese un copac mare ce creștea în apropierea locului de unde luau apă și puse să se sape în coaja lui o inscripție cu numele corăbiei, data și altele, ca o mărturie a faptului că erau primii descoperitori ai acelei țări. După ce terminară operația, își luară rămas bun de la băștinași și se înapoiară pe bord; urcară cu ei toate bărcile pentru a putea fi gata de plecare pe mare a doua zi dimineața.

Oamenii de pe această insulă erau puternici, robuști, activi și bine făcuți; se purtau curtenitor, prietenoși și nu aveau năravul furtișagului, ceea ce pentru popoarele din acele meleaguri constituia culmea însușirilor. Aveau aproape aceeași culoare ca și indigenii din Tanna, dar trăsături mai frumoase, figuri mai plăcute și trupuri mai vînjoase; unii dintre ei măsurau chiar doi metri. Părul foarte creț și bărbile erau în general negre, așa încît la prima vedere semănau cu ale unui negru. Capetele lor păroase aveau desigur nevoie de a fi des scărpinate; în acest scop se slujeau de un soi de piepteni făcut din bețișoare de lemn tare, avînd de la șaptesprezece la douăzeci și cinci de centimetri lungime și cam de

CASĂ INDIGENĂ CIRCULARĂ,
CU ACOPERIȘUL SUSȚINUT DE PARI

grosimea unor ace de croșetat ; un număr de astfel de bețe, rareori peste douăzeci, dar în general mai puține, erau prinse împreună la un capăt și așezate paralel la o depărtare de aproape doi milimetri și jumătate unul de altul. Celelalte capete nu prea ascuțite, se răsfirau sau se deschideau ca nervurile unui evantai. Indigenii purtau totdeauna în păr, pe o parte a capului, astfel de obiecte care serveau și ca piepteni și ca scărpinători. Deseori întîlneai bărbați cu picioarele umflate și ulcerate ori cu testiculele umflate. Nu se știe dacă aceste beteșuguri se datorau unei boli sau modului de aplicare a apărătorii pe care o foloseau ca și cei din Tanna sau Malicolo. Acesta era singurul lor veșmînt, făcut de obicei din coaja unui copac, dar uneori și din frunze. Micile bucăți de pînză, hîrtie și altele asemenea pe care le căpătau de la marinari, le întrebuințau de obicei în același scop. Unii purtau un fel de tichie neagră, rigidă, concavă și cilindrică, ce părea să fie o podoabă de seamă ; era de presupus că doar notabilii sau războinicii o purtau. La aceasta foloseau și bucăți mari de carton dacă se întîmpla să capete așa ceva în schimbul vreunui obiect oarecare.

Casele lor, sau cel puțin cele mai multe dintre ele, erau circulare, cam ca un stup de albine primitiv, cu aer închis și cald. Se intra în ele printr-o ușă mică sau printr-o gaură pătrată, lungă, atît de mare cît să îngăduie trecerea unui

om aplecat înainte. În cele mai multe case se aflau cîte două vetre, în care de obicei ardea focul ; deoarece nu exista altă ieșire decît ușa, toată casa era plină de fum înăbușitor și atît de încălzită încît englezii, neobișnuiți cu o asemenea atmosferă, n-o puteau îndura mai mult de o clipă.

Ustensilele casnice ale indigenilor nu erau prea variate, vasele de lut fiind singurul articol demn de notat. Fiecare familie avea cel puțin unul în care își cocea rădăcinile și, poate, și peștii.

Se hrăneau mai ales cu rădăcini și pești, precum și cu scoarța unui copac ce crește și în Indiile Apusene [1]. Prăjeau scoarța și apoi o mestecau aproape fără încetare. Apa era singura lor băutură sau, cel puțin, navigatorii nu văzuseră niciodată vreo alta. Țara lor părea că nu poate hrăni prea mulți locuitori. Cu ea natura fusese mai puțin binevoitoare decît cu oricare din insulele tropicale cunoscute în acele mări, căci cea mai mare parte a suprafeței ei era acoperită de munți stîncoși și sterpi.

Cu toate acestea, acolo existau multe plante comune și insulelor estice și nordice, chiar o speță de pasifloră, de care nu se știa pînă atunci că ar mai crește sălbatic în alt loc decît în America. Botaniștii nu s-au putut plînge de inactivitate pe această insulă, căci fiecare zi scotea la lumină ceva nou în botanică sau în alte ramuri ale istoriei naturale.

Ca unelte de pescuit, băștinașii aveau plasele pentru broaște țestoase, făcute din fire de banan răsucite, precum și mici plase de mînă cu ochiuri foarte mărunte, confecționate din sfoară subțire ; foloseau de asemenea și cîngile de prins pește.

Femeile din această țară, ca și cele din Tanna, sînt mult mai caste decît cele din insulele răsăritene. Căpitanul spunea că nu a auzit niciodată ca vreunul din oamenii săi să fi obținut cea mai mică favoare de la vreuna din ele.

Totul fiind pregătit pentru ieșirea în larg, ridicară ancora la data de 13 septembrie, la răsăritul soarelui și se avîntară pe mare.

Nimic deosebit nu surveni pînă în seara de 28 septembrie cînd zăriră două insulițe joase înspre sud-vest ; întrucît erau legate între ele de șiraguri de stînci submarine, ce

[1] Antile. — N. T.

păreau a fi unite cu cele dinspre tribord, navigatorii au fost nevoiți să vireze ca să iasă din regiunea lor. Curînd însă se iviră alte șiruri de stînci submarine, care se întindeau de la insulițele cele joase pînă la o mare depărtare în ocean.

Își petrecură noaptea făcînd volte scurte, cu teama îngrozitoare că ar putea nimeri în orice clipă în vreuna din numeroasele capcane ce îi înconjurau.

Lumina zilei le arătă că frica lor fusese întemeiată și că trecuseră prin cea mai mare primejdie, deoarece stîncile îi pîndiseră tot timpul în partea de sub vînt, la foarte mică depărtare de ei. Își datorau salvarea numai unei veghi atente și dibăciei cu care fusese condusă corabia.

Erau sătui acum de această coastă pe care n-o puteau explora mai departe decît cu riscul de a pierde nava și de a rata întreaga călătorie.

Corabia era în acest timp condusă de un ofițer cățărat pe arboret; ajunseră curînd, dar cu multă greutate, pînă la mai puțin de o milă de pămînt și se văzură siliți să ancoreze într-o apă adîncă de șaptezeci de metri; apoi lansară o barcă în care căpitanul se duse la țărm însoțit de botaniști. Găsiră aici mai mulți arbori înalți pe care-i observară înainte de la o depărtare considerabilă; păreau a fi un soi de pin, cu lemn foarte potrivit pentru vergi, de care duceau lipsă; după ce făcură această descoperire se înapoiară în grabă pe bord ca să le rămînă mai mult timp după masă, cînd debarcară din nou cu două bărci pentru a doborî copacii de care aveau nevoie.

Mica insulă pe care coborîseră era un simplu banc de nisip și nu depășea un kilometru în circumferință. Pe ea, în afara acestor pini, creștea copacul *etos* din Otaheite, precum și o mulțime de alți arbori, arbuști și plante ierboase. Acestea au dat suficient de lucru botaniștilor pentru timpul cît au stat acolo; căpitanul boteză deci ostrovul *Botany Isle* [1]. Niște vetre, ramuri și frunze veștede arătau că nu demult trecuseră oameni pe insulă; scheletul avariat al unei pirogi zăcea pe nisip.

Deoarece tăiaseră vreo zece-douăsprezece prăjini mici pentru a face verfafoare [2] și fiindcă se lăsa noaptea, se înapoiară pe bord cu ele.

[1] Insula Botanicii. — N. T.

[2] Drugi de lemn, care se așază la capătul unei vergi pentru a o prelungi, în vederea fixării unei bonete (velă ajutătoare). — N. T.

Scopul pentru care ancoraseră lîngă această insulă fiind atins, au luat în discuție cele ce urmau să întreprindă de aci înainte. Din vîrful catargului putuseră cuprinde cu ochii toată marea dimprejur ; observaseră deci că înspre apus, pînă departe în zare, apa era presărată peste tot cu insulițe, bancuri de nisip și stînci submarine. Aceasta determină pe căpitan să încerce să iasă dintre recife. A doua zi în zori, la 30 septembrie, înălțară pînzele și cîteva zile nu li se mai întîmplă nici un fapt vrednic de a fi notat. În seara zilei de 8 octombrie, Cooper prinse cu harponul un marsuin, așa că au trebuit să oprească nava și să lase jos două bărci pentru a-l putea ucide și aduce pe bord. Avea doi metri lungime și era o femelă din speța pe care naturaliștii o numesc „delfinul celor vechi" și care se deosebește de cealaltă speță de marsuini prin capul și fălcile mai lungi și mai ascuțite. Acesta avea optzeci și opt de dinți pe fiecare falcă. Măruntaiele și carnea lui macră au constituit o masă de sărbătoare. L-au mîncat fript, copt și prăjit, după ce mai întîi l-au ținut în apă caldă. La drept vorbind, după ce trăiseră atîta timp cu carne sărată, nu era nevoie de o prea mare artă culinară ca să le placă orice lucru proaspăt.

La 10 octombrie, în zorii zilei, descoperiră pămînt înspre sud-vest ; cînd se apropiară, văzură că era o insulă destul de înaltă, de cinci leghe în circumferință. O numiră insula Norfolk [1], în cinstea nobilei familii din Howard. După prînz un grup se îmbarcă în două bărci și coborî, fără să fi suferit vreun neajuns pe insulă, dincolo de niște stînci mari ce mărgineau o parte din coastă.

O găsiră nelocuită și își dădură seama că ei erau cei dintîi oameni care păseau pe țărîna ei. Observară mulți arbori și plante comune cu cele neo-zelandeze, îndeosebi inul, care era parcă mai îmbelșugat aici decît în orice parte a acelei țări ; dar produsul principal îl constituia un soi de pin, care creștea din belșug și atingea înălțimi uriașe ; mulți dintre arbori ajungeau atît de groși la înălțimea pieptului

[1] Această insulă, timp îndelungat locul de trai al ocnașilor deportați pe viață, e acum reședința insularilor din Pitcairn. — N. A. Redactorul englez vorbește aici de marinarii răsculați de pe *Bounty* care au trăit în Pitcairn cu femei din Tahiti și apoi s-au stabilit aici. Insulele Norfolk, azi cu același nume, se află între Noua Zelandă și Noua Caledonie, iar insula Pitcairn se găsește la sudul arhipelagului Tuamotu. — N. T.

MUNTELE EGMONT

unui om, încît doi inşi abia îl puteau cuprinde cu braţele ; erau drepţi, înalţi şi semănau cu pinii de Quebec. Pînă la vreo două sute de metri de ţărm terenul era atît de mult acoperit cu tufe şi plante, că anevoie se putea pătrunde mai înăuntrul ţinutului. Pădurile erau foarte luminoase şi lipsite de tufărişuri, iar solul părea bogat şi gras. Întîlniră aceleaşi speţe de porumbei şi papagali ca în Noua Zelandă, cîrstei şi cîteva alte păsări mici. Păsările marine se înmulţeau netulburate pe ţărmuri şi pe falezele stîncoase. Insula avea apă dulce ; palmierul-varză, măcrişul şi susaiul se găseau din belşug în unele locuri de pe ţărm ; navigatorii aduseră pe bord din fiecare speţă atît cît putuseră aduna în răstimpul de care dispuneau. După ce părăsiră insula Norfolk se îndreptară spre Noua Zelandă avînd de gînd să se oprească la strîmtoarea Reginei Charlotte, pentru a îngădui echipajului să se odihnească şi pentru a revizui corabia, astfel ca să fie în stare să facă faţă latitudinilor sudice.

În zorii zilei de 17 octombrie zăriră muntele Egmont acoperit de zăpezi eterne. Se găseau la vreo opt leghe depărtare de ţărm.

La 18 octombrie ancorară în Ship Cove, iar după-amiază căpitanul se duse în golfuleţ cu năvodul şi încercă să prindă cîţiva peşti. Primul lucru pe care l-a făcut după debarcare a fost să caute sticla pe care o lăsase la ultima escală acolo

și în care se afla memoriul. Sticla nu mai era la locul ei și nu se putu afla cine o luase. Au tras de două ori năvodul dar n-au prins decît patru pești mici și, ca să acopere în oarecare măsură acest eșec, împușcară mai multe păsări.

În dimineața aceea, vîntul fiind slab, ridicară ancora și traseră la edec corabia în golfuleț, unde o amarară. Instalară atelierul de fierărie și începură repararea navei și a greementului. Căpitanul dădu ordine să se fiarbă zilnic legume cu făină de ovăz și cu supă pentru gustarea de dimineață, iar pentru cină legume cu mazăre și cu supă ; în fiecare zi se servi acest amestec întregului echipaj pe lîngă rația obișnuită de carne sărată.

După-amiază, în timp ce își instala observatorul, Wales descoperi că mai mulți copaci, care erau în picioare cînd plecaseră de acolo rîndul trecut, fuseseră doborîți cu ferăstraie și topoare. Nu mai încăpea îndoială deci că *Adventure* trecuse prin acest golf după ce îl părăsise *Resolution*.

Nu se întîmplă nimic deosebit pînă la 24 octombrie cînd, în cursul dimineții, zăriră două pirogi venind din strîmtoare ; dar cînd vîslașii dădură cu ochii de corabie făcură cale întoarsă. După gustarea de dimineață plecară cu o barcă să-i caute pe băștinași și, în timp ce înaintau de-a lungul țărmului, împușcară cîteva păsări. Răsunetul puștilor le vesti sosirea ; îi descoperiră pe băștinași în Ship Cove ; aceștia începură să strige. În clipa în care debarcară însă, localnicii îi recunoscură. Bucuria înlocui atunci teama și restul indigenilor se grăbi să iasă din pădure ; se îmbrățișară cu toții de mai multe ori, în timp ce localnicii țopăiau și zburdau ca nebunii ; dar nu îngăduiră unor femei, care ședeau mai departe, să se apropie. După ce le dăruiră securi, cuțite și alte lucruri pe care le aveau cu ei, englezii primiră în schimb o mare cantitate de pește, pe care localnicii abia o prinseseră.

A doua zi, dis-de-dimineață, locuitorii le făcură o vizită pe bord, aducînd cu ei alți pești, pe care-i schimbară pe pînză de Otaheite.

La 28 octombrie un grup plecă să vîneze în West Bay și ajunse în locul unde lăsaseră porcii și găinile, dar nu văzură nici o urmă, nici de animale nici de oameni care să fi fost acolo de atunci încoace. Pe seară urcară pe bord cu vreo duzină și jumătate de păsări sălbatice, cormorani și

altele. Vînătorii care se duseseră în pădurea lîngă care ancorase corabia avuseră mai mare noroc cu păsările mici.

Vechii lor prieteni se aciuiaseră între timp prin preajma navei și la 6 noiembrie, unul, al cărui nume era Pedro (un om destul de însemnat) dărui căpitanului un baston de onoare, din acelea pe care le poartă în general căpeteniile. În schimb, Cook îl îmbrăcă într-un costum de haine vechi, de care indigenul se simți foarte mîndru. Cu încetul, Pedro și alt indigen deveniră vorbăreți ; căpitanul începu atunci să-i cerceteze dacă *Adventure* fusese acolo în lipsa sa, iar ei îl făcură să înțeleagă într-un mod ce nu lăsa loc îndoielii că la scurtă vreme după plecarea lor sosise cealaltă corabie, care stătuse la ei între zece și douăzeci de zile și că plecase de zece luni.

La 8 noiembrie lăsară pe țărm doi porci, un vier și o scroafă pe care îi duseră în golful vecin, dincolo de Cannibal Cove ; în acest fel cu greu puteau să dea greș metodele încercate de căpitan pentru a popula această țară cu animale.

La 9 noiembrie băștinașii aduseră o foarte mare și bine venită provizie de pește, iar căpitanul îi dărui lui Pedro un urcior de untdelemn gol, care îl făcu pe acesta fericit ca un prinț.

După-amiază cîțiva marinari coborîră pe țărm și cercetară un golf, unde aflară două familii de indigeni ce își petreceau timpul în felurite chipuri : unii dormeau, alții făceau rogojini, alții frigeau pești și rădăcini, iar o fată încălzea pietre. Cînd se înfierbîntau pietrele, ea le scotea din foc și le trecea unei femei bătrîne care ședea în colibă și care le așeza grămadă, punea peste ele o mînă de țelină verde, peste țelină o rogojină grosolană și apoi se așeza în vîrful întregii înjghebări ca într-un fel de culcuș în care ședea ghemuită ca găina pe ouă. Căpitanul presupuse că făcea așa ca să se vindece de vreo boală de care suferea, căci aburii care se înălțau din țelina verde puteau să joace rolul vreunui medicament.

La 10 noiembrie își luară rămas bun de la Noua Zelandă și se îndreptară spre Capul Campbell.

Căpitanul avea acum de gînd să străbată vastul ocean în așa fel încît să treacă prin locurile pe care nu le explorase în vara precedentă.

Sîmbătă 17 decembrie zăriră pămînt la vreo șase leghe. După această descoperire făcură voltă în vînt și se opriră

cu prova spre sud ; la sondare găsiră o sută treizeci şi cinci de metri adîncime şi fund cu pietre şi scoici. Pămîntul din faţa lor nu putea fi altul decît coasta apuseană a Ţării de Foc, în partea de lîngă intrarea vestică a strîmtorii Magellan.

Aceasta a fost prima traversare făcută drept de-a curmezişul oceanului, la o mare latitudine sudică. Căpitanul zice că n-a întreprins nici o altă traversare atît de lungă în care să se petreacă aşa de puţine fapte interesante. Căci, cu excepţia declinaţiei magnetice, nu întîmpinară nimic vrednic de luat în seamă. Îşi luară aci rămas bun de la Oceanul Pacific de sud. „Am terminat acum cu Pacificul sudic — spune căpitanul Cook în ediţia in quarto a *Călătoriilor* sale, „şi mă încumet să cred că nu se va găsi nimeni care să susţină că l-am lăsat necercetat sau că, într-o singură călătorie, s-ar fi putut face mai mult decît am înfăptuit eu".

La 18 decembrie, în timp ce continuau să navigheze la depărtare de două leghe de-a lungul coastei, trecură prin dreptul unui promontoriu ce se ridica din mare şi pe care îl numiră *Cape Gloucester*. Suprafaţa lui rotundă, de o înălţime considerabilă, avea mai curînd înfăţişarea unei insule ; era situat la şaptesprezece leghe de insula *Landfall* [1].

În ziua de 20 decembrie, la prînz, observară *York Minster* la o depărtare de cinci leghe. La ora zece se iscă o briză de la sud-est, iar ei folosiră acest prilej pentru a se îndrepta spre uscat ca să încarce lemne şi apă, precum şi pentru a arunca o privire asupra ţării.

Aci găsiră din belşug lemne şi apă ; se apucară deci să cureţe corabia, al cărei exterior se îmbîcsise de alge. Căpitanul află apoi de tristul sfîrşit al unuia dintre marinari. Acesta nu mai fusese văzut de pe la orele unsprezece sau douăsprezece ale nopţii trecute, aşa că toţi au presupus că a căzut peste bord pe la provă, unde-l zăriseră ultima oară, şi că s-a înecat.

La 23 decembrie Pickersgill a fost trimis cu un cuter ca să cerceteze partea răsăriteană a strîmtorii cu gîndul de a examina insula lîngă care ancoraseră şi pe care căpitanul o botezase *Shag Island* [2].

---

[1] Insula Acostării. — N. T.
[2] Insula Cormoranilor. — N. T.

Pe la şapte seara ofiţerul se înapoie şi raportă că pămîntul din vecinătate era o insulă căreia îi dăduse ocol şi că între ea şi capătul estic se găsea un golf în care trăiau numeroase gîşte.

Cînd aflară aceasta, se împărţiră în două echipe de vînătoare, iar a doua zi Pickersgill şi tovarăşii lui plecară în cuter, iar căpitanul şi botaniştii în şalupă. Pickersgill apucă într-o direcţie, căpitanul în alta ; cu toţii se amuzară bine cu gîştele, fapt de la care se trase şi denumirea ei : *Goose Island* [1]. Debarcarea a fost anevoioasă datorită valurilor foarte înalte ; după debarcare se căţărară cu greu pe stînci, aşa încît sute de gîşte scăpară, unele spre mare, altele înăuntrul uscatului. Vînară însă prin diferite mijloace 62 de păsări, cu care se înapoiară pe bord ; erau cu toţii frînţi de oboseală, dar achiziţia făcută înlătură orice alt considerent ; se aşezară la cină înfometaţi şi consumară o parte din vînatul doborît în cursul zilei. Puţin mai înainte, Pickersgill şi tovarăşii lui aduseseră pe bord paisprezece gîşte pe care le împărţiră întregului echipaj ; darul acesta a fost foarte bine primit.

În dimineaţa următoare, la 25 decembrie, cîţiva băştinaşi le făcură o vizită. Erau mărunţi, urîţi, spînatici şi pe jumătate morţi de foame ; nu se afla printre ei nici unul mai înalt. Umblau aproape goi, singurul lor veşmînt fiind o piele de focă. Femeile îşi acopereau goliciunea cu marginea unei piei de focă, dar altfel erau îmbrăcate ca şi bărbaţii. O femeie ţinea la sîn doi copii în întregime despuiaţi ; ei se obişnuiesc astfel de mici cu frigul şi cu suferinţele. Aveau cu ei arcuri şi săgeţi, suliţi sau mai curînd harpoane, făcute din os şi fixate pe un băţ. Atît ei cît şi toate lucrurile lor miroseau insuportabil de tare a untură de peşte.

Femeile şi copiii rămăseseră la pirogi. Acestea erau făcute din scoarţe de copac şi în fiecare ardea un foc în jurul căruia se înghesuiau bietele făpturi. În pirogi ei aveau piei mari de focă sub care se adăposteau cînd se aflau pe mare şi care slujeau şi de învelitoare colibelor lor de pe ţărm ; cîteodată le mai foloseau şi ca vele.

---

[1] Insula Gîştelor. — N. T.

Înainte de prînz toți băștinașii plecară ; nimeni nu-i invitase să rămînă la masă. Murdăria de pe ei și duhoarea ce o răspîndeau în jur erau de ajuns ca să strice pofta de mîncare a europenilor ; și, dacă n-ar fi putut mînca, le-ar fi părut tare rău, căci de multă vreme nu mai avuseseră bucate atît de bune : gîște fripte și fierte, apoi budincă de gîscă, bunătăți pe care aproape le uitaseră ; le mai rămăsese și ceva vin de Madeira, singura provizie care devenea mai bună prin păstrare.

A doua zi băștinașii le făcură o nouă vizită și, fiindcă i se rupea inima văzîndu-i cum ședeau tremurînd și goi pe punte, căpitanul Cook le dădu, plin de omenie, niște rips și o pînză veche de cort ca să se acopere.

Navigatorii se îndoiau că vor putea face rost de provizii proaspete în acel loc, unde se găseau mai ales păsări sălbatice, care n-ar fi fost niciodată în număr îndestulător pentru întregul echipaj al vasului. Erau gîște, rațe, coțofene marine, cormorani și acei pescărușI numiți „găini de Port Egmont". Mai trăia acolo un soi de rață pe care marinarii o botezară „calul de curse" din pricina repeziciunii cu care alerga pe apă, căci avea aripile prea scurte ca să se ridice în aer și deci nu putea zbura. Gîștele, de asemenea mult mai mici decît cele domestice din Anglia, erau tot atît de bune la gust. Aveau ciocuri negre, scurte și picioare galbene. Gîscanul era în întregime alb, iar gîsca pătată cu alb și negru sau cenușiu, cu o pată mare albă pe fiecare aripă.

Căpitanul Cook spunea că din toate popoarele pe care le-a văzut, indigenii de aici păreau a fi cei mai nenorociți. Sortiți să trăiască în unul din cele mai aspre climate din lume, nu erau destul de isteți pentru a-și rostui cele de trebuință și care le-ar fi putut face viața mai confortabilă, în oarecare măsură [1].

Cu toate că ținutul era sterp, se găseau acolo felurite plante necunoscute, iar Forster și grupul lui au avut cu ce să se îndeletnicească.

La 28 decembrie ridicară ancora și se îndreptară spre larg, reluîndu-și drumul către răsărit, iar a doua zi dublară

[1] Băștinașii se află și astăzi în aceeași stare înapoiată. O relatare completă și interesantă despre ei se poate găsi în *Călătoria lui Parker Snow în Pacificul de sud pe iahtul Allen Gardener.* — N. A.

INDIGEN DIN ŢARA DE FOC

capul Horn şi intrară în Oceanul Atlantic de sud. Capul Horn este extremitatea de miazăzi a unui grup de insule de întinderi neegale, ce se află în faţa golfului Nassau, şi care sînt cunoscute sub numele de *Hermit Islands* [1].

De aici se îndreptară spre Success Bay, ajutaţi de curenţii ce-i mînau spre miazănoapte. Înainte de plecare ridicaseră pavilionul şi trăseseră două lovituri de tun; curînd după aceea zăriră un fum înălţîndu-se din pădure deasupra capătului sudic al golfului şi socotiră că l-au făcut băştinaşii. Cum ajunseră în dreptul golfului, locotenentul Pickersgill se duse să vadă dacă rămăseseră urme ale trecerii navei *Adventure*, dar nu descoperi nimic din care să reiasă că o corabie s-ar fi oprit pe acolo de curînd. Căpitanul scrise numele corăbiei sale pe o tăbliţă şi o bătu în cuie pe un copac la locul de unde luase apă dulce corabia *Endeavour*.

La ora trei dimineaţa virară, îndreptîndu-se spre capătul răsăritean al Ţării Statelor, unde ajunseră a doua zi după-amiază.

---

[1] Insulele Sihastrului. — N. T.

După-prînz lansară trei bărci şi debarcară cu un mare grup de oameni, unii pentru a ucide foci, alţii pentru a prinde sau vîna păsări, peşti sau ce le-ar fi ieşit în cale. Foci puteau găsi oriunde ar fi acostat, deoarece întregul ţărm era împînzit cu ele ; după gălăgia pe care o făceau, s-ar fi zis că insula era populată cu vaci şi viţei. La debarcare băgară de seamă că de fapt nu erau foci ci alt soi de vietăţi care, prin formă şi prin mişcări, se asemănau cu viţeii de mare. Marinarii le botezară lei, căci masculul semăna tare mult cu această fiară sălbatică [1]. Se mai afla acolo acelaşi soi de focă pe care îl găsiră în Noua Zelandă şi care era cunoscut îndeobşte sub numele de „urs de mare", — cel puţin aşa îl botezaseră ei. Erau în general atît de blînde, sau mai curînd nătînge, încît aşteptau ca navigatorii să se apropie de ele şi să le doboare cu lovituri de ciomege ; totuşi pe cele mari le împuşcau, fiindcă socoteau că era primejdios să se ducă lîngă ele. Se mai găseau pe insulă pinguini şi numeroşi cormorani, gîşte şi raţe, dar nu prea multe, precum şi păsări răpitoare şi cîteva specii de păsărele. Pe seară călătorii se înapoiară pe bord cu o pradă foarte bogată.

În ziua următoare, la 1 ianuarie 1775, constatară că nu le lipsea decît un golf bun ca să poată face acolo o escală convenabilă. Corabia lor fusese adusă pe acele meleaguri fie de soartă, fie datorită voinţei oamenilor în căutare de merinde proaspete şi trebuia să fie adăpostită undeva ; aşa că Gilbert trecu în cuter spre Ţara Statelor pentru a găsi un golf prielnic. Căpitanul mai trimise alte două bărci ce se întoarseră încărcate cu lei de mare şi cu urşi de mare. Ucideau lei sau urşi bătrîni, îndeosebi pentru grăsimea lor, din care se făcea ulei, căci în afară de măruntaie, care erau destul de bune, carnea lor duhnea prea tare pentru a fi mîncată cu cît de puţină plăcere. Dar puii tineri se dovediră foarte gustoşi şi chiar carnea unor leoaice bătrîne nu era de lepădat.

Pe la ora zece, Gilbert se înapoie de pe Ţara Statelor, unde găsise un port bun, aşezat la trei leghe spre apus de Capul St' John. Golful avea aproximativ trei kilometri jumătate lungime şi, în unele locuri, atingea lăţimea de doi kilometri. Pe insulă se aflau lei de mare, foci şi atît de mulţi pescăruşi încît se întuneca cerul cînd erau tulburaţi, iar oamenii aproape se

[1] Este probabil vorba de otarie (*Otaria*). — N. T.

înăbuşeau de mirosul găinaţului lor care, duhnind mai rău ca *assa foetida,* devenise pentru ele o armă de apărare. Ziua descoperirii acestui port îi dădu căpitanului prilejul de a-l numi *New-year's Harbour* [1].

Căpitanul Cook spune că leii de mare găsiţi aici nu fac parte din speţa descrisă sub acelaşi nume de lordul Anson, dar că totuşi lor li s-ar cuveni mai pe drept cuvînt această denumire datorită părului lung ce le acoperă ceafa, gîtul şi umerii, dîndu-le în mare măsură aerul şi înfăţişarea unor lei. Femelele nu-s nici pe jumătate atît de mari ca masculii ; o blană scurtă de culoare cenuşie sau pămîntie deschisă le acoperă trupul.

Trăiesc într-un fel de turme pe stînci şi pe lîngă ţărmul mării. Era tocmai perioada zămislirii şi a naşterii puilor şi englezii văzură un mascul, înconjurat de vreo douăzeci-treizeci de femele, stînd cu ochii în patru ca să le păstreze pe toate pentru el şi alungînd orice alt rival care ar fi încercat să pătrundă în turma sa. Alţi masculi aveau mai puţine soaţe, iar cîţiva doar una sau două.

Urşii de mare nu sînt nici pe departe atît de mari ca leii, dar depăşesc totuşi în dimensiuni foca obişnuită. Nu au coama caracteristică a leilor de mare. Părul lor este de aceeaşi lungime peste tot, mai fin decît al leilor şi asemănător cu al vidrei, dar de culoare cenuşie ca fierul. Aceasta este speţa pe care francezii o numesc lupi de mare şi englezii foci ; ea se deosebeşte totuşi de focile din Europa şi din America de Nord. Leii pot fi şi ei numiţi, fără a greşi prea mult, foci uriaşe ; căci şi unii şi celelalte fac parte din acelaşi neam. Nu era de loc primejdios să umbli printre ei, deoarece sau fugeau sau rămîneau nemişcaţi. Singurul pericol ar fi fost să treci între ei şi ocean, fiindcă atunci cînd se speriau de ceva, coborau într-un număr atît de mare, încît dacă nu fugeai din drumul lor, te-ar fi strivit cu năvala.

Păsările oceanului erau pescăruşii, rîndunicile de mare, „găinile de Port Egmont" şi nişte păsări mari, cafenii, de dimensiunile albatroşilor. Pe acestea din urmă marinarii le porecliseră „gîştele mătuşii Cary" şi găseau că sînt o mîncare destul de bună. Ca păsări de uscat erau vulturi sau şoimi,

[1] Golful Anului Nou. — N. T.

vulturi pleşuvi ori ceea ce marinarii numeau curcani-şoimi, sturzi, precum şi cîteva alte păsărele.

Era interesant să observi felul în care conviețuiau diferitele vietăți ce locuiau pe aceste meleaguri. Păreau să fi întocmit o ligă pentru a nu-şi tulbura reciproc liniştea. Leii de mare ocupau cea mai întinsă parte a coastei ; urşii de mare se aciuiaseră înăuntrul insulei ; cormoranii crestați se adăposteau în rîpile cele mai înalte ; pinguinii îşi statorniciseră reşedința acolo unde comunicația, atît de la mare cît şi spre mare, era mai uşoară, iar celelalte păsări îşi alegeau ungherele mai retrase. Căpitanul Cook spune că a văzut toate aceste vietăți amestecîndu-se între ele ca vitele domestice şi orătăniile din curtea unei ferme, fără ca vreuna să încerce a vătăma pe cealaltă.

După ce părăsiră uscatul la 3 ianuarie seara, călătorii îl zăriră din nou înspre apus, a doua zi dimineața.

La 14 ianuarie, pe la ora 9 dimineața, deslușiră ceea ce li se păru atunci o insulă de gheață ; dar, la amiază, începură să se îndoiască dacă era vorba de gheață sau de pămînt ; pînă la urmă, se adeveri ultima presupunere, căci țărmul era în întregime acoperit cu zăpadă.

În ziua de 16 ianuarie începură să exploreze coasta nordică şi, în dimineața următoare, coborîră o barcă, în care se sui căpitanul Cook în tovărăşia lui Forster şi a grupului său pentru a face o recunoaştere înainte de a se încumeta să rămînă aci cu corabia ; renunțară însă pînă în cele din urmă, deoarece băgaseră de seamă că părțile mai lăuntrice ale ținutului erau sălbatice şi aride. Stîncile dezordonate îşi înălțau culmile mărețe pînă ce se pierdeau printre nori, iar văile zăceau acoperite de zăpezi veşnice. Nu se zărea vreun arbore şi nu exista vreo tufă nici măcar atît de mică încît să-ți poți face o scobitoare. Acolo trăiau cam aceleaşi vietăți ca şi în New Year's Harbour.

Cînd ajunseră pe coastă, căpitanul hotărî ca, în afara rației obişnuite, să se fiarbă şi grîu pentru gustarea din fiecare dimineață ; dar cei mai mulți preferau carnea proaspătă celei sărate. În ceea ce-l privea, căpitanul Cook spunea că era sătul pînă în gît de orice fel de carne sărată ; deşi carnea pinguinilor greu se putea compara cu ficatul de vacă, faptul că

era proaspătă o făcea să alunece pe gît. Numiră golful acesta *Possession Bay* [1].

Îndată ce ridicară barca pe bord, navigară de-a lungul coastei către răsărit cale de unsprezece sau douăsprezece leghe, pînă la o ieșitură ce primi numele de capul Saunders. Dincolo de acest cap aflară un golf mărișor pe care-l botezară *Cumberland Bay*.

La 20 ianuarie dădură peste o insulă pe care o denumiră insula Georgia. Ea se întinde pe treizeci și una de leghe în lungime, iar lățimea ei cea mai mare este de vreo zece leghe. Pare a avea golfuri și golfulețe din belșug, îndeosebi pe coasta nord-estică ; dar uriașa mulțime de ghețuri de pe țărmuri o făcea mai tot anul de nepătruns.

De la 20 la 27 ianuarie avură fără întrerupere vreme neguroasă. Se săturaseră acum de marile latitudini sudice, unde nu întîlneau decît gheață și cețuri dese ; se îndreptară deci spre răsărit și, curînd după aceea, dădură deodată peste numeroase insule mari de gheață, într-o mare presărată cu sloiuri mărunte. Din această pricină schimbară murele și se îndreptară spre apus cu vîntul de la nord. Ghețarii plutitori ce-i înconjurau erau toți de înălțime aproape egală și se înfățișau ca o suprafață turtită, netedă.

La 1 februarie dădură cu ochii de o nouă coastă. Într-adevăr era un promontoriu înalt pe care-l botezară *Cape Montagu* dar, prevăzători, nu se încumetară să se apropie de țărmul care nu oferea nici un loc de ancorare ; golfurile erau blocate sau umplute pînă sus cu gheață iar ținutul, în întregime, din vîrfurile munților pînă la marginea falezelor cu care se termina coasta, era acoperit de zăpezi eterne de mai mulți metri grosime.

Înainte de a purcede mai departe spre răsărit, cercetară cu privirea ținutul și dinspre miazănoapte.

La 3 februarie văzură două insule. Ziua în care fuseseră descoperite îi făcu să le numească *Candlemas Isles*. Deși nu erau prea întinse, aveau totuși înălțimi demne de luat în seamă și erau acoperite cu zăpadă. La 4 februarie își reluară drumul spre răsărit. Pe la amiază întîlniră mai multe

[1] Golful Posesiunii. — N. T.

insule de gheață și cîteva sloiuri răzlețe, vremea continuînd a rămîne închisă, cu ninsori și ploi.

Riscul de a explora o coastă în aceste mări necunoscute și înghețate este atît de mare, încît nimeni, zice căpitanul Cook, nu se va încumeta vreodată să navigheze mai departe decît a mers el ; de aceea ținuturile ce s-ar afla mai spre miazăzi nu vor fi niciodată explorate. „Trebuie înfruntate cețuri adînci, viscole, geruri puternice și toate celelalte fenomene care fac navigația primejdioasă, spune Cook ; aceste greutăți, confirmă el, sînt mult mărite de înfățișarea nespus de aspră a ținutului sortit de natură să nu simtă nici măcar o singură dată căldura razelor soarelui, ci numai să zacă îngropat pentru vecie în zăpezi și ghețuri eterne. Golfurile care s-ar afla poate pe țărmuri sînt, ca să spun așa, înfundate cu totul de munți de zăpadă înghețată ; iar dacă vreunul din ele ar fi destul de prielnic pentru adăpostirea unei corăbii, aceasta ar risca să rămînă înțepenită înăuntru pentru totdeauna sau să iasă de acolo odată cu vreun ghețar plutitor".

După o asemenea lămurire, cititorul nu se va aștepta desigur să-i vadă navigînd mai departe spre miazăzi. Nu că le-ar fi pierit dorința de a-și continua călătoria ; alte pricini îi împiedicau. Ar fi fost o nesocotință să riște tot ceea ce înfăptuiseră pînă atunci, numai de dragul de a descoperi un țărm care, odată cunoscut, nu ar fi acoperit nici o nevoie, nu ar fi fost nici de cel mai mic folos nici navigației, nici geografiei, nici chiar oricărei alte științe, în afara cercetărilor magnetice ; pe lîngă toate acestea, exploratorii noștri nu se aflau în condițiile cerute de o întreprindere atît de grea și nici nu mai aveau timpul s-o facă, oricît de bine ar fi fost aprovizionați.

Aceste motive hotărîră pe căpitanul Cook să vireze spre răsărit, în timp ce un viscol deosebit de puternic se isca dinspre miazănoapte, aducînd cu el o ninsoare nespus de bogată. Cantitatea de nea ce se așeza pe pînze era atît de mare, încît îi silea deseori să întoarcă în așa fel corabia ca vîntul să poată scutura zăpada de pe ele ; altminteri nici pînzele, nici vasul nu ar mai fi suportat greutatea.

La 1 februarie vremea se schimbă, dar apa de pe punte era tot înghețată și la prînz mercurul din termometru nu arătă mai mult de 1,4 °C.

La 22 februarie, aflîndu-se la două grade longitudine de ruta lor spre sud, după ce părăsiseră Capul Bunei Speranțe, socotiră că nu mai avea nici un rost să-și continue drumul spre răsărit pe această paralelă, deoarece știau că pe acolo nu puteau întîlni uscatul.

Făcuseră pînă atunci ocolul oceanului sudic la mari latitudini și-l străbătuseră în așa chip încît nu mai rămînea nici cea mai mică bănuială în privința existenței unui continent, decît poate în apropierea polului și deci — după cum se credea pe atunci — dincolo de limita navigației. Vizitînd în două rînduri marea tropicală, nu numai că stabiliseră poziția unor ținuturi descoperite mai de demult, dar înfăptuiseră și multe noi descoperiri, nemailăsînd decît foarte puțin de cercetat prin acele părți. Astfel ținta călătoriei lor a fost atinsă în toate privințele ; emisfera sudică era acum suficient explorată și se pusese în sfîrșit capăt căutării continentului sudic.

Pînzele și greementul se uzaseră atît de mult încît mai în fiecare ceas se rupea cîte ceva și călătorii nu mai aveau cu ce să le dreagă sau să le înlocuiască. Proviziile, de asemenea în scădere, nu mai erau nici destul de hrănitoare ; de multă vreme nu mai gustaseră alimente proaspete. Ce e drept, mateloții erau încă sănătoși și ar fi mers înainte cu voioșie, așa cum au făcut întotdeauna și cum o vor face mereu, oriunde ar fi conduși, dar se temeau să nu se îmbolnăvească de scorbut într-o vreme cînd nu ar fi avut cu ce să scape de el. Ar fi fost o cruzime din partea celui care ar fi vrut să prelungească mai mult decît era necesar oboselile și suferințele la care se găseau ei expuși tot timpul. Comportarea lor în cursul îndelungatei călătorii era vrednică să fie privită cu multă înțelegere. Însuflețiți de purtarea ofițerilor, ei se arătau în stare să înfrunte orice greutăți și primejdii întîlnite în drum și nu socoteau nici o clipă că fie unele, fie celelalte ar fi fost mărite din pricina despărțirii de nava-consoartă, *Adventure*.

La 8 martie mercurul din termometru se urcă la 16 °C și găsiră cu cale să mai lepede din cojoace.

La 12 martie coborîră o barcă pe apă și împușcară cîțiva albatroși și petreli, care în acea împrejurare au fost foarte bine veniți. Fiecare membru al echipajului era nerăbdător să ajungă la liman, ceea ce hotărî pe căpitan să se plece în fața dorinței generale și să cîrmească spre capul Bunei Speranțe. Căpitanul Cook ceru acum ofițerilor și subofițerilor jurnalele de bord și jurnalele ce le ținuseră ; ele îi fură predate și sigilate în vederea inspectării lor de către Amiralitate. Căpitanul Cook le mai dădu instrucțiuni atît lor cît și întregului echipaj să nu divulge nimic în privința locurilor pe unde trecuseră, pînă nu vor primi din partea lorzilor îngăduința de a o face [1].

În seara zilei de 17 martie zăriră pămînt la vreo șase leghe depărtare. A doua zi, avînd prea puțin vînt sau de loc,

---

[1] În ciuda acestui ordin, călătoria făcuse atîta vîlvă, că publiciștii zilei se arătau tare ahtiați să afle cum a decurs ; la fel au făcut și după călătoria lui Mc Clintock, al cărui jurnal de bord a fost foarte căutat de toți publiciștii mai cunoscuți, premiul căzînd în mîinile lui Murray. Următoarea corespondență este întrucîtva amuzantă :

„Mile End, 18 septembrie 1775"

„Domnule,

Sîmbăta aceasta, în cursul dimineții, l-am cercetat pe Anderson, tunarul, în legătură cu darea în vileag a recentei mele călătorii, a cărei descriere se zice că se află sub tipar, și i-am spus că-l bănuiesc a fi autorul ei. El a susținut că nu are nici o cunoștință și că se va strădui să descopere pe autor. Ieri mi-a înmînat raportul alăturat.

„Astăzi m-a vizitat Marra și mi-a confirmat ceea ce afirmă Anderson în raport și a mai adăugat că Bordel, timonierul meu și Reardon, au ținut fiecare cîte un jurnal pe care l-au oferit librarilor, dar erau atît de prost scrise că nimeni nu le-a putut citi. Nu am nici un temei să mă îndoiesc de adevărul acestui fapt, dar mă voi duce totuși la tipograf și voi încerca să arunc o privire pe manuscris, deoarece cunosc felul lor de a scrie. Acest Marra este unul dintre ajutorii tunarului, chiar acela care voia să rămînă în Otaheite. Dacă singura relatare a călătoriei ce se tipărește este a lui, nu cred că merită atenție. Am luat oarecare măsuri pentru a descoperi dacă mai sînt și altele și informațiile pe care eventual le voi căpăta, vă vor fi comunicate, domnule, de prea supusul și plecatul dv. servitor.

(semnat) James Cook

lăsară o barcă pe apă și o trimiseră în direcția unei corăbii ce plutea la vreo două leghe de ei ; căci erau prea nerăbdători să afle vești pentru a mai ține seamă de distanță. Curînd după aceea se iviră în vînt trei alte vase, dintre care unul arbora culorile engleze.

Către *Philip Stephen, la Amiralitate*
(anexă)

„Domnule,

„Ca urmare a directivei dv. am cercetat cu de-amănuntul toate prăvăliile librarilor din cartierul Sfîntul Paul pînă ce am ajuns la a lui Francis Newbury. Am aflat destul de ușor ceea ce voiam de la vînzător, care mi-a răspuns (cînd i-am cerut călătoria navei *Resolution)* că nu avuseseră încă timp s-o tipărească ; l-am întrebat apoi dacă ceea ce aveau ei era jurnalul căpitanului ; la care m-a privit lung și mi-a spus că, deocamdată, nu posedă nici un jurnal, dar că au sorți la fel de buni să-l publice pe acesta ca și alți librari. Între timp a înțeles că încercam să-l trag de limbă, așa că s-a dus să-mi aducă o listă de cărți și mi-a spus bună ziua, asigurîndu-mă că, înainte de publicarea călătoriei, apariția cărții va fi anunțată prin presă. Atunci m-am îndreptat spre locuința lui Marra și a lui Peckover, unde l-am găsit pe cel dintîi. I-am spus că am de predat un mesaj din partea dv., domnule, lui Peckover, pe care el, Marra, s-a dus să-l caute. L-am înștiințat că va fi vai de el și de mine dacă nu putem descoperi cine era cel care publica relatarea. Această veste îi întristă pe toți cei de față, căci se mai aflau acolo cîțiva membri ai ultimului dv. echipaj. Unii îmi declarară că Reading a scris un jurnal pe care Enell îl scoase la iveală. I-am oferit cinci guinee ca să mă lase să vă arăt relatarea. El a acceptat. Alții mi-au spus că Rollet a ținut un jurnal și că l-a scris printre rîndurile Bibliei sale. Am notat toate aceste amănunte pentru a vă informa satisfăcător. În cele din urmă Marra trase hîrtia din fața mea (scrisă la Angel, Angel Court, în vecinătatea orașului Southwark). „Du-i asta căpitanului Cook : dacă vrea să-mi trimită un rînd mie sau pentru mine, voi scoate din cauză pe toți cei ce sînt bănuiți". Adăugă apoi : «Eu sînt cel care publică această călătorie ; nu doresc nici o avansare și Dumnezeu să mă ferească să pun piedici celor ce-și cîștigă pîinea de la marina militară ; și, domnule Anderson, fiindcă dumneata mi-ai fost totdeauna prieten, vino cu mine și te vei convinge din nou că nu s-a plănuit niciodată ca numele Anderson să fie pus pe coperta călătoriei». Porunci unei trăsuri să mîne la prăvălia lui Newbury ; mă duse în salonul din spate ; informă pe domnul Newbury că prietenul lui era scos din slujbă și de aceea dezvăluise totul. «Acum — zise el — pe ce nume va apărea jurnalul meu de călătorie ?» «Pe nici un nume» — zise librarul. «Atunci — zise celălalt, pune-l să iasă pe numele lui John Marra !» adăugînd în cele din urmă : «dacă va binevoi căpitanul Cook să vie aici, domnule Newbury, dați-i toată satisfacția în măsura în care vă stă în putere». Newbury spuse că așa va face, după care ne invită pe amîndoi la masă.

„Ar fi trebuit, domnule, să vă caut aseară, dar șchioapăt atît de tare că mi-ar fi fost greu să urc pînă la dv. Dacă veți binevoi să mă înștiin-

La întoarcerea bărcii, cei din ea raportară că vizitaseră o navă a Indiilor Răsăritene Olandeze, al cărei căpitan le oferise, foarte îndatoritor, zahăr, arac [1] și tot ce avea de prisos. Cîțiva marinari englezi de pe bordul acestei corăbii le-au spus că *Adeventure* sosise cu douăsprezece luni înainte la Capul Bunei Speranțe și că membrii echipajului uneia din bărcile sale fuseseră uciși și mîncați de indigenii din Noua Zelandă.

La 19 martie dădu de ei *Adevăratul Breton*, comandat de căpitanul Broadly. Acest vas venea din China și deoarece nu oprea la Cap, căpitanul Cook trimise pe bordul lui o scrisoare pentru secretarul Amiralității.

Trista știre despre *Adventure* le-a fost acum confirmată. Echipajul corăbiei le trimise un pachet de ziare vechi, care însă pentru ei erau noi și care-i făcură să-și treacă timpul în chip plăcut ; dar aceasta a fost cea mai neînsemnată favoare pe care o primiră de la căpitanul Broadly. El le dărui provizii proaspete, ceai și alte articole foarte bine-venite, fapt pentru care avu parte de recunoștința tuturor. După-amiază se despărțiră. *Adevăratul Breton* porni în larg iar ei, către țărm.

În dimineața următoare, care la ei era miercuri 22, iar la cei de aici, marți 21 martie, — ancorară în Table Bay, unde găsiră mai multe corăbii olandeze, cîteva franceze, precum și pe *Ceres* comandată de căpitanul Newte, o corabie a Companiei Indiilor Răsăritene Engleze venind din China și mergînd de-a dreptul în Anglia ; prin ea expediară Amiralității o copie a părții precedente a acestui jurnal, cîteva hărți și desene. Încă înainte de a fi terminat manevra de ancorare, căpitanul trimisese un ofițer ca să înștiințeze pe guvernator

---

țați cînd veți trimite după Marra, vă voi căuta în același timp pentru confruntare ; dar au fost de față prea mulți martori ca el să mai poată da înapoi.

Onorate domn, veți binevoi să observați că aceasta este a doua oară că mă aflu nevinovat în calea mîniei dv.

Sînt, domnule, cu cel mai mare respect, prea supusul și prea plecatul dv. servitor,

(semnat) „Rt. Anderson"

(Arhivele Amiralității, Whitehall, Scrisorile Căpitanului Cook, vol. 23).

[1] Băutură alcoolică din orez sau orz fermentat. — N. T.

de sosirea lor și să solicite mărfurile și proviziile proaspete necesare, care le-au fost lesne acordate.

Căpitanul află acum că *Adventure* se oprise aici la întoarcere ; găsi o scrisoare prin care căpitanul Furneaux îl înștiința de pierderea bărcii și a zece din cei mai buni oameni, în strîmtoarea *Reginei Charlotte*. Mai tîrziu, după sosirea căpitanului Cook în Anglia, Furneaux îi înmînă o povestire completă a faptelor sale din momentul celei de a doua și ultime despărțiri a lor ; o redăm acum în amănunt pentru a împlini istoria acestei expediții.

În octombrie 1773 vîntul azvîrlise din larg pe coasta Noii Zelande pe *Adventure*, despărțind-o astfel de *Resolution*, pe care după aceea n-o mai întîlni. Echipajul de pe *Adventure* a avut de luptat cu furtuni violente pînă la 6 noiembrie cînd, vasul aflîndu-se la nord de capul Palliser, a acostat într-un golf oarecare pentru a-și completa proviziile de lemne și apă, căci duceau mare lipsă de amîndouă ; ultimele cîteva zile avuseseră drept rație un litru de apă, dar chiar și atît nu le-ar fi ajuns mai mult de șase sau șapte zile. Au ancorat în golful Tolaga. Lemnele și apa se găseau ușor aici. Băștinașii semănau cu cei din strîmtoarea Reginei Charlotte, însă erau mai numeroși. În una din pirogile lor observară capul unei femei, expus la vedere, împodobit cu pene și alte ornamente. Părea viu, dar după ce se mai apropiară constatară că era uscat, fiecare trăsătură fiind perfect conservată ; înțeleseră că indigenii îl păstrau ca pe o relicvă a vreunei rude decedate.

După ce au luat vreo zece butoaie mari de apă și lemne, călătorii ridicară pînzele la 12 noiembrie, îndreptîndu-se către stîmtoarea Reginei Charlotte, dar vremea neprielnică îi împiedică să ajungă acolo înainte de 30 noiembrie. Nu vedeau nicăieri pe *Resolution* și începură să se neliniștească de soarta ei ; dar, coborînd pe țărm, observară locul unde ceilalți înălțaseră corturile, iar pe un ciot vechi al unui arbore au văzut gravate cuvintele : „Caută dedesupt". Au săpat și au dat de o sticlă astupată cu un dop și ceruită, în care se afla o scrisoare a căpitanului Cook, prin care el le aducea la cunoștință sosirea lor acolo la 3 a lunii și plecarea la 24, precum și intenția pe care o avea de a petrece cîteva zile la intrarea strîmtorii, pentru a-i căuta.

Începură deci îndată să facă reparațiile trebuincioase corăbiei, lucru care îi ținu ocupați pînă la 16 decembrie.

A doua zi trimiseră cuterul cel mare cu aspirantul Rowe și cu echipajul bărcii ca să adune verdețuri sălbatice pentru marinari, cu dispoziția de a se înapoia în aceeași seară, deoarece aveau de gînd să înalțe pînzele a doua zi dimineața. Dar barca nu mai veni nici seara, nici în dimineața următoare. Burney, locotenentul secund, porni deci în căutarea lor cu șalupa armată cu echipaj de barcă și cu zece pușcași de marină. Se reîntoarse în aceeași seară pe la orele unsprezece și-l informă pe căpitan asupra unei scene cu adevărat cumplite, ce nu se poate descrie mai bine decît prin propriile lui cuvinte :

„La data de 18 am părăsit corabia și, purtați de o briză ușoară, am ocolit repede *Long Island* [1]. În timp ce înaintam, cercetam de la babord fiecare ungher, uitîndu-mă bine peste tot cu un telescop. La unu și jumătate ne-am oprit pe o plajă de pe partea stîngă și am poposit în Golful Estic, pentru a fierbe niște alimente. În timp ce găteam, am văzut pe țărmul opus un indigen alergînd de-a lungul plajei spre capătul golfului. Mîncarea noastră fiind gata, ne urcarăm în barcă și plecarăm ; în scurtă vreme ajunserăm la capătul acelei coaste, unde zărirăm o așezare indigenă.

„În timp ce ne apropiam, cîțiva băștinași veniră spre noi pe stînci și ne făcură semn să plecăm ; dar, văzînd că nu-i luam în seamă, își schimbară tonul. Găsirăm trase pe plajă șase pirogi mari, cele mai multe duble, precum și numeroși băștinași. Lăsînd echipajul bărcii s-o păzească pășii pe țărm cu pușcașii (un caporal și cinci oameni) și scotocirăm prin mai multe case, negăsind însă nimic care să-mi dea de bănuit. Coborînd pe plajă, unul dintre indigeni adusese o legătură de *hepato* (suliță lungi) dar, văzînd că mă uit foarte grav la el, le puse jos și porni să se plimbe cu o nepăsare prefăcută. Deoarece cîțiva indigeni păreau speriați, am dăruit unuia o oglindă și altuia un cui mare. Din acel loc golful se întindea, cît puteam eu aprecia, cam pe doi kilometri. M-am uitat de jur împrejur cu ocheanul, dar n-am văzut nici barcă, nici pirogă, nici vreun alt semn care să trădeze prezența locuitorilor. M-am mulțumit de aceea să trag cîteva focuri de armă cum am făcut în fiecare ungher în timp ce inspectam coasta.

---

[1] Insula Lungă. — N. T.

„Am navigat pe lîngă coasta răsăriteană şi am ajuns la o altă aşezare, unde indigenii ne invitară pe ţărm. I-am întrebat de barcă, dar ei au pretins că nu ştiu de ea. Păreau foarte prietenoşi şi ne-au vîndut nişte peşte. La vreo oră după ce am părăsit acel loc, pe o mică plajă, învecinată cu Grass Cove, văzurăm că tocmai fusese trasă pe ţărm o pirogă dublă foarte mare, în care erau doi oameni şi un cîine. Cum ne-au văzut, oamenii au lăsat piroga şi au rupt-o la fugă în pădure. Asta m-a făcut să bănuiesc că de la ei aş putea căpăta veşti despre cuter. Coborîrăm pe ţărm şi căutarăm în pirogă, unde găsirăm furcheţii de pe cuter şi cîteva ghete ; ştiam precis că una dintre ele aparţinea lui Woodhouse, unul din aspiranţii noştri. Un marinar îmi aduse tot atunci o bucată de carne, pe care o luase drept o parte din carnea sărată ce aparţinea echipajului de pe cuter. Examinînd-o şi mirosind-o, constatai că era proaspătă. Fannin, masterul, care mă însoţea, bănuia că era carne de cîine şi eu am fost de aceeaşi părere, căci încă mă mai îndoiam de faptul că indigenii ar fi canibali. Dar urma să căpătăm în curînd cea mai îngrozitoare şi mai de netăgăduit dovadă că nu era aşa.

„Un mare număr de coşuri, vreo douăzeci, zăceau pe plajă legate la gură ; le deschiserăm tăind legăturile ; unele erau pline cu carne prăjită şi altele cu rădăcini de ferigi, care servesc drept pîine. Căutînd mai departe, dădurăm de alte ghete şi de o mînă pe care o identificarăm de îndată ca fiind a lui Thomas Hill, unul dintre oamenii noştri de la teugă [1] fiindcă era marcată T. H. cu un instrument tahitian de tatuare. Am înaintat cu cîţiva oameni cale nu prea lungă înspre pădure, dar n-am văzut nimic altceva. Coborînd iarăşi, aflarăm un loc rotund acoperit de curînd cu pămînt, de vreun metru în diametru, unde fusese îngropat ceva. Neavînd nici un hîrleţ, începurăm să săpăm cu un cuţit ; între timp am lansat piroga pe apă cu gîndul de a o nimici dar, văzînd o dîră mare de fum ce se înălţa din spatele colinei vecine, am adunat toţi oamenii în barcă şi am pornit în grabă ca să ajungem acolo înainte de apusul soarelui.

Cînd golful următor, Grass Cove, se deschise în faţa noastră, văzurăm pe plajă patru pirogi şi un mare număr

[1] Punte mică la provă, deasupra copastiei. — N. T.

ȘEF NEOZELANDEZ TATUAT

de oameni care, la apropierea noastră, se retraseră pe o mică măgură, la o lungime de corabie de malul apei, unde se opriră și începură să ne vorbească. Un foc mare fusese aprins sus pe podișul de dincolo de pădure, iar de acolo în jos, cît ținea povîrnișul colinei, era o înghesuială de oameni ca la bîlci. Sălbaticii de pe măgură o țineau într-una cu strigăte și semne îmbietoare ca să debarcăm ; totuși, cum am ajuns lîngă ei, cu toții descărcarăm armele. Prima salvă nu păru să-i îngrijoreze prea mult, dar după a doua începură s-o ia din loc, tîrîndu-se cît puteau de repede, unii dintre ei urlînd. Continuarăm să tragem atît timp cît mai deslușirăm pe vreunul în tufiș. Printre indigeni se aflau doi bărbați foarte vînjoși, care nici nu încercaseră să se miște, pînă ce se treziră părăsiți de tovarășii lor ; abia atunci plecară pășind cu multă nepăsare și foarte cumpănit, mîndria neîngăduindu-le să fugă. Unul dintre ei căzu totuși sau se tîrî de-a bușilea, celălalt se îndepărtă părînd a nu fi atins. Atunci am debarcat cu soldații, iar Fannin a rămas să păzească barca.

„Pe plajă se aflau două legături de țelină ce fuseseră adunate de cei din cuter. De o vîslă ruptă, înfiptă drept în pămînt, indigenii își legaseră pirogile; era o dovadă că aici avusese loc atacul. Am cercetat apoi peste tot în spatele plajei pentru a vedea dacă nu cumva cuterul se afla pe acolo. N-am găsit nici urmă de barcă, dar în locul ei, ni se înfățișă o scenă atît de zguduitoare prin cruzimea și sălbăticia ei, încît nu poate fi nici amintită, nici închipuită, fără să te cutremuri de groază : vedeam capetele, inimile și plămînii oamenilor noștri zăcînd pe plajă, iar la o mică depărtare, cîinii le rodeau măruntaiele.

„În timp ce rămaserăm înmărmuriți în acel loc, Fannin ne strigă că-i auzea pe sălbatici adunîndu-se în pădure; atunci ne-am înapoiat la barcă și, trăgînd alături pirogile, am distrus trei din ele. Între timp focul din vîrful dealului dispăruse și puturăm auzi vocile mînioase ale indigenilor din pădure; presupun că se certau dacă trebuiau sau nu să se năpustească peste noi și să încerce să-și salveze luntrile. Se făcuse acum întuneric; de aceea am mai înaintat doar cîțiva pași și m-am uitat o dată îndărătul plajei ca să văd dacă nu cumva cuterul fusese tras între tufișuri; dar nezărind nici un semn, m-am întors și am pornit în larg. Cu toate forțele noastre, abia dacă am fi avut posibilitatea să urcăm pînă pe deal; iar ca să ne încumetăm cu jumătate din oameni (căci cealaltă jumătate trebuia lăsată să păzească barca) ar fi fost o cutezanță de nebun.

„Cînd ne depărtarăm destul ca să avem în fața ochilor înălțimile strîmtorii, văzurăm sus la vreo cinci-șase kilometri un foc foarte mare, care ardea în jurul unei suprafețe ovale din vîrful unui deal pînă jos, aproape de marginea apei; spațiul dinăuntru era închis din toate părțile de foc, ca de un gard. M-am sfătuit cu Fannin și am fost amîndoi de aceeași părere că nu ne mai putem aștepta la alt folos decît la mizerabila mîngîiere de a ucide cîțiva sălbatici în plus.

„Ajungînd între două insule rotunde așezate în partea de miazăzi a Golfului Estic, ni se păru că auzim pe cineva strigînd; lăsarăm vîslele și ascultarăm; dar nu mai deslușirăm nimic; strigarăm și noi, de mai multe ori, dar în zadar. Sărmanele suflete erau mult prea departe spre a ne mai auzi; la drept vorbind simțeam o oarecare consolare, gîndindu-ne că, după cît se părea, fiecare dintre ei fusese ucis pe loc."

Pînă aici am redat raportul lui Burney ; şi pentru a completa relatarea acestei tragice întîmplări, poate nu este de prisos să pomenim că cei din cuter au fost Rowe, Woodhouse, Francis Murphy, maistru timonier ; William Facey, Thomas Hill, Michael Bell şi Edward Jones, toţi de la teugă, John Cavenaugh şi Thomas Milton care făceau parte dintre paznicii pupei şi James Sevilley, ordonanţa căpitanului, în total zece oameni. Mulţi dintre aceştia fuseseră cei mai buni, mai voinici şi mai sănătoşi marinari de pe vas. Grupul lui Burney adusese pe bord două mîini, una aparţinînd lui Rowe, căci s-a putut recunoaşte după o cicatrice ; iar cealaltă a lui Thomas Hill, după cum s-a spus mai sus, precum şi capul ordonanţei căpitanului. Aceste rămăşiţe şi altele au fost legate într-un hamac şi azvîrlite peste bord cu destul pietriş şi plumb pentru a se scufunda.

După toate probabilităţile, întîmplarea aceasta nenorocită era urmarea vreunei neînţelegeri care avusese loc acolo ; ori poate lipsa de prevedere a echipajului bărcii i-a putut ispiti pe indigeni să folosească prilejul de a-şi potoli nesăţioasa lor poftă de mîncare. După ce trista ceremonie s-a isprăvit, marinarii au fost reţinuţi de vînturile neprielnice timp de patru zile, vreme în care nu văzură nici un băştinaş.

La 23 decembrie ridicară ancora şi ieşiră din strîmtoare, îndreptîndu-se spre răsărit ; vreo două-trei zile i-au împiedicat nişte vînturi slabe, apoi au izbutit să iasă din dreptul coastei.

La 10 ianuarie 1774 sosiră în faţa capului Horn. Făcuseră ceva mai mult de o lună de la capul Palliser din Noua Zelandă pînă la Capul Horn, adică parcurseseră 121° de longitudine.

Deschizînd cîteva butoaie de mazăre şi de făină ce fuseseră stivuite pe cărbuni, constatară că ele erau complet stricate şi de nemîncat ; socotiră deci că cel mai înţelept lucru era să se îndrepte spre Capul Bunei Speranţe. La 17 februarie zăriră pămîntul Coloniei Capului, iar la 19 februarie ancorară la Table Bay, unde-l găsiră pe căpitanul sir Edward Hughes cu corăbiile *Salisbury* şi *Sea horse* [1]. La 16 aprilie, căpitanul Furneaux ridică pînzele şi porni spre Anglia, iar la 14 iulie ancoră la Spithead.

[1] Cal de mare. — N. T.

Revenim acum la căpitanul Cook şi dăm cititorilor noştri posibilitatea să citească în propriile lui cuvinte următorul rezumat, scurt dar magistral al ultimei părţi a acestei interesante călătorii.

Nava „Resolution", Table Bay, Capul Bunei Speranţe, 22 martie 1775

Domnule,

Deoarece căpitanul Furneaux v-a informat desigur despre acţiunile mele dinaintea despărţirii noastre finale, mă voi mărgini în această scrisoare la întîmplările de după aceea. Cum *Adventure* nu sosise pînă la 26 noiembrie în strîmtoarea Reginei Charlotte, am ieşit în larg şi după ce am petrecut două zile căutînd vasul-tovarăş în lungul coastei, m-am îndreptat spre miazăzi cîrmind uşor către răsărit. Aproape neîntrerupt am întîlnit sloiuri de gheaţă pînă ce am ajuns la 66° latitudine, unde marea era atît de îngheţată, încît n-am mai putut înainta mai departe ; am virat atunci spre sud-est, înfruntînd o mare presărată cu munţi de gheaţă şi am trecut Cercul Polar Antarctic pe la meridianul de 14° 6′ est. Apoi am găsit că este necesar să ne urcăm spre miazănoapte, nu numai pentru a ieşi dintre foarte numeroasele insule de gheaţă, dar şi ca să explorăm un spaţiu marin pe care-l lăsasem necercetat în mijlocul oceanului, în direcţia aceea. După ce am ajuns la latitudinea de 48°, am cîrmit spre răsărit, apoi iarăşi spre miazăzi, pînă ce am ajuns la latitudinea de 71° 10′, longitudine $106^1/_2{}^a$ vest. Mai departe nu ne-a fost cu putinţă să mergem, căci înspre sud marea era în întregime acoperită cu gheaţă, ba chiar cu munţi de gheaţă, ale căror culmi foarte înalte se pierdeau în nori. Pînă aici nu văzuserăm nici cele mai slabe semne de pămînt sau orice altceva care să ne încurajeze cercetările ; totuşi nu socoteam că Oceanul Pacific a fost îndeajuns de explorat şi îndată ce am constatat că întruneam condiţiile ca să putem rămîne încă un an pe valurile lui, m-am decis să o fac şi, ca urmare, m-am îndreptat spre miazănoapte şi am căutat în zadar Ţara Juan Fernandez. Am fost mai norocos cu Insula Paştelui, unde am făcut o scurtă escală ; apoi am vizitat Insulele Marchize ; din Marchize am purces spre Otaheite şi Insulele Societăţii, unde am fost primiţi cu o ospitalitate nemaiîntîlnită nici printre naţiunile cele mai civilizate. Aceşti oameni cumsecade ne-au împlinit toate dorinţele cu mărinimie ; de aceea am găsit de cuviinţă să-mi petrec şase săptămîni la ei. Am părăsit insulele la 4 iunie, am mers către apus, ne-am oprit la Rotterdam, unde am rămas două sau trei zile, şi apoi ne-am urmat drumul către Terra del Espirette Santo[1] a lui Quiros, pe care am zărit-o la 16 iulie. Am găsit că această ţară este formată dintr-un mare grup de insule, multe dintre ele încă nevăzute de europeni, aşezate între latitudinile 14° şi 20° şi aproape în jurul meridianului estic de 168°. Cu explorarea acestor insule se termina tot ce avusesem de gînd să descopăr la tropice ; de aceea m-am lăsat spre miazăzi, intenţionînd să mă opresc în Noua Zelandă, dar la 4 septembrie pe latitudinea de 20° am dat peste o ţară

[1] Noile Hebride de azi. — N. T.

întinsă pe care am numit-o Noua Caledonie. Am navigat de-a lungul coastei ei nord-estice și am determinat în parte întinderea coastei sud-vestice. Am găsit totul atît de împresurat de bancuri de nisip, încît riscul ce l-aș fi întîmpinat cu explorarea ei ar fi fost foarte mare. În cele din urmă, ne-am trezit aruncați în larg de vînturi; se făcuse de altfel timpul să ne întoarcem spre miazăzi. Am fost nevoit să las explorarea neterminată și să-mi urmez drumul spre strîmtoarea Reginei Charlotte, unde am sosit la 6 octombrie. Am rămas aici reparînd nava și lăsînd echipajul să se refacă pînă la 9 noiembrie, cînd am ieșit în larg și am purces de-a dreptul spre Țara Focului. De data aceasta am străbătut acele porțiuni ale oceanului pe care încă nu le vizitasem. Am preferat să mă îndrept spre intrarea apuseană a strîmtorii Magellan pentru ca să-mi fie cu putință să cercetez sud-vestul și țărmul sudic al Țării de Foc, ceea ce am și făcut apoi, ca și coasta Țării Statelor. Am părăsit acele locuri în ziua de 3 ianuarie ultim (1775), iar la 14 ianuarie am descoperit la 54° latitudine și 38° longitudine vestică o coastă care, după uriașa cantitate de zăpadă de pe ea, și după înălțimea neînchipuită a munților, am socotit că ar aparține unui mare continent; am constatat însă că era o insulă cu nu mai mult de 70 sau 80 de leghe în circumferință [1]. Cînd am părăsit acest ținut, am cîrmit spre sud-est și la 59°, am descoperit altă insulă, nespus de înaltă și muntoasă și atît de îngropată în zăpezi eterne, încît a trebuit să ne apropiem destul de mult de țărm, ca să ne convingem că temelia ei nu avea aceeași formație. Am navigat de-a lungul coastei spre miazănoapte și am văzut că se termina într-acolo printr-un grup de insule. Aceste insule ne-au atras pe nesimțite departe de coastă, la care apoi n-am mai putut reveni; am fost prin urmare silit s-o părăsesc fără să fi fost în stare să lămuresc dacă aparținea unui continent ce se întinde spre miazăzi, sau era numai un grup de insule. Faptul că dădusem de pămînt mă făcea să cred în existența Țării Capului Circumciziei, așa că am părăsit acest hidos țărm sudic cu mai puțină părere de rău. Dar a doua călătorie a noastră în căutarea Capului Circumciziei n-a fost mai rodnică decît cea dintîi și a slujit doar pentru a ne asigura că nu există un astfel de pămînt. În cele din urmă, după ce dădusem ocol globului și nimic nu ne mai rămînea de făcut, anotimpul și alte împrejurări, pe care cred că nu mai este nevoie să le pomenesc, m-au hotărît să mă îndrept spre Capul Bunei Speranțe, unde am ajuns la data prezentei (22 martie 1775) găsind corabia *Ceres*, comandată de căpitanul Newte, cu destinația Anglia, prin care trimit aceasta, împreună cu o relatare a întîmplărilor întregii călătorii și ridicările, peisajele și celelalte desene ce s-au făcut în cursul ei. Hărțile sînt întocmite parte după observațiile mele, parte după cele ale lui Gilbert, *master*-ul meu, a cărui judecată și rîvnă în această materie ca și în toate celelalte ramuri ale profesiunii sale nu sînt depășite de nimeni. Peisajele aparțin toate lui Hodges și sînt alese cu atîta înțelepciune și executate cu atîta măiestrie încît nu numai că dovedesc judecata și îndemînarea artistului, dar vor exprima prin ele însele diferitele subiecte înfățișate; dar ele nu alcătuiesc întreaga operă a acestui neobosit desenator: mai există și

[1] Insula Georgia de sud. — N. T.

alte cîteva vederi, portrete[1] și valoroase desene în ulei care, din lipsa culorilor potrivite, a timpului și a împrejurărilor nu vor putea fi terminate decît după sosirea noastră în Anglia. Ceilalți călători pe care guvernul a găsit nimerit să-i trimită cu noi și-au adus fiecare partea sa la succesul expediției. Am căpătat tot ajutorul cel puteam cere de la astronomul Walls ; ceasul lui Kendal a întrecut așteptările celor mai zeloși apărători ai lui și, fiind cînd și cînd corectat prin observații asupra mișcărilor lunii, mi-a fost o călăuză credincioasă ori de cîte ori am schimbat climatul. Ca să fiu drept cu ofițerii mei și cu echipajul, trebuie să spun că au îndurat toate primejdiile și oboselile călătoriei cu cea mai mare tărie sufletească și voioșie ; aceste însușiri împreună cu neînchipuita iscusință, grijă și băgare de seamă a chirurgului Patten, au făcut ca starea sănătății tuturor să se mențină bună în tot cursul călătoriei ; căci nu se poate spune că boala ne-a făcut să pierdem vreun om de cînd am părăsit Anglia. Dacă am dat greș în privința descoperirii unui continent, este pentru că el nu se află într-o mare navigabilă și nu pentru că nu l-am fi căutat : greutăți de nedepășit au alcătuit hotarele cercetărilor mele spre miazăzi. Omul care va avea hotărîrea și stăruința să găsească un continent dincolo de latitudinea la care am ajuns eu nu va fi ținta pizmei mele pentru cinstea de-al fi descoperit ; dar mă voi încumeta să susțin că lumea nu va trage vreun folos din asta. Cercetările mele nu s-au mărginit numai la un continent ci și la insulele și toate celelalte subiecte ce pot contribui la completarea explorării emisferei sudice."

(Arhivele Amiralității — Whitehall, Scrisorile căpitanului Cook, vol. 23).

A doua zi după sosirea la Capul Bunei Speranțe, căpitanul Cook se duse în audiență la guvernator, baronul Plettenberg și la alți funcționari mai de seamă, care îl primiră și îl tratară cu cea mai mare politețe.

N-a fost nevoie să trimitem de pe vas pe țărm pentru refacerea sănătății decît trei oameni ; căpitanul Cook le făcu rost de încartiruire la prețul de treizeci de stiveri[2] sau jumătate de coroană pe zi, pentru care li se dădea mîncare, băutură și locuință.

Examinînd cîrma, navigatorii constatară că sînt nevoiți s-o desfacă și s-o ia pe țărm în vederea unei reparații. Lipsa de călăfătuitori i-a întîrziat de asemenea. În cele din urmă obținură doi lucrători de la una din corăbiile olandeze ; cînd vasul *Dutton* al Indiilor Răsăritene Engleze sosi din Bengal, căpitanul Rice îl îndatoră pe căpitanul Cook cu încă doi oameni, așa că pe la 26 aprilie reparația luă sfîrșit ; îndată

[1] Aceste portrete, așa cum s-a mai menționat, se află la Amiralitate și ar trebui mutate la British Museum. — N. A.

[2] Cea mai măruntă monedă engleză. — N. T.

ce încărcară pe bord toate mărfurile necesare şi un stoc de merinde şi apă proaspătă, îşi luară rămas bun de la guvernator şi de la ceilalţi funcţionari principali şi, în dimineaţa următoare, se urcară pe bord.

După înălţarea pînzelor, salutară garnizoana prin treisprezece lovituri de tun, la care li se răspunse îndată cu acelaşi număr. O fregată spaniolă şi un vas al Indiilor daneze îi salutară pe cînd treceau, iar căpitanul Cook întoarse fiecare salut cu un număr egal de lovituri de tun.

Pe cînd se găseau la Cap, căpitanul Cook a scris următoarea prefaţă *Călătoriei* sale pe care o redăm *verbatim* după documentele originale :

„LĂMURIRI.

„Am început acest jurnal din timpul cînd abia se hotărîse călătoria, iar navele erau încă pe cale de a fi armate. Am dat de asemenea oarecare amănunte despre diversele modificări ce au fost aduse navei *Resolution,* despre echipamentul final al celor două vase, despre modul în care se făcuse etc. etc.

Am amintit pe cei care urmau să se îmbarce pentru expediţie, pe cei ce s-au îmbarcat efectiv, precum şi rolurile fiecăruia. Am pomenit în acelaşi timp atît de ceasul cît şi de celelalte diverse aparate ce au fost puse de încercare pe bord pentru experimentări ; dar cînd am înţeles că toate aceste lucruri erau bine cunoscute Amiralităţii, pentru informarea căreia urma doar să dau socoteala de funcţionarea lor, am văzut că ar fi fost cu totul fără rost să pun aceste explicaţii în fruntea jurnalului ; am găsit deci că este bine să-l încep din clipa plecării mele din Plymouth.

În tot acest jurnal am folosit ziua calendaristică şi nu cea nautică ; deci, ori de cîte ori întrebuinţez termenii „A. M." şi „P. M.", cel dintîi înseamnă înainte de amiază sau prima jumătate a zilei, iar cel din urmă după amiază sau ultima jumătate.

În toate drumurile, relevmentele etc., declinaţia magnetică este corectată în afară de cazul cînd anunţ contrariul.

„Greenwich este tot timpul subînţeles ca primul meridian, sau cel de referinţă ; tot ce se află la răsărit de acest meridian se numeşte aici longitudine estică, iar tot ce se găseşte spre apus, longitudine vestică, pînă la meridianul opus ; sau, cu alte cuvinte 180° în fiecare direcţie.

„Hărţile sînt construite conform acestei reguli şi cu toată precizia îngăduită de împrejurări, parte după propriile mele observaţii, parte după ale lui Gilbert, *master*-ul meu, a cărui judecată şi sîrguinţă în această materie ca şi în orice altă ramură a profesiunii sale nu sînt de nimeni depăşite.

„Peisajele etc. aparţin toate lui Hodges şi sînt atît de judicios alese şi executate cu atîta măiestrie încît nu numai că limpezesc cele ce am putut spune eu, dar exprimă prin ele însele pe deplin diferitele subiecte înfăţişate.

„Se va constata că unele zile au fost lăsate de o parte fără însemnări : în acele zile nu s-a petrecut nici un fapt interesant.

„Recitind jurnalul, descopăr că anumite lucruri au fost omise, iar altele n-au fost îndeajuns lămurite ; încerc să împlinesc acum aceste lipsuri prin note. Pe scurt, am dat relatarea cea mai cinstită și mai completă de care am fost în stare. În privința scrisului nu am nici îndemînare naturală, nici cîștigată. Pot spune că, încă de copilandru am fost tot timpul pe mare ; am străbătut din greu (cu ajutorul cîtorva prieteni buni) toate treptele marinărești, de la mus[1] pînă la comandant. După o mărturisire atît de deschisă, sper că mi se vor ierta toate prostiile ce se vor găsi în acest jurnal.

(semnat) *James Cook*

„Capul Bunei Speranțe, 22 martie 1774".

(Arhivele Amiralității, Whitehall, Jurnalul căpitanului Cook de pe nava „Resolution").

În zorii zilei de 15 mai zăriră insula Sfînta Elena la depărtare de 14 leghe, iar la miezul nopții ancorară în rada din fața orașului.

Guvernatorul Skettowe și notabilitățile de pe insulă îl primiră și îl tratară cu cea mai mare politețe pe căpitan în cursul ședерii sale acolo, dîndu-i felurite dovezi de curtenie.

În cursul escalei, călătorii făcură unele reparații necesare pe care nu avuseseră timpul să le termine la Cap. Își umplură de asemenea cu apă butoaiele goale, iar la masă echipajul căpătă carne de vacă proaspătă, cumpărată cu 10 pence kilogramul. Carnea de aici a fost foarte prețuită fiind singura provizie proaspătă demnă de amintit.

La 21 mai căpitanul își luă rămas bun de la guvernator și veni pe bord. La părăsirea țărmului au fost salutați cu treisprezece lovituri de tun ; răspunseră la fel.

În dimineața zilei de 28 mai deslușiră insula Ascension și, în aceeași seară, aruncară ancora în Cross Bay[2]. Rămaseră acolo pînă în seara zilei de 31 mai și, deși în fiecare noapte ieșiră la pescuit cu mai multe echipe, nu prinseră decît douăzeci și patru de broaște țestoase, anotimpul fiind prea înaintat. Totuși, cum ele cîntăreau între două sute și două sute cincizeci de kilograme una, situația în privința cărnii proaspete era destul de bună.

Insula Ascension are vreo șaisprezece kilometri lungime în direcția nord-vest și sud-est și zece în lățime. Suprafața ei este acoperită cu dealuri și văi sterpe, majoritatea lor neavînd nici

[1] Marinar învățăcel. — N. T.
[2] Golf în insula Ascension. — N. T.

o tufă sau plantă pe întinderi de mai mulţi kilometri la rînd ; doar piatră şi cenuşă era din belşug, semn neîndoios că în timpuri îndepărtate insula a fost distrusă de un vulcan care a aruncat la suprafaţă uriaşe grămezi de pietre, ce formează azi dealuri. Un munte înalt la capătul sud-estic al insulei părea să fi rămas în starea lui de la început, scăpînd de nimicirea generală. Solul era un fel de marnă albă ce-şi mai păstra ceva din însuşirile de fertilitate, deoarece producea un soi de porcină, laptele cucului şi un soi-două de iarbă. Cu ele se hrăneau caprele, care nu puteau fi găsite decît în această parte a insulei [1].

În timp ce se aflau în radă, un cuter din Bermuda plecase doar cu cîteva zile mai înainte luînd pe bord 105 broaşte ţestoase, adică atît cît putea încărca ; echipajul lui răpuse multe alte broaşte pe diferitele plaje nisipoase, le spintecase şi le scosese ouăle, lăsîndu-le hoiturile să putrezească, act neomenos şi jignitor faţă de cei ce ar fi venit în urma lor.

Pe această insulă se pot găsi broaşte ţestoase marine din ianuarie pînă în iunie. Ele se prind în felul următor : oamenii se instalează pe plajă şi le pîndesc cînd vin să-şi depună ouăle, ceea ce se întîmplă totdeauna noaptea, le răstoarnă apoi pe spate şi le lasă aşa pînă a doua zi cînd le ridică. Este un lucru neîndoios că toate ţestoasele din jurul acestei insule vin aici numai pentru a-şi depune ouăle, căci nu erau decît femele printre ele ; din cele pe care le prinseră, nici una nu avea în stomac hrană demnă de amintit ; semn sigur că nu mîncaseră de un timp îndelungat ; se prea poate ca din pricina aceasta carnea lor să nu fi fost atît de bună ca acelora capturate pe coasta Noii Galii de sud, unde ele au şi cu ce se hrăni.

La 31 mai călătorii părăsiră insula Ascension şi se îndreptară spre miazănoapte. Le veni atunci chef să viziteze insula Sfîntul Matei, pentru a-i stabili poziţia ; dar, deoarece vîntul nu le sprijini acest proiect, se îndreptară spre insula Fernando

---

[1] Insula Ascension a început între timp să fie cultivată. Un grup de marinari s-au instalat acolo de mai multă vreme. S-au clădit case şi rezervoare de apă. Golful este cercetat de corăbiile ce vin din Indiile răsăritene spre patrie, căci acolo se găsesc, într-o oarecare măsură, provizii proaspete, îndeosebi broaşte ţestoase. Insula reprezintă de asemenea un loc de întîlnire pentru corăbiile porturilor africane. — N. A.

de Noronha de pe coasta braziliană pentru a-i determina longitudinea.

La 9 iunie, la amiază o zăriră la o depărtare de șase sau șapte leghe. Ea se ivea cu dealurile ei rare și ascuțite, dintre care cel mai mare arăta ca un turn sau ca o turlă de biserică. Cînd sosiră în radă auziră o lovitură de tun trasă dintr-unul din forturi. După ce determinară cu repeziciune longitudinea plecară fără a mai debarca.

La 18 iunie nu se mai îndoiră că au fost prinși de alizeul de nord-est, deoarece aveau vreme frumoasă în afară de cîteva ușoare și întîmplătoare averse de ploaie; pe măsură ce înaintau înspre nord, vîntul creștea și bătea cu multă tărie.

La 21 iunie căpitanul Cook porunci să se fixeze alambicul la cazanul cel mai mare care cuprindea 277 de litri. Focul a fost aprins la ora patru dimineața și pe la șase, alambicul începu să curgă. Continuară pînă la șase seara, obținînd între timp 138 litri de apă dulce cu cheltuiala a 54 kg de cărbuni, ceea ce depășea cu 27 kg cantitatea necesară pentru gătirea hranei echipajului corăbiei; dar consumul de combustibil nu conta la ei. La urma urmei, inovația era folositoare; căpitanul spuse totuși că n-ar sfătui pe nimeni să se bizuie cu totul pe ea, căci dacă dispui de combustibil din belșug și de cazane bune, poți obține în felul acesta atîta apă cît ai nevoie pentru întreținerea vieții; dar nu vei izbuti, cu oricîte strădanii, să capeți destulă pentru menținerea sănătății, îndeosebi în climatele fierbinți, unde apa se caută mai mult ca oriunde [1].

Nimic demn de amintit nu se mai întîmplă pînă la 13 iulie cînd zăriră insula Fayal, una dintre Azore și, curînd după aceea insula Pico. În zorii zilei următoare navigară spre golful Fayal sau de Horta, unde ancorară la ora opt.

Singurul motiv pentru care se opriseră acolo a fost ca să-i dea prilejul lui Wales să verifice mersul ceasului pentru a putea apoi determina cu mai multă siguranță longitudinea acelor insule. Îndată ce ancorară, căpitanul trimise un ofițer în audiență la consulul englez pentru a-i anunța sosirea sa

---

[1] În zilele noastre aparatul de distilare al lui Grant a fost introdus cu mare folos peste tot în marina regală. — N. A.

și pentru a-i cere încuviințarea ca Wales să efectueze observații pe țărm. Dent, care deținea pe atunci postul de consul, nu numai că obținu de la guvernator această îngăduință, dar îl și duse pe Wales în grădina sa, într-un loc potrivit pentru instalarea instrumentelor și îi primi pe toți călătorii de pe bord în modul cel mai mărinimos și cu cea mai mare bucurie.

În cursul ședерii lor acolo, echipajul vasului căpătă la masă carne proaspătă de vacă. Pe de altă parte încărcară pe bord vreo cincisprezece butoaie de apă.

Fayal, deși vestit mai ales prin vinurile sale, nu produce îndeajuns pentru consumul local. Vița de vie se cultivă pe insula Pico, unde nu există o radă în vederea ancorării corăbiilor ; de aceea vinul este adus de la Horta, de unde se încarcă pentru străinătate, mai ales pentru America ; iată de ce a și căpătat numele de vin de Fayal.

După ce părăsiră golful în dimineața zilei de 19 iulie, exploratorii se îndreptară spre insula Tercera a cărei lungime voiau s-o măsoare ; dar apucîndu-i o vreme urîtă cu ceață de nepătruns și apropiindu-se noaptea, renunțară la acest gînd și se îndreptară cu toată iuțeala spre Anglia.

La 29 iulie zăriră uscatul în apropiere de Plymouth. În dimineața următoare ancorară la Spithead și, în aceeași zi, căpitanul Cook debarcă la Portsmouth de unde plecă spre Londra în tovărășia lui Wales, Forster și Hodges.

La 9 august, căpitanul Cook a fost înaintat la rangul de *post captain* [1], ca recunoaștere a eminentelor sale servicii și a strălucitelor sale descoperiri.

Fiindcă timp de trei ani și optsprezece zile cît lipsise din Anglia, în ciuda tuturor schimbărilor de climat, nu pierduse decît patru oameni, dintre care unul singur datorită bolii, poate că nu este lipsit de rost să înșirăm la încheierea acestui jurnal numeroasele cauze cărora căpitanul Cook le atribuie neobișnuita și perfecta stare a sănătății de care s-a bucurat echipajul său.

Ei erau aprovizionați cu o cantitate de malț, din care făceau o infuzie și care se dădea oamenilor îndată ce prezentau cele mai ușoare simptome de scorbut ; doza administrată varia de la o jumătate pînă la un litru și jumătate pe zi de om, sau cît socotea chirurgul necesar. Întrebuințat la timp,

[1] Comandant al unui vas cu mai mult de 20 tunuri. — N. T.

constituia fără îndoială cel mai bun leac antiscorbutic pe mare, descoperit pe atunci [1].

Varza acră pe care o aveau din belşug era o hrană vegetală sănătoasă, foarte folositoare ca antiscorbutic şi care nu se strica prin păstrare. Cînd se găseau în larg, fiecărui om i se servea cîte o jumătate de kilogram de varză de două ori pe săptămînă sau chiar mai des, dacă se credea de cuviinţă.

Bulionul era un alt articol din care aveau mari rezerve. 30 de grame de om (sau orice altă proporţie cerută în împrejurări) se fierbea în mazăre de trei ori pe săptămînă ; iar dacă navigatorii se aflau în locuri unde se puteau procura legume, acestea se fierbeau cu grîu sau cu făină de ovăz pentru gustarea de dimineaţă, sau cu mazăre şi zarzavat pentru prînz. Chirurgul mai întrebuinţase în multe cazuri şi cu succes deplin zeamă de lămîie şi de portocale.

Dar administrarea celor mai salutare articole, fie provizii, fie medicamente, se va dovedi în general, lipsită de rezultate, dacă nu va fi sprijinită de anumite rînduieli. Astfel, experienţa multor ani, ca şi unele idei date căpitanului Cook de alţi ofiţeri luminaţi, îi dădură posibilitatea de a fixa un plan după care trebuiau să se conducă toţi.

În afară de anumite împrejurări neobişnuite, echipajul se împărţea în trei carturi. În felul acesta marinarii nu erau atît de mult expuşi vremii ca atunci cînd ar fi făcut cart după cart. Ei aveau de obicei haine uscate cu care se primeneau cînd se întîmpla să se ude. Se foloseau mijloacele cele mai potrivite pentru păstrarea continuă a curăţeniei şi căutau ca atît persoanele cît şi hamacele, aşternuturile şi veşmintele să fie mereu uscate. O grijă la fel de mare se depunea pentru curăţenia şi uscarea corăbiei între punţi. O dată sau de două ori pe săptămînă calele erau aerisite cu ajutorul focului ; iar cînd aceasta nu era cu putinţă, se afuma cu pulbere de puşcă amestecată cu oţet şi apă. Deseori se mai aprindea şi cîte un foc într-un vas de fier pe fundul navei, ceea ce ajuta mult la purificarea aerului în părţile inferioare ale corăbiei. Nu se poate da niciodată destulă atenţie acestui lucru şi curăţeniei atît pe corabie, cît şi printre oameni ; cea mai mică

---

[1] Astăzi se înlocuieşte cu zeamă de lămîie, care se furnizează tuturor corăbiilor ce pornesc pe mare. — N. A.

nepăsare dă naştere unui miros neplăcut de putregai, pe care numai focul îl poate îndepărta.

Căpitanul Cook îşi încheie relatarea celei de-a doua călătorii în jurul lumii după cum urmează :

„Nu mi se cuvine mie să spun în ce măsură au fost îndeplinite sarcinile principale ale călătoriei noastre. Dacă am fi găsit continentul căutat, am fi putut satisface mai uşor curiozitatea semenilor noştri, dar sperăm că negăsindu-l, în ciuda cercetărilor noastre stăruitoare, vom lăsa mai puţin teren pentru viitoare speculaţii asupra unor lumi necunoscute ce rămîn a fi explorate de aci înainte.

Oricare ar fi preţuirea pe care publicul mi-o va acorda în alte privinţe, eu închei mulţumit această relatare. Nu pretind alt merit decît acela de a-mi fi făcut datoria. Deoarece împrejurările îmi îngăduie să fac o observaţie, trebuie să spun că ceea ce am făcut noi, adică descoperirea posibilităţilor de a păstra sănătatea unui numeros echipaj navigant vreme atît de îndelungată, în asemenea diversitate de climaturi şi printre asemenea continue greutăţi şi oboseli, va face remarcabilă această călătorie şi oricare persoană binevoitoare va aprecia acest fapt, atunci cînd discuţiile contradictorii în jurul unui continent sudic vor înceta să mai agite minţile şi să împartă în tabere judecata filozofilor".

Vom mai adăuga numai un lucru : în cursul acestei călătorii căpitanul Cook rezolvase totuşi marea problemă a unui continent sudic, deoarece străbătuse emisfera antarctică în aşa chip, încît nu mai îngăduia în acel moment credinţa în existenţa unui continent în apele navigabile [1]. În drumul său el descoperi totuşi Noua Caledonie, cea mai mare insulă din Pacificul sudic, cu excepţia Noii Zelande, apoi insula Georgia precum şi o coastă necunoscută pe care a numit-o Ţara Sandwich, ultima Thule a emisferei sudice ; vizitînd de două ori mările tropicale, el a stabilit coordonatele unor ţinuturi descoperite mai de mult şi făcu alte noi descoperiri.

---

[1] Continent descoperit, aşa cum am arătat mai înainte, de navigatorii ruşi.

întreprinsă pentru explorarea emisferei nordice, făcută în corăbiile Resolution de 462 tone și Discovery de 300 tone în anii 1776—1780.

În urma călătoriei precedente problema referitoare la existența unui continent sudic a fost lăsată deocamdată deoparte, — dar existența unei treceri pe la nord din Atlantic în Pacific rămînea încă un obiectiv atît de însemnat pentru Anglia, încît stîrnea o rîvnă puternică pentru cele mai sîrguitoare cercetări [1].

De mult timp planul favorit al celor mai vestiți navigatori, ca și al învățaților timpului, era să se descopere un drum către ținuturile orientale care să fie mai scurt și mai lesnicios decît cel de pe la Capul Bunei Speranțe. De peste două secole se căuta această trecătoare prin diferite puncte, dar niciodată încercările n-au izbutit, iar problema legăturii celor două mari oceane, Atlanticul și Pacificul, peste țărmurile nordice ale Americii a rămas să fie rezolvată abia în timpul nostru de multiplele călătorii și descoperiri ale lui sir Edward Parry, Ross, sir John Franklin, Collinson, M'Clure, sir Leopold M'Clintock, Dease, Simpson, Back, Richardson și Rae —dintre care Franklin, după cum s-a dovedit fără putință de îndoială, a fost *primul* descoperitor al trecătorii nord-vestice.

Este evident că pentru ducerea la bun sfîrșit a unei astfel de întreprinderi se cereau în primul rînd îndemînare, stăruință și capacitate. Deși toată lumea socotea că cel mai nimerit ar fi căpitanul Cook, nimeni nu cuteza să-i facă propuneri în această privință. Atît de multe și felurite fuse-

[1] Este vorba de odinioară faimosul North-West Passage. — N. T.

seră serviciile pe care le adusese patriei, muncile susținute și primejdiile înfruntate de el, încît cu toții socoteau că ar fi un lucru nechibzuit să-l îndemne să se avînte în noi primejdii.

Ca o dovadă de cinstire a meritelor și cunoștințelor lui, luară totuși hotărîrea să-i ceară părerea cu privire la alegerea persoanei celei mai potrivite căreia să i se încredințeze conducerea expediției ; pentru a lua o hotărîre în această chestiune, au fost invitate cele mai de seamă personalități navale, iar odată cu ele și căpitanul Cook, în casa lordului Sandwich, care prezida pe atunci Consiliul Amiralității.

În timp ce se discuta despre acest subiect, mintea lui Cook se aprindea în fața măreției proiectului și a urmărilor pe care le-ar fi avut probabil reușita. De aceea se ridică deodată și, cuprins de un avînt de nedescris, își oferi serviciile pentru organizarea acestor importante obiective. Nici o propunere nu ar fi fost primită cu mai multă plăcere, iar comanda expediției i-a fost pe loc încredințată [1].

Odată stabilit acest prim pas, se trecu la cercetarea temeinică a planului exact al expediției. Toți cei ce navigaseră cîndva în jurul pămîntului se întorseseră pe la Capul Bunei Speranțe ; căpitanului Cook i se dădu anevoioasa însărcinare de a încerca să treacă prin același loc, îndrep-

---

[1] El își oferă formal serviciile prin următoarea scrisoare :

Biroul Amiralității, 10 februarie 1776

Domnule,

Aflînd că senioriile lor au poruncit să se pregătească două corăbii în vederea unei noi călătorii de descoperiri în Oceanul Pacific, — și deoarece senioriile lor, cînd au binevoit să mă numească la spitalul Greenwich, au binevoit de asemenea să-mi spună că acceptarea acestui post nu va prejudicia asupra vreunei oferte ulterioare a serviciilor mele, îmi iau îngăduința de a mă pune la dispoziția Amiralității, dacă lorzii mă socotesc potrivit pentru a comanda proiectata călătorie amintită mai sus ; în cazul cînd vor binevoi să-mi accepte oferta, mă bizui pe faptul că, la întoarcerea mea, mă vor repune în funcția de căpitan la spital, sau îmi vor da o altă dovadă de favoare, după ce vor fi examinat serviciile mele din trecut.

Sînt, domnule, prea plecatul dv. servitor

James Cook

Lui George Jackson, Esq.

Arhivele Amiralității. — (N. A.)

tîndu-se însă către ţinuturile situate la cele mai nordice latitudini dintre Asia şi America ; acest plan a fost desigur adoptat în urma propriilor sale sugestii. Primise instrucţiuni să meargă spre Oceanul Pacific şi să treacă deasupra tropicului sudic prin îngrămădirea de insule vizitate în călătoria precedentă ; iar de acolo, dacă îi va fi cu putinţă, să navigheze de-a lungul coastei nordice a Americii pînă cînd va izbuti să descopere o trecere către Oceanul Atlantic, căci nu se ştia încă nimic pe atunci în legătură cu aceasta.

Pentru a da mai mult imbold înfăptuirii unui proiect atît de măreţ se adăugară, pe lîngă îndatoririle de serviciu, şi motive de interes. Un act al parlamentului, votat în 1745 şi oferind o recompensă de 20 000 lire sterline acelui ce ar descoperi o trecere prin golful Hudson, a fost lărgit şi i s-a precizat tema. După noua redactare orice corabie care ar găsi şi ar naviga prin vreo trecătoare marină între Oceanul Atlantic şi Pacific, în orice direcţie şi pe orice paralelă a emisferei nordice, la nord de 52° latitudine [1], urma să fie răsplătită pentru această descoperire cu suma de 20 000 lire sterline.

Resolution şi *Discovery* au fost vasele destinate expediţiei. Comanda celui dintîi a preluat-o căpitanul Cook, iar a celui de-al doilea vas căpitanul Clerke, care fusese locotenent secund în călătoria precedentă. Echipajul de marinari şi ofiţeri atribuit fiecăreia din corăbii era aproape acelaşi ca şi înainte. Iată lista principalilor ofiţeri :

RESOLUTION

John Gore, James King, John Williamson, locotenenţi.
William Bligh, *master*.
William Anderson, chirurg.
Molesworth Philips, locotenent din marina militară.

DISCOVERY

James Burney, John Rickman, locotenenţi.
Thomas Edgar, *master*.
John Law, chirurg.

Echiparea şi pregătirea corăbiilor a durat mai multe luni, deoarece s-a lucrat cu atenţie şi grijă, pentru a se asigura

[1] Latitudinea nordică de 52° trece puţin mai la miazănoapte de hotarul dintre Statele Unite ale Americii şi Canada. — N. T.

apărarea sănătății marinarilor, fapt care contribuia la asigurarea reușitei expediției. Iar pentru ca locuitorii din Otaheite și din alte insule ale Pacificului de sud unde englezii fuseseră primiți cu atîta prietenie să poată trage folos de pe urma călătoriei, s-a hotărît să se ia pe bord pentru acele țări animale europene dintre cele mai folositoare. Pe lîngă acestea, căpitanul Cook a fost aprovizionat cu o cantitate de semințe de legume, iar Consiliul Amiralității a adăugat diferite articole de comerț care să ajute la înjghebarea unor relații prietenești cu indigenii și să-i atragă să stabilească legături comerciale cu englezii.

Omai, despre care s-a pomenit în descrierea călătoriei precedente, urma să fie dus îndărăt în țara sa natală. El își părăsea prietenii din Londra cu părere de rău și cu mulțumire în același timp. Cînd își amintea de bunătatea ce i se arătase, nu-și putea stăpîni lacrimile ; dar apoi gîndul plăcut că își va revedea vechile cunoștințe făcea repede să-i scapere ochii de bucurie.

Jurnalul original al călătoriei din care s-a extras această relatare istorică este scris de mîna căpitanului Cook pînă în ziua în care a pierit lăsînd în urma lui atît de mult regret ; relatarea o fost continuată de căpitanul King, care a publicat întregul manuscris ; noi am preferat însă să prezentăm istorisirea la aceeași persoană, adăugînd unele observații ocazionale, a căror oportunitate și rost vor fi apreciate de cititorii noștri. Parte din descrierile generale aparțin doctorului Anderson, chirurgul navei *Resolution,* un om de o deosebită capacitate ; însuși căpitanul Cook s-a simțit mult îndatorat față de talentele acestuia și pentru contribuția lui la descrierea numeroaselor amănunte interesante ale călătoriei.

Vînturile potrivnice precum și alte împrejurări au întîrziat pînă la 14 iulie 1776 plecarea din Canal a corăbiilor. Pe bordul amîndurora se aflau o sută nouăzeci și două de persoane inclusiv ofițerii. „Nimic de seamă nu s-a întîmplat — scrie căpitanul Cook — pînă la 1 august, cînd am sosit în dreptul insulei Teneriffe, una din insulele Canare, unde au debarcat mai mulți dintre noi. Se zice că locuitorii originari de acolo nu mai există ca popor distinct ; din unirea lor cu spaniolii a rezultat o rasă de oameni puternici și musculoși care s-au răspîndit pe toate insulele.

„La 4 august am ridicat ancora și am continuat călătoria. În seara zilei de 10 august, la ora nouă, apăru înspre miazăzi insula Bonavista ; ea se găsea la o distanță de vreo leghe, deși noi ne credeam mult mai departe în acel moment, lucru ce se dovedi greșit. Căci, după ce ținurăm spre răsărit pînă la ora douăsprezece, pentru a ocoli stîncile submarine aflate cam la o leghe de capătul sud-estic al insulei, ne trezirăm deodată chiar lîngă ele și le dublarăm foarte îndeaproape. Timp de cîteva clipe situația noastră a fost dintre cele mai îngrijorătoare. Am preferat să nu mai sondez, deoarece aceasta ar fi agravat pericolul în loc să-l micșoreze.

Cu cîteva zile înainte de 6 octombrie am văzut albatroși, bibilici și petreli, iar acum văzurăm trei pinguini, ceea ce ne îndemnă să sondăm ; însă nu dădurăm de fund nici cu o saulă [1] de două sute șaptezeci de metri.

„La 8 octombrie, seara, una din păsările pe care mateloții le numesc „nebune" [2], oprindu-se pe catarg, a fost prinsă.

„La 18 octombrie, ajungînd la Capul Bunei Speranțe, am găsit în golf două corăbii franceze din Indiile Răsăritene, una venind din patrie și alta îndreptîndu-se către ea. Cu vreo două-trei zile înainte de venirea noastră, o altă corabie de aceeași naționalitate, care se întorcea în patrie, se rupsese din parîme și fusese împinsă de la țărm la capătul golfului, unde s-a scufundat. Echipajul a fost salvat, dar cea mai mare parte a încărcăturii a împărtășit soarta vasului.

„După salutul de rigoare am coborît pe uscat, însoțit de cîțiva dintre ofițerii mei și m-am dus în audiență la guvernator, la locțiitorul său, la intendentul fiscal și la comandantul trupelor. Aceștia m-au primit cu cea mai mare amabilitate ; guvernatorul, mai ales, mi-a făgăduit tot sprijinul pe care mi-l putea da. Totodată am căpătat de la el încuviințarea de a ne instala observatorul, de a înălța corturi pentru pînzari și dulgheri și de a aduce vitele la păscut pe țărm, lîngă tabăra noastră. Înainte de a mă înapoia pe bord am poruncit ca bucătăria echipajului să fie aprovizionată zilnic cu pîine caldă, carne proaspătă și verdețuri.

„Nimic deosebit nu s-a întîmplat pînă în seara de 31 octombrie cînd a început să sufle dinspre sud-est un vînt

[1] Parîmă subțire de cel mult 20 mm diametru. — N. T.
[2] Palmipede din ordinul *Sula*, cunoscute prin prostia lor. — N. T.

deosebit de puternic, care a continuat vreme de trei zile; în tot acest timp orice comunicație între corabie și țărm a fost întreruptă. *Resolution* a fost singura navă din golf care a suportat furtuna fără să are fundul cu ancorele. Efectele vijeliei le-am simțit de altfel și pe țărm, căci corturile și observatorul au fost răvășite, iar cvadrantul nostru astronomic a scăpat ca prin minune de distrugere. Furtuna a încetat la 3 noiembrie.

Nava *Discovery*, reținută cîteva zile la Plymouth, nu sosi aici decît la 10 noiembrie. Căpitanul Clerke mă înștiință că ridicase pînzele din Plymouth la 1 august și că ar fi trebuit să fie lîngă noi de o săptămînă, dacă recenta furtună n-ar fi aruncat-o în larg. Făcuse cu șapte zile mai mult decît noi pînă aici. Avusese nenorocirea să piardă un marinar ce căzuse peste bord; n-a mai fost nici un caz mortal printre oamenii, care acum erau teferi și sănătoși.

„În timp ce corăbiile se pregăteau de plecare, cîțiva dintre ofițerii noștri au făcut o excursie în ținutul învecinat. Iată cum a relatat doctorul Anderson, chirurgul meu, care făcuse parte din grup, întîmplările prin care au trecut:

„La 16 noiembrie, înainte de prînz, am plecat într-o căruță împreună cu încă cinci oameni, pentru a vedea cîteva locuri din ținut. Am străbătut vasta cîmpie de la răsărit de oraș, formată numai din nisip alb, cum e cel ce se găsește în mod obișnuit pe plajă și unde cresc numai ciulini și alte plante mici de diverse soiuri. La cinci după-amiază am trecut pe lîngă un mare conac al unei ferme, înconjurat de ogoare de grîu și podgorii, așezate dincolo de cîmpie, la poalele unor dealuri joase, acolo unde solul începe să merite să fie cultivat. Între orele șase și șapte am ajuns la Stellen Bosch, colonia care, ca însemnătate, urmează imediat după cea a Capului.

„Satul nu e format din mai mult de treizeci de case; este așezat la poalele unui șir de munți înalți, la peste treizeci și șase de kilometri spre răsărit de Capetown. Casele sînt frumușele și datorită unui pîrău ce curge în apropiere și cîtorva stejari mari plantați încă de la înființarea coloniei, apare un peisaj rural în plin deșert. Viile și livezile, prin aspectul lor înfloritor, dovedesc că pămîntul este foarte roditor; se prea poate ca și clima să contribuie la aceasta, deoarece aerul de aici are o prospețime neobișnuită.

„Am petrecut ziua următoare căutînd plante și insecte, dar n-am prea avut succes. În acest anotimp se găsesc puține plante înflorite pe aici, iar insectele sînt și ele rare. Am cercetat solul în mai multe locuri și am constatat că este alcătuit dintr-o argilă gălbuie amestecată cu destul de mult nisip.

Am părăsit Stellen Bosch a doua zi dimineața, îndreptîndu-ne spre casa pe lîngă care trecusem sîmbătă. Proprietarul, domnul Cleoder, ne invitase să-l vizităm. El ne-a ospătat cum nu se poate mai bine. Ne-a primit cu muzică, iar orchestra a continuat să cînte în tot timpul cît am luat masa, ceea ce, ținînd seama de așezarea locului, poate fi socotit ca un lucru foarte distins. Gazda ne-a arătat cramele, livezile și podgoriile ; toate acestea ne-au trezit dorința de a afla cum sînt în stare acești oameni sîrguincioși să creeze un asemenea belșug într-un loc unde, cred, că nici un alt popor european n-ar fi încercat să se aciueze.

„După-amiază am străbătut ținutul și am văzut în trecere cîteva plantații, dintre care una părea foarte întinsă și era întocmită după un gust diferit de toate celelalte. Pe seară am ajuns la o fermă numită „Perla", prima din regiunea cultivată. Tot atunci a apărut în depărtare cea de a treia colonie, Drakenstein, care se află la poalele dealurilor înalte pomenite mai sus și care cuprinde mai multe ferme sau plantații, nu prea mari.

„În dimineața zilei de 20 noiembrie am părăsit „Perla", întorcîndu-ne pe un alt drum, am străbătut un ținut în întregime necultivat, pînă ce am ajuns la Tyger Hills, unde am dat de niște lanuri de grîu care arătau destul de mediocru. La prînz ne-am oprit într-o vîlcea ca să ne înviorăm ; dar, în timp ce ne plimbam pe acolo, ne-a exasperat marele număr de țînțari sau muște de nisip, primele pe care le-am văzut în această țară".

Aici căpitanul Cook și-a mărit stocul inițial de animale vii, cumpărînd doi tauri tineri, două juninci, doi armăsari tineri, două iepe, doi berbeci, mai multe oi și capre, precum și iepuri și găini. Erau destinate Noii Zelande, insulei Otaheite și insulelor vecine, ca și tuturor locurilor pe care avea să le întîlnească în cursul călătoriei și unde condițiile ar fi fost prielnice pentru lăsarea acestor animale spre folosul posterității.

Iată asupra acestui subiect un extras din scrisoarea căpitanului Cook :

Capul Bunei Speranțe, 28 noiembrie 1776

Acum sînt gata să ies în larg cu cel dintîi vînt, căci am încărcat corăbiile cu provizii și am mărit destul stocul de vietăți de pe bordul navei *Resolution*, stoc hărăzit insulei Otaheite. În scopul de a servi posteritatea îmi iau libertatea de a lăsa cele cîteva animale de prisos pe meleagurile pe care, eventual, mă voi opri înainte de Otaheite. Sper că voi căpăta pentru aceasta încuviințarea lorzilor și că senioriile lor vor dispune să se onoreze în favoarea domnului Christoffel Brand polița pe care mi-am îngăduit s-o semnez la această dată în valoare de două sute paisprezece lire sterline zece șilingi și șase pence. Tot ceea ce am cumpărat mi-a fost necesar pentru achiziționarea și îngrijirea stocului de vietăți, întreținerea lui Omai și acoperirea cheltuielilor domnului Weber, după cum rezultă și din documentele alăturate. Un tabel al acestor cumpărături, făcut la Santa Cruz pe insula Teneriffe, l-am încredințat domnului Brand din localitate, spre a fi înaintat Amiralității cu primul prilej [1].

După ce-i dădu căpitanului Clerke o copie a instrucțiunilor sale și un ordin cuprinzînd directive cu privire la ceea ce avea de făcut în cazul unei eventuale despărțiri, se urcară pe bord în dimineața de 30 noiembrie, iar la cinci după-amiază ridicară ancora și ieșiră în largul golfului.

„Am luat direcția sud-est, ajutați dinspre apus de un vînt extrem de puternic ; marea zbuciumată, care zguduia nespus de tare corabia, ne dădea mult de furcă cu vitele de pe bord. Cu toată grija noastră au murit mai multe capre și un număr și mai mare de țapi, precum și cîteva oi. Nenorocirea se datora în mare parte frigului pe care am început să-l simțim binișor".

Nu s-a mai întîmplat nimic de seamă de la 5 decembrie pînă la 26 ianuarie cînd sosiră în *Țara Van Diemen* [2] ; de îndată ce ancorară în *Adventure Bay* [3], căpitanul Cook porunci să se coboare bărcile. Într-una merse el însuși în căutarea celui mai nimerit loc pentru aprovizionare ; iar căpitanul Clerke plecă în barca lui, urmărind același scop.

„În zorii dimineții următoare — spune căpitanul Cook — l-am trimis în partea răsăriteană a golfului pe locotenentul

[1] *Arhivele Amiralității*, Whitehall. — N. A.
[2] Tasmania, insulă din sudul Australiei. — N. T.
[3] Golful Aventurii. — N. T.

INDIGEN DIN TASMANIA

King cu două grupuri, unul după lemne, iar celălalt după iarbă, toți protejați de soldați. Căci, cu toate că încă nu apăruse nici un băștinaș, nu încăpea vreo îndoială că se aflau cîțiva în vecinătatea noastră. Am trimis de asemenea șalupa după apă ; iar apoi am vizitat eu însumi toate aceste grupuri. Pe seară am aruncat năvodul în capătul golfului și, dintr-o singură dată, am prins o mare cantitate de pește. Cei mai mulți făceau parte din specia cunoscută de marinari sub numele de pește-elefant.

„În după-amiaza zilei următoare, aflîndu-ne în locul unde se tăiau lemnele, am fost plăcut surprinși de vizita unor băștinași — opt bărbați și un băiat. Se apropiaseră de noi dinspre pădure, fără a arăta vreo urmă de teamă, căci nu aveau nici o armă asupra lor, înafara unui ciomag cam de șaizeci de centimetri lungime, ascuțit la un capăt, pe care unul din ei îl ținea în mînă.

„Erau de statură obișnuită, dar cam firavi. Pielea le era neagră ; la fel și părul, care mai era și lînos ca al oricărui băștinaș din Guineea ; dar nu se remarcau nici prin buze

prea groase, nici prin nasuri turtite. Dimpotrivă, trăsăturile lor erau destul de plăcute. Cei mai mulți aveau părul și bărbile, iar alții chiar fețele, mînjite cu o unsoare roșie.

„Primiră toate darurile noastre fără să arate nici cel mai mic semn de mulțumire. Li se dăduse niște pîine, dar îndată ce înțeleseră că era ceva de mîncat, o înapoiară sau o zvîrliră, neîncercînd nici măcar să guste din ea. Refuzară de asemenea și peștii-elefant, cruzi sau gătiți, pe care îi oferirăm. De-abia cînd le dădurăm cîteva păsări, le păstrară, făcîndu-ne să înțelegem că se prăpădeau după asemenea mîncare. Adusesem doi porci pe țărm cu gîndul de a-i lăsa în pădure. În clipa în care animalele ajunseră în dreptul băștinașilor aceștia le prinseră de urechi cum ar fi făcut cu un cîine și vrură să le ia de acolo pe dată, cu gîndul, pare-se, de a le ucide.

„Dorind să cunosc întrebuințarea bățului pe care unul din vizitatorii noștri îl purta în mînă, le-am făcut semn să-mi arate la ce le servea ; am izbutit pe loc, căci unul dintre ei așeză o bucată de lemn ca țintă și aruncă bățul spre ea de la distanța de vreo douăzeci de metri. Nu am avut motiv să-i lăudăm îndemînarea, căci după repetate încercări era încă foarte departe de obiectiv. Atunci Omai, spre a-i face să-și dea seama cît de superioare erau armele noastre față de ale lor, trase cu pușca în țintă, ceea ce îi sperie într-atît încît, în ciuda tuturor spuselor și faptelor noastre, dispărură într-o clipită în pădure.

„Astfel se termină prima noastră întrevedere cu băștinașii. Îndată după retragerea lor am hotărît ca cei doi porci — vier și scroafă — să fie duși la vreo doi kilometri înăuntrul pădurii, spre capătul golfului. Acolo au fost lăsați pe malul unui pîrău cu apă potabilă. Un tăuraș și o vacă, precum și cîteva oi și capre fuseseră de asemenea hărăzite la început Țării Van Diemen, ca un dar suplimentar. Dar m-am răzgîndit curînd, fiind convins că indigenii nu erau în stare să înțeleagă planurile mele de a le îmbogăți țara și le-ar fi nimicit.

„În dimineața zilei de 29 ianuarie am avut calm plat, care s-a menținut toată ziua și ne-a împiedicat efectiv să plecăm. Am trimis de aceea spre capul estic al golfului un grup de oameni după iarbă și un altul după lemne, eu personal însoțindu-i pe cei din urmă. Observasem în aceeași dimineață mai mulți localnici ce țopăiau de-a lungul țărmului,

ceea ce ne asigură că, deşi spaima îi făcuseră să ne părăsească atît de neaşteptat în ajun, înţeleseseră totuşi că nu le purtam vreun gînd rău şi erau deci dornici să reia legăturile cu noi. Firește că vroiam să fiu şi eu de faţă cu acest prilej.

„Nu debarcasem de prea mult timp, că se şi înfăţişară vreo douăzeci de bărbaţi şi băieţi, fără a arăta nici cea mai slabă urmă de teamă sau de neîncredere. Unul dintre ei era schilod şi se distingea atît prin cocoaşa din spinare cît şi prin caraghioslîcul gesturilor precum şi prin umorul aparent al cuvîntărilor, pe care parcă-i plăcea să le ţină pentu a ne înveseli. Limba lui îmi păru diferită de cea vorbită de locuitorii întîlniţi în prima mea călătorie prin părţile mai nordice ale acestei ţări, dar faptul nu este de mirare, de vreme ce indigenii pe care îi vedeam acum şi cei pe care îi vizitasem atunci se deosebesc şi în multe alte privinţe.

„Unii din cei de faţă purtau în jurul gîtului trei-patru colane subţiri, făcute din blana vreunui animal, iar alţii îşi legau în jurul gleznelor o fîşie îngustă de piele de cangur. Am dat fiecăruia cîte un şirag de mărgele şi o medalie, pe care cred că le-au primit cu oarecare plăcere. După cît se părea nu cunoşteau valoarea fierului şi nici a sculelor de fier. Nu ştiau nici cum să întrebuinţeze cîrligele de undiţă, dacă judecăm după felul în care s-au uitat la unul pe care li l-am arătat — deşi cu siguranţă că obţin o bună parte din hrana lor din pescuit. Totuşi n-am văzut nici o ambarcaţie cu care să fi putut ieşi pe apă. Locuinţele lor erau nişte mici adăposturi sau bordeie clădite din nuiele şi acoperite cu scoarţă de copac.

„După ce am stat vreo oră cu grupul tăietorilor de lemne şi cu indigenii, am trecut la cei ce coseau iarba. Cînd bărcile au fost încărcate, m-am înapoiat pe bord pentru masă ; după puţin timp a sosit şi locotenentul King.

„Am aflat de la el că îndată după plecarea mea de pe ţărm se iviseră mai multe femei şi copii. Femeile aveau cîte o piele de cangur legată peste umeri şi în jurul mijlocului. Dar pieile acelea foloseau după cît se părea, numai ca să le ajute să-şi poarte copiii în spinare, căci nu le acopereau trupurile care, de fapt, erau tot atît de goale ca şi ale bărbaţilor, la fel de negre şi tatuate în acelaşi chip. Se deosebeau totuşi

de bărbați prin părul lor care, deși de aceeași culoare, era în întregime tuns, la unele, iar la altele acoperea doar o parte a craniului, pe cînd restul femeilor aveau tot creștetul capului ras, cu un singur cerc de păr crescut împrejur. Mulți dintre copii aveau trăsături gingașe și păreau frumoși ; dar, în privința femeilor, îndeosebi a celor de vîrstă mai înaintată, constatările marinarilor au fost mai puțin favorabile.

„Singurul animal patruped pe care l-am prins a fost un fel de opossum, mare cît doi șobolani. Spinarea lui era de o culoare întunecată, cu pete cafenii sau ruginii, iar pîntecele albicios. Cam o treime din coadă, în partea dinspre vîrf, era albă și lipsită de păr pe dedesubt. Animalul se agață probabil de ramurile copacilor și se cațără pe ei cu ajutorul cozii și se hrănește cu boabe. Cangurul întîlnit mai înspre miazănoapte, în Noua Olandă [1], trăiește fără îndoială și pe aici, de vreme ce indigenii pe care i-am văzut purtau bucăți din pielea lui ; iar noi am zărit în mai multe rînduri un animal care fugea din tufișuri pe cînd umblam prin pădure și care, după mărime, deși n-am izbutit să-l vedem destul de bine, nu putea fi decît cangur.

„Trăiesc acolo mai multe specii de păsări, dar toate sînt atît de rare și de sperioase încît nu încape îndoială că le hărțuie băștinașii, care poate că se și hrănesc cu ele. Speţele principale din păduri sînt șoimii mari cafenii sau vulturii, ciorile asemănătoare cu cele din Anglia, papagalii gălbui și porumbeii mari. Mai există de asemenea trei sau patru feluri de păsări mici, dintre care una asemănătoare sturzului. Pe țărm se aflau mai mulți pescărușI, albatroși, cîteva rîndunele negre de mare și un frumos fluierar de culoarea pietrei, cu un fel de glugă neagră. Pe lîngă lacul din spatele plajei s-au văzut cîteva rațe sălbatice ; cormoranii crestați obișnuiau să se așeze pe copacii înalți fără frunză [2] din apropierea țărmului.

Produsele mării erau mult mai îmbelșugate și cel puțin tot atît de felurite ca și cele ale uscatului. Peștii-elefanți sau *pejegallo,* menționați în *Călătoria* lui Frezier, erau cei mai

[1] Australia. — N. T.
[2] Desigur eucalipți. — N. T.

numeroşi ; deşi inferiori multor altor peşti, ei constituie o mîncare foarte gustoasă. Mai puţini în cantitate dar superiori în calitate faţă de peştii-elefanţi erau unii pe care nici unul dintre noi nu îşi aminteşte să-i mai fi văzut. Ei semănau şi cu peştii rotunzi şi cu cei plaţi ; aveau ochii foarte apropiaţi, partea anterioară a corpului mult turtită sau teşită, iar restul trupului rotunjit. Culoarea lor era cafenie-nisipie, cu pete ruginii pe spinare şi pe burtă. După cantitatea de noroi cu care sînt totdeauna acoperiţi, se pare că trăiesc pe fund ca peştii plaţi. Pe stînci se găsesc din belşug scoici şi alte cîteva moluşte.

Se mai pot vedea foarte numeroase stele de mare, puţine anatife mici şi uriaşe cantităţi de bureţi, dintre care un soi nu prea răspîndit, aruncat pe ţărm de valuri şi care are un ţesut foarte delicat.

„Insectele, deşi rare, sînt foarte variate. Printre ele se află lăcuste, fluturi şi mai multe soiuri de molii mărunte, fin vărgate ; apoi două feluri de libelule, tăuni, muşte de cămile, mai multe soiuri de păianjeni şi scorpioni, dar aceştia din urmă destul de mari. Cei mai supărători, dar din fericire nu prea numeroşi, sînt ţînţarii, precum şi nişte furnici negre, ale căror muşcături provoacă dureri aproape de nesuportat, însă trecătoare.

„Locuitorii pe care i-am întîlnit acolo nu prea aveau o înfăţişare fioroasă sau sălbatică, ca alţi oameni în starea lor ; păreau, dimpotrivă, blînzi şi veseli, încrezători şi neinvidioşi faţă de străini. Aceasta se datoreşte şi faptului că nu prea au ce pierde şi nici de ce să se îngrijoreze. În privinţa activităţii lor personale sau a iscusinţei nu putem spune mare lucru. Ei nu se arată prea muncitori ; cît despre iscusinţă dau dovadă, pe cît se vede, într-o măsură chiar mai mică decît locuitorii sălbatici ai Ţării de Foc, care nu pot nici măcar să născocească ceva cu care să se apere de asprimea climatului, deşi au la îndemînă tot ce le trebuie pentru aceasta. Pielea celor de aici este de un negru mat, nu chiar atît de închisă ca a negrilor africani. Părul lor, pe de-a-ntregul lînos, e lipit în şuviţe sau despărţit în mici porţiuni ca al hotentoţilor, din cauză că folosesc un fel de grăsime amestecată cu vopsea sau ocru roşu, cu care îşi năclăiesc din plin

capetele ; poartă bărbi lungi, la fel de năclăite cu vopsea ca și părul de pe cap [1].

„În ziua de 30 ianuarie, la ora opt dimineața, iscîndu-se o briză ușoară din apus, am ridicat ancora și am ieșit din Adventure Bay în larg. Am urmat drumul nostru spre răsărit fără a întîlni ceva demn de amintit pînă în noaptea de 6 spre 7 februarie, cînd un marinar aparținînd navei *Discovery* a căzut peste bord și n-a mai putut fi găsit.

„La 12 februarie, la patru după-amiază, se ivi pămîntul Noii Zelande și, curînd după aceea, ancorarăm în strîmtoarea Reginei Charlotte. Aici se apropiară de corăbii mai multe pirogi pline cu băștinași, dar foarte puțini au vrut să se încumete pe bord, ceea ce părea cu atît mai de neînțeles cu cît le eram bine cunoscut tuturor. Se afla printre ei mai ales unul, față de care arătasem o deosebită bunătate în tot cursul ultimei mele șederi aici. Acum totuși, nici dovezile de prietenie, nici darurile nu-l putură îndupleca să urce pe corabie. Nu ne-am putut explica această sfială decît presupunînd că se temeau să nu debarcăm ca să răzbunăm moartea oamenilor căpitanului Furneaux.

„La 13 februarie am înălțat două corturi, cîte unul de fiecare corabie, în locul unde fuseseră odinioară. Între timp am instalat și observatoarele, iar King și Bayly își începură îndată operațiile.

„În tot cursul zilei veniră numeroase familii din diferite părți ale coastei și se aciuară aproape de noi ; în jurul nostru nu mai exista nici un singur loc destul de încăpător pentru o colibă care să nu fi fost ocupat de ei ; doar porțiunea unde așezasem mica noastră tabără rămăsese liberă.

„Ușurința cu care își clădesc colibele este uimitoare. Am văzut vreo douăzeci ce se ridicară pe o bucată de teren care cu o oră mai înainte era acoperită de tufișuri și buruieni. Aduc de obicei o parte din materiale cu ei, iar restul îl găsesc primprejur. Am fost de față cînd un număr de indigeni au debarcat și și-au durat un astfel de cătun.

„În afară de localnicii care își aleseseră reședința alături de noi, mai eram vizitați ocazional și de alții, ale căror săla-

[1] Aborigenii Tasmaniei — cum se numește acum această țară — au dispărut aproape cu totul. La ultimul recensămînt (31 decembrie 1858) mai existau doar 14 inși (5 bărbați și 9 femei) la o populație totală de 84 102 oameni exclusiv militarii. — N. A.

şuri nu erau prea depărtate, precum şi de unii ce trăiau la mai mare distanţă. Ca articole de comerţ ne ofereau curiozităţi, peşte şi femei. Primele două articole erau căutate, cele din urmă însă nu. Marinarii prinseseră un fel de dezgust faţă de aceşti oameni, fie că nu voiau, fie că se temeau să se amestece cu ei ; urmarea a fost că nu am mai avut nici un caz de părăsire a cantonamentului în favoarea locuinţelor băştinaşilor.

„Printre oaspeţii noştri întîmplători era o căpetenie numită Cahura care, după cum aflasem, fusese în fruntea cetei ce omorîse pe oamenii căpitanului Furneaux ; el însuşi îl ucisese pe Rowe, ofiţerul care comanda echipa. Trebuie să menţionez, pentru cunoaşterea caracterului lui Cahura, că după cele auzite de la mulţi dintre conaţionalii săi, el părea că este mai mult temut decît iubit de ei. Nemulţumindu-se numai să-mi spună că era un om foarte rău, un indigen îmi ceru chiar foarte stăruitor să-l ucid ; şi cred că a fost destul de uimit că nu i-am dat ascultare căci, după concepţia lor despre dreptate, acesta ar fi fost singurul lucru bun de făcut. Dar dacă aş fi urmat sfatul tuturor celor ce se pretindeau a fi prietenii noştri ar fi trebuit să stîrpesc întreaga rasă, deoarece rînd pe rînd populaţia fiecărui cătun sau sat îmi cerea să nimicesc pe ceilalţi.

„La 16 februarie, în revărsatul zorilor, am pornit cu o ceată de oameni în cinci bărci să adun nutreţ pentru vite. Eram însoţit de căpitanul Clerke şi de mai mulţi ofiţeri, Omai şi doi indigeni. Am înaintat cam trei leghe pe strîmtoare în sus şi am debarcat în partea răsăriteană a unui lac unde mai fusesem altădată. Acolo am cosit atîta iarbă, încît am încărcat zdravăn cele două şalupe.

„La întoarcere, în josul strîmtorii, ne-am oprit la Grass Cove, memorabilul loc unde au fost măcelăriţi marinarii căpitanului Furneaux. În timp ce ne aflam acolo, curiozitatea ne împinse să cercetăm împrejurările în care şi-au găsit tristul lor sfîrşit compatrioţii noştri şi în acest scop îl folosirăm pe Omai ca interpret. Indigenii de faţă răspunseră fără şovăială, la toate întrebările în legătură cu acest subiect, ca nişte oameni care nu au de ce să se teamă că vor fi pedepsiţi pentru o crimă de care nu se simţeau vinovaţi. Căci noi ştiam că nici unul dintre ei nu fusese amestecat în acea nenorocită întîmplare. Ei ne povestiră că, în timp ce

ai noştri stăteau la masă, înconjuraţi de mai mulţi băştinaşi, unii dintre aceştia au furat sau au înhăţat nişte pîine şi cîţiva peşti, fapt pentru care au fost bătuţi. De necaz că au fost pedepsiţi, au provocat o încăierare şi doi neo-zelandezi au fost împuşcaţi pe loc de singurele două focuri de puşcă ce au fost trase, căci înainte ca englezii să aibă timpul să mai tragă un foc, sau să reîncarce puştile, indigenii s-au năpustit asupra lor ; i-au biruit cu greutatea numărului şi i-au nimicit.

„Am stat acolo pînă pe seară cînd, după ce am încărcat celelalte bărci cu iarbă, ţelină şi iarbă antiscorbutică, ne-am îmbarcat pentru a ne înapoia pe corăbii, unde cîteva din bărcile noastre nu au ajuns decît la ora unu după miezul nopţii ; şi călătorii din ele au avut norocul să urce pe bord la timp, căci după aceea s-a stîrnit o adevărată furtună. Pe seară vijelia s-a mai potolit şi vîntul, mutîndu-se spre răsărit, aduse vreme frumoasă.

„Între timp, mai mult de două treimi din populaţia strîmtorii îşi aşezaseră sălaşele împrejurul nostru. Urcau zilnic în mare număr pe corăbii, în vreme ce marinarii noştri topeau nişte grăsime de focă. Nu cred că vreun groenlandez [1] să fi fost cîndva mai ahtiat după untură de peşte decît păreau a fi prietenii noştri de aici. Ei se delectau chiar cu lingerea tingirii ; o singură picătură din acea urît mirositoare untură topită avea în ochii lor valoarea unui strașnic ospăţ.

„Deoarece strînsesem pe bord atîta fîn şi iarbă cît să ajungă vitelor pînă la sosirea în Otaheite — şi completasem şi proviziile de lemne şi apă ale ambelor corăbii, ridicarăm ancora la 24 februarie şi ieşirăm din golfuleţ.

„În timp ce desfăceam parîmele şi înălţam pînzele, mulţi dintre indigeni veniră să-şi ia rămas bun de la noi sau, mai curînd, să capete, dacă se putea, cîteva daruri noi, înainte de despărţire. Prin urmare am dat celor două căpetenii ce se aflau printre ei cîte doi porci — vier şi scroafă. Ei mi-au făgăduit să nu-i omoare, deşi trebuie să mărturisesc că nu prea le-am dat crezare. Mi se spusese că animalele debarcate aici de căpitanul Furneaux şi care căzuseră în mîinele băştinaşilor muriseră toate ; dar mai tîrziu am aflat

[1] Cunoscuţi prin cantităţile enorme de grăsime pe care le consumă. — N. T.

că Tiratu, o căpetenie, avea o mulțime de cocoși și de găini, precum și una dintre scroafe.

„Nu mult după ce am ancorat în apropiere de Mortuara, pe marginea sud-estică a strîmtorii, s-au îndreptat spre noi trei sau patru pirogi încărcate cu indigeni ; am început deci cu ei un tîrg însuflețit la care au adus curiozități locale. Într-una din aceste pirogi se afla Cahura, cel ce condusese ceata care măcelărise echipajul de pe barca navei *Adventure*. Ne vizita pentru a treia oară fără a arăta nici cea mai slabă urmă de teamă.

„În dimineața următoare el reveni cu întreaga sa familie, bărbați, femei și copii, în număr de mai bine de douăzeci. Omai a fost cel dintîi care m-a înștiințat că piroga lui se află lîngă bordul corăbiei, întrebîndu-mă dacă trebuie să-l poftească sus pe punte. Ii spusei s-o facă și atunci el aduse căpetenia în cabina mea, zicîndu-mi : «Iată-l pe Cahura ; omoară-l !» După aceea mă mustră foarte serios : «De ce nu-l ucizi ? Pretinzi că în Anglia dacă un om omoară pe un altul, este spînzurat pentru fapta sa. Acest om a ucis zece oameni și totuși nu vrei să-l ucizi, deși mulți dintre ai lui o doresc, ceea ce ar fi de altminteri foarte bine». Argumentele lui Omai, deși destul de înțelepte, nu avură nici o trecere la mine ; îl rugai doar să întrebe pe căpetenie pentru ce omorîse marinarii căpitanului Furneaux. La această întrebare Cahura își încrucișă brațele și își plecă fruntea, arătînd ca cineva prins într-o capcană : și sînt încredințat că-și aștepta moartea din clipă în clipă. Dar de îndată ce s-a asigurat că nu este în pericol, s-a înveselit din nou. Cu toate acestea n-a vrut să-mi răspundă de fel la întrebarea pusă, pînă ce nu i-am repetat iarăși și iarăși făgăduiala că nu va avea nimic de suferit. Atunci îndrăzni să ne relateze că unul dintre oamenii lui adusese o secure de piatră pentru schimb la tîrg, iar marinarul căruia i-o oferise a luat-o și n-a mai vrut nici să i-o înapoieze, nici să-i dea ceva pe ea ; atunci păgubașul înhățase pîinea ca o compensație și așa începuse încăierarea.

„Cu cîtva timp înainte de a ajunge în Noua Zelandă, Omai își exprimase dorința de a lua cu sine în țara lui pe unul dintre localnici. După cîteva zile de la sosire avu prilejul să fie satisfăcut în această privință, căci un tînăr de vreo șaptesprezece sau optsprezece ani, numit Toeiharua,

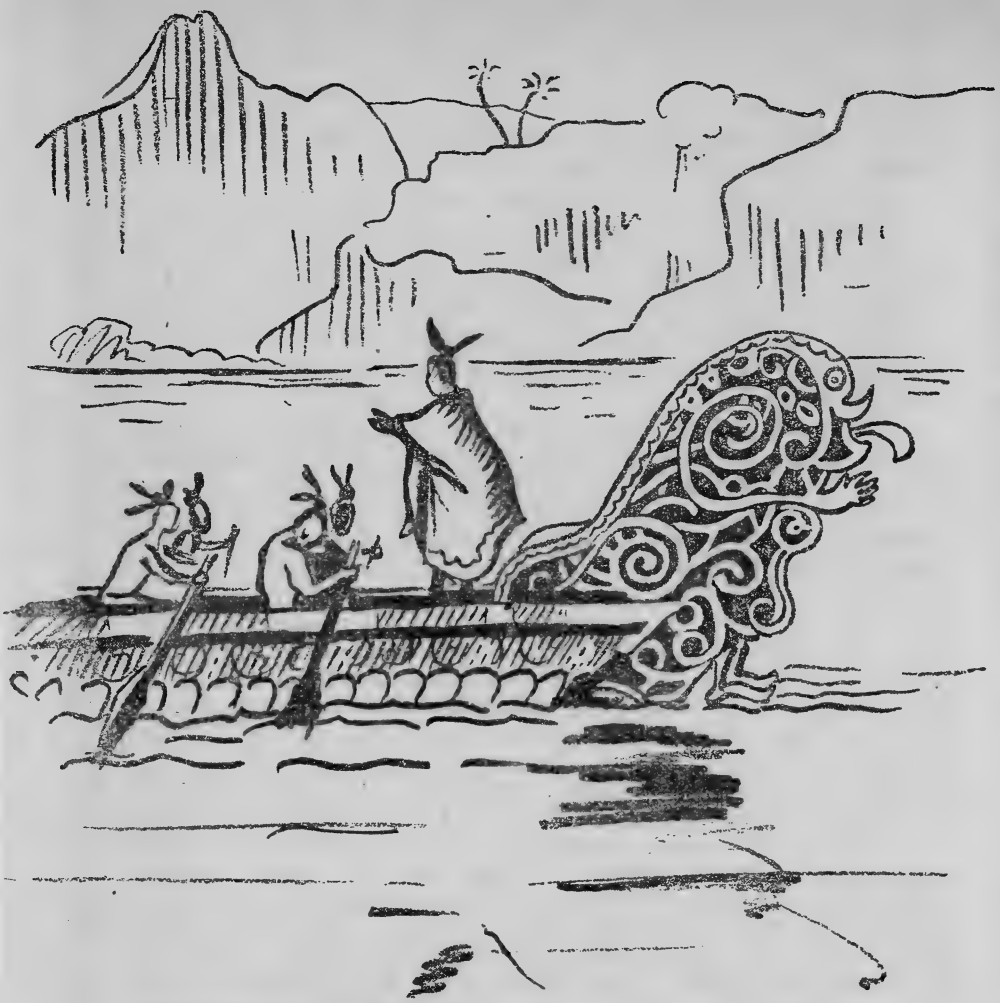

PIROGĂ SCULPTATĂ DIN NOUA ZELANDĂ

se oferi să-l însoțească. Aflînd că-și menținea hotărîrea de a merge cu noi și că era singurul fiu al unei căpetenii răposate, îi spusei mamei sale că, după toate probabilitățile, el nu se va mai reîntoarce, dar această știre nu le făcu vreo impresie nici ei, nici lui ; tot timpul cît a stat pe bord, în dimineața următoare, cînd venise să-și ia ultimul bun rămas de la fiul ei, mama se arătă foarte veselă și plecă cu totul

nepăsătoare. Un alt băiat de vreo zece ani, numit Kokoa, îl însoțea pe tînăr în calitate de slujitor ; el mi-a fost prezentat de tatăl său, care îl dezbrăcă lăsîndu-l gol-goluț ; și acesta părea să se despartă de fiul său cu o desăvîrșită indiferență.

„Din propriile mele observații, cît și din relatările lui Toeiharua și ale altora, era vădit că neo-zelandezii trăiesc într-o neîntreruptă teamă de a fi nimiciți unii de către alții ; într-adevăr, prea puține dintre triburile lor nu înduraseră samavolnicii, așa cum socotesc ei, din partea unui alt trib, pe care îl pîndeau acum la rîndul lor, așteptînd să se răzbune. Poate că și dorința de o hrană mai bună îi îndemna la aceasta. Cu greu ai lua prin surprindere un neo-zelandez, fie noaptea, fie ziua ; căci cine altul decît el are pricini mai temeinice de a veghea necontenit, de vreme ce salvarea trupului și a sufletului său depinde de asta ? După credința lor, sufletul celui al cărui trup este devorat de dușmani, rămîne sortit unui foc veșnic, în timp ce sufletul unui om care a fost smuls din mîinile ucigașilor săi, ca și cel al unui mort de moarte firească, se înalță spre sălașurile zeilor.

„Poligamia este îndeobște admisă printre neo-zelandezi ; și nu-i deloc lucru de mirare ca un bărbat să aibă două sau trei neveste. Femeile sînt nubile de la o vîrstă foarte timpurie ; iar cele nemăritate se află, pe cît se pare, într-o stare nenorocită.

Deseori, sau mai bine zis întotdeauna, au loc ciocniri între ei, căci după numărul armelor și după dibăcia cu care le mînuiesc, războiul pare a constitui îndeletnicirea lor de căpetenie. Înainte de a începe năvala, își unesc vocile într-un cîntec războinic pe care-l mențin cu toții într-un tact desăvîrșit ; apoi se înflăcărează din ce în ce mai mult pînă ce se simt cuprinși de o furie nestăpînită ; însoțesc toate acestea cu cele mai înfricoșătoare strîmbături ale ochilor, gurii și limbii, ca să înspăimînte pînă în măduva oaselor pe inamici ; prin aceasta, par mai mult demoni decît oameni în ochii celor ce nu sînt obișnuiți cu un astfel de spectacol și aproape că îngheață sîngele chiar și în vinele celor mai curajoși. Aici trebuie adăugat un amănunt uluitor de rușinos pentru neamul omenesc prin cruzimea lui și care a putut fi dedus din sălbatica lor purtare ; ei taie bucăți din trupurile dușmanilor încă înainte ca aceștia să fi murit de-a binelea și, după ce le pră-

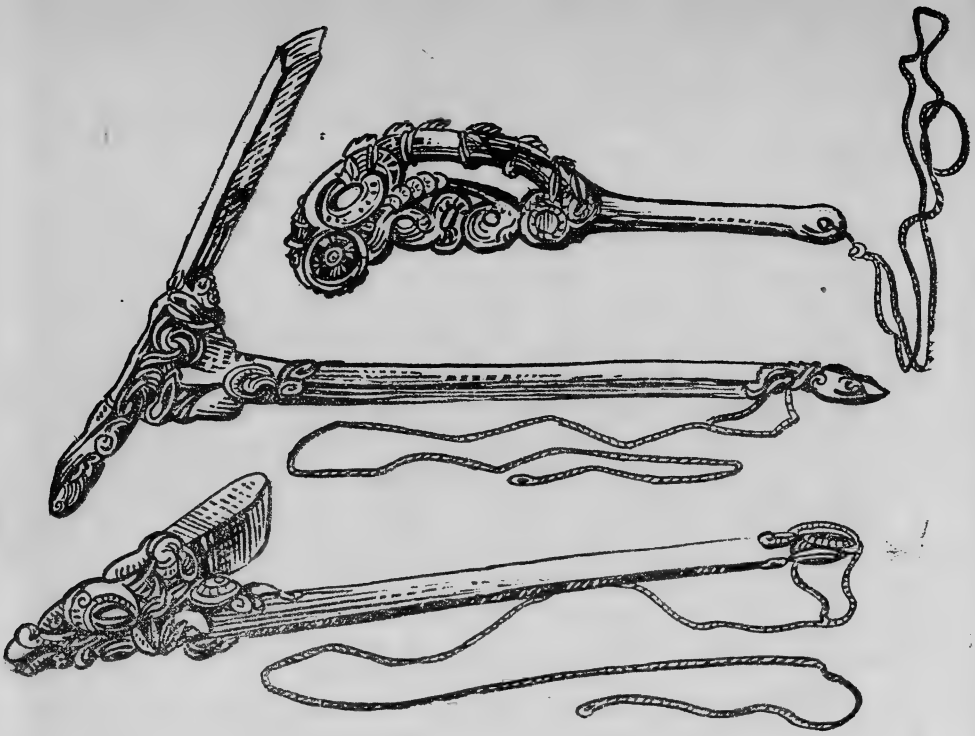

jesc la foc, le devorează nu numai fără silă, dar chiar cu o deosebită plăcere.

„La 25 februarie ne îndepărtarăm de Noua Zelandă cu pînzele sus ; cum nu se mai zări uscatul, cei doi tineri aventurieri se căiră amarnic de pasul făcut. Nici cele mai mîngîietoare încurajări pe care le puturăm născoci nu prea dădură rezultate. Plîngeau cînd pe față, cînd pe ascuns și printre văicăreli, înălțau un imn de slavă țării lor. O ținură așa mai multe zile în șir dar, în cele din urmă, uitară și de patrie și de prieteni și se arătară atît de legați de noi de parcă s-ar fi născut în mijlocul nostru.

„La 29 martie, în timp ce ne îndreptam spre nord-est, cei de pe *Discovery* făcură semne că zăreau pămînt ; ne dădurăm în curînd seama că era vorba de o insulă nu prea întinsă.

„Apropiindu-ne de țărm, am putut deslușI cu ocheanele mai mulți indigeni înarmați cu sulițe lungi și cu măciuci, pe care le mișcau în aer în semn de amenințare sau, după cum tălmăciră unii de pe bord, de îmbiere ca să coborîm.

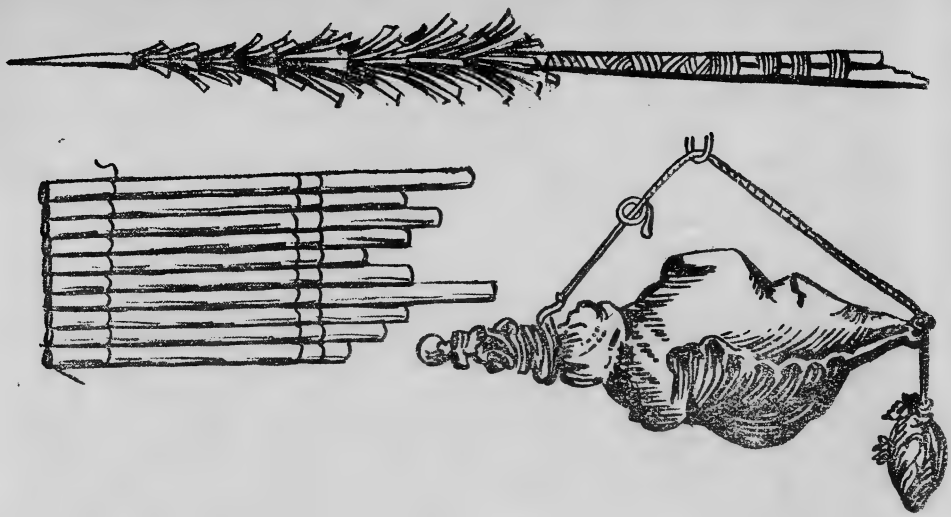

DIFERITE ARME DIN NOUA ZELANDĂ

Majoritatea erau goi ; doar un soi de cingătoare, petrecută printre coapse, le acoperea acea parte a corpului. Unii purtau, aruncate peste umeri, niște bucăți de pînză felurit colorate, albe, vărgate sau bălțate ; pe de altă parte, aveau aproape toți un coif alb pe cap, destul de asemănător cu un turban. Culoarea pielii lor era portocalie-cafenie, iar statura mijlocie.

„Lansară în mare grabă o pirogă mică, la capătul mai depărtat al plajei ; în timp ce eu manevram pînzele în așa fel încît corabia să stea pe loc, doi oameni vîsleau spre noi. Totuși, după puțin timp se opriră locului, ca și cînd le-ar fi fost frică să înainteze, pînă ce Omai, adresîndu-li-se în limba otaheitiană, le potoli în oarecare măsură temerile. Atunci veniră îndeajuns de aproape pentru a lua niște mărgele și cuie, pe care le legarăm de o bucată de lemn și le aruncarăm în pirogă. Omai le puse întrebarea — poate nepotrivită — dacă mănîncă vreodată carne de om. La care ei răspunseră negativ, cu indignare și silă în același timp. Întrebîndu-l pe unul dintre ei, numit Maurua, cum de a ajuns să capete

cicatricea ce o avea pe frunte, ne spuse că era urmarea unei răni primite într-o luptă cu oamenii de pe o insulă așezată înspre nord-est, care le cotropeau cîteodată țara. Indigenii prinseră apoi capătul unei frînghii, însă nu se încumetau încă să urce pe bordul corăbiei.

„Maurua era vînjos și chipeș, dar nu prea înalt. Trăsăturile și felul lui de a fi păreau plăcute ; căci făcu o serie de gesturi amuzante, care arătau atît bună dispoziție cît și simțul umorului. Pielea lui avea nuanța pielii europenilor din extremul sudic. Celălalt bărbat nu era atît de arătos. Amîndoi aveau părul lung și drept, ca tăciunele de negru, legat în creștetul capului cu o bucățică de pînză. Ca și locuitorii celorlalte insule din acest ocean, purtau cingători dintr-un material făcut din *Morus papyrifera* [1]. Erau încălțați cu un fel de sandale făcute din iarbă împletită care, presupuserăm noi, le apărau picioarele împotriva stîncii tăioase de mărgean din care era format solul. Purtau bărbi lungi, iar partea dinăuntru a brațelor, de la umăr pînă la cot, precum și cîteva alte locuri fuseseră punctate sau tatuate după obiceiul oamenilor de pe aproape toate celelalte insule din Pacificul de sud. Aveau lobul urechilor perforat în așa hal încît unul dintre ei își pusese acolo un cuțit și niște mărgele, pe care le căpătase de la noi ; același indigen mai avea atîrnate de gît două scoici sidefii lustruite și o șuviță de păr omenesc, abia răsucit. Acestea au fost singurele podoabe pe care le-am văzut. Piroga în care veniseră nu măsura mai mult de trei metri și jumătate lungime și era foarte îngustă, dar solid și îngrijit construită. Condusă cu vîsle, putea fi mînată în amîndouă sensurile fără nici o deosebire.

„Am navigat apoi alternativ spre larg și spre țărm și, de îndată ce corăbiile au ajuns într-un loc prielnic, am coborît două bărci pentru a sonda coasta cu scopul de a găsi un debarcader. Din același motiv am urcat și eu pe una din ele, luînd cu mine darurile cu care socoteam că puteam cîștiga bunăvoința indigenilor. Îndată ce m-am desprins de corabie, cei doi oameni din luntrea care ne părăsise cu puțin timp înainte vîsliră înspre barca mea și, acostînd-o, Maurua păși în ea nepoftit și fără a șovăi măcar o clipă.

---

[1] O varietate tropicală de dud. — N. T.

„I-am poruncit lui Omai, care se afla cu mine, să-l întrebe unde putem debarca, iar el ne-a îndrumat spre două locuri diferite. Mi-am dat însă seama cu părere de rău că nu puteam încerca să debarcăm nici într-o parte nici în alta fără riscul de a ne umple bărcile cu apă, sau chiar de a ni le sfărîma în bucăţi. N-am avut mai mult noroc nici în căutarea unui loc de ancorare, căci n-am găsit fundul decît la o distanţă de o lungime de cablu de recife [1].

„Pe cînd ne îndeletniceam astfel cu recunoaşterea ţărmului, un număr mare de indigeni înarmaţi se adunaseră pe recif. Maurua, care se afla acum în barca mea, crezînd probabil că înfăţişarea lor războinică ne împiedică să debarcăm, le porunci să se retragă. Deoarece mulţi se supuseră, socotii că el trebuia să se bucure de oarecare trecere printre ei. Şi, într-adevăr, dacă l-am înţeles bine, era fratele regelui. Aţîţasem însă într-atît curiozitatea mai multor băştinaşi încît se aruncară în apă şi, înotînd către bărci, se urcară pe bordul lor fără şovăire. Ne-a fost din cale afară de greu să-i împiedicăm s-o facă şi încă şi mai greu să-i oprim să care cu ei toate obiectele pe care puteau pune mîna. În cele din urmă, cînd băgară de seamă că ne înapoiem la corăbii, ne părăsiră cu toţii, în afară de oaspetele nostru de la început, Maurua. Acesta, deşi nu fără vădite semne de teamă, rămase în barca mea şi mă însoţi pe bordul corăbiei.

„Vitele şi toate obiectele necunoscute ce i se înfăţişau vederii nu-l surprinseră atît de mult cît ar fi fost de aşteptat. Poate că mintea lui era prea îngrijorată de propria sa siguranţă pentru a-i îngădui să observe alte lucruri. Nu am putut căpăta multe informaţii de la el ; de aceea, după ce a stat cîtva timp pe vas, am poruncit unei bărci să-l ducă pe uscat. Dar cum ieşi din cabină se întîmplă să se poticnească de una din capre. Curiozitatea biruindu-i acum teama, se opri, se uită la ea şi apoi întrebă pe Omai ce fel de „pasăre" era aceea. Neprimind un răspuns prompt, repetă întrebarea către mai mulţi dintre cei de pe punte. După ce barca îl duse aproape de mal, el sări în mare şi înotă la ţărm. Nici nu ajunse bine pe uscat că mulţimea conaţionalilor săi se şi înghesuise în jurul lui, ca şi cum i-ar fi mînat o vie dorinţă

[1] Erau prea aproape de recife ca să poată ancora. — N. T.

de a afla de la el ce văzuse ; şi rămaseră astfel, în timp ce îi pierdeam din vedere.

„În după-amiaza zilei de 30 martie părăsirăm Mangia [1], cum se numea această insulă, şi ne continuarăm drumul înspre nord toată noaptea şi a doua zi pînă la amiază, cînd zărirăm din nou pămînt în direcţia nord-nord-est, la depărtare de vreo opt-zece leghe ; a doua zi dimineaţa sosirăm în faţa capătului său nordic. Trei bărci înarmate au fost trimise în căutarea unui loc bun de ancorat şi de debarcare. În acest timp, cele două corăbii navigau în volte pe lîngă insulă.

„Tocmai cînd plecau bărcile, văzurăm mai multe pirogi separate venind dinspre ţărm. Ele se îndreptară întîi către *Discovery* care se afla mai în drumul lor. Nu mult după aceea, trei din aceste pirogi, fiecare condusă de cîte un singur om, veniră lîngă bordul navei noastre. Ele erau lungi şi înguste, susţinute de leagăne [2]. Dăruirăm musafirilor noştri cîteva cuţite, mărgele şi alte mărunţişuri, iar în urma cererii noastre ei ne dădură cîteva nuci de cocos. Dar nu păreau cîtuşi de puţin dispuşi s-o facă în schimbul obiectelor primite de la noi. Nu aveau deci noţiunea de troc şi nici nu arătau că preţuiesc prea mult vreunul din darurile noastre.

„După cîteva invitaţii, unul din ei se urcă pe bord, iar ceilalţi doi, încurajaţi de pilda lui, îl urmară curînd. Purtarea lor arăta că nu se simt de loc stingheriţi.

După ce plecară ei, sosi o altă pirogă condusă de un bărbat care-mi aduse în dar un braţ de banane ; el întrebă de mine rostindu-mi numele aşa cum îl învăţase Omai, care fusese trimis înainte într-o barcă împreună cu locotenentul Gore. În schimbul acestui gest de politeţe îi dădui un topor şi o bucată de pînză roşie, iar el, foarte mulţumit, vîsli îndărăt spre ţărm. Am aflat după aceea de la Omai că darul îmi fusese trimis din partea regelui sau căpeteniei principale a insulei.

„Nu mult după aceea veni spre noi o pirogă dublă, în care se aflau douăzeci de oameni. Cînd se apropiară de corabie începură să recite ceva în cor, unul dintre ei ridicîndu-se

---

[1] Insula Mangia sau Mangaia se află în arhipelagul Cook sau Hervey. — N. T.

[2] Leagănul unei pirogi este o stinghie de lungimea ambarcaţiunii fixată la 1—2 m de bordul acesteia în aşa fel încît să dea mai multă stabilitate pirogii care, astfel, foarte greu se mai poate răsturna. — N. T.

în picioare și luînd cuvîntul înaintea fiecărei repetiții. Cînd își terminară solemnul lor recitativ, veniră bord în bord cu noi și întrebară de șef. Îndată ce m-am arătat, mi-au trimis sus pe corabie un porc și cîteva nuci de cocos, iar indigenul mai de seamă din pirogă îmi dădu o bucată de rogojină ca dar suplimentar.

„I-am condus pe oaspeții noștri în cabină și prin alte părți ale navei. Cîteva obiecte le atrăgeau atenția și le stîrneau întrucîtva uimirea ; dar nimic nu izbutea să le păstreze luarea-aminte nici măcar pentru o clipă. Se temeau să se apropie de cai și de vaci deși, pe de altă parte, n-aveau nici o idee despre firea lor. Oile și caprele intrau însă în sfera cunoștințelor lor, căci înțeleserăm de la ei că le socoteau păsări ! Îi dăruii noului meu prieten ceea ce am crezut că ar fi mai bine primit de el dar, la plecare, el se arătă mai mult dezamăgit decît mulțumit. Am aflat apoi că ar fi dorit să capete un cîine, animal cu care această insulă nu se putea făli.

„Oamenii din pirogi erau în general de statură mijlocie și semănau destul de mult cu cei din Mangia, deși vreo cîțiva aveau pielea de o nuanță mai negricioasă decît oricare din cei văzuți acolo. Aveau fizionomii variate și cîțiva tineri păreau chiar destul de frumoși. Ca și cei din Mangia, purtau cingători de pînză mătăsoasă sau de rogojină fină, ale căror capete, petrecute printre coapse, le acopereau acele părți ale trupului. Podoabe alcătuite dintr-un fel de alamă lată, vopsită cu roșu, pe care erau înșirate boabe dintr-un soi de zîrnă [1], le atîrnau de gît. Aveau urechile găurite dar nedespicate iar picioarele, de la genunchi la călcîie, erau punctate, ceea ce îi făcea să pară că sînt încălțați cu cizme. Purtarea lor deschisă și veselă dovedea că erau foarte binevoitori din fire.

„Curînd după ce se crăpă de ziuă observarăm cîteva pirogi venind spre corăbii : una dintre ele se îndreptă spre *Resolution*. Indigenii aduceau un porc, niște banane și nuci de cocos, în schimbul cărora cerură un cîine și refuzară orice alt lucru pe care-l oferirăm. Pentru a-i satisface, Omai se despărți de cîinele său favorit adus din Anglia ; indigenii plecară nespus de mulțumiți de această achiziție.

[1] Umbra nopții (*Solanum nigrum*), plantă erbacee veninoasă. — N. T.

„Am trimis pe țărm pe locotenentul Gore cu trei bărci, două de pe *Resolution* și una de pe *Discovery*. Doi dintre băștinașii ce fuseseră pe bord îl însoțeau, iar Omai merse cu el în barcă pentru a-i sluji de tălmaci. Deoarece cînd porniră bărcile, corăbiile se aflau la o distanță apreciabilă de insulă, pînă să ne apropiem și noi de coastă se făcu vremea prînzului. Observarăm un număr colosal de indigeni adunați în fața bărcilor. Pentru a le putea urmări mișcările și a fi gata să sărim în ajutorul tovarășilor noștri, m-am apropiat de țărm numai atît cît era prevăzător s-o fac. Cîțiva dintre insulari veneau din cînd în cînd la corăbii aducînd în pirogile lor nuci de cocos pe care le schimbau cu orice li se oferea.

„Aceste vizite întîmplătoare îmi linișteau îngrijorarea ce-o resimțeam pentru soarta celor ce debarcaseră. Deși nu puteam afla nimic de la vizitatorii noștri, însuși faptul că se încumetau să vină pe bord părea să ne lase să înțelegem că băștinașii de pe țărm nu vor înșela încrederea ce le-o acordasem. În sfîrșit, puțin înainte de apusul soarelui, am avut mulțumirea să vedem bărcile pornind înapoi. Cînd au ajuns pe bord, am aflat că doar locotenentul Gore, Omai, doctorul Anderson și locotenentul Burney debarcaseră. Faptele zilei mi-au fost apoi raportate în întregime de doctorul Anderson ; eu le voi reda aproape prin cuvintele lui :

„Vîsleam către o mică plajă pe care se adunase un mare număr de indigeni. Mai mulți dintre ei porniră înot spre noi, aducîndu-ne nuci de cocos, iar Omai, împreună cu conaționalii lor care se aflau în bărcile noastre, le comunicară că doream să debarcăm.

„Burney, primul locotenent al corăbiei *Discovery* și cu mine urcarăm într-o pirogă puțin timp înaintea celorlalți ; iar călăuzele noastre, observînd cu băgare de seamă mișcările resacei, ne debarcară în siguranță pe recif. Cîte un insular ne luă de mînă pe fiecare dintre noi, cu gîndul vădit de a ne sprijini în timp ce aveam să pășim pe stîncile aspre spre plajă, unde mai mulți alții ne întîmpinară ținînd în mînă ramuri verzi dintr-un fel de mimoză și ne salutară atingîndu-și nasurile de ale noastre.

„De pe plajă am fost conduși prin mijlocul unei mulțimi care se îmbulzea curioasă să ne privească. Ne-am dus apoi de-a lungul unei alei de cocotieri și am ajuns curînd la un grup de oameni așezați pe două rînduri și înarmați cu cio-

mege groase. După ce am păşit cîtva timp printre aceştia, am dat de un ins ce părea o căpetenie şi care şedea pe pămînt cu picioarele încrucişate, răcorindu-se cu un soi de evantai triunghiular făcut dintr-o frunză de cocotier. În urechi îşi agăţase mari mănunchiuri de pene roşii foarte frumoase; nici un alt semn nu-l deosebea de restul poporului, deşi cu toţii ascultau de el.

„Pornirăm mai departe printre oamenii înarmaţi cu măciuci şi ajunserăm la un alt şef, împodobit ca şi cel dintîi, care şedea făcîndu-şi de asemenea vînt. În acelaşi chip am fost apoi însoţiţi la un al treilea şef, ce părea mai bătrîn decît cei doi dinainte. Şi acesta avea pene roşii înfipte în urechi, iar după ce-l salutarăm după cum făcuserăm şi cu ceilalţi, el ne pofti pe amîndoi să stăm jos.

„După cîteva minute văzurăm, la o mică depărtare, vreo douăzeci de tinere femei, împodobite cu pene roşii ca şi căpeteniile; se prinseseră într-un dans pe care-l executau după o melodie înceată şi gravă, cîntată în cor. Ne scularăm şi ne apropiarăm ca să le vedem; deşi pentru ele păream nişte fiinţe ciudate, ele îşi continuară dansul fără a ne da nici cea mai mică atenţie. Mişcările şi cîntecul se îmbinau într-un ansamblu desăvîrşit. În general erau mai mult plinuţe decît zvelte, cu părul negru revărsîndu-se în inele pe ceafă; aveau un ten măsliniu, ochi negri şi adînci. Fiecare fizionomie exprima şi bunăcuviinţa şi modestia specifică sexului lor în toate părţile lumii, dar care era poate mai bătătoare la ochi acolo.

„Indigenii păreau că se străduiesc să ne despartă pe unul de celălalt, fiecare dintre noi fiind închis într-un cerc de admiratori care ne înconjurau privindu-ne atent; iar cînd am anunţat căpeteniei cu care şedeam că doream să vorbesc cu Omai, el a respins cu hotărîre cererea mea. În acelaşi timp am constatat că oamenii începuseră să-mi fure mai multe lucruri fără valoare pe care le aveam în buzunar. Cînd mi-am luat atunci îngăduinţa să mă plîng căpeteniei de purtările lor, el le-a dat lor dreptate. Toate aceste împrejurări mă cam îngrijorau, căci indigenii ar fi putut avea de gînd să ne reţină printre ei.

„Întîmplîndu-se să vină şi locotenentul Burney în locul unde mă aflam eu, i-am spus cele ce bănuiam; ca să verificăm dacă temerile mele erau întemeiate, încercarăm să ajun-

DUDUL – ARBORELE DIN CARE SE FACE PÎNZĂ ÎN OTAHEITE

gem la plajă. Dar cîţiva oameni ne opriră la jumătatea drumului, spunîndu-ne că trebuia să ne întoarcem îndărăt la locul pe care-l părăsisem. Revenind, dădurăm peste Omai care nutrea aceleaşi temeri. Dar el mai avea şi alt motiv de îngrijorare, căci observase că băştinaşii săpaseră o groapă ca un cuptor, pe care tocmai o încălzeau ; aceasta nu putea însemna decît că aveau de gînd să ne frigă şi să ne mănînce, după cum obişnuiesc locuitorii Noii Zelande.

„Astfel am fost reţinuţi cea mai mare parte din zi, cînd împreună, cînd despărţiţi, dar mereu în mijlocul gloatei care, nemulţumindu-se să ne privească numai, ne cerea adesea să ne şi descoperim diferite porţiuni din piele, la a cărei vedere se stîrnea de obicei un murmur general de admiraţie.

„Cînd stăruirăm asupra pricinii pentru care venisem, ne dădură să înţelegem că trebuie să stăm şi să mîncăm cu ei ; un porc pe care-l văzurăm curînd după aceea lîngă vatra pregătită şi încinsă înlătură temerile lui Omai că va fi băgat

el însuși în ea, iar pe noi ne făcu să credem că-l pregăteau, poate, pentru hrana noastră. Într-adevăr indigenii ne aduseră o bucată de purcel gătit, îmbiindu-ne să luăm din ea. Pofta noastră de mîncare pierise însă în urma tensiunii din tot cursul zilei, așa că abia gustarăm, mai mult ca să le facem pe plac, dar fără nici o mulțumire.

Apropiindu-se apusul soarelui, le spuserăm că era timpul să mergem pe bord ; încuviințară pe loc și cărară pe plajă bucatele rămase, pentru a fi transportate cu noi pe corăbii. Ne așezară în bărci cu nucile de cocos, bananele și celelalte provizii aduse de ei ; iar noi vîslirăm spre corăbii, încîntați de-a fi scăpat în sfîrșit din mîinile plictisitoarelor noastre gazde.

„Ne-a părut însă foarte rău că, simțindu-ne atît de stingheriți, n-am avut prilejul să facem observații asupra regiunii. Căci în tot cursul zilei, rareori am putut ajunge la mai mult de o sută de pași de locul unde ne prezentasem căpeteniilor după debarcare ; prin urmare a trebuit să ne mărginim la cele înconjurătoare. Primul lucru demn de observat care ne-a atras atenția a fost numărul populației ; trebuie să fi atins cel puțin două mii. Indigenii aveau în general părul legat în creștetul capului, lung, negru și foarte des. Mulți dintre tineri întruchipau modele statuare desăvîrșite, cu obraz de o delicatețe feminină și cu o înfățișare la fel de prietenoasă.

„Nevasta unei căpetenii își legase copilul într-o bucată de pînză roșie ce-i fusese dăruită soțului ei de noi ; părea că-l poartă cu multă duioșie, alăptîndu-l într-un mod foarte asemănător cu al femeilor noastre. Un alt șef ne prezentă pe fata lui, tînără și frumoasă, dar plină de sfiala firească a sexului ei. Ne privea cu un fel de curiozitate amestecată cu neliniște, ce nu părea totuși să fie pricinuită de frică, ci exprima mai degrabă uimirea în fața unui spectacol atît de neobișnuit ca acela pe care îl oferea prezența noastră.

„Cam o treime dintre bărbați erau înarmați cu ciomege și sulițe. Ciomegele măsurau de obicei vreo doi metri lungime, fiind făcute din lemn negru dur, cu capetele în formă de lance, dar mai late, cu vîrfurile frumos dințate și totul bine lustruit.

„N-am putut afla cum era solul mai înăuntrul insulei, dar înspre mare nu se vedea decît un banc de corali, înalt

de vreo trei metri și jumătate, abrupt și aspru ; în unele locuri se găsesc și mici plaje nisipoase în dreptul unor rupturi de teren cu povîrnișul mai lin. Reciful sau stînca ce mărginește peste tot țărmul are diferite lățimi pînă în mare, unde se termină pe neașteptate printr-un zid înalt și abrupt.

„Deși debarcarea ofițerilor noștri mi-a îngăduit să îmbogățesc jurnalul cu amănuntele de mai sus, țelul principal pe care îl urmărisem rămăsese în mare măsură neatins ; într-adevăr ziua trecuse fără să obținem de pe insulă provizii în cantitate demnă de a fi menționate. Indigenii avuseseră în schimb un spectacol cu totul nou, pe care probabil nu-l vor mai întîlni vreodată. Cred că doar simpla curiozitate i-a făcut să-i rețină pe oamenii noștri cu asemenea restricții, precum și să întrebuințeze diferite mijloace ca să-i silească să-și prelungească șederea printre ei.

„Omai fusese nu numai tălmaciul locotenentului Gore, ci mai îndeplinise în acea zi și un alt serviciu. După povestirea lui, răspunsurile pe care le dăduse tuturor întrebărilor puse de indigeni în legătură cu noi țineau îndestul de domeniul miraculosului. El le-a spus, de pildă, că țara noastră are corăbii mari cît insula lor și că pe bordul lor se află instrumente de război de asemenea dimensiuni încît înăuntrul lor ar putea ședea mai mulți oameni, și că unul dintre ele ar fi fost de ajuns ca să strivească întreaga insulă dintr-o singură lovitură. Asta îi făcu să-l întrebe ce fel de tunuri aveam pe cele două corăbii. El le răspunse că, deși erau desigur mici, față de cele pe care le descrisese, totuși așa cum erau, noi am fi putut, cu cea mai mare ușurință și chiar de la depărtarea la care se aflau corăbiile, să nimicim insula și să ucidem toate sufletele de pe ea. Indigenii stăruiră atunci cu întrebările, pentru a afla în ce chip s-ar fi putut întîmpla așa ceva ; el îi lămuri cum se pricepu mai bine. Din fericire, Omai avea în buzunar cîteva cartușe, pe care le scoase la iveală. Gloanțele și pulberea de pușcă au fost supuse cercetărilor ; atunci Omai făcu apel la simțurile spectatorilor, pentru a împlini lipsurile descrierii sale. Așeză cum se cuvine pe pămînt, în centrul unui cerc format de indigeni, neînsemnata cantitate de pulbere adunată din cartușe și, cu ajutorul unui tăciune din vatra unde se gătea masa, îi dădu foc. Răbufnirea neașteptată și zgomotul tunător, flăcările amestecate cu fum ce se produseră pe loc, umplură de uimire

întreaga adunare ; de atunci nu s-au mai îndoit de puterea înfricoşătoare a armelor noastre, ci au dat deplină crezare tuturor spuselor lui Omai. Aceasta îi determinase probabil să-i elibereze pe oamenii noştri.

Omai descoperise aici trei compatrioţi de ai lui ; povestea lor, aşa cum o relatează el, este mişcătoare. Vreo douăzeci de persoane din Otaheite se îmbarcaseră pe bordul unei pirogi pentru a trece în insula învecinată, Ulietea. Dar un puternic vînt potrivnic se stîrnise, împiedicîndu-i atît să ajungă acolo, cît şi să se întoarcă îndărăt pe insula lor. Cum traversarea plănuită de ei ar fi trebuit să fie foarte scurtă, stocul neînsemnat de merinde se isprăvi curînd. Suferinţele ce le îndurară în timp ce erau mînaţi de furtună sînt de neînchipuit. Petrecură multe zile fără a avea cu ce se hrăni. Măcinaţi de foame şi istoviţi, numărul lor se micşora treptat. Cînd se răsturnă barca, nu mai trăiau decît patru dintre ei. Se ţinură totuşi agăţaţi de marginea ambarcaţiei pînă cînd ajunseră în văzul oamenilor de pe insulă, care trimiseră îndată pirogi ca să-i aducă pe ţărm. De atunci mai murise unul din cei patru. Ceilalţi trei supravieţuitori lăudau mult bunătatea cu care fuseseră primiţi aici. Erau atît de mulţumiţi de situaţia lor, încît au refuzat oferta pe care le-am făcut-o la cererea lui Omai, de a le îngădui traversarea spre insulele lor natale pe bordul corăbiilor noastre.

„Debarcarea ofiţerilor pe insulă, deşi dăduse greş în privinţa scopului ei, nu poate fi considerată decît ca o întîmplare foarte binevenită. Căci în felul acesta am luat cunoştinţă de un fapt nu numai ciudat, dar şi nespus de instructiv. Rostul povestirii de mai sus este vădit ; ea explică mai bine decît o mie de ipoteze ale gînditorilor speculativi, felul în care au ajuns să fie populate odinioară ţinuturile despărţite prin ape şi mai ales insulele Pacificului de sud, îndeosebi cele ce se află departe de vreun continent locuit, sau chiar unele de altele.

„La 3 aprilie, ajutaţi de o briză lină dinspre răsărit, ne-am trezit în faţa insulei Atiu [1] ; am trimis de îndată pe locotenentul Gore cu două bărci ca să facă rost de ceva nutreţ pentru vite. Deoarece nu părea să existe vreun locuitor care să ne împiedice să luăm tot ce am fi dorit, îndată

[1] Insulă în Arhipelagul Cook. — N. T.

ce bărcile ajunseră în partea apuseană a insulei, navigatorii se şi încumetară să coboare pe ţărm şi debarcară în bune condiţii.

„Proviziile obţinute aici constau din vreo sută de nuci de cocos pentru fiecare corabie ; luarăm de asemenea iarbă pentru vite, precum şi o cantitate de frunze şi ramuri de cocotieri tineri ca şi de copaci numiţi la Otaheite *wharra.*

„Singurele păsări văzute au fost un cuc frumos, castaniu, vărgat cu negru, care a fost împuşcat, iar pe ţărm cîteva chirigiţe [1], o specie de pescăruş mic, stîrci albaştri şi albi şi numeroase cîrduri de «nebuni» [2].

„Un marinar a prins o şopîrlă respingătoare la înfăţişare care, deşi mică, se căţăra în fugă pe un copac ; au mai fost văzute multe altele.

„În vremea aceea nu existau locuitori statornici pe insulă, totuşi urme neîndoioase arătau că ea era frecventată cel puţin ocazional. Mai precis, se găsiră cîteva colibe goale. Într-una din ele locotenentul Gore lăsă o secure şi cîteva cuie în schimbul celor luate de noi de acolo.

„Îndată ce bărcile au fost urcate pe bord, am pornit din nou spre miazănoapte. Deşi insula lui Hervey [3], descoperită în 1773, nu se afla la mai mult de cincisprezece leghe, nu dădurăm cu ochii de ea pînă dimineaţa, în zori. În timp ce ne apropiam, am băgat de seamă că mai multe pirogi porneau în întîmpinarea vaselor noastre. În fiecare din ele se aflau de la trei pînă la şase bărbaţi. Se opriră la o aruncătură de piatră de corabie şi trecu vreme pînă ce Omai izbuti să-i convingă să se apropie ; dar nici o rugăminte nu putu îndupleca pe vreunul să se încumete să urce pe bord. Dimpotrivă, purtarea lor turbulentă şi gălăgioasă nu arăta că ar fi dispuşi să aibă încredere în noi sau să ne primească frumos. Aflarăm după aceea că încercaseră să smulgă nişte vîsle din barca navei *Discovery* ce plutea bord în bordul ei şi că loviseră un marinar care se împotrivise. Tăiaseră de asemenea, cu ajutorul unei scoici, o plasă cu carne ce atîrna la pupa aceleiaşi corăbii şi nu voiseră cu nici un chip să înapoieze prada ; abia mai tîrziu izbutirăm să o răscumpărăm. Cei care se învîrteau pe lîngă

---

[1] *Sterna,* păsări asemănătoare rîndunelelor. — N. T.
[2] Păsările *Sula,* de care am mai pomenit. — N. T.
[3] Azi denumită şi Insula Cook. — N. T.

corabia noastră se purtau la fel de provocător. Arătară însă repede că aveau cunoştinţă despre tîrguit şi ne vîndură nişte peşte pe cuie mici, după care erau nespus de ahtiaţi şi pe care le numeau *guri*. Apucau cu mare lăcomie bucăţi de hîrtie precum şi orice li se arunca.

„Ca aptitudini şi temperament păreau să se deosebească foarte mult de băştinaşii din Uatiu, deşi depărtarea dintre cele două insule nu este prea mare. Culoarea pielii lor era ceva mai închisă şi mulţi dintre ei aveau o înfăţişare sălbatică, fioroasă, asemănătoare cu cea a indigenilor din Noua Zelandă. Îşi atîrnau de gît carapace lustruite de stridii de perle — unica lor podoabă personală ; căci nici unul nu adoptase încă moda atît de răspîndită printre băştinaşii din acest ocean de a-şi împodobi trupurile cu puncte sau tatuări.

„Deşi prezentau astfel de trăsături distinctive, am avut totuşi dovezile cele mai neîndoioase că aparţin unei rase comune. Graiul lor era mult mai apropiat de cel din Otaheite decît cele din Uatiu sau Mangia.

„Vîntul fiind prea slab, ajunserăm abia după ora unu în apropierea coastei de nord-vest a insulei. Am trimis pe locotenentul King cu două bărci înarmate să sondeze şi să facă o recunoaştere a coastei în timp ce ţineam corăbiile în volte.

„Bărcile se înapoiară la ora trei, iar locotenentul King mă încunoştinţă că nu există nici o posibilitate de ancoraj pentru corăbii şi că bărcile ar fi putut debarca numai pe marginea exterioară a recifului, care se găsea la vreun sfert de milă de uscat. El îmi mai spuse că o ceată de băştinaşi, înarmaţi cu lănci şi ciomege, coborîse la recif. Dar cum nu aveau motiv să debarce, englezii nu le dădură prilej să-şi întrebuinţeze armele.

„Dacă aş fi avut norocul să fi putut face rost de apă şi de iarbă pe vreuna din insulele vizitate înainte, m-aş fi înapoiat, aşa cum avusesem de gînd, spre miazăzi, pînă ce aş fi dat de un vînt dinspre apus. Dar lipsa de provizii ar fi provocat cu siguranţă pieirea tuturor animalelor, înainte de a fi ajuns la Otaheite ; în schimb n-aş fi avut nimic de cîştigat în privinţa ţintei majore a călătoriei noastre. Iată de ce am luat hotărîrea să mă îndrept spre Insulele Amiciţiei, unde eram sigur că voi găsi din belşug proviziile de care duceam lipsă.

„La 7 aprilie am cîrmit spre vest-sud-vest ajutaţi de o bună briză de răsărit. Îmi propuneam să mă îndrept întîi spre

Midleburgh sau Eoa [1], socotind că, dacă vîntul rămînea prielnic, vom avea destulă hrană pentru vite pînă la sosirea noastră în acea insulă. Dar a doua zi pe la amiază, acele slabe adieri care ne însoțiseră și ne întîrziaseră atîta vreme se porniră din nou, așa că am găsit necesar să ne tragem mai la nord, pe latitudinea insulelor Palmerston și Savage, descoperite în 1774, în cursul ultimei mele călătorii ; astfel, dacă era necesar, am fi putut lua de pe ele ceea ce ne trebuia.

„În zorii zilei de 13 aprilie zărirăm în cele din urmă insula Palmerston, la depărtare de vreo cinci leghe. Totuși nu ajunserăm în dreptul ei decît la ora opt în dimineața următoare. Patru bărci, cu cîte un ofițer în fiecare, porniră să cerceteze coasta în vederea celui mai potrivit loc de debarcare.

„Bărcile examinară întîi partea cea mai sud-estică și, dînd greș acolo, vîsliră spre răsărit unde avurăm mulțumirea să-i vedem debarcînd. Ținutul nu era locuit.

„Pe la ora unu se întoarse la bord una dintre bărci, încărcată cu iarbă antiscorbutică și cocotieri tineri ceea ce, în situația de față, constituia un adevărat ospăț pentru vite. Înainte de înserat am coborît pe țărm într-o barcă mică, întovărășiți de căpitanul Clerke.

„Găsirăm toată lumea lucrînd vîrtos și constatarăm că debarcaderul era într-un golfuleț. Prin tufișurile din fața mării și chiar în interiorul insulei descoperirăm numeroase păsări-fregate, păsările tropicului și două soiuri de «nebuni» care, în acea perioadă, își depuneau ouăle și erau atît de blînde, încît ne lăsau să le luăm în mîini.

„Pe recif, în apropierea lacului interior, se afla un banc mare de corali, aproape orizontal, care alcătuia poate una din cele mai fermecătoare priveliști ale naturii. Temelia lui era fixată de țărm, dar ramificațiile pătrundeau atît de mult în mare încît nu puteau fi deslușite ; părea deci suspendat în apa care se adîncea deodată, căci la depărtare de cîțiva pași trebuie să fi măsurat doisprezece-treisprezece metri. În timpul acela marea era ca oglinda, iar soarele care strălucea din plin, scălda diferitele neamuri de mărgean în cea mai frumoasă lumină. Acest tablou căpăta viață datorită numeroa-

[1] Insulă în imediata apropiere a insulei Tongatabu, în Arhipelagul Tonga. — N. T.

selor specii de pești ce păreau că lunecă în siguranță printre corali.

„Înafara unei mici bucăți de pirogă găsită pe plajă și care probabil fusese adusă de valuri de pe altă insulă, nu descoperirăm nici un semn care să fi dovedit că trecuseră vreodată oameni pe aici.

„După ce s-au încărcat bărcile, m-am întors pe bord, lăsînd pe locotenentul Gore cu un grup să înnopteze pe țărm, pentru ca a doua zi dis-de-dimineață să se apuce din nou de treabă.

„Am petrecut deci această zi, ca și cea precedentă, adunînd nutreț pentru vite. Deoarece pe la apusul soarelui strînsesem o provizie suficientă, am poruncit ca toată lumea să vină pe bord. Fiind însă vînt prea slab, sau chiar de loc, m-am hotărît să aștept și să folosesc ziua următoare pentru a culege nuci de cocos de pe insula cea mai apropiată, unde observasem că se aflau palmieri mai mulți decît în locul unde debarcasem.

„Ținînd seama de aceasta, am mers cu bărcile pe partea apuseană a acelei insule, am debarcat fără multă greutate și am pus îndată oamenii să adune nuci de cocos, care se găseau din belșug. În foarte scurt timp Omai, care mă însoțea, prinse cu o plasă atîta pește că putea îndestula masa de prînz a întregului grup de pe țărm ; el trimise însă o parte din ei și celor două corăbii. În această regiune trăiau numeroase păsări, îndeosebi fregate și păsările tropicului, așa că ne ospătarăm din belșug cu carnea lor. Trebuie să subliniez, ca să nu nedreptățesc pe Omai, că el ne-a fost de cel mai mare folos în aceste excursii. Nu numai că prindea peștii, dar îi și gătea și pe ei și păsările pe care le vînam noi ; își făcuse un cuptor de pietre încălzite după obiceiul din patria lui, dînd dovadă de o îndemînare și o voioșie care-i aduceau multă cinste.

„Văzurăm că această insuliță era cam o dată și jumătate mai mare decît cealaltă și aproape în întregime acoperită de cocotieri. Probabil că nu de mult fusese aruncată aici o tînără broască țestoasă, deoarece țărmul mișuna încă de pui mici. În recife găsirăm scorpioni, niște insecte și un mare număr de pești.

„La urma urmelor nu ne-am pierdut vremea degeaba ; căci am adunat de pe ultima insuliță vreo mie două sute de nuci de cocos, care au fost împărțite frățește întregului echipaj.

„Cele nouă sau zece insulițe joase, cunoscute sub denumirea de insulele Palmerston, pot fi luate drept capetele sau culmile aceluiași recif coralier ce face legătura dintre ele, fiind acoperite numai cu un înveliș subțire de nisip, dar îmbrăcate, după cum s-a spus, cu arbori și plante.

„Arșița, foarte puternică de vreo lună, devenise acum și mai neplăcută din cauza anotimpului ploios ce se apropia și, datorită umezelii crescînde, amenința să fie în curînd dăunătoare sănătății. Este totuși demn de remarcat că, deși singurele merinde proaspete pe care le-am putut procura după ce am părăsit Capul Bunei Speranțe au fost cele din Noua Zelandă, nu exista deocamdată nici un bolnav pe bord ; aceasta se datora fie îndelungatei alimentații cu carne sărată, fie variațiilor de climă.

„În noaptea de 24 spre 25 aprilie am trecut prin dreptul insulei Savage pe care o descoperisem în 1774. Am ținut cîrma spre miazăzi, după care m-am tras către Anamuka [1].

„Cum s-a crăpat de ziuă, ne-au vizitat vreo șase-șapte pirogi din diferite insule, care aduceau fructe, rădăcini, doi porci, mai multe orătănii, cîțiva porumbei mari de pădure, cîrstei și lișițe mari, de culoarea toporașilor. Indigenii ni le dădură pe toate în schimbul mărgelelor, cuielor și securilor. Mai aveau asupra lor și alte articole de negoț ; dar am dat dispoziții să nu se cumpere nici o curiozitate pînă ce corăbiile nu-și vor fi achiziționat proviziile necesare și pînă cînd nu voi fi îngăduit eu cumpărarea lor. Știam din experiență că dacă toți oamenii noștri începeau, fiecare după cheful lui, să negocieze cu băștinașii, s-ar fi iscat nenumărate certuri ; am poruncit deci ca, aît pe bord cît și pe țărm, anumite persoane să dirijeze tîrgul și am interzis tuturor celorlalți să se amestece. Înainte de amiază, locotenentul King, pe care îl trimisesem la Komango, se înapoie cu șapte porci, cîteva găini, o cantitate de fructe și de rădăcini și ceva iarbă pentru vite. Grupul lui fusese tratat cu multă bunăcuviință la Komango. Locuitorii nu păreau numeroși ; iar colibele lor,

[1] Anamuka sau Namuka este o insulă din Arhipelagul Tonga în grupul Hapai. — N. T.

foarte apropiate unele de altele și așezate îndărătul unei alei de bananieri, nu aveau nimic deosebit. Nu departe de ele se afla un lac mărișor cu apă dulce, destul de bună ; dar nu se vedea nici un pîrău. Împreună cu locotenentul King venise pe bord căpetenia insulei, care se numea Tubau-langi — și un altul al cărui nume era Taipa. Ei îmi aduseră în dar un porc, îmi făgăduiră alte merinde pentru ziua următoare și se ținură de cuvînt.

„Am ancorat acum exact în același loc în care ancorasem cînd vizitasem Anamuka în urmă cu trei ani și ne aflam probabil acolo unde ancorase, în 1643, Tasman, primul descoperitor al acestei insule și al unora din cele învecinate.

„A doua zi am coborît pe uscat însoțit de căpitanul Clerke. Tubau, căpetenia insulei, ne conduse pe mine și pe Omai la locuința sa. Văzurăm că este așezată pe un încîntător petic de pămînt în mijlocul plantației sale. Cît timp am stat pe țărm, am procurat prin schimb cîțiva porci și ceva fructe ; înainte să ajungem din nou pe bord, corăbiile erau înțesate de indigeni. Cum prea puțini dintre ei veniseră cu mîna goală, aveam acum din belșug toate proviziile proaspete trebuincioase.

„După-amiază am debarcat din nou cu un grup de marinari ; în acest timp caii și celelalte vite care se aflau într-o stare mai proastă au fost transportate pe țărm. Totul fiind rînduit spre mulțumirea mea, m-am înapoiat pe vas la apusul soarelui, lăsînd locotenentului King comanda pe insulă.

„A doua zi, 3 mai, începură feluritele noastre îndeletniciri de uscat. Pe seară, înainte ca băștinașii să se retragă de la cantonamentul nostru, Taipa le ținu cîtva timp o cuvîntare foarte aprinsă. Nu prea ghicirăm despre ce era vorba, dar înțeleserăm că le dădea instrucțiuni cum să se poarte cu noi și-i îndemna să aducă la tîrg produsele insulei. Am simțit urmările bune ale elocinței sale după cantitatea îmbelșugată de provizii pe care le-am primit a doua zi.

„În ziua de 6 mai ne vizită un șef de la Tongatabu [1] numit Finau, pe care Taipa binevoi să ni-l prezinte ca rege al tuturor Insulelor Amiciției. Toți băștinașii îl primiră cu salutul local și anume plecîndu-și capetele pînă la picioa-

[1] Cea mai de seamă insulă din Arhipelagul Tonga sau Amiciției. — N. T.

LOCUINȚE INDIGENE DIN ANAMUKA

rele lui, ale căror tălpi le atingeau cu fiecare mînă, întîi cu palma și apoi cu dosul mîinii. Nu încape îndoială că o persoană întîmpinată cu atîta cinstire nu putea fi decît însuși regele.

„L-am vizitat pe acest mare om după-amiază ; în prealabil primisem în dar de la el doi pești aduși pe bord de unul dintre slujitorii săi. Îndată ce am debarcat, el a venit să mă întîmpine. Avea vreo treizeci de ani, era înalt, dar subțire ; din cîți oameni văzusem pe aici, trăsăturile lui semănau cel mai mult cu ale europenilor. După o scurtă ședere, noua noastră cunoștință și vreo cinci-șase dintre însoțitorii săi mă întovărășiră pe bord. Tuturor le făcui daruri potrivite și-i ospătai în felul care socoteam că le-ar fi mai plăcut.

„Seara i-am condus pe țărm în barca mea, în care căpetenia porunci să fie puși trei porci ca răspuns la darurile primite de la mine.

„În prima zi a sosirii noastre la Anamuka, unul dintre indigeni furase de pe corabie un topor mare. M-am adresat

acum lui Finau, care a fost oaspetele meu la 8 mai, cerîndu-i să facă uz de autoritatea lui pentru a mi se restitui obiectul; indigenii îl ascultară atît de prompt, încît toporul a fost adus pe bord în timp ce noi ne aflam la masă. Localnicii ne-au dat foarte dese prilejuri să simţim cît de pricepuţi erau la hoţii. Chiar unii dintre mai marii insulei nu socoteau că această îndeletnicire ar fi mai prejos de rangul lor, iar celor din pătura inferioară bătaia cu biciul nu-i mişca mai mult decît pe nişte stane de piatră. Cînd vreunul dintre ei se întîmpla să fie prins asupra faptului, căpeteniile insulei, departe de a interveni în favoarea lui, ne sfătuiau adesea să-l ucidem. Deoarece preferam să nu aplicăm o asemenea pedeapsă, făptaşii scăpau de obicei foarte ieftin. Căpitanul Clerke descoperi în cele din urmă cum să se poarte cu hoţii şi tratamentul păru a avea oarecare rezultate: îi dădea pe mîna bărbierului şi punea să li se radă capul, însemnîndu-i astfel şi făcîndu-i de rîsul confraţilor lor; iar oamenilor noştri le poruncise să-i ţină la distanţă şi să nu le mai dea pe viitor prilejul de a-şi repeta relele apucături.

„Aflînd că am de gînd să plec de-a dreptul la Tongatabu, Finau stărui cu tărie să-mi schimb planul şi se împotrivi atît de mult, de parcă ar fi avut cine ştie ce de cîştigat dacă m-aşi fi răzgîndit. În locul acestui proiect, el îmi recomanda călduros o insulă, sau mai curînd un grup de insule, numit Hapai, spre nord-est. Acolo, ne asigura el, am putea căpăta cu cea mai mare uşurinţă îmbelşugate provizii de toate felurile; şi, pentru a da greutate sfatului său, se legă să ne însoţească personal. M-a convins; am ales insula Hapai ca viitoare escală. Întrucît nu mai fusese vizitată de vreo corabie europeană, cercetarea ei concorda cu ţelurile mele.

„În zorii zilei de 16 mai, după cîteva întîmplări fără însemnătate, cîrmirăm spre nord-est, către Hapai, care se vedea în zare. Ancorarăm a doua zi. Corăbiile se umplură între timp de indigeni. Aceştia aduceau de pe ţărm porci, găini, fructe şi rădăcinoase pe care le schimbau cu securi, cuţite, cuie, mărgele şi pînză. După ce am debarcat la miază-noapte de Lesuga, puţin în dreapta locului unde oprisem corabia, m-au dus pe uscat însoţit de Omai şi de Finau.

„Căpetenia mă conduse la o colibă din apropierea plajei, pe care văzusem cu cîteva clipe înainte că o pregăteau pentru primirea noastră; Finau, Omai şi cu mine luarăm loc înăuntru.

Ceilalți șefi și mulțimea făcură roată în jurul nostru pe dinafară și se așezară jos cu fața spre noi. Mă întrebară apoi cît de mult am de gînd să rămîn acolo. După ce le-am declarat că cinci zile, Taipa primi ordin să vină și, așezîndu-se lîngă mine, să proclame acest lucru de față cu poporul. El ținu atunci o cuvîntare în mare parte dictată de Finau. După cum aflai de la Omai, prin conținutul ei li se cerea tuturor, atît bătrînilor cît și tinerilor, să mă socotească drept un prieten care avea de gînd să stea la ei cîteva zile ; că în cursul șederii mele nu trebuiau să fure nimic, nici să mă supere în vreun alt fel ; că era de așteptat ca ei să aducă porci, găini, fructe și alte alimente la corăbii, unde vor primi în schimb cutare și cutare lucruri, pe care el le enumeră. Apoi Taipa se folosi de prilej și mă înștiință că se cuvenea să fac un dar căpeteniei insulei, al cărui nume era Iraupa. Nu mă prinse nepregătit, căci îi dădui niște lucruri care îi depășiră cu mult așteptările. Această mărinimie față de el abătu asupra mea cereri de aceeași natură din partea a două căpetenii din alte insule aflate acolo, precum și din partea lui Taipa însuși.

„După ce văzurăm locul de unde se putea lua apă, ne înapoiarăm la coliba în care fuseserăm primiți și am găsit acolo un porc copt și cîteva batate, aburind de fierbinți, gata să fie aduse pe bord pentru prînzul meu. Îl invitai pe Finau și pe prietenii săi să ia parte la ospăț și ne îmbarcarăm ca să mergem pe corabie ; dar numai el se așeză cu noi la masă. După-prînz l-am condus pe țărm și, înainte de a face calea-ntoarsă, am primit darurile sale : o mare și frumoasă broască țestoasă și o grămadă de batate. Aveam un abundent stoc de provizii, deoarece în cursul zilei căpătasem prinschimburile de la bordul corăbiei vreo douăzeci de porci mici, în afară de fructe și rădăcini.

„A doua zi dis-de-dimineață, Finau și Omai, care se ținea scai de șef și dormea acum pe țărm, veniră pe bord. Scopul vizitei lor era să-mi solicite prezența pe insulă, unde văzui că se și adunaseră o mulțime de oameni. Ghiceam că se pregătea ceva puțin obișnuit, dar nu mi-am putut da seama ce anume și nici Omai nu era în stare să mă lămurească.

„Nu mult după ce am debarcat, văzurăm venind aproape o sută de indigeni încărcați cu batate, fructe de pîine, banane, nuci de cocos și trestie de zahăr. Ei își depuseră poverile în

două grămezi în stînga noastră. Curînd după aceea sosiră alții, purtînd aceleași mărfuri, pe care le așezară în alte două grămezi, în dreapta. Lîngă cele din dreapta erau legați doi porci și șase găini, iar lîngă cele din stînga șase porci și două broaște țestoase.

„După ce rînduiră frumos acest dar îmbelșugat de merinde și după ce-l așezară cît mai la vedere, aducătorii lui se pierdură în mulțimea ce forma un cerc mare în jurul nostru. Îndată după aceea, cîțiva bărbați înarmați cu ciomege făcute din crengi verzi de cocotieri intrară în cercul din fața noastră. Aceștia defilară timp de cîteva minute și apoi se retraseră, jumătate într-o parte, jumătate în cealaltă, așezîndu-se în fața privitorilor. Curînd începu spectacolul și ne desfătară cu lupte individuale. Un luptător, sculîndu-se și înaintînd din-tr-una din părți, mai mult prin gesturi elocvente decît prin cuvinte provoca pe cei din partea cealaltă să trimită pe unul din echipa lor să se lupte cu el. Dacă provocarea era acceptată, ceea ce se întîmpla de obicei, cei doi combatanți luau atitudinile cuvenite și începea lupta, care continua pînă ce unul sau celălalt se declara învins, sau pînă li se fărîmau armele. Îndată ce o luptă lua sfîrșit, învingătorul se chincea jos cu fața spre căpetenie, apoi se ridica și se îndepărta. În același timp, cîțiva bătrîni ce păreau a fi arbitri își exprimau satisfacția în cîteva cuvinte, iar mulțimea, îndeosebi cei din partea cărora era învingătorul, îi slăveau victoria prin două sau trei urale.

„Acest spectacol se întrerupea din cînd în cînd pentru cîteva minute. În clipele de răgaz aveau loc întreceri de trîntă sau de bătaie cu pumnii. Primele semănau cu cele din Otaheite, iar cele din urmă nu se deosebeau prea mult de cele practicate în Anglia. Dar ceea ce ne-a încremenit de uimire a fost fapta a două fete voinice care păși în fața mulțimii și începură să boxeze fără nici un fel de ceremonie și cu tot atîta meșteșug ca și bărbații. Această competiție nu dură totuși mai mult de jumătate de minut și una dintre ele se lăsă păgubașă. Eroina biruitoare a fost aplaudată de privitori, ca și luptătorii învingători ai celuilalt sex. Noi arătarăm oarecare nemulțumire față de această parte a spectacolului, ceea ce nu împiedică pe alte două femei să intre în arenă. Acestea păreau să fie pline de energie și și-ar fi tras desigur una alteia o chelfăneală zdravănă, dacă două

femei bătrîne nu s-ar fi amestecat să le despartă. Toate luptele se desfăşurau în mijlocul a cel puţin trei mii de oameni şi erau întovărăşite din partea tuturor de cea mai desăvîrşită bună dispoziţie.

Îndată ce se termină spectacolul, căpetenia mă înştiinţă că grămezile de merinde din dreapta îi erau hărăzite lui Omai, iar cele din stînga, ce alcătuiau vreo două treimi din cantitatea întreagă, mi se dăruiau mie. El adăugă că le putem duce oricînd voiam pe corabie, dar că nu este nevoie să pun marinarii să le păzească, deoarece trebuia să fiu sigur că nu se va şterpeli nici măcar o singură nucă de cocos. Aşa s-a şi întîmplat, căci lăsai toate proviziile acolo şi mă înapoiai pe corabie pentru a prînzi, luînd cu mine pe şef, iar cînd au fost transportate pe bord în cursul după-amiezii nu lipsea nimic. Erau atît de numeroase încît încărcarăm cu ele patru bărci ; nu puteam decît să fiu uluit de mărinimia lui Finau, căci acest dar întrecea cu mult pe toate celelalte căpătate de la vreunul din suveranii diferitelor insule pe care le vizitasem în Oceanul Pacific. Nu mi-am pierdut timpul încercînd să-l conving pe prietenul nostru că nu eram nesimţitor faţă de dărnicia lui şi, înainte ca el să plece de pe vas, i-am oferit din mărfurile mele pe acelea care ghicisem că le preţuia cel mai mult.

„Finau îşi exprimase dorinţa de a-i vedea pe soldaţii din marină făcîndu-şi exerciţiile militare. Întrucît voiam să-i satisfac curiozitatea, a doua zi dimineaţa am poruncit să coboare pe ţărm toţi militarii din cele două corăbii. După ce executară diverse manevre şi traseră mai multe salve, de care marea gloată de privitori păru foarte încîntată, căpetenia ne oferi la rîndul său o demonstraţie care, aşa cum am apreciat cu toţii, a fost efectuată cu o îndemînare şi o precizie ce depăşea cu mult proba de exerciţii militare ce o dădusem noi. Era un fel de dans, atît de fundamental diferit de tot ceea ce văzusem vreodată, încît mă tem că nu pot să-i fac o descriere care să dea cititorilor mei o imagine cît de cît corespunzătoare. Executat de bărbaţi, luau parte la el o sută cinci persoane. Fiecare dintre ei ţinea în mînă un instrument frumos lucrat, oarecum de forma unei vîsle, lung de şaptezeci şi cinci de centimetri, înzestrat cu un mîner mic şi o lamă subţire, aşa încît era foarte uşor. Cu aceste instrumente făcură multe şi felurite figuri, fiecare din ele însoţite de

o mișcare diferită. La început, executanții erau înșirați pe trei rînduri ; prin evoluții variate, fiecare om își muta apoi locul în așa fel încît cei ce fuseseră în spate ajungeau în față. Dar nu rămîneau mult în aceeași poziție. O dată se desfășurau într-un șir, altă dată formau un semicerc și, la urmă, întocmiră două coloane pătrate. În timp ce ultima mișcare era în curs de îndeplinire, unul dintre ei păși în fața lor și execută un dans grotesc, cu care demonstrația luă sfîrșit.

„Ca instrumente muzicale aveau două tobe sau, mai bine-zis, doi bușteni scobiți, din care scoteau cîteva note izbindu-i cu două bețe. Totuși mi se păru că aceste sunete îi ajutau mai puțin pe dansatori decît melodia corului, în care își uneau vocile toți executanții în chip simultan. Cîntecul nu era lipsit de o plăcută armonie, iar toate mișcările corespunzătoare se săvîrșeau cu atîta îndemînare încît numerosul corp de dansatori părea să acționeze deodată, ca și cum ar fi fost un singur mare mecanism. Toți am fost de părere că un asemenea spectacol ar fi găsit aprobări unanime pe o scenă europeană. Pe de altă parte depășea atît de mult orice încercare a noastră de a le oferi distracții încît indigenii păreau să se mîndrească de superioritatea ce-o dovedeau. Cît despre instrumentele noastre muzicale, ei nu le prețuiau de loc, în afară de tobă și, chiar și pe asta, n-o socoteau așa de bună ca a lor.

„Pentru a le da o părere mai favorabilă despre distracțiile noastre și pentru a-i face să priceapă mai bine înțelesul adînc al cunoștințelor noastre superioare, am dat dispoziții să se pregătească niște jocuri de artificii și, după căderea amurgului, le-am lăsat să se desfășoare în fața lui Finau, a altor căpetenii și a unei uriașe mulțimi de băștinași. Rachetele noastre de apă și mai ales cele de aer îi fermecară și-i uluiră dincolo de orice închipuire, așa că balanța se răsturnă în favoarea noastră.

„Asta însă nu păru decît să-i ațîțe ca să ne arate noi forme ale neobișnuitei lor măiestrii ; îndată ce focurile artificiilor se stinseră, indigenii începură o întreagă suită de dansuri. În chip de preludiu așezară în fața noastră, în mijlocul cercului, o orchestră sau un cor compus din optsprezece bărbați. Vreo patru-cinci dintre ei țineau în mînă bucăți mari de bambus, lungi de un metru pînă la doi metri, avînd

capătul superior deschis, iar celălalt astupat printr-un nod. Acest capăt închis îl izbeau într-una de pămînt, dar încet; produceau astfel diferite sunete, după lungimea instrumentelor, toate însă din registrul de bas sau de voce joasă; şi, pentru contrabalansare, alt băştinaş lovea necontenit şi repede, cu două beţe, într-o bucată din acelaşi lemn, despicată şi aşezată în lung pe pămînt; el scotea în acest chip un sunet pe atît de ascuţit pe cît erau de grave cele produse de ceilalţi. Restul cetei, ca şi cei ce băteau cu bucăţile de bambus, cîntau o melodie înceată şi lină, care îmblînzea atît de bine notele mai aspre ale instrumentelor descrise mai sus, încît nici un ascultător, oricît de obişnuit ar fi fost cu cele mai desăvîrşite şi felurite modulaţii de sunete, nu putea să nu recunoască ce impresie puternică şi plăcută trezeau aceste simple armonii.

„Imediat ce isprăviră, se arătară nouă femei, care se aşezară în faţa colibei unde se afla căpetenia. Apoi se ridică un bărbat care o lovi pe prima dintre femei pe spinare cu amîndoi pumnii strînşi unul lîngă altul. Continuă în acelaşi mod cu a doua şi cu a treia, dar pe a patra, nu ştiu dacă din întîmplare sau premeditat, în loc de spinare, o lovi în piept. Atunci se ridică imediat un om din mulţime şi îl culcă la pămînt cu o lovitură în cap, după care îl luară de acolo fără cea mai mică gălăgie sau dezordine. Dar aceasta nu le scuti pe celelalte cinci femei de ciudata datină sau, poate, ceremonie necesară; căci un alt executant îi luă locul celui ce le tratase astfel. Necazurile lor nu se isprăviră nici de data aceasta; atunci cînd dansară, avură neplăcerea de a-şi vedea reprezentaţia de două ori dezaprobată, fiind deci nevoite s-o repete.

„Curiozitatea celor două tabere era acum îndeajuns de potolită în urma diverselor distracţii pe care le-am descris; am început prin urmare să privesc în jurul meu. A doua zi am făcut o plimbare în insula Lifuga, despre care eram curios să aflu cîte ceva. Descoperii că întrecea insula Anamuka în mai multe privinţe. Plantaţiile erau mai numeroase şi mai întinse. Duzii [1] acopereau mari porţiuni de teren, iar plantaţiile erau bine înzestrate cu rădăcinoase şi fructe; ele sînt produsele naturale ale insulei. Am mai adăugat şi eu cîteva, semănînd porumb, pepeni, dovleci şi altele asemănătoare.

[1] Este vorba de *Morus papyrifera*, o varietate de dud tropical. — N. T.

TIP DE FEMEIE DIN HAPAI

„Insula nu are mai mult de treisprezece kilometri în lungime, iar în unele locuri nu depășește patru-cinci kilometri în lățime. Partea ei răsăriteană, expusă alizeului, înaintează în larg printr-un recif, de care valurile oceanului se sparg cu multă violență.

„La întoarcerea mea din excursie am găsit o pirogă mare cu pînze legată de pupa corăbiei. În ea se afla Latulibaula, pe care îl văzusem la Tongatabu în cursul ultimei mele călătorii și pe care-l socotisem pe vremea aceea regele insulei. El ședea în pirogă cu aceeași gravitate care îl caracterizase și în trecut și n-am putut prin nici un fel de rugăminți să-l înduplec să urce acum pe bord. Mulți dintre insulari erau de față și ei îl numeau cu toții *areki,* ceea ce înseamnă rege. Nu auzisem niciodată pe vreunul din ei să dea un asemenea titlu lui Finau, cu toată autoritatea de care se bucura acesta printre ei, atît aici, cît și la Anamuka ; începui deci să bănuiesc că nu el ar fi regele, deși prietenul său, Taipa, se străduia să mă convingă de aceasta. Finau se afla și el pe bordul corăbiei mele, dar nici unul din cei doi oameni de vază nu păreau că-l bagă în seamă pe celălalt.

„În dimineața zilei de 23 mai, pe cînd ne pregăteam să dezlegăm odgoanele vasului pentru a părăsi insula, Finau, cu primul său sfetnic Taipa, veniră lîngă bordul nostru

într-o pirogă cu pînze și mă înștiințară că au de gînd să pornească spre Vavau, o insulă care, ziceau ei, se află spre miazănoapte, la două zile de Hapai. Voiau să mă facă să cred că ținta călătoriei lor era să-mi aducă o provizie suplimentară de porci și niște tichii cu pene roșii, pe care Omai să le ducă la Otaheite, unde sînt foarte prețuite. Finau mă asigura că se va întoarce în patru sau cinci zile și mă ruga să nu ridic pînzele pînă la înapoierea sa cînd, îmi făgăduia el, mă va însoți la Tongatabu. Cum socoteam că ar fi un bun prilej de a cunoaște insula Vavau, i-am propus să mergem într-acolo cu corăbiile ; dar el nu păru să se bucure de acest plan și, ca să mă facă să renunț, îmi spuse că nu voi găsi pe acea insulă nici port, nici loc de ancorare. Am consimțit deci să aștept întoarcerea lui rămînînd în același loc, iar el porni pe dată.

„În timpul plimbării mele din 25 mai mi s-a întîmplat să intru într-o casă unde am găsit o femeie ce rădea capul unui copil cu un dinte de rechin înfipt în capătul unui băț. Observai că ea umezea mai întîi părul cu o cîrpă muiată în apă, întrebuințînd instrumentul pe partea udată de ea în prealabil. Operația părea să nu-l doară pe copil, iar părul era ras tot atît de bine pe cît ar fi făcut-o un brici de al nostru. Îndemnat de cele văzute, încercai îndată pe pielea mea unul din acele ciudate instrumente și constatai că era un înlocuitor excelent al briciului. Totuși, bărbații de pe aceste insule recurg la un alt procedeu pentru a-și rade bărbile. Ei execută operația cu două scoici : pe una o așază sub un smoc mic din barbă, pe care îl taie apoi cu cealaltă, aplicată deasupra. În felul acesta sînt în stare să se radă foarte aproape de piele. Procedeul este într-adevăr destul de plictisitor, dar nu dureros ; printre ei se află unii bărbați ce par a se îndeletnici cu această meserie. În cursul ședерii noastre acolo, ne obișnuisem să-i vedem atît pe marinarii noștri mergînd pe țărm ca să li se dea jos bărbile după moda din Hapai, cît și pe căpeteniile lor venind pe bord spre a fi rași de bărbierii noștri.

„Cum în prezent nu se mai aducea la corăbii aproape nimic din produsele insulei, am hotărît să schimbăm locul și, în după-amiaza zilei de 26 mai, m-am mutat într-un golf care se găsește între capătul sudic al Lefugei și capătul nordic al Hulaivei, unde am ancorat.

Lîngă capătul sudic al insulei Lefuga am dat de o movilă artificială. După mărimea unor copaci ce creşteau pe ea am înţeles că fusese înălţată în timpuri îndepărtate. Am socotit că are o înălţime de vreo doisprezece metri. La poalele acestei măguri se afla o piatră ce trebuie să fi fost tăiată dintr-o stîncă de corali. Era lată de un metru şi douăzeci, groasă de şaptezeci şi cinci de centimetri şi înaltă de patru metri douăzeci ; indigenii de faţă ne spuseră că abia jumătate din lungimea ei ieşea deasupra solului. O numeau *Tangata Areki* [1], şi ziceau că fusese aşezată anume, ca şi măgura înălţată de către strămoşii lor, în amintirea unui rege ; dar în ce vremuri străvechi nu ştia nici unul să spună.

Pe la amiază sosi la pupa noastră o mare pirogă cu pînze, în care se găsea o persoană numită Futafaihi ori Paulaho sau în ambele feluri ; după cum ne spuseră băştinaşii ce se aflau în acea clipă pe bord, era regele insulei Tongatabu şi al tuturor insulelor învecinate. Avînd atît interesul cît şi plăcerea să fiu curtenitor cu toţi oamenii de vază, îl invitai pe Paulaho pe bord, fără să cercetez veracitatea titlurilor ce şi le asuma ; el aduse cu sine în dar doi porci graşi, deşi nu atît de graşi ca el. Dacă greutatea trupului ar putea da greutatea în rang sau putere, atunci ar fi fost de bună seamă în această privinţă cel mai eminent om pe care-l văzusem vreodată. Găsii că era aşezat şi cu mintea cumpănită. Examină corabia şi diferitele obiecte noi pentru el cu o deosebită atenţie şi îmi puse multe întrebări la locul lor dintre care una a fost : ce ne-a putut determina să vizităm aceste insule ? După ce-şi satisfăcu bine curiozitatea, privind vitele şi celelalte noutăţi întîlnite pe punte, îl poftii să coboare în cabină. Auzind aceasta, însoţitorii lui se împotrivirăzicînd că, dacă acceptă invitaţia, s-ar putea întîmpla ca unii să păşească deasupra capului său ; dar conducătorul mai puţin convenţional în această privinţă decît însoţitorii lui, înlătură cu un gest orice ceremonie şi veni jos [2].

---

[1] *Tangata* în limba lor înseamnă om ; *areki*, rege. — N. T.

[2] Această întîmplare aminteşte de chinezul care dorea să ştie fel de fel de lucruri despre frumoasele trăsuri cu splendide harnaşamente aduse în dar de lordul Macartney împăratului şi care, cînd află că pe partea mai înaltă (capra) urma să şadă omul ce avea să mîne caii, îşi întreabă informatorul, cu un rîs batjocoritor, dacă îşi închipuia că împăratul va tolera ca un alt om să se aşeze mai sus decît el. (*Din călătoriile lui Barrow în China*). — N. A.

„Paulaho şezu cu noi la masă, dar mîncă puţin şi bău şi mai puţin. Cînd ne scularăm mă rugă să-l însoţesc pe ţărm. L-am condus în propria-mi barcă, după ce-i dăruisem mai întîi din obiectele pe care bănuiam că le preţuia mai mult şi care, după cît am băgat de seamă, au întrecut chiar aşteptările. N-am fost dezamăgit în dorinţa de a-mi asigura astfel prietenia sa, căci în clipa cînd barca atinse ţărmul, el porunci să se mai aducă doi porci care să fie predaţi oamenilor mei. Cîţiva dintre supuşii lui veniră apoi să-l ia din barcă pe o tăblie semănînd cu o targă şi-l duseră într-o căsuţă din apropierea ţărmului, ce părea să fi fost înălţată acolo în vederea găzduirii lui. Mă aşeză alături de el, în timp ce însoţitorii lui formau un semicerc în faţa noastră şi a casei. Îndărătul căpeteniei sau mai bine zis într-o parte, şedea o femeie bătrînă, avînd în mînă un soi de evantai cu care gonea muştele.

„Am stat pînă ce s-au retras mai mulţi dintre curteni, după cîte o plecăciune pe care o făceau ducînd mîinile în dreptul tălpilor sale, pe care le atingeau sau le băteau uşor cu partea de deasupra şi cu cea de dedesubt a degetelor fiecărei mîini. Alţii, care nu stătuseră în cerc, se apropiară şi ei, se pare, anume pentru a-i da aceeaşi dovadă de respect, apoi se retraseră fără să scoată o vorbă. Eram cu totul fermecat de cuviinţa care se păstra. Căci nu mai văzusem nicăieri, nici chiar printre popoarele mai civilizate, ceva asemănător.

„Paulaho, regele, cum îl voi numi de acum înainte, veni pe bord a doua zi dis-de-dimineaţă; îmi aducea în dar o tichie făcută din pene roşii. Aceste tichii, sau mai bine zis bonete, sînt alcătuite din penele cozii păsării tropicului, amestecate cu pene roşii de papagal. Ele sînt în aşa fel întocmite încît se leagă pe frunte, în formă de semicerc, avînd o rază de douăzeci ori douăzeci şi cinci de centimetri.

„A doua zi în zori, am ridicat ancora pe o briză bună şi m-am îndreptat spre apus cu gîndul să mă întorc la Anamuka. Ne urmară mai multe pirogi cu pînze, într-una din ele aflîndu-se chiar regele. El ne părăsi însă curînd, lăsîndu-ne pe bord pe fratele său şi cinci însoţitori ai acestuia. Ne mai întovărăşea şi un şef numit Tubauitoa, proaspăt venit de la Tongatabu. Îndată ce sosi, îşi trimise piroga îndărăt, declarînd că atît el, cît şi cei cinci băştinaşi care-l

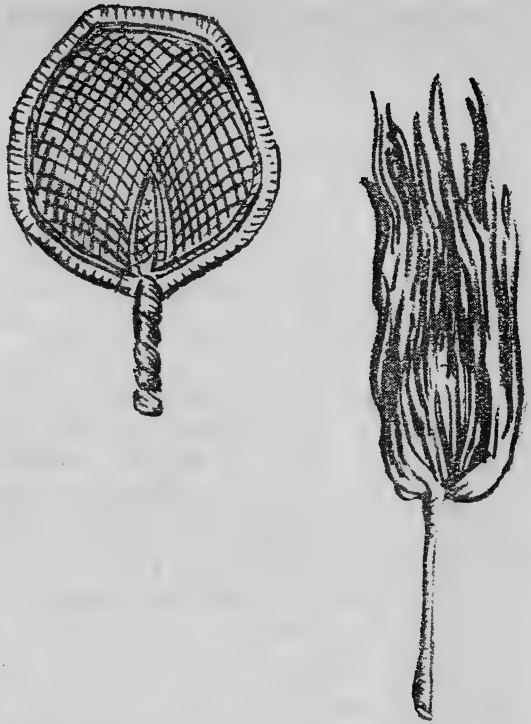

EVANTAIE ÎNTREBUINȚATE ÎN INSULELE PACIFICULUI DE SUD

urmaseră, vor dormi pe bord ; acum aveam, prin urmare, cabina plină de oaspeți. Aduseseră cu ei belșug de merinde pentru care căpătaseră, ca întotdeauna, răsplata cuvenită.

„Pe drum, corabia a fost gata să nimerească în plin într-o insulă joasă și nisipoasă, numită Putu. Din fericire marinarii tocmai fuseseră chemați pe punte pentru a vira vasul, așa încît manevrele necesare au putut fi executate cu judecată și cu repeziciune și numai datorită acestui fapt scăparăm de nimicire. *„Discovery"*, care se afla în pupă, era în afara pericolului. Asemenea situații primejdioase sînt de neînlăturat pentru cel ce pornește într-o călătorie de descoperiri.

„Acest incident i-a înfricoșat așa de mult pe călătorii noștri încît și-au exprimat imediat dorința vie de a merge pe uscat. Prin urmare, cum s-a luminat de ziuă, am coborît o barcă și i-am poruncit ofițerului ce o comanda ca, după ce-i va debarca pe băștinași la Kotu, să sondeze de-a lungul recifului în căutarea unui loc de ancorare.

„Găsind un loc prielnic, am rămas în această insulă pînă la 4 iunie cînd, ridicînd ancora, ne-am îndreptat spre Anamuka ; am ancorat acolo în dimineața următoare.

„Am coborît imediat pe țărm și i-am găsit pe locuitori foarte ocupați cu dezgropatul batatelor pe care voiau să le aducă la tîrg. Acestea erau acum în momentul cel mai bun al dezvoltării lor ; obținurăm o cantitate însemnată de batate în schimbul unor bucăți de fier.

„A doua zi la prînz sosi Finau din Vavau. Ne spuse că mai multe pirogi încărcate cu porci și alte provizii, care porniseră o dată cu el de pe acea insulă, se pierduseră în cursul recentei vijelii și că toți oamenii pieriseră. Această veste tristă nu păru să impresioneze pe vreunul din conaționalii lui care o auziră ; iar în ceea ce ne privește pe noi, făcusem între timp destul de bine cunoștință cu caracterul lui Finau, pentru a nu da prea multă crezare unei asemenea povești. În dimineața următoare apărură Paulaho și ceilalți șefi pe care, de asemenea, vînturile potrivnice îi împiedicaseră să vină. Se întîmpla ca în acel moment să mă aflu pe țărm în tovărășia lui Finau ; acesta păru că înțelege acum necuviința purtării lui din clipa cînd își asumase o calitate pe care n-o avea. Căci nu numai că-l recunoscu pe Paulaho ca rege peste Tongatabu și peste celelalte insule, dar stărui mult asupra acestui lucru, fără îndoială pentru a face să-i fie iertată prezumțioasa atitudine dinainte. Îl părăsii, ca să vizitez pe acest om mai mare, pe care îl găsii stînd cu cîțiva oameni în fața lui. Dar cum fiecare se grăbea să-l măgulească, cercul se mărea destul de repede. Eram foarte nerăbdător să observ comportarea lui Finau în această împrejurare și am avut dovada cea mai convingătoare a inferiorității lui, căci se așeză printre cei care ședeau în fața lui Paulaho ca însoțitori ai regelui. La prînz atît el cît și Paulaho veniră cu mine pe bord, dar numai cel de-al doilea se așeză la masă. Finau se retrăsese din cabină, după ce făcuse plecăciunea în modul obișnuit, atingînd picioarele suveranului cu capul și cu mîinile. Regele ne spusese dinainte că așa se va întîmpla ; și se vădi acum că lui Finau nici nu-i era îngăduit să mănînce sau să bea în prezența suveranului său.

„A doua zi dimineața, la ora opt, ne îndreptarăm spre Tongatabu, ajutați de o ușoară briză de nord-est. Odată cu noi porniră vreo paisprezece-cinsprezece bărci cu pînze de

ale băştinaşilor ; fiecare dintre ele depăşea cu mult corăbiile noastre. În după amiaza zilei următoare ancorarăm în dreptul acelei insule, într-o poziţie sigură.

„Puţin după aceea debarcai, întovărăşit de Omai şi de cîţiva ofiţeri. Regele ne aştepta pe plajă. El ne conduse îndată la o casă mică şi drăguţă ce era aşezată la marginea pădurii şi avea în faţa ei o curte frumoasă şi spaţioasă. Această casă, îmi spuse el, avea să-mi stea la dispoziţie în tot timpul şederii noastre pe insulă ; nici n-aş fi putut dori o rînduială mai bună.

„Nu mult după ce intrarăm în casă, se şi adună un număr de indigeni, care se aşezară în faţa noastră, în curte. Regelui i se aduse o rădăcină de *kava* ; la porunca lui a fost tăiată în bucăţi şi apoi împărţită mai multor persoane de ambele sexe care începură imediat s-o mestece ; curînd vasul cu băutura preferată a băştinaşilor era pregătit. Între timp se adusese un porc fript şi două coşuri de batate coapte, pe care le împărţiră după aceea în zece porţii. Aceste porţii au fost apoi oferite diverselor persoane de faţă ; dar cîţi erau îndreptăţiţi să ia din ele, n-aş putea spune. Pe urmă se servi licoarea, însă băgai de seamă că abia o pătrime din cei adunaţi acolo gustaseră, fie din alimente, fie din băutură.

„Deoarece aveam de gînd să rămînem cîtva timp la Tongatabu, înălţarăm în cursul dimineţii un cort chiar lîngă casa pe care ne-o hărăzise Paulaho. Apoi descărcarăm caii, vacile şi oile, pe cînd un grup de soldaţi împreună cu ofiţerul lor se aşezară în post pentru a le păzi. Instalarăm observatorul la o mică depărtare de celălalt cort, iar locotenentul King îşi fixă reşedinţa pe ţărm, pentru a supraveghea observaţiile. Tunarii primiră dispoziţii să dirijeze schimbul cu indigenii care se îmbulzeau din toate părţile insulei, aducînd porci, batate, nuci de cocos şi alte produse. În scurtă vreme postul nostru de pe uscat semăna cu un bîlci, iar punţile corăbiilor erau aşa de înţesate de vizitatori, încît abia mai aveam loc să ne mişcăm.

„Finau se statornicise în vecinătatea noastră, dar nu mai era omul zilei. Totuşi noi îl găseam încă o persoană cu trecere şi aveam mărturii zilnice ale averii şi mărinimiei sale, prin faptul că daruri de mare preţ nu mai conteneau din partea lui. Dar şi regele era la fel de atent cu noi în această privinţă, căci nu trecea zi să nu primim de la el

vreun dar însemnat. Aflasem acum că mai existau și alți oameni de vază pe insulă, dar nu-i văzusem încă. Îndeosebi Otago și Tubau menționau pe o căpetenie numită Mariwagi care după spusele lor, avea cea mai mare trecere prin acele meleaguri. Unii indigeni ne dădură chiar să înțelegem că el ar fi prea sus pus pentru a catadixi să ne onoreze cu o vizită. Această afirmație îmi ațîță curiozitatea ; îi pomenii deci lui Paulaho că eram foarte doritor să merg în audiență la Mariwagi ; el căzu de acord să mă întovărășească la locul reședinței acestuia, pe care nu-l găsirăm însă acasă.

„A doua zi spre prînz, însoțit de un număr considerabil de oameni de toate rangurile, a venit chiar Mariwagi în vecinătatea taberei noastre. Mi se aduse la cunoștință că se deranjase anume spre a-mi da prilejul de a mă prezenta în audiență. De aceea, după amiază, un grup dintre noi, întovărășiți de Finau, debarcarăm spre a-l vizita. Văzurăm un om șezînd sub un copac mare din apropierea țărmului, puțin în dreapta cortului. O bucată de pînză de cel puțin patruzeci de metri lungime era așternută în fața lui, iar în jurul său se așezaseră numeroși indigeni de ambele sexe. Presupuserăm firește că acesta era marele om ; dar Finau ne scoase din greșeală, informîndu-ne că un altul, care ședea pe o bucată de rogojină la o oarecare depărtare de această căpetenie și mai spre dreapta, era Mariwagi. Acesta ne primi cu multă bunăvoință și ne pofti să luăm loc alături de el. Persoana ce ședea sub copac cu fața spre noi se numea Tubau. Atît el cît și Mariwagi aveau o înfățișare venerabilă. Cel din urmă, un om subțirel, după înfățișare părea să fi depășit cu mult vîrsta de șaizeci de ani. Cel dintîi, mult mai voinic și aproape orb din cauza unei boli de ochi, nu era însă atît de vîrstnic.

„Îi distrarăm aproape o oră cu un concert executat cu două cornuri franțuzești și o tobă. Părură însă mai încîntați cînd căpitanul Clerke descărcă un pistol pe care îl avea în buzunar. Înainte de a-mi lua rămas bun, mi se dărui bucata aceea mare de pînză, învălătucită, împreună cu cîteva nuci de cocos.

„Paulaho se întoarse pe la amiază din locul unde îl lăsasem cu două zile mai înainte ; aducea cu el și pe fiul său, un băiat de vreo doisprezece ani. Îmi ținură tovărășie la prînz, dar deși puștiul era de față, nu i se îngăduia să stea

jos în același timp cu tatăl său. Era ceva foarte plăcut să-l ai ca oaspe pe Paulaho, deoarece în prezența lui, lucru frecvent cît timp am stat acolo, orice alt indigen era exclus de la masă și doar rareori li se îngăduia unora să rămînă în cabină. Regele se împăcase foarte repede cu bucătăria noastră. Dar eu încă mai cred că prînzea atît de des cu mine mai mult de dragul băuturii ce i-o ofeream, decît pentru mîncare, căci îndrăgise vinul nostru și putea acum să golească sticla tot atît de bine ca mai toți bărbații, arătîndu-se la fel de vesel după aceea.

„Îndată după ce-l vizitai pe Tubau și făcui schimb de daruri cu el, Finau veni să-mi aducă la cunoștință că tînărul Fattafaihe, fiul lui Paulaho, dorea să mă vadă ; îi ascultai dorința și-l găsii pe principe așteptînd cu Omai sub un baldachin mare confecționat dintr-o pînză de calitate mai fină ; sub ei și în fața lor era așternută o altă bucată de pînză de calitate mai ordinară, care avea șaptezeci și șase de metri lungime și șapte metri și jumătate lățime. De o parte văzui un vier mare și bătrîn, iar de cealaltă o grămadă de nuci de cocos. Numeroși bătinași se așezaseră în jurul pînzei și printre ei îl zării pe Mariwagi și pe alții de prim rang. Am fost poftit să stau alături de principe ; apoi Omai mă înștiință că primise instrucțiuni de la rege să-mi spună că, deoarece el și cu mine eram prieteni, spera că și fiul lui ar putea să se bucure de această prietenie și mă ruga să-i accept darul ca un semn al consimțămîntului meu. Bucuros am fost de acord cu propunerea lui și, apropiindu-se vremea mesei, îi invitai pe toți pe bord.

„Ca urmare, tînărul principe, Mariwagi, Tubau, trei sau patru alte căpetenii mai puțin însemnate și două respectabile femei bătrîne de prim rang mă întovărășiră pe corabie. Mariwagi era îmbrăcat cu o bucată nouă de pînză, de marginile căreia fuseseră prinse șase mari și frumoase aplicații cu pene roșii. Costumul părea să fi fost menit anume pentru această vizită căci, imediat ce ajunse pe bord, îl scoase și mi-l oferi. Fiecare dintre oaspeți primi de la mine astfel de daruri încît am motive să cred că au fost încîntați de ele. Cînd se servi prînzul, nici unul din ei nu vru nici să șadă, nici să mănînce vreo bucățică din tot ce se adusese pe masă. Exprimîndu-mi uimirea față de acest procedeu, îmi spuseră că toate erau *tabu*, după cum zic ei ; cuvîntul acesta are un înțeles

foarte larg, dar înseamnă de obicei că un lucru este interzis. La sfîrșitul prînzului, după ce le satisfăcui curiozitatea, arătîndu-le fiecare ungher al vasului, îi condusei înapoi pe țărm.

„Îndată ce barca ajunse pe plajă, Finau și alți cîțiva coborîră într-o clipă din ea. Cînd i-a urmat tînărul Fattafaihe, a fost rechemat de Mariwagi, care îi făcu moștenitorului aceeași salutare ceremonioasă și în același mod în care i se făcea și regelui.

„Între timp căpătasem oarecare cunoștințe asupra legăturilor de rudenie dintre unii oameni de vază, al căror nume s-a menționat atît de des. Știam acum că Mariwagi și Tubau erau frați, că Finau era unul din fiii lui Mariwagi, iar Tuboueitoa, altul.

„La 16 iunie, dimineața, locotenentul Gore și cu mine făcurăm o plimbare în interiorul țării, în cursul căreia nu ni se înfățișă nimic de seamă, în afară de prilejul ce-l avurăm de a vedea întregul proces de fabricație a pînzei, principala industrie a acestor insule, ca și a multor altora din acest ocean.

„Se procedează în felul următor: muncitoarele, căci femeile lucrează pînza, iau tulpinile sau trunchiurile subțiratice de duzi pe care îi cultivă în acest scop și care rareori depășesc înălțimea de doi metri și grosimea de zece centimetri. Apoi desprind scoarța de pe ele și răzuiesc partea ei exterioară cu ajutorul unei scoici, o răsucesc spre a-i înlătura convexitatea dobîndită în timpul cînd îmbrăca tulpina și o lasă să macereze cîtva timp în apă. După aceasta o așază de-a curmezișul trunchiului unui copac mic, o îndreaptă și o bat, fie cu un instrument de lemn, lung cam de treizeci de centimetri și brăzdat pe toate părțile de șănțulețe groscioare, — fie cu un altul neted. Față de mărimea scoarței, o bucată este gata repede, dar operația se repetă deseori de către o altă persoană; alteori ele împăturesc scoarța de mai multe ori și o bat mai îndelung în scopul de a face țesătura mai deasă, nu mai fină. Cînd socotesc că au bătut-o destul, o întind la zvîntat; bucățile au de la unu la doi metri lungime (sau mai mult), iar lățimea pe jumătate. Apoi le ia în primire altă muncitoare; aceasta prinde bucățile una de alta, ungîndu-le marginile cu zeama lipicioasă a unei bace numită *tou*, care servește drept clei. După ce le-a unit astfel, ea le întinde peste o scîndură mare și așază

dedesubt un fel de tipar făcut dintr-un material fibros și compact. Muncitoarele iau apoi o cîrpă, o înmoaie în zeama stoarsă din coaja unui arbore numit *koka* și freacă vîrtos cu ea bucata la care lucrează. În urma acestei operații bucata capătă o culoare pămîntie posomorîtă, cu un luciu uscat la suprafață. Astfel continuă ele unind și colorînd treptat fragmentele, pînă ce ajung să alcătuiască o bucată de pînză de lungimea și lățimea dorită ; marginea o lasă de obicei nevopsită cam pe o lățime de un picior de fiecare parte, și ceva mai lată la capete. Dacă se întîmplă în cursul lucrului, cum e cazul deseori, ca o parte din bucățile de la început să fie prea subțiri sau să aibă găuri, muncitoarele lipesc deasupra mici pătrate din același material, pînă ce totul capătă o grosime egală. Pentru a obține culoarea neagră, indigenele amestecă seva de koka cu funinginea dată de o nucă uleioasă numită *duidui* ; proporțiile diferă după întunecimea nuanței pe care au de gînd s-o obțină.

„Mariwagi hotărîse pentru a doua zi o mare *haiva* sau distracție, la care am fost cu toții invitați. Indigenii curățiseră în acest scop un spațiu larg în fața colibei vremelnice a căpeteniei, care se afla în apropierea postului nostru ; alcătuiseră astfel un fel de arenă, unde urmau să aibă loc spectacolele. Dimineața sosiră sumedenie de băștinași de prin țară ; fiecare purta pe umăr cîte o prăjină de vreo doi metri lungime iar la capătul prăjinii era atîrnată cîte o batată. Stivuiră batatele și prăjinile de-o parte și de alta a arenei, în două grămezi mari, împodobite cu diferite soiuri de peștișori și vîrfuite cît se poate de frumos. Acestea întruchipau darurile lui Mariwagi pentru căpitanul Clerke și pentru mine.

„Pe la ora unsprezece, cînd totul era pregătit, indigenii începură să execute diferite dansuri numite *mai*. Orchestra era alcătuită la început dintr-un cor de șaptezeci de bărbați care ședeau jos ; printre ei așezaseră trei instrumente cărora noi le spuserăm tobe, după sunetele pe care le scoteau. Indigenii le numesc *nafa*. Aceste instrumente produc un sunet aspru, cu toate acestea tare și puternic.

„Primul dans era executat de patru șiruri de cîte douăzeci și patru de bărbați ; ei țineau în mînă un mic instrument de lemn subțire și ușor, lung de vreo șaizeci de centimetri și avînd o formă asemănătoare cu o vîslă lungă. Cu aceste instrumente

numite *paggi* băştinaşii făceau nenumărate şi variate mişcări, toate însoţite de atitudini corespunzătoare ale trupului. Mişcările erau la început încete, dar se iuţeau pe măsură ce se înteţeau bătăile tobelor ; iar dansatorii recitau între timp pe un ton muzical nişte fraze la care dădea răspunsuri corul ; după un scurt interval îşi uneau cu toţii vocile şi încheiau printr-un strigăt ; apoi ultimul rînd se despărţi în două şi fiecare jumătate alunecă încet spre margine şi se reuni în faţa celorlalţi ca să alcătuiască primul rînd ; în acest timp, toţi ceilalţi executanţi îşi continuau recitativul. Rînd pe rînd făcură şi celelalte şiruri această mişcare, pînă cînd cei ce fuseseră la început în faţă deveniseră ultimii ; evoluţia lor continuă în acelaşi chip şi, în sfîrşit, ultimul rînd ajunse din nou în faţă. Începură pe urmă un dans mult mai repede, deşi o porniseră încet şi cîntară timp de vreo zece minute ; apoi întregul corp de dansatori se despărţi în două grupe care se dădură puţin îndărăt şi se apropiară după aceea formînd un fel de figură circulară cu care se termină dansul.

„În scurtă vreme se adunară şaptezeci de oameni care formau corul pentru un alt dans. Executanţii se aşezară în două şiruri de cîte şaisprezece persoane, avînd în fruntea lor pe tînărul Tubau. Dansară, cîntară şi învîrtiră paggile ca mai sus dar, în general, cu mai multă repeziciune. O figură care a stîrnit o deosebită admiraţie a fost aceea în care îşi ţineau feţele întoarse ca şi cum s-ar fi ruşinat. Şirul din spate se frînse, dar se încheie înaintea celui ce fusese în faţă, care însă îşi reluă pînă la urmă locul, ca şi în cele două dansuri precedente. În acea clipă se iviră doi bărbaţi care făcură în mare grabă exerciţii cu nişte ciomege pe care le întrebuinţau ca arme de luptă. Le învîrteau mai întîi în mîini, apoi dădeau puternice şi iuţi lovituri circulare înaintea lor, cu atîta îndemînare încît, deşi erau foarte aproape unul de celălalt, nu se loviră niciodată. Le urmă alt executant, care purta o suliţă şi o mişca tot atît de iute, uitîndu-se cu vioiciune împrejur, ca şi cum ar fi căutat pe cineva în care să o zvîrle. Alergă apoi la un capăt al mulţimii din faţă şi luă o atitudine ameninţătoare îndoindu-şi puţin genunchii şi tremurînd de mînie de parcă ar fi avut de gînd să izbească pe careva cu suliţa. El îşi continuă jocul doar cîteva secunde, după care se mută în cealaltă parte, unde stătu un timp într-o postură asemănătoare, dar se retrase curînd de pe

teren tot atît de iute pe cît venise ; alte felurite figuri de dans au fost de asemenea executate cu aceeaşi iscusinţă.

„Spectacolul a durat de la ora unsprezece pînă aproape de trei ; deşi nu încape îndoială că indigenii voiau în primul rînd să ne facă nouă o demonstraţie a dibăciei de care erau în stare, totuşi o uriaşă mulţime de privitori din popor lua parte la ea. Unii dintre noi socotiră că se adunaseră nu mai puţini de zece sau douăsprezece mii de oameni, care se înghesuiau pe o rază de un sfert de milă atraşi în mare măsură doar de curiozitate.

„Nici o pană nu poate descrie numeroasele atitudini şi mişcări pe cît de ciudate, pe atît de graţioase ; iar întregul ansamblu evolua într-o rînduială perfectă, cum nu s-ar fi putut aştepta cineva de la o adunare atît de mare.

„În zorii zilei de 18 iunie se întîmplă un incident care ne zugrăvea în culori vii unul dintre obiceiurile lor. Dintr-o pirogă se urcase un om pe duneta corăbiei *Resolution* şi furase de acolo un lighean de cositor. Descoperit şi urmărit, a fost adus la corabie. Atunci trei femei bătrîne care se aflau în pirogă au început să-l bocească văicărindu-se cît le ţinea gura şi lovindu-se puternic peste piept şi faţă ; dar nu vărsau nici măcar o lacrimă.

„În aceeaşi zi i-am oferit şi eu lui Mariwagi cîteva daruri ca răspuns la cele primite de la el în ajun ; spectacolele ce se prezentaseră atunci pentru desfătarea noastră ne obligau la o compensaţie de aceeaşi natură. În prezenţa lui Paulaho, a celor mai însemnaţi dintre şefi şi a numeroşi indigeni de toate categoriile, am cerut ca un grup de soldaţi de marină să execute exerciţiile pe locul unde avuseseră loc dansurile din ziua precedentă, iar seara am dat tot acolo o reprezentaţie de focuri de artificii, care a decurs destul de bine şi după toate aparenţele le-a făcut plăcere, dar ceea ce ia uimit peste măsură au fost rachetele noastre de apă.

„În aşteptarea divertismentului din seara aceea numeroşi băştinaşi din jurul cortului nostru şi-au petrecut cea mai mare parte a după-amiezii în trînte şi lupte cu pumnii. Cînd vreunul dintre ei voia să se ia la trîntă cu altul, el se ridica într-o parte a cercului şi traversa terenul cu paşi mărunţi, plesnindu-şi voinicește încheietura cotului, anume îndoit şi producînd astfel un sunet cavernos ; acest gest însemna provocarea. Dacă nimeni din partea opusă nu voia să se ia

la luptă, atunci provocatorul se înapoia în acelaşi mod şi se aşeza la loc ; uneori rămînea totuşi în mijlocul terenului, continuînd să-şi plesnească braţul pentru a convinge pe cineva să se măsoare cu el. Cînd se ridica vreun potrivnic, cei doi se întîlneau, dînd dovadă de cea mai bună dispoziţie, surîzînd şi aranjîndu-şi alene bucata de pînză ce o aveau prinsă în jurul mijlocului. Luptele nu durau mult, căci repede unul din ei se declara învins. Cîţiva dintre ai noştri s-au încumetat să se ia la întrecere cu indigenii în aceste două feluri de exerciţii, dar au fost totdeauna biruiţi.

„Animalele aduse de noi se aflau toate pe ţărm. Cunoscînd apucăturile hoţeşti ale băştinaşilor, am socotit cuminte să-i înştiinţez că am de gînd să las acolo o parte din vite şi că împărţirea o voi face înainte de plecare.

„De aceea, în seara de 19 iunie am adunat pe toţi şefii în faţa casei noastre şi le-am arătat darurile pe care le hărăzeam lor. Regelui Paulaho îi dădui un taur şi o vacă de rasă englezească lui Mariwagi un berbec şi două oi de la Cap, iar lui Finau un armăsar şi o iapă. Indigenii aflaseră din ajun că aveam de gînd să fac împărţirea ; erau deci de faţă în acel moment, mai toţi cei din vecinătate. Omai le spuse din partea mea că asemenea vietăţi nu se găseau decît la o depărtare de mai multe luni de navigaţie pe mare ; că le-am adus pentru folosinţa lor de la acea nemăsurată distanţă cu destulă bătaie de cap şi cheltuială ; că de aceea trebuiau să aibă grijă să nu ucidă vreuna dintre ele înainte de a se fi înmulţit de ajuns, în sfîrşit, că ei şi copiii lor sînt rugaţi să-şi amintească de faptul că le-au primit de la oameni din Britania. Omai îi mai lămuri asupra diferitelor întrebuinţări ale acestor animale, precum şi asupra tuturor celorlalte lucruri pe care trebuiau să le ştie, aplicîndu-le atît cît se pricepea şi el, deoarece nici Omai nu prea era deprins cu astfel de vietăţi.

„A doua zi am prînzit pe ţărm. Regele, deşi a stat cu noi, nici n-a mîncat, nici n-a băut. Faptul se datora, pe cît am aflat, prezenţei unei femei care, după cum am înţeles mai tîrziu, avea un rang superior lui. Îndată ce această înaltă personalitate îşi termină prînzul, ea păşi spre rege, iar acesta îşi puse mîinile la picioarele ei ; apoi ea se retrase. Imediat Paulaho îşi vîrî degetele într-un pahar cu vin şi primi reverenţele tuturor însoţitorilor ei. Aceasta a fost de fapt singura

dată cînd l-am văzut aducînd cuiva o asemenea dovadă de respect. La dorința regelui am poruncit jocuri de artificii în acea seară ; dar, din nefericire, spectacolul n-a corespuns așteptărilor, căci artificiile se stricaseră.

„Deoarece nici de o parte nici de alta nu se mai pregăteau astfel de divertismente și cum între timp curiozitatea populației fusese satisfăcută îndeajuns, majoritatea indigenilor ne părăsiră. Totuși se mai aflau hoți în jurul nostru care, încurajați de neglijența propriilor noștri oameni, s-au dedat la repetate furturi.

„Cîțiva ofițeri de pe ambele corăbii făcuseră o excursie în interiorul insulei fără învoirea și știrea mea ; se întorceau în acea seară, după o absență de două zile. Își luaseră cu ei puștile și munițiile necesare, precum și diverse mărunțișuri care, în cursul acelei excursii le fuseseră toate șterpelite cu multă dibăcie de către indigeni. Finau și Paulaho făcură cu acest prilej observația foarte înțeleaptă că, dacă vreunul din oamenii mei ar fi vrut să meargă în interiorul țării, trebuia să-i înștiințeze în prealabil ca să se dea însoțitorii cuveniți și atunci ar fi fost răspunzători de siguranța lor. Nu duceam grijă că mărunțișurile furate în timpul excursiei vor fi înapoiate ; într-adevăr cele mai multe, în afară de o pușcă și de cîteva alte lucruri de mai mică însemnătate, ne-au fost restituite prin mijlocirea lui Finau.

„Ne făcusem acum provizia necesară de lemne și de apă pentru corăbii și terminasem reparația velelor. Totuși, întrucît ne aflam în 25 iunie și la 5 iulie urma să aibă loc o eclipsă solară, am hotărît să amîn plecarea, pentru a putea observa fenomenul.

„Dispuneam deci de cîteva zile de răgaz ; unii dintre noi, însoțiți de Paulaho, porniră într-o barcă în zorii dimineții următoare spre Mua, satul în care era reședința obișnuită a regelui și a celorlalți oameni de vază. În timp ce vîsleam în susul golfului, întîlnirăm paisprezece pirogi întovărășite pentru pescuit ; într-una din ele se afla și fiul lui Paulaho. Fiecare pirogă avea cîte o plasă triunghiulară, întinsă între două prăjini și purta la capătul ei de jos un coș pentru pești. Prinseseră niște chefali frumoși, din care ne dădură vreo doisprezece. Cînd mi-am manifestat dorința de a le vedea procedeul de pescuit, ei au acceptat bucuros. Presupunînd că pe unul din bancurile de nisip se găsea o mulțime de pești,

ÎNTOARCEREA DE LA PESCUIT
ÎN INSULELE AMICIȚIEI

ei înconjurară bancul într-o clipă cu o plasă largă, asemănătoare unui năvod. Cîte un pescar din fiecare barcă intră apoi în apă ; se așezară cu toții pe lîngă plasa cea mare și cu plasele triunghiulare, pe care le țineau în mîini, scoteau peștii din năvod sau îi prindeau dacă aceștia încercau să sară din el.

„Despărțindu-ne de principe și de echipa lui de pescuit, înaintarăm spre fundul golfului. Aici dădurăm de o *fiataoka* sau loc de înmormîntare, care era mult mai întins și, pe cît se părea, mai însemnat decît oricare din cele întîlnite în alte insule. Ni s-a spus că aparținea regelui. Era alcătuit din trei case mari, frumoase clădite pe un teren mai ridicat și din încă una mică, ceva mai îndepărtată, dar așezată în lungime ca și primele trei. Pe jos și pe acoperiș răspîndiseră un pietriș curat și totul era mărginit de lespezi mari, plate, din stîncă de coral tăiată cu multă măiestrie ; aceste lespezi măsurau cîte patru metri lungime, șaizeci de centimetri lățime, un metru și ceva în grosime. Într-una din case se aflau două busturi de bărbați sculptate rudimentar în lemn. Cercetînd rostul lor, aflarăm că erau doar simple chipuri ce aminteau

niște căpetenii înmormîntate acolo și nu reprezentau vreo zeitate. În altă casă dădurăm de capătul cioplit al unei pirogi tahitiene care, fiind adusă de valuri pe țărmul lor, fusese depusă acolo.

„După ce am mîncat, am pornit însoțiți de unul din sfetnicii regelui într-o excursie prin ținut. Alaiul nostru nu era mare, deoarece sfetnicul n-a îngăduit mulțimii să ne urmeze. Pe deasupra, el silea pe toți cei ce ne ieșeau în cale să se așeze jos pînă ce treceam, semn de respect datorat numai suveranilor. Marea majoritate a ținutului era cultivată și plantată cu felurite soiuri de vegetale. Numeroase drumuri publice, bine bătute, și o mulțime de cărări duceau spre toate colțurile insulei. Este demn de remarcat că, atunci cînd ne urcam pe vreo colină ce se ridica la cel puțin treizeci de metri deasupra nivelului mării, întîlneam deseori aceeași varietate de stîncă de coral ca pe țărm. Chiar și aceste locuri, care abia aveau puțin pămînt pe ele, erau acoperite de o vegetație luxuriantă. Am întîlnit și izvoare, dar apa lor era sau urît mirositoare sau sălcie.

„Cînd ne-am înapoiat din plimbare, pe înserate, ne aștepta cina, adică un porc fript, pește și batate, toate excelent gătite după metoda utilizată în aceste insule. Întrucît după cină nu s-a întîmplat nimic care să ne facă să ne mai treacă timpul, am urmat obiceiul pămîntului și ne-am culcat ; așternuturile erau alcătuite din rogojini întinse pe podea și o pînză drept cuvertură. Regele, care se înveselise datorită vinului și rachiului adus de noi, dormi, împreună cu mai mulți alți băștinași în aceeași casă.

„A doua zi dis-de-dimineață indigenii începură să pregătească un vas de kava. Văzusem cîteodată în alte insule că oamenii beau această licoare, dar nu atît de des ca aici unde, înainte de prînz, părea a fi singura îndeletnicire a oamenilor mai de seamă. Kava este un fel de piper, cultivat în acest scop și socotit un articol de mare preț. El crește rareori mai înalt decît omul și se ramifică foarte mult ; frunzele-i sînt mari și în formă de inimă, iar tulpinile au noduri. Indigenii întrebuințează doar rădăcina, pe care o fărîmă în bucăți ; cu o scoică răzuiesc pămîntul de pe ea și apoi iau în gură cîte o bucată pe care încep s-o mestece și o scuipă după aceea într-o frunză de banan. Cel ce prepară licoarea adună toți acești dumicați și îi pune într-un vas mare de lemn,

adăugînd atîta apă cîtă trebuie pentru a-i da tăria cuvenită. Le amestecă apoi bine cu mîinile și presară deasupra o substanță afînată din care se fac rogojini. Nu ne-am putut da seama de efectul pe care îl are această băutură asupra indigenilor, pentru că ei o consumă foarte des ; dar unii dintre noi, care s-au încumetat s-o guste, deși fusese preparată într-un mod atît de respingător, au simțit același soi de amețeală ca după o intoxicație cu băuturi spirtoase ; sau mai de grabă ca după opiu ori altă substanță asemănătoare. Indigenii o beau de cîte șapte ori pînă în prînz, cu toate că este, sau cel puțin pare atît de neplăcută încît mulți dintre ei se strîmbau cînd o înghițeau, iar apoi se scuturau.

„Ajunși pe bordul corăbiei, am constatat că în lipsa mea fusese liniște și că nu se săvîrșise nici un furt ; de aceea Finau și Fatafaihe, fratele regelui, care preluaseră conducerea insularilor se umflau în pene. Aceasta dovedește puterea de care se bucurau căpeteniile atunci cînd voiau să și-o exercite, lucru la care nu prea ne așteptasem, căci mai întotdeauna obiectele furate de la noi le erau transmise lor.

„Buna purtare a indigenilor a fost însă de scurtă durată ; chiar de a doua zi vreo șase sau opt dintre ei năvăliră peste cîțiva oameni de-ai noștri care tăiau scînduri cu ferăstraiele. Santinela trase asupra lor și se bănui că unul ar fi fost rănit ; pe alți trei, care au putut fi prinși, i-am ținut închiși toată noaptea și nu le-am dat drumul fără a-i pedepsi. După aceea s-au purtat cu mai multă sfială și ne-au dat mai puțin de furcă. Această schimbare a fost prilejuită desigur și de rănirea acelui om căci, înainte, auziseră doar despre urmările armelor de foc, pe cînd acum le și simțiseră.

„La 30 iunie l-am vizitat pe Fatafaihe, la care am petrecut noaptea ; am fost însă tulburați de ciudatul lux pe care îl practică indigenii de seamă, și anume, de a se lăsa bătuți în timpul somnului. Două femei ședeau lîngă Fatafaihe și îndeplineau acest ritual numit *tugi-tugi,* lovindu-i tare și repede trupul și picioarele cu amîndoi pumnii ca pe o tobă și asta nu numai pînă ce a adormit ci în tot cursul nopții, cu scurte întreruperi. Cînd căpetenia atipea, ele slăbeau oarecum tăria și repeziciunea bătăilor, dar le întețeau din nou cînd observau vreun semn premergător trezirii. Dimineața descoperirăm că femeile lui Fatafaihe se înlocuiau una pe alta și dormeau

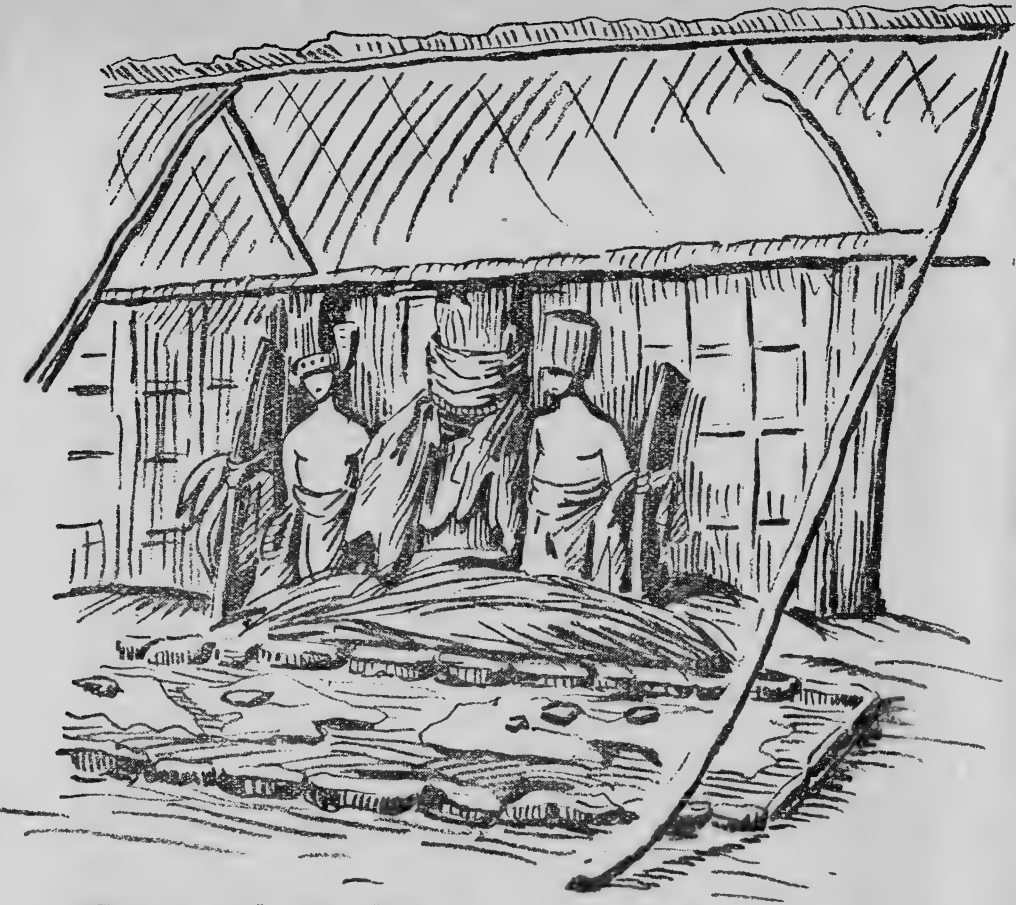

INTERIOR DE CASĂ INDIGENĂ ÎN CARE SE AFLĂ DOUA CHIPURI DE BĂRBAȚI SCULPTATE ÎN LEMN REPREZENTÎND CĂPETENII MOARTE

cu rîndul. În orice altă țară s-ar crede că un asemenea tratament ar pune capăt oricărei odihne, dar aici el acționează desigur ca un narcotic și este o dovadă vădită a puterii obișnuinței. Zgomotul bătăilor nu era totuși singurul lucru ce ne-a împiedicat să adormim ; oamenii care și-au petrecut noaptea în casă nu numai că vorbeau foarte des între ei ca și peste zi, dar se sculară cu toții înainte de a se lumina și se ospătară voios cu pește și batate aduse de cineva ce părea să cunoască foarte bine timpul sorocit acestui ospăț nocturn.

„Îmi prelungisem șederea în insulă din pricina apropierii datei eclipsei, dar la 2 iulie, cercetînd micrometrul care folosea la stabilirea longitudinii, am descoperit că o parte din mecanism era sfărîmat ; instrumentul nu se putea deci întrebuința fără o reparație prealabilă pentru care nu mai rămînea însă timp, căci data cînd trebuia să avem nevoie de el era foarte apropiată. Ne pregătirăm prin urmare de plecare, aducînd pe bord în aceeași zi toate vitele, păsările și celelalte vietăți, în afară de cele destinate insulei.

„În ziua următoare desfăcurăm odgoanele pentru a fi gata să ne folosim de primul vînt prielnic. Am băgat de seamă că regele, care în ziua aceea lua masa împreună cu noi, se uita cu o deosebită luare-aminte la farfurii. Am folosit atunci prilejul de a-i oferi una de cositor și alta de porțelan. El o alese pe prima și începu apoi să înșire diferitele întrebuințări pe care avea de gînd să i le dea. Două dintre ele sînt atît de neobișnuite, încît îmi este cu neputință să nu le menționez. El ne declară că ori de cîte ori va pleca în vizită în vreuna din celelalte insule, va lăsa farfuria la Tongatabu ca un fel de reprezentant al lui în timpul absenței ; oamenii vor putea astfel să-i aducă omagiul pe care obișnuiau să i-l prezinte lui însuși. Întrebîndu-l ce obiect întrebuințase în acest scop înainte de a căpăta farfuria, avurăm mulțumirea să aflăm că ciudata onoare fusese pînă acum conferită unui lighean de lemn în care își spăla mîinile. Cealaltă nemaiîntîlnită folosință pe care avea de gînd să o dea farfuriei în locul ligheanului de lemn era «pentru găsirea hoțului». Ne spuse că, atunci cînd nu se putea descoperi autorul vreunui furt, toți oamenii erau adunați în fața lui, iar el își spăla mîinile în apa din acest vas ; vasul era apoi clătit și toți băștinașii înaintau unul cîte unul atingîndu-l așa cum ating și picioarele regelui cînd îi fac reverența. În clipa în care ajungea vinovatul la rînd, murea pe loc, nu de moarte violentă, ci de mîna providenței ; iar dacă vreunul refuza să se atingă de vas, atitudinea aceasta dovedea limpede că el era cel căutat.

„În dimineața de 5 iulie, ziua eclipsei, cerul era întunecat și înnorat și cădeau ropote de ploaie ; aveam deci slabe nădejdi de a efectua observația. Pe la ora nouă, soarele răzbătu de vreo cîteva ori într-o jumătate de oră, dar apoi fu acoperit în întregime pînă la un minut sau două înainte de începerea eclipsei. Eram la telescoape cu toții, adică Bayly,

King, căpitanul Clerke, Bligh și eu însumi. Dar eu am ratat observația prin faptul că n-am avut la îndemînă o sticlă afumată potrivită norilor ce treceau într-una peste soare, iar Bligh n-a izbutit să prindă soarele în cîmpul aparatului său; prin urmare începutul eclipsei n-a fost observat decît de ceilalți trei.

„Înfățișarea generală a țării arată privitorului cît de rodnic este ținutul, deși nu știu dacă belșugul se datorează îngrijirii din partea omului sau dacă totul este încă în stare naturală. De la oarecare depărtare, suprafața apare în întregime înveșmîntată cu copaci de diferite mărimi, iar cocotierii înalți alcătuiesc una din cele mai bogate podoabe ale țărilor în care cresc.

„Dintre fructele cultivate cele mai de seamă sînt bananele și fructele de pîine. De asemenea crește din belșug aici și o excelentă trestie de zahăr.

„Ca patrupede n-am întîlnit decît porci, cîțiva șobolani și cîini. Mai există aici și o rasă de găini mari, domestice.

„Deși eram pregătiți să înălțăm pînzele la 6 iulie, am fost nevoiți să mai amînăm plecarea două-trei zile, din pricina vîntului neprielnic. Ne luarăm deci ultimul bun rămas de la Tongatabu la 10 iulie și, peste două zile, în zori, am ajuns la Middleburgh sau Eoa.

„Cum ancorarăm, ne vizitară pe bord căpetenia Taufa, și alți cîțiva indigeni care păreau cu toții să se bucure mult de sosirea noastră. Taufa mă cunoștea încă de pe vremea opririi mele aici în cursul precedentei călătorii; prin urmare nu eram străini unul față de celălalt. După puțin timp am coborît împreună cu el pe țărm, să căutăm apă dulce, a cărei procurare fusese de altfel pricina de căpetenie care mă adusese la Eoa. Mă conduse mai întîi la un izvor sălciu, așezat între nivelul refluxului și al fluxului din golful în care debarcasem. Văzînd că nu ne plăcea, prietenii noștri ne călăuziră o bucată de drum mai înăuntrul insulei unde, într-o mică vîlcea, găsirăm o apă foarte bună. Dar decît să întreprindem munca plictisitoare de a o căra în jos pe țărm, ne-am mulțumit cu provizia luată de la Tongatabu.

„Pe această insulă am debarcat berbecul și cele două oi din rasa de la Capul Bunei Speranțe, încredințîndu-le grijii lui Taufa, care părea mîndru de însărcinarea primită.

„Din locul nostru de ancorare insula avea o înfățișare cu totul deosebită de tot ce văzusem pînă atunci ; o privelişte dintre cele mai frumoase ne apăru în fața ochilor.

„În după-amiaza de 13 iulie, făcurăm o excursie în partea cea mai înaltă a insulei, pentru a avea de acolo o vedere de ansamblu asupra țării. De pe dealul pe care ne suirăm puteam privi întreaga insulă, în afară de o parte a promontoriului sudic. Cîmpiile și fînețele, dintre care unele au o mare întindere, se află toate în partea nord-vestică ; deoarece sînt presărate cu pîlcuri de copaci și cu plantații, prezintă din toate direcțiile o privelişte foarte frumoasă. În timp ce treceam în revistă această panoramă încîntătoare, nu m-am putut împiedica să-mi imaginez plăcuta clipă în care niște viitori navigatori vor vedea, poate din același loc, păscînd pe fînețe vitele aduse aici de către corăbiile Angliei ; împlinirea fie și numai a acestui scop binefăcător, în afară de orice alte considerații, va arăta îndeajuns posterității folosul adus de călătoriile noastre intereselor obștești ale omenirii.

„În dimineața următoare am săditun ananas și am semănat semințele de pepeni și alte legume în plantația căpeteniei. Eram oarecum întemeiat să cred că asemenea străduințe nu vor rămîne fără roade, deoarece în ziua aceea mi s-a servit la prînz o farfurie de napi, produsul semințelor lăsate de mine în cursul ultimei mele călătorii.

„Hotărîsem ca plecarea să fie în ziua de 15 iulie, dar Taufa mă tot îndemna să mai stau o zi-două, pentru a primi darul ce mi-l pregătise, și anume două grămezi mici de batate și cîteva fructe, care păreau să fi fost colectate, ca și pe celelalte insule, printr-un fel de contribuție a tuturor. L-am răsplătit potrivit acestei dărnicii și, curînd după aceea, ridicarăm ancora.

„Ne despărțeam acum de Insulele Amiciției după aproape trei luni de ședere, în care vreme legasem cu locuitorii lor cea mai călduroasă prietenie. Surveniseră, ce e drept, din cînd în cînd neînțelegeri întîmplătoare, datorită nestăpînitei lor înclinări spre furtișag, dar ele fuseseră foarte adesea provocate chiar de neglijența oamenilor noștri. Nu ne-am irosit timpul petrecut printre ei. Cheltuisem foarte puțin din proviziile noastre de mare, hrănindu-ne tot timpul cu produsul insulelor ; pe deasupra, luasem cu noi o cantitate suficientă de merinde proaspete, care aveau să ne ajungă pînă la sosirea

într-un alt loc de escală, unde ne-am fi putut bizui pe o nouă provizie de alimente. Pe lîngă aceasta, nu-mi părea rău că avusesem prilejul de a îmbunătăți starea unor oameni atît de cumsecade, lăsîndu-le animalele folositoare mai susamintite; pe de altă parte, vitele destinate insulei Otaheite prinseseră iar puteri în păşunile din Tongatabu. Dar, în afară de foloasele nepreţuite pe care în cursul vizitei le-au dobîndit atît indigenii Insulelor Amiciţiei cît şi noi, — iar viitori navigatori europeni, dacă se vor găsi unii să păşească pe urmele noastre, vor profita de indicaţiile adăugate de mine geografiei acestei părţi din Oceanul Pacific; iar cititorul căreia îi place să cerceteze firea omenească în situaţii necunoscute încă va găsi poate lucruri amuzante, dacă nu chiar instructive, în informaţiile pe care am fost în stare să le dau cu privire la locuitorii acestui arhipelag. După ştirile căpătate acolo, arhipelagul este foarte întins. Băştinaşii, care foloseau bucăţi de frunze pentru a stabili numărul insulelor, ne-au arătat că sînt peste o sută cincizeci.

„Indigenii din Insulele Amiciţiei depăşesc doar rareori statura obişnuită (deşi se întîmplă ca unii să aibă peste un metru optzeci înălţime), dar sînt foarte voinici şi bine făcuţi, îndeosebi în ceea ce priveşte membrele. Sînt de obicei laţi în spete şi, deşi musculatura bărbaţilor, consecinţă a unei activităţi intense, le dă mai curînd o înfăţişare de forţă decît de frumuseţe, am văzut totuşi unii pe care-i puteam socoti chiar frumoşi. Am întîlnit printre ei sute de tipuri cu adevărat europene, precum şi multe nasuri romane veritabile. Aveau ochii sănătoşi ca şi dinţii, deşi aceştia din urmă nu sînt atît de albi şi nici aşa bine formaţi ca la popoarele indigene în general.

„Femeile nu se deosebesc atît de mult de bărbaţi prin trăsături ci mai ales prin constituţia lor generală; de cele mai multe ori, ele nu au carnea pietroasă întîlnită la semenii lor. Trăsăturile unora dintre ele sînt totuşi atît de gingaşe încît nu numai că le indică în mod sigur sexul, dar denotă frumuseţe şi expresivitate; trupurile şi membrele lor sînt bine proporţionate, unele alcătuind chiar modele desăvîrşite de corp sculptural. Dar cea mai remarcabilă distincţie a femeilor o constituie neobişnuita micime şi delicateţe a degetelor.

„Culoarea pielii este de un cafeniu-arămiu mai închis, dar mulţi bărbaţi şi multe femei au un ten curat măsliniu,

pe cînd unele femei au fața aproape albă. Am văzut la Hapai un bărbat și un adolescent, iar la Anamuka, un copil complet alb. Asemenea cazuri se pot întîlni printre toate popoarele negre dar, din cîte pricep eu, culoarea lor s-ar datori mai curînd unei boli decît unui fenomen natural.

„Expresia lor vădește atît o mare bunătate sau o fire blîndă, cît și faptul că sînt cu totul lipsiți de acea înflăcărare sălbatică caracteristică popoarelor în stare înapoiată. Deschiși la suflet, veseli și plini de voie bună, sînt uneori atît de gravi în prezența șefilor și își iau un aer atît de serios încît devin țepeni și stîngaci — și capătă o înfățișare rezervată.

„Și-au dovedit îndeajuns gîndurile pașnice prin prietenoasa primire pe care au făcut-o tuturor vizitatorilor străini. În loc să încerce a-i ataca, pe față sau în ascuns, cum au făcut cei mai mulți dintre locuitorii acestor mări, ei nu s-au arătat cît de cît dușmănoși ; dimpotrivă, întocmai ca cele mai civilizate popoare, au încheiat relații cu oaspeții lor prin schimb de mărfuri. În concluzie, păreau să aibă multe din cele mai fericite însușiri care alcătuiesc mintea omenească ; erau bunăoară sîrguincioși, iscusiți, stăruitori, prietenoși și mai aveau, poate, și alte virtuți, pe care scurta noastră ședere printre ei ne-a împiedicat să le observăm.

„Singurul cusur pe care l-am cunoscut și care constituie o pată a caracterului lor este înclinarea către furtișag ; am constatat că și bărbații și femeile, tineri și vîrstnici, îl practicau într-o mare măsură. Trebuie să fim desigur mai îngăduitori față de slăbiciunea acestor sărmani băștinași din Oceanul Pacific, ale căror minți erau tulburate și stăpînite de strălucirea îmbietoare a unor obiecte atît de noi și de atrăgătoare. Se poate socoti că adeseori furturile comise de indigeni se datorau numai curiozității lor vii sau dorinței de a poseda obiecte cu care nu mai fuseseră deprinși înainte și care, pe deasupra, mai aparțineau și unui soi de oameni atît de diferiți de ei.

„Părul lor este de obicei lins, des și puternic, deși la unii era stufos sau creț. Culoarea lui naturală cred că este aproape fără excepție neagră, dar majoritatea bărbaților, ca și unele dintre femei, și-l vopseau în brun sau purpuriu, iar unii în portocaliu.

„Îmbrăcămintea bărbaților este identică cu a femeilor și constă dintr-o bucată de pînză sau de rogojină (dar mai ales de pînză) de vreo doi coți lățime și doi și jumătate lungime; are cel puțin lungimea necesară ca să poată fi petrecută o dată și jumătate în jurul mijlocului, de care se prinde cu o cingătoare sau o frînghie. În față este dublă și cade în jos în chip de fustă, pînă la mijlocul piciorului. Partea superioară a veșmîntului, deasupra cingătorii, o petrec de mai multe ori, în așa fel încît, atunci cînd o desfășoară, să mai rămînă pînză destulă pentru a fi trasă în sus și înfășurată pe umeri, ceea ce se întîmplă de altfel foarte rar. Cei din treapta de jos se mulțumesc cu bucăți mai mici de material și adeseori nu poartă decît o bucată îngustă de pînză sau de rogojină în chip de brîu. Pe acesta îl petrec printre coapse și-l înfășoară în jurul mijlocului; acest fel de brîu e folosit mai ales de bărbați.

„Toți localnicii, fără deosebire de sex, se gătesc cu șiraguri făcute din fructe de pandan și din felurite flori frumos mirositoare care se numesc toate la un loc *kahula*. Mai fac șiraguri și din scoici mici, din oase de aripi și picioare de păsări, din dinți de rechin și altele, șiraguri care atîrnă liber pe piept. De asemenea în degete au inele de baga ori le poartă asamblate în formă de brățări la încheieturile mîinilor.

„În grija femeilor cad cele mai ușoare îndeletniciri, dar în cea mai mare parte sînt casnice. Fabricarea pînzei, de pildă, este lăsată în întregime în grija lor.

„O altă ocupație, ceva mai puțin însemnată decît aceasta, dar care face parte tot din atribuțiile femeilor, este confecționarea rogojinilor care, atît prin împletitură cît și prin frumusețe, sînt superioare tuturor celor pe care le-am văzut în alte părți.

„Domeniul de activitate al bărbaților este, după cum era de așteptat, mult mai anevoios și mai vast decît acela al femeilor. Agricultura, arhitectura, construcția bărcilor, pescuitul și alte îndeletniciri legate de navigație cad în sarcina lor. Deoarece rădăcinoasele și fructele cultivate constituie principala lor hrană, se cere o neîntreruptă muncă agricolă, pe care ei o îndeplinesc cu multă sîrguință. De altfel, în această privință par să fi ajuns aproape la desăvîrșire, în măsura în care le-au îngăduit-o împrejurările. Plantează banane și

COLIBĂ INDIGENĂ CU ACOPERIȘ DE STUF SPRIJINIT DE STÎLPI ȘI CĂPRIORI

batate cu atîta orînduială încît, din orice parte ar fi privite, rîndurile apar perfect alineate.

„De remarcat că acești oameni, care în multe domenii dovedesc gust și ingeniozitate, dau greș în ceea ce privește construcția locuințelor — niște colibe sărăcăcioase și foarte mici, pentru oamenii de jos, ceva mai încăpătoare și mai confortabile pentru cei mai înstăriți. Iată dimensiunile unei colibe de mărime mijlocie: vreo nouă metri lungime, șase lățime, și patru înălțime. La drept vorbind, o astfel de casă este un șopron acoperit cu stuf, sprijinit de stîlpi și de căpriori aranjați cu multă chibzuință. Pardoseala, înălțată cu pămînt, netezită și acoperită cu o rogojină groasă și solidă, este ținută foarte curat. Mobila se reduce la un blid-două, în care prepară kava, cîteva tigve, coji de nuci de cocos și cîteva scăunașe de lemn, care le servesc drept perne.

„Ca arme au diferite feluri de ciomege (cu ornamentarea cărora își pierd mult timp), sulițe și geriduri [1]. Au și arcuri

[1] Un băț în formă de suliță cu care se trage la țintă ; dardă. — N. T.

cu săgeți, dar nu par destinate scopurilor războinice, ci doar distracțiilor ca, bunăoară, vînatul păsărilor.

„Nu se așază la masă la ore anumite. Se culcă de îndată ce se întunecă și se scoală în zori.

„Distracțiile lor constau mai ales din cîntece, dansuri și muzică, toate executate de femei. Dansurile bărbaților cuprind mii de feluri de mișcări ale mîinilor, care nouă ne par cu totul ciudate și pe care ei le îndeplinesc cu o ușurință și o grație ce nu se poate descrie de către cei ce le-au văzut.

„N-am izbutit să stabilim cu precizie dacă la ei căsătoriile sînt întărite prin vreun contract solemn ; dar ceea ce este sigur, e că marea mulțime a bărbaților din popor se mulțumesc cu o singură soție. Totuși căpeteniile au de obicei mai multe femei ; unii dintre noi erau de părere că numai una dintre ele era socotită stăpînă în familie.

„Nimic nu dovedește mai bine omenia acestor locuitori decît întristarea pe care o manifestă față de moarte. În semn de doliu, își lovesc dinții cu pietre, își zgîrie capul cu un dinte de rechin pînă ce curge sîngele șiroaie, își fac împunsături cu sulițele în partea interioară a coapsei, în coaste, la subsuori și prin obraji în gură. Toate aceste chinuri ne dau ideea unui ritual foarte riguros, care nu poate fi menținut decît de un neobișnuit grad de afecțiune sau de cea mai grosolană superstiție.

Lungul și obștescul lor doliu dovedește că ei socotesc moartea ca o foarte mare nenorocire. Această părere ne-o întărește un ciudat obicei pe care-l practică cu scopul de a o abate din drum. Ei își închipuie că divinitatea va primi degetul mic ca o jertfă destul de însemnată în schimbul recăpătării sănătății. De aceea din zece oameni, cu greu se găsea unul care să nu fi fost astfel mutilat la una din mîini sau chiar la amîndouă.

Ei cred că zeitățile îi pot pedepsi și încearcă toate mijloacele pentru a le înduplecа în favoarea lor. Pe zeul lor suprem îl numesc Kalafutonga care, spun ei, este o femeie ce locuiește în cer și dirijează tunetele, vîntul, ploaia și, în general, toate schimbările vremii. Au credința că, atunci cînd ea se mînie pe ei, roadele pămîntului se usucă și multe lucruri sînt nimicite de trăsnet iar oamenii, porcii lor și

celelalte animale, sînt prăpădite de boli și lovite de moarte. Cînd această mînie se domolește, ei își închipuie că totul a revenit la rînduiala firească. Admit și o pluralitate de zeități, deși toate sînt mai prejos de Kalafutonga. Noțiunile lor despre puterea și celelalte atribute ale acestor ființe sînt de așa natură, încît presupun că după moarte nu vor mai avea de loc de-a face cu ele.

Natura cîrmuirii lor politice n-o cunoaștem decît în linii generale. Unii dintre ei ne-au spus că puterea regelui este nelimitată și că viața și proprietatea supușilor sînt la dispoziția sa ; am văzut destule exemple ce dovedeau că cei din pătura săracă nu au nici proprietate, nici siguranță personală, ci se află la bunul plac al căpeteniei de care aparțin.

„Limba vorbită în Insulele Amiciției este cît se poate de asemănătoare cu cea din Noua Zelandă, din Atiu și Mangia ; și, prin urmare, și cu cea din Otaheite și Insulele Societății.

După plecarea noastră din Insulele Amiciției, o bucată de timp nu s-a întîmplat nimic de seamă. În dimineața de 8 august am zărit pămînt la nouă-zece leghe depărtare. Pe măsură ce ne apropiam, descopeream că era încercuit de un recif de corali ce se întindea uneori pînă la o milă de uscat ; talazuri uriașe se sfărîmau de el. În mai multe părți ale coastei am observat și oameni, iar la puțin timp după ce am ajuns în partea de sub vînt a insulei, i-am văzut lăsînd două pirogi în care se urcară vreo duzină de bărbați ce vîsliră spre noi.

„Am redus din pînze, atît ca să las timp pirogilor să ajungă în dreptul nostru, cît și ca să sondez pentru ancoraj. După ce veniră cam pînă la o împușcătură de pistol de corabie, pirogile se opriră. Îl folosirăm pe Omai ca de obicei în asemenea împrejurări. El își desfășură elocința spre a-i îndupleca pe indigeni să vină mai aproape, însă nici o rugăminte nu i-a putut convinge să se încumete pînă la noi. Plini de nerăbdare, ei arătau într-una cu vîslele lor spre țărm, strigîndu-ne în același timp să mergem într-acolo ; unii dintre cei de pe plajă agitau în aer ceva alb, semn, pe care îl luarăm tot ca o invitație la debarcare. Dar n-am găsit nimerit să risc pierderea vîntului bun, de dragul cercetării unei insule ce părea să nu aibă prea mare însemnătate. De aceea, am navigat spre miazănoapte, nu însă înainte de a afla, în

răstimpul cît indigenii au stat pe lîngă corabia noastră, că insula se numea Tubuai.

„În zorii zilei de 12 august zărirăm insula Maitea. Curînd după aceea se ivi și Otaheite.

„Cînd ne apropiarăm de insulă, mai multe pirogi porniră spre corabie, fiecare fiind condusă de cîte doi, trei bărbați. Dar, deoarece erau oameni de rînd, Omai nu-i prea băga în seamă și nici ei pe el. În cele din urmă Uti, un șef pe care-l mai întîlnisem, și cumnatul lui Omai, care atunci se afla din întîmplare în acea parte a insulei, se urcă pe bord împreună cu vreo trei-patru inși, toți cunoscuți de-ai lui Omai. Dar clipa întîlnirii trecu fără să se petreacă nimic înduioșător; dimpotrivă, o deplină nepăsare domnea și într-o parte și în cealaltă, pînă ce Omai, ducîndu-și cumnatul jos în cabină, trase sertarul în care își ținea penele roșii și-i dădu cîteva. Vestea se răspîndi ca fulgerul printre indigenii de pe punte și situația luă cu totul altă înfățișare. Uti, care mai înainte de-abia catadicsea să-i vorbească lui Omai, îl rugă acum să lege prietenie cu el și să facă schimb de nume. Omai acceptă această cinstire și o întări cu un dar de pene roșii; iar Uti, drept răspuns, trimise pe țărm după un porc. Pentru noi toți însă era clar că nu omul, ci avuțiile lui erau îndrăgite de indigeni. Așa se desfășură întîia întîlnire dintre Omai și compatrioții săi. Mărturisesc că nu mă prea așteptasem la altceva, dar trăgeam totuși nădejdea că prețioasa încărcătură de daruri, cu care îl copleșiseră mărinimoșii lui prieteni din Anglia, îi va da mijlocul să devină un om influent și să fie respectat și chiar căutat de cele mai de seamă persoane de pe tot cuprinsul Insulelor Societății. Fără îndoială că așa s-ar fi întîmplat dacă el s-ar fi purtat cu oarecare prevedere. Dar, dimpotrivă, trebuie să spun cu părere de rău că el a dat prea puțină atenție repetatelor sfaturi ale celor ce-i doreau binele și s-a lăsat înșelat de orice ticălos ce umbla cu vicleșuguri.

„Importanta știre că pe bordul corăbiilor noastre se aflau pene roșii a fost răspîndită pe țărm de prietenii lui Omai; de aceea, în dimineața următoare, nici nu începuse să se crape bine de ziuă că am și fost împresurați de o mulțime de pirogi pline de oameni care aduceau porci și fructe de vînzare. La început, o cantitate de pene nu mai mare decît ai aduna de la un pițigoi ajungea ca să cumperi un porc de

douăzeci sau douăzeci și cinci de kilograme. Dar cum mai toți cei de pe corăbii aveau cîteva din aceste prețioase articole de negoț, valoarea lor scăzu cu peste cinci sute la sută chiar înainte de căderea nopții.

„Curînd după ce ancorasem, sora lui Omai a venit pe bord să-l vadă. M-am bucurat constatînd că, spre cinstea amîndurora, revederea lor a fost însoțită de expresia celei mai duioase afecțiuni, care e mai ușor de bănuit decît de descris.

„După ce această scenă mișcătoare a luat sfîrșit, corabia fiind amarată cum trebuie, Omai și cu mine am coborît pe uscat. Ținta mea de căpetenie era să vizitez un om pe care prietenul meu mi-l înfățișase ca pe un personaj într-adevăr neobișnuit ; era vorba de zeul Bolabolei. L-am găsit șezînd sub unul din acele umbrare pe care indigenii le fac de obicei pe pirogile mai mari. Era un om destul de vîrstnic și pierduse putința de a-și mișca mîinile și picioarele, așa că băștinașii îl transportau dintr-un loc în altul pe o targă. După cele ce-mi spusese Omai despre această persoană, mă așteptam să văd că i se face vreo manifestare de adorare religioasă ; dar, în afară de cîțiva banani tineri ce zăceau înaintea lui și deasupra umbrarului sub care ședea, n-am observat nimic ce l-ar fi putut deosebi de celelalte căpetenii. Omai îi dărui un mănunchi de pene roșii legat de capătul unui bețigaș și după o scurtă convorbire cu acest om din Bolabola, în cursul căreia se discutară lucruri neînsemnate, atenția lui Omai se îndreptă spre o bătrînă, sora mamei lui. Ea i se și aruncase la picioare și i le scălda din belșug cu lacrimi de bucurie.

„Lăsîndu-l cu respectabila bătrînă în mijlocul unui număr de oameni ce se îngrămădiseră în jurul lor, m-am dus să văd o casă despre care se spunea că ar fi fost durată de străini, după șederea mea anterioară aici. Dintr-o inscripție am constatat că fusese ridicată de niște spanioli, care trecuseră pe aici cu două corăbii din Lima.

„La înapoiere l-am găsit pe Omai ținînd o predică unei mari mulțimi și cu greu l-am putut smulge de acolo, rugîndu-l să mă însoțească pe bord, unde aveam o treabă importantă de orînduit cu privire la tainul de băuturi spirtoase ; am avut mulțumirea să văd că echipajele celor două corăbii au consimțit în unanimitate să micșoreze rația obișnuită pe tot

timpul şederii lor în această insulă ; altfel s-ar fi văzut siliţi să se mulţumească cu o cantitate mai mică atunci cînd am fi ajuns într-un climat rece.

„A doua zi ne-am apucat de cîteva treburi mai însemnate. Am dus pe ţărm taurul, vacile, caii şi oile şi am pus doi oameni să le păzească la păscut, căci nu aveam de gînd să las vreuna din ele în această parte a insulei.

„În cursul următoarelor două zile a plouat tot timpul. Indigenii au venit totuşi la noi din toate părţile, deoarece vestea sosirii noastre se răspîndise cu mare repeziciune. La 17 august m-am dus cu Omai pe ţărm ca să fac o vizită oficială unui tînăr şef numit Waheiadua, care coborîse pe plajă. Cu acest prilej, Omai, ajutat de cîţiva dintre prietenii săi, se îmbrăcă, nu după portul englezesc, nici după cel din Otaheite sau din Tongatabu, nici, în sfîrşit, în vreun chip obişnuit în vreuna din ţările lumii, ci într-o ciudată amestecătură din tot ceea ce poseda ca veşminte.

„După debarcarea noastră, Etari sau zeul din Bolabola, purtat pe o targă, ne-a însoţit pînă la o casă mare, unde a fost depus jos, în timp ce noi ne-am aşezat de-o parte şi de alta a lui. Am pus să se aştearnă în faţa noastră o bucată de pînză din Tongatabu pe care am aşezat darurile ce aveam de gînd să i le fac. Curînd veni tînărul şef, însoţit de mama lui şi de mai mulţi oameni de seamă ; luară loc cu toţii la celălalt capăt al pînzei, cu faţa spre noi. Apoi un bărbat care şedea lîngă mine ţinu o cuvîntare în fraze scurte şi sacadate, unele dintre ele fiindu-i dictate de cei din jur. Îi răspunse unul din partea opusă, de lîngă căpetenie. Apoi vorbi Etari, după el Omai şi amîndurora li se răspunse tot din partea opusă. Aceste cuvîntări se refereau în întregime la sosirea mea şi la legăturile mele cu ei. În cele din urmă, tînărul şef a fost îndrumat de însoţitorii săi să vină şi să mă îmbrăţişeze şi, pentru a întări acest tratat de prietenie, ne schimbarăm numele. La încheierea ceremoniei, el şi cu prietenii săi mă întovărăşiră pe bord pentru prînz.

„După ce ne-am aprovizionat cu apă proaspătă şi ne-am terminat toate celelalte operaţii necesare, la 22 august, am urcat vitele pe bord şi ne-am pregătit pentru ieşirea în larg.

„La 23 august am înălțat pînzele îndreptîndu-ne spre golful Matavai unde *Resolution* ancoră în aceeași seară. Dar *Discovery* nu izbuti să intre în radă decît a doua zi dimineața.

„Pe la ora nouă, Otu, regele întregii insule, întovărășit de un mare număr de pirogi pline de oameni, sosi de la Oparri, locul său de reședință, și-mi trimise pe bord un mesaj în care-și exprima dorința de a mă vedea. Ca urmare am debarcat împreună cu Omai și cîțiva ofițeri. Am găsit o mulțime uriașă de oameni adunați cu acest prilej ; în mijlocul lor se afla regele, însoțit de tatăl său, de cei doi frați ai lui și de cele trei surori. Am mers să-l salut primul, urmat de Omai, care îngenunchie și-i îmbrățișă picioarele. Se pregătise pentru această ceremonie îmbrăcîndu-și cel mai bun costum de haine și se comportă cu foarte mult respect și modestie. Cu toate acestea nu i se dădu mai de loc atenție. Poate că și invidia provocase într-o oarecare măsură această primire rece. El dărui șefului un mănunchi mare de pene roșii și vreo doi, trei coți de pînză aurie, iar eu îi dădui un costum de țesătură fină de in, o pălărie cu panglică de fir, cîteva unelte și, ceea ce avea mai mare preț decît toate celelalte lucruri, o cantitate de pene roșii și o tichie din cele ce se poartă în Insulele Amiciției.

„După potolirea zarvei produsă de această vizită, regele și întreaga familie regală mă întovărășiră pe bord ; alaiul era urmat de mai multe pirogi încărcate cu tot felul de merinde care ar fi ajuns să hrănească echipajele ambelor corăbii timp de o săptămînă. Curînd sosi pe bord și mama regelui, care nu fusese de față la prima întrevedere și care aducea numeroase provizii și pînză. Ea împărți totul între mine și Omai, căci acesta, deși la început abia fusese băgat în seamă de conaționalii săi, de îndată ce își făcuse cunoscute bogățiile, deveni o persoană de vază, a cărei prietenie era foarte căutată. Am încurajat acest lucru pe cît mi-a stat în putință, căci dorința mea era să-l aciuez pe lîngă Otu. Întrucît intenționam să las aici toate animalele pe care le adusesem din Europa, mă gîndeam că el ar fi fost în stare să dea indigenilor oarecare lămuriri asupra modului lor de

îngrijire și de întrebuințare. Pe lîngă aceasta, mai știam și vedeam că cu cît era mai departe de insula lui natală, cu atît se bucura de mai mult respect. Dar, din nefericire, sărmanul Omai mi-a respins sfatul și s-a purtat într-un mod atît de necugetat, încît a pierdut foarte curînd prietenia lui Otu și a tuturor celorlalți oameni de seamă din Otaheite.

„După ce am terminat prînzul, o parte dintre noi l-am întovărășit pe Otu la Oparri, luînd cu noi orătăniile cu care urma să populăm insula. La Oparri le-am lăsat în stăpînirea lui Otu ; gîștele și rațele începuseră să se înmulțească încă înainte de plecarea noastră din insulă. Am găsit acolo : un gînsac care, după spusele indigenilor, era cel pe care îl dăduse Obereei căpitanul Wallis cu zece ani în urmă, mai multe capre și un taur spaniol, legat de un copac în apropierea casei lui Otu. Niciodată n-am văzut un exemplar mai frumos. Aparținea acum lui Etari și fusese adus aici de la Ohitipeha, spre a fi îmbarcat pentru Bolabola. Ceea ce depășește înțelegerea mea este felul în care a izbutit să-l transporte cu piroga. Dacă n-am fi sosit noi, n-ar fi avut importanță cine îl stăpînea, deoarece, fără vacă, el nu putea fi de nici un folos. Într-adevăr nu fusese lăsată aici nici o vacă. A doua zi am adus pe uscat trei vaci, un armăsar, o iapă și cîteva oi.

„După ce scăparăm astfel de acești călători, m-am simțit ușurat de o foarte anevoioasă sarcină. Bătaia de cap și necazurile provocate de transportul acestei încăcături vii, de la o depărtare atît de mare, sînt greu de închipuit.

„Cum aveam de gînd să fac o escală mai îndelungată aici, am instalat cele două observatoare la capul Matavai. În vecinătatea lor au fost așezate două corturi pentru adăpostirea gărzii și a oamenilor necesari pe țărm, pentru îndeplinirea diverselor servicii. Am încredințat comanda acestei stațiuni locotenentului King, care avea printre alte sarcini și pe aceea de a supraveghea observațiile pentru determinarea mersului cronometrului.

„La 26 august am pus să se desțelenească o bucată de teren pentru grădină în care să se sădească mai multe legume.

Înainte de a părăsi locul, am observat că pepenilor, cartofilor și celor doi ananași începuse să le meargă destul de bine. Adusesem din Insulele Amiciției mai mulți arbori de grepfrut pe care i-am plantat aici și cred că vor prospera dacă nu vor fi opriți din creștere de aceeași curiozitate prematură care nimicise o viță plantată de spanioli la Ohitipeha. Niște indigeni se apucaseră să guste primele ei roade, dar, strugurii fiind încă acri, au crezut că era un fel de otravă și au hotărît în unanimitate să calce vița de vie în picioare. În această stare a găsit-o din întîmplare Omai, care se bucura nespus de descoperirea sa, fiind pe deplin încredințat că, dacă ar avea struguri, ar face cu ușurință vin. Tăie deci mai mulți butași de pe arbust spre a-i lua cu el, iar noi curățarăm și rînduirăm ceea ce mai rămăsese din ea. Probabil că, devenind mai înțelepți după lămuririle lui Omai, băștinașii vor aștepta de data aceasta ca fructele să ajungă la maturitate și nu vor mai condamna planta cu atîta nesocotință.

„Aici am dat și de tînărul pe care îl numisem cîndva Oididi, dar al cărui nume adevărat este Hiti-hiti. Îl luasem cu mine din Ulietea în 1773 și-l adusesem îndărăt în 1774 după ce vizitase Insulele Amiciției, Noua Zelandă, Insula Paștelui și Insulele Marchize; stătuse pe bordul corăbiei mele vreo șapte luni, cît durase acea lungă călătorie. Ținea foarte mult la buna lui creștere și repeta deseori „yes, sir“ [1], sau „if you please, sir“ [2]. Hiti-Hiti, originar din Bolabola, sosise cu vreo trei luni înainte în Otaheite fără alt gînd, după știrea noastră, decît pentru satisfacerea curiozității sau, poate, a vreunei alte patimi preferate. Era totuși vădit că prefera veșmintelor noastre, moda și portul simplu al compatrioților săi. Cînd i-am dat niște haine pe care Consiliul Amiralității binevoise să i le trimită, le-a purtat cîteva zile și apoi le-a părăsit. (În același timp, ca un dar al meu personal, i-am mai înmînat o ladă cu scule și cîteva alte articole). Acest caz poate fi socotit ca o dovadă a puternicei

[1] Da, domnule. — N. T.

[2] Dacă vreți, domnule. — N. T.

înclinații naturale a omului de a se întoarce la obiceiurile căpătate la o vîrstă fragedă și întrerupte doar întîmplător.

În dimineața zilei de 27 august sosi un om din Ohitipeha, care ne spuse că două corăbii spaniole ancoraseră acolo în noaptea precedentă. Pentru întărirea acestei știri, scoase la iveală o bucată de pînză albastră grosolană, declarînd că ar fi căpătat-o de pe una din corăbii; după înfățișare, era într-adevăr aproape nouă. Am trimis pe locotenentul Williamson într-o barcă să arunce o privire în golful Ohitipeha, iar între timp am așezat corăbiile într-o poziție potrivită pentru apărare. Căci, deși știam că Anglia și Spania întrețineau relații de pace cînd părăsisem Europa, la data aceasta poate că lucrurile se schimbaseră. Totuși individul ne înșelase, după cum se constată din raportul lui Williamson.

„Pînă acum atenția lui Otu și a oamenilor săi fusese îndreptată asupra noastră, dar în dimineața următoare s-a ivit altceva și anume sosirea unor soli din Eimeo, care aduceau vestea că poporul din acea insulă pusese mîna pe arme și-i înfrînsese pe partizanii de acolo ai lui Otu, care se văzuseră nevoiți să se retragă în munți. Conflictul dintre cele două insule izbucnise în 1774 și părea să se fi prelungit parțial pînă la această dată. Formidabila flotă de război pe care o văzusem pe vremea aceea înălțase pînzele curînd după ce părăsisem noi Otaheite; dar răsculații din Eimeo i se împotriviseră atît de aprig încît flota se întorsese fără prea mari rezultate, iar acum se vedea necesară o nouă expediție.

„După sosirea acestor mesageri, toate căpeteniile aflate întîmplător la Matavai se adunară în casa lui Otu, unde tocmai mă aflam și eu; am avut deci cinstea să fiu admis în sfatul lor. Unul dintre soli deschise ședința printr-o cuvîntare de o lungime considerabilă, încercînd să ațîțe căpeteniile tahitiene întrunite ca să se folosească de acest prilej și să ia armele în mîini. Părerea lui a fost combătută de alții care se împotriveau începerii ostilităților. În cele din urmă, precumpăni grupul războinic. Otu păstrase tăcere în cursul întregii dezbateri. Cei din consiliu, care erau pentru ducerea pînă la capăt a războiului, mi se adresară cerîndu-mi aju-

torul şi cu toţii vrură să ştie de partea cui aş fi eu. Am trimis după Omai pentru a-mi fi interpret, dar cum nu putu fi găsit, am fost nevoit să vorbesc eu însumi ; le-am spus atunci, pe cît am izbutit de bine că, de vreme ce poporul din Eimeo nu mă supărase niciodată, nu-mi puteam lua îngăduinţa de a lua parte la ostilităţi îndreptate împotriva lui. Ei se arătară mulţumiţi de această declaraţie.

Interesîndu-ne de pricina războiului, ni se spuse că nu cu mulţi ani în urmă, un frate al lui Wahiadua din Taiarabu fusese trimis în Eimeo la cererea lui Mahine, un şef popular al acelei insule, ca să le fie rege ; dar nu trecu nici o săptămînă de la aceasta şi Mahine, după ce pusese să-l ucidă, pretinse titlul lui Taiartabume care, ca moştenitor legitim, fiind fiul surorii celui mort, fusese ales de poporul din Otaheite succesor la domnie după moartea celuilalt.

Se întîmplase ca Touha, un om cu multă greutate în insulă, să lipsească din Matavai la data aceea. Părea totuşi să nu fie străin de cele ce se petreceau, căci se amestecase în dezbateri cu mai multă energie decît oricare altă căpetenie. Într-adevăr, în zorii zilei de 1 septembrie, sosi un sol de-al lui care-l încunoştinţă pe Otu că Touha jertfise lui Itua un om, pentru a implora ajutorul zeului împotriva insulei Eimeo. Serviciul divin trebuia să aibă loc la marele *morai* de la Atahuru şi, pe cît se părea, prezenţa lui Otu era absolut necesară în această împrejurare solemnă.

„I-am propus lui Otu să mi se îngăduie să-l întovărăşesc. Îşi dădu lesne încuviinţarea şi pornirăm îndată cu barca mea, însoţiţi de vechiul meu prieten Potatou, de Anderson şi de Webber ; Omai ne urma într-o pirogă.

„Cum debarcarăm la Atahuru, pe la ora două după prînz, Otu îşi exprimă dorinţa ca marinarii să rămînă în barcă, iar Anderson, Webber şi cu mine să ne scoatem pălăriile îndată ce vom ajunge la morai, către care pornirăm neîntîrziat, însoţiţi de foarte mulţi bărbaţi şi de cîţiva tineri, însă de nici o femeie. Acolo ne aşteptau patru preoţi şi însoţitorii sau ajutoarele lor.

„Apoi începură ceremoniile. Unul dintre însoţitorii preoţilor aduse un banan tînăr şi-l aşeză jos, dinaintea lui Otu. Un preot, aşezat lîngă morai, începu o rugăciune lungă.

În cursul rugii, un bărbat ce stătea lîngă preotul care oficia, ţinea în mînă două legături ce păreau din pînză. Într-una din ele, după cum aflarăm mai tîrziu, se afla moraiul regal, iar cealaltă, dacă-mi este îngăduită expresia, era arca lui Itua. Îndată ce se termină rugăciunea, preoţii de la morai împreună cu ajutoarele lor se aşezară lîngă cei de pe plajă, ducînd cu ei cele două legături. Aici făcură noi rugăciuni. Trupul mortului fu scos acum dintr-o pirogă şi pus pe plajă cu picioarele spre mare. Preoţii se rînduiră în jurul lui, unii în picioare iar alţii şezînd, unul sau mai mulţi dintre ei repetînd cîteva fraze timp de vreo zece minute. Apoi cadavrul a fost aşezat paralel cu ţărmul. Unul dintre preoţii care stăteau la picioarele lui rosti o lungă rugăciune, la care se asociau din cînd în cînd şi ceilalţi, fiecare ţinînd în mînă cîte un mănunchi de pene roşii. În cursul rugăciunii se smulse puţin păr de pe creştetul victimei şi i se scoase ochiul stîng ; atît părul, cît şi ochiul au fost apoi învelite într-o frunză verde şi aduse prinos lui Otu. El nu le atinse totuşi, ci dădu celui ce le prezentase mănunchiul de pene primit de la Touha. Acest mănunchi, împreună cu părul şi ochiul, a fost apoi dus preotului înapoi. În cursul ceremoniei, un pescărel făcu oarecare zgomot în copaci ; Otu se întoarse către mine, zicînd „Este Itua !" ; păru că socoteşte întîmplarea de bun augur.

„Trupul a fost purtat pe urmă o bucată de drum cu capul înspre morai şi aşezat sub un copac, în apropierea căruia erau fixate trei bucăţi late, dar subţiri, de lemn sculptat în chip diferit, însă rudimentar. Legăturile de pînză au fost depuse într-o parte a moraiului, iar mănunchiurile de pene roşii, la picioarele sacrificatului, în jurul căruia luară loc preoţii ; nouă ni se îngădui acum să ne apropiem cît doream. Cel ce părea să fie marele preot şedea la o mică depărtare şi grăi timp de un sfert de oră cu tonuri şi gesturi variate, părînd să mustre sau să pună întrebări răposatului, căci i se adresa într-una. Împreună cu doi preoţi, cu Potatou şi cîţiva alţii, psalmodie cu o voce plîngăreaţă şi plină de tristeţe o rugăciune ce dură aproape o jumătate de oră. În cursul acestei rugăciuni, un preot smulse alte smocuri de păr din capul victimei şi le puse pe una din legături. După aceea, marele preot se rugă singur, ţinînd în mînă penele ce proveneau de la Touha. Cînd sfîrşi, i le trecu altuia, care se

rugă în acelaşi mod. Apoi toate mănunchiurile de pene au fost depuse pe legăturile de pînză şi cu asta se isprăvi ceremonia de aici.

„Corpul cu penele şi legăturile de pînză au fost transportate după aceea în partea cea mai importantă a moraiului, în rare bătăi de tobă. În timp ce penele şi legăturile erau sprijinite de grămada de pietre, trupul era întins pe jos, alături. După ce se aşezară din nou în jurul lui, preoţii reîncepură rugăciunile, pe cînd cîteva dintre ajutoarele lor săpau o groapă de vreo şaizeci de centimetri adîncime, în care aruncară nefericita victimă şi o acoperiră cu pămînt şi cu pietre. Cînd o băgară în mormînt, un băiat scoase un ţipăt, iar Omai îmi spuse că era Itua. Între timp fusese aprins un foc şi fusese adus un cîine, pe care indigenii îl uciseră sucindu-i gîtul şi sugrumîndu-l. Îi îndepărtară părul prin pîrlire, îi scoaseră măruntaiele şi le aruncară în flăcări, unde le lăsară să ardă. Trupul cîinelui, după ce a fost mînjit cu sînge şi uscat la foc, a fost adus, împreună cu ficatul şi cu inima, în faţa preoţilor ce stăteau rugîndu-se în jurul mormîntului. Ei continuară să oficieze şi asupra cîinelui cîtva timp, în vreme ce doi oameni băteau în răstimpuri şi cu mare putere în două tobe, iar un băiat ţipa ca şi mai înainte de trei ori cu un glas piţigăiat şi tare. Ni se spuse că prin acest ceremonial îl invitau pe Itua să se înfrupte din ospăţul pregătit. Îndată ce preoţii îşi isprăviră rugăciunile, stîrvul cîinelui şi tot ce-i aparţinea, a fost aşezat pe o schelă din apropiere, înaltă de vreo doi metri, pe care zăceau rămăşiţele altor doi cîini şi a doi porci, ce fuseseră sacrificaţi de curînd, dar care acum răspîndeau o duhoare de neîndurat. Din această pricină, ne-am ţinut la o depărtare mai mare decît se cădea. După ce cîinele a fost aşezat pe schelă, preotul şi ajutoarele lui scoaseră un soi de strigăt cu care se terminară, deocamdată, ceremoniile. Deoarece şi ziua era acum pe sfîrşite, am fost conduşi într-o casă ce aparţinea lui Potatou, unde am fost ospătaţi şi găzduiţi peste noapte. În ziua următoare se mai săvîrşiră şi alte ritualuri religioase, dar despre acest subiect cred că am spus destule pentru a satisface curiozitatea cititorilor — sau poate, mai degrabă, pentru a le pricinui dezgust.

„Nefericita victimă jertfită cu acest prilej zeului lor părea să fi fost un bărbat de vîrstă mijlocie şi, după cum ni s-a spus, era un *tautau,* adică făcea parte din pătura cea

SACRIFICIU UMAN LA OTAHEITE

mai de jos a poporului. Dar, cu toate investigaţiile mele, n-am izbutit să aflu dacă a fost ales din pricina vreunei fărădelegi deosebite pe care ar fi făptuit-o şi care ar fi meritat pedeapsa cu moartea. Avînd prilejul de a cerceta cum se înfăţişa acum corpul sărmanului sacrificat, am băgat de seamă că era însîngerat pe faţă şi în jurul capului, şi foarte tare învineţit la tîmpla dreaptă — mărturie a modului în care fusese ucis. Ni s-a spus că-l loviseră cu o piatră în cap, departe de privirile altora.

„Ori de cîte ori, într-o împrejurare urgentă, vreo mare căpetenie socoteşte că e necesară o jertfă umană, victima este aleasă la întîmplare. Cîţiva dintre slujitorii de încredere ai acestui şef se năpustesc pe neaşteptate asupra omului şi-l ucid cu bîta sau cu lovituri de pietre. Apoi este înştiinţat

regele căci, după cum mi se relata, prezența lui la ritualurile solemne care urmau era neapărat necesară ; și am putut observa cu prilejul acesta că Otu îndeplinea într-adevăr un rol de seamă.

„Este foarte regretabil că mai poate dăinui un obicei atît de groaznic în felul său și care să dispreţuiască atît dreptul inviolabil de autoconservare cu care se naște fiecare dintre noi.

„Deși trebuie să credem că la Otaheite nu se sacrifică niciodată mai mult de o persoană în astfel de împrejurări, este însă destul de probabil că asemenea întîmplări sînt destul de dese ca să determine o scandaloasă risipă de vieți omenești ; într-adevăr, am numărat în fața moraiului nu mai puțin de patruzeci și nouă de cranii ale victimelor precedente, la care se adăuga acum, în văzul nostru, încă unul. Și, întrucît nici un craniu nu se alterase prea mult prin scurgerea vremii, se poate deduce că nu trecuse timp îndelungat de cînd acești numeroși nenorociți fuseseră jertfiți pe un altar atît de sîngeros.

„Sacrificiile omenești nu constituie totuși singurul obicei barbar pe care l-am găsit dăinuind încă printre acești indigeni, altfel buni din fire și omenoși. Căci, pe lîngă faptul că retează și apoi poartă cu ei în chip de trofeu fălcile dușmanilor omorîți în lupte, ei oferă și trupurile acestor inamici ca jertfă lui Itua. La puțin timp după o bătălie din care ies învingători, ei adună toți morții și-i aduc la morai unde, cu foarte multe ceremonii, sapă o groapă în care-i înmormîntează pe toți, cu tot atîtea prinoase aduse zeilor ; dar țestele acelora nu sînt niciodată despărțite de trupuri.

„Înainte de a ne despărți ni se puse întrebarea dacă solemnitatea la care luasem parte răspunsese așteptărilor noastre și ce părere aveam despre eficacitatea ei și dacă în țara noastră se săvîrșeau asemenea acte de adorație. Noi păstrasem o adîncă tăcere în tot cursul celebrării oribilei ceremonii, dar cum s-a isprăvit, n-am șovăit să le spunem verde în față, atît lui Otu, cît și celor ce-l înconjurau, simțămintele noastre în legătură cu ritualul acela. Și nici într-o convorbire ulterioară cu Tauha nu m-am putut opri să nu condamn asemenea obiceiuri. Omai, pe care l-am folosit ca interpret, își însușise cu atîta patimă argumentele noastre, încît Tauha se mînie nespus îndeosebi cînd i se mai declară

că în Anglia, dacă ar fi pus pe cineva să omoare un om cum făcuse el aici, rangul lui nu l-ar fi scăpat de spînzurătoare pentru nimic în lume. La acestea el exclamă într-una : *maeno ! maeno !* (ruşinos ! ruşinos !) şi refuză să ne mai dea ascultare. În cursul dezbaterii erau de faţă mulţi indigeni, mai ales însoţitori şi slujitori de-ai lui Tauha însuşi ; iar cînd Omai începu să-i lămurească despre pedeapsa ce s-ar aplica în Anglia celui mai de seamă om, dacă acesta şi-ar îngădui să ucidă pe cel mai neînsemnat servitor, ei părură să asculte cu mare luare-aminte, avînd fără îndoială cu totul altă părere în această privinţă decît el.

„La 4 septembrie cîţiva dintre noi am luat masa pe ţărm la Omai, care ne-a oferit un prînz minunat, constînd din peşte, carne de găină şi de porc şi budincă. După masă l-am însoţit pe Otu, care fusese şi el oaspete, îndărăt la casa lui, unde am găsit pe toţi slujitorii foarte ocupaţi să pregătească o cantitate de provizii pentru mine. Printre altele era un porc gras, pe care îl uciseră în prezenţa mea. Mai preparau şi o budincă mare, al cărei întreg proces de fabricaţie mi-a fost dezvăluit. Se compunea din fructe de pîine, banane coapte, taro şi nuci de palmieri sau de pandan[1], fiecare ingredient fiind ras, răzuit sau bătut bine şi copt separat. O cantitate de suc stors din miezuri de nuci de cocos se turna într-o tavă mare sau într-un vas de lemn. Celelalte preparate scoase fierbinţi din cuptor se depuneau în acest vas, în care se mai adăugau cîteva pietre încinse pentru a face conţinutul să sfîrîie. Trei sau patru oameni amestecau diferitele ingrediente cu nişte beţe, pînă ce deveneau toate o masă, iar sucul nucii de cocos se prefăcea în ulei ; întregul preparat căpăta pînă la urmă consistenţa unei budinci pripite. Asemenea budinci sînt excelente şi cele pregătite în Anglia rar le egalează. Cînd porcul lui Otu se fripse şi budinca descrisă mai sus era gata, au fost puse toate împreună cu doi porci vii şi o cantitate de fructe de pîine şi de nuci de cocos într-o luntre şi trimise pe bordul corăbiei mele ; le-am urmat curînd însoţit de întreaga familie regală.

„În seara zilei de 7 septembrie am prezentat jocuri de artificii în faţa unei uriaşe adunări de oameni. Cîţiva s-au desfătat copios la acest spectacol, dar marea majoritate a

[1] Plantă monocotiledonată. — N. T.

privitorilor s-au înspăimîntat atît de îngrozitor, încît cu mare greutate au putut fi înduplecaţi să rămînă pînă la încheierea reprezentaţiei. Cînd ultimul artificiu, o rachetă, zbură de pe masă, întreaga mulţime se risipi într-o clipă ; chiar şi cei mai curajoşi dintre ei o luară desperaţi la fugă.

„Otu avea grijă nu numai să ne împlinească cerinţele printr-un şir întreg de daruri, dar căuta să ne şi distreze printr-o serie de divertismente. La 10 septembrie m-am dus la Oparri împreună cu un grup ; el ne prezentă ceea ce s-ar putea numi o piesă de teatru. Actriţe erau cele trei surori ale lui, care au apărut în nişte costume mai noi şi mai elegante decît tot ce văzusem în această privinţă pe vreuna din insule.

„Am plecat seara din Oparri unde am lăsat pe Otu şi întreaga familie regală ; n-am mai văzut pe nici unul din ei pînă la 12 septembrie, cînd cu toţii, în afară de şef, îmi făcură o vizită. Îmi spuseră că Otu se dusese la Atahuru să asiste în acea zi la o altă jertfă omenească, pe care şeful din Taiarabu o făcea acolo pentru morai. Un nou caz asemănător, în curs de numai cîteva zile, era o prea tristă mărturie a marelui număr de victime pe care o superstiţie sîngeroasă le face printre oameni atît de blajini. Aş fi luat parte şi la acest sacrificiu dacă aş fi fost înştiinţat din timp, dar acum era prea tîrziu.

„În seara următoare Otu se întoarse de la îndeplinirea celei mai neplăcute dintre toate îndatoririle sale de suveran ; iar a doua zi, fiind onoraţi de prezenţa lui, căpitanul Clerke şi cu mine încălecarăm pe cai şi dădurăm o raită în jurul cîmpiei Matavai, spre nespusa uimire a unei mari mulţimi de oameni ce erau de faţă şi care ne priveau minunîndu-se de parcă am fi fost centauri. De fapt Omai încercase să încalece o dată sau de două ori, dar calul îl trîntise de fiecare dată înainte ca el să izbutească să se aşeze în şa ; tahitienii vedeau deci pentru prima oară pe cineva călărind. Demonstraţia căpitanului Clerke şi a mea a fost apoi repetată zilnic în tot timpul şederii noastre aici, cînd de unul, cînd de altul dintre oamenii noştri ; şi totuşi curiozitatea indigenilor nu se potolea. Erau încîntaţi peste măsură de cai, văzînd la ce pot fi folosiţi ; şi, atît cît am putut eu judeca, faptul acesta le dădea o idee mai limpede despre măreţia altor popoare decît toate noutăţile pe care le duseseră acolo vizitatorii europeni.

„În dimineața de 18 septembrie, doctorul Anderson, eu însumi și Omai merserăm împreună cu Otu la Oparri ; luarăm cu noi ovinele pe care aveam de gînd să le las pe insulă și anume : un berbec și o oaie din Anglia și trei oi de la Cap ; pe toate i le dădui lui Otu.

„După ce prînzirăm cu Otu, îl părăsirăm la Oparri și ne înapoiarăm la Matavai. În acea zi, ca și la 19 septembrie, am fost foarte sărăcăcios aprovizionați cu fructe. Auzind aceasta, între orele nouă și zece seara, Otu veni împreună cu fratele lui, care se legase mult de căpitanul Clerke ; aduceau cu ei o provizie bogată pentru amîndouă corăbiile. Aceasta era mai mult decît tot ceea ce făcuse pentru noi pînă atunci : o mărturie a grijii omenoase pe care o avea de noi. A doua zi, întreaga familie regală se înființă cu daruri, așa încît nevoile noastre nu numai că fuseseră împlinite, dar aveam acum mai multă merinde decît am fi putut consuma.

„Cum apa necesară fusese adusă pe bord, corăbiile călăfătuite, greementul revizuit și toate celelalte rînduite, am început să mă gîndesc la plecare, căci doream să-mi rămînă timp suficient ca să vizitez și insulele din vecinătate. De aceea, ne ridicarăm de pe țărm observatoarele și uneltele și învergarăm velele.

„În zorii dimineții de 22 septembrie, Otu veni pe bord împreună cu tatăl său, pentru a afla cînd aveam de gînd să plec. Cum fusesem înștiințat că la Eimeo se găsea un port bun, le-am spus că în drum spre Huaheine voi vizita acea insulă ; ei doreau să-i iau cu noi și să-i duc acolo în timp ce flota lor ar fi plecat tot atunci în ajutorul lui Tauha. Deoarece eram gata de plecare, i-am lăsat pe ei să aleagă ziua ; se hotărî deci ca miercurea următoare să iau pe bord pe Otu, pe tatăl lui, pe mama lui, pe scurt întreaga lui familie. Aceste puncte fiind stabilite, am propus să pornim îndată către Oparri, unde toată flota pregătită pentru expediție urma să se adune în ziua aceea pentru a fi trecută în revistă.

„Dar nici nu apucasem bine să mă urc în barca mea, că sosi știrea că Tauha ajunsese la o înțelegere cu Mahine și se înapoiase cu flota la Atahuru. Această întorsătură neașteptată zădărnicea orice noi măsuri militare ; în loc să li se mai dea întîlnire la Oparri, pirogile de război primiră poruncă să se întoarcă acasă în districtele respective.

„Am revenit atunci pe bordul corăbiei, însoțit de mama lui Otu, de cele trei surori ale lui și de alte opt femei. La început am crezut că acest numeros alai de femei se urcase în barca mea doar în vederea unei traversări spre Matavai. Dar cînd am sosit la corabie, mi-au spus că aveau de gînd să-și petreacă noaptea pe bord ca să încerce să mă vindece de indispoziția de care mă plînsesem și anume de o durere reumatică. Am primit deci prietenoasa lor ofertă; după ce am pus să se facă un așternut pe podeaua cabinei, m-am dat pe mîna lor. Ele începură să mă frămînte cu amîndouă mîinile din cap pînă în picioare, dar mai ales în părțile în care se încuibase durerea, și făcură aceasta pînă ce-mi trosniră oasele, iar carnea deveni o adevărată mumie. Pe scurt, după ce m-am supus acestui tratament timp de vreun sfert de oră, am fost bucuros să scap de el. Totuși operația îmi aduse îndată alinare, ceea ce-mi dădu curaj să mai îndur o nouă fricțiune înainte de culcare; efectele au fost atît de bune, încît m-am simțit ușurat toată noaptea. Medicii mei feminini au repetat tratamentul în dimineața următoare, înainte de a coborî pe țărm, și seara, cînd au revenit pe bord; parcă-mi luaseră durerile cu mîna. Cura fiind împlinită, ne despărțirăm a doua zi dimineața. Indigenii numesc *„romi"* acest tratament care, după părerea mea, depășește cu mult fricțiunile noastre cu peria sau orice alt procedeu asemănător folosit de europeni ca mijloc extern. El este universal răspîndit printre acești insulari și se îndeplinește uneori de către bărbați, dar mai ales de către femei.

„Războiul cu insula Eimeo fiind definitiv încheiat, prietenii noștri veniră cu toții în vizită la 20 septembrie; cum știau că eram gata de plecare, aduseră cu ei mai mulți porci decît puteam să încărcăm pe bord. Căci, nemaiavînd sare ca să conservăm carnea, nu achiziționam animale vii decît pentru consumul imediat.

„Prietenul nostru Omai făcuse rost pe această insulă de un singur lucru bun, în schimbul multelor obiecte folositoare ce le risipise. Anume, o foarte frumoasă pirogă dublă cu pînze, complet echipată și gata de ieșit în larg. Cu cîtva timp înainte am pus să i se confecționeze o serie de pavilioane englezești, dar el le socoti prea prețioase pentru a le folosi în clipa de față; își alcătui deci din petice un stoc de „culori", adică vreo zece-douăsprezece steaguri și flamuri și

le arboră pe toate în diferite colțuri ale vasului său ; atrase atît de mulți privitori în jurul lui, de parcă ar fi fost o navă de război pavoazată, într-un port european. Pavilioanele lui Omai erau un amestec de drapele engleze, franceze, spaniole și olandeze, adică toate drapelele europene pe care le văzuse.

„Omai se mai aprovizionase și cu o însemnată cantitate de pînză și de ulei de cocos, care nu numai că sînt lesne de găsit la Otaheite, ci și mult mai bune decît în oricare din Insulele Societății, atît de bune, încît se întrebuințau ca articole de negoț. Prietenul nostru nu s-ar fi purtat cu atîta nesiguranță și nestatornicie, dacă n-ar fi fost sora și cumnatul lui care, împreună cu alte cunoștințe ale lor, îl monopolizaseră în întregime cu singurul țel de a-l despuia de tot ce agonisise. Fără îndoială că ei ar fi izbutit dacă n-aș fi intervenit la timp, luînd în posesia mea cele mai folositoare din obiectele ce-i aparțineau lui.

„La 28 septembrie Otu veni pe bord să mă înștiințeze că procurase o pirogă pe care mă ruga s-o iau cu mine în patrie ca dar din partea lui drept mărturie de recunoștință pentru darurile prețioase pe care le primise. Această mărturie de recunoștință a lui Otu îmi făcu mare plăcere. Inițiativa îi aparținea în întregime, căci nici unul dintre ai noștri nu-i făcuse vreo cît de ușoară aluzie în această privință. Însă, deoarece piroga era prea mare ca să poată fi luată pe bord, n-am avut decît să-i mulțumesc pentru buna lui intenție deși el ar fi fost mult mai încîntat dacă i-aș fi acceptat darul.

„Brize ușoare din apus ne reținură aici cîteva zile mai mult decît plănuisem. În cele din urmă, la data de 29 septembrie la ora trei după amiază, vîntul se mută la răsărit, iar noi ridicarăm ancora.

„Desele vizite pe care le făcusem în ultima vreme în această insulă păreau să fi creat convingerea că legăturile dintre noi nu vor fi întrerupte. Otu îmi ceru ca o dată cu primele corăbii ce-ar veni din Anglia, să i se trimită pene roșii și păsările care le poartă, topoare, o jumătate de duzină de puști cu pulbere și gloanțe — și, neapărat, cai.

„Dacă l-aș fi putut îndupleca pe Omai să se statornicească la Otaheite, n-aș fi plecat atît de repede, deoarece

nu prea întrevedeam vreun mijloc de a ne aproviziona în altă parte mai bine și mai ieftin decît continuam s-o facem aici, chiar la data plecării noastre. Pe lîngă aceasta, o prietenie și o încredere atît de caldă domneau între noi și locuitori, încît cu greu ne puteam aștepta să le mai întîlnim în altă parte ; și, lucru destul de neobișnuit, aceste legături de prietenie n-au fost niciodată întrerupte în urma vreunei întîmplări nenorocite și nu s-a comis nici un furt care să merite a fi amintit.

„Cînd corăbiile spaniole care se opriseră aici cu cîtva timp înaintea noastră părăsiră insula, patru spanioli rămaseră pe loc. Doi dintre ei erau călugări, unul servitor, iar al patrulea devenise foarte popular printre băștinași, care-l distingeau cu numele de Matima. El părea să fi studiat limba lor, căci în orice caz izbutise s-o vorbească așa ca să se facă înțeles ; părea de asemenea să se fi străduit din greu pentru a întipări în mintea insularilor cele mai înflăcărate idei despre măreția poporului spaniol și cele mai proaste opinii despre englezi. Ajunsese chiar să-i asigure că noi nu mai fiinţăm ca naţiune de sine stătătoare, că «Pritani» era doar o insuliță pe care ei, spaniolii, o nimiciseră cu desăvîrșire, că pe mine mă întîlniseră în larg și trimiseseră corabia mea împreună cu toți oamenii de pe ea la fund cu cîteva împușcături ; așa încît de data aceasta vizita mea la Otaheite a fost într-adevăr cu totul neașteptată.

„Ce scop urmăreau călugării rămași aici, nu puteam ghici. Dacă avuseseră de gînd să-i convertească pe indigeni la credinţa romano-catolică, atunci n-au izbutit în nici un caz. După vreo zece luni, sosiră la Ohitipeha două corăbii, îi luară pe bord și, peste cinci zile, ridicară din nou pînzele. O plecare atît de grăbită dovedea că orice gînduri vor fi avut spaniolii cu privire la aceste insule, la data aceea le lăsaseră baltă ; totuși, înainte de a pleca, voiră să-i încredinţeze pe indigeni că înţelegeau să revină aducînd case, tot felul de animale și bărbați și femei care să se așeze aici, să trăiască și să moară pe insulă. Otu declară că dacă s-ar reîntoarce spaniolii, el nu le-ar îngădui să vină la fortul Matavai care, spunea el, era al nostru. Se vedea ușor că gîndul acesta îl încînta ; nu-i trecea prin minte că împlinirea acelui fapt l-ar lipsi dintr-o dată pe el de regat, iar pe popor

de libertăți. Se înțelege deci lesne cu cîtă ușurință s-ar putea face o așezare la Otaheite; dar, din recunoștință pentru nenumăratele înlesniri care mi s-au adus aici, sper că acest lucru nu se va întîmpla vreodată.

„Îndată ce ancorarăm în insula învecinată, Eimeo, locuitorii năvăliră pe corăbii mînați numai de curiozitate, căci nu aduceau nimic pentru schimb. Dar a doua zi dimineața împliniră această lipsă, căci mai multe pirogi sosiră din locuri depărtate, cărînd belșug de fructe de pîine, nuci de cocos și cîțiva porci. Le schimbară toate pe securi, cuie și mărgele, deoarece penele roșii nu erau atît de căutate aici ca la Otaheite.

„În dimineața zilei de 2 octombrie, Mahine, căpetenia insulei, îmi făcu o vizită. El se apropie cu multă precauție de corabie și a trebuit să desfășurăm destulă putere de convingere pentru a-l îndupleca să urce pe bord.

„Acest șef care numai cu cîțiva supuși izbutise să se facă oarecum independent față de Otaheite, avea între patruzeci și cincizeci de ani. Era chel, lucru mai curînd neobișnuit în aceste insule la o astfel de vîrstă. Purta un fel de turban și părea rușinat să-și descopere capul, căci indigenii văzuseră cum răsesem capul unuia de-ai lor pe care îl prinsesem furînd și socoteau deci că aceasta era pedeapsa pe care o dam de obicei tuturor hoților; din același motiv am putut băga de seamă că unul sau doi dintre ai noștri, ale căror capete nu erau prea bogate în păr, erau bănuiți că ar fi *teto* sau hoți.

„Vreo trei zile ne-am îndeletnicit cu scoaterea din cală a tuturor butoaielor de băuturi spirtoase, pentru a le unge fundurile cu gudron; acest lucru se impunea din pricina unei mici insecte ce se străduia să le distrugă. De aceea, abia la 6 octombrie dimineața am împins corabia în mijlocul curentului cu gîndul să ieșim a doua zi în larg; dar surveni un incident care ne mai opri pe loc; trimisesem caprele la păscut pe țărm cu doi oameni care să aibă grijă de ele dar, deși ne-am luat măsurile de prevedere, indigenii au făcut tot ce le-a stat în putință ca să fure una în seara acelei zile. Pierderea caprei n-ar fi avut prea mare însemnătate, dacă nu mi-ar fi încurcat planurile de a înzestra alte insule cu aceste animale; așa stînd lucrurile, ne văzurăm siliți să ne

străduim s-o recăpătăm; şi, după multă bătaie de cap, izbutirăm.

„La Eimeo ne aprovizionarăm din belşug cu lemne. N-o făcusem la Otaheite, unde dobîndirea lor ar fi fost foarte anevoioasă, căci la Matavai nu se afla nici un arbore în afara celor trebuincioşi localnicilor. Am mai luat de aici şi o bună rezervă de alimente proaspete.

„Între femeile din această insulă şi cele din Otaheite este o deosebire izbitoare. Cele din Eimeo sînt mărunte de stat au culoarea întunecată şi, în general, trăsături respingătoare. Dacă se întîmpla să întîlnim printre ele vreo femeie frumoasă, puteam fi siguri că, cercetînd, am fi aflat că venise din altă insulă.

„Părăsirăm Eimeo la 12 octombrie şi, în dimineaţa următoare, zărirăm insula Huaheine. La amiază aruncarăm ancora la intrarea nordică a portului Auhari, care este aşezat în partea de vest a insulei.

„A doua zi după sosirea noastră, adică la 3 octombrie dimineaţa, se adunară la corăbii toţi oamenii de seamă ai insulei. Era tocmai ceea ce doream şi eu, căci venise de mult momentul să-l statornicesc pe Omai şi socoteam că prezenţa acestor căpetenii îmi va da putinţa s-o fac în modul cel mai mulţumitor. El părea că înclină acum să se aşeze în Ulietea şi, dacă ne-am fi putut înţelege amîndoi asupra felului în care trebuia îndeplinit acel plan, n-aş fi şovăit nici o clipă să-l adopt. La cucerirea insulei Ulietea de către oamenii din Bolabola, tatăl lui fusese deposedat de oarecare pămînt. Nu mă îndoiam că i-aş fi putut sili pe ocupanţi să restituie fiului pămîntul luat de la părinte. Pentru aceasta însă, trebuia neapărat ca Omai să fie în termeni buni cu stăpînii actuali ai insulei, dar el era un prea bun patriot ca să-şi plece urechea la aşa ceva; pe de altă parte, mai era şi destul de înfumurat ca să-şi închipuie că-l voi reinstala cu forţa pe pămînturile sale pierdute. Statornicirea lui în Ulietea era deci cu neputinţă; găsii atunci că Huaheine ar fi locul potrivit. Iată pentru ce am hotărît să mă folosesc de prezenţa căpeteniilor insulei şi să le fac lor această propunere.

„După ce se termină cu forfota dimineţii, ne pregătirăm pentru o vizită oficială la suveranul Tairitaria; aveam de gînd să fac acolo încercarea. Omai se îmbrăcă foarte decent

cu acest prilej și alese un dar frumos pentru șef și altul pentru Itua sa. Într-adevăr, după ce scăpase de banda care-l înconjurase în Otaheite, se purta cu atîta prevedere că-ți impunea respect. Am așteptat cîtva timp pînă să se arate Tairitaria, căci nu voiam să întreprind nimic înainte de sosirea acestui «iri rahi» ; cînd în sfîrșit s-a ivit mi-am dat seama că ne-am fi putut lipsi de prezența lui, deoarece nu avea mai mult de opt sau zece ani. Omai, care se oprise la o mică depărtare de cercul oamenilor de seamă, începu să aducă zeilor jertfe ce constau din pene roșii, pînză etc. El punea fiecare obiect în fața unui membru al adunării care, după cîte am înțeles, era preot ; însoțea darul de o rugăciune sau de o cuvîntare stereotipă, rostită de un prieten al lui ce se afla lîngă el dar, în cea mai mare parte, dictată de el însuși. În aceste rugăciuni nu-și uita amicii din Anglia și nici pe cei ce-l aduseseră teafăr îndărăt. În fiecare erau menționați lordul Sandwich, și «Tuti, Tuti» [1]. Cînd Omai termină jertfele și rugăciunile, preotul luă fiecare articol în ordinea în care fusese pus înaintea lui și, după ce repeta o rugăciune, îl trimitea la morai ; acesta, după spusele lui Omai, se afla la o mare depărtare, altfel și-ar fi dus prinoasele direct acolo.

„Ceremoniile religioase fiind încheiate, Omai se așează jos lîngă mine și intrarăm în miezul tratativelor. Atunci le-am propus șefilor adunați, instalarea lui Omai pe insulă.

„El îi încunoștință că fusese dus de noi în țara noastră unde îl primiseră bine iri-ii noștri și-i dăduseră toate dovezile de cinste și de prietenie cît timp stătuse printre noi, că-l adusesem îndărăt, că se îmbogățise prin mărinimia noastră cu o sumedenie de lucruri ce se vor dovedi foarte folositoare compatrioților săi și că, pe lîngă cei doi cai ce urmau să rămînă cu el, numeroase animale noi și de preț fuseseră lăsate la Otaheite, unde se vor înmulți în curînd și vor furniza un număr îndestulător tuturor insulelor din vecinătate. Le mai dădu apoi să înțeleagă că eu le ceream stăruitor ca, în schimbul tuturor serviciilor mele prietenești, să i se dea o bucată de pămînt pe care să-și clădească o casă și să-și cultive plantele necesare hranei lui și a slujitorilor săi ; mai adăugă că, dacă nu va putea obține aceasta

[1] Cook și Clerke. — N. A.

aici, fie prin dăruire fie prin cumpărare, eram hotărît să-l duc la Ulietea şi să-l statornicesc acolo.

„Unul dintre şefi se pronunţă îndată că întreaga insulă Huaheine şi orice lucru de pe ea erau ale mele şi că, prin urmare, pot să dăruiesc din ea prietenului meu orice porţiune aş găsi de cuviinţă. Omai a fost tare încîntat la auzul acestui răspuns, căci se gîndea fără îndoială că voi fi foarte darnic şi-i voi atribui destul teren. Dar a oferi ceea ce nu se cădea să primesc, am considerat că însemna a nu oferi nimic; de aceea i-am rugat pe şefi, nu numai să fixeze locul, dar şi întinderea exactă de pămînt pe care vor să i-o încredinţeze lui Omai. După o scurtă consfătuire între ei, au acceptat în unanimitate cererea mea şi au ales îndată terenul la întîmplare, în vecinătatea casei în care se ţinuse întrunirea noastră. Întinderea de-a lungul ţărmului era de mai bine de două sute de yarzi, în adîncime, ajungînd pînă la poalele dealului, căci o parte proporţională din deal fusese cuprinsă în concesie.

„După rînduirea acestei afaceri spre mulţumirea tuturor părţilor, am instalat pe ţărm un cort, am stabilit un post şi am înălţat observatoarele. Meşterii tîmplari de pe amîndouă corăbiile se puseră de asemenea pe lucru şi clădiră o căsuţă destinată lui Omai, în care să-şi adăpostească obiectele europene ce-i aparţineau. În acelaşi timp cîţiva dintre oamenii noştri se îndeletniceau cu aranjarea unei grădini tot pentru folosinţa lui.

„Omai începuse să se ocupe serios de propriile lui treburi şi se căia din inimă de risipa pe care o făcuse la Otaheite. Găsise la Huaheine un frate, o soră şi un cumnat, căci sora se măritase. Dar aceştia nu-l jefuiră ca celelalte rude. A trebuit să constat însă cu părere de rău că, deşi erau prea cinstiţi ca să-i aducă vreun neajuns, ei nu se bucurau totuşi de nici o trecere în insulă ca să-i poată fi cu adevărat de folos. Nu aveau nici autoritatea şi nici influenţa necesară pentru a-l apăra pe el sau proprietăţile sale; mă temeam deci pe drept cuvînt că în această stare el risca mult să fie despuiat de tot ceea ce căpătase de la noi, de îndată ce nu vom mai fi în preajma lui.

„Un om mai bogat decît vecinii săi poate fi sigur că va fi pizmuit de o sumedenie de indivizi care vor dori să-l vadă coborît la nivelul lor. Doar în ţările în care civilizaţia, legea

și religia se impun prin constrîngere, bogații pot avea temei să se simtă în siguranță. Dar cazul lui Omai era cu totul altul. El urma să trăiască printre oameni care în mare măsură erau străini de orice alt principiu, în afară de satisfacerea trebuințelor lor firești. Dar pricina de căpetenie a primejdiei care avea să-l pască era situația lui neobișnuită, de a fi singurul om bogat într-o comunitate căreia urma să-i aparțină. Ajunsese prin norocoasa lui legătură cu noi în posesia unor comori pe care nici unul dintre compatrioții săi nu le putea dobîndi prin meșteșug sau sîrguință, în timp ce toți jinduiau o părticică din această atît de pizmuită bogăție; era deci firesc să te temi că vor fi cu toții gata să se unească și să încerce a prăda pe singurul ei proprietar.

„Pentru a preîntîmpina pe cît cu putință acest lucru, l-am sfătuit pe Omai să împartă cu socoteală unele dintre bunurile sale mobile la doi, trei șefi din cei mai însemnați care, fiind astfel satisfăcuți ei înșiși, s-ar putea îndupleca să-l ia sub ocrotirea lor și să-l apere de nedreptățile celorlalți. El făgădui să-mi urmeze sfatul; și am auzit cu mulțumire, înainte de a ridica pînzele, că făcuse acest pas foarte înțelept. Dar, cum nu mă bizuiam totuși numai pe urmările recunoștinței, am recurs la mijlocul mai convingător al intimidării. De aceea, am folosit fiecare clipă prielnică pentru a-i înștiința pe locuitori că aveam de gînd să mă înapoiez din nou în insula lor, după ce voi fi lipsit ca de obicei; și că, dacă nu-l voi găsi pe Omai în aceeași stare de siguranță în care-l părăseam acum, atunci toți cei pe care îi voi descoperi că i-au fost dușmani vor trebui să simtă pe pielea lor greutatea mîniei mele.

„În timpul cît am stat în acest port am cărat pe țărm pîinea ce rămăsese în cămara de pîine, pe care voiam s-o curățăm de gîngănii. Un nespus de mare număr de gîndaci de casă mișunau pe corabie la acea dată; pagubele pricinuite erau deci extrem de mari și toate încercările noastre de a-i nimici s-au dovedit zadarnice. După observațiile doctorului Anderson, acești gîndaci erau de două soiuri: *Blatta orientalis* și *germanica*. Primii fuseseră aduși pe corabie în călătoria precedentă și înduraseră acolo asprimea iernii din 1776, deși vasul rămăsese tot timpul în docuri. Ceilalți se iviseră abia la plecarea noastră din Noua Zelandă, dar se înmulțiseră așa de repede, încît, cînd desfăceam o velă, cădeau cu miile

pe punte. Nenumăratele *Blatta orientalis* aproape că nu ieşeau decît noaptea, cînd toate obiectele din cabină păreau să se mişte din pricina zgomotului deosebit pe care-l făceau tîrîndu-se de colo-colo.

„Schimburile şi serviciile prieteneşti dintre noi şi indigeni continuară fără să fie tulburate de vreun incident ; dar în seara de 22 octombrie un om găsi mijlocul de a pătrunde pe furiş în observatorul lui Bayly şi luă de acolo un sextant. De îndată ce am fost înştiinţat de furt, am coborît pe ţărm şi l-am pus pe Omai să facă demersuri pe lîngă şefi ca să obţinem restituirea instrumentului. Omai a încercat tot ce i-a stat în putinţă, dar ei n-au întreprins nimic în acest sens, căci erau mai atenţi la *hiva* care se reprezenta în acel moment ; în cele din urmă, am poruncit executanţilor să întrerupă spectacolul. Şefii, văzînd de-abia acum că nu glumeam, hotărîră să facă cercetări pentru descoperirea hoţului. Acesta şedea în mijlocul lor şi era atît de nepăsător, că nu-mi venea să cred că el ar fi făptaşul, mai ales că-şi nega isprava. Cum Omai mă asigura totuşi că el ar fi omul căutat, l-am trimis pe bordul corăbiei şi l-am ţinut închis acolo. Atunci se stîrni o frămîntare generală printre indigeni, care o luară la fugă cu toţii în ciuda străduinţelor mele de a-i opri. Omai îl cercetă pe cel prins şi-l convinse cu destulă greutate să mărturisească locul unde ascunsese sextantul ; dar, deoarece se lăsase noaptea, nu ne-a fost cu putinţă să-l găsim decît în dimineaţa următoare la lumina zilei, cînd ne-a fost înapoiat nevătămat. După aceea indigenii îşi reveniră din spaimă şi începură să se îngrămădească în jurul nostru ca de obicei. Deoarece hoţul părea să fie un individ foarte înrăit, l-am pedepsit cu oarecare asprime.

„Totuşi nu s-a prea înfricoşat, căci în noaptea dintre 24 şi 25 octombrie se iscă o panică generală, prilejuită, după cum s-a spus, de răpirea uneia din caprele noastre de către acelaşi om. Făcînd cercetări, am văzut că nu se întîmplase nimic în partea aceea. Caprele fuseseră probabil atît de bine păzite încît hoţul nu-şi putuse îndeplini gîndul. Dar duşmănia lui se manifestă cu alt prilej ; căci s-a dovedit că nimicise şi furase mai mulţi butaşi de viţă şi nişte varză de pe terenul lui Omai ; în afară de aceasta mai ameninţase şi în public că-l va ucide pe prietenul nostru şi-i va da foc casei de îndată ce vom părăsi insula. Pentru a împiedica pe acest individ să

mai săvîrșească alte rele atît mie cît și lui Omai, am pus să fie din nou ridicat și închis pe corabie ; aveam de gînd să-l iau de pe insulă ; și toți șefii părură mulțumiți de măsurile pe care le luasem împotriva lui.

„La 26 octombrie, cînd casa lui Omai era pe terminate, multe din mobilele lui au fost aduse pe țărm. Printre o sumedenie de diverse alte articole nefolositoare se găsea și o cutie de jucării care, fiind expusă în public, încîntă nespus mulțimea de gură-cască. Dar abia dacă se afla vreun compatriot de-al lui care să-și arunce privirea asupra oalelor, cratițelor, farfuriilor, tăvilor, cănilor, paharelor și întregului șir de ustensile casnice pe care le primise de la noi. Omai însuși începuse acum să creadă că ele nu-i vor fi de nici un folos ; că o bucată de carne de porc coaptă era o mîncare mai gustoasă decît una fiartă ; că o frunză de banan alcătuia o farfurie întinsă sau adîncă tot atît de bună ca și una de cositor ; și că o țeastă de nucă de cocos era un pocal la fel de comod ca un pahar ; de aceea, vîndu cu multă înțelepciune toată mobila englezească de bucătărie și sufrageria pentru care găsi cumpărători printre marinarii de pe corăbii, căpătînd în schimb de la ei securi și alte obiecte de fier, care erau mult mai de preț în această parte a lumii și-i sporeau superioritatea față de cei cu care urma să-și petreacă restul zilelor.

„În zorii dimineții de 30 octombrie omul din Bolabola pe care îl țineam închis găsi mijlocul să evadeze de pe corabie. La cercetare se descoperi că nu numai santinela lui personală, ci și întregul cart de pe duneta unde era ținut ca arestat se puseseră vîrtos pe somn. El folosise acest prilej ca să ia cheia lanțurilor din sertarul habitaclului unde văzuse că-i era locul și să se elibereze singur. Am fost destul de mulțumit aflînd mai tîrziu că individul fugise în Ulietea.

„Îndată ce s-a instalat Omai în noua lui locuință, am început să mă gîndesc serios la părăsirea insulei ; în aceeași seară am pus să se ridice de pe țărm toate instalațiile noastre ; am lăsat numai un armăsar, o iapă și o capră ce era gata să fete ; pe acestea le-am încredințat prietenului nostru, de care urma să ne despărțim acum pentru totdeauna. I-am dăruit și un vier și două scroafe din cele crescute în Anglia, deși el făcuse rost de încă vreo două scroafe.

„Unii cititori vor fi poate mai interesați de povestea lui Omai decît de orice altă întîmplare din această călătorie.

De aceea fiecare amănunt ce poate sluji să prezinte mai lămurit situaţia exactă în care a fost lăsat se va bucura de atenţie ; iată de ce s-au adăugat următoarele, spre a completa descrierea rostuirii lui Omai. El luase vreo patru-cinci *tutu* din Otaheite ; cei doi tineri din Noua Zelandă rămăseseră şi ei cu el, iar fratele său şi vreo cîţiva inşi i se alăturară în Huaheine ; aşa că familia lui număra de pe acum vreo opt sau zece persoane — dacă se poate numi familie o adunare care deocamdată nu cuprindea nici o femeie. La data aceea Omai nu părea de loc dispus să-şi ia o nevastă.

„Casa pe care o clădisem pentru el avea opt metri pe şase şi trei metri înălţime. Hotărîsem ca, îndată după plecarea noastră, el să înceapă să-şi ridice o casă mare după obiceiul ţării sale, urmînd ca un capăt al ei să fie clădit deasupra casei pe care o înălţasem noi, aşa ca s-o cuprindă în întregime spre mai multă siguranţă. Cîţiva şefi îi făgăduiseră sprijinul pentru această lucrare şi, dacă plănuita clădire va acoperi terenul pe care îl însemnase el, ea va fi dintre cele mai arătoase de pe insulă.

„Ca arme europene avea o puşcă, o baionetă şi o cutie de cartuşe, o carabină, două perechi de pistoale şi vreo două-trei săbii sau cuţite mari marinăreşti. Faptul că i le dădusem îl făcuse foarte fericit, aşa cum mă aşteptam. Dar totdeauna am socotit că ar fi fost mai fericit fără puşti şi alte arme europene, deoarece asemenea unelte, încăpute pe mîinile unui om de care mă cam îndoiam că le-ar folosi cu prevedere, nu fac decît să mărească primejdiile ce-l înconjură, în loc să-i statornicească superioritatea asupra semenilor săi. După ce şi-a dus pe ţărm toate lucruşoarele ce-i aparţineau şi după ce şi le-a aşezat în casă, a poftit pe mai toţi ofiţerii celor două corăbii în două-trei rînduri la prînz ; masa lui era întotdeauna încărcată cu cele mai bune merinde produse pe insulă.

„Înainte de a ridica pînzele, am pus să se sape pe zidul exterior al casei sale următoarea inscripţie :

Georgius Tertius, Rex. 2 Novembrie, 1777.

Naves { Resolution, Jac. Cook, Pr.
Discovery, Car. Clerke, Pr.

„La orele patru ale după-amiezii de 2 noiembrie m-am folosit de o briză ce tocmai se iscase dinspre răsărit şi am

ieşit din golf. Cei mai mulţi dintre prietenii noştri au rămas pe bord pînă ce corăbiile au înălţat pînzele sus, cînd am poruncit să se tragă cu cinci tunuri pentru a le satisface curiozitatea. Apoi îşi luară rămas bun cu toţii, în afară de Omai, care rămase cu noi pînă am ajuns în larg. După vreo oră-două plecă şi el pe uscat, luîndu-şi un foarte călduros adio de la toţi ofiţerii. S-a stăpînit cu o hotărîre bărbătească pînă cînd a ajuns în faţa mea. Atunci toate strădaniile de a-şi ascunde lacrimile se dovediră zadarnice şi locotenentul King, care l-a condus în barcă, mi-a povestit că tot timpul drumului spre ţărm a plîns.

„Eram nespus de mulţumiţi gîndindu-ne că îl readusesem teafăr chiar în locul de unde îl luasem. Şi totuşi, atît de ciudată este firea omenească, încît socoteam că nu starea în care îl părăseam era cea mai de dorit, ci aceea în care se aflase înaintea legăturii lui cu noi.

„Omai, fiind prea răsfăţat în Anglia, pierduse din vedere condiţia lui de baştină şi nu cugetase niciodată asupra felului în care vor fi preţuite de compatrioţii săi, la întoarcere, toate achiziţiile sale, fie din punct de vedere al cunoştinţelor căpătate, fie în ceea ce priveşte avuţia ; căci acestea erau singurele lucruri pe care se putea bizui că-l vor ridica acum, mai mult decît înainte, în stima lor şi pe care îşi putea întemeia viitoarea măreţie sau fericire. Aici rangul pare să fie baza însăşi a oricărei distincţii, precum şi a puterii ce-o însoţeşte ; şi indigenii ţin seama de el cu atîta încăpăţînare sau, mai bine zis, orbire, încît atunci cînd cineva este lipsit de aşa ceva, el va fi cu siguranţă dispreţuit şi urît, dacă se încumetă să-şi exercite vreo autoritate. Acesta era în oarecare măsură şi cazul lui Omai, deşi compatrioţii lui au fost destul de prevăzători să nu-şi exprime simţămintele cît timp ne aflam încă printre ei. O întrebuinţare înţeleaptă a darurilor aduse din Anglia, împreună cu cunoştinţele ce le căpătase călătorind atît de departe, l-ar fi pus în situaţia de a-şi închega cele mai folositoare relaţii. Dar noi ne dădurăm seama cu cîtă copilărească nesocotinţă îşi risipise acest bun mijloc de a-şi sluji propriile interese. Planurile lui ar fi putut să fie mai înalte, dar erau de o natură ridicolă sau, mai curînd, josnică ; într-adevăr încă de la început el se arătase mai degrabă însufleţit de dorinţa de a se răzbuna decît de aceea de a deveni un om însemnat. I se poate găsi

o scuză, dacă ţinem seama că acest fel de sentimente sînt obişnuite printre conaţionalii săi. Tatăl lui fusese fără îndoială un mare proprietar în vremea cuceririi insulei Ulietea de către cei din Bolabola ; împreună cu mulţi compatrioţi, căutase adăpost în Huaheine, unde murise, lăsîndu-l pe Omai cu alţi copii, care deveniră astfel cu totul dependenţi. În situaţia aceasta se găsea cînd îl luase pe bord căpitanul Furneaux şi-l dusese în Anglia. Nu putem şti cu siguranţă dacă se aşteptase, după modul în care fusese tratat acolo, să i se dea într-adevăr vreun ajutor împotriva duşmanilor tatălui său şi ai ţării sale, sau dacă îşi închipuise că prin propriul său curaj şi prin superioritatea cunoştinţelor sale va izbuti să deposedeze pe cuceritorii insulei Ulietea dar, de la începutul călătoriei, acesta fusese gîndul său. Nu vroia să dea ascultare rezervelor noastre faţă de o hotărîre atît de sălbatică, ci îşi ieşea din fire dacă, spre binele lui, era sfătuit să fie mai cumpănit şi mai cuminte. Pe măsură ce înaintam în drumul nostru, începea să-şi dea seama totuşi de greşeala pe care o făcea. Cînd am ajuns în Insulele Amiciţiei, se temea chiar atît de tare de primirea care i se va face în patrie, încît ar fi rămas bucuros la Tongatabu, sub ocrotirea lui Finau. În acele insule îşi risipise fără nici un rost multe din comorile sale europene. La Matavai se purtase cu tot atîta nesocotinţă, pînă cînd am pus eu piciorul în prag în privinţa risipei pe care o făcea.

„Dacă şi-a chivernisit cu mai multă cumpătare restul avuţiilor lui europene care, în ciuda risipei atît de neprevăzătoare, era încă destul de mare, sau dacă măsurile expuse mai sus, care au fost luate pentru a-i asigura protecţia în Huaheine, s-au dovedit rodnice, lucrul acesta nu-l vor cunoaşte decît urmaşii noştri care vor naviga pe acest ocean şi care nu vor uita desigur să cerceteze ce se va fi întîmplat cu prietenul nostru.

„Orice cusururi ar fi avut Omai, ele erau mai mult decît precumpănite de marea lui bunătate şi de firea lui supusă. Tot timpul cît a stat pe lîngă mine, am avut foarte rareori motive să mă supăr de-a binelea de purtarea lui. Inima sa recunoscătoare a preţuit întotdeauna în cel mai înalt grad sensul favorurilor ce le primise în Anglia şi sînt sigur că nu va uita vreodată pe cei ce l-au onorat cu ocrotirea şi prietenia lor în timpul şederii lui în ţara noastră. Era destul de isteţ, dar îi lipseau sîrguinţa şi stăruinţa de a-şi exercita

această însușire, așa încît cunoștințele lui asupra lucrurilor erau foarte generale și, în multe cazuri, imperfecte. Nu prea avea spirit de observație. De la oamenii din Insulele Amiciției ar fi putut transmite conaționalilor săi multe meșteșuguri folositoare și distracții alese — și este probabil că ele ar fi fost lesne adoptate de compatrioții săi, căci firea unora se apropia mult de a celorlalți. Totuși n-am băgat niciodată de seamă ca Omai să fi arătat o cît de mică străduință de a-și însuși vreo astfel de cunoștință. Acest soi de nepăsare constituia într-adevăr slăbiciunea caracteristică a neamului său. Iată de ce nu trebuie să ne așteptăm ca Omai să fie în stare să introducă meșteșugurile și obiceiurile noastre printre ai săi și nici să îmbunătățească oarecum pe cele cu care polinezienii sînt obișnuiți de mult. Sînt însă încredințat că el va căuta să cultive feluritele fructe și legume pe care noi le-am plantat acolo, ceea ce nu va fi un lucru neînsemnat. Dar cel mai mare folos ce se presupune că-l vor avea insulele de pe urma călătoriilor lui Omai sînt animalele lăsate de noi acolo și pe care probabil nu le-ar fi căpătat niciodată, dacă prietenul nostru n-ar fi venit în Anglia. Cînd acestea se vor înmulți, lucru ce mi se pare neîndoios, Otaheite și Insulele Societății vor ajunge, dacă nu vor depăși chiar în privința proviziilor, orice regiune din lumea cunoscută.

„Întoarcerea lui Omai și faptul că se înapoiase cu dovezi concrete ale mărinimiei noastre au îndemnat pe mulți insulari să se ofere ca voluntari să mă însoțească în «Pritani». Am folosit orice prilej ca să fac cunoscută hotărîrea mea de a respinge asemenea stăruințe.

„Dacă ar fi existat cea mai slabă probabilitate ca o altă corabie să mai fie trimisă în Noua Zelandă, aș fi luat cu mine în țară pe cei doi tineri din acel ținut, deoarece amîndoi erau doritori să meargă mai departe cu noi. Taiarua, cel mai în vîrstă, era peste măsură de înzestrat cu bun simț natural și se vedea că ar fi fost în stare să-și însușească orice învățătură. Părea că-și dă seama pe deplin de inferioritatea țării sale natale față de aceste insule și se resemnase, deși poate cu greu, să-și sfîrșească zilele în comoditate și belșug la Huaheine. Dar celălalt se legase atît de mult de noi, încît a trebuit să-l luăm de pe corabie și să-l ducem pe țărm cu sila. Fiind un băiat vioi și plin de haz, i se dăduse multă atenție pe bord.

„Cînd barca ce l-a dus la țărm pe Omai (care nu avea să ne mai întîlnească niciodată) se întoarse la corabie, o urcarăm pe bord și ne îndreptarăm îndată spre Ulietea, unde aveam de gînd să fac prima escală.

„La 4 noiembrie sosirăm în portul Ohamaneno și primirăm vizita lui Oreo, căpetenia insulei, cu care am schimbat gesturi de politețe și daruri.

„La 6 noiembrie ne-am instalat observatoarele și am dus pe uscat instrumentele necesare.

„Deși ne despărțisem de Omai, ne aflam încă destul de aproape pentru a căpăta știri despre faptele sale, iar eu îmi exprimasem dorința de a mai auzi de el. La vreo două săptămîni de la sosirea noastră în Ulietea, el ne trimise doi dintre oamenii lui într-o pirogă ; aceștia îmi aduseră vestea îmbucurătoare că Omai nu fusese tulburat de cei de pe insulă și că toate treburile îi mergeau bine, în afară de faptul că îi murise capra la fătare. Veștile erau însoțite de o cerere din partea lui să binevoiesc a-i trimite o altă capră și două topoare. Fericit că aveam un nou prilej de a-i fi de folos, i-am expediat la 18 noiembrie la Huaheine prin solii săi, niște topoare și doi iezi, mascul și femelă, de care s-a lipsit echipajul corăbiei *Discovery*.

„La 24 noiembrie am fost înștiințat că un aspirant și un marinar, amîndoi de pe *Discovery*, erau dați lipsă. Deoarece se știa că aspirantul își exprimase dorința de a rămîne pe insulă, părea neîndoios că el și tovarășul lui plecaseră de pe bord cu această intenție ; de aceea căpitanul Clerke porni în căutarea lor în două bărci înarmate și însoțit de o echipă de soldați din marină. Expediția nu dădu însă roade ; se întoarseră pe seară fără să fi căpătat vreo știre în privința locului unde se aflau fugarii. Din purtarea indigenilor, căpitanul Clerke păru să înțeleagă că aveau de gînd să-i ascundă pe dezertori și că-și bătuseră joc de el, dîndu-i în acest scop informații false în tot cursul zilei și îndrumîndu-l să cerceteze locuri în care nu i-ar fi fost cu putință să-i găsească. Raționamentul căpitanului era just, pentru că a doua zi dimineața ni se spuse că fugarii se aflau la Otaha. Cum nu erau singurele persoane de pe corabie care doreau să-și sfîrșească zilele în aceste insule binecuvîntate, se impunea să fie aduși îndărăt cu orice preț, pentru a pune capăt oricărei viitoare dezertări ; și, pentru ca indigenii să fie pătrunși de faptul

că nu glumeam, m-am hotărît să plec eu însumi în căutarea lor.

„Am pornit deci în dimineaţa următoare cu două bărci înarmate, fiind întovărăşit chiar de căpetenie. Am mers după îndrumarea lui, fără a mă opri, pînă ce am ajuns în partea răsăriteană a Otahei. Îndată ce sosirăm în locul în care ne aşteptam să-i găsim pe fugari, ni se spuse că părăsiseră insula în ajun şi trecuseră la Bolabola. N-am socotit înţelept să-i urmăresc într-acolo, ci m-am înapoiat la corăbii, decis însă să recurg la o măsură care nădăjduiam că-i va sili pe băştinaşi să-i aducă îndărăt.

„Curînd după revărsatul zorilor, şeful, însoţit de un fiu, o fiică şi de ginerele său, veniră pe bordul corăbiei *Resolution*. Am luat hotărîrea să-i opresc pe cei trei din urmă pînă ce se vor fi înapoiat fugarii. În acest scop, căpitanul Clerke îi pofti pe bordul corăbiei sale şi, cum sosiră acolo, îi închise în cabină. Şeful se găsea lîngă mine cînd află vestea. Mi-o aduse pe loc la cunoştinţă, închipuindu-şi că măsura fusese luată fără ştirea şi deci fără încuviinţarea mea. I-am arătat că greşea. Atunci el începu să nutrească temeri pentru propria sa situaţie ; într-adevăr, privirile-i trădau o nespusă tulburare. Am izbutit să-l liniştesc repede spunîndu-i că era liber atît să părăsească vasul oricînd ar fi vrut, cît şi să ia măsurile ce i s-ar părea mai bune pentru readucerea celor doi dezertori ; de asemenea, că, îndată ce va reuşi aceasta, rudele sale de pe bordul navei *Discovery* vor fi eliberate ; dar dacă nu va reuşi, eram ferm decis să-i iau cu mine.

„Oreo nu se lăsă copleşit de văicăreli zadarnice ; dimpotrivă, luă îndată măsuri pentru prinderea dezertorilor ; trimise în acest scop la Bolabola o pirogă cu un mesaj către Opuni, suveranul acelei insule, prin care-i aducea la cunoştinţă cele petrecute şi-i cerea să-i ridice pe cei doi fugari şi să-i expedieze înapoi. Mesagerul, care nu era nimeni altul decît chiar tatăl lui Putoe, ginerele lui Oreo, veni să primească dispoziţiile mele înainte de a pleca.

„Dar ostaticii se bucurau de atîta trecere, încît indigenii nu prea credeau că li se va da drumul la întoarcerea oamenilor noştri, sau, poate din prea mare nerăbdare, puseră la cale o încercare ce i-ar fi vîrît într-un bucluc şi mai mare, dacă din fericire nu i-am fi împiedicat noi ; pe seară, între orele cinci şi şase, am observat că toate pirogile lor dinăun-

trul și din jurul golfului începuseră să se desprindă de țărm de parcă ar fi fost cuprinse de o spaimă năprasnică. Mă găseam în acea clipă pe uscat, în fața corăbiei, și încercam în zadar să descopăr pricina forfotelii ; în cele din urmă marinarii noștri ne strigară de pe *Discovery* că o ceată de băștinași au pus mîna pe căpitanul Clerke și pe locotenentul Gore, care ieșiseră să se plimbe la o oarecare depărtare de corăbii. Deși eram uimit de îndrăzneala acestei acțiuni prin care ei îmi plăteau ochi pentru ochi și dinte pentru dinte și totodată îmi dădeau o contralovitură atît de puternică cu propriile mele mijloace, am înțeles că nu aveam timp să stau în cumpănă. Am poruncit deci îndată oamenilor să se înarmeze și, în mai puțin de cinci minute, un grup puternic, sub comanda locotenentului King, a fost trimis în ajutorul celor doi navigatori. În același timp două bărci înarmate și o echipă comandată de locotenentul Williamson plecară pe urmele pirogilor ce se îndepărtau în fugă, pentru a le tăia retragerea spre țărm. De-abia plecaseră aceste detașamente, că îmi sosi înștiințarea că fusesem greșit informați ; am trimis deci să-i cheme pe toți îndărăt.

„Un lucru era totuși limpede : reieșea din diferite fapte care se legau una de alta că proiectul de a captura pe căpitanul Clerke fusese într-adevăr urzit de indigeni. Ba, mai mult, vorbind cu noi a doua zi, ei nici nu căutară să ascundă aceasta. Dar cel mai de seamă plan de operații al lor era de a pune mîna pe mine. Mă deprinsesem să mă scald în fiecare seară în apa răcoroasă. De foarte multe ori mă duceam la baie singur și întotdeauna neînarmat. Fiind încredințați că și în seara aceea aveam să mă scald ca de obicei, indigenii hotărîră să mă ia prizonier pe mine și pe căpitanul Clerke, dacă acesta m-ar fi însoțit. Dar, după ce reținusem familia lui Oreo, socoteam că era mai prevăzător să nu mă dau pe mîna indigenilor ; l-am sfătuit deci și pe căpitanul Clerke și pe ofițeri să nu se depărteze de corăbii. În cursul după-amiezii, șeful mă întrebă în trei rînduri dacă nu aveam de gînd să merg la scăldătoare și, cînd pricepu în cele din urmă că nu mă poate îndupleca s-o fac, se retrase împreună cu toți ceilalți oameni ai săi, în ciuda tuturor străduințelor mele, prin vorbe sau prin fapte, de a-i opri. Deoarece în clipa aceea încă nu bănuiam planurile lor, mi-am închipuit că le cășunase dintr-o dată să fie prevăză-

tori, simțământ care, de obicei nu dura mult timp. Dar ei, dezamăgiți, se îndreptaseră spre cei ce le erau mai la îndemînă. Din fericire pentru cele două tabere dădură însă greș, așa că nu avu loc nici o vărsare de sînge în această împrejurare. Căci nu s-au tras decît două-trei focuri de armă pentru oprirea pirogilor. Clerke și Gore au scăpat teferi tocmai datorită acestor împușcături, întrucît chiar atunci înainta spre ei o ceată de indigeni înarmați cu măciuci care, la auzul focurilor de muschete, se împrăștiaseră.

„Oreo, căpetenia, fiind la fel de îngrijorat ca și mine de faptul că nu primise nici o veste de la Bolabola, porni în seara zilei de 28 noiembrie într-acolo și mă rugă să-l urmez a doua zi cu corăbiile. De fapt aceasta fusese și intenția mea, dar vîntul nu ne-a îngăduit ieșirea în larg. Același vînt însă, care ne reținea în port, îl readuse de la Bolabola pe Oreo cu cei doi fugari. Am aflat atunci că ajunseseră la Otaha chiar în noaptea în care dezertaseră dar, găsind că nu le era cu putință să treacă în vreuna din insulele răsăritene din lipsă de vînt, plecaseră spre Bolabola și, de acolo, în mica insulă Tubai, unde fuseseră prinși. De îndată ce fugarii au fost urcați pe bord, cei trei ostatici au fost puși în libertate. Astfel luă sfîrșit o aventură care-mi pricinuise multă bătaie de cap și destul necaz. N-aș fi acționat cu atîta hotărîre dacă n-ar fi fost pricina mai sus pomenită, precum și dorința ca fiul unui frate ofițer să nu fie pierdut pentru patrie.

„Între timp vîntul ni se tot împotrivea, ținîndu-ne închiși în golf; dar în dimineața de 7 decembrie, ne folosirăm de o ușoară adiere dinspre nord-vest și ieșirăm în larg cu ajutorul tuturor bărcilor.

„Cum am ajuns afară din port, ne-am luat rămas bun de la Ulietea și ne-am îndreptat spre Bolabola. Oreo și vreo șase-opt băștinași făcură traversarea cu noi. Vizitînd această insulă aveam o singură țintă: să pun mîna pe o ancoră pe care de Bougainville o pierduse la Otaheite și care fusese luată de acolo și trimisă în dar căpeteniei de aici. Aveam nevoie de ea pentru a făuri securi și alte unelte de fier, căci aproape ne terminasem stocul prin schimburile pe merinde; iar acum sosise clipa să facem o nouă provizie de articole de schimb.

„Debarcarăm în locul unde ne-au îndrumat băștinașii și, curînd după aceea, am fost prezentat lui Opuni, căpetenia,

în mijlocul unei mari îmbulzeli de oameni. Neavînd timp de pierdut, îndată ce s-a isprăvit formalitatea necesară a complimentelor, am cerut căpeteniei să-mi dea ancora și am scos la iveală darul ce i-l pregătisem și anume : o cămașă de noapte din pînză de in, o cămașă de zi, cîteva batiste de gaz [1], o oglindă, mărgele și alte fleacuri, precum și șase topoare. După primirea acestora, el porunci să ni se înapoieze ancora. Cînd tratativele de schimb au luat sfîrșit, m-am înapoiat pe bord, am ridicat bărcile și, înălțînd pînzele, am părăsit insula îndreptîndu-mă spre miazănoapte.

„Dacă ținem seama că Bolabola nu are mai mult de opt leghe în circumferință, trebuie să recunoaștem că nu este puțin lucru că oamenii de pe ea au încercat și au fost chiar în stare să ducă la capăt cucerirea insulelor Ulietea și Otaha, știind că numai prima era cel puțin de două ori mai întinsă.

„Cît de prețuiți erau cei din Bolabola la Otaheite se poate deduce din faptul că li se dăduse ancora lui de Bougainville. Aceleași cauze trebuie să-i atribuim și intenția tahitienilor de a transporta aici taurul spaniol ; Bolabola mai căpătase și un berbec lăsat la Otaheite de spanioli. Eu le-am dus pe țărm o oaie din cele aduse de la Capul Bunei Speranțe ; și trag nădejdea că prin acest dar am pus temelia creșterii oilor în Bolabola. Am mai lăsat și în Ulietea, în grija lui Oreo, un vier și o scroafă din Anglia și două capre ; așa că nu numai Otaheite, dar și toate insulele învecinate vor avea în cîțiva ani o rasă de porci îmbunătățită și vor fi probabil înzestrați cu toate animalele de preț ce au fost transportate acolo de vizitatorii lor europeni".

Căpitanul Cook își înștiințează acum cititorii că următoarele observații asupra insulelor sînt scrise de chirurgul Anderson.

„Nu este ușor să afli pe lumea asta un loc care să ofere o priveliște mai variată ca sud-estul insulei Otaheite. Aici dealurile sînt înalte și abrupte, dar acoperite de copaci și tufișuri pînă la vîrf. Șesul ce mărginește dealurile spre mare și văile dintre ele produc de asemenea din belșug felurite plante dintre cele mai viguroase. Natura n-a fost mai puțin milostivă cu răspîndirea pîraielor care șerpuiesc în fiecare

[1] Țesătură foarte subțire de mătase. — N. T.

vale. Locuințele indigenilor sînt risipite în neorînduială pe aceste șesuri ; cele răspîndite în mare număr pe țărm, înfățișează o panoramă care desfată pe cei ce privesc de pe corăbii.

„Datorită rodniciei naturale a ținutului și climei dulci, indigenii sînt cam lăsători în privința culturilor. Planta din care se face pînză și ale cărei semințe se aduc din munți și ava — piperul îmbătător — sînt aproape singurele de care au grijă întrucîtva.

„M-am interesat cu multă luare-aminte de modul cum cultivă arborele de pîine, dar mi s-a răspuns totdeauna că ei nu-l plantează niciodată. Și într-adevăr, te convingi că așa trebuie să fie, dacă cercetezi locurile unde acești arbori dau puieți.

„Printre ceilalți pomi mai însemnați se află cocotierul și bananul, din care numai ultimul necesită supraveghere ; el începe să rodească la trei luni după plantare și între timp dă lăstari noi, ceea ce asigură o producție neîntreruptă de fructe. Căci vechile tulpini se retează îndată după recoltă.

„Nu au prea multe curiozități demne de văzut. Printre ele putem aminti un iaz sau lac cu apă dulce, pe vîrful unuia dintre cei mai înalți munți. E nevoie de vreo trei sau patru zile ca să ajungi pînă acolo și să te întorci îndărăt. Lacul este demn de remarcat prin adîncimea lui și prin țiparii uriași ce trăiesc în el. Trebuie socotit ca una din cele mai de seamă curiozități naturale ale țării.

„Înfățișarea musculoasă, atît de comună locuitorilor din Insulele Amiciției și care pare o urmare a deprinderii lor cu o activitate intensă, nu se mai întîlnește aici, unde rodnicia pămîntului face ca băștinașii să ducă o viață trîndavă.

„Însușirile fizice fiind la mare preț printre ei, indigenii recurg la felurite mijloace pentru a și le îmbunătăți, după părerea pe care o au ei despre frumusețe. Stau astfel în casă cîte o lună două, în care timp se acoperă cu o mulțime de veșminte și nu mănîncă decît fructe de pîine, care par a avea calitatea de a albi pielea.

„Hrana lor obișnuită o formează vegetalele, în proporție de cel puțin nouă zecimi ; poate că datorită acestui mod cumpătat de viață bolile sînt atît de rare printre ei. Într-adevăr, ei nu cunosc decît vreo cinci șase, ce pot fi numite tulburări cronice sau locale.

INMORMÎNTARE ÎN INSULELE SOCIETĂȚII

„În orice împrejurare, acești insulari se poartă cu multă sinceritate și mărinimie. Cînd se află în răstriște nu par frămîntați de vreo neliniște ; iar grijile nu pare să le încrețească vreodată frunțile. Dimpotrivă, nici măcar apropierea morții nu schimbă nimic din vioiciunea lor obișnuită.

„Datorită unei asemenea firi, ei își îndreaptă toate străduințele numai către ceea ce le pricinuiește plăcere și înlesnire. Muzica îi desfată ; de asemenea par să cunoască efectele liniștitoare ale anumitor soiuri de mișcări care, în unele cazuri, potolesc orice tulburare a minții cu tot atîta succes ca și muzica.

„Tahitienii își enunță cu multă emfază ideile despre moarte, spunînd că «sufletul intră în întuneric» sau, mai bine zis, «în noapte». Limba lor este așa de bogată, încît posedă peste douăzeci de numiri numai pentru fructul arborelui de pîine, în diferitele lui forme ; tot atîtea denumiri au și pentru rădăcina taro și vreo zece pentru nuca de cocos.

„În ciuda neasemuitei rodnicii a insulei, foametea își face apariția destul de des și seceră, pare-se foarte mulți oameni. În vremuri de lipsuri, după ce consumă fructele de pîine și batatele, indigenii recurg la felurite rădăcini ce cresc săl-

batic în munți. În primul rînd folosesc patara, care se găsește în cantități uriașe și seamănă oarecum cu un cartof foarte mare sau cu o batată; este gustoasă dacă o mănînci cînd se mai află încă în stare de creștere.

„În ceea ce privește hrana de natură animală, pătura mai de jos a poporului rar are parte de ea și în cantități foarte reduse; ea e formată din pești, arici de mare sau alte produse marine. Indigenii nu mănîncă decît rareori sau chiar niciodată carne de porc. *Iri* singur este în stare să aibă zilnic la dispoziție carne de porc; căpeteniile mai mici, fiecare după avuția sa, o consumă o dată pe săptămînă, la două săptămîni sau o dată pe lună.

„Ava este consumată de asemenea numai de cei din straturile superioare ale populației. Această băutură se pregătește aici într-un mod oarecum deosebit de cel văzut atît de des în Insulele Amiciției. Tahitienii toarnă foarte puțină apă peste rădăcină, uneori prăjesc sau coc bucățile, apoi le zdrobesc, dar nu le mestecă niciodată înainte de infuzie. Efectele vătămătoare ale licorii sînt foarte vădite, poate datorită modului de preparare; căci ne-am putut da seama adeseori de puterea ei de îmbătare sau, mai curînd, de amorțire. Indigenii se scuză că și-au luat o deprindere atît de distrugătoare, prin aceea că îi ajută să preîntîmpine îngrășarea peste măsură, dar este evident că băutura le răpește de fapt vigoarea și, după toate probabilitățile, le scurtează chiar zilele.

„Mesele sînt foarte dese la Otaheite. Prima masă a zilei o iau pe la ora două după miezul nopții, apoi se duc la culcare; următoarea masă o iau la ora opt. La unsprezece prînzesc, apoi se hrănesc iarăși la două și la cinci; în sfîrșit cinează la opt. Femeile trebuie, nu numai să mănînce deoparte și într-alt loc al casei decît bărbații, ci chiar, obicei ciudat, n-au parte de cele mai multe feluri din mîncările mai gustoase. Ele își iau în general singure merindele, căci ar muri cu siguranță de foame dacă ar aștepta ca vreun bărbat adult să le facă un asemenea serviciu. Cînd am căutat să aflăm pricinile acestei deosebiri, n-am izbutit să căpătăm alt răspuns decît că așa e just și necesar să fie.

„Într-adevăr, adeseori băștinașii se poartă cu femeile atît de aspru sau, mai bine zis, de brutal, încît cu greu ai crede dacă n-ai vedea cu ochii ; ei n-ar trata astfel vreun obiect la care ar ține cîtuși de puțin. Totuși nimic nu este mai obișnuit decît să-i vezi pe bărbați bătîndu-și fără milă femeile ; cu greu s-ar găsi justificarea unei asemenea purtări chiar dacă ar exista, poate, pricini de gelozie, sentiment pe care amîndouă sexele pretind că-l încearcă uneori.

„Credința lor religioasă este cuprinzătoare și, în multe privințe, neobișnuită ; dar numai puțini oameni de rînd o cunosc pe deplin ; căci aprofundarea ei este rezervată îndeosebi preoților, care sînt destul de numeroși. Nu par să venereze un singur zeu, precumpănitor ; dimpotrivă, ei cred într-o pluralitate de divinități, care sînt toate foarte puternice.

„Unele dintre ideile lor despre zei sînt neînchipuit de absurde. Cred, de pildă, că zeul este supus puterii spiritelor cărora le-a dat ființa și că, la rîndul lor, ele îl mănîncă adesea, deși el are putința de a se re-crea. Cînd luna este în descreștere, băștinașii socotesc că sufletele tocmai devorează pe Itua ; iar cînd luna începe să crească din nou, zeul reînvie.

„Datinile referitoare la facerea lumii sînt, după cum este de așteptat, încîlcite și încărcate de obscurități. Indigenii zic că o zeiță, care ținea un bulgăre sau o bucată de pămînt spînzurată de o sfoară, i-a făcut vînt și a împrăștiat împrejur bucățile de țărînă, care au alcătuit Otaheite și insulele învecinate ; toate au fost populate de un bărbat și de o femeie ce fuseseră la început statorniciți în Otaheite. Ei mai socotesc că petele din lună ar fi crîngurile de copaci care creșteau pe vremuri în Otaheite și care, după ce au fost nimicite în urma unei întîmplări oarecare, au ajuns să rodească acolo, prin semințele lor cărate de porumbei“ [1].

„Luni 8 decembrie, după ce am părăsit Bolabola, m-am îndreptat spre miazănoapte“ scrie căpitanul Cook ; „vîntul a suflat în general de la est pînă ce am trecut ecuatorul și am intrat în latitudinile nordice.

[1] Aici se termină relatarea lui Anderson. — N. T.

ATOL

„Trecuseră șaptesprezece luni de cînd plecasem din Anglia. În ceea ce privește punctul principal din instrucțiunile mele, călătoria noastră abia începea la această dată; trebuia, prin urmare, să fiu din nou cu băgare de seamă față de orice factor ce-ar fi putut contribui la siguranța și succesul ei. Cum am depășit limita descoperirilor noastre anterioare, am poruncit să se facă un inventar al tuturor mărfurilor ce se aflau în corăbii, pentru a ști cum să le întrebuințez cu cel mai mare folos.

„La 24 decembrie, după trecerea ecuatorului, se zări pămîntul. Apropiindu-ne mai mult, am băgat de seamă că era una dintre insulele joase, atît de răspîndite în acest ocean, adică un grind îngust de pămînt înconjurînd o porțiune de mare [1]. În vreo două trei locuri se vedeau cîțiva cocotieri, dar în general uscatul avea o înfățișare de pustiu.

„În zorii dimineții următoare am trimis două bărci să caute cu mai multă atenție un loc de debarcare; totodată au mai pornit și alte două bărci la pescuit în apropierea țărmului. Ultimele două se înapoiară pe la ora opt cu peste două sute de măsuri de pește. Încurajați de succes, i-am trimis din nou, după gustarea de dimineață.

[1] Un atol. — N. T.

„La 26 decembrie și în ziua următoare am prins o cantitate uriașă de broaște țestoase marine.

„La 28 decembrie am debarcat în tovărășia lui Bayly pe insula dintre cele două canaluri ; aveam de gînd să pregătim telescoapele în vederea observării eclipsei de soare ce se apropia ; aceasta fusese de fapt una din principalele țeluri ale ancorării mele aici.

„În dimineața zilei de 30 decembrie, zi în care urma să aibă loc eclipsa, King, Bayly și cu mine coborîrăm pe uscat pentru a efectua observația, care izbuti destul de bine.

„După-amiază se întoarseră pe bord bărcile, precum și toți vînătorii de broaște țestoase, în afară de un marinar ce ținea de *Discovery* și care era dat lipsă de două zile. La început doi oameni rătăciseră drumul, și neînțelegîndu-se asupra cărării celei mai sigure spre tovarășii lor, se despărțiseră ; unul dintre ei găsi echipa după o absență de douăzeci și patru de ore, în care timp fusese în mare răstriște.

„Aflînd că unul dintre răzleți se găsea încă în această situație nenorocită, căpitanul Clerke trimise în căutarea lui un grup, care se întoarse cu tovarășul pierdut. Sărmanul om trebuie să fi suferit mai mult decît celălalt rătăcit, nu numai fiindcă rămăsese singur un timp mai îndelungat, dar și fiindcă, după cum aflarăm era prea mofturos ca să bea sînge de broască țestoasă cum făcuse prietenul său, căci pe insulă nu exista apă.

„Avînd pe bord cîteva nuci de cocos și semințe de batate, am poruncit să fie plantate aici.

„Făcusem rost în această insulă, pentru amîndouă corăbiile, de vreo trei sute de broaște țestoase marine, cîntărind una peste alta cam patruzeci sau patruzeci și cinci de kilograme. Toate erau din soiul cel verde și poate la fel de bune ca oricare altele din lume. Mai prinserăm de asemenea cu undița atîta pește încît ne-a ajuns să mîncăm tot timpul șederii noastre acolo. Erau mai cu seamă scrumbii de diferite dimensiuni, bibani mari și mici și vreo două specii de porcușori.

„N-am întîlnit nici o urmă de ființe omenești care să fi fost vreodată pe aici înaintea noastră ; și în fapt, dacă cineva

ar avea nenorocul să fie aruncat din întîmplare sau lăsat intenţionat pe această insulă, cu greu ar izbuti să rămînă în viaţă. Corăbierii care se vor opri aici să nu se aştepte că vor găsi altceva decît peşti şi broaşte ţestoase ; dar pot fi siguri că vor recolta o provizie îmbelşugată de astfel de vieţuitoare.

„Deoarece am sărbătorit aici Crăciunul, am numit acest pămînt Christmas Island [1].

„La 2 ianuarie 1778 ridicarăm ancora în zori şi ne reluarăm drumul spre nord. Nu mai zărirăm pămînt pînă în zorii dimineţii de 18 ianuarie, cînd se ivi o insulă ; curînd după aceea mai văzurăm şi alt uscat, net despărţit de cel dintîi.

„La 19 ianuarie, pe cînd răsărea soarele, prima din aceste insule se arătă spre răsărit, la mai multe leghe depărtare. Aflîndu-se exact în contra vîntului, n-am izbutit să ne apropiem de ea ; ne-am îndreptat deci spre cealaltă insulă şi curînd am descoperit o a treia, în direcţia vest-nord-vest, la marginea orizontului. După puţin timp am zărit cîteva pirogi pornind de la ţărm spre corăbii. Am luat imediat pană [2], pentru a le da putinţa să ne ajungă. În fiecare pirogă erau de la trei pînă la şase oameni, iar cînd se apropiară, am fost plăcuţi surprinşi să constatăm că vorbeau limba din Otaheite şi din celelalte insule vizitate de curînd. Nu ne-a trebuit prea multă îndemînare ca să-i facem să vină bord în bord, dar nici un fel de rugăminte nu i-a putut îndupleca să urce pe corabie. Am legat cîteva medalii de alamă de o frînghie pe care am coborît-o la cei dintr-una din pirogi ; iar ei ne trimiseră în schimb cîteva scrumbii mici, pe aceeaşi cale. Am repetat operaţia dăruindu-le nişte cuie mici şi bucăţi de fier, pe care le preţuiră mai mult decît orice.

„Aceşti oameni aveau pielea cafenie şi, deşi de statură mijlocie, erau bine legaţi. Nuanţele culorii lor nu se deosebeau mult, dar trăsăturile le aveau neînchipuit de variate ; unele chipuri semănau destul de mult cu cele ale europenilor. Păreau foarte blînzi şi nu purtau nici un fel de arme, în afară

---

[1] Insula Crăciunului. — N. T.

[2] Au orientat astfel corabia spre vînt încît să nu mai înainteze. — N. T.

de cîteva pietricele cu care avuseseră de gînd să se apere, dar pe care le aruncară peste bord cînd văzură că nu le făceau trebuință.

„Neavînd nici un indiciu care să ne arate că ar exista un loc de ancorare pe acest capăt răsăritean al insulei, am navigat de-a lungul laturii sud-estice, la o jumătate de leghe de țărm. Cum am înălțat pînzele, pirogile ne-au părăsit ; dar pe măsură ce înaintam în lungul coastei, se apropiau altele, aducînd porci de fript și niște cartofi foarte buni pe care indigenii îi schimbau, ca și ceilalți, pe orice le ofeream. Astfel am cumpărat mai mulți purcei cu un cui de șase penny, așa că am înțeles că ne aflam din nou într-o țară a belșugului.

„În dimineața următoare ne-am îndreptat spre uscat ; ne întîmpinară numeroase pirogi pline de oameni, dintre care cîțiva, luîndu-și inima în dinți, se încumetară să urce pe bord.

„În cursul diverselor mele călătorii nu mai întîlnisem niciodată indigeni atît de uimiți ca aceștia cînd veniră pe corabie. Ochii lor rătăceau într-una de la un lucru la altul, iar zăpăceala din priviri și gesturi arăta limpede întreaga lor neștiință în legătură cu tot ce vedeau ; ne dovedeau astfel cu tărie că pînă acum nu mai fuseseră vizitați de europeni și că nici nu cunoșteau vreuna din mărfurile noastre ; despre fier era totuși neîndoios că auziseră sau îl și cunoscuseră poate, însă numai în mică măsură, fiind adus la ei în cine știe ce vremuri îndepărtate. Cu toate acestea păreau să înțeleagă că este un material mult mai potrivit pentru tăiat sau scobit găuri decît oricare alt produs al țării lor. Îl numeau *hamaiti*, referindu-se probabil la vreo unealtă la facerea căreia fierul putea fi întrebuințat cu folos. Din același motiv îi spuneau adesea și *toi*, care pe limba lor înseamnă secure sau, mai bine zis, un fel de topor. Cînd le arătarăm niște mărgele, ne întrebară mai întîi ce erau și dacă trebuiau să le mănînce. Le-am spus că puteau să le atîrne de urechi, dar ei ni le înapoiară ca fiindu-le nefolositoare. Tot atît de nepăsători se arătară față de o oglindă oferită de noi ; ne-o restituiră sub același cuvînt ; își manifestară însă pe față dorința de a avea *hamaiti* și *toi*, pe care îl voiau cît mai mare. Erau oameni de bun simț, sau

cel puțin temători să nu jignească pe cineva, căci întrebau unde să se așeze jos, dacă pot să scuipe pe punte și altele asemenea. Cîțiva dintre ei rostiră o lungă rugăciune înainte de a se urca pe bord ; mai tîrziu alții cîntară și făcură mișcări cu mîinile așa cum ne deprinsesem să vedem în dansurile din insulele nu demult vizitate. Încă un amănunt îi făcea să semene leit cu alți insulari ; cînd se urcaseră la început pe corabie, se străduiseră să fure sau mai bine zis să ia fățiș tot ce le venea la îndemînă, ca și cum nouă, ori nu ne-ar fi păsat de acest lucru, ori n-am fi avut de ce să-i împiedicăm. Am izbutit însă repede să-i facem să înțeleagă că greșesc ; și, dacă după cîtva timp renunțară să-și mai însușească tot ce vedeau, asta se datora faptului că văzură că nu-i slăbeam din ochi.

„La ora nouă, aflîndu-ne destul de aproape de țărm, am trimis trei bărci înarmate, sub comanda locotenentului Williamson, să vadă dacă poate găsi un loc de debarcare și apă dulce. I-am dat dispoziția ca, dacă va găsi necesar să debarce în căutare de apă, să nu îngăduie decît unui singur marinar să părăsească bărcile.

„În timp ce bărcile cercetau coasta, noi navigam în volte cu corăbiile, așteptîndu-le întoarcerea. Williamson se înapoie pe la amiază și-mi raportă că găsise un iaz mare cu apă dulce în apropierea unui sat. Îmi mai spuse că încercase să debarce într-alt loc, dar că fusese împiedicat de indigeni care, coborînd în mare număr spre bărci, voiseră să le ia vîslele, puștile și, pe scurt, tot ce ar fi putut înșfăca ; îl înghesuiseră atît de tare, încît s-a văzut nevoit să tragă și să omoare un om. Această împrejurare nefericită n-am aflat-o totuși decît mai tîrziu, după ce am părăsit insula ; așa că, deocamdată, mă purtai ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

„Între orele trei și patru m-am dus la țărm cu trei bărci înarmate, pentru a cerceta apa și a pune la încercare intențiile celor cîteva sute de locuitori adunați pe plajă.

„Chiar în clipa cînd am sărit pe uscat, indigenii strînși acolo căzură cu toții pe brînci și rămaseră în această poziție foarte umilă pînă ce, prin semne grăitoare, i-am convins să se scoale. Mi-au adus atunci o mulțime de purcei pe care mi i-au dăruit împreună cu niște bananieri ; ceremoniile ce însoțeau aceste daruri semănau în bună parte cu cele ce aveau loc în împrejurări asemănătoare în Insulele Societății

și într-alte insule ; după ce un ins rosti o lungă rugăciune, la care se alăturau din cînd în cînd și alții din adunare, i-am făcut să înțeleagă că primeam prietenia pe care mi-o ofereau dîndu-le în schimb darurile aduse în acest scop de pe corabie. După încheierea formalităților de început, am instalat o gardă pe plajă și am tocmit cîțiva băștinași care să mă călăuzească la apă ; aceasta, foarte bună, se găsea într-un loc potrivit pentru scopul nostru. Eram cu cugetul împăcat în privința aprovizionării cu acest lichid atît de necesar ; dispoziția pașnică a indigenilor mă liniștea de asemenea ; m-am întors deci pe bord și am dat poruncă să se pregătească totul ca să putem debarca în dimineața următoare și să umplem butoaiele cu apă ; aveam de gînd să cobor și eu pe țărm tot atunci.

„A doua zi, cum am debarcat, s-a încins o negustătorie cu porci și cartofi pe care insularii ni-i dădeau în schimbul cuielor și unor bucăți de fier confecționate în chip de dălți. Nu avurăm de înfruntat nici o piedică la luatul apei ; dimpotrivă, indigenii îi ajutară pe marinari la rostogolitul butoaielor spre lac și înapoi — și îndeplineau cu voie bună orice le ceream.

„Lucrurile se desfășurau astfel mulțumitor ; socotind că prezența mea în acel loc nu mai era necesară, am lăsat comanda locotenentului Williamson, care debarcase cu mine, și am pornit într-o excursie înăuntrul țării, apucînd pe vale în sus în tovărășia doctorului Anderson și a lui Webber. Un alai numeros de băștinași ne urma ; pe unul dintre ei, pe care îl remarcasem pentru măsurile pe care le luase ca să facă ordine printre ai lui, l-am ales drept călăuză. Toți indigenii întîlniți pe drum cădeau la pămînt în fața noastră și așteptau în această poziție pînă treceam. După cum am aflat mai tîrziu, în felul acesta își exprimau ei respectul față de propriile lor căpetenii. În timp ce navigam de-a lungul coastei dinspre răsărit, observarăm de pe corăbii că în fiecare sat se aflau una sau două construcții albe mai înalte, asemănătoare unor piramide, sau mai curînd unor obeliscuri : una dintre ele, a cărei înălțime o apreciasem la cel puțin cincisprezece metri, era foarte vizibilă din locul unde ancorasem și părea să nu fie la prea mare depărtare în susul văii. Plecasem la plimbare în primul rînd pentru a o cerceta mai îndeaproape. Ajungînd lîngă monument, am băgat de seamă

FIGURI ȘI CĂȘTI DIN INSULELE SANDWICH

că se găsea într-un cimitir sau morai care, în multe privințe, semăna uimtior cu cele pe care le cunoaștem atît de bine din alte insule ale acestui ocean ; curînd am aflat că diferitele părți ce-l alcătuiau aveau aceleași denumiri ca și în alte arhipelaguri.

„După o cercetare amănunțită a tot ce se putea vedea primprejurul moraiului, ne-am înapoiat pe alt drum. La amiază m-am dus pe bord să prînzesc. Ne aprovizionasem în cursul zilei cu nouă butoaie mari de apă, iar prin schimburi, îndeosebi pe cuie și pe bucăți de fier, căpătasem vreo șaptezeci-optzeci de porci și cîteva găini. Băștinașii de aici merită toate laudele noastre, căci n-au încercat nici o singură dată

TIP CU PELERINĂ DIN INSULA HAWAII

să ne înșele, fie pe țărm, fie lîngă bordul corăbiilor. E adevărat că unii dintre ei se arătaseră de la început nărăviți la furt; dar se lăsară curînd de asemenea apucături, căci am izbutit să-i convingem că hoții își vor primi pedeapsa.

„Printre articolele aduse la tîrg în această zi, observarăm un soi deosebit de pelerine și bonete. Cele dintîi au aproape mărimea și forma pelerinelor scurte pe care le poartă femeile în Anglia. Sînt confecționate dintr-o împletitură pe care sînt fixate foarte strîns cele mai frumoase pene roșii și galbene. Suprafața împletiturii poate fi asemuită,

atît prin moliciunea la pipăit, cît și prin înfățișarea ei lucitoare, cu o catifea groasă și bogată.

„Bonetele seamănă cu niște căști a căror parte de mijloc sau creastă este uneori lată de o palmă; se așază bine pe cap și au două tăieturi pentru urechi. Au un schelet de rămurele și nuiele, acoperit cu o împletitură de pene lucrată ca și pelerinele, deși ceva mai deasă și mai puțin pestriță. Ele și pelerinele completează probabil îmbrăcămintea, — indigenii apăreau uneori purtîndu-le pe amîndouă [1].

„Nu puteam în nici un chip ghici de unde făceau rost de sumedenia aceasta de pene atît de frumoase; am descoperit taina abia mai tîrziu, cînd indigenii aduseră la vînzare pieile unor păsărele roșii.

„A doua zi am băgat de seamă că unul dintre vizitatorii noștri, care ne oferea spre cumpărare niște cîrlige de pescuit, ținea un pachețel legat de ața unuia dintre ele; cînd ne dădu cîrligul îl desfăcuse cu multă grijă și-l păstrase pentru sine. Întrebat despre ce era vorba, el arătă cu degetul spre burtă. Ne străfulgeră gîndul că ar putea fi carne omenească. Întrebîndu-l, insularul ne răspunse că era într-adevăr o parte dintr-un om. Un alt localnic, care stătea lîngă el, a fost întrebat dacă obișnuiau să-i mănînce pe cei uciși în luptă și el răspunse îndată afirmativ.

„După ce am părăsit insula care se numea Atui [2], am purces spre Onihiau [3], pe coasta căreia ancorarăm.

„Vreo șase-șapte pirogi ni se alăturară înainte chiar de ancorare, aducînd cîțiva purcei, cartofi și destul de multe batate și rogojini. Oamenii ce le conduceau semănau cu cei din Atui și păreau familiarizați cu întrebuințarea fierului, pe care îl cereau tot sub denumirile de hamaiti și toi, cedînd lesne orice obiect de-al lor în schimbul unor bucăți din acest prețios metal.

„Vizitatorii ne dădură prilejul să ne satisfacem din nou curiozitatea în privința canibalismului. Unul dintre insulari a fost oprit pe cînd voia să intre în camera tunurilor; ne întrebă atunci ce i-am fi făcut dacă totuși ar fi intrat: oare

---

[1] Aceste obiecte se pot vedea în Secția Etnografică de la British Museum.

[2] Este insula Kanai din arhipelagul Hawaii. — N. T.

[3] Altă insulă din același arhipelag, numită și Uiihau. — N. T.

l-am fi ucis și l-am fi mîncat? Avurăm deci prilejul să-i întoarcem întrebarea cu privire la acest obicei ; un băștinaș ce stătea în pirogă îndărătul celuilalt și era atent la tot ce se petrecea, ne răspunse pe loc că, dacă am fi omorîți pe țărm, indigenii ne-ar mînca desigur, dar numai în cazul în care am fi fost dușmanii lor. Nu mă pot deci îndoi că mulți băștinași de aici apreciază groaznicul ospăț cu carne omenească la fel ca cei din Noua Zelandă.

„La 30 ianuarie am trimis pe țărm pe Gore cu o gardă de soldați și o echipă ca să tîrguiască provizii proaspete de la băștinași. Curînd vremea se înrăutăți foarte mult, iar marea deveni așa de zbuciumată, încît orice comunicație cu grupul de pe țărm se întrerupse ; nici chiar indigenii nu îndrăzneau să se încumete cu pirogile lor pînă la corăbii. În seara zilei următoare l-am trimis într-o barcă pe *master* la capătul sud-estic al insulei, ca să încerce acolo o debarcare. Se înapoie cu un răspuns favorabil, dar era prea tîrziu acum ca să mai chemăm echipa de pe țărm. Amînarăm deci plecarea pentru dimineața următoare, îngăduind oamenilor noștri să folosească încă o noapte pentru a strînge legăturile cu localnicii.

„Încurajat de raportul *masterului*, m-am îndreptat eu însumi cu șalupele către acel promontoriu pentru a aduce pe bord echipa ; luasem cu mine un țap și două capre, un vier și o scroafă de rasă englezească, precum și semințe de pepeni, dovleci și ceapă, căci eram tare dornic să viu în ajutorul acestor sărmani oameni, dîndu-le cîteva articole alimentare suplimentare. Acolo am găsit echipa așteptîndu-mă în tovărășia cîtorva indigeni. Unuia dintre ei, care, după spusele lui Gore, luase oarecum comanda celorlalți, i-am încredințat caprele, porcii și semințele.

„Terenul prin care am trecut se găsea în starea lui naturală ; era foarte pietros, iar solul părea sărac. Totuși îl acopereau tufișuri de buruieni, dintre care unele înmiresmau aerul cu un parfum mai desfătător decît tot ce întîlnisem în vreuna din celelalte insule ale acestui ocean. Locuințele indigenilor erau foarte răzlețite ; bănuirăm deci că nu puteau fi mai mult de cinci sute de suflete pe insulă. Marinarii noștri avuseră prilejul să le observe felul de trai, care părea cuviincios și curat. Nu văzură totuși nicăieri bărbații mîncînd împreună cu femeile ; în general, acestea ședeau adunate în

grupuri. Oamenii noştri mai băgară de seamă că noaptea băştinaşii ardeau nucile uleioase de *dui-dui* ca pe nişte opaiţe, aidoma ca la Otaheite ; îşi coceau de asemenea porcii în cuptoare. Păreau să cinstească în chip deosebit bufniţele, care sînt foarte blînde ; destul de răspîndit printre ei era şi obiceiul de a-şi scoate un dinte ; cînd englezii cercetară cauza acestei ciudate datine, nu li se răspunse decît : *tiha* !

„Luni 2 februarie ne îndreptarăm spre miazănoapte, urmărind mai departe să atingem ţinta călătoriei noastre. Corabia mea fusese aprovizionată în aceste insule cu hrană pentru cel puţin trei săptămîni ; iar căpitanul Clerke, mai norocos, obţinuse produse vegetale în cantitate îndestulătoare pentru mai bine de două luni.

„Este demn de observat că insulele din Oceanul Pacific care au apărut pe hărţile globului în urma recentelor noastre călătorii sînt aşezate de obicei în grupe sau ciorchini ; insulele intermediare singuratice, descoperite pînă acum, sînt mai puţin numeroase decît celelalte, — deşi probabil că multe dintre ele sînt încă necunoscute şi servesc drept punţi de trecere între arhipelaguri. Numărul insulelor ce alcătuiesc grupul descoperit acum rămîne a fi stabilit de viitoarele cercetări. Noi am văzut cinci dintre ele, ale căror nume, după spusele băştinaşilor, sînt Oahau, Atui, Onihiau, Orihaua şi Tahura [1].

„Temperatura aerului se poate uşor ghici ţinînd seama de aşezarea geografică. Dacă ar fi s-o judecăm după experienţa pe care o căpătasem, am putea declara că este foarte schimbătoare, cu toate că ne aflam în anotimpul în care se presupune că este staţionară, căci soarele se găseşte acum, faţă de pămînt, la cea mai mare depărtare din tot cursul anului. Temperatura la această dată nu este prea ridicată şi puţine din neajunsurile pricinuite fie de căldură, fie de umezeală, la care sînt supuse numeroase ţări tropicale, par să se facă simţite aici.

„Pe lîngă produsele vegetale proaspete pe care le-am cumpărat aici, printre care cel puţin cinci sau şase varietăţi de banane, insula mai produce fructe de pîine, deşi destul de rare, căci nu văzurăm decît un singur arbore mai mare şi cu puţine fructe pe el.

---

[1] Toate fac parte din arhipelagul Hawaii sau Sandwich. — N. T.

„N-am întîlnit niciodată vii păsările de culoarea roșie-aprins pe care le aduseseră la vînzare indigenii ; am văzut o singură pasăre cu pene cărămizii-închis, mare cît un canar, o bufniță mare, doi șoimi cafenii, mari, și o rață sălbatică ; dar se pare că acolo trăiesc mult mai multe specii de păsări, judecînd după mulțimea de pene gălbui, verzi sau negre, foarte mici și catifelate, pe care locuitorii le întrebuințează la ornamentarea pelerinelor și la confecționarea altor podoabe.

„Peștii, ca și celelalte produse ale mării, nu păreau să fie prea feluriți.

„Porcii, cîinii și găinile — singurele animale îmblînzite sau domestice — semănau toate cu cele pe care le-am întîlnit prin insulele Pacificului de sud.

„Locuitorii sînt mijlocii de stat și bine legați. Fețele lor, îndeosebi ale femeilor, sînt cîteodată rotunde ; dar nu putem spune că am întîlnit vreo trăsătură generală caracteristică pentru întregul popor. Culoarea lor se apropie de cea a alunei coapte. Constituția femeilor este doar cu puțin mai gingașă decît a bărbaților ; trebuie să spun că, lăsînd deoparte cîteva rare abateri, ele nu pot pretinde că au însușirile caracteristice sexului lor din alte ținuturi. Într-adevăr, aici am constatat o mai mare asemănare între mărimea, culoarea și figurile oamenilor de ambele sexe decît în majoritatea locurilor pe care le-am vizitat.

„Băștinașii sînt foarte iscusiți înotători. Nu rareori vedeam femei cu prunci la sîn sărind din pirogi atunci cînd revenirea valurilor era așa de puternică, încît nu puteau ajunge la țărm cu barca și străbătînd înot marea furtunoasă, fără a-și pune în primejdie copiii.

„Par să fie înzestrați cu o fire deschisă și veselă ; trăiesc în strînse legături unii cu alții și s-au arătat peste măsură de prietenoși față de noi. Era o plăcere să privești cu cîtă duioșie își îngrijeau femeile pruncii și cu cîtă bunăvoință le ajutau bărbații la această treabă gingașă ; se deosebeau deci mult de acei sălbatici care socoteau femeia și copilul ca niște obiecte mai curînd trebuincioase decît dorite sau demne de a fi băgate în seamă.

„Deși par să fie statorniciți în sate, nicăieri nu se vede prin apropierea lor vreo construcție de apărare sau fortifi-

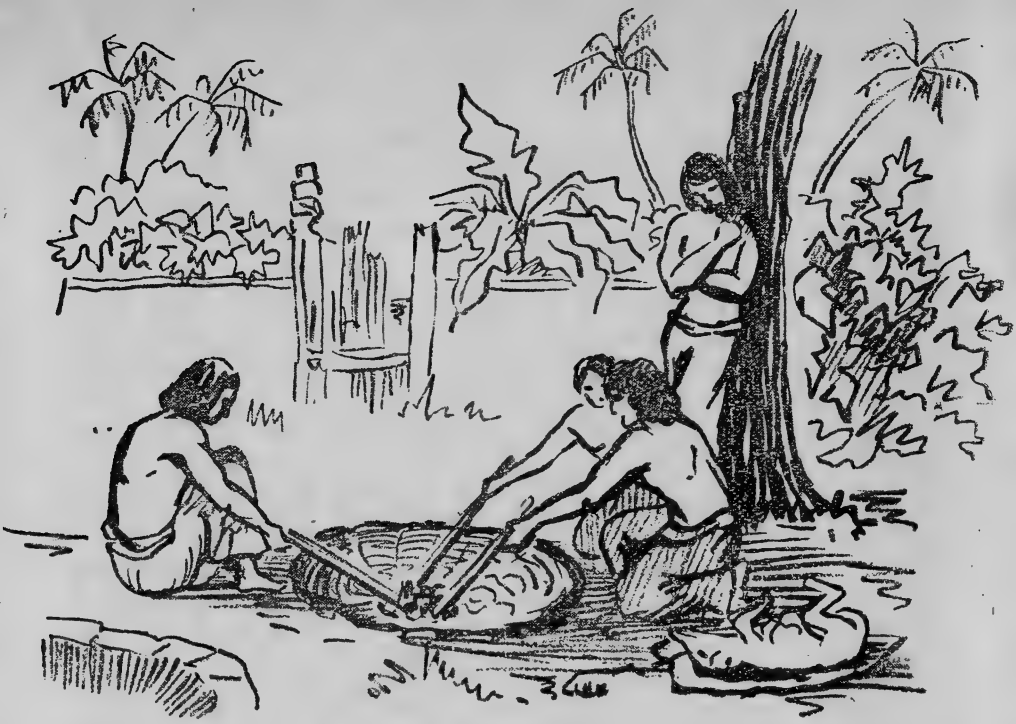

OSPĂŢ CU CÎINI ÎN INSULELE HAWAII

caţie, iar casele lor sînt răspîndite ici şi colo fără nici o rînduială. Unele, încăpătoare şi confortabile, măsoară de la patrusprezece pînă la şaisprezece metri lungime şi între şase şi nouă lăţime, în timp ce altele sînt doar nişte bordeie. Indigenii le acoperă cu ierburi lungi aşezate peste prăjini subţiri şi rînduite cu oarecare regularitate. În case se intră ori pe la capăt ori printr-o parte, unde se află o gaură lungă, atît de joasă, încît trebuie să te tîrăşti ca să pătrunzi înăuntru. Lumina nu străbate în casă decît prin această deschizătură şi, deşi astfel de locuinţe închise pot fi un adăpost minunat pe vreme rea, ele nu se prea potrivesc cu căldura climatului. Indigenii nu duc lipsă de hrană animală, deoarece au din belşug porci, care aleargă nestingheriţi în jurul caselor ; şi fiindcă, pe deasupra, se pare că mai mănîncă şi cîini, cresc şi din aceştia foarte mulţi. Numeroasele cîrlige de pescuit pe care le aveau dovedeau că se mai aprovizionează şi din mare cu însemnate cantităţi de hrană.

„Alimentele vegetale le coc cu ajutorul pietrelor încălzite, ca și locuitorii unora din insulele sudice. Singura mîncare preparată pe care am văzut-o la ei era o budincă de taro, pe care o devorau cu lăcomie, deși era un terci lipsit de gust din cauza acrelii.

„Orice lucru manufacturat de acești oameni este o mărturie a neobișnuitei lor minuțiozități și iscusințe. Pînza, principalul produs lucrat, este făcută din *Morus papyrifera*, fără îndoială după același procedeu ca și la Otaheite și Tongatabu ; în privința colorării ei, băștinașii din Atui dovedesc că au un gust superior căci o înfrumusețează cu niște desene neînchipuit de variate.

„Confecționează numeroase rogojini albe și tari, împodobite cu multe dungi roșii, romburi sau alte figuri, adesea destul de mari, pe care le întrețes pe una din părți.

„Tigvele le vopsesc destul de frumos cu o culoare neagră pe care o întind în dungi ondulate, în triunghiuri sau în alte forme ; exemple asemănătoare mai văzusem și în Noua Zelandă. Talerele și blidele de lemn din care se bea ava sînt executate din lemn de *etua* [1] sau cordia cu atîta desăvîrșire de parcă ar fi fost trase la strung, ba poate chiar mai bine. Feluritele cîrlige de pescuit și le fac cu multă dibăcie din sidef. Am obținut de la ei un cîrlig de pescuit de douăzeci și doi de centimetri lungime, lucrat dintr-o singură bucată de os, care trebuie să fi provenit fără îndoială de la un pește mare. Un artist european nu i-ar fi dat o formă mai aleasă și un lustru mai desăvîrșit chiar dacă, pe lîngă numărul și calitatea sculelor, ar fi făcut uz și de toate cunoștințele sale.

„Singurele instrumente de fier sau, mai bine zis, de bucăți de fier pe care le-am văzut la ei și pe care le aveau încă înainte de venirea noastră erau o lamă de vreo cinci centimetri lungime, fixată într-un mîner de lemn, precum și o altă unealtă tăioasă care, după cum opinau oamenii noștri, fusese făcută din vîrful unei săbii late. Cum de-au ajuns aceste fragmente la ei, nu-mi pot da seama.

„Deși n-am văzut nici un șef mai de seamă, după spusele indigenilor, existau totuși mai mulți care-și aveau reședința la Atui și în fața cărora ei se prosternau în semn de supunere.

---

[1] Probabil o varietate de bucsău *(Spartium)*. — N. T.

După ce *Resolution* părăsi insula, unul dintre șefi își făcu apariția și veni chiar în vizită la căpitanul Clerke pe bordul navei *Discovery*. Însoțitorii lui îl ajutară să urce pe corabie, așezîndu-l pe scara de bord. Grija lor pentru el nu încetă nici după aceea, căci stătură în jurul lui ținîndu-se de mîini și nu lăsară pe nimeni să se apropie de dînsul în afară doar de căpitanul Clerke. Șeful era un bărbat tînăr îmbrăcat din cap pînă-n picioare ; îl întovărășea o tînără femeie ce se bănuia că-i era nevastă. Englezii aflară că-l chema Tamahano. Căpitanul Clerke îi făcu darurile cuvenite și primi în schimb de la el un blid mare susținut de două chipuri omenești ; sculptura dovedea o oarecare îndemînare, atît ca desen, cît și ca execuție.

„Ca și tahitienii, cei de aici înlăturau din limbă sunetele aspre, dînd cuvintelor un ton dulceag. Își însușiseră chiar și idiomul lor, folosind aceleași prefixe și sufixe la formarea cuvintelor, precum și aceeași măsură și cadență în cîntece, deși le executau într-un mod întrucîtva mai puțin armonios.

„Ce fericit ar fi fost lordul Anson [1] și de cîte suferințe ar fi fost scutit dacă ar fi știut că, la jumătatea drumului între America și Tinian [2] se afla acest grup de insule.

„La 2 februarie ne îndreptarăm spre miazănoapte, fără a întîlni în drum nimic demn de a fi amintit ; la 7 martie se zări, în sfîrșit, după ce o căutasem mult cu privirea, coasta Noului Albion [3] ce se întindea de la nord-est spre sud-est la o depărtare de vreo zece sau douăsprezece leghe. Coasta părea să nu fie prea înaltă, avea o înfățișare variată, datorită dealurilor și văilor care o brăzdau, și era aproape în întregime acoperită de păduri.

„După ce am ținut cîtva timp de-a lungul țărmului și ne-am luptat cu vînturi potrivnice, am ancorat, la 29 martie, într-o apă de o sută cincizeci de metri, atît de aproape de țărm, încît îl puteam atinge cu un cablu.

„Îndată ce ne-am apropiat de intrînd, am băgat de seamă că țărmurile erau locuite ; într-adevăr, trei pirogi se și alăturară corăbiei. Într-una din ele se aflau doi bărbați,

---

[1] Amiral englez care a trăit între 1697 și 1792 și a făcut ocolul lumii. — N. T.

[2] Una din insulele Mariane. — N. T.

[3] Sir Francis Drake a numit așa această parte a coastei apusene a Americii de nord. — N. A.

într-alta șase și în a treia, zece. Ajungînd lîngă noi, un indigen din ultima pirogă se sculă în picioare și ținu o lungă cuvîntare prin care, judecînd după gesturile pe care le făcea, ne îmbia să debarcăm. Totodată avea brațele încărcate de pene pe care ni le arunca, în timp ce unii din tovarășii lui ne zvîrleau pumni întregi de praf sau pulbere roșie. Cel ce împlinea oficiul de orator purta o blană de animal și ținea în fiecare mînă un obiect zornăitor pe care-l scutura într-una. După ce obosi cu repetatele lui îndemnuri, din care nu înțelegeam nici o iotă, tăcu în sfîrșit. Cînd își încetă zgomotoasa cuvîntare, alt indigen se puse să ne cînte o arie foarte plăcută, atît de dulce și de melodioasă cum nu ne așteptam să auzim. Pirogile soseau acum în mare număr ; la un moment dat se găseau treizeci și două în apropierea corăbiei, fiecare din ele purtînd de la trei, pînă la șapte sau opt persoane, atît bărbați, cît și femei. Mai mulți dintre aceștia se ridicară în bărcile lor, cuvîntînd și făcînd gesturi ca și primii noștri vizitatori. Una dintre pirogi atrăgea atenția printr-un cap ciudat, care era pictat pe ea și care avea ochi și cioc de pasăre uriașă ; iar un om care ședea în ea și părea a fi „o căpetenie, nu era mai puțin bătător la ochi prin înfățișarea sa neobișnuită ; căci își pusese pe cap multe pene și-și vopsise fața într-un fel foarte ciudat. Ținea în mînă o pasăre sculptată în lemn, mare cît un porumbel, cu care zornăia ca și primul orator ; cuvîntarea sa, însoțită de gesturi grăitoare, nu era mai puțin gălăgioasă.

„Deși vizitatorii noștri se purtară foarte pașnic și nu puteau fi bănuiți de vreun gînd dușmănos, nu izbutirăm să înduplecăm pe nici unul să urce pe bord. Arătară însă că sînt gata să se despartă de orice aveau și luau tot ce le ofeream noi în schimb ; dar mai mult decît oricare alt articol de comerț de-al nostru se bucurau cînd le dădeam fier, cu întrebuințarea căruia păreau foarte deprinși. Multe pirogi ne urmară la locul de ancorare și un grup de vreo zece-douăsprezece rămaseră bord în bord cu *Resolution* în cursul celei mai mari părți din noapte.

„Aceste împrejurări ne îndreptățeau să tragem nădejde că în escala pe care o făceam aici ne vom putea aproviziona cu tot ce ne lipsea și că vom uita greutățile și întîrzierile îndurate din pricina vînturilor potrivnice și a vremii care,

din clipa sosirii noastre pe coasta Americii, a fost aproape tot timpul furtunoasă.

„În dimineața următoare mi-am pierdut timpul străduindu-mă să găsesc un golf prielnic în care să ne putem adăposti în cursul rămînerii noastre acolo. N-a fost nevoie de multă bătaie de cap ca să dau peste ce-mi trebuia. Nu prea departe de corăbii, în partea nord-vestică a brațului în care ne aflam acum, am descoperit un ungher adăpostit, convenabil, foarte potrivit scopului nostru.

„O mulțime de pirogi încărcate cu băștinași se învîrtiră toată ziua în preajma corăbiilor și se încinse între noi și ei un tîrg care se desfășură, de amîndouă părțile, în chipul cel mai cinstit. Ei ne ofereau spre cumpărare piei de diferite animale ca: urși, lupi, vulpi, cerbi, viezuri, dihori, jderi și, îndeosebi, vidre de mare care se găsesc în insulele de la răsărit de Kamciatka. Pe lîngă blănuri în forma lor brută, mai aduceau și veșminte confecționate din ele, precum și un soi de îmbrăcăminte din scoarța unui copac sau dintr-o plantă asemănătoare cu cînepa; în afară de aceasta, aveau și arme ca arcuri, săgeți, sulițe, cîrlige de pescuit și felurite unelte, obrăzare de lemn înfățișînd diferite chipuri înspăimîntătoare, un soi de material de lînă ca învelitoare, pungi umplute cu ocru roșu, sculpturi, mărgele și multe alte mici podoabe de alamă subțire și de fier, în formă de potcoavă, pe care și le atîrnau de nas; mai aveau și numeroase dălți sau bucăți de fier înțepenite în mînere. Din faptul că posedau aceste metale am dedus că ori că fuseseră vizitați de vreun popor civilizat, ori aveau legături cu alte triburi de pe continentul lor. Dar cele mai neobișnuite articole ce le aduseră la corăbii spre vînzare erau cranii omenești și mîini încă necurățate cu totul de carne; ne lăsau să înțelegem limpede că le mîncaseră; și, într-adevăr, unele dintre ele aveau semne vădite că trecuseră prin foc. Era deci neîndoios că dăinuia și aici obiceiul groaznic de a-i mînca pe dușmani. În schimbul articolelor înșirate mai sus, primiră de la noi cuțite, dălți, bucăți de fier și cositor, cuie, oglinzi, nasturi, sau orice fel de metal. Mărgelele de sticlă nu le plăceau, iar pînzeturile ni le înapoiară.

„Dacă la început nutriseră oarecare neîncredere sau frică față de noi, acum păreau să fi uitat, căci veneau pe bordul corăbiilor și se amestecau nestînjeniți printre marinari. Am

descoperit în curînd că degetele lor sînt la fel de dibace ca ale oricăror alţi prieteni ai noştri din insulele vizitate în cursul călătoriei ; cei de aici erau însă hoţi cu mult mai primejdioşi deoarece, avînd instrumente tăioase de fier, puteau tăia, cînd nu-i vedeam, fie un cîrlig de la macara, fie orice altă bucată de fier legată cu o frînghie. Dacă ne dădeam seama de lipsa vreunui lucru îndată după ce fusese furat, nu era greu să găsim hoţul, fiindcă indigenii erau totdeauna gata să se învinovăţească unul pe altul. Dar după oarecare împotrivire, făptaşul renunţa în general la prada lui, deşi uneori ne vedeam siliţi să recurgem la forţă.

„Un număr neasemuit de indigeni ne vizitau zilnic, şi la tot pasul vedeam feţe noi. Cînd veneau pentru prima dată, se prezentau după un ritual ciudat. Vîsleau din răsputeri dînd ocol ambelor corăbii, iar un şef, sau altă persoană mai de seamă din pirogă, stătea în picioare cu o lance sau cu vreo altă armă în mînă şi vorbea sau, mai bine zis, hăulea tot timpul. Cîteodată vorbitorul din pirogă avea faţa acoperită de un obrăzar înfăţişînd un chip, fie de om, fie de altă vietate, iar în loc de armă ţinea în mînă o zornăitoare ca şi cei de care am amintit mai sus. După ce făceau ocolul corăbiilor, veneau bord în bord şi începeau tîrgul fără vreo altă ceremonie.

„În cursul vizitelor nu ne pricinuiră necazuri ; trebuia numai să ne păzim de vicleşugurile lor hoţeşti. În dimineaţa de 4 aprilie însă, avurăm o pricină serioasă de îngrijorare. Oamenii noştri de pe ţărm, care se îndeletniceau cu tăiatul lemnelor şi umplerea butoaielor cu apă, băgară de seamă că indigenii din jurul lor se înarmau cît puteau mai bine, pregătind ciomege şi adunînd pietre. Aflînd acest lucru, am socotit că era prevăzător să ne înarmăm şi noi. Totuşi temerile noastre s-au dovedit neîntemeiate, căci pregătirile de luptă nu erau îndreptate împotriva noastră, ci împotriva unei cete de alţi indigeni din ţară, care veniseră să se bată cu ei ; prietenii noştri de pe malurile strîmtorii, observînd că ne îngrijorasem, se străduiră din răsputeri să ne convingă de realitate. Pînă în cele din urmă, neînţelegerea, oricare va fi fost, păru să fie înlăturată printr-un compromis, dar străinii nu căpătară îngăduinţa de a veni lîngă corăbiile noastre, nici de a purta vreun tîrg sau relaţii cu noi. Probabil că noi fusesem pricina certei.

„Ne reluarăm lucrările după-amiază și continuarăm fără întrerupere repararea vaselor, precum și celelalte treburi necesare.

„Veni apoi o vreme rea, care însă nu-i împiedică pe băștinași să ne viziteze zilnic. Ne aduceau adesea provizii destul de mari de pește — fie sardele, fie alți pești asemănători, adică un soi mic de plătici, precum și, uneori, bacaliari mărunți.

„La 18 aprilie un grup de străini veniră în vreo șase sau opt pirogi în golful nostru, unde rămaseră cîtva timp privindu-ne; apoi se retraseră, fără a se fi alăturat vreuneia din corăbii. Am bănuit că vechii noștri prieteni, care se aflau în număr mare împrejurul nostru și erau mai numeroși decît acești noi veniți, nu le îngăduiseră să intre în legătură cu noi. Am mai descoperit că mulți băștinași mai de seamă dintre cei ce trăiau în apropiere, făceau cu triburile mai depărtate negoț de articole pe care și le procurau pentru noi. Băgasem de seamă că dispăreau deseori cîte patru și cinci zile la rînd, apoi se întorceau încărcați de blănuri și curiozități, după care ai noștri se prăpădeau în așa măsură încît indigenii căpătau totdeauna un preț bun pe ele. Nimic nu le plăcea vizitatorilor noștri mai mult decît metalele; între timp alama înlocuise fierul și era căutată cu atîta sîrguință încît, înainte de a părăsi locurile acestea, de-abia dacă mai rămăsese vreo bucățică pe corăbii, în afară de ceea ce aparținea instrumentelor marinărești. Costume întregi au fost despuiate de orice nasture, birourile de accesoriile lor, iar oalele de aramă, cutiile de cositor, sfeșnicele și alte obiecte asemănătoare se făcură praf.

„După două săptămîni de vreme rea, la 19 aprilie se înseninâ; căutarăm deci să folosim prilejul și, urcînd pe catarg și pe vergi, așezarăm greementul; după ce în dimineața următoare se isprăvi cea mai mare parte a acestei grele îndeletniciri, am pornit să arunc o privire prin strîmtoare. M-am dus întîi la capătul apusean, unde am găsit un sat mare. Oamenii m-au primit cu multă politețe. În cele mai multe case erau femei ce se ocupau cu confecționarea îmbrăcămintei din planta sau scoarța mai sus amintită; lucrau pînza întocmai ca și neo-zelandezii. Altele se îndeletniceau cu tăiatul și curățitul peștilor.

„Am descoperit acum, mergînd cîteva mile mai la apus de acest sat, ceea ce-mi închipuisem dinainte, anume că pămîntul la adăpostul căruia stăteau corăbiile era o insulă şi că mai existau multe insule împrăştiate prin strîmtoare, la apusul ei. Faţă în faţă cu capătul nordic al insulei noastre, pe continent, văzurăm un sat, la care ne-am dus. Locuitorii lui nu s-au purtat atît de curtenitor ca ceilalţi. Dar această primire rece părea să se datoreze unui şef morocănos, care nu mi-a îngăduit să intru în casele lor, urmărindu-mă ori unde mergeam şi arătîndu-şi în mai multe rînduri, prin semne grăitoare, nerăbdarea de a mă vedea cît mai repede plecat. Unele femei tinere, mai mulţumite de prezenţa noastră decît neprimitorul lor şef, se îmbrăcară în grabă în cele mai sărbătoreşti veşminte şi ne urară bun venit unindu-şi vocile într-un cîntec destul de plăcut.

„Cum ziua se apropia de sfîrşit, am purces spre corăbii. Ajunşi pe bord, am aflat că în lipsa mea veniseră în vizită nişte străini care, prin semne, dădură a înţelege că veneau din sud-est, de dincolo de golf. Aduseseră mai multe blănuri, veşminte şi alte mărfuri pe care le şi vîndură. Dar, lucru foarte ciudat, oamenii noştri cumpărară de la ei şi două linguri de argint care, după forma lor deosebită, păreau de fabricaţie spaniolă. Unul dintre aceşti străini le purta atîrnate de gît în chip de podoabe.

„Căpitanul Clerke şi cu mine ne-am dus a doua zi înainte de amiază cu două bărci la satul din punctul vestic al strîmtorii. Observasem, cînd fusesem acolo în ajun, că prin apropiere creşteau din belşug ierburi, iar noi aveam nevoie de o provizie de nutreţ pentru cele cîteva capre şi oi ce mai rămăseseră pe bord. Locuitorii ne primiră cu aceleaşi demonstraţii de prietenie ca în ziua precedentă. În clipa în care debarcarăm, poruncii cîtorva marinari să înceapă operaţia de tăiere a ierburilor. Nici nu-mi trecuse prin gînd că indigenii s-ar fi putut împotrivi la aprovizionarea noastră cu acele buruieni ce păreau să nu le folosească lor în nici un fel, pe cînd nouă ne făceau trebuinţă. Greşeam totuşi deoarece, cînd ai noştri se puseră pe lucru, cîţiva localnici interveniră şi nu voiră să-i lase să continue, zicînd că ei trebuie *„macuc"*, adică să cumpere mai întîi iarba. M-am tocmit deci cu ei, fiind încredinţat că acum puteam tăia iarba de oriunde am fi poftit. Dar şi aici greşeam, căci

mărinimia cu care plătisem primilor pretinşi proprietari îmi atrase noi cereri din partea altora ; şi a trebuit să satisfac atît de mulţi, că foarte curînd mi s-au golit buzunarele. De-abia cînd constatară că nu mai aveam într-adevăr nimic de dat, încetară să ne mai plictisească şi ne îngăduiră să tăiem iarba de oriunde şi oricîtă am fi dorit.

„Deoarece totul era acum gata de plecare, îmi pusesem în gînd să ies în larg în dimineaţa de 26 aprilie ; dar atît vîntul, cît şi mareea au fost împotriva noastră şi ne-am văzut siliţi să rămînem pe loc. La ora patru după-amiază se iviră toate semnele prevestitoare unei furtuni ; de aceea, şovăii puţin dacă să mă încumet să ridic pînzele sau să aştept pînă a doua zi dimineaţa. Dar nu mai aveam astîmpăr, doream să plec mai departe şi m-am hotărît deci să ies în larg cu orice preţ.

„Prietenii noştri indigeni ne-au însoţit pînă aproape de ieşirea din strîmtoare, cîţiva chiar pe bordul corăbiilor, iar alţii în pirogi. Unuia din şefi, care se legase mai mult de mine, îi dăruii o sabie lată, nouă, care avea un mîner de alamă ; acest dar îl făcu foarte fericit. Nu mă îndoiesc că oricine va ajunge aici în urma mea îi va găsi pe băştinaşi pregătiţi cu o provizie destul de însemnată de blănuri, căci băgaseră de seamă că eram foarte dornici de acest articol de comerţ pe care îl cumpăram spre cîştigul nostru personal.

„La sosirea mea, denumisem intrîndul cu numele de strîmtoarea Regele George, dar după aceea am constatat că localnicii îi spuneau Nutka [1]. Golfurile şi locurile de ancorare de primprejurul ei sînt multe la număr.

„Uscatul din vecinătatea litoralului este un şes de înălţime mijlocie, dar înăuntrul strîmtorii se ridică aproape pretutindeni dealuri tare povîrnite, foarte asemănătoare ca formă, terminate cu vîrfuri rotunde sau retezate şi avînd pe laturi cîteva creste ascuţite, dar nu prea ieşite în afară. Unele din aceste dealuri pot spune că erau înalte.

„Pădurile sînt în mare parte alcătuite din pini canadieni, chiparoşi albi, *Cypressus thyoides,* pini sălbatici, precum şi alte două, trei soiuri de pini mai puţin cunoscute.

---

[1] Strîmtoare şi insulă pe coasta vestică a insulei Vancouver. — N. T.

„Deoarece anotimpul înainta foarte repede și reparațiile trebuincioase ne luaseră toată vremea, n-am făcut nici un fel de excursie, nici pe uscat, nici pe apă. Aflîndu-ne în golful unei insule, n-am izbutit să zărim în pădure alte animale vii, în afară de doi, trei viezuri, jderi și veverițe. Nu putem deci să vorbim de patrupede căci nu le-am văzut decît în formă de blănuri aduse la vînzare de băștinași.

„Blănurile cele mai obișnuite erau cele de urs, cerb, vulpe și lup. Blănurile de urs erau foarte numeroase, unele dintre ele deosebit de mari dar, în general, de culoare neagră lucitoare. Pieile de cerb erau mai rare și păreau să aparțină soiului numit de naturaliștii Carolinei cerb roșcat, deși Pennant socotește că e o speță cu totul diferită de a noastră și o deosebește cu numele de cerb de Virginia. Vulpile sînt și ele foarte numeroase și de mai multe varietăți, galbene, roșii, albe și negre. Pe lîngă soiul obișnuit de jderi, se mai află aici și jderi de pin, precum și hermine. Viezurii și veverițele sînt cele obișnuite.

„Porcii, cîinii și caprele încă nu și-au făcut drum pînă aici. De asemenea, localnicii nu par să aibă vreo cunoștință despre șobolanii noștri cafenii pe care, cînd îi văzură pe bordul corăbiilor, îi numiră veverițe.

„Ca animale marine văzusem în largul acestei coaste balene, marsuini și foci. Ultimele par să fie numai din cele comune, judecînd după pieile ce ni s-au arătat.

„Vidrele de mare, care trăiesc mai mult în apă, se găsesc de asemenea pe aici. Blana acestor animale, după relatările rusești, este neîndoios mai moale și mai fină decît oricare alta cunoscută de noi; din această pricină nu se poate trece cu vederea descoperirea acestei regiuni a continentului Americii de nord, unde se află un articol negustoresc atît de prețios [1].

„Păsările sînt îndeobște rare, nu numai ca diversitate de specie, ci și ca număr, iar puținele pe care le-am întîlnit sînt atît de sperioase că, după toate probabilitățile, par a fi neîncetat hărțuite de indigeni, care le vînează fie pentru a

[1] Coxe, sprijinindu-se pe autoritatea lui Pallas, ne informează că rușii vînd chinezilor la Kiahtă blănuri de vidre de mare bătrîne și de vîrstă mijlocie cu prețul de optzeci pînă la o sută de ruble una, adică între 16 și 20 de lire sterline fiecare. Vezi *„Descoperirile rusești ale lui Coxe"*. — N. A.

le consuma, fie pentru a-şi însuşi penele lor, folosite ca podoabă. Prin păduri trăiesc ciori şi corbi, care seamănă destul de mult cu cei englezeşti ; gaiţele albăstrii sau poate coţofenele şi sfredeluşii obişnuiţi sînt singurele păsările cîntătoare pe care le-am auzit ; apoi sturzii canadieni sau călători şi un mare număr de vulturi cafenii cu capete şi cozi albe, deşi par să frecventeze îndeosebi coasta, vin cînd e vreme rea şi în strîmtoare unde se aşază pe copaci.

„Păsările ce populează apele şi ţărmurile nu sînt mai numeroase decît celelalte. Spre larg am zărit corbi de mare, pescăruşi şi cormorani crestaţi ; ultimii doi din soiul obişnuit vin şi în strîmtoare. Am mai putut vedea cîrduri mari de raţe sălbatice, precum şi cufundari care trăiesc şi în ţările noastre de miazănoapte. O dată sau de două ori am mai descoperit şi cîteva lebede zburînd de-a curmezişul strîmtorii.

„Numărul peştilor este mai mare decît al păsărilor, deşi nici ei nu sînt prea feluriţi ; totuşi, mai multe împrejurări dovedesc însă că în anumite anotimpuri varietatea lor creşte.

„Cît despre substanţele minerale ale ţării, deşi găsisem fier şi aramă, nu prea am avut cuvînt să credem că ar proveni de prin partea locului.

„Indigenii, în general de statură submijlocie, nu erau subţiri, ci mai de grabă destul de împliniţi sau rotunjiori, deşi nu vînjoşi. Cei mai mulţi dintre ei aveau feţe rotunde şi pline, uneori chiar late, cu pometii obrajilor mult ieşiţi, adesea cu adînciturі deasupra pometilor ; au nasurile turtite în partea de jos, cu nări destul de largi şi cu vîrful rotunjit. Frunţile le au mai curînd joase, ochii mici, negri, mai mult lîncezi decît scînteietori, gură rotundă cu buze mari, pline şi groase ; dinţii, destul de egali şi de bine aşezaţi, dar nu deosebit de albi. Sprîncenele lor sînt rare şi întotdeauna subţiri, dar părul de pe cap este foarte bogat, cu firul gros şi tare şi, fără excepţie negru, drept şi lung sau atîrnînd pe umeri.

„Culoarea pielii n-am putut-o niciodată determina cu certitudine, deoarece trupurile le erau scorojite de vopsea şi murdărie ; totuşi, în anumite cazuri, cînd se frecau bine, pielea lor apărea aproape la fel de albă ca a europenilor.

„Femeile sînt cam de aceeaşi înălţime, culoare şi constituţie ca bărbaţii, de care nu se deosebesc uşor, de vreme ce n-au acea gingăşie firească caracteristică lor.

„Îmbrăcămintea lor obișnuită este o haină sau o manta de in, prinsă peste umeri și împodobită la marginea de sus cu o fîșie îngustă de blană, iar la marginea de jos cu ciucuri sau franjuri. Peste această haină, care ajunge pînă sub genunchi, poartă o pelerină scurtă din același material și tot cu ciucuri în partea inferioară. Această pelerină se aseamănă cu un capac rotund de farfurie în întregime închis și cu o singură gaură în mijloc doar atît de mare cît să lase capul să treacă prin ea.

„Pe lîngă îmbrăcămintea de mai sus, care este comună celor două sexe, bărbații mai aruncă deseori pe deasupra o blană de urs, de lup sau de vidră de mare cu părul în afară, pe care o leagă ca pe o pelerină în partea de sus, purtînd-o cîteodată în față iar alteori pe spinare. Îmbrăcămintea n-ar fi cîtuși de puțin lipsită de eleganță dacă purtătorii ei ar păstra-o curată. Dar, deoarece își freacă într-una trupurile cu o vopsea roșie de ocru argilos, amestecată cu ulei, hainele lor ajung să capete un miros rînced respingător și sînt atît de slinoase, că au o înfățișare din cele mai dezgustătoare.

„Mulți indigeni au lobul urechilor perforat de o gaură destul de mare și de alte două așezate mai sus, pe marginea exterioară. În aceste găuri agață bucățele de os, pene lungi înșirate pe o curelușă de piele, scoici mici, mănunchiuri de ciucuri de lînă sau bucăți subțiri de aramă, pe care mărgelele noastre nu le-au putut înlocui. Peretele despărțitor al nasului multora este de asemenea străpuns de o sfoară moale, iar alții poartă în același loc bucățele subțiri de fier, alamă sau aramă, în formă de potcoavă, a cărei deschizătură îngustă prinde septul în așa fel, încît cele două vîrfuri să-l poată strînge ușor, podoaba rămînînd astfel aninată deasupra buzei superioare. Inelele nasturilor noștri de alamă, pe care-i cumpărau cu lăcomie, erau foarte potrivite pentru această întrebuințare.

„Mai poartă cîteodată și măști sau obrăzare de lemn sculptat care se aplică pe față ori pe partea de sus a capului sau a frunții. Unele au înfățișarea unor chipuri omenești și sînt înzestrate cu păr, bărbi și sprîncene; altele înfățișează capete de vulturi, corbi de mare sau multe alte vietăți de uscat sau de mare, ca lupi, cerbi, marsuini etc. Indigenii sînt atît de ahtiați după asemenea deghizări, încît am văzut pe unul din ei vîrîndu-și capul, din lipsă de alt soi de obrăzar,

MASCĂ DE LEMN CARE SE APLICĂ PE FAȚĂ ÎN NUTKA

într-o oală de cositor căpătată de la noi. Nu se poate ști sigur dacă întrebuințează aceste podoabe neobișnuite de mascaradă în anumite împrejurări, cu prilejul unor divertismente religioase, ori dacă le pun cînd pornesc la bătălie pentru a-și înspăimînta inamicii prin înfățișarea lor înfricoșătoare, sau dacă le întrebuințează ca momeli cînd vînează vietățile respective.

„Din faptul că aduc la vînzare cranii și oase omenești, ești îndemnat să tragi concluzia că-și tratează dușmanii cu cruzime și sălbăticie ; totuși această împrejurare arată mai mult o concordanță generală de caracter cu majoritatea triburilor de oameni necivilizați din toate epocile și din toate părțile globului ; nu trebuie deci să li se reproșeze asemenea apucături, nici să fie învinuiți de neomenie, căci par a fi un popor supus, curtenitor și bun din fire.

„Cînd îi supără ceva, devin peste măsură de violenți, dar se potolesc repede. Curiozitatea le era într-o oarecare măsură adormită, căci puțini dintre ei arătau că doresc să vadă sau să cerceteze lucrurile în întregime necunoscute și care ar fi apărut uimitoare unor oameni stăpîniți de patima cunoașterii. Se mulțumeau doar să-și facă rost de ceea ce cunoșteau și duceau lipsă, privind orice alt obiect cu multă

nepăsare ; nici persoanele, îmbrăcămintea sau apucăturile noastre atît de deosebite de ale lor, nici chiar neobișnuita mărime și alcătuire a corăbiilor nu părea că le trezește admirația sau, măcar, că le atrage luarea aminte.

„Singurele instrumente muzicale (dacă se pot numi astfel) văzute de mine la ei erau o zornăitoare și un mic fluier cu o singură gaură. Zornăitoarea o întrebuințează cînd cîntă, dar în ce împrejurări folosesc fluierul, nu știu ; poate doar atunci cînd se îmbracă în piei de animale și se străduiesc să le imite și urletul sau strigătul. Am văzut o dată pe unul din ei îmbrăcat într-o piele de lup ; capul fiarei era așezat peste capul omului care imita sălbăticiunea scoțînd un urlet pe care-l modula cu ajutorul unui asemenea fluier ținut în gură.

„Casele sînt așezate în trei rînduri sau șiruri și se ridică treptat una în spatele celeilalte, în față fiind cea mai mare, iar în spate cele mai scunde. Deși în această orînduire există o oarecare regularitate, nu tot așa sînt și casele, luate în parte. Înălțimea laturilor și a capetelor acestor locuințe este pînă la doi metri jumătate ; partea de la spate e mai mare decît fațada, din care pricină scîndurile ce alcătuiesc acoperișul sînt aplecate înainte ; așezate fără a fi prinse, ele se pot mișca din loc pentru a lăsa să iasă fumul sau să pătrundă aerul ori lumina. Laturile caselor au găuri sau ferestre prin care locatarii pot privi afară, dar ele n-au nici o regularitate de formă sau așezare ; în fața acestora sînt atîrnate bucăți de rogojină care împiedică să pătrundă ploaia.

„Mobila este alcătuită mai ales din numeroase dulapuri și cutii de toate mărimile, care sînt puse de obicei una peste alta, foarte aproape de pereții laterali sau lîngă capetele casei ; ele conțin haine de rezervă, blănuri, obrăzare și lucruri prețuite de indigeni. Ustensilele casnice constau în bună parte din găleți sau ciubere pătrate sau lungi, în care păstrează apa sau alte lichide, cupe și vase rotunde de lemn și jgheaburi mici, joase, tot de lemn, lungi de vreo șaizeci de centimetri, din care mănîncă, precum și coșuri de nuiele, coșuri de rogojinărie, unelte de pescuit etc.

„Murdăria și duhoarea din case sînt cu toate acestea cel puțin la fel de mari cu neorînduiala ce domnește în ele. În mijlocul necurățeniei și al dezordinii, multe case sînt împodobite cu chipuri cioplite din trunchiurile unor copaci foarte

groşi, de vreun metru jumătate înălţime, aşezate vertical, singure sau perechi, la capătul casei ; partea din faţă a trunchiurilor este sculptată în chip de obraz omenesc ; braţele şi mîinile sînt tăiate în relief pe laturi ; totul e pictat ; luate în întregime, sculpturile sînt nişte figuri cu adevărat înfricoşătoare. Numele general al acestor tipuri este Klumna, iar numele special a două din ele care, într-una din case, stăteau faţă în faţă la vreun metru-doi depărtare, era Nacicoa şi Maţita. O perdea de rogojină atîrna de obicei în faţa lor, iar indigenii nu prea voiau s-o dea la o parte ; cînd dezveleau totuşi aceste chipuri, păreau să vorbească despre ele într-un chip foarte misterios [1].

„Astfel de amănunte ne făceau să ne gîndim că figurile întruchipau zeităţi ; am avut totuşi dovezi că nu se bucurau de prea multă trecere, deoarece cu o cantitate restrînsă de fier sau alamă aş fi putut cumpăra toţi zeii locului ; de fapt, mi-am procurat vreo doi, trei din cei mai mărunţi.

„Îndeletnicirea de căpetenie a bărbaţilor o constituie pescuitul şi vînatul pe uscat sau pe mare. Femeile se ocupă cu fabricarea hainelor de in sau de lînă şi cu pregătirea sardelelor pentru uscare. Flăcăii păreau a fi grupul cel mai nepăsător sau leneş din sînul acestei comunităţi, deoarece ori şedeau risipiţi cu burta la soare, ori zăceau sau se tăvăleau în nisipul plajei ca o ceată de porci în întregime goi. Lipsa de cuviinţă era însă numai apanajul bărbaţilor. Femeile se îmbrăcau totdeauna cumsecade şi se purtau cu cea mai mare decenţă, meritînd pe drept cuvînt toată lauda pentru sfiala şi modestia care şade bine sexului lor şi care e cu atît mai demnă de laudă la ele, cu cît bărbaţii nu par să aibă simţul ruşinii.

„Ca arme, au arcuri şi săgeţi, prăştii, suliţe, bîte scurte de os întrucîtva asemănătoare cu patu-patu din Noua Zelandă şi un mic tîrnăcop destul de apropiat de tomahawkul american. Tomahawkul lor este o piatră de vreo douăzeci de centimetri lungime, cu un capăt ascuţit, iar cu celălalt înţepenit într-un mîner de lemn ce seamănă cu capul şi gîtul unei fiinţe omeneşti ; piatra este proptită în gura acestui chip, aşa încît pare un soi de limbă uriaşă.

[1] Erau totemuri. — N.T.

„Din marele număr de arme de piatră și altele, am înțeles că obișnuiesc să se prindă în lupte corp la corp ; iar din numeroasele cranii omenești pe care le aduceau la vînzare, am avut dovezi prea convingătoare că războaiele sînt dese și sîngeroase pe aceste meleaguri.

„Obiectele fabricate de ei sînt iscusit lucrate, atît în ceea ce privește desenul, cît și execuția ; nu ne așteptam la aceasta, căci le cunoșteam firea și știam ce puțin progres a făcut civilizația printre ei în alte domenii. Îmbrăcămintea cu care își acoperă trupurile constituie fără îndoială prima lor grijă ; într-adevăr, hainele sînt cele mai însemnate obiecte ce pot fi rînduite în capitolul fabricatelor. Ei le lucrează din coajă de pin, pe care-o bat pînă ce ajunge fibroasă cum e cînepa. N-o torc ci, după ce o pregătesc așa cum se cuvine, o întind pe un băț înțepenit între alte două bețe verticale. O așază în așa chip, încît muncitoarea care șade pe vine în fața acestei simple mașini face, la depărtare de cîte un centimetru niște noduri de-a curmezișul ei cu mici ațe împletite. Deși prin acest procedeu materialul nu devine atît de des sau de tare ca o pînză țesută, smocurile dintre noduri, umplînd spațiile goale, îl fac destul de impermeabil față de aer ; el mai are și însușirea de a fi moale și ușor de împăturit.

„Plăcerea de a împodobi hainele cu desene corespunde dragostei de a sculpta obiectele lucrate din lemn. Artele imitative fiind înrudite îndeaproape, nu-i de mirare că la îndemînarea de a lucra figuri pe veșminte și de a sculpta în lemn ei adaugă și pe aceea de a desena în culori. Am avut o dată prilejul să vedem toate fazele pescuitului de balene pictate pe tichiile pe care le poartă ei. Aceste picturi, deși rudimentar executate, demonstrează că au noțiunea comemorării unui eveniment și că știu cum să eternizeze o faptă importantă [1].

„Pirogile sînt de o construcție simplă, dar după aspect par bine calculate pentru orice întrebuințare. Chiar și cele mai mari, care pot purta douăzeci și mai bine de oameni, sînt lucrate dintr-un singur arbore. Multe din ele au doispre-

[1] Aceeași înclinare o au și eschimoșii de la Point Barrow. Specimene interesante de felul cum schițează pe fildeș „sporturile lor de teren" (N. T. : vînătoarea și pescuitul) pot fi văzute în colecția arctică de la British Museum. — N. A.

zece metri lungime, doi lățime și cam unu în adîncime. Sînt în bună parte lipsite de ornamente, dar unele poartă cioplituri și sînt decorate, ca și obrăzarele și armele, cu dinți de focă înfipți pe suprafața bordurilor în chip de butoni. Cîteva aveau un soi de cap adăugat la pravă, ca un bompres cu galion, zugrăvit în chipul vreunui animal.

„Principalele lor unelte sînt dalta și cuțitul. Dalta este o piesă lungă, plată, înțepenită într-un mîner de lemn. O piatră servește drept ciocan, iar o bucată de piele de pește, drept abraziv. Am văzut dălți de cîte douăzeci sau douăzeci și cinci de centimetri lungime și opt-zece centimetri lățime — dar, în general, ele erau mai mici. Cuțitele au diverse dimensiuni, unele fiind foarte mari.

Băștinașii cunosc bine fierul, căruia îi spun *sicmeil* (denumire pe care o dau de asemenea cositorului și tuturor metalelor albe). Totuși n-am obsevat niciodată la ei vreun semn cît de mic din care să deducem că ar mai fi văzut corăbii înainte de sosirea noastră acolo, nici că ar fi purtat negoț cu oameni ca noi. Nu arătaseră nici urmă de surprindere la vederea vaselor și nici măcar nu tresăriseră la pocnitura unei puști ; pînă ce, într-o zi, pe cînd se tot străduiau să ne facă atenți asupra faptului că săgețile și sulițele nu pot pătrunde prin îmbrăcămintea lor de piele, un englez trase un glonț de pușcă într-una din aceste haine, după ce ei o împăturiseră de șase ori. Au rămas atît de uluiți de aceasta, încît se văzu limpede că habar n-aveau de efectele armelor de foc. Ne-am convins de neștiința lor și după aceea, ori de cîte ori întrebuințam puștile în satul lor și într-alte locuri ca să vînăm păsări, băștinașii erau pur și simplu copleșiți de ceea ce vedeau.

„Ei obțin fierul probabil prin negoțul cu alte triburi indigene care, fie că sînt în comunicație nemijlocită cu așezările europene de pe continent, fie că-l primesc ei la rîndul lor, prin popoare mijlocitoare. Același lucru se poate spune despre alama și arama care se găsesc aici.

„Am putut băga de seamă că se află printre ei anumiți oameni pe care-i deosebesc cu numele sau titlul de Acuic, sau căpetenie, și cărora ceilalți le sînt în oarecare măsură subordonați. Dar aș zice că autoritatea fiecăruia dintre șefi nu se întinde decît asupra membrilor familiei sale și că numai aceștia îl recunosc drept cap. Nu totdeauna căpeteniile erau

oameni mai în vîrstă, din care fapt am înţeles că titlul le revenea prin moştenire.

„Limba lor nu este de loc aspră sau neplăcută ; dar rostesc literele c şi h într-un chip mult mai accentuat decît noi, dîndu-le astfel un sunet mai puternic.

„Părăsind strîmtoarea, am ieşit în larg şi am cîrmit spre nord-vest, direcţie în care bănuiam că se află coasta. La ora unu şi jumătate după-amiază începu un uragan cumplit, aşa încît am socotit că era foarte primejdios să-i ieşim în cale ; de aceea, am pus corăbiile în pană. În acel timp *Resolution* lua apă printr-o spărtură. De-abia descoperită, observarăm că şi camera de peşte era inundată cu apă iar butoaiele din ea pluteau ; inundaţia se datora în mare măsură faptului că apa nu-şi făcuse drum spre pompe prin cărbunii ce zăceau pe fundul încăperii. Căci, după ce am reuşit să scoatem toată apa — ceea ce ne dădu de lucru pînă la miezul nopţii — văzurăm că ea îşi găsise calea de-a dreptul pe la spărtura pompei ; totodată băgarăm de seamă, spre marea noastră mulţumire, că o singură pompă o putea stăvili.

„În ziua de 1 mai, la ora şapte seara, apăru în văzul nostru un ţinut bogat în dealuri ; pe unul din ele care le întrecea pe toate celelalte în înălţime, l-am numit Mount Edgecumbe. Era în întregime înzăpezit, ca şi celelalte vîrfuri mai înalte ; dar dealurile mai joase şi locurile de şes ce mărgineau litoralul nu aveau zăpadă, ci erau acoperite de păduri.

„La 3 mai am dat peste un braţ de mare, la şase leghe depărtare ; capul cel mai înaintat al uscatului se afla sub povîrnişul unui munte cu vîrf foarte înalt, pe care-l botezarăm Mount Fair Weather [1]. Braţul de mare a fost botezat Cross Sound, ca fiind cea dintîi descoperire din ziua astfel însemnată în calendarul nostru.

„De la 4 la 10 mai nu s-a întîmplat nimic demn de ţinut minte. La 10 mai ne găseam la nu mai mult de trei leghe de coasta continentului care se întindea cît vedeam cu ochii. Înspre apus se afla o insulă care se întindea de la nord la sud, la şase leghe depărtare de noi. De pe continent înainta

---

[1] Muntele Vreme-Bună, situat mai la nord de insula Cicikov, pe coasta sudică a peninsulei Alaska. — N. T.

în mare, spre capătul nord-estic al insulei, un promontoriu care se afla la vreo cinci sau șase leghe și pe care l-am botezat capul Suckling.

„La 11 mai m-am îndreptat spre insulă. La ora zece dimineața am plecat cu o barcă și am debarcat acolo, cu gîndul de a da o raită pînă în cealaltă parte a ei, dar am văzut că pînă la dealuri era mai mult decît mă așteptasem, iar drumul fiind abrupt și păduros, am fost nevoit să renunț la acest proiect. La rădăcina unui copac, pe o mică înălțime nu prea departe de țărm, am îngropat o sticlă ce conținea o notiță cu numele corăbiilor și data descoperirii insulei. Alături de ea am pus doi bani de argint de cîte doi penny din moneda bătută în 1772. Acești bănuți, împreună cu multe alte obiecte, îmi fuseseră date de reverendul doctor Kaye, astăzi decan de Lincoln. Ca o dovadă a stimei și respectului ce-i purtam, am dat numele lui acestei insule : Kaye's Island. Ea are cam cincizeci de kilometri lungime ; dar în lățime nu depășește nicăieri cinci-șase kilometri.

„Pe insulă cresc foarte mulți pini și totul pare acoperit de veșmîntul bogat al pădurilor. Pe cînd traversam de la corabie la țărm, am văzut o mare mulțime de păsări stînd pe apă sau zburînd primprejur în stoluri sau perechi ; printre cele mai de seamă erau corbi de mare, cufundaci, rațe, petreli mari, pescărușI, cormorani moțați și altele. La locul unde debarcarăm, o vulpe ieși de la marginea pădurii și se uită la noi aproape cu nepăsare, plimbîndu-se agale fără nici un fel de teamă ; era de o culoare galbenă-roșcată, semănînd la păr cu unele din blănurile cumpărate de noi la Nutka ; nu era însă prea mare.

„Ne amenințau acum ceața și furtuna ; am căutat, de aceea, să intru undeva ca să pot astupa spărtura înainte de a fi apucați de altă vijelie. Din această cauză am cîrmit spre un braț de mare. Cum ajunserăm acolo, vremea deveni atît de neguroasă, încît nu puteam deslușI nimic, nici la o milă înaintea noastră ; fu astfel necesar să punem la adăpost corăbiile în vreun loc oarecare și să așteptăm un cer mai senin. Pentru aceasta, m-am apropiat de un cap pe care l-am denumit atunci Capul *Hinchinbroke* și am ancorat într-un mic golf, puțin mai în spatele capului și la vreun sfert de milă de țărm.

„La scurte răstimpuri ceața se destrăma, lăsîndu-ne să aruncăm o privire spre ținuturile înconjurătoare. Promontoriul cel mai apusean, pe care-l zăream pe coasta nordică, era situat spre nord-nord-vest, la două leghe depărtare. Între acest punct și țărmul la care eram ancorați se afla un golf de vreo trei leghe lărgime, în sud-estul căruia văzurăm două sau trei băi asemenea aceleia înaintea căreia ancoraserăm, iar la mijlocul lor, cîteva insulițe stîncoase.

„Spre aceste insule l-am trimis pe Gore cu barca, în speranța că va împușca niscai păsări comestibile. Dar nici nu ajunsese bine acolo, că vreo douăzeci de indigeni își făcură apariția în două pirogi mari, așa încît el socoti mai nimerit să se întoarcă la corăbii. Indigenii îl urmăriră, dar nu se încumetară să vină bord în bord, ci se ținură la oarecare distanță, hăulind și strîngîndu-și și depărtîndu-și alternativ brațele ; după scurtă vreme începură un soi de cîntec în felul celor din Nutka. Aidoma acelora, aveau capetele împodobite cu pene. Un bărbat ținea în sus o haină albă, fapt pe care noi îl tălmăcirăm ca un semn de prietenie. Altul se ridică în picioare în pirogă ; era despuiat cu totul și, ținînd brațele întinse în formă de cruce, rămase nemișcat aproape un sfert de oră. Deși le întoarserăm toate semnele de prietenie și prin felurite gesturi grăitoare încercasem să-i încurajăm să vină lîngă noi, nu-i puturăm convinge s-o facă.

„A doua zi dimineața, la ora zece, pornirăm cu pînzele sus în căutarea unui loc unde să putem cerceta și astupa spărtura, căci atenția noastră actuală era mult prea expusă și nu corespundea acestui scop.

„Indigenii care ne vizitaseră în seara precedentă reveniră din nou dimineața în cinci sau șase pirogi ; noi însă ridicasem pînzele, iar ei, deși ne urmăriră cîtva timp, pînă la urmă nu putură să se țină de noi. La ora opt, violența rafalelor ne sili să aruncăm ancora într-un golf.

„Vremea, deși rea, nu împiedică pe trei băștinași să ne facă o vizită. Tratamentul de care se bucurară acești oameni îndemnă pe mulți alții să ne viziteze a doua zi dimineața, atît în pirogi mari, cît și în altele mici. Cîțiva se încumetară să urce chiar pe bordul corăbiei, dar numai după ce unii dintre noi veniră în bărcile lor. Printre cei ce urcară pe bord se afla un bărbat de vîrstă mijlocie, frumos, care după cum descoperirăm mai tîrziu, era căpetenia. Îmbrăcat într-un cos-

tum făcut din piele de vidră de mare, purta pe cap o pălărie împodobită cu mărgele de sticlă albastre ca cerul, de mărimea unui bob mare de mazăre. Părea că pune mult mai mare preț pe mărgelele lui decît pe ale noastre, din sticlă albă. Totuși orice soi de mărgele erau foarte prețuite de acești oameni, căci dădeau bucuros în schimbul lor tot ceea ce aveau, chiar și blănurile lor fine de vidră marină.

„Indigenii de aici erau de asemenea ahtiați după fier, dar doreau bucăți de cel puțin opt sau zece centimetri lungime și late de trei sau patru degete. Vîrfurile unora dintre sulițele sau lăncile lor erau din acest metal, altele erau de cupru și unele de os ; tot din os erau făcute și vîrfurile geridurilor și ale săgeților. Nu l-am putut convinge pe șef să se încumete să coboare sub covertă, și nici el nici tovarășii lui nu rămaseră vreme prea îndelungată pe bord. Dar cît timp ne bucurarăm de prezența lor, ne-am văzut siliți să-i supraveghem îndeaproape, deoarece se arătau predispuși la furtișaguri. În cele din urmă, după ce stătură vreo trei sau patru ore lîngă bordul navei *Resolution*, ne părăsiră cu toții și trecură la *Discovery* ; uitîndu-se prin bocaporți [1] și nevăzînd pe nimeni în afară de ofițerul de cart, socotiră desigur c-ar putea să jefuiască nestingheriți, mai ales că nava se afla la oarecare depărtare de noi. Nu încape îndoială că acesta era gîndul care-i făcuse să se apropie de ea. Unii se urcară pe bord fără nici o codeală, își scoaseră cuțitele, făcură semne ofițerului și celor de pe punte să stea de o parte și începură să se uite primprejur în căutare de pradă. Primul lucru ce-l întîlniră a fost cîrma uneia dintre bărci, pe care o aruncară peste bord celor din ceata lor care rămăseseră jos în pirogi. Dar înainte de a avea timpul să mai găsească vreun alt obiect care să le fie pe plac, s-a sunat alarma și echipajul începu să vină pe punte înarmat cu cuțite mărinărești. Văzînd aceasta, întreaga bandă de jefuitori se furișă în pirogi cu atîta încetineală și nepăsare de parcă nu înfăptuiseră nimic necuviincios ; am observat apoi cum arătau celor ce nu fuseseră pe bord cu cît erau mai lungi cuțitele marinarilor decît ale lor.

---

[1] Capace care acoperă intrările vasului. — N. T.

„Tocmai cînd ne pregăteam să ridicăm ancora spre a înainta mai departe în susul golfului, începu să bată vîntul și să plouă la fel de tare ca și înainte ; ne-am văzut deci din nou siliți să fixăm cablul și să rămînem la ancoră. Spre seară, deoarece furtuna nu se domolea și putea să treacă destul de mult timp pînă să se ivească un prilej de a ajunge mai în fundul golfului, am luat hotărîrea de a canarisi [1] corabia acolo unde se afla. La aruncarea ancorei din barcă, unul dintre marinari, fie din neștiință, fie din lipsă de grijă, fie din cauza amîndurora, a fost tras peste bord de gripie [2] și dus de ancoră la fund. Este de remarcat că deși se afla în această situație critică, el avu prezența de spirit să se desprindă și să iasă la suprafața apei, de unde îl scoaserăm cu o fractură foarte primejdioasă la unul din picioare.

„După ce am astupat spărtura, care constatasem că se produsese la încheieturi, am ridicat ancorele, la ora patru în dimineața de 17 mai și ne-am îndreptat spre nord-vest purtați de o ușoară briză de est-nord-est, socotind că dacă era vreo trecere spre nord prin brațul acela de mare, ea trebuia să fie în direcția luată de noi. Ne aflam acum la peste 520 leghe spre apus de cel mai apropiat punct al golfului Hudson.

„A doua zi de dimineață, la ora trei, am ridicat iar ancorele și cu o briză lină dinspre nord am apucat spre miazăzi, în josul intrîndului ; am întîlnit iar acele coaste pline de sfărîmături din ajun, dar ne-am descurcat destul de bine printre ele. În seara următoare eram din nou în mare deschisă și am putut constata că țărmul avea direcția generală spre sud-vest, atît cît se vedea cu ochii.

„Intrîndului pe care tocmai îl părăsisem, îi dădui numele de strîmtoarea Principele William.

„Indigenii care veniseră să ne facă mai multe vizite cît timp ne aflam în strîmtoare, nu depășeau în general înălțimea obișnuită, iar mulți dintre ei erau chiar mai scunzi. Erau lați în spete sau pieptoși și partea cea mai disproporționată a corpului lor părea să fie capul, foarte mare, cu gîtul scurt și gros ; aveau fețe mari și late, îndeobște turtite.

---

[1] A apleca nava pe o latură (pentru reparații sub linia de plutire). — N. T.

[2] Parîma care leagă geamandura de o ancoră fundarisită. — N. T.

Ochii lor nu erau nici mici, nici potriviți cu mărimea fețelor, iar vîrful nasului era fie rotund, fie încovoiat, fie cîrn. Aveau părul negru, des, drept și gros ; unii aveau bărbi rare iar alții nu aveau de loc. Foarte puțini se puteau numi frumoși, deși expresia lor indica de obicei vioiciune, fire bună și sinceritate.

„Îmbrăcămintea lor obișnuită (deoarece bărbații, femeile și copiii sînt la fel înveșmîntați) este un soi de haină închisă sau, mai bine zis, un anteriu care le atîrnă pînă la glezne, deși cîteodată se oprește la genunchi. În partea de sus se află o gaură tocmai atît de largă cît să lase să intre capul, iar mînecile ajung pînă la încheietura mîinii. Aceste haine sînt confecționate din blănile unor animale diferite, dintre care cele mai obișnuite sînt vidra de mare, vulpea cenușie, ursul spălător, jderul de pin, foca. În general ei poartă blănile cu partea păroasă în afară. Unii mai au haine lucrate din piele de păsări, pe care n-a rămas decît puful, dar pe care o lipesc alte substanțe. Unii poartă un fel de pelerină cu guler, alții o glugă, dar prima este forma cea mai des întîlnită și pare să fie veșmîntul lor de vreme frumoasă. Cînd plouă, ei pun peste aceasta o altă haină, iscusit confecționată din intestine de balenă sau de alt animal mare, atît de bine preparate, încît seamănă cu foița noastră de aur.

„Îndeobște indigenii nu-și acoperă pulpele sau picioarele, dar unii poartă un soi de ciorapi de piele [1] care ajung pînă la jumătatea gambei ; și rar întîlnești vreunul care să nu aibă mănuși făcute din pielea labelor de urs.

„Toți au pavilioanele urechilor găurite în mai multe locuri ; în aceste găuri agață ciorchini de mărgele. Septul nasului este și el perforat, pentru a avea posibilitatea să bage în gaură penele cu cotor ale unor păsărele, sau mici podoabe încovoiate, lucrate din scoici și înșirate pe o sfoară tare sau pe o frînghioară, de trei sau patru centimetri lungime ; această podoabă le dă o înfățișare cu adevărat caraghioasă. Dar moda cea mai neobișnuită și mai urîtă la vedere, adoptată de unii bărbați și de unele femei, este aceea de a pune să li se cresteze buza inferioară, pe care uneori și-o taie în direcția lungimii, foarte aproape de bărbie. Această incizie, care se face chiar și sugacilor, are adeseori peste cinci centimetri lungime ; fie prin vindecarea ei naturală cînd rana este proaspătă, fie

[1] Mocasini. — N. T.

INDIGEN DIN ALASKA

prin aplicarea vreunui procedeu artificial, ea capătă adevărata formă a buzelor și se lărgește atît de mult, încît lasă limba să treacă prin ea. Cînd unul dintre marinari văzu pe cel dintîi individ avînd o astfel de incizie, strigă că omul are două guri și într-adevăr așa și părea. În această gură artificială ei își înfig o podoabă plată, îngustă, făcută mai ales din scoici tari, sau oase tăiate în bucăți mici și subțiri ca niște dințișori.

„Bărbații își vopsesc deseori fețele în roșu-aprins și în negru, iar uneori în albastru sau plumburiu, dar nu după vreun model precis ; iar femeile se străduiesc să-i imite în oarecare măsură punctîndu-și sau pătîndu-și cu negru bărbia și toată porțiunea pînă în centrul fiecărui obraz ; obiceiul este foarte asemănător cu cel răspîndit printre femeile din Groenlanda. Pe scurt, n-am văzut nicăieri sălbatici care să-și

dea mai multă osteneală ca acești oameni cu împopoțonarea sau, mai bine zis, cu desfigurarea fețelor lor.

„Ca armură de apărare, poartă un fel de cămașă sau zale, făcută din lanțuri împletite cu vine, care o fac foarte flexibilă, dar atît de deasă, încît nu lasă să pătrundă nici săgeata, nici geridul. Ea acoperă numai trunchiul și poate fi destul de bine asemuită cu corsetul unei femei.

„În afară de animalele văzute la Nutka, se mai află aici unele care nu trăiesc pe acolo, ca de pildă ursii albi; indigenii veniseră la noi cu mai multe blăni de acest fel, fie de adulți, fie de pui, dar a căror mărime n-am putut-o determina. Am întîlnit glutonul, care avea culori foarte vii, un soi de hermină mai mare decît cea obișnuită, aidoma cu cea de la Nutka, pătată cu cafeniu și cu foarte puțin negru pe coadă. Băștinașii mai aduseseră pielea capului unui animal foarte mare, pe care nu l-am putut identifica prea bine deși, după culoarea și asprimea părului și după lipsa de asemănare cu vreun animal de uscat, am socotit că putea să fie al unei mari foci ursine mascule, al „ursului de mare", cum i se mai spune. Numărul de piei pe care le-am găsit aici arată cît de bogată este insula în aceste diverse animale; dar este de remarcat că n-am văzut nici piei de ren american, nici de cerb obișnuit.

„Eram încredințat că localnicii primiseră mărgelele și fierul pe care le găsisem la ei de la vreun alt popor civilizat. Din cele pomenite mai sus căpătasem convingerea că eram primii europeni cu care comunicaseră vreodată în chip nemijlocit; rămînea numai să stabilim de unde făcuseră rost de fabricatele noastre și cine le-a slujit de agent transmițător. Nu putea încăpea nici cea mai mică îndoială că primiseră aceste articole prin mijlocirea triburilor din interiorul țării, de la golful Hudson sau de la colonia de pe lacurile canadiene.

„La 21 mai m-am îndreptat spre sud-vest și am dublat un promontoriu măreț pe care l-am numit Cape Elisabeth [1]. Dincolo de el n-am putut vedea de loc pămînt, așa că la început am tras nădejdea că ar forma extremitatea apuseană a continentului; dar nu mult după aceea am constat că greșeam,

[1] Acest cap e situat la extremitatea sudică a peninsulei Kenai care la rîndul ei, se află în sudul Alaskăi. — N. T.

deoarece un nou uscat se arăta ochilor noştri către vest-sud-vest. Am continuat drumul mai departe cu prea puţine schimbări, observînd în trecere numeroşi munţi înalţi în apropierea coastei pînă cînd, la data de 30 mai, am aruncat ancora într-o apă de treizeci şi patru de metri în dreptul ţărmului estic.

„Pe la prînz sosiră la corabie două pirogi cu cîte un om în fiecare; ele plecaseră din apropierea unui loc în care zărisem puţin fum în ajun. Băştinaşii se trudeau din răsputeri să vîslească de-a curmezişul mareei puternice şi stătură puţin pe gînduri înainte de a se alătura de bordul nostru; dar, în urma semnelor pe care le făcurăm, se apropiară. Unul dintre ei sporovăi timp îndelungat fără nici un rost, de vreme ce noi nu pricepeam o boabă din cele ce spunea. Arăta mereu spre ţărm, ceea ce ne făcu să înţelegem că ne îmbia să mergem într-acolo. Acceptară cîteva mărunţişuri pe care le trimisei de pe dunetă.

„Cînd sosi fluxul, ridicarăm ancora şi virarăm spre a trece pe ţărmul apusean, împinşi de un puternic vînt de nord-nord-est. Între acest ţărm şi cel opus, canalul se strîmba pînă la o înălţime de patru leghe. Prin acest canal se năpustea vijelios mareea.

„Pe măsură ce navigam mai departe în sus, se arătau semne că ne apropiam de gura unui rîu. Constatarăm că apa devenea din ce în ce mai puţin sărată, în aşa măsură, încît eram încredinţat că ne aflam în apele unui fluviu mare şi nu într-o strîmtoare ce trebuie să comunice cu mările nordice. Aveam nevoie însă de dovezi mai puternice; de aceea ridicai ancora o dată cu mareea următoare şi în dimineaţa de 31 mai navigai în volte mai sus sau, mai bine zis, mă lăsai tîrît în sus de flux, căci nu prea aveam vînt.

„Pe la ora opt primirăm vizita mai multor băştinaşi, care sosiră într-o pirogă mare şi în altele mai mici. Acestea din urmă transportau cîte o singură persoană şi unele aveau o padelă cu lamină la fiecare din capete, ca ale eschimoşilor.

„Nu mult după aceea ancorarăm la vreo două leghe de ţărmul apusean. Vremea era cam pîcloasă, cu ploaie măruntă şi înseninări rare. În intervalele limpezi văzurăm o deschizătură aşezată între munţii de pe ţărmul estic şi îndreptată către răsărit de locul de şedere al corăbiilor; se vedea şi un şes, care părea să fie vreo insulă aflată între noi şi continent.

După cele ce zăream, nu puteam ști cu siguranță dacă intrîndul lua cumva direcția spre răsărit, prin deschiderea aceea, sau dacă deschiderea nu era decît o ramură a intrîndului, iar canalul principal își urma mai departe drumul spre nord prin șesul care se întindea înaintea noastră.

„Pentru a stabili acest lucru și pentru a cerceta grindurile de nisip, am trimis două bărci sub comanda masterului și, de îndată ce veni și fluxul, le urmarăm cu corăbiile. Căpătarăm acum destule dovezi că ne aflam într-un mare fluviu.

„A doua zi, 1 iunie, dis-de-dimneață, *master*-ul se întoarse și raportă că intrîndul său, mai bine zis, fluviul se strîmta pînă la lățimea de o leghe ; malurile-i erau joase pe ambele părți, iar el curgea înspre nord. *Masterul* înaintase trei leghe prin această porțiune îngustă dar navigabilă pentru cele mai mari corăbii. Cînd refluxul sau curentul alerga în josul fluviului, apa era cu desăvîrșire dulce, dar cînd începea să vină fluxul, apa devenea cam sărată, iar în toiul fluxului era foarte sărată, chiar și în locul acela depărtat de gură unde fuseseră ei.

„Părăsirăm deocamdată orice speranță de a găsi vreo trecere. Am trimis cu toate acestea două bărci sub comanda locotenentului King, pentru a examina mareele și pentru a face unele observații care ar putea servi la o mai bună cunoaștere a fluviului pe care îl voi numi fluviul Turnagain. Prin mijlocirea acestui fluviu și a diferiților săi afluenți se poate stabili o bună cale de comunicație spre interiorul țării. Noi îl străbăturăm pînă la peste șaptezeci de leghe de la vărsare, fără să aflăm nici cel mai mic semn din care să deducem că ne-am apropia de izvor.

„Dacă descoperirea acestui mare fluviu [1], care pare să întreacă cele mai bogate cursuri de apă cunoscute pînă acum, se va arăta folositoare fie epocii noastre, fie altei epoci viitoare, pe apele lui putîndu-se naviga spre interiorul ținutului, n-ar mai trebui să ne pară atît de rău de timpul pierdut navigînd în susul lui. Dar pentru noi, care aveam un obiectiv mult mai măreț, întîrzierea ce ne-a pricinuit-o el a fost o pierdere însemnată. Anotimpul neprielnic se apropia cu repe-

[1] Căpitanul Cook a lăsat aici un spațiu gol, în care n-a trecut nici un nume. De aceea lordul Sandwich dădu directive, așa cum se cuvenea, ca rîul să fie botezat cu numele lui Cook. — N. A.

ziciune. Nu știam cît de departe vom fi siliți să mergem înspre miazăzi și eram acum încredințați că întinsul continent nord-american se prelungea mult mai spre apus decît am fi avut cuvînt să credem cercetînd cele mai renumite hărți moderne. Acest fapt scădea probabilitatea existenței unei treceri înspre golful Hudson, sau cel puțin dovedea că o astfel de trecere trebuia să aibă o mai mare lungime. Aveam totuși o mulțumire gîndindu-mă că, dacă n-aș fi examinat acel însemnat intrînd, fabricanții de geografie speculativă ar fi putut crede că el avea legătura spre nord cu Oceanul Arctic și spre răsărit cu golful Hudson.

„După-amiază am trimis iarăși pe King cu două bărci înarmate, dîndu-i dispoziții să debarce la capul nordic al șesului de pe malul sud-estic al fluviului și să înalțe acolo un steag; să ia în stăpînire țara și fluviul și să îngroape în acel teren o sticlă conținînd cîteva monede englezești din anul 1772 și o notiță care să cuprindă numele corăbiilor noastre și data descoperirii.

„Ridicarăm ancora îndată ce veni fluxul și, cu ajutorul unei slabe adieri dinspre miazăzi, ne îndreptarăm spre țărmul apusean, unde înapoierea fluxului ne obligă să ancorăm a doua zi dis-de-dimineață. Curînd după aceea indigenii în mai multe piroge mari și cîteva mici veniră să facă tîrg cu blăni de animale; își vîndură însă și hainele, astfel că mulți dintre ei rămaseră goi pușcă.

„În timp ce coboram în volte pe fluviu, numeroși băștinași se apropiară de pe țărmuri. Tovărășia lor ne era foarte bine venită, căci aduceau cu ei o mare cantitate de lostriță delicioasă, pe care o schimbară cu mărunțișurile noastre. Peștele astfel achiziționat a fost în bună parte despicat și pus la uscat; am păstrat pentru consum imediat o cantitate de mai multe chintale, care a fost împărțită între cele două corăbii.

„În dimineața zilei de 2 iunie norii s-au risipit și pentru prima dată de cînd intraserăm în estuar am zărit munții și am descoperit un vulcan printre cei din partea vestică. Nu avea o înfățișare amenințătoare, căci scotea numai un fum alb, nu flăcări.

„Vîntul urmînd să bată spre miazăzi, am continuat să coborîm fluviul folosind mareele. Înainte de a părăsi acel loc, s-au apropiat de noi șase pirogi de pe țărmul răsăritean, unele conduse de un singur om, altele de cîte doi. S-au oprit

la o mică depărtare de corăbii, privind cel puțin o jumătate de oră cu surprindere tăcută, fără a schimba un singur cuvînt nici cu noi, nici între ei. În cele din urmă își luară inima în dinți și veniră bord în bord ; începură să facă tîrg cu oamenii noștri și nu ne părăsiră pînă ce nu dădură tot ce aduseseră cu ei, adică vreo cîteva blănuri și niște lostrițe.

„Cele mai multe blănuri pe care le cumpărasem aici erau confecționate ca haine. Cu toate acestea unele se aflau în bună stare, pe cînd altele erau vechi și destul de uzate. Deoarece acești sărmani oameni nu foloseau blănile decît pentru îmbrăcăminte, nu pot presupune că-și băteau capul să-și confecționeze mai multe haine decît aveau nevoie la un moment dat. Acesta este poate motivul de căpetenie pentru care ucid animalele, căci în privința hranei, marea și rîurile par să-i aprovizioneze cu cele mai de seamă articole alimentare. Lucrurile ar sta probabil cu totul altfel dacă s-ar deprinde să facă un comerț constant cu străinii.

„Nimic deosebit nu se mai întîmplă pînă la 18 iunie cînd, avînd prilejul să trimit o barcă la bordul corăbiei *Discovery*, unul din cei de pe ea împușcă o pasăre foarte frumoasă, asemănătoare șoimului. Puțin mai mică decît o rață, ea era toată neagră în afară de partea dinainte a capului, care era albă ; deasupra și pe dinapoia fiecărui ochi avea un moț elegant alb-gălbui, răsucit îndărăt ca un corn de berbec. Ciocul și picioarele erau roșii. Văzusem mai multe zile în șir păsări din acestea zburînd în stoluri mari.

„La 19 iunie, aflîndu-ne în apropierea țărmului, *Discovery* trase trei salve de tun, puse în pană și lansă semnalul că voia să ne vorbească. Am trimis îndată o barcă și în scurtă vreme aceasta se întoarse cu căpitanul Clerke. Aflai acum de la el că niște băștinași de pe trei sau patru pirogi care urmăriseră cîtva timp corabia, ajunseseră în cele din urmă sub pupa ei. Unul dintre ei făcuse o mulțime de semne, scoțîndu-și tichia de pe cap și făcînd plecăciuni după obiceiul europenilor. Atunci cei de pe corabie lăsară jos o frînghie de care el legă o cutie mică, subțire, de lemn ; după ce-o predă, localnicul rosti cîteva vorbe, mai făcu alte semne și apoi pirogile părăsiră *Discovery* și se îndepărtară. Nimeni de pe bordul corăbiei nu bănuia că în cutie putea să fie ceva ; dar, după ce pirogile plecară, deschiseră cutia din întîmplare și găsiră în ea o bucată de hîrtie împăturită cu grijă, pe care era

scris ceva în limba rusă, după cum se presupuse. În capul hîrtiei se putea citi anul 1778, iar în cuprinsul notiţei era o referire la anul 1776. Nu ştiam să descifrăm alfabetul autorului, dar numeralele evidenţiau faptul că alţii ne-o luaseră înainte şi vizitaseră aceste posomorîte părţi ale globului. Cu oamenii aceştia, care erau nişte neguţători ruşi, ne simţeam uniţi şi prin alte legături iar speranţa de a-i întîlni în curînd ne umplea de mulţumire, căci de atîta vreme nu mai vorbisem decît cu sălbaticii Oceanului Pacific şi ai continentului Americii de nord.

„Căpitanul Clerke fusese la început de părere că nişte ruşi naufragiaseră pe aici şi că aceste nenorocite fiinţe, văzînd trecerea corăbiilor noastre, recurseseră la acest mijloc pentru a ne informa de starea lor. Cuprins de simţămintele prilejuite de o asemenea împrejurare, el dorea să ne oprim pînă cînd vor avea timpul să vină la noi. Eu însă nu eram de aceeaşi părere. Socoteam mai degrabă că vreun neguţător rus, care trecuse nu demult prin aceste locuri, lăsase o notiţă pentru ca să fie înmînată viitorilor vizitatori. Deplin încredinţat de aceasta, nu stătui să mai cercetez mult afacerea, ci ridicai pînzele şi mă îndreptai spre apus.

„Continuarăm să navigăm toată noaptea, împinşi de o briză lină de la nord-est, iar la ora două, în dimineaţa următoare, cîteva recife se arătară în dreptul nostru la depărtarea de două mile.

„Recifele ne siliră să ne îndepărtăm atît de mult de continent, încît abia mai vedeam coasta. Pe deasupra cîtorva insule învecinate puturăm zări uscatul acoperit de zăpadă, dar mai ales nişte munţi ale căror vîrfuri se ridicau deasupra norilor la o înălţime uluitoare. Cel mai sud-vestic dintre aceste lanţuri muntoase avea un vulcan care arunca într-una uriaşe coloane de fum negru. El nu se afla prea departe de ţărm şi ieşea în evidenţă prin forma sa, cu desăvîrşire conică, şi cu craterul chiar în vîrf.

„În cursul după-amiezii, avînd trei ore de acalmie, marinarii noştri prinseră peste o sută de cambule [1], dintre care unele cîntăreau patruzeci şi cinci de kilograme. Acest peşte, ca hrană proaspătă, era binevenit pentru noi. În toiul pescui-

[1] Pleuronecte din mările reci. — N. T.

tului ni se alătură o pirogă condusă de un singur om, care venea de la insula cea mare. Apropiindu-se de corabie, omul își scoase tichia și se închină. Era limpede că rușii aveau legături comerciale cu acest popor ; se deducea aceasta, nu numai din gesturile de politețe pe care le învățaseră indigenii, dar și din notița amintită mai sus. Acum aveam o nouă dovadă, căci vizitatorul nostru purta o pereche de pantaloni de pînză verde și o jachetă de pînză sau stofă neagră. Nu avea nimic de vînzare în afară de o blană de vulpe cenușie și cîteva unelte sau harpoane de pescuit, ale căror mînere erau foarte minuțios lucrate din os.

„Timpul era noros și neguros ; din cînd în cînd se înseninа. Dar în după-amiaza de 22 iunie, cînd vîntul se mută spre sud-est, începu ca de obicei vremea rea și ploioasă. Înainte de lăsarea ceții, în cîmpul vederii noastre nu se mai aflau decît vulcanul și un alt munte învecinat. Cîteva zile înaintarăm foarte puțin, din pricina vînturilor schimbătoare și foarte slabe.

„În dimineața zilei de 25 iunie prinserăm o briză dinspre răsărit și vreme senină, ceea ce era neobișnuit cînd bătea acest vînt, așa că văzurăm din nou mult mai limpede decît în alte dăți atît vulcanul, cît și munții de la apusul și de la răsăritul său, precum și întreaga coastă a continentului ce se întindea sub el.

„După prînz cerul se posomorî și, în cele din urmă, se lăsă o ceață atît de deasă, încît nu mai puteam vedea nici la o sută de metri înaintea noastră. Ne îngrijorarăm auzind zgomotul brizanților la pravă-babord. Trăgînd afară plumbul, constatarăm că apa avea acolo o adîncime de cincizeci de metri. Pusei îndată în pană corabia și ancorai pe un fund groscior de nisip.

„La puține ore după aceea, ceața se risipi întrucîtva și băgarăm de seamă că scăpasem dintr-o primejdie grozavă. Ne găseam la trei sferturi de milă de latura nord-estică a unei insule. Două stînci se înălțau fiecare la vreo jumătate de leghe de noi și cam la aceeași depărtare una de alta. În jurul lor ne pîndeau mai multe șiruri de recife. Totuși întîmplarea făcuse ca să ne putem strecura, cu tot întunericul printre aceste stînci, între care nu m-aș fi încumetat să

pătrund nici pe timp senin ; mă aflam totuşi într-un loc de ancorare mai bun decît aş fi putut eu să aleg.

„Undeva către apus de corabie, la trei sferturi de milă depărtare, se desluşeau mai mulţi indigeni şi locuinţele lor. Zărirăm oameni trăgînd în direcţia aceea două balene, pe care presupuneam că tocmai le omorîseră. Cîţiva dintre ei veneau din cînd în cînd pînă la corăbii şi făceau tîrg cu oamenii noştri, schimbînd cîteva lucruri mărunte ; dar nu rămîneau niciodată aici mai mult de un sfert de oră. Dimpotrivă, păreau mai curînd temători, deşi socoteam că vasele de felul celor cu care navigam noi nu le erau străine. Aveau în purtări o bunăcuviinţă neobişnuită la triburile sălbatice.

„În zorii zilei de 28 iunie ridicarăm ancora, împinşi de o uşoară briză de la miazăzi, căreia îi urmară adieri schimbătoare din toate direcţiile. Dar cum mareea în creştere venea repede, într-un chip prielnic pentru noi, ne strecurarăm afară înainte de venirea refluxului. Aruncarăm ancora în apă, la cincizeci de metri adîncime destul de aproape de ţărmul sudic.

„În timp ce ne aflam acolo, mai mulţi indigeni veniră pînă la noi şi schimbară cîteva unelte de pescuit pe tutun. Unul dintre ei, un bărbat tînăr, îşi răsturnă piroga în timp ce era bord în bord cu una din bărcile noastre. Oamenii noştri îl prinseră dar piroga se duse în derivă. Datorită acestei întîmplări, tînărul a fost nevoit să se urce pe corabie ; chiar de la prima invitaţie, coborî în cabina mea, fără a arăta nici cea mai mică împotrivire sau stinghereală. Hainele fiindu-i ude, îi dădui altele, în care se îmbrăcă tot atît de nestingherit cum aş fi făcut-o şi eu. Din purtarea lui, ca şi din comportarea celorlalţi, mă încredinţai că acestor oameni nu le erau străini europenii şi nici unele dintre obiceiurile lor. Dar în corăbiile noastre era ceva care le aţîţa mult curiozitatea, deoarece cei ce nu puteau veni cu pirogile se adunau pe dealurile învecinate pentru a privi.

„Curînd după ce ancorarăm, un indigen de pe insulă aduse pe bord o altă notiţă, asemănătoare cu cea dată căpitanului Clerke. După ce omul mi-o înfăţişă, văzui că era scrisă tot în limba rusă, pe care, după cum am mai spus, n-o putea citi nici unul dintre noi. De vreme ce mie nu-mi folosea, iar altora ar fi putut să le fie necesară, o înapoiai purtătorului şi-l trimesei îndărăt cu cîteva daruri, pentru care el

își exprimă mulțumirea, făcînd mai multe plecăciuni adînci în timp ce se retrăgea.

„Ceturile dese și vîntul potrivnic ne reținură pînă la 2 iulie, ceea ce ne dădu prilejul să culegem unele informații asupra ținutului și locuitorilor săi. Băștinașii numesc această regiune Samganudha. Se poate obține cu ușurință acolo multă apă dulce, dar nimic altceva.

„Ieșind apoi în larg, ne-am îndreptat spre miazănoapte, neîntîlnind nici o piedică în drum; am înaintat foarte puțin mai multe zile la rînd fără ca să survină ceva vrednic de amintit.

„În dimineața de 16 iulie ne găseam mai aproape de uscat decît ne așteptam. Aici, între două capete de țară, coasta forma un golf atît de mare, încît din unele locuri abia deslușeam pămîntul chiar dacă ne suiam în gabie. L-am trimis pe locotenentul Williamson cu dispoziții de a debarca și de a vedea ce direcție lua țărmul precum și ce producea ținutul deoarece, de pe corăbii, uscatul avea o înfățișare de pustiu.

„Williamson se întoarse curînd și raportă că debarcase la promontoriu și, cățărîndu-se pe dealul cel mai înalt, văzuse că porțiunea cea mai depărtată a coastei se îndrepta către miazănoapte. Luase în stăpînire ținutul și lăsase pe deal o sticlă în care se aflau înscrise pe o bucată de hîrtie numele corăbiilor și data descoperirii. Promontoriul pe care-l botează Cape Newenham, este un cap stîncos, destul de înalt. Dealurile sînt pleșuve, dar la poalele lor cresc ierburi și alte buruieni. El n-a văzut nici un animal în afară de o ciută cu puiul ei și o morsă sau vacă de mare, moartă pe plajă.

„De la 16 la 21 iulie nu s-a întîmplat nimic mai de seamă. La 21 iulie ne-am văzut nevoiți să zvîrlim ancora pentru a evita un grind submarin, care se afla doar la un metru jumătate adîncime. În timp ce ne găseam acolo, douăzeci și șapte de oameni din ținut, fiecare în cîte o pirogă, veniră spre corăbii, de care se apropiară cu multă băgare de seamă, hăulind și deschizîndu-și într-una brațele pe măsură ce înaintau. Înțeleserăm că în felul acesta vroiau să-și arate intențiile pașnice. În cele din urmă, cîțiva ni se alăturară atît cît să poată primi cîteva mărunțișuri care le fură aruncate. Acest gest îi îmbărbătă și pe ceilalți care se încumetară să

PIROGA ESCHIMOSĂ
DE O SINGURĂ PERSOANĂ

vină lîngă bord și curînd începu tîrgul între ei și marinarii noștri. Se asemănau cu ceilalți băștinași ai coastei și păreau cu totul neobișnuiți cu oameni ca noi ; nu cunoșteau întrebuințarea tutunului și nici nu dețineau vreo marfă străină, în afară de un cuțit. Acesta era doar o bucată de fier obișnuit, înțepenit într-un mîner de lemn ; avea astfel înfățișarea unui cuțit.

„Pirogile, lucrate din piei, ca toate celelalte luntri văzute în vremea din urmă, se deosebeau totuși de ele fiind mai largi și avînd gaura în care șade omul mai mare decît la oricare din cele întîlnite mai înainte.

„Vînturile schimbătoare și ploile domniră pînă la 3 august. Anderson, chirurgul, care lîncezise mai bine de douăsprezece luni, suferind de ftizie, își dădu sufletul în această după-amiază, între orele trei și patru. Fusese un tînăr înțelept, un tovarăș plăcut, nespus de priceput în meseria lui și avînd cunoștințe foarte întinse și în alte ramuri ale științei. Cititorul acestui jurnal va fi observat cît sprijin găsisem în el în cursul călătoriei. Dacă am fi putut să-i salvăm viața, nu mă îndoiesc că cititorii ar fi primit de la el comunicări foarte importante asupra diferitelor domenii ale istoriei naturale din diversele locuri pe care le vizitasem, comunicări pentru care ar fi meritat din plin orice laudă. Nu mult după ce el și-a

dat ultima suflare, am zărit pămînt înspre apus, la douăsprezece leghe depărtare. Am presupus că era o insulă şi, pentru a perpetua memoria celui decedat, faţă de care nutream foarte multă consideraţie, am numit-o Anderson's Island.

„În dimineaţa de 5 august, pe la ora zece, deşi bătea un vînt de la sud-vest, ne-am oprit şi am ancorat între o insulă şi continent, în apă de doisprezece metri adîncime. Această insulă care a fost botezată Sledge Island [1], are vreo patru leghe în circumferinţă. Am debarcat aici, dar n-am văzut copaci sau tufişuri, nici pe insulă, nici pe continent. Era vădit că nu demult fuseseră oameni pe acolo, căci se vedeau urmele picioarelor lor. Descoperirăm în apropierea locului debarcării o sanie, care dădu numele insulei. Părea să fie una ca acelea ce le întrebuinţează ruşii în Kamciatka, pe gheaţă sau zăpadă. Avea trei metri lungime, o jumătate de metru lăţime şi un fel de şină de os pe fiecare tălpică. Construcţia ei era admirabilă şi toate părţile erau asamblate cu mare precizie.

„După ce am făcut diferite observaţii de la 6 la 9 august, ne-am convins că întregul ţinut era o coastă. Am navigat în volte, m-am îndreptat spre nord-vest, şi am aruncat ancora în apropierea unui promontoriu, pe care l-am numit capul Principele de Wales. Era extremitatea vestică a întregii Americi, după cele ce ştiam pînă atunci.

„În zorii dimineţii de 10 august am reluat calea spre apus şi, pe la ora zece, am ancorat într-un golf mare, la două mile de ţărm.

„În timp ce stăteam în acest golf, desluşirăm pe ţărmul de miazănoapte un sat şi nişte oameni. Vederea corăbiilor părea să fi băgat spaima în ei. Mi-am pus în gînd să debarc lîngă locuinţele lor şi m-am dus acolo cu trei bărci înarmate, întovărăşit de cîţiva ofiţeri. Vreo treizeci sau patruzeci de oameni înarmaţi fiecare cu un soi de halebardă, cu un arc şi săgeţi, stăteau înţepeniţi pe un teren povîrnit din vecinătatea satului. Cînd ne apropiarăm, trei dintre ei coborîră pe ţărm; se arătară atît de politicoşi că-şi scoaseră cuşmele de pe cap şi ne făcură adînci plecăciuni. Noi le întoarserăm salutul, dar purtarea aceasta nu le inspiră destulă încredere pentru a aştepta debarcarea noastră căci, în clipa în care

[1] Insula Săniei. — N. T.

bărcile ajunseră la țărm, se retraseră. M-am dus pe urmele lor singur și, prin semne și gesturi, i-am convins să se oprească și să primească în dar niște mărunțișuri. Ei îmi dădură în schimb două piei de vulpe și o pereche de dinți de morsă.

„Păreau a fi foarte precauți, exprimîndu-și prin semne dorința să nu mai îngăduie altor marinari să urce pînă la ei. Cîteva mărgele împărțite celor din jurul nostru creară în curînd o oarecare încredere și, treptat-treptat, începu între noi un soi de tîrg. În schimbul cuțitelor, mărgelelor, tutunului și altor articole, ei ne dădură niște haine și vreo cîteva săgeți. Dar nimic din ce aveam noi de oferit nu-i putu îndupleca să se despartă de vreo suliță sau arc. Le țineau necontenit pregătite și nu le-au părăsit nici o singură dată; o făcură totuși timp de cîteva clipe în care patru sau cinci localnici ne prezentară un cîntec și un dans.

„Săgețile aveau vîrfuri de os sau de piatră, foarte puține dintre ele erau împănate, iar cîteva aveau un vîrf trunchiat, rotunjit. Ce întrebuințare li se poate da acestora din urmă, nu pot spune; poate că sînt folosite pentru a ucide vietățile mai mici fără a le vătăma pielea. Arcurile erau aidoma cu cele văzute pe coasta americană și asemănătoare cu cele întrebuințate de eschimoși. Sulițele și halebardele erau de fier sau oțel și de lucrătură europeană sau asiatică; depuseseră multă osteneală pentru a le împodobi cu sculpturi și incrustări de alamă și de un metal alb.

„Mai multe alte lucruri, și mai cu seamă, veșmintele lor arătau că erau înzestrați cu o iscusință ce întrecea cu mult așteptările, fiind vorba de un popor atît de nordic. Toți americanii pe care-i văzusem de la sosirea noastră pe această coastă erau de statură mai mult scundă, cu fețe rotunde, pline și pometi proeminenți. Cei printre care ne aflam acum, departe de a le semăna, aveau fețe prelungi și erau solizi și bine legați. Pe scurt, se arătau a fi cu totul de alt neam. N-am văzut nici femei, nici copii de vreun sex ori altul, nici bătrîni, în afară de un bărbat care avea capul pleșuv și care era singurul om neînarmat dintre ei. Cu toții aveau urechile perforate și unii purtau mărgele de sticlă atîrnate de ele. Acestea erau singurele lor podoabe. La buze nu aveau nici un fel de ornament.

„Îmbrăcămintea lor era alcătuită dintr-o tichie, o haină, o pereche de pantaloni și una de mănuși, toate făcute din

piei de cerb, cîine, focă etc. Erau foarte bine croite ; unele aveau încă părul sau blana pe ele, iar altele nu.

„Satul cuprindea locuințe de vară și de iarnă. Cele din urmă sînt întocmai ca o boltă ; podeaua este puțin sub suprafața pămîntului. Una dintre ele, pe care am examinat-o avea o formă ovală de vreo șase metri lungime și vreo trei sau mai mult înălțime.

„Colibele de vară sînt destul de mari, circulare, avînd sus un vîrf ascuțit. Căpriorii sînt formați din prăjini subțiri și oase, acoperite cu pieile unor animale marine. Cercetînd interiorul uneia din ele, am văzut chiar lîngă ușă un cămin în apropierea căruia se aflau vreo cîteva vase de lemn, toate foarte murdare. Culcușurile, așezate la perete, ocupau cam jumătate din circumferință. Patul și așternutul, din piei de cerb, erau în majoritate uscate și curate.

„La început am crezut că pămîntul care se zărea la apus era o parte din Alaska, trecută pe harta lui Staehlin dar, după înfățișarea coastei, după așezarea țărmului american opus și după longitudine ne-am dat seama că era mai probabil extremitatea răsăriteană a Asiei, explorată de Behring în 1728.

„După o ședere de vreo două-trei ore printre acești oameni, ne-am înapoiat la corăbiile noastre și, curînd după aceea, am ridicat ancora și am ieșit din golf. Din acest loc am virat spre răsărit spre a fi mai aproape de coasta americană.

„Luni 17 august, înainte de amiază, deslușirăm o lumină strălucitoare în zare spre miazănoapte, asemănătoare cu cea răsfrîntă de gheață, numită de obicei „orbul zăpezilor". La vreo oră după aceea zărirăm un mare cîmp de gheață, așa că nu mai avurăm nici o îndoială în privința cauzei care produsese această strălucire a orizontului. La două și jumătate navigam în volte chiar pe lîngă marginea gheții, într-o apă de patruzeci de metri, fără putința de a înainta, deoarece gheața era cu totul de nepătruns și se întindea de la sud-vest către nord-est cît se vedea cu ochii. Întîlnirăm prin acele locuri o mulțime de morse.

„La 18 august, pe la amiază, ne găseam aproape cu cinci leghe mai spre răsărit. Ne aflam de data aceasta chiar lîngă marginea gheții, care era compactă ca un zid și părea să aibă cel puțin trei metri și jumătate înălțime ; dar mai departe la nord, părea să fie mult mai înaltă.

„Ne îndreptam acum spre miazăzi și, după ce plutirăm vreo șase leghe, dădurăm de grinduri submarine la doisprezece metri sub apă, dar apa se adînci apoi curînd pînă la cincisprezece metri. Tot atunci zărirăm uscatul care se întindea de la sud la est-sud-est, la vreo trei sau patru mile depărtare. Extrema lui răsăriteană alcătuia un promontoriu acoperit din belșug cu ghețuri, din care pricină îl numirăm Icy Cape [1]. Cealaltă extremitate a țării se pierdea în mare, așa că nu încăpea îndoială că era tot o continuare a continentului american.

„Situația noastră era acum din ce în ce mai grea. Ne aflam în apă puțin adîncă, pe un țărm sub vînt, în vreme ce corpul principal al gheții, banchiza, se găsea în vînt și înainta spre noi. De aceea am făcut semn corăbiei *Discovery* să execute volta în vînt, iar eu am schimbat murele în același timp [2].

„A doua zi o mulțime de sloiuri pluteau în jurul nostru, iar cîmpul de gheață se afla la vreo două leghe spre miazănoapte. Ghețurile erau prea compacte și prea mari pentru ca să încercăm să pătrundem cu corăbiile printre ele. Pe sloiuri zăceau nespus de multe morse și, deoarece duceam lipsă de alimente proaspete, bărcile fiecărei corăbii au fost trimise să vîneze cîteva.

„Grăsimea lor, la început dulce ca măduva, se rîncezește în cîteva zile dacă nu este sărată, stare în care se poate păstra mult mai mult timp. Carnea macră este cam tare, neagră și cu un gust pătrunzător ; în schimb inima e aproape tot atît de gustoasă ca și cea de vacă. Grăsimea dă la topire o mare cantitate de ulei, care arde foarte bine în lămpi. Pieile morselor, foarte groase, ne-au fost de mare folos

---

[1] Capul Ghețurilor, cel mai înaintat punct al călătoriei căpitanului Cook, a fost dublat de căpitanul Beechey cu nava *Blossom*, în 1826, cu care prilej răposatul Elson și actualul amiral Smyth au atins Capul Barrow, la 126 mile spre nord-est de Icy Cape. Primul vas care a ocolit acest cap a fost iahtul *Nancy Dawson* al lui Robert Shedden, Esq. în 1849 ; apoi sir Robert McClure și căpitanul Collinson împinseră cu îndrăzneală corăbiile lor mai departe spre răsărit, de-a lungul țărmului nordic al Americii, deschizînd drumul tuturor viitorilor navigatori ; nu trebuie de asemenea să uităm numele căpitanului Maguire, care petrecu două ierni la capul Barrow cu nava *Plover* și civiliză în mare măsură pe băștinași. — N. A.

[2] În limbaj marinăresc aceste expresii înseamnă că navele își schimbară direcția. În cazul acesta, ele apucară în sens contrar. — N. T.

pentru greement. Dinții sau colții celor mai multe dintre ele erau în acest timp al anului extrem de mici ; unii, chiar ai animalelor celor mai mari și mai bătrîne, nu depășeau cincisprezece centimetri lungime. De aici am tras concluzia că își lepădaseră de curînd dinții cei vechi.

„Zăceau pe gheață în cirezi de mai multe sute, îmbulzindu-se una peste alta ca porcii și mugind sau răgind din toate puterile, așa că noaptea sau pe vreme cețoasă ne dădeau știre de vecinătatea gheții înainte ca noi s-o putem vedea. Nu găseam niciodată întreaga cireadă adormită — totdeauna stăteau de veghe cîteva. La apropierea bărcii, acestea le trezeau pe cele de lîngă ele și, transmițînd astfel alarma de la una la alta, întreaga turmă se deștepta la repezeală. Nu păreau animale primejdioase, așa cum le-au descris unii autori. Nu erau periculoase nici măcar atunci cînd le atacam, căci sînt de temut mai mult în aparență decît în realitate. Ne urmăreau în număr nesfîrșit și veneau chiar lîngă bărci, dar cum îndreptam o muschetă spre ele sau chiar numai la vederea unei arme, fugeau într-o clipă. Cu toate acestea femela este gata să-și apere puiul pînă la ultima suflare și-și dă viața pentru el, fie că atacul se întîmplă în apă, fie pe gheață. La rîndul lui, puiul nu-și părăsește mama nici dacă aceasta a murit.

„De ce sînt numite «cai de mare», este greu de spus, afară dacă nu cumva numele este o deformare a cuvîntului rusesc *morsc* [1], căci nu au nici cea mai mică asemănare cu caii. Sînt fără îndoială aceeași specie de vietăți găsite în golful Sf. Laurențiu și care acolo se numesc vaci-de-mare. Seamănă desigur mai mult cu vacile decît cu caii, dar această asemănare se mărginește numai la bot. Pe scurt, este un animal asemănător cu foca, dar incomparabil mai mare, cîntărind uneori mai mult de patru sute cincizeci de kilograme și măsurînd trei metri de la bot pînă la coadă.

„În timp ce aduceam morsele pe bord, gheața aproape ne împresurase și nu ne rămînea altă cale de scăpare decît să ne îndreptăm spre miazăzi, ceea ce și făcurăm navigînd în direcția aceea pînă la ora trei a dimineții următoare. La două ceasuri după-prînz, dădurăm de banchiză și ținurăm de-a lungul marginii ei, fiind în bună măsură îndrumați de mugetele morselor, deoarece ceața era foarte deasă. Așadar navi-

[1] Morsc, adjectiv care înseamnă „de mare, naval". — N. T.

garăm mai departe pînă aproape de miezul nopții, cînd nimerirăm iar printre sloiuri plutitoare și auzirăm zgomotul mării care se izbea de ghețari.

„În dimineața următoare, risipindu-se negura, zărirăm continentul american ce se întindea spre sud-est, cea mai apropiată parte a lui fiind la cinci leghe depărtare de noi.

„M-am îndreptat către el ca să-l pot cerceta mai îndeaproape și să caut un golf, dar pe la ora opt, nevăzînd nimic asemănător, am cîrmit din nou spre nord.

„Gheața ne silea să ne schimbăm în dese rînduri direcția, dar la 27 august, schimbînd murele, ne-am îndreptat spre vest; pe la șapte seara sosisem chiar la marginea banchizei care se întindea dinspre est și nord-est spre vest-sud-vest cît puteai cuprinde cu ochii. Vîntul fiind slab, m-am dus cu bărcile să cercetez starea gheții. Am constatat că este formată din bucăți desprinse de diferite întinderi, dar atît de înghesuite, încît anevoie aș fi izbutit să intru cu barca printre ele; ar fi fost la fel de imposibil să pătrund cu corăbiile ca și în cazul cînd în locul sloiurilor de gheață ar fi fost stînci.

„O ceață deasă ne învălui în timp ce mă plimbam astfel cu bărcile și mă făcu să mă înapoiez pe bord mai devreme decît aș fi dorit; vînasem însă cîte o morsă pentru fiecare corabie. Ucisesem mai multe, dar nu puteam aștepta ca să le luăm cu noi. Numărul acestor animale de pe întinderea de gheață era aproape de necrezut [1]. Marinarii noștri începuseră acum să le savureze carnea. Pornirăm apoi iar la drum spre sud-est.

„La 29 august cerul, care fusese cețos, se înseninâ. Aveam acum o priveliște încîntătoare a coastei asiatice, care se asemăna în toate privințele cu cea americană; era un ținut jos în apropierea mării; mai departe, spre interior era mai înălțat. Cu totul lipsită de păduri și chiar de zăpezi, dar fiind acoperită probabil cu mușchi, regiunea avea un aspect castaniu. Pe șesul situat între ținutul de sus și mare

---

[1] Căpitanul Sir Robert McClure de pe *Investigator* dădu peste uriașe cirezi de morse în același loc.

„La început pregătisem un tun, cu gîndul de a împușca vreo cîteva, dar ordinul a fost contramandat de căpitanul McClure, din simțăminte de milă trezită de duioșia ce domnea între mamele și pruncii acestei comunități primitive".

Vezi „*Povestirile căpitanului Sherard Osborn*". — N. A.

se afla un lac care se întindea spre sud-est mai departe decît se putea vedea cu ochii.

„Anotimpul era acum atît de avansat și epoca înghețului așa de aproape, încît socotii că nu mai era cuminte să fac în anul acesta altă încercare de a găsi încotrova o trecere înspre Atlantic, atît de mică era perspectiva de a izbuti. Atenția mea se îndrepta acum în altă direcție : căutam un loc de unde ne-am fi putut aproviziona cu lemne sau cu apă ; iar obiectul suprem al năzuințelor mele era cum să petrec iarna în așa fel, încît să pot transcrie observațiile mele de geografie și navigație și totodată să fiu în stare să mă reîntorc către miazănoapte în vara ce urma, pentru a căuta mai departe trecătoarea.

„După ce ne-am depărtat pînă am ajuns în apă de optsprezece stînjeni, m-am întors spre răsărit de-a lungul coastei asiatice. În zorii zilei de 30 august am înălțat pînzele și am păstrat direcția aceea care ne apropia de uscat ; vremea era mai cețoasă ca oricînd și ningea fără întrerupere. La ora zece am dat cu ochii de coastă, care se întindea către sud-vest, la patru mile depărtare.

„Înăuntrul țării împrejurimile erau împînzite de dealuri, dintre care unele atingeau mari înălțimi. Ținutul era acoperit de zăpezi.

„La 2 septembrie vremea se însenină, soarele începu să strălucească și cum pluteam de-a lungul coastei la o depărtare de patru mile, zărirăm mai mulți locuitori ce păreau niște movilițe de pămînt. Nici unul însă nu încercă să pornească spre noi, ceea ce ne păru cam neobișnuit. Acești oameni trebuiau să fie ciuci, un popor care, pe timpul cînd scria Müller, nu putuse fi subjugat.

„Cu cît eram mai încredințat că mă aflam acum pe coasta Asiei, cu atît îmi venea mai greu să împac harta lui Staehlin asupra Noului Arhipelag Nordic cu observațiile mele — și nu găseam nici o cale să limpezesc deosebirile pe care le constatasem, decît presupunînd că aș fi luat din greșeală vreo parte din ceea ce numește el Insula Alaska drept continentul american și că mi-ar fi scăpat din vedere canalul care le desparte. Dar chiar admițînd acest lucru, mai rămîneau destul de multe nepotriviri. Era pentru mine un lucru foarte însemnat să lămuresc chestiunea în anotimpul de față, pentru ca, în cel viitor, să pot avea în vedere numai un singur obiectiv. Deoarece

Staehlin descrie insulele nordice ca fiind acoperite din belşug cu păduri, trăgeam nădejdea că, dacă le-aş găsi, aş putea să mă aprovizionez cu lemne, de care în prezent începusem să ducem mare lipsă pe bord.

„Cu aceste intenţii am cîrmit dincolo, spre coasta americană şi, la data de 6 septembrie, ea ne apăru înaintea ochilor.

„Urmîndu-ne drumul pînă la capăt, la 9 septembrie ne aflarăm în faţa unei coaste acoperite cu păduri ; era o privelişte plăcută, cu care nu ne mai întîlnisem în ultimul timp. A doua zi dimineaţă ne găseam la aproape o leghe de ţărmul apusean, aşa că luai două bărci şi coborîi pe pămînt, însoţit de locotenentul King, pentru a căuta lemne şi apă. Observarăm pe plaja de aici urme de cerbi şi de vulpi ; mai era acolo o mare cantitate de lemne aruncate de valuri, iar mai departe, apa dulce se găsea din belşug. Revenii pe bord cu gîndul să ancorez corăbiile în acest loc, dar vîntul sări la nord-est ; m-am dus atunci pe ţărmul opus, sperînd că voi descoperi şi acolo lemne ; am ancorat abia la ora opt seara. A doua zi dimineaţa constatarăm că ne aflam pe o peninsulă legată de continent printr-un istm scund ; într-o parte şi în alta coasta forma cîte un golf. Botezarăm acel pămînt cu numele de Cape Denbigh.

„Pe peninsulă se zăreau mai mulţi oameni. Un bărbat veni într-o luntre mică pînă la noi. Îi dădui un cuţit şi vreo cîteva mărgele, de care păru foarte încîntat. Deoarece îi făcusem semne să ne aducă de-ale mîncării, el ne părăsi repede şi vîsli către ţărm ; întîlnind un altul care tocmai pleca spre noi şi care se întîmpla să aibă două lostriţe uscate, le obţinu de la acela şi, întorcîndu-se pe corabie, nu vru să mi le dea decît mie. Unora dintre marinarii noştri li se păruse că ar fi întrebat de mine cu numele de „Capiten", dar în această privinţă probabil că se înşelau.

„De data aceasta l-am trimis pe uscat pe locotenentul Gore, care la înapoiere raportă că nu se putea găsi prea multă apă dulce, iar lemnele cu greu se puteau transporta întrucît, la oarecare depărtare de plajă, bărcile dădeau de fund. Aşa stînd lucrurile, m-am îndreptat din nou spre ţărmul celălalt şi, la ora opt în dimineaţa următoare, am trimis toate bărcile şi un grup de oameni cu un ofiţer ca să facă rost de lemne din locul unde debarcasem cu două zile mai înainte.

„A doua zi o familie de băştinaşi se apropie de echipa care tăia lemne. Nu ştiu cîţi vor fi fost la început, dar eu n-am văzut decît pe soţ, pe nevastă şi pe copilul lor ; îi însoţea şi o a patra persoană care avea doar o formă omenească, dar era mai schilodită decît orice fiinţă pe care o văzusem sau de care auzisem vreodată. Celălalt bărbat era aproape orb şi nici el, nici nevasta lui nu aveau înfăţişarea chipeşă a oamenilor pe care-i întîlnisem uneori printre indigenii acestei coaste. Amîndoi aveau buza inferioară găurită ; posedau mărgele de sticlă la fel cu cele pe care le mai văzusem la vecinii lor. Fierul era însă articolul lor preferat. Pentru patru cuţite pe care le făurisem dintr-un vechi cerc de fier de butoi, am obţinut de la ei aproape două sute de kilograme de peşte, pe care-l prinseseră în aceeaşi zi sau în ajun. Dădui copilului, care era o fetiţă, vreo cîteva mărgele ; la acest gest, mama izbucni în plîns, apoi tatăl, pe urmă invalidul şi, în cele din urmă, pentru a completa concertul, chiar fetiţa însăşi. Dar această muzică nu ţinu mult.

„Înainte de căderea nopţii, terminasem de aprovizionat corăbiile cu rezerve bogate de lemne şi cărasem pe bordul fiecăreia peste douăsprezece butoaie mari de apă.

„Deoarece mai păstram încă unele îndoieli dacă ţărmul pe care ne aflam acum aparţinea unei insule sau continentului american însuşi, şi întrucît mica adîncime a apei excludea putinţa de a lămuri acest lucru cu corăbiile noastre, l-am însărcinat pe locotenentul King să comande două bărci care să facă cercetările necesare în aşa fel, încît să nu mai lase loc nici unei divergenţe de păreri asupra acestui subiect.

„Ofiţerul se întoarse din expediţie la data de 16 septembrie şi raportă că înaintase cu bărcile vreo trei sau patru leghe mai departe decît fuseseră în stare să meargă corăbiile ; că debarcase apoi în partea apuseană ; că de pe înălţimile pe care se suise putuse vedea că cele două coaste se uneau ; şi că intrîndul se termina cu un mic fluviu sau rîu, înaintea căruia se aflau grinduri de nisip sau de nămol şi peste tot apă foarte puţin adîncă.

„De pe înălţimea de pe care cercetase strîmtoarea, King putuse vedea numeroase văi largi străbătute de cursuri de apă, bine împădurite şi mărginite de coline cu povîrnişul lin şi înălţimi moderate.

„În cinstea lui sir Fletcher Nortch, președintele Camerei Comunelor și rudă apropiată a lui King, am botezat acest intrînd strîmtoarea Norton [1].

„Se făcuse de mult timpul să mă gîndesc la părăsirea acestor regiuni nordice și să mă retrag pentru iarnă în vreun loc unde să pot procura hrană proaspătă pentru oamenii mei, precum și o mică rezervă de merinde. Nu se afla altă regiune mai potrivită și mai la îndemîna noastră pentru împlinirea acestor cerințe decît insulele Sandwich. De aceea mă hotărîi să pornesc spre ele.

„În zorii zilei de 2 octombrie zărirăm spre sud insula Unalașka. Dar deoarece acum priveam locul din alt unghi, iar pămîntul era înnegurat de o pîclă deasă, nu eram siguri de poziția noastră ; la amiază însă, observarăm că ne găseam la latitudinea cerută. Fiindcă toate golfurile păreau deopotrivă de bune dacă erau tot atît de sigure și de convenabile, m-am tras înăuntrul unui golf situat la zece mile spre vest de Samganudha, cunoscut sub numele de Egucișac ; dar acolo apa era foarte adîncă, așa că părăsirăm golful cît se poate de bucuroși. Indigenii care trăiau în mare număr pe aici ne vizitară în diferite rînduri, aducînd cu ei lostrițe uscate și alți pești, pe care îi schimbară pe tutun. Cu cîteva zile mai înainte, tutunul de pe corabie fusese împărțit marinarilor pînă la ultimul dram, iar rația cuvenită fiecăruia nu răspundea nici pe jumătate cerințelor lor. Cu toate acestea, marinarii englezi erau atît de neprevăzători și atît de largi la mînă la încheierea tîrgului, de parcă s-ar fi găsit într-un port din Virginia [2].

„În după-amiaza zilei de 3 octombrie ancorarăm în golful Sanganudha, iar în dimineața următoare, tîmplarii de pe amîndouă corăbiile începură să lucreze la revizuirea și repararea vaselor.

„Pe țărmul acesta creșteau mulți arbori foarte bogați în niște fructe asemănătoare unor bobițe. Ca să ne aprovizionăm cu o cantitate cît mai mare din aceste poame proaspete, care ne erau atît de folositoare, o treime din marinari primiră îngăduința să meargă cu rîndul să le culeagă. Mai achiziționarăm și de la băștinași alte însemnate cantități. Aceste

[1] Strîmtoarea și golful cu același nume se află la gurile rîului Yukon. — N. T.

[2] Virginia, stat în S. U. A.. cunoscut prin producția de tutun de calitate. — N. T.

bobițe, împreună cu berea din muguri de pini, care trebuia luată din două în două zile, desființau radical orice urmă de scorbut care s-ar fi ivit pe vreuna din corăbii.

„Făcurăm de asemenea rost de foarte mult pește ; în primul rînd de lostrițe atît proaspete, cît și uscate, pe care ni le aduceau indigenii. Cîteva dintre lostrițele proaspete ajunseseră la punctul maxim de dezvoltare. Mai prinserăm destul de mulți păstrăvi, iar o dată o cambulă care cîntărea o sută patruzprezece kilograme. Pescuitul cu plasa dînd greș, recurserăm la cîrlige și sfori. În fiecare dimineață pleca o barcă și rareori se înapoia fără opt sau zece cambule, ceea ce era mai mult decît îndestulător pentru toți ai noștri.

„La 8 octombrie am primit din mîinile unui om din Unalașka, numit Deramușka, un dar foarte ciudat, dacă ținem seama de localitate. Era o pîine de secară sau, mai bine zis, o turtă făcută în formă de pîine, căci conținea lostriță foarte pipărată. Acest om ducea un dar asemănător și căpitanului Clerke, precum și cîte o notiță pentru fiecare dintre noi, scrisă cu niște litere pe care nu le putea citi nimeni. Era firesc să presupunem că darul provenea de la rușii din vecinătatea noastră ; de aceea, trimiserăm prin aceeași mînă acestor prieteni necunoscuți vreo cîteva sticle de rom, vin și porto. Împreună cu Deramușka l-am trimis și pe caporalul Lediard, unul din pușcașii de marină, un om dezghețat, pentru a lua informații suplimentare, cu dispoziția ca, dacă-i va întîlni cumva pe ruși, să se străduiască să-i facă să înțeleagă că noi eram englezi, prietenii și aliații națiunii lor.

„La 10 octombrie Lediard se înapoie cu trei marinari sau furieri ruși care, împreună cu alți cîțiva, sălășluiau la Egucișak, unde aveau o casă de locuit, cîteva magazii și un cuter de vreo treizeci de tone. Erau toți trei oameni deștepți, cu bune purtări, și dispuși să-mi dea toate informațiile de care aveam nevoie. Dar, din lipsă de tîlmaci, ne-a fost greu să ne înțelegem unii cu alții.

„La 14 octombrie seara, în timp ce Webber și cu mine ne aflam într-un cătun la o mică depărtare de Samganudha, debarcă acolo un rus ; aflai că era persoana cea mai de seamă dintre conaționalii săi care locuiau în insula aceea ca și în cele învecinate. Numele lui era Erasim Gregoriov Sin Ismailov. Sosise într-o pirogă de trei persoane, însoțit de alte douăzeci

sau treizeci de pirogi conduse fiecare de cîte un singur om. Am observat că primul lucru pe care l-au făcut după debarcare a fost să înjghebeze un mic cort pentru Ismailov, din materialele ce le aduseseră cu ei ; pe urmă întinseră alte corturi pentru ei înșiși din canoele și padelele pe care le acoperiră cu iarbă, așa încît locuitorii satului nu avură bătaie de cap cu încartiruirea lor. Ismailov ne invită în cortul lui și ne puse dinainte niște lostriță uscată și bobițe de arbust ; nu mă îndoiam că era cea mai bună mîncare de care dispunea. Părea să fie un om înțelegător și deștept și mă simții destul de stingherit că nu puteam fi în stare să conversez cu el decît prin semne, prin mijlocirea cifrelor și a altor caractere scrise, care ne-au fost totuși de foarte mare ajutor. Îmi exprimai dorința de a-l vedea a doua zi pe bord și, ca urmare, el veni cu toți însoțitorii săi.

„Constatai că era familiarizat cu geografia acestor meleaguri și cu toate descoperirile făcute acolo de ruși. Văzînd hărțile mele moderne, îmi arătă îndată unde existau greșeli.

„Din ceea ce am putut culege de la Ismailov și de la compatrioții săi, am priceput că rușii făcuseră mai multe încercări de a se stabili în partea continentului care vine în atingere cu Unalașka și cu insulele învecinate, dar că fuseseră mereu respinși de indigeni, pe care-i descriau ca fiind un popor foarte viclean. Amintiră de doi sau trei căpitani sau conducători care fuseseră uciși de localnici, iar cîțiva ruși ne arătară răni pe care ziceau că le căpătaseră acolo.

„Ismailov ar fi fost bucuros să-mi dăruiască o blană de vidră de mare, despre care spunea că valorează optzeci de ruble în Kamciatka. Am socotit cu toate acestea că era mai bine s-o refuz și am acceptat în schimb niște pește uscat și mai multe coșuri de rădăcină de crin sau „saranne" care este amănunțit descrisă în *Istoria Kamciatkăi*. A doua zi, Ismailov ne părăsi cu întreaga lui suită, făgăduind să se reîntoarcă după cîteva zile. În consecință, la 19 octombrie, veni într-o nouă vizită și rămase cu noi pînă la 21 octombrie seara, cînd își luă ultimul rămas bun. Îi încredințai o scrisoare adresată lorzilor din Consiliul Amiralității, la care adăugasem și o hartă

a tuturor coastelor nordice pe care le vizitasem [1]. Ismailov părea să aibă aptitudini care l-ar fi îndreptăţit la o mai înaltă situaţie în viaţă, decît aceea în care îl găsisem noi.

---

[1] Redăm mai jos scrisoarea despre care se vorbeşte aici, fiind ca de obicei, de o limpezime şi de o concizie remarcabilă şi de mare interes :

Resolution, pe insula Unalaşka de pe coasta Americii, la latitudinea de 53° nord, longitudinea de 192° 30′ est de Greenwich, 20 octombrie 1778.

Domnule,

Deoarece am întîlnit întîmplător nişte ruşi care mi-au făgăduit să facă în aşa fel încît această scrisoare să ajungă la Petersburg şi întrucît nici n-am avut şi nici n-am deocamdată de gînd să vizitez Kamciatka, mă folosesc de această împrejurare spre a da senioriilor lor o scurtă relatare a acţiunilor mele de la părăsirea Capului Bunei Speranţe pînă la această dată.

După ce am lăsat în urmă Capul, urmărind instrucţiunile senioriilor lor, am vizitat insula văzută de curînd de către francezi şi aşezată între latitudinile de 48° 40′ şi 50° sud, longitudinea de 69° 30′ est. În aceste insule se află din belşug locuri bune de ancorat şi apă dulce, dar nu sînt nici copaci, nici arbuşti şi aproape nici un fel de vegetaţie. După ce am petrecut cinci zile pe coastele lor, le-am părăsit la 30 decembrie ; m-am oprit în trecere în Ţara Van Diemen ; am sosit în strîmtoarea Reginei Charlotte din Noua Zelandă la 13 februarie 1777 ; am părăsit-o la 25 şi am pornit spre Otaheite ; dar nici nu apucasem bine să ies în larg, că am dat peste un vînt de răsărit care m-a ţinut în loc atîta vreme, încît trecuse de mult anotimpul prielnic pentru a mai explora ţinuturile dinspre miazănoapte în acel an. În cele din urmă lipsa de apă şi de nutreţ pentru vitele pe care le aveam pe bord m-au silit să virez spre Insulele Amiciţiei, aşa că abia în august am ajuns la Otaheite. Am constatat că de la data plecării mele în 1774 spaniolii din Callao fuseseră de două ori în această insulă. Cînd au venit prima oară, au lăsat intenţionat în urma lor patru spanioli, care au rămas pe insulă vreo zece luni, dar plecaseră cu toţii cu cîtva timp înainte de sosirea mea. Tot spaniolii aduseseră şi lăsaseră pe insulă ţapi, porci şi cîini, un taur şi un berbec, dar nici o femelă din aceste specie, aşa încît cele pe care le-am transportat şi debarcat eu acolo au fost cît se poate de binevenite. Eu le-am lăsat un taur şi trei vaci, un berbec şi cinci oi, pe lîngă patru feluri de păsări de curte. Lui Omai i-am dat un armăsar şi o iapă. În Insulele Amiciţiei am lăsat un taur şi o vacă, un armăsar, o iapă şi cîteva oi.

„L-am instalat pe Omai la Huaheine ; am părăsit Insulele Societăţii la 9 decembrie ; am purces spre nord şi, la latitudinea de 22° nord şi la longitudinea de 200° est, am dat peste un grup de insule locuite de acelaşi popor ca în Otaheite. Aveau din belşug porci şi rădăcinoase. După o scurtă şedere în aceste insule, ne-am continuat drumul spre coasta Americii, pe care am zărit-o la 7 martie 1778, iar la 29 martie, după ce am avut de înfruntat mai multe furtuni, am ajuns într-un golf

„În dimineaţa zilei de 22 octombrie făcurăm o încercare de a ieşi în larg cu vîntul de la sud-est, încercare care dădu greş. În după-amiaza următoare primirăm vizita unui rus,

---

la latitudinea de 49° 30′ nord. În acest loc, în afară de faptul că am făcut provizii de lemne şi de apă, *Resolution* a fost înzestrată cu un nou arbore artimon, cu o gabie artimon, iar arborele trinchet a fost demontat şi reparat.

Am pornit din nou la 26 aprilie şi, cum am ieşit din port, am fost prinşi de o furtună violentă, împrejurare căreia i se datoreşte faptul că o atît de mare porţiune din coastă a trecut neobservată. În cursul acestei vijelii, *Resolution* a luat apă printr-o spărtură, ceea ce m-a obligat să intru într-un golf situat la latitudinea de 61° şi longitudinea de 213° est. După vreo cîteva zile am ieşit din nou pe mare şi curînd am constatat că ne aflam pe o coastă unde fiecare pas trebuia bine cîntărit, şi despre care nu se putea căpăta nici o informaţie din hărţi, fie ele moderne, fie vechi ; bizuindu-ne prea mult pe cele dintîi, am fost adeseori greşit îndrumaţi şi ne-am găsit în mare încurcătură. Aflîndu-ne pe o coastă întinsă şi cu totul necunoscută, cred că nu este nevoie să mai spun că ne-am lovit de multe piedici înainte de a descoperi îngusta strîmtoare ce desparte Asia de America, şi unde coasta celei din urmă ia direcţia spre nord-est. Am urmat-o, îndrăznind să sper că trecusem în sfîrşit peste toate greutăţile, cînd, la 17 august, la latitudinea de 70° 45′ şi longitudinea de 198° est, am fost opriţi de o banchiză de netrecut ; înaintaserăm atît de departe între ea şi uscat înainte de a o descoperi încît n-a lipsit mult să nu ne lovim de ţărm.

„Constatînd că nu mai puteam înainta de-a lungul coastei, am încercat să văd ce se putea face mai departe, dar aceleaşi obstacole se prezentau pretutindeni şi neîntrerupt pînă la coasta asiatică pe care am zărit-o la 29 a aceleiaşi luni (august), la latitudinea de 68° 55′ şi longitudinea de 180° 30′ est. Deoarece îngheţul şi ninsoarea, premergătoare iernii, începuseră să se ivească, am socotit că este prea tîrziu să mai încerc să trec în acest an în orice direcţie ; de aceea, am cîrmit spre sud-est de-a lungul coastei asiatice ; am trecut strîmtoarea mai sus pomenită care desparte Asia de America şi m-am îndreptat spre coasta americană, pentru a-mi lămuri unele îndoieli şi a căuta însă zadarnic — vreun golf în care să ne completăm proviziile de lemne şi apă. Lemnele sînt un articol foarte rar în toate aceste meleaguri nordice ; în afara unui singur loc, n-am găsit pe această coastă decît lemnele aruncate pe ţărm de valuri, din care am luat unele pe bord ; apoi am pornit spre regiunea prin care trecusem la venire, pentru a lua apă. De aici am deînd să-mi continui drumul spre insulele Sandwich, adică acelea descoperite la 22° latitudine nord. După ce ne vom aproviziona acolo cu hrană proaspătă, mă voi întoarce către nord, spre Kamciatka, iar în vara viitoare voi face o nouă şi ultimă încercare de a găsi o trecătoare pe la nord ; dar trebuie să mărturisesc că nu prea trag nădejde să izbutesc. Gheaţa, deşi e o piedică nu prea uşor de învins, nu este poate singura ce ne stă în drum. Coastele celor două continente sînt netede

Iacob Ivanovici Soposnikov, care comanda un mic vas la Umanak. Era deosebit de modest, dar în aceeași măsură inteligent.

---

pe o mare întindere de-o parte și de alta ; la mijloc, între ele, adîncimea apei este neînsemnată. Aceasta și alte cîteva împrejurări tind toate să dovedească existența în Oceanul Înghețat a altor pămînturi de unde provine gheața, precum și faptul că regiunea polară este departe de a fi o mare deschisă.

„Încă o împrejurare descurajatoare îngreuiază navigația în aceste ținuturi nordice ; și anume, lipsa de golfuri în care nava să se poată retrage vremelnic pentru a se apăra de gheață sau pentru repararea stricăciunilor. Cît despre amănuntele cu privire la coasta americană, cer îngăduința să fac trimiteri la harta alăturată, care este copiată în grabă după un original la aceeași scară.

„Motivul pentru care nu m-am dus în portul Sf. Petru și Pavel (Petropavlovsk) din Kamciatka, spre a petrece acolo iarna, este marele dezgust ce-l am de a sta inactiv șase sau opt luni, în timp ce o parte atît de vastă a Oceanului Pacific de nord rămîne neexplorată, iar starea și condițiile corăbiilor îmi permit să mă mișc. Bolile nu prea s-au făcut simțite pe corăbii, iar scorbutul chiar de loc. Am avut totuși nenorocirea de a-l pierde pe Anderson, chirurgul meu, care a murit de tuberculoză acum două luni. Cu cîtva timp mai înainte, un marinar a murit de hidropizie ; căpitanul Clerke a avut un înecat prin accident. Aceștia sînt toți cei pe care i-am pierdut de cînd am părăsit Capul Bunei Speranțe.

„Avem destule rezerve și provizii pentru douăsprezece luni și chiar mai mult ; fără stocul necesar, cu greu ne-ar fi posibil să mai rămînem în aceste mări ; dar oricîtă vreme vom sta aici, vom folosi timpu în așa fel, încît să pot spune că la îmbunătățirea geografiei și a navigației a contribuit, domnule, și prea supusul și plecatul dv. servitor,

James Cook"

„Insulele descoperite în cursul călătoriei și menționate în această scrisoare :

Mangia	latitudine	21° 57′ sud,	longitudine	201° 53′	est
Wantien	„	20° 01′ sud,	„	201° 45′	„
Tubuai	„	23° 25′ sud	„	210° 24′	„

„Aceste trei insule sînt locuite. Pe cea din urmă, spre deosebire de celelalte, se găsește loc de ancoraj și altul bun pentru debarcare.

„Insula Christmas, situată la 1° 55′ latitudine nordică și 202° 40′ longitudine estică, este o insulă joasă, stearpă, nelocuită, cu loc de ancorare pe partea apuseană. Are din belșug broaște țestoase, dar nu are apă dulce.

„Pe lîngă aceste insule, am mai vizitat cîteva încă necunoscute, între 19° și 20° latitudine sudică, învecinate cu și făcînd parte din Insulele Amiciției".

(Scrisorile căpitanului Cook, volumul 25, — *Arhivele Amiralității, Whitehall.).*

„După ce făcurăm cunoștință cu acești ruși, cîțiva dintre ofițerii noștri le vizitară în diferite rînduri așezămîntul de pe insulă, unde fură totdeauna primiți cu multă căldură. Așezămîntul constă dintr-o casă de locuit și două magazii. Pe lîngă ruși, se aflau acolo un mare număr de locuitori din Kamciatka precum și localnici, slujitori ai celor dintîi. Tot acolo trăiau și alți cîțiva indigeni, care nu păreau să depindă de ruși. Locuiau cu toții în aceeași casă, rușii la capătul de sus, camciadalii la mijloc, iar localnicii la capătul de jos, unde se afla un cazan mare în care se pregătea mîncarea. Hrana lor consta îndeosebi din produse marine la care se adăugau rădăcini și fructe sălbatice.

„Insula procură locuitorilor săi îmbrăcăminte, în aceeași măsură în care le procură hrană. Îmbrăcămintea consta mai ales din piei și este poate cea mai nimerită pe care o pot purta. Haina de sus este croită ca aceea a unui căruțaș și ajunge pînă la genunchi. Pe sub ea mai poartă o vestă sau două și o pereche de pantaloni ; pe cap își pun o cușmă îmblănită și se încalță cu cizme, ale căror tălpi și fețe sînt din piele rusească, dar carîmbii sînt lucrați dintr-un soi de maț tare.

„Rușii s-au așezat pe toate insulele mai de seamă dintre Unalașka și Kamciatka. Singurul lor țel este să adune blănuri. Urmăresc să prindă mai ales castori și vidre de mare. Nu i-am auzit niciodată întrebînd de vreo altă vietate, deși în încărcătura lor intră și acelea ale căror blăni sînt de o valoare mai mică.

„Acum e timpul să povestesc ceva și despre băștinași. După toate aparențele, sînt oamenii cei mai pașnici și mai inofensivi pe care i-am întîlnit vreodată. În privința cinstei, ar putea servi drept pildă celui mai civilizat popor de pe pămînt. Dar, după cîte am observat la vecinii lor, cu care rușii n-au nici un fel de legătură, mă cam îndoiesc că au avut această calitate de la bun început și cred mai curînd că este o consecință a actualei lor stări de supușenie.

„Acești oameni sînt mai mult scunzi de statură, dar plinuți și bine conformați, cu gîturi scurte, fețe oacheșe rotunjite, ochi negri, bărbi mici și păr lung, drept și negru, pe care bărbații îl poartă lung la spate, dar tăiat în față, iar femeile și-l strîng într-un coc.

„Oamenii de ambele sexe se îmbracă în același mod : singura deosebire o constituie materialul. Haina femeilor este

INDIGEN DIN UNALAŞKA

făcută din piele de focă, iar a bărbaţilor din piei de păsări, amîndouă ajungînd pînă sub genunchi. Aceasta este toată îmbrăcămintea femeilor. Peste ea, bărbaţii poartă încă o haină confecţionată din maţe, impermeabilă şi înzestrată cu o glugă care se trage peste cap. Unii dintre ei poartă cizme şi toţi au un fel de şapcă cu cozoroc, făcute din lemn, cu o margine în care intră capul.

„Nu întrebuinţează vopsele, dar femeile îşi punctează uşor feţele ; atît bărbaţii cît şi femeile îşi găuresc buza de jos, în care vîră bucăţi de os.

„Hrana lor constă din peşti, vietăţi marine, păsări, rădăcini şi fructe ori chiar alge din mare. Le mănîncă aproape pe toate crude. Fiertul şi friptul mîncărilor erau singurele procedee de bucătărie pe care le foloseau şi cred că pe cel dintîi l-au deprins de la ruşi.

„Eram de faţă cînd căpetenia din Unalaşka îşi lua prînzul format din capul crud al unei cambule mari, abia prinsă, pe care-l înghiţea cu plăcerea cu care înghiţim noi stridiile crude.

După ce a terminat, rămăşiţele capului au fost tăiate în bucăţi şi date însoţitorilor, care zmulgeau carnea cu dinţii şi rodeau apoi oasele ca nişte cîini.

„Procedeul după care-şi construiesc casele este următorul : sapă în pămînt o groapă pătrată ori lungă de cel mult cincisprezece metri şi lată de şase ; dar îndeobşte dimensiunile sînt mai mici. Peste această groapă clădesc un acoperiş din lemne aruncate de mare pe ţărm. Acest acoperiş îl învelesc întîi cu iarbă, apoi cu pămînt, încît pe dinafară pare o movilă de gunoi. În mijlocul lui, spre fiecare capăt, lasă cîte o deschizătură pătrată prin care pătrunde lumina ; una din deschizături e destinată numai luminii, iar cealaltă foloseşte pentru a intra şi ieşi din casă, cu ajutorul unei scări. În jurul laturilor şi capetelor acestor locuinţe, familiile sălăşluiesc mai multe la un loc în apartamente separate, în care dorm şi lucrează, nu pe bănci, ci într-un soi de tranşee concave, săpate în interiorul casei, de-a lungul pereţilor şi acoperite cu rogojini ; deci cel puţin în această parte domneşte decenţa. Dar mijlocul casei, care este comun tuturor familiilor, se prezintă cu totul altfel căci, deşi este acoperit cu iarbă uscată, acolo se aruncă murdării de toate felurile.

„În gospodărie au străchini, linguri, căldări, ciuturi sau castroane, coşuri de răchită şi, cîteodată, un ceainic sau o oală rusească. Toate aceste ustensile sînt foarte minuţios lucrate şi bine întocmite, cu toate că n-am văzut la ei nici o altă unealtă în afară de cuţit şi secure. Prea puţini sînt cei care să nu fumeze, să nu mestece şi să nu prizeze tutun ; luxul acesta promite să-i ţină totdeauna în sărăcie.

„N-am văzut nici o sobă în casele lor. Acestea sînt luminate şi în acelaşi timp încălzite de lămpi, care sînt simple şi totuşi corespund foarte bine scopului lor. Băştinaşii le întocmesc dintr-o piatră lată, scobită într-o parte ca o farfurie şi cît ea de mare sau ceva mai largă. În scobitură se pune uleiul, amestecat cu puţină iarbă uscată care slujeşte drept fitil.

„Obţin foc atît prin izbire, cît şi prin frecare ; în primul caz, lovesc una de alta două pietre, dintre care una a fost în prealabil unsă cu pucioasă. În cazul al doilea folosesc două bucăţi de lemn, şi anume un băţ de vreo optsprezece centimetri lungime, şi o piesă plată. Capătul ascuţit al băţului îl apasă pe bucata plată şi îl învîrtesc repede ca pe un sfredel, pînă cînd izbucneşte focul. Totul durează cîteva minute.

„Luntrile lor sînt construite aproape după chipul acelora întrebuințate de groenlandezi și de eschimoși, scheletul lor fiind alcătuit din șipci subțiri, iar învelișul din piei de focă. Au vreo patru metri lungime, o jumătate de metru lățime la mijloc și treizeci-patruzeci de centimetri adîncime. La nevoie ele pot purta două persoane, din care una se întinde pe fund, iar cealaltă se așază în deschizătura rotundă care se află aproape la mijlocul ambarcației.

„Uneltele lor de pescuit și de vînătoare sînt făcute toate cu mare iscusință, fie din lemn, fie din os ; ele se deosebesc foarte puțin de cele întrebuințate de groenlandezi. Acești oameni sînt foarte dibaci în a lovi peștii atît în mare, cît și în rîuri. Folosesc de asemenea cîrlige și undițe, plase și baraje în rîuri. Cîrligele și le confecționează din os, iar sforile de undiță din tendoane.

„Peștii care trăiesc de obicei prin alte mări nordice se găsesc și aici, bunăoară balenele, delfinii, marsuinii, peștii-spadă, cambulele, bacalearii, lostrițele, păstrăvii, limbii, peștii plați și multe alte specii de pești mărunți ; pot să mai fie încă numeroși alții pe care n-am avut prilejul să-i vedem. Morsele trăiesc în număr extraordinar de mare primprejurul banchizelor, iar vidra de mare cred că nu poate fi găsită nicăieri în afară de aceste mări. Zăream cîteodată un animal cu un cap ca de focă și care răsufla în genul balenelor. Era însă mai mare decît o focă și avea o culoare albă cu cîteva pete întunecate. Probabil că era ceea ce se numește vaca-de-mare sau lamantinul.

„Cred că mă pot încumeta să spun că păsările marine și de apă nu sînt nici atît de numeroase și nici atît de variate ca acelea pe care le-am cunoscut în părțile nordice ale Oceanului Atlantic.

„Puținele păsări de uscat pe care le-am întîlnit erau cele existente în Europa, deși puteau fi multe altele pe care noi n-am avut prilejul să le cunoaștem ; o pasăre foarte frumoasă a fost împușcată în pădurile de la strîmtoarea Norton ; această pasăre, după cum ni s-a spus, se găsește cîteodată în Anglia și e cunoscută acolo sub numele de *amperis*.

„Deoarece excursiile și observațiile noastre se limitau numai la coasta mării, să nu se aștepte cineva ca noi să fi aflat prea multe despre vietățile sau vegetalele ținutului. Nu se găsesc cerbi la Unalașka sau pe vreo altă insulă de acolo.

Indigenii n-au animale domestice, nici măcar un cîine. Vulpile și nevăstuicile au fost singurele patrupede pe care le-am văzut.

„Există la Unalașka o mare varietate de plante ; majoritatea lor erau în floare la sfîrșitul lunii iunie. Cea mai de seamă este „saranne", sau rădăcina de crin, care are cam mărimea unei căpățîni de usturoi ; gustul ei nu e neplăcut și am găsit mijlocul de a face cîteva bucate bune din ea.

„Trebuie să mai înșir, printre alimentele indigenilor, cîteva alte rădăcini sălbatice, ca : tulpina unei plante care seamănă cu angelica ; bacele de mai multe soiuri, ca bunăoară murele, răchițelele, afinele, vuietoarele, o bacă mică roșie care în Terra Nova se cheamă perișoară ; și o altă bacă brună, necunoscută nouă. Aceasta are întrucîtva gustul porumbei, dar nu-i seamănă în nici o altă privință. Este foarte astringentă dacă o mănînci în cantitate mai mare. Din ea s-ar putea distila rachiu.

„Pe terenurile de șes și în văi se găsește din belșug iarbă, care crește foarte grasă și foarte înaltă. Sînt de părere că vitele ar putea trăi în Unalașka în tot cursul anului fără a avea nevoie de adăpost.

„Ce noțiuni despre divinitate au băștinașii și ce cred ei despre viața viitoare, nu știu. Nici distracțiile lor nu le cunosc, căci n-am văzut nimic care ar fi putut să ne lămurească în aceste două privințe.

„Sînt neasemuit de veseli și de prietenoși. Nu par să trăiască prea mult. N-am văzut nicăieri vreo persoană, bărbat sau femeie, care să arate de șaizeci de ani și deci foarte puțini ce păreau să aibă peste cincizeci.

„Am remarcat deseori cît de mult se aseamănă indigenii părții nord-vestice a Americii cu groenlandezii și cu eschimoșii, atît în ceea ce privește înfățișarea, cît și îmbrăcămintea, armele, canoele și altele. Totuși am fost mult mai puțin izbit de acest fapt decît de înrudirea ce am constatat că există între dialectele groenlandezilor și eschimoșilor, de o parte și al celor de la strîmtoarea Norton și din Unalașka, de altă parte. Se poate trage de aici concluzia că toate aceste seminții au o origine comună ; și dacă așa stau lucrurile, atunci nu încape îndoială că ar exista o comunicație nordică, pe mare, între partea apuseană a Americii și partea răsăriteană, prin golful Baffin ; această comunicație poate fi totuși închisă navigației

din cauza gheții și a altor piedici. Cel puțin așa credeam eu în acel timp.

„În dimineața de luni 26 octombrie, ieșirăm din portul Samganudha. Intenția mea era să mă îndrept acum spre insulele Sandwich, să petrec acolo cîteva luni de iarnă, să-mi completez proviziile proaspete și apoi să pornesc spre Kamciatka, pentru a încerca să ajung acolo pe la mijlocul lunii mai a verii viitoare. Ca urmare a acestei hotărîri, dădui căpitanului Clerke instrucțiuni cum să procedeze în caz de despărțire: fixarăm insulele Sandwich ca prim loc de întîlnire și portul Petropavlovsk din Kamciatka, al doilea.

„În cursul călătoriei noastre nu s-a întîmplat nimic deosebit. În zorii zilei de 26 noiembrie am zărit pămîntul de la sud-sud-est către vest. Eram acum convinși că nu descoperisem toate insulele din grupul Sandwich, fiindcă cele pe care le vizitasem în cursul călătoriei noastre spre miazănoapte se aflau acum toate sub vînt față de punctul în care ne găseam în prezent.

„Am continuat drumul de-a lungul coastei spre apus. Nu trecu mult și în mai multe locuri de pe țărm apărură oameni și zărirăm cîteva case și plantații. Ținutul părea să fie bine împădurit și bogat în ape curgătoare.

„La amiază văzînd că localnicii pornesc spre noi în cîteva pirogi, am pus corabia în pană. Căpătarăm de la vizitatorii noștri o cantitate de sepii în schimbul unor cuie și a unor bucăți de fier. Ei aduseseră foarte puține fructe și rădăcinoase, dar ne declarară că au destule pe insula lor, pe lîngă porci și păsări. Neavînd vreo îndoială că insularii vor reveni la corăbii a doua zi cu produsele țării lor, am navigat în volte toată noaptea, iar dimineața mă aflam foarte aproape de țărm. La început veniră doar cîțiva băștinași; dar pe la amiază ne bucurarăm de tovărășia unui grup destul de numeros, care adusese fructe de pîine, cartofi taro, vreo cîteva banane și purcei: pe toate le dădură în schimbul cuielor și unor scule de fier.

„În după-amiaza zilei de 30 noiembrie, pe cînd ne aflam în dreptul capătului nord-estic al insulei, porniră spre corăbii mai multe pirogi. Cele mai multe aparțineau unei căpetenii cu numele Teriobu, care sosi într-una din ele. El îmi dărui doi sau trei purcei, iar de la ceilalți obținurăm, prin tîrguire, cîteva fructe. După o ședere de vreo două ore, ne părăsiră cu toții

în afară de șase sau opt, care au preferat să rămînă pe bord. O pirogă dublă cu pînze veni curînd după aceea și rămase să-i aștepte ; o remorcarăm la pupă toată noaptea. Pe înoptate descoperirăm în vînt o altă insulă pe care indigenii o numesc Auaii [1].

„În ziua de 1 decembrie, la opt dimineața, constatînd că putem merge spre insula Auaii, mă îndreptai spre ea ; iar vizitatorii noștri dintr-altă insulă numită Maui, nemaivrînd să ne însoțească, se îmbarcară pe pirogile lor și plecară acasă.

„În dimineața următoare rămaserăm surprinși văzînd culmile munților din Auaii acoperite de nea. Cînd ne apropiarăm de țărm, cîțiva indigeni porniră către noi. Erau cam sfioși la început, dar apoi ademenirăm pe unii din ei pe bord și, în cele din urmă, îi convinserăm să se înapoieze pe insulă și să ne aducă cele ce ne lipseau.

„Făcurăm astfel rost de o cantitate de trestie de zahăr și, constatînd că dacă o fierbeam bine obțineam o bere foarte gustoasă, poruncii să se fiarbă cît mai multă pentru folosința noastră obștească. Dar, cînd ajunserăm să dăm cep butoiului, nici un marinar din echipajul meu nu vru s-o guste. Numai eu și ofițerii o mai consumam cînd găseam unele substanțe cu care s-o fierbem împreună. Cîțiva snopi de hamei, din care aveam o provizie pe bord, o îmbunătățiră mult. Avea gustul berii proaspete de malț ; și cred că nimeni nu se va îndoi că era foarte sănătoasă. Totuși nesocotiții mei marinari pretindeau că le face rău.

„Orice fel de inovație pe bordul unei corăbii, oricît ar fi de folositoare marinarilor, va întîmpina cu siguranță cea mai puternică împotrivire din partea lor. Atît supa în pastile, cît și varza acră fuseseră la început osîndite ca niște substanțe nepotrivite pentru ființe omenești. Puțini comandanți au introdus pe corăbiile lor mai multe inovații decît mine, cu scopul de a varia alimentația și băuturile. Acestor felurite mici abateri de la obiceiurile statornicite se datorează totuși în bună măsură faptul că izbutisem să-mi apăr oamenii, vorbind în general, de acea îngrozitoare boală, scorbutul, care a distrus poate mai mulți marinari în călătoriile pașnice decît au căzut în fața dușmanilor în cursul expedițiilor militare.

---

[1] Hawaii ; în unele atlase e trecută și Owhyhee, în ortografia engleză ; pronunțarea e ca în text. — N. T.

„M-am ţinut la oarecare depărtare de coastă pînă la 13 decembrie, cînd m-am apropiat iarăşi de ea ; şi, după ce tîrguisem cîte ceva de la indigenii care ne vizitaseră, am ieşit din nou în larg.

„În zorii zilei o înspăimîntătoare năvală de talazuri se sfărîmă de ţărmul care nu se afla la mai mult de o jumătate de leghe ; era clar că ne găseam în cea mai mare primejdie. Şi nici nu puteam deocamdată să ne punem în siguranţă, căci vîntul se mutase mai la răsărit, aşa că o bucată de vreme nu puturăm decît să ne păstrăm depărtarea de coastă.

„În după-amiaza zilei de 20 decembrie, cîţiva indigeni veniră spre noi în pirogile lor, aducîndu-ne vreo cîţiva porci şi banane. Tîrguirăm cu aceşti oameni pînă la ora patru după prînz cînd, deoarece strînsesem destule provizii, ridicarăm pînzele şi plecarăm întins spre miazănoapte.

„În relaţiile mele cu diversele triburi de sălbatici, nu mi se mai întîmplase niciodată să dau peste oameni care să se poarte atît de nestingherit şi încrezător ca locuitorii acestei insule. La ei era ceva foarte obişnuit să-şi trimită pe corabie diversele articole pe care voiau să le vîndă şi abia după aceea să se urce şi ei pe dunetă şi să înceapă negocierile. Nici chiar insularii din Otaheite, pe care îi vizitasem în repetate rînduri, nu avuseseră atîta încredere în noi.

„La data de 23 decembrie schimbarăm murele, pornind spre miazăzi şi trăgînd nădejde să depăşim iute insula. Am fi izbutit poate dacă vîntul n-ar fi scăzut treptat lăsîndu-ne la cheremul unei hule puternice care ne tîra cu repeziciune înspre uscatul care se afla la mai puţin de două leghe depărtare de noi. În cele din urmă nişte rafale uşoare de vînt, însoţite de averse de ploaie, ne scăpară de primejdie. În timp ce stăteam pe loc din cauza acalmiei, mai mulţi insulari veniră cu porci, găini, fructe şi rădăcini.

„La ora patru după-amiază, după ce cumpărarăm toate cele aduse de indigeni, înălţarăm pînzele şi ne îndreptarăm spre nord. La miezul nopţii schimbarăm murele şi cîrmirăm spre sud-est. Socotind că *Discovery* ne va vedea făcînd volta, nu mai lansarăm semnalul ; dar vecina noastră nu ne văzu, după cum constatarăm mai tîrziu, ci navigă mai departe spre miazănoapte, astfel că în dimineaţa următoare, la lumina zilei, nu se zărea nicăieri. La ora şase seara extremitatea sudică a insulei rămase spre sud-vest, iar ţărmul cel mai

apropiat se găsea la șapte sau opt mile depărtare ; aceasta însemna că izbutisem să trecem în partea din vînt a insulei, țintă pe care o urmărisem cu atît de multă stăruință.

„Totuși *Discovery* încă nu se arăta. Vîntul bătea în așa fel, încît trebuia s-o poarte spre noi, de unde trăsei concluzia că nu va trece mult pînă ce ne va ajunge.

„La 30 decembrie începurăm să simțim lipsa merindelor proaspete. În dimineața următoare, la ora zece, insularii ne întîmpinară cu fructe și rădăcini, dar în toate pirogile lor nu se aflau decît trei porci mici.

„Înainte de a se crăpa de ziuă, cerul se acoperi iarăși cu nori grei, și Anul Nou intră pe ușă însoțit de o ploaie torențială, care continuă în răstimpuri pînă după ora zece. Eram la capă [1] și am făcut negoț cu locuitorii pînă la ora trei după-amiază ; apoi, deoarece strînsesem o provizie destul de bună, ridicarăm pînzele cu gîndul de a pleca în căutarea corăbiei *Discovery*.

„Petrecurăm următoarele trei zile navigînd de-a lungul părții sud-estice a insulei.

„La 5 ianuarie 1779, dimineața, dublarăm capul dinspre miazăzi al insulei. Pe el se găsea un sat destul de mare, ai cărui locuitori se înghesuiau să pornească spre corabie cu porci și cu femei. Pe acestea îmi era imposibil să le împiedic să urce pe bord. Se părea că această parte a țării, după înfățișarea ei, nu putea să ofere vreun produs vegetal. Peste tot se vedeau semne că fusese pustiită de erupția unui vulcan : devastările din împrejurimi se puteau zări cu ochiul liber.

„În dimineața următoare, între orele zece și unsprezece, zărirăm cu bucurie corabia *Discovery* apărînd de după capătul sudic al insulei ; iar la ora unu după-amiază sosi lîngă noi. Căpitanul Clerke se urcă pe bordul nostru și mă înștiință că timp de patru sau cinci zile navigase în cruciș și-n curmeziș în regiunea unde ne despărțiserăm și că apoi se învîrtise în jurul părții răsăritene a insulei ; dar că, fiind prins din nou de vînturi neprielnice, fusese tîrît în larg la o oarecare depărtare de coastă. În tot acest timp păstrase pe bord un băștinaș, care rămăsese acolo de bună voie și refuzase să părăsească vasul, deși avusese numeroase prilejuri s-o facă.

---

[1] Capa este navigarea cu vele reduse din cauza timpului rău. — N. T.

„Mai multe zile în şir navigarăm ca de obicei, schimbînd într-una murele şi primind din cînd în cînd vizite ocazionale din partea indigenilor. În zorii zilei de 16 ianuarie, am văzut ceva ce semăna cu un golf şi l-am trimis pe Bligh să vadă despre ce e vorba. Acesta a plecat luînd cu el cîte o barcă de la fiecare corabie, iar noi am rămas în larg la vreo trei leghe de mal. Începură apoi să sosească pirogi din toate părţile, aşa că pînă la ora zece, erau cel puţin o mie în jurul celor două nave ; mai toate erau pline de oameni şi încărcate cu porci şi alte produse ale insulei. Unul dintre oaspeţii noştri luă de pe corabie cîrma unei bărci. Cînd îl descoperirăm era prea tîrziu ca s-o mai putem recăpăta. Socotii că se ivise un bun prilej de a arăta acestor oameni cum se întrebuinţează armele de foc ; ordonai deci ca două sau trei muschete şi tot atîtea tunuri cu încărcături de patru funzi să tragă în piroga ce ducea cîrma. Deoarece nu avusesem de gînd ca vreunul din focuri să aibă efect, mulţimea indigenilor din jur păru mai mult uluită decît înfricoşată. Pe seară, Bligh se întoarse şi raportă că găsise un golf prielnic pentru ancorare, în care se găsea apă dulce. Hotărîi atunci să poposim acolo cu vasele, ca să le reparăm şi ca să ne acoperim lipsurile de alimente cu proviziile proaspete pe care le-am fi putut găsi prin partea locului. Numeroşi vizitatori ne cerură îngăduinţa de a dormi pe bord. Curiozitatea nu era singurul lor motiv, cel puţin al unora dintre ei, fiindcă în dimineaţa următoare ne lipseau mai multe lucruri, ceea ce mă determină să nu mai găzduiesc peste noapte atît de mulţi localnici.

„La ora unsprezece înainte de prînz, ancorarăm în golful pe care băştinaşii îl numesc Karakakua. Corăbiile noastre erau ca şi mai înainte înţesate de indigeni şi împresurate de o mulţime de pirogi. Nicăieri n-am mai văzut, în cursul întregii călătorii, atît de mulţi oameni adunaţi într-un singur loc. Căci, pe lîngă cei din pirogi, pe ţărm era puzderie de privitori şi multe sute dintre ei înotau în jurul corăbiilor ca nişte cîrduri de peşti. Eram de-a dreptul uluiţi de ciudăţenia acestei scene ; prea puţini dintre noi mai regretau acum că dădusem greş cu străduinţele noastre din vara trecută de a găsi trecătoarea nord-estică spre ţară. Acestui eşec se datora însă posibilitatea pe care o aveam acum de a vizita din nou Insulele Sandwich şi de a îmbogăţi călătoria noastră cu încă o descoperire care, deşi cea din urmă, părea în multe privinţe

să fie cea mai însemnată din cîte s-au făcut pînă acum de către europeni în cuprinsul Oceanului Pacific".

În timp ce se bucura la gîndul acelei descoperiri, căpitanului Cook nici nu-i trecea prin minte că strădaniile sale se vor termina atît de curînd în acest loc nefast, care avea să rămînă pe vecie legat de trista lui soartă. Aici se sfîrşeşte jurnalul lui ; dar, după cum am înregistrat întîmplările mai de seamă ale vieţii sale atît de bogată în fapte de vrednicie, vom povesti acum amănunţit împrejurările triste în care şi-a găsit o moarte jalnică. Ne vom păstra cît mai aproape de cuvintele bunului său adjunct, căpitanul King, a cărei relatare începe acum.

„Golful Karakakua este aşezat în partea apuseană a insulei Hawaii, într-un ţinut numit Akona. Are aproximativ o milă în lungime şi este mărginit de două promontorii joase, situate la o jumătate de leghe depărtare unul de celălalt. La capătul nordic, care este şes şi sterp, se află satul Couroua, iar în fundul golfului, în apropierea unui crîng de cocotieri înalţi, se află un alt sat, mai mare, numit Cacua. Deoarece căpitanului Cook i s-a părut că acest golf este bun şi pentru repararea corăbiilor şi prielnic pentru încărcarea unei rezerve suplimentare de apă şi de provizii, am ancorat în partea lui nordică.

„De îndată ce pricepură că avem să ancorăm în golf, localnicii porniră spre noi în număr nemaipomenit de mare şi-şi exprimară bucuria prin cîntece şi strigăte, făcînd o mulţime de gesturi sălbatice şi extravagante.

„Printre şefii care veniră pe bordul corăbiei *Resolution* se găsea un tînăr numit Paria, care, după cum am băgat de seamă, era o persoană cu multă autoritate. Înfăţişîndu-se înaintea căpitanului Cook, îi spuse că este *jakani* al regelui insulei, care în acel timp era plecat într-o expediţie militară la Maui ; îl aşteptau să se înapoieze după trei sau patru zile. Cîteva daruri din partea căpitanului Cook l-au legat cu totul de interesele noastre şi ne-a fost peste măsură de folositor la disciplinarea compatrioţilor săi, după cum am avut prilejul să constatăm curînd ; căci nu mult după ce am ancorat, am băgat de seamă că de unul din bordurile vasului *Discovery*

se agățaseră atîția oameni, încît corabia se canarisise[1] considerabil, din cauză că echipajul nu era în stare să îndepărteze cetele ce se îmbulzeau într-una pe ea. Temîndu-se că din această cauză nava ar putea suferi unele stricăciuni, căpitanul Cook arătă pericolul lui Paria, care sări îndată în ajutorul marinarilor, eliberă corabia de cei ce o îngreuiau și îndepărtă pirogile care o împresurau.

„Autoritatea căpeteniilor asupra populației de rînd se dovedi, în această împrejurare, despotică și neîndurătoare. Un caz asemănător se petrecu în aceeași zi pe *Resolution*. Acolo înghesuiala era atît de mare, încît constituia o piedică în executarea manevrelor. De aceea, furăm nevoiți să recurgem la ajutorul lui Kanina, un alt șef al lor care, ca și primul, se legase mult de căpitanul Cook. După ce l-am înștiințat că eram stingheriți în lucru, el porunci pe dată compatrioților săi să părăsească vasul — și tare ne-am mirat cînd i-am văzut sărind fără nici o șovăire peste bord.

„Acești șefi erau amîndoi niște bărbați cu trupuri puternice și bine proporționate, cu chipuri nespus de plăcute; Kanina, mai ales, era unul dintre cei mai frumoși oameni pe care-i văzusem vreodată. Înalt de vreun metru optzeci, avea trăsături regulate și expresive, ochi vioi de culoare închisă, iar ținuta lui era fermă, nestingherită și plină de grație.

„Locuitorii se purtaseră pînă atunci cu cea mai mare corectitudine și cinste, dar acum lucrurile se schimbară peste măsură de mult. Din cauza uriașei mulțimi de insulari care împînzeau toate punțile corăbiilor, se iveau dese prilejuri de șterpeleală fără ca făptașii să riște a fi descoperiți; pe de altă parte, inferioritatea noastră numerică le dădea convingerea că vor scăpa fără pedeapsă în cazul că vor fi prinși cu mîța-n sac. Un alt fapt care ne explica schimbarea purtării lor era prezența și încurajarea pe care o primeau de la căpetenii; căci în general, găseam prada în stăpînirea unor oameni mai de vază; așa că aveam cel mai puternic motiv să bănuim că jafurile erau înfăptuite la îndemnurile șefilor.

„Nu mult după ce *Resolution* ajunsese la locul ei de ședere, prietenii noștri Paria și Kanina aduseră pe bord o

[1] A se canarisi, a se apleca într-o parte. — N. T.

a treia căpetenie, numită Koa [1] care, după cum ni s-a spus, avea funcţia de preot şi fusese în tinereţe un războinic distins. Era un bătrîn mititel, cu obrazul slab, cu ochii foarte inflamaţi şi roşii ; avea corpul acoperit cu coji albe ca de lepră — efecte ale întrebuinţării exagerate a avei. Fiind condus în cabină, el se apropie de căpitanul Cook cu multă veneraţie şi-i aruncă peste umeri o bucată de pînză roşie, pe care o adusese cu el. Apoi făcînd cîţiva paşi înapoi, îi aduse în dar un purcel, pe care îl ţinea în mînă, în timp ce rostea o cuvîntare care a durat o grămadă de vreme.

„Cînd această ceremonie luă sfîrşit, Koa prînzi cu căpitanul Cook, mîncînd cu poftă ceea ce i se punea dinainte, dar, ca şi ceilalţi locuitori ai insulelor din aceste mări, se lăsa greu convins să guste a doua oară din vinul nostru sau din alte băuturi spirtoase. Seara, căpitanul Cook, împreună cu Bayly şi cu mine, îl întovărăşirăm pe ţărm. Cînd debarcarăm pe plajă, ne întîmpinară patru oameni ce purtau beţe de care erau legate smocuri de păr de cîine şi care păşiră înaintea noastră, rostind cu voce tare o frază scurtă, din care nu puturăm distinge decît cuvîntul *Orono* [2]. Mulţimea adunată pe ţărm se retrase la apropierea noastră şi nu mai rămase nimeni acolo, în afară de cîţiva oameni care zăceau prosternaţi la pămînt, pe lîngă colibele satului învecinat.

„Înainte de a trece la povestirea adoraţiei care i s-a făcut căpitanului Cook şi a ceremoniilor extraordinare cu care a fost primit pe această insulă fatală, va fi necesar să descriu un morai sau loc de îngropăciune, aşezat în partea de miazăzi a plajei din Cacua. Era o masivă îngrămădire pătrată de pietre, de vreo patruzeci de metri lungime, douăzeci lăţime şi paisprezece înălţime. Vîrful era teşit, bine pavat şi înconjurat de o bară de lemn, pe care erau înţepenite craniile captivilor jertfiţi la moartea stăpînilor lor. În centrul arenei se înalţa o veche clădire de lemn, cam ruinată, legată de bară pe două părţi printr-un zid de piatră, care împărţea întreg spaţiul în două jumătăţi. În partea dinspre uscat se aflau cinci pră-

[1] Printr-o inadvertenţă această căpetenie va fi desemnată mai jos cînd cu numele de Kau, cînd cu cel de Koa. — N. T.

[2] Căpitanul Cook era cunoscut îndeobşte sub acest nume printre indigenii din Hawaii, dar n-am putut afla niciodată înţelesul lui precis ; era, desigur un titlu de veneraţie religioasă. — N. A.

jini de peste șase metri înălțime, care susțineau un soi de schelă neregulată ; iar în partea opusă, cea dinspre mare, se înălțau două căsuțe legate printr-un coridor acoperit.

„Pe un povîrniș ușor, Koa ne conduse pînă la vîrful acestei grămezi de pietre. La intrare, văzurăm două chipuri mari de lemn, cu trăsături foarte schimonosite ; o bucată de lemn cioplit în forma unui con lung și răsturnat pornea din creștetul capetelor lor ; restul era lipsit de formă și înfășurat în pînză roșie. Aici am fost întîmpinați de un tînăr înalt, cu o barbă lungă, care îl prezentă pe căpitanul Cook acestor chipuri ; după ce cîntă popește un soi de imn, la care se asocie și Koa, ne conduseră cu toții către capătul moraiului, unde erau înfipte cele cinci prăjini. La baza lor se aflau alte douăsprezece chipuri, rînduite în semicerc ; dinaintea figurii din mijloc se găsea o estradă sau o masă înaltă, pe care zăcea un porc intrat în putrefacție, iar dedesubtul ei, bucăți de trestie de zahăr, nuci de cocos, fructe de pîine, banane și cartofi dulci. Koa, după ce îl așeză pe căpitan sub această masă, trase jos porcul și-l ținu întins ; apoi i se adresă a doua oară, printr-o lungă cuvîntare rostită cu multă vehemență și repeziciune, lăsă hoitul să cadă la pămînt și-l conduse pe căpitan la schelărie, pe care începură să se cațere amîndoi, deși erau în mare primejdie de a cădea. Între timp, la intrarea moraiului, apăru o procesiune solemnă formată din zece oameni, care purtau un porc viu și o bucată mare de pînză roșie. După ce înaintară cîțiva pași, se opriră și se aruncară la pămînt, iar Keirikia, tînărul pomenit mai sus, se duse la ei și, luînd pînza, i-o dădu lui Koa, care o înfășură în jurul căpitanului ; apoi îi oferi porcul, care fusese adus de Keirikia cu aceeași ceremonie.

În timp ce căpitanul Cook era cocoțat acolo sus în această situație neplăcută, înfășurat în pînza roșie și de-abia ținîndu-și cumpătul printre lemnele schelăriei putrede, Keirikia și Koa începură slujba, cîntînd uneori împreună și alteori alternativ. Aceasta dură un timp considerabil ; în cele din urmă, Koa lăsă porcul să cadă, apoi el și căpitanul coborîră împreună. Îl conduse după aceea, la chipurile amintite înainte și, după ce le spuse fiecăruia cîte ceva pe un ton batjocoritor, plesni din degete către ele, îndreptîndu-se cu oaspetele său spre cel din centru care, fiind acoperit cu pînză roșie, părea să fie prețuit mai mult decît celelalte. Se prosternă înaintea

acestei figuri și o sărută, invitîndu-l și pe căpitanul Cook să facă la fel, el care-i îngăduise lui Koa să-l îndrumeze în cursul întregii ceremonii.

„Am fost conduși acum înapoi, într-o altă despărțitură a moraiului, unde se afla o suprafață de vreo trei metri pătrați, scufundată cu vreun metru sub nivelul arenei. Coborîrăm în acea groapă și căpitanul Cook a fost poftit să ia loc între doi idoli de lemn, în timp ce Koa îl susținea de un braț, iar eu eram invitat să-l susțin de celălalt. Între timp sosi o a doua procesiune de indigeni, aducînd cu ei un porc fript și o budincă, precum și niște fructe de pîine, nuci de cocos și alte vegetale, care ne-au fost înfățișate ca și mai înainte.

„Cînd terminară cu aducerea prinoaselor, băștinașii se așezară pe jos, față în față cu noi ; unii începură să taie în bucăți porcul copt, să curețe vegetalele de coajă, să spargă nucile de cocos, pe cînd alții se îndeletniceau cu pregătirea avei, care aici se face ca și în Insulele Amiciției prin mestecare. Keirikia luă apoi o parte din miezul unei nuci de cocos și o mestecă ; învelind-o după aceea într-o bucată de pînză, frecă cu ea fața, capul, palmele, brațele și umerii căpitanului. Apoi ava trecu din mînă în mînă și, după ce o gustarăm cu toții, Koa și Paria începură să taie în bucăți carnea porcului și să ni le bage în gură. În ceea ce mă privea, nu mă prea împotriveam să fiu hrănit de Paria, care era foarte curat la trup, dar căpitanul Cook, servit de Koa și amintindu-și de porcul cel putred, nu putu să înghită nici o îmbucătură și dezgustul lui, după cum se poate închipui, nu se micșoră nici chiar atunci cînd bătrînul, uzînd de obiceiul lor de a fi politicoși, o mestecă în locul lui înainte de a i-o oferi.

„Cînd și această ultimă ceremonie se isprăvi, căci căpitanul Cook îi puse capăt de îndată ce izbuti s-o facă fără să calce regulile, părăsirăm moraiul după ce împărțirăm celor prezenți cîteva bucăți de fier și alte mărunțișuri, de care părură foarte încîntați. Oamenii cu bastoane ne conduseră la bărci repetînd aceleași cuvinte ca la venire. Poporul se retrase din nou din calea noastră, iar puținii care rămaseră se aruncară iarăși la pămînt, în timp ce treceam de-a lungul țărmului. Ne urcarăm repede pe bord avînd în minte cele ce văzusem și pe deplin convinși de bunele intenții ale noilor noștri prieteni, al căror respect față de persoana căpitanului Cook părea să se apropie de adorație.

„În dimineaţa următoare am coborît pe ţărm cu o gardă de opt soldaţi, plus caporalul şi locotenentul ; primisem ordin să instalez un observator în aşa fel, încît să-mi fie uşor să supraveghez şi să ocrotesc atît pe cei ce se îndeletniceau cu încărcarea apei, cît şi celelalte echipe de lucru ce urmau să vină pe uscat. Pe cînd cercetam un teren corespunzător scopului nostru, şi care era aşezat în mijlocul satului, Paria se oferi să dărîme cîteva case care ne-ar fi împiedicat observaţiile. Totuşi socotirăm că era mai bine să respingem această ofertă şi ne aleserăm un cîmp de cartofi dulci din vecinătatea cimitirului, lucru pe care ei îl încuviinţară cu uşurinţă ; iar preoţii, ca să preîntîmpine invazia localnicilor, declarară imediat locul tabu, înfigîndu-şi bastoanele în jurul zidului cu care era îngrădit terenul.

„Nici o pirogă nu se încumeta să debarce în apropiere ; indigenii stăteau pe zid, dar nici unul nu îndrăznea să intre în spaţiul tabu pînă ce nu obţinea îngăduinţa noastră. Dar deşi, la cererea noastră, bărbaţii străbăteau cîmpul, aducîndu-ne merinde, n-am izbutit în nici un fel să le facem pe femei să se apropie de noi. Această împrejurare era deosebit de amuzantă pentru prietenii noştri de pe bord, unde se înghesuiau o mulţime de oameni şi mai ales de femei, ceea ce-i silea pe marinari să evacueze vasul aproape din oră în oră ca să-şi poată îndeplini treburile aşa cum se cuvenea.

„De la 19 pînă la 24 ianuarie, cînd Paria şi Koa ne părăsiră, ca să-l întîmpine pe Teriobu, care debarcase într-o altă parte a insulei, nu se petrecu pe bord nimic însemnat.

„Nu mult timp după ce ne stabilisem observatorul, descoperirăm în vecinătate locuinţele unei tagme de preoţi, care se duceau cu atîta regularitate la morai, încît ne aţîţaseră curiozitatea. Colibele lor, răspîndite în jurul unui mic lac, erau înconjurate de un crîng de cocotieri, care îi despărţea de plajă şi de restul satului, dînd locului un aspect de sihăstrie religioasă. Cînd l-am înştiinţat pe căpitanul Cook despre aceste lucruri, el se hotărî să le facă o vizită şi, după cum se aştepta, a fost primit în acelaşi chip ca şi mai înainte.

„În tot restul timpului cît am rămas în golf, de cîte ori cobora căpitanul pe ţărm, era slujit de unul din aceşti preoţi, care mergea înaintea lui, dînd de ştire că Orono debarcase şi porunci poporului să se prosterneze. Aceaşi persoană îl însoţea de asemenea în mod constant şi pe apă, stînd în

picioare în prova bărcii cu un baston în mînă și anunțînd indigenilor care se aflau în pirogi apropierea lui ; cum auzeau despre ce era vorba, ei încetau îndată vîslitul și se culcau pe burtă pînă ce trecea căpitanul.

„Politețea acestor preoți nu se mărginea totuși numai la ceremonii și paradă. Echipa noastră de pe țărm primea în fiecare zi și cu regularitate o provizie de porci și de vegetale mai mult decît îndestulătoare pentru alimentarea lor ; totodată, mai multe pirogi încărcate cu merinde erau trimise la corăbii cu aceeași punctualitate. Nu mi se cerea niciodată ceva în schimb, nici măcar nu mi se dădea de înțeles că ar dori așa ceva. Făceau aceste daruri cu atîta statornicie, încît mai degrabă păreau că împlinesc o îndatorire religioasă, decît că dăruiesc pur și simplu niște alimente oarecare.

„Deoarece tot ce este în legătură cu caracterul și cu comportarea acestui popor trebuie să intereseze pe cititor, din pricina tragediei care se petrecu mai tîrziu în acest loc, va fi potrivit poate să-l încunoștințez de faptul că nu eram atît de mulțumiți de purtarea războinicilor-șefi sau *iri*, pe cît eram de aceea a preoților. Din schimburile pe care le făceam cu cei dintîi ne dădurăm seama că erau destul de grijulii față de propriile lor interese și, pe lîngă obiceiul de a fura, care găsea poate o scuză, fiind un năravv universal răspîndit printre insularii acelor mări, ei se mai foloseau și de alte vicleșuguri, tot atît de necinstite.

„La data de 24 ianuarie am rămas destul de surprinși constatînd că nici o luntre nu mai avea voie să se desprindă de țărm și că indigenii se țineau numai pe lîngă casele lor. După cîteva ore de liniște, am aflat că golful fusese declarat tabu și că orice relații cu noi fuseseră oprite, din pricina sosirii lui Teriobu. În după-amiaza zilei următoare Teriobu, însoțit doar de o singură pirogă, în care erau nevasta și copiii săi, vizită neoficial corăbiile. Stătu pe bord pînă aproape de ora zece, cînd se înapoie în satul Kauraua.

„În ziua următoare, pe la amiază, regele însoțit de alte două pirogi plecă din sat într-o luntre mare și vîsli spre corabie cu deosebită pompă. Înfățișarea lor era strălucită și măreață. În prima pirogă se aflau Teriobu și șefii ce țineau de el, îmbrăcați în veșmintele și coifurile lor bogat acoperite de pene și înarmați cu sulițe lungi și cu paloșe ; în a doua venea venerabilul Kau, căpetenia preoților și călugării săi,

cu idolii expuși la vedere pe pînză roșie. A treia pirogă era încărcată cu purcei și fel de fel de produse vegetale. În timp ce lunecau pe apă, preoții din luntrea de la mijloc cîntau imnuri foarte solemne ; după ce dădură ocol corăbiilor, în loc să se urce pe bord, așa cum ne așteptam, se îndreptară spre țărm către plaja unde erau staționați ai noștri.

„Îndată ce i-am văzut apropiindu-se, am poruncit micii noastre gărzi să iasă în întîmpinarea regelui ; iar căpitanul Cook băgînd de seamă că se ducea pe țărm, îl urmă și ajunse acolo aproape în același timp. Îi călăuzirăm în cort, unde de-abia luară loc, că regele se și sculă și, cu multă grație, aruncă pe umerii căpitanului haina ce-o purtase el însuși, îi puse pe cap un coif împodobit cu pene, iar în mînă un ciudat evantai. Așternu de asemenea la picioarele lui Cook cinci sau șase alte veșminte, toate peste măsură de frumoase și de cel mai mare preț. Curtenii săi aduseră apoi patru porci uriași, trestie de zahăr, nuci de cocos și fructe de pîine ; în cele din urmă această parte a ceremoniei se încheie cu schimbarea numelor între căpitanul Cook și rege, ceea ce, printre toți insularii Pacificului, este socotit ca cel mai puternic legămînt de prietenie. Se ivi acum o procesiune de preoți, în fruntea căreia se afla un venerabil bătrîn, urmat de un lung șir de oameni ce mînau porci mari, în vreme ce alții aduceau banane, cartofi dulci și altele. Din privirea și gesturile lui Keirikia îmi dădui numaidecît seama că bătrînul era căpetenia preoților, pe socoteala bunătății căruia trăiserăm atîta timp. Ținea în mînă o bucată de pînză roșie, pe care o înfășură în jurul umerilor căpitanului, iar după aceea îi dărui un purcel, așa cum era obiceiul.

„De îndată ce formalitățile acestei întîlniri se isprăviră, căpitanul îi luă pe Teriobu și pe alți șefi de pe lîngă el, încărcă cu ei șalupa și-i duse la bordul corăbiei *Resolution*. Acolo fură primiți cu toate semnele de respect ce li se puteau arăta, iar căpitanul, în schimbul coifului cu pene, îl îmbrăcă pe rege într-o cămașă de in și-l încinse cu propria lui cingătoare, de care atîrnă o sabie scurtă. Bătrînul Kau și vreo jumătate de duzină de alți șefi în vîrstă rămăseseră pe țărm și-și găsiseră sălaș în casele preoților. În tot acest timp nici o pirogă nu s-a ivit în golf, căci indigenii stăteau fie în colibele lor, fie prosternați la pămînt.

„Datorită comportării liniştite şi paşnice a băştinaşilor, n-am fost cuprinşi de nici o presimţire rea, aşa că nu şovăiam să ne aventurăm printre ei în orice vreme şi în orice împrejurări. Ofiţerii de pe ambele corăbii mergeau zilnic înăuntrul ţării, în mici grupuri sau chiar singuri şi adesea rămîneau acolo toată noaptea. N-aş mai sfîrşi dacă m-aş apuca să povestesc toate manifestările de bunătate şi politeţe pe care le primeau oamenii noştri cu aceste prilejuri. Oriunde ne duceam, băştinaşii se îngrămădeau în jurul nostru, gata să ne ofere tot ce aveau şi erau foarte încîntaţi dacă le acceptam serviciile.

„Mulţumirea ce ne-o dădea blîndeţea şi ospitalitatea lor era totuşi tulburată adesea de năravul lor de a fura — obicei comun tuturor insularilor acestor mări. Faptul ne mîhnea cu atît mai mult, cu cît ne silea uneori să recurgem la acte de severitate, pe care bucuros le-am fi înlăturat, dacă necesitatea momentului nu ni le-ar fi impus.

„La 28 ianuarie, căpitanul Clerke, a cărui sănătate şubrezită îl reţinea cea mai mare parte din timp pe bord, făcu prima sa vizită lui Teriobu, în coliba acestuia de pe ţărm. A fost primit cu aceeaşi ceremonie cu care fusese întîmpinat căpitanul Cook ; la plecare, deşi vizita fusese cu totul neaşteptată, primi în dar treizeci de porci mari, împreună cu atîtea fructe şi rădăcini cît putea consuma întregul echipaj timp de o săptămînă.

„Deoarece nu asistasem încă la jocurile sau exerciţiile lor atletice, indigenii ne desfătară în seara aceea, în urma cererii unor ofiţeri de-ai noştri, cu o întrecere de lupte cu pumnii. Jocurile lor erau mai puţin solemne şi mai puţin măreţe, iar luptătorii nu se arătau atît de îndemînatici şi nici aşa de puternici cum sînt cei din Insulele Amiciţiei ; totuşi, fiindcă modul de executare se deosebea în unele amănunte, poate că nu este nepotrivit să facem o scurtă relatare asupra lor. Ne găseam în faţa unei mari mulţimi de oameni adunaţi pe un teren şes, la o mică depărtare de corturile noastre. Un spaţiu lung fusese lăsat liber la mijloc ; la capătul de sus al acestui spaţiu stăteau arbitrii, lîngă trei colonade, de care atîrnau mai multe fişii de pînză de diferite culori, două piei de gîşte sălbatice, cîteva păsărele şi mănunchiuri de pene. Cînd jocurile erau gata să înceapă, arbitrii dădură semnalul şi numaidecît se înfăţişară doi luptă-

tori. Înaintau cu încetineală, ridicîndu-şi picioarele foarte sus la spate şi ştergîndu-se cu mîinile în lungul tălpilor. Pe măsură ce se apropiau, se măsurau unul pe altul din cap pînă în picioare într-un chip dispreţuitor, aruncînd în schimb priviri şmechereşti către spectatori, umflîndu-şi muşchii şi gesticulînd exagerat în diferite feluri. Ajungînd aproape unul de celălalt, îşi aţineau calea cu amîndouă braţele întinse drept înainte şi căutau să se izbească numai în faţă. Se luptau într-un fel care, în ochii noştri, părea stîngaci, lovind în plin cu braţul şi nefăcînd nici o încercare de a para ; înlăturau atacul adversarului prin aplecarea trupului sau prin retragere. Lupta se decidea repede, deoarece, dacă vreunul din ei era dat jos, sau chiar de cădea întîmplător, era considerat învins ; iar învingătorul îşi exprima triumful printr-o mulţime de gesturi, care de obicei stîrneau, aşa cum era şi intenţia, rîsul zgomotos al privitorilor. De vreme ce aceste jocuri ne fuseseră prezentate la dorinţa noastră, ne dădurăm seama că aşteptau cu toţii să luăm şi noi parte la ele ; dar marinarii noştri, deşi stăruitor rugaţi de către indigeni, rămaseră surzi la provocările lor, aducîndu-şi prea bine aminte de buşelile încasate în Insulele Amiciţiei.

„În această zi muri William Watman, un marinar din echipa tunarului şef, care se legase sincer de căpitan şi-l urmase timp de mai mulţi ani.

„La cererea regelui insulei, el a fost înmormîntat la morai, iar ceremonia se săvîrşi atît de solemn pe cît o îngăduiau împrejurările [1]. Bătrînul Kau şi preoţii săi erau spectatori ; păstrau cea mai adîncă tăcere şi priveau cu luare-aminte în timp ce se citea slujba de înmormîntare. Cînd începurăm să umplem groapa, se apropiară cu multă veneraţie, aruncară înăuntru un porc mort, nişte nuci de cocos şi banane ; după aceea, timp de trei nopţi în şir, înconjurară groapa, sacrificînd porci şi executînd obişnuitele lor ceremonii însoţite de imnuri şi rugăciuni, care ţineau pînă în zorii zilei.

„Corăbiile duceau mare lipsă de combustibil ; ca urmare, în ziua de 2 februarie, căpitanul îmi ceru să tratez cu preoţii

[1] Nu cumva răspîndirea veştii că oaspeţii lor sînt muritori a contribuit la micşorarea exaltării de care băştinaşii păreau la început însufleţiţi ?. — N. A.

cumpărarea grinzilor ce împrejmuiau partea de sus a moraiului. Trebuie să mărturisesc că, la început, aveam oarecare îndoieli asupra decenței unei astfel de propuneri și mă temeam că simpla menționare a acestui lucru ar putea fi socotită de ei ca o nelegiuire strigătoare la cer. În această privință aflai însă că mă înșelam. N-am constatat nici cea mai mică uimire pe fețele lor cînd am făcut demersul, ba îmi dădură lemnul, fără măcar să pretindă vreo compensație.

„Teriobu și căpeteniile sale ne întrebaseră de mai multe ori în ultima vreme cînd aveam de gînd să plecăm. Faptul mă făcu tare curios să aflu ce părere avea poporul acesta despre noi și care erau ideile lor cu privire la cauza și țelurile călătoriei noastre. Mi-am dat destulă osteneală ca să-mi satisfac curiozitatea în legătură cu aceste întrebări, dar n-am putut să aflu nimic mai mult decît că-și închipuiau că veneam dintr-o țară în care lipseau merindele și că vizita noastră la ei nu avea alt scop, decît de a ne umple burțile. Într-adevăr, înfățișarea slăbănoagă a unor oameni din echipajul nostru, strașnica poftă de mîncare cu care înfulecam merindele lor proaspete și marea noastră grijă de a cumpăra și încărca tot ce puteam, îi duseseră în mod destul de firesc la o asemenea concluzie. Era destul de ridicol să-i vezi mîngîind coastele și bătînd ușurel pe burțile marinarilor (care, fără îndoială, se mai înzdrăveniseră în cursul scurtei noastre șederi în insulă) și spunîndu-le, în parte prin semne, în parte prin cuvinte, că sosise timpul plecării, dar că, dacă vor reveni în anotimpul fructelor de pîine, ei vor fi din nou în stare să le satisfacă nevoile. După ce înștiințarăm pe Teriobu că vom părăsi insula peste două zile, observarăm că se făcu numaidecît un soi de proclamație prin sate, prin care se cerea oamenilor să-și aducă porcii și produsele vegetale la rege, pentru ca acesta să le dăruiască lui Orono la plecare.

„Ziua următoare, 3 februarie, fiind sorocită plecării, Teriobu ne invită, pe căpitanul Cook și pe mine, să-l însoțim la reședința lui Kau. La sosirea noastră, găsirăm pămîntul acoperit cu bucăți de pînză, o uriașă cantitate de pene roșii și galbene legate cu fibre din coajă de nucă de cocos și un mare număr de securi și alte scule de fier pe care le căpătaseră prin schimburile făcute cu noi. La o mică depărtare de acestea, zăceau imense maldăre de vegetale de toate soiurile, iar pe lîngă ele o foarte numeroasă turmă de porci.

Keirikia mă înştiinţă că era dajdia populaţiei acelui ţinut ; drept urmare, cum ne aşezarăm, ei aduseră toate legăturile şi le puseră în mai multe rînduri la picioarele lui Teriobu, care ne dădu, căpitanului Cook şi mie, toţi porcii, toate vegetalele şi două treimi din pînză. Rămaserăm uimiţi de valoarea şi măreţia acestui dar, care întrecea pe oricare altul căpătat în Insulele Amiciţiei ori în Insulele Societăţii.

„În aceeaşi zi părăsirăm moraiul şi transportarăm pe bord corturile şi instrumentele astronomice. Vraja tabuului a fost astfel înlăturată ; să mi se îngăduie să relatez acum o împrejurare de mică însemnătate, în care însă am fost principalul interesat. Deoarece comandasem grupul de pe ţărm în tot timpul şederii noastre în golf, avusesem prilejul să fac îndeaproape cunoştinţă cu indigenii.

„N-am cruţat nici o strădanie pentru a-mi atrage dragostea şi stima lor, şi am avut norocul să izbutesc în aşa măsură încît atunci cînd se află data plecării noastre am fost stăruitor solicitat să rămîn, cu oferte dintre cele mai măgulitoare. Cînd m-am scuzat, arătînd că nu puteam face aceasta, deoarece căpitanul Cook nu şi-ar fi dat consimţămîntul, ei îmi propuseră să mă retrag în munţi, unde îmi declarară că mă vor ascunde pînă la plecarea corăbiilor ; iar cînd i-am asigurat în continuare că fără mine căpitanul nu va părăsi golful, Teriobu şi Kau se duseră în audienţă la căpitan, al cărui fiu socoteau că sînt, cu cererea formală să mă lase la ei. Căpitanul, pentru a evita să refuze categoric o ofertă atît de bine intenţionată, le spuse că nu se putea despărţi de mine la acea dată, dar că va reveni în insulă peste un an şi atunci se va strădui să rezolve chestiunea spre mulţumirea lor.

„În ziua de 4 februarie, dis-de-dimineaţă, ridicarăm ancora şi, cu pînzele sus, ieşirăm din golf, urmaţi de un furnicar de pirogi. Gîndul căpitanului Cook era să termine topografierea insulei Hawaii înainte de a le vizita pe celelalte, cu speranţa de a găsi o radă mai bine adăpostită decît golful pe care tocmai îl părăseam.

„Atît în acea zi, cît şi în următoarea, avurăm vreme liniştită, ceea ce încetini mult înaintarea noastră spre miazănoapte. În dimineaţa zilei de 6 februarie dublarăm capul cel mai vestic al insulei şi ajunserăm în faţa unui golf adînc,

numit de indigeni To-ia-ia. Aveam mari speranţe că vom găsi în acest golf o radă sigură şi convenabilă, deoarece spre nord-est se zăreau mai multe cursuri de apă frumoase. La cercetare, golful se dovedi însă nepotrivit scopului nostru.

„După ce întîmpinarăm cîteva vijelii şi suferirăm neînsemnate pagube, la 8 februarie, în revărsatul zorilor, constatarăm că se frînsese arborele de mizenă[1]. Acest necaz determină pe căpitanul Cook să se înapoieze în golful Karakakua. La 10 februarie vremea se mai potoli şi cîteva pirogi veniră pînă la noi; aflarăm de la ocupanţii lor că recenta furtună făcuse multe pagube şi că numeroase pirogi mari se pierduseră. În restul zilei luptarăm mereu împotriva vîntului şi, înainte de căderea nopţii, eram la mai puţin de o milă de golf; dar nevrînd să intrăm pe întuneric, navigarăm încoace şi încolo pînă se lumină de ziuă şi, în dimineaţa următoare, zvîrlirăm ancora aproape de locul unde ancorasem înainte.

„În tot cursul zilei de 11 februarie şi a unei părţi din cea de 12, ne îndeletnicirăm cu desfăcutul catargului de mizenă şi cu transportarea lui şi a tîmplarilor pe ţărm. Deoarece reparaţiile urmau să ţină vreo cîteva zile, Bayly şi cu mine duserăm la 12 februarie aparatele astronomice pe uscat şi ne instalarăm corturile pe morai; aveam cu noi o gardă formată dintr-un caporal şi şase soldaţi. Reluarăm legăturile noastre prieteneşti cu preoţii, care, spre mai marea siguranţă a lucrătorilor şi a sculelor lor, declarară tabu locul unde se afla catargul, înfigîndu-şi în jurul lui bastoanele, ca şi mai înainte. Pînzarii au fost de asemenea trimişi pe ţărm ca să dreagă stricăciunile pricinuite velelor în cursul recentelor vijelii.

„Ancorînd, am rămas surprinşi să constatăm că eram primiţi cu totul altfel decît la prima noastră vizită; nici strigăte, nici îmbulzeală, nici zăpăceală, ci un golf în care domnea singurătatea; ici şi colo cîte o pirogă se furişa pe lîngă ţărm. Curiozitatea, care înainte îi însufleţise în aşa de mare măsură, acum dispăruse, după cum se putea presupune; dar tratamentul ospitalier pe care-l găsisem întotdeauna la ei şi termenii prieteneşti în care ne despărţisem ne dădeau

[1] Catargul din faţă. — N. T.

oarecare temei să ne aşteptăm ca ei să se îngrămădească iarăşi cu multă bucurie în jurul nostru.

„Făceam fel de fel de presupuneri asupra cauzei acestei purtări neobişnuite, dar în cele din urmă neliniştea noastră se potoli, la înapoierea unei bărci, care fusese trimisă pe ţărm şi care ne aduse vestea că Teriobu lipsea şi că declarase golful tabu. Deşi această lămurire satisfăcu pe cei mai mulţi dintre noi, unii erau totuşi de părere că interzicerea oricăror legături cu noi numai pe temeiul pretinsei lipse a regelui era doar un subterfugiu care să-i dea acestuia răgaz să se consulte cu căpeteniile sale asupra celui mai indicat chip de a se purta cu noi. N-am putut afla niciodată dacă bănuielile erau întemeiate, sau dacă explicaţia ce ne-o dăduseră indigenii era adevărată. Probabil că întoarcerea noastră neaşteptată li s-a părut de neînţeles, mai ales că, după cum ne-am dat seama mai tîrziu, ne-a fost foarte greu să-i facem să priceapă că nu avusesem altă cale de ales. Poate că acest lucru i-a cam alarmat; dar purtarea sinceră a lui Teriobu care, la aşa-numita lui înapoiere de a doua zi dimineaţă, veni numaidecît în vizită la căpitanul Cook, şi revenirea indigenilor la vechile lor raporturi prieteneşti au fost pentru noi dovezi puternice că nici nu aveau de gînd, nici nu se temeau de vreo schimbare în purtări.

„Cu toate acestea, la 13 februarie, pe înserate, ofiţerul care comanda echipa care lua apă pentru *Discovery* veni să mă înştiinţeze că mai multe căpetenii se adunaseră la fîntîna de lîngă plajă şi izgoniseră pe băştinaşii tocmiţi de noi ca să ajute la rostogolirea butoaielor spre ţărm. Îmi spuse în acelaşi timp că purtarea lor îi cam dădea de bănuit, căci păreau să aibă de gînd să-i facă şi alte necazuri. De aceea, la cererea lui, trimisei un soldat să-l însoţească, dar nu-i dădui voie să-şi ia decît armele de cingătoare. După puţin timp, ofiţerul se întoarse şi îmi aduse la cunoştinţă că insularii se înarmaseră cu pietre şi deveniseră foarte zgomotoşi; mă dusei atunci eu însumi la faţa locului, întovărăşit de un soldat înarmat cu o muschetă. Văzînd că ne apropiem, băştinaşii îşi lepădară pietrele şi, după ce vorbii cu unii dintre mai-marii lor, gloata se îndepărtă, iar cei care au vrut, au rămas să ajute la umplerea butoaielor.

„Nu mult după înapoierea noastră la corturi, am fost alarmaţi la auzul unor pocnete prelungite de muschete care

veneau dinspre *Discovery*. Observarăm că focurile se abăteau asupra unei pirogi care se îndrepta în mare grabă spre țărm, fiind urmărită de una din bărcile noastre mici. Conchiserăm numaidecît că împușcăturile erau urmarea vreunui furt, iar căpitanul Cook îmi porunci să-l urmez cu un soldat înarmat și să mă străduiesc să prind pe făptași cînd vor ajunge la țărm. În consecință, alergarăm spre locul unde bănuiam că piroga va atinge litoralul, dar sosirăm prea tîrziu; oamenii o luaseră la sănătoasa înăuntrul ținutului înaintea sosirii noastre; dar găsirăm bunurile furate.

„În cursul lipsei noastre se iscase o neînțelegere mult mai serioasă și mai neplăcută. Ofițerul trimis în barca mică și care se înapoia pe bord cu lucrurile recuperate, zărindu-ne, pe căpitanul Cook și pe mine, ocupați cu urmărirea vinovaților, socoti de datoria lui să captureze o pirogă ce fusese lăsată pe țărm. Din nefericire, aceasta aparținea lui Paria care, sosind în aceeași clipă de pe bordul corăbiei *Discovery*, își reclamă avutul, protestînd și arătîndu-și nevinovăția. Ofițerul refuză să i-o predea și căpătînd întărituri o dată cu sosirea echipajului șalupei, în încăierarea care urmă, Paria a fost doborît de o puternică lovitură la cap cu o vîslă. Băștinașii, care se adunaseră în jurul locului și care pînă atunci priveau liniștiți, se năpustiră îndată asupra oamenilor noștri și aruncară în ei atîtea pietre încît îi siliră să se retragă în mare pripă și să înoate spre o stîncă, la o oarecare depărtare de țărm. Imediat insularii procedară la jefuirea șalupei și dacă Paria, care părea că-și revenise de pe urma loviturii și uitase ce pățise, nu intervenea la timp, șalupa ar fi fost distrusă cu totul. Alungînd mulțimea, el făcu semne marinarilor noștri să vină și să reia șalupa, dîndu-le să înțeleagă că el se va strădui să aducă îndărăt lucrurile de care fuseseră prădați. După plecarea lor, îi ajunse din urmă cu piroga lui, aducînd cascheta unui aspirant și alte cîteva obiecte fără însemnătate din cele furate. Părea foarte mîhnit de ceea ce se întîmplase și întrebă dacă Orono îl va ucide, sau dacă îi va îngădui să vină pe bord a doua zi. Cînd primi asigurarea că va fi bine primit, își frecă nasul (după obiceiul lor) de al ofițerilor, în semn de prietenie și vîsli dincolo, spre satul Kauraua.

„Căpitanul Cook, înștiințat de cele petrecute, se arătă foarte îngrijorat și, în timp ce ne înapoiam pe bord, îmi

zise: «Mă tem că acești oameni mă vor sili să iau niște măsuri aspre; căci, adăugă el, nu trebuie lăsați să-și închipuie că au cîștigat un avantaj asupra noastră».

„În dimineața următoare, la 14 februarie, după ce se luminase, mă duceam pe bordul corăbiei *Resolution* ca să iau cronometrul; în drum am fost strigat de pe *Discovery* și înștiințat că în cursul nopții li se furase cuterul de la geamandura la care fusese amarat.

„Ajuns pe bord, i-am văzut pe marinari înarmîndu-se și pe căpitanul Cook încărcîndu-și puşca sa cu două țevi. Procedeul său obișnuit era ca, ori de cîte ori se încurcau ițele mai tare pe vreuna din insulele acestui ocean, să aducă pe bord pe rege sau pe cîțiva dintre principalii *iri* ai locului și să-i țină ca ostatici pînă ce se lămureau neînțelegerile. Avea de gînd să aplice și în împrejurarea de față această metodă, care fusese întotdeauna încununată de succes.

„Se făcuse ora șapte sau opt, cînd am părăsit împreună corabia; căpitanul era în șalupă, însoțit de Phillips și de nouă soldați, iar eu, în barca mică. Ultimele ordine pe care le-am primit de la el au fost să liniștesc indigenii din partea noastră a golfului, asigurîndu-i că nu vor fi loviți, să-mi țin oamenii adunați și să stau mereu de veghe. Apoi ne despărțirăm; căpitanul se duse spre Kauraua, unde își avea reședința regele, iar eu pornii spre plajă. Prima mea grijă ajungînd la țărm, a fost să dau ordine stricte soldaților să rămînă în corturi, să-și încarce puștile cu gloanțe și să nu le lase din mînă. După aceea m-am dus pînă la colibele bătrînului Kau și ale preoților, ca să-i lămuresc cît mai bine asupra obiectului pregătirilor noastre de luptă, care-i îngrijoraseră peste măsură. Constatînd că auziseră de răpirea cuterului, i-am asigurat că, deși căpitanul Cook era hotărît să-l ia înapoi și să pedepsească pe autorii furtului, ei și întreaga populație a satului nu aveau motiv să se teamă cîtuși de puțin că vor suferi vreun neajuns din partea noastră. Kau mă întrebă cu multă gravitate dacă Teriobu urma să fie pedepsit. L-am încredințat că nu, și atît el cît și ceilalți preoți părură foarte mulțumiți de această asigurare.

„Între timp, căpitanul Cook chemase șalupa, care staționa la capătul nordic al golfului, se îmbarcase, mersese mai departe la Kauraua și debarcase acolo împreună cu locotenentul și cu cei nouă soldați. A pornit imediat spre sat,

unde oamenii l-au întîmpinat cu obișnuitele dovezi de respect, prosternîndu-se în fața lui și aducîndu-i cuvenitele daruri, care constau în purcei. Constatînd că nimeni nu-i bănuia intenția, căpitanul trecu la faza următoare și întrebă de Teriobu și de cei doi băieți, fiii lui, care fuseseră aproape mereu oaspeții săi pe bordul corăbiei *Resolution*. După puțin timp băieții se întoarseră cu băștinașii trimiși în căutarea lor și-l conduseră îndată pe căpitan la casa în care dormea regele. Acolo îl găsiră pe bătrîn abia trezit din somn ; după o scurtă convorbire în legătură cu pierderea cuterului, convorbire în urma căreia căpitanul se încredință că regele nu luase parte la jaf, îl invită să se suie în barcă și să-și petreacă ziua pe bordul navei *Resolution*. Regele primi bucuros și se sculă numaidecît ca să-l însoțească.

„Lucrurile mergeau deci cît se poate de bine ; cei doi băieți se și aflau în șalupă, iar restul grupului înaintase pînă la marginea apei cînd, o femeie mai vîrstnică, numită Kani-kaba-ria, mama băieților și una din nevestele favorite ale regelui, veni după el și, cu lacrimi și rugăminți, îi ceru să nu meargă pe bord. În același timp, două căpetenii care o însoțeau îl apucară și, stăruind să nu meargă mai departe, îl siliră să se așeze jos. Băștinașii, care se adunau în număr uimitor de mare de-a lungul țărmului și care, probabil, fuseseră alarmați de exploziile tunurilor și de pregătirile de război din golf, începură să se îngrămădească în jurul căpitanului și al regelui lor. În această împrejurare, locotenentul din marina regală, observînd că oamenii săi sînt înghesuiți unii în alții de mulțime și că astfel nu mai erau în stare să-și folosească armele în caz de nevoie, propuse căpitanului să-i rînduiască de-a lungul stîncilor, pe lîngă marginea apei ; gloata le făcu lesne loc să treacă, iar ei se așezară în șir la depărtare de vreo treizeci de metri de locul unde ședea regele.

„În tot acest timp bătrînul rege rămăsese jos ; pe fața lui se citeau cele mai puternice semne de groază și de deznădejde ; căpitanul Cook, nevrînd să părăsească scopul pentru care venise pe țărm, continua să-l îndemne cît putea de stăruitor să meargă mai departe, dar ori de cîte ori regele se hotăra să-l urmeze, căpeteniile din jurul lui îl împiedicau, mai întîi cu rugăciuni și cereri, mai apoi recurgînd la forță și violență și stăruind să rămînă unde se afla. Între timp, căpitanul constată că alarma prea se răspîndise pretutindeni

și că era zadarnic să-și mai închipuie că va putea să-l ia de acolo fără vărsare de sînge, așa că renunță în cele din urmă, spunîndu-i lui Phillips că nu mai era cu putință să-l constrîngă pe rege să meargă pe bord, fără riscul de a ucide un mare număr de locuitori.

„Deși încercarea aceasta dăduse greș și trebuia să fie abandonată, totuși căpitanul nu era cîtuși de puțin în primejdie. Dar se petrecu un eveniment, care dădu lucrurilor o întorsătură tragică. Marinarii din bărcile care staționaseră în partea cealaltă a golfului traseră asupra unor pirogi care încercau să iasă și, din nenorocire, uciseră o căpetenie de primul rang. Știrea morții lui sosi în satul în care se afla căpitanul tocmai cînd acesta părăsea pe rege și pășea încet spre țărm. Frămîntarea ce s-a iscat a fost destul de mare: femeile și copiii au fost numaidecît trimiși de acolo, bărbații își îmbrăcară rogojinile de război și se înarmară cu suliță și pietre. Unul dintre indigeni, avînd în mîini o piatră și o țeapă lungă de fier (pe care ei o numeau *pahua*), se apropie de căpitan agitîndu-și arma în semn de sfidare și amenințînd să arunce piatra. Căpitanul îl invită să înceteze dar, cum omul stărui în obrăznicia lui, în cele din urmă se văzu silit să tragă în el cu o încărcătură de alice. Indigenul avea pe el rogojina, pe care alicele n-o puteau străbate, așa că focul nu avu alt rezultat decît să-l întărîte și să-i îmbărbăteze pe toți ceilalți. Aruncară multe pietre asupra pușcașilor, iar unul dintre *iri* încercă să-l străpungă pe Phillips cu sulița, dar dădu greș și primi de la ofițer o lovitură cu patul muschetei. Căpitanul trase apoi cu pușca încărcată cu gloanțe și ucise pe unul dintre băștinașii mai din față. Urmă numaidecît o năvală generală însoțită de o ploaie de pietre, la care, soldații și marinarii din bărci răspunseră cu o salvă de muschete. Contrar așteptărilor tuturor, insularii înfruntară cu multă tărie focul și, înainte ca soldații să aibă timp să-și reîncarce armele, tăbărîră pe ei cu strigăte și țipete îngrozitoare. Urmă o scenă deosebit de înfricoșătoare.

„Patru soldați, care rămăseseră printre stînci în cursul retragerii, căzură jertfă furiei dușmanilor; alți trei fură grav răniți; locotenentul, care primise o împunsătură de pahua între umeri, își rezervase din fericire un glonț și îl împușcă pe omul care-l rănise, tocmai cînd acela se pregătea să-l lovească a doua oară. Nefericitul nostru comandant a mai

fost zărit pentru ultima oară lîngă marginea apei, de unde striga celor din bărci să înceteze focul și să vină la țărm. Cît timp stătuse cu fața spre indigeni, aceștia nu dăduseră semne că ar avea de gînd să-l atace ; dar cum se întoarse ca să dea ordine celor din bărci, i se aruncă o suliță în spate iar el se prăbuși cu fața în apă. Văzîndu-l cum cade, insularii dădură un chiot puternic și-i traseră numaidecît trupul pe uscat, îl împresurară, zmulgîndu-și unul altuia din mînă spada cu care îl loveau, cuprinși de o sălbatică impetuozitate.

„Așa căzu marele și minunatul nostru comandant ! După o viață bogată în fapte nemaiîntîlnite și încununate de succes, moartea lui, în ceea ce-l privește pe el însuși, nu poate fi socotită ca prematură, de vreme ce a trăit destul ca să-și ducă la bun sfîrșit marea operă pentru care părea că fusese născut ; dacă n-a avut parte de bucurie, în schimb s-a umplut de glorie [1]. Nu este nevoie și nici n-aș putea descrie cu cîtă sinceritate au resimțit și i-au plîns pierderea toți cei care de atîta vreme se găseau în siguranță sub conducerea lui înțeleaptă, toți cei care, în vremuri de restriște, își aflaseră mîngîierea în bunătatea și omenia sa ; și încă mai puțin voi încerca să zugrăvesc groaza care ne-a cuprins sau amărăciunea și descurajarea ce au urmat după nenorocirea aceasta atît de zguduitoare și de neașteptată.

„S-a povestit mai sus că patru dintre soldații care-l însoțiseră pe căpitan fuseseră omorîți pe loc de către insulari. Ceilalți, împreună cu locotenentul Phillips, se aruncară în apă și scăpară acoperiți de focul puternic al celor din bărci. În această împrejurare, ofițerul mai sus pomenit a dat o remarcabilă pildă de comportare cavalerească și de dragoste pentru oamenii săi. Căci, abia ajuns în barcă și zărind pe unul din soldați, care era un înotător neîndemînatic și se străduia să iasă din apă, că este în primejdie de a fi prins de inamici, Phillips sări numaidecît în mare, în ajutorul lui, deși era destul de greu rănit el însuși ; după ce primi în cap o lovitură de piatră, care aproape îl trimise la fund, izbuti să-l apuce pe soldat de păr și-l trase teafăr de acolo.

---

[1] Același lucru se poate spune și de Sir John Franklin : el terminase marea operă pentru care fusese destinat, descoperind primul trecătoarea nord-vestică. — N. A.

„După ce se mai potoli consternarea pe care o provocă vestea nenorocirii în rîndurile ambelor echipaje, atenţia tuturor a fost atrasă de echipa de la morai, care repara pe ţărm catargul şi pînzele, păziţi fiind numai de şase soldaţi. Îmi este cu neputinţă să descriu propriile mele emoţii din timpul cînd se desfăşurau aceste fapte în cealaltă parte a golfului. Fiind la numai o milă depărtare de satul Kauraua, am putut vedea limpede o nesfîrşită mulţime adunată în locul unde tocmai debarcase căpitanul. Auzisem împuşcăturile muschetelor şi observasem o frămîntare şi o agitaţie neobişnuită în rîndurile mulţimii. După aceea văzusem indigenii fugind, iar bărcile îndepărtîndu-se şi trecînd printre corăbii încolo şi încoace, în mare tăcere. Trebuie să mărturisesc că n-a durat mult şi am fost cuprins de presimţiri rele. Cînd era în joc o viaţă atît de scumpă şi de preţuită, nu se putea să nu fii alarmat de priveliştea aceea neaşteptată şi ameninţătoare.

„Prima mea grijă, auzind că muschetele deschid focul, a fost să-i asigur pe băştinaşi că nu vor avea nimic de suferit. Se adunaseră o sumedenie în jurul zidului care înconjura tabăra noastră consacrată de preoţi ; erau tot atît de încurcaţi ca şi noi şi nu-şi puteau da seama de rostul celor ce vedeau şi auzeau. Cît despre mine, îi încredinţam că doream să păstrez mai departe aceiaşi termeni paşnici cu ei. Am rămas în această situaţie pînă ce s-au înapoiat bărcile pe bord, cînd căpitanul Clerke observă prin telescop că sîntem înconjuraţi de indigeni şi, temîndu-se că ei ar avea de gînd să dea năvală peste noi, porunci să se tragă două încărcături de două kile asupra lor. Din fericire aceste focuri, deşi bine ţintite, nu făcură nici o victimă, dar dădură băştinaşilor o dovadă grăitoare a puterii noastre. Una din ghiulele frînse de la mijloc un cocotier sub care se adăpostise o ceată de indigeni. Cealaltă ghiulea făcu să se cutremure o stîncă ce se afla chiar în rînd cu ei. Deoarece abia le dădusem cele mai serioase asigurări că vor rămîne teferi, am fost peste măsură de stînjenit de acest gest de duşmănie ; pentru a preîntîmpina o repetare a lui, am trimis îndată o barcă să înştiinţeze pe căpitanul Clerke că în prezent eram în cei mai prieteneşti termeni cu insularii ; în cazul că va trebui să-mi schimb atitudinea faţă de ei, voi înălţa un steag ca semnal că aveam nevoie de tot ajutorul pe care mi-l putea da.

„Așteptam înapoierea bărcii cu cea mai mare nerăbdare și, după un sfert de oră, timp în care ne frămîntă cea mai chinuitoare neliniște și nesiguranță, temerile noastre au fost, în cele din urmă, întărite de sosirea lui Bligh cu ordinul de a strînge corturile cît mai repede și de a trimite velele ce se reparau pe bord. În aceeași clipă, prietenul nostru Keirikia, care primise de asemenea vestea morții căpitanului de la un indigen sosit din partea cealaltă a golfului, veni la mine, cu fața brăzdată de tristețe și deznădejde, să mă întrebe dacă este adevărat.

„Împrejurările în care ne aflam atunci erau extrem de critice. Nu numai viețile noastre și soarta expediției se găseau în primejdie, dar și întoarcerea cel puțin a uneia dintre corăbii era acum un lucru nesigur. Catargul vasului *Resolution* și cea mai mare parte din velele noastre se aflau pe țărm protejate doar de șase soldați ; pierderea lor ar fi fost ireparabilă. Deși băștinașii nu arătau deocamdată nici cea mai vagă intenție de a ne supăra, era totuși cu neputință să fiu sigur că nu-și vor schimba purtarea cînd vor primi știrea celor petrecute la Kauraua. Socotii de aceea mai cuminte să le ascund moartea căpitanului și să-l invit pe Keirikia să dezmintă zvonul, de teamă ca nu cumva, fie frica de răzbunarea noastră, fie pilda plină de succes a compatrioților lor, să nu-i împingă să folosească prilejul ce li se oferea acum de a ne da o a doua lovitură.

„După ce am așezat pe soldați în vîrful moraiului, ocupînd astfel un post puternic și avantajos, am lăsat comanda lui Bligh, dîndu-i cele mai categorice directive de a se ține numai în defensivă, iar eu m-am dus pe bordul corăbiei *Discovery*, pentru a arăta căpitanului Clerke restriștea în care ne găseam. Îndată ce am părăsit locul, indigenii au început să-i provoace pe oamenii noștri cu pietre și, abia ajuns la corabie, am și auzit focuri trase de soldați. De aceea m-am înapoiat numaidecît pe țărm, unde am constatat că evenimentele deveneau din clipă în clipă mai grave. Insularii se înarmau și se îmbrăcau cu rogojini, iar numărul lor creștea cu repeziciune. Am putut de asemenea să deslușesc mai multe oști mari îndreptîndu-se spre noi de-a lungul rîpei ce despărțea satul Cacua de partea nordică a golfului unde era așezat satul Kauraua.

„Indigenii începură întîi să ne atace cu pietre din spatele zidurilor și, văzînd că nu le opunem vreo împotrivire, deveniră repede mai cutezători. Vreo cîțiva flăcăi hotărîți, care se tîrîseră de-a lungul plajei la adăpostul unor stînci, se iviră deodată la poalele moraiului cu intenția, pare-se, de a-l lua cu asalt din partea de lîngă mare, care era singura accesibilă; nu i-am putut goni de acolo, decît după ce au înfruntat un destul de mare număr de focuri și după ce văzuseră pe unul din ceata lor căzînd.

„În vremea aceea debarcase o puternică trupă de întărire, sosită de la corăbii, ceea ce-i făcu pe indigeni să se retragă înapoia zidurilor; în felul acesta, am avut calea deschisă spre prietenii noștri, preoții, și am trimis pe unul din ei să încerce să-i facă pe conaționalii lor să ajungă la o înțelegere și să le spună că, dacă vor înceta să arunce cu pietre, eu voi opri pe soldați să tragă. Acest armistițiu a fost primit, iar noi am avut putința să urnim din loc catargul și să cărăm de acolo, nesupărați, pînzele și aparatele astronomice. Dar cum părăsirăm moraiul, băștinașii îl și luară în stăpînire; unii din ei aruncară vreo cîteva pietre, fără însă a ne pricinui vreo pagubă.

„Era ora unsprezece și jumătate cînd am ajuns pe bordul corăbiei *Discovery*, unde am constatat că nu se adoptase vreun plan decisiv pentru viitoarele noastre acțiuni. Restituirea bărcii și obținerea trupului căpitanului erau obiective asupra cărora căzusem cu toții de acord; părerea mea era că trebuiau luate unele măsuri energice, în caz că cererile noastre nu vor fi numaidecît îndeplinite. Totuși, după matură chibzuință, se luă hotărîrea să ne atingem scopul, dacă se putea, prin măsuri pașnice.

„Dîndu-se urmare acestui plan, mi s-a dat însărcinarea să mă duc la țărm cu bărci bine înarmate de pe amîndouă corăbiile, să caut să-i chem pe băștinași la tratative și, dacă era cu putință, să ajung la o consfătuire cu cîteva dintre căpetenii.

„Am părăsit corăbiile pe la ora patru după-amiază și, pe măsură ce ne apropiam de țărm, deslușeam semnele premergătoare unei primiri dușmănoase. Întreaga masă a indigenilor era în mișcare: femeile și copiii se retrăgeau, bărbații își îmbrăcau rogojinile de război și se înarmau cu sulițe lungi și cu țepușe. Am tras deci concluzia că toate încercările de

a-i determina să parlamenteze vor fi zadarnice, dacă nu le-aș da mai întîi un temei oarecare pentru stabilirea unei încrederi reciproce; am poruncit, așadar, bărcilor înarmate să se oprească și am plecat mai departe singur, în barca mică, ținînd în mînă un steag alb; din strigătul general de ușurare care a izbucnit pe țărm, am avut mulțumirea să constat că mă înțeleseseră îndată. Femeile se înapoiară repede de pe colina unde se retrăseseră, bărbații își lepădară rogojinile și toți se așezară jos, lîngă marginea apei, întinzîndu-și brațele și îmbiindu-mă să vin pe țărm.

„Cu toate că această purtare era concludentă și arăta intențiile lor prietenești, nu puteam totuși să nu am unele bănuieli în privința sinceității ei. Dar, cînd l-am văzut pe Koa, cu o îndrăzneală și o siguranță cu totul inexplicabile, înotînd cu un steag alb în mînă spre barcă, am socotit necesar să-i întorc această dovadă de încredere; de aceea l-am primit în barcă, deși era înarmat, fapt care nu prea îmi îndepărta bănuielile. Trebuie să mărturisesc că nutream de multă vreme o părere defavorabilă în privința acestui om. I-am spus că venisem să cer trupul căpitanului Cook și să le declar război, dacă nu-l înapoiau numaidecît. El mă încredință că vom fi satisfăcuți cît mai curînd posibil și că va pleca el însuși cu această misiune; după ce îmi cerși o bucată de fier cu atîta lipsă de ezitare de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic neobișnuit, sări în apă și înotă la țărm, strigîndu-le compatrioților săi că eram iarăși buni prieteni.

„Am așteptat întoarcerea lui aproape o oră, cu mare neliniște; în acest timp, celelalte bărci se apropiaseră așa de mult de țărm, încît ocupanții lor intraseră în vorbă cu un grup de indigeni, la oarecare depărtare de noi; aceia le dădură foarte limpede a înțelege că trupul fusese tăiat în bucăți și transportat înăuntrul țării; dar de acest fapt n-am fost înștiințat decît după înapoierea noastră la corăbii.

„După diferite tergiversări, negocieri și preparative dușmănoase, pe la ora opt, lăsîndu-se întunericul, se auzi o pirogă vîslind spre corabie; îndată ce o zăriră, amîndouă santinelele de cart traseră asupra ei. În pirogă erau două persoane, care răcniră numaidecît *Tini* (felul în care pronunțau indigenii numele meu) și spuseră că erau prieteni și aveau ceva pentru mine care aparținuse căpitanului. După ce urcară pe bord, se aruncară la picioarele noastre, arătîn-

du-se peste măsură de înfricoşaţi. Din fericire, nici unul dintre ei nu fusese lovit, cu toate că gloanţele celor două muschete străpunseseră piroga. Unul dintre ei era cel care, însoţise pe căpitanul Cook cu ocazia ceremonialului descris înainte ; deşi era un om de vază în insulă, anevoie putuse fi împiedicat de a îndeplini pentru căpitan cele mai puţin plăcute servicii. După ce plînse cu belşug de lacrimi pierderea lui Orono, ne înştiinţă că adusese o parte din trupul lui. Ne înfăţişă apoi o mică legătură înfăşurată în pînză, pe care o purtase sub braţ. Nu-mi stă în putinţă să descriu groaza ce ne cuprinse, cînd găsirăm în ea o bucată de carne omenească, în greutate de vreo patru kilograme. Asta, ne zise el, era tot ce mai rămăsese din trup ; restul fusese tăiat în bucăţi şi ars, iar craniul şi toate oasele, în afară de cele aparţinînd trunchiului, se aflau în stăpînirea lui Teriobu şi a celorlalţi iri ; ceea ce vedeam fusese partea atribuită lui Kau, căpetenia preoţilor, pentru a fi folosită la vreo ceremonie religioasă şi că acel Kau ne-a trimis-o ca dovadă a nevinovăţiei lui şi a ataşamentului său faţă de noi.

„Această împrejurare ne dădu prilejul să ne informăm dacă erau canibali şi nu ne lăsarăm pînă nu aflarăm. Păreau tot atît de îngroziţi de această idee ca orice european şi ne-au întrebat, foarte natural, dacă aşa se obişnuia la noi. Ne mai întrebară după aceea cu multă seriozitate şi teamă evidentă, «Cînd va reveni Orono ? şi ce le va face la întoarcerea sa ?» Aceeaşi întrebare ne-a fost pusă mai tîrziu de alţii. Gîndul acesta corespunde cu purtarea lor faţă de el şi arată că îl socoteau o fiinţă supranaturală.

„Stăruirăm pe lîngă prietenoşii noştri vizitatori să rămînă pe bord pînă dimineaţa, dar în zadar. Ei ne spuseră că, dacă înţelegerea noastră ar ajunge la cunoştinţa regelui sau a căpeteniilor, ea putea fi legată de cele mai grave urmări pentru întreaga lor tagmă ; ca să preîntîmpine acest lucru, fuseseră nevoiţi să pornească spre noi pe întuneric ; aceeaşi precauţie trebuia deci luată şi la înapoierea pe ţărm. Ne mai dădură ştirea că şefii erau nerăbdători să răzbune moartea compatrioţilor lor şi ne îndemnară mai ales să fim prudenţi şi să nu ne bizuim prea mult pe Koa care, spuneau ei, era neîmpăcatul nostru duşman de moarte — şi care nu dorea nimic altceva decît un prilej bun de a se bate cu noi.

„Aflarăm de la aceşti oameni că în prima încăierare de la Kauraua fuseseră ucişi şaptesprezece băştinaşi ; cinci dintre ei erau căpetenii ; şi că bunii noştri prieteni, Kanina şi fratele său, se aflau din păcate printre morţi. La observator fuseseră ucişi alţi opt, dintre care trei erau, de asemenea, de primul rang.

„În cursul nopţii auzirăm zgomotoase urlete şi vaiete. Dis-de-dimineaţă primirăm o altă vizită a lui Koa. Trebuie să mărturisesc că eram întrucîtva enervat să constat că, în ciuda celor mai vădite semne de trădare din partea sa şi a mărturiei categorice a prietenilor noştri preoţi, i se îngăduia încă să joace mai departe aceeaşi comedie şi să ne tragă pe sfoară cu făţărnicia lui. Într-adevăr, situaţia noastră devenise cît se poate de încurcată şi nelămurită şi nici unul din ţelurile pentru care adoptasem acest gen de tratative paşnice nu fusese atins pînă acum nici pe departe.

„În aceeaşi zi, un insular avu îndrăzneala să vină pînă la o împuşcătură de muschetă de prora corăbiei şi, după ce zvîrli mai multe pietre spre noi, flutură deasupra capului cascheta căpitanului, în timp ce compatrioţii săi de pe ţărm săreau în sus de bucurie şi-l îmbărbătau. Oamenii noştri se făcură foc şi pară în urma acestei insulte şi, venind în corpore pe dunetă, cerură să nu mai fie siliţi să îndure asemenea provocări repetate ; mă rugară să obţin de la căpitanul Clerke încuviinţarea de a se folosi de primul prilej bun ca să răzbune moartea comandantului lor. Aducîndu-i la cunoştinţă cele ce se petreceau, Clerke dădu poruncă să se tragă cu tunurile mari asupra băştinaşilor de pe ţărm şi făgădui echipajului că, dacă vor avea vreo supărare a doua zi la locul de luat apă, vor putea folosi atunci în toată libertatea orice mijloc de pedepsire.

„Este de remarcat că înainte de a ne îndrepta tunurile spre ei, insularii înţeleseră intenţiile noastre din mişcarea ce o zăriră pe corabie ; de aceea se retraseră îndărătul caselor şi zidurilor lor. Ne-am văzut nevoiţi, aşadar, să tragem oarecum la întîmplare dar, în ciuda acestui fapt, salva noastră produse efectul dorit. Nu mult după aceea îl văzurăm pe Koa vîslind în mare grabă spre noi ; la sosirea sa, aflarăm că fuseseră omorîţi cîţiva oameni, printre care şi Maia-maia, o căpetenie de seamă şi ruda apropiată a regelui.

„Noaptea luarăm precauțiile obișnuite pentru siguranța corăbiilor ; cum se întunecă bine, cei doi prieteni ai noștri care ne vizitaseră în noaptea precedentă sosiră din nou. Ei ne asigurară că, deși îi efectul tunurilor noastre mari, înspăimîntase, în acea după-amiază, din cale-afară pe șefi, aceștia n-au renunțat de loc la gîndurile lor dușmănoase ; ei ne sfătuiau deci să fim cu ochii în patru.

„În dimineața următoare bărcile de pe amîndouă corăbiile au fost trimise pe țărm după apă, iar *Discovery*, trasă la edec lîngă plajă, ca să acopere această misiune. În curînd înțeleserăm că înștiințarea pe care ne-o dăduseră preoți nu era lipsită de temei și că băștinașii erau hotărîți să folosească orice prilej pentru a ne hărțui, cînd o puteau face fără prea mari riscuri.

„În tot cuprinsul acestui grup de insule, satele sînt de cele mai multe ori așezate în apropierea mării, iar terenul învecinat este împrejmuit cu ziduri de piatră de vreo trei metri înălțime. Zidurile sînt clădite din pietre necimentate, iar locuitorii sînt foarte îndemînatici în a le muta la repezeală după cum le cerea sensul atacului. Pe coastele muntelui ce domina golful erau niște mici intrări, care duceau la niște peșteri de o adîncime considerabilă ; intrările erau apărate în același fel de metereze. Din spatele acestor două soiuri de adăposturi, indigenii hărțuiau fără încetare pe oamenii trimiși după apă, aruncînd în ei cu pietre ; iar mica trupă de pe țărm nu izbutea, cu toată superioritatea muschetelor, să-i silească să se retragă.

„Așa stînd lucrurile, marinarii noștri erau atît de absorbiți de grija apărării lor, încît le-a trebuit dimineața întreagă ca să umple un singur butoi cu apă. Întrucît nu le era deci cu putință să-și îndeplinească însărcinarea pînă nu alungau la o mai mare depărtare pe hărțuitori, *Discovery* primi porunca să-i risipească, trăgînd în ei cu tunurile cele mari ; după cîteva salve, oamenii putură debarca fără să li se mai căsuneze vreo supărare. Cu toate acestea, localnicii ieșiră din nou la iveală și atacară ca de obicei ; se văzu atunci că era absolut necesar să se dea foc cîtorva case izolate de lîngă zid, îndărătul cărora se adăpostiseră ei. Trebuie să adaug cu părere de rău că, îndeplinind aceste ordine, oamenii noștri s-au dedat la cruzimi și devastări care nu-și aveau rostul.

INDIGEN BĂTÎND TOBA

„Li se dăduse dispoziția să dea foc doar la vreo cîteva colibe izolate, care ofereau adăpost indigenilor. Dar am rămas uimiți cînd am văzut întregul sat incendiat ; și, mai înainte ca barca trimisă să oprească întinderea focului să ajungă la țărm, casele vechilor și statornicilor noștri prieteni, preoții, au fost cuprinse de flăcări. Nu pot regreta îndeajuns indispoziția ce mă reținuse în acea zi pe bord.

„Mai mulți insulari au fost împușcați, cînd încercau să scape din vîlvătaie, iar la doi dintre ei, oamenii noștri le tăiară capetele și le aduseră pe bord. Am deplîns cu toții soarta unui sărman localnic. În timp ce venea să ia apă de la fîntînă, un soldat trase asupra lui. Glonțul îi lovi tigva pe care el o zvîrli numaidecît și fugi. A fost însă urmărit pînă în una din peșterile descrise mai sus ; nici un leu nu

şi-ar fi apărat vizuina cu mai multă vitejie şi sălbăticie ca el ; în cele din urmă, plin de răni, după ce ţinuse în loc o groază de timp pe doi dintre ai noştri, îşi dădu sufletul.

„Nu mult după nimicirea satului, zărirăm coborînd dealul un om însoţit de vreo cincisprezece-douăzeci de băieţi, care ţineau în mîini bucăţi de pînză albă, ramuri verzi de bananieri şi altele. Cînd se apropiară mai mult îl remarcarăm pe mult preţuitul nostru prieten Keirikia ; el fugise cînd izbucniseră primele flăcări în sat şi se înapoiase în acel moment, dorind să fie trimis pe bordul corăbiei *Resolution*.

„Sosi peste măsură de grav şi de îngîndurat. Ne străduirăm să-l facem să înţeleagă necesitatea ce ne silise să dăm foc satului, fapt în urma căruia casa lui şi ale fraţilor săi fuseseră mistuite de văpăi, fără ca noi să fi avut această intenţie. Ne mustră un timp pentru lipsa de prietenie şi pentru nerecunoştinţa noastră. Abia acum aflarăm cîtă pagubă le-am pricinuit. El ne povesti că, bizuindu-se pe făgăduinţele ce i le făcusem eu şi pe asigurările date mai tîrziu celor ce ne aduseseră rămăşiţele căpitanului, nu-şi transportaseră lucrurile înăuntrul ţinutului, ca ceilalţi locuitori, ci puseseră tot ce aveau mai de preţ, ca şi tot ce primiseră de la noi, într-o casă aşezată lîngă morai, pe care avură apoi durerea s-o vadă incendiată chiar de către noi.

„Venind pe bord, zări capetele conaţionalilor săi zăcînd pe punte, lucru care îl impresionă peste măsură ; îşi exprimă cu multă seriozitate dorinţa ca ele să fie aruncate peste bord. Căpitanul Clerke porunci numaidecît să i se împlinească această dorinţă.

„Pe seară, echipa care lua apă se întoarse pe bord fără să mai fi fost tulburată în muncă. Petrecurăm o noapte neliniştită, ţipetele şi văicărelile de pe ţărm fiind mai îngrozitoare ca oricînd. Singura noastră mîngîiere era speranţa că în viitor nu vom mai avea prilejul de a repeta asemenea sancţiuni.

„Fiind în sfîrşit încredinţaţi că nu neputinţa de a-i pedepsi ne făcuse pînă atunci să le răbdăm provocările, indigenii se lăsară păgubaşi şi nu ne mai căşunară alte necazuri ; pe seară, o căpetenie cu numele Ipo, care ne vizitase doar rareori, dar care ştiam că este un om cu mare trecere, veni cu daruri de la Teriobu ca să ceară pace. Darurile lui au fost primite, dar pe el l-am trimis îndărăt cu răspunsul care le mai fusese dat şi înainte, anume că nu vor avea pace pînă

ce nu vor aduce toate rămăşiţele căpitanului Cook. Aflarăm de la acest om că indigenii arseseră toate trunchiurile tovarăşilor noştri, atît carnea cît şi oasele ; că oasele membrelor ce aparţinuseră soldaţilor s-au împărţit căpeteniilor de rang inferior, iar ale căpitanului Cook fuseseră repartizate în chipul următor : capul, unei mari căpetenii, numite Kahuopion, părul lui Maia-maia, iar picioarele, coapsele şi braţele lui Teriobu.

„În ziua de 20 februarie, între orele zece şi unsprezece, zărirăm o mare mulţime de oameni coborînd colina care domina plaja ; erau rînduiţi într-un soi de procesiune, fiecare om purtînd pe umeri una sau două trestii de zahăr, iar în mîini fructe de pîine, taro şi banane. Îi precedau doi toboşari, care, cînd ajunseră la marginea apei, se aşezară jos lîngă un steag alb şi începură să-şi bată tobele ; în acest timp ceilalţi păşeau înainte, unul cîte unul şi, după ce depuneau în grămezi darurile pe care le aduceau, se retrăgeau în aceeaşi ordine. Curînd se ivi şi Ipo îmbrăcat în lungul său veşmînt cu pene ; purta ceva în mîini cu multă solemnitate şi, după ce se aşeză pe o stîncă, făcu semn să i se trimită o barcă.

„Căpitanul Clerke, presupunînd că aducea oasele căpitanului, ceea ce era adevărat, se duse el însuşi cu şalupa să le primească şi-mi ceru să-l însoţesc în cuter. Cînd sosirăm pe plajă, Ipo se urcă în şalupă şi predă căpitanului Clerke oasele învelite într-o mare cantitate de pînză nouă, fină şi acoperite cu o haină bălţată cu pene negre şi albe. Ne însoţi apoi pînă lîngă *Resolution*, dar nu putu fi convins să se urce pe bord, probabil fiindcă prefera, din bunăcuviinţă, să nu fie de faţă la desfacerea legăturii. Găsirăm în ea amîndouă mîinile căpitanului Cook, întregi ; le cunoşteam bine, căci pe una din ele avea o remarcabilă cicatrice, care despărţea degetul gros de cel arătător de-a lungul metacarpului ; apoi craniul cu scalpul [1] separat de el, dar cu oasele feţei lipsă ; scalpul era cu părul tăiat scurt şi cu urechile ţinînd încă de el ; mai erau acolo oasele braţelor, de care atîrna pielea antebraţelor şi oasele coapselor şi ale picioarelor, nedesprinse între ele, dar fără labe ; ligamentele încheieturilor erau întregi. Toate însă purtau semne vădite că trecuseră prin foc, în afară de mîini, care aveau pe ele carne şi erau crestate în mai multe locuri şi sărate din belşug cu intenţia, probabil,

[1] Părul şi pielea de pe ţeasta capului. — N. T.

de a fi conservate. Scalpul avea o tăietură în partea dinapoi, dar craniul nu prezenta nici o fractură. Maxilarul inferior şi labele picioarelor lipseau şi Ipo ne spuse că fuseseră înşfăcate de diferite căpetenii şi că Teriobu făcea tot ce-i stătea în putinţă spre a le recăpăta.

„În dimineaţa următoare, Ipo şi fiul regelui veniră pe bord, aducînd celelalte oase ale căpitanului Cook, ţevile puştii sale, încălţămintea şi cîteva lucruri fără valoare care îi aparţinuseră. Ipo se osteni mult să ne convingă că Teriobu, şi el însuşi doreau sincer pacea, că ne dăduseră cea mai convingătoare dovadă de care erau în stare şi că alţi şefi, dintre care mulţi ne erau încă duşmani, îi împiedicaseră s-o facă mai devreme. Aflarăm acum că barca furată fusese sfărîmată.

„Nu ne mai rămînea deci altceva de făcut, decît să aducem ultimele servicii marelui şi nefericitului nostru comandant. Ipo a fost trimis îndărăt cu indicaţia de a declara tabu întregul golf, iar după-amiază, după ce oasele au fost aşezate într-un sicriu şi s-a citit slujba, au fost încredinţate adîncurilor, cu obişnuitele onoruri militare. Care erau simţămintele noastre în acele clipe, las lumea să-şi imagineze ; cei ce au fost de faţă ştiu că nu stă în puterea mea să le exprim.

„În cursul dimineţii de 22 februarie nu se zărea nici o pirogă prin golf, tabu-ul pus de Ipo în ajun, la cererea noastră, nefiind încă ridicat. În cele din urmă, Ipo veni spre noi. Îl asigurarăm că acum eram în întregime satisfăcuţi şi că, deoarece Orono fusese înmormîntat, orice amintire în legătură cu cele petrecute era îngropată împreună cu el. După aceea îl invitarăm să ridice tabu-ul şi să aducă la cunoştinţa poporului că indigenii puteau veni cu merinde ca de obicei. Corăbiile au fost curînd împresurate de pirogi şi numeroşi şefi veniră pe bord, exprimîndu-şi adînca mîhnire pentru ceea ce se întîmplase şi mulţumirea lor că ne împăcasem. Mai mulţi dintre prietenii noştri care nu ne vizitară ne trimiseră în dar porci mari şi alte provizii. Printre alţii se înfăţişă şi bătrînul trădător Kau, dar i se refuză intrarea.

„Deoarece acum aveam totul pregătit pentru călătorie, pe la ora opt seara, i-am trimis înapoi pe toţi indigenii ; Ipo şi prietenosul Keirikia îşi luară un călduros rămas bun de la noi. Ridicarăm îndată ancora şi ne îndreptarăm spre larg. Indigenii se adunaseră pe ţărm în număr mare şi, în timp ce

treceam prin fața lor, primiră ultimele noastre cuvinte de adio, cu toate semnele dragostei și ale bunăvoinței."

„Întrucît fiecare amănunt, oricît de mic, cu privire la moartea căpitanului Cook și la evenimentele care au pricinuit-o, este plin de interes, editorul, cu riscul repetării, adaugă mai jos un extras din notele căpitanului Clerke, care i-a urmat lui Cook la comanda expediției. Notele, care au fost scrise atunci, pe bordul navei *Resolution*, le-am obținut de la Arhivele Amiralității. Se va constata că ele sprijină relatarea căpitanului King asupra acestei triste întîmplări.

„NOTE SCRISE PE BORDUL CORĂBIEI RESOLUTION, LA HAWAII

„Duminică, 14 februarie 1779

De cînd am sosit aici, în această a doua a noastră vizită, am observat că indigenii sînt acum mult mai ispitiți să fure, decît în cursul șederii noastre precedente; în fiecare zi ieșeau la iveală prădăciuni mai numeroase și mai îndrăznețe. Astăzi s-au comportat atît de rău pe bordul vasului *Discovery*, încît m-au silit să poruncesc tuturor să plece de pe corabie, ceea ce s-a întîmplat, după cum am auzit și pe bordul navei *Resolution*. N-au mai fost îngăduiți pe bord decît oameni de seamă. Îi lăsarăm cu toate acestea să se apropie de vas cu pirogile și să se amuze așa cum ar fi dorit. După-amiază am primit în dar o haină și un porc de la Teriabu[1] care, împreună cu alaiul său, îmi făcu o vizită. Pe seară părăsiră corabia și, curînd, veni pe bord un *iri* mai de seamă, al cărui nume era Terrare. În timp ce ședeam cu el în cabină, un ticălos făcu ce făcu și se cățără pe puntea corăbiei, o străbătu în goană, trecînd prin fața tuturor celor de pe ea, înhăță cleștele armurierului, o daltă și sări peste bord. Totul se petrecu într-o clipită, așa încît individul ajunse în apă mai înainte ca oamenii noștri să-și fi dat bine seama de intențiile lui. O pirogă îl luă numaidecît și se grăbi spre țărm. Auzind alarma, am alergat pe punte și, aflînd cele petrecute. am poruncit oamenilor să tragă în fugari. În același timp, Edgar, *master*-ul, porni cu cuterul mic în urmărirea pirogii, care acum ieșise din bătaia muschetelor noastre. Totuși, deoarece am văzut că șalupa de pe *Resolution* pornise și ea în urmărire, iar căpitanul Cook alerga de-a lungul țărmului să-l prindă pe individ la debarcare, am tras concluzia că nu mai era cu putință ca acesta să scape; lăsarea întunericului m-a împiedicat să urmăresc în depărtare desfășurarea evenimentelor, dar eram foarte liniștit căci mă așteptam să văd curînd înapoierea bărcii, aducînd cleștele și dalta. Se făcu însă aproape ora opt, cînd se întoarse Edgar și îmi povesti niște lucruri care mă tulburară de-a binelea. În primul rînd, căpitanul Cook fusese condus cu totul în altă parte de cei ce se tocmiseră să-l călăuzească. Șalupa și cuterul urmăriseră și mînaseră la

[1] Este același pe care King îl numea Teriobu. — N. T.

țărm piroga în care se refugiase vinovatul, iar bunurile furate fuseseră recăpătate și înapoiate păgubașilor. Edgar socoti însă că trebuia dată o lecție pentru asemenea purtare nelegiuită, așa că sechestră piroga care ajutase la fuga hoțului. Barca se întîmplă să fie a lui Perar [1], care îl adusese pe bord și rămăsese să-l aștepte, în timp ce el se afla cu mine în cabină. Această purtare trezea bănuieli în privința nevinovăției lui Perar ; dacă el uneltise furturile, însemna atunci că era nu numai perfid, ci și nerecunoscător, căci în diferite rînduri fusesem foarte atent și darnic cu el. Totuși, cînd s-a comis furtul, el m-a părăsit în grabă, făgăduindu-mi că se va înapoia repede cu prada ; și, ca să fiu drept, trebuie să recunosc că de multe ori, în asemenea cazuri așa se și întîmpla. De data aceasta el sosi la țărm cam în același timp cu barca noastră ; constatînd că piroga lui proprie era în primejdie, se opuse cu tărie la confiscarea ei și veni curînd cu o gloată prea numeroasă pentru ca echipajul bărcii noastre să-i poată ține piept. Cum ai noștri nu voiau să lase așa ușor din mîini captura, au fost atacați cu pietre și ciomege de către înflăcăratul Perar și banda pe care o recrutase. Din nenorocire, amîndouă bărcile erau lipsite de arme de foc (căci legăturile noastre prietenești cu băștinașii ne adormiseră vigilența). Ocupanții bărcilor nu aveau decît arme aproape de același fel cu ale indigenilor și încercau să respingă cu ele atacul. Consecința a fost o înfrîngere a englezilor, copleșiți de numărul dușmanilor. După ce au primit destule ghionturi zdravene, au fost mulțumiți să-și poată recupera propriile lor bărci cu jumătate din vîsle rupte sau pierdute. Așa cum stăteau lucrurile acum, întîmplarea aceasta era cît se poate de nefericită, întrucît mărea încrederea în sine a localnicilor.

„În zorii zilei, locotenentul Burney, care era ofițer de cart, îmi aduse la cunoștință că dispăruse cuterul cel mare de la geamandură, unde îl legasem și-l scufundasem, pentru a împiedica încovoierea scîndurilor din cauza căldurii soarelui, care era foarte puternic. Cercetînd o parte a legăturilor rămase pe geamandură, și anume o frînghie de patru inci, mi-am dat seama limpede că fusese tăiată cu un instrument oarecare, ceea ce dovedea neîndoios că indigenii erau cei ce luaseră ambarcația de acolo. Așa stînd lucrurile, m-am dus de-a dreptul la căpitanul Cook și l-am pus în cunoștință de cele petrecute ; dezbătînd chestiunea, el a propus ca bărcile sale să meargă la capătul nord-vestic al golfului, iar ale mele la cel sud-estic, pentru a împiedica plecarea vreunei pirogi, iar dacă ar încerca vreuna s-o facă, s-o ducem înapoi la țărm ; zicea că le va captura pe toate și nu se îndoia că, pentru a le răscumpăra, ei ne vor restitui foarte bucuroși cuterul. Era cam pe la șase sau șapte dimineața. M-am întors pe bord pentru a da urmare ordinului și l-am trimis pe locotenentul Rickman cu șalupa și cuterul mic cu echipajele lor și cu cîțiva soldați bine înarmați, la punctul stabilit de căpitanul Cook. Puțin după aceea am luat barca mică, singura care îmi mai rămăsese, și am venit spre *Resolution* cu intenția de a mai discuta puțin cu căpitanul Cook despre această afacere ; dar, cînd am ajuns mai aproape,

[1] Este vorba de indigenul pe care King îl numea Paria. — N. T.

locotenetul Gore mă înştiinţă că cel pe care îl căutam plecase cu şalupa mare, şalupa mică şi cuterul mic spre un oraş aşezat chiar înăuntrul capătului nord-vestic, unde locuia atunci regele Teriabu şi cea mai mare parte a oamenilor de vază. M-am întors deci pe corabia mea, conchizînd că, de vreme ce căpitanul se dusese la rege, lucrurile se vor limpezi în curînd, căci deocamdată nu ne aflam în termeni răi cu irii sau cu oricine altcineva. În clipa aceea multe pirogi mici făceau negoţ în jurul corăbiilor. Curînd după sosirea mea pe bord, am auzit focuri de muschetă de pe şalupa şi cuterul meu cel mic, în urma cărui fapt am expediat bărcuţa să vadă cum merg treburile ; de asemenea, am trimis ordin către locotenentul Rickman în sensul că, dacă făcuse vreo captură de pirogi, să le trimită la corabie cu barca mică.

„Se făcuse ora opt, cînd ne alarmă descărcarea unei salve de arme mici din partea oamenilor căpitanului Cook, precum şi un puternic strigăt al indigenilor. Cu ocheanul am văzut limpede că ai noştri erau respinşi spre bărcile lor, dar n-am putut distinge vreo persoană în mulţimea aceea confuză. Tirul din şalupa mare şi din cea mică se prelungea, iar *Resolution*, care era destul de aproape ca să-şi poată zvîrli ghiulele pe ţărm, îşi descărcă tunul într-acolo. Prins în vîltoarea acestor împrejurări, fără vreo barcă spre a putea merge în ajutor şi, prin urmare, lipsit de orice mijloace de a le oferi vreun serviciu, am fost silit să aştept înapoierea bărcilor pentru a afla urmarea acelor nefericite neînţelegeri. Echipajele, terminîdu-şi muniţiile, se întoarseră pe *Resolution*, iar locotenentul Wiliamson, care comanda misiunea, veni puţin după aceea pe bordul corăbiei *Discovery* şi ne povesti îndurerat cum au căzut, în încăierarea aceea îndrăcită, căpitanul Cook şi patru soldaţi. Ne mai spuse cît de anevoioasă a fost salvarea celorlalţi puşcaşi ai marinei care fuseseră pe ţărm şi dintre care, trei erau răniţi grav, îndeosebi locotenentul Philips, care avea o mulţime de vînătăi de la loviturile de pietre, în afară de rana adîncă din umăr, pe care i-o făcuse o ţepuşe de fier. M-am dus numaidecît pe bordul corăbiei *Resolution*, şi am trimis un grup puternic de oameni să apere pe astronomi la corturile lor şi pe tîmplarii ce lucrau la catarg în partea răsăriteană a golfului. Totodată locotenentul Phillips, care fusese pe ţărm cu căpitanul Cook şi luase parte la toate întîmplările, îmi făcu următoarea relatare :

„Căpitanul Cook acostase cu şalupele lîngă satul situat la capul nord-vestic, lăsînd în urmă cuterul cel mic ca să împiedice trecerea pirogilor care ar fi încercat să scape pe acolo. După debarcare, poruncise unui număr de nouă soldaţi pe care îi avea în bărci, precum şi mie, să coborîm pe uscat spre a-l sprijini ; el porni îndată spre sat, unde întrebă de Teriabu şi de cei doi băieţi (fiii lui, care locuiseră mai îndelung cu căpitanul Cook pe bordul corăbiei *Resolution* încă de la prima venire a lui Teriabu printre noi). Numaidecît plecară nişte mesageri şi cei doi băieţi sosiră curînd şi ne conduseră la casa tatălui lor. După ce aşteptarăm cîtva timp afară, căpitanul Cook începu să se îndoiască de prezenţa bătrînului şef şi mă trimise înăuntru pentru a-i anunţa sosirea. Am găsit pe vechea noastră cunoştinţă, abia trezit din somn, iar cînd l-am înştiinţat că la uşă se afla căpitanul Cook, veni foarte bucuros cu mine să-l întîmpine. După o scurtă convorbire, căpitanul băgă de seamă că Teriabu era cu totul nevinovat de ceea ce se întîmplase ;

propuse atunci bătrînului să meargă cu el pe bord, invitație pe care căpetenia o acceptă îndată. Porniram deci spre bărci dar, ajungînd lîngă marginea apei, o femeie vîrstnică pe care o chema Carnacubra[1] și care era una din nevestele lui Teriabu, veni la el și cu un potop de lacrimi, îl rugă să nu meargă pe bord; în același timp, două căpetenii îl apucară de mîini, stăruind și ei să nu se ducă și silindu-l să se așeze jos; bătrînul părea acum deprimat și înspăimîntat. În vremea aceea începusem și noi să bănuim că indigenii nu prea nutreau gînduri bune; puștașii fiind înghesuiți la un loc în mijlocul unei uriașe mulțimi, alcătuită din cel puțin două sau trei mii de oameni, i-am propus căpitanului să-mi dea voie să-i înșir de-a lungul stîncilor de la marginea apei; cînd el încuviință aceasta, mulțimea le făcu loc de bună voie, iar puștașii se așezară în linie. Vedeam acum limpede că indigenii își adunau sulițele și celelalte arme; între timp, un ticălos de preot cînta și aducea cu toate ceremoniile un prinos căpitanului și lui Teriabu pentru a le distrage luarea-aminte de la manevrele mulțimii înconjurătoare. Căpitanul renunță acum la gîndul de a-l lua pe Teriabu pe bord și-mi spuse următoarele: «Nu-l vom putea constrînge să meargă pe bord fără să ucidem pe cîțiva din oamenii aceștia». Cred că se pregătea tocmai să dea ordinul de îmbarcare, cînd a fost întrerupt de un individ înarmat cu o piatră și cu o lungă țepușe de fier, pe care ei o numesc pahua. Acest om își flutura țepușa și amenința cu piatra. Căpitanul Cook trase atunci o încărcătură de alice, dar omul era îmbrăcat cu rogojina prin care alicele nu pătrundeau; ele nu avură alt rezultat decît de a-i înrăi și de a-i aținta mai mult pe indigeni. N-am observat printre ei nici cea mai slabă urmă de teamă. Îndată după aceea un iri, înarmat cu o pahua, încercă să mă împungă, dar îi zădărnicii încercarea dîndu-i o puternică lovitură cu patul muschetei. În aceeași clipă indigenii începură să arunce cu pietre și unul dintre puștași fu doborît. Căpitanul trase atunci un glonț și omorî un om. Băștinașii porniră acum o năvală generală, iar căpitanul dădu ordin puștașilor să tragă și, după aceea, strigă «Luați-o spre bărci». Am tras imediat după căpitan și am încărcat din nou în timp ce puștașii trăgeau și ei. Aproape în clipa în care isprăvisem de transmis ordinul de a porni spre bărci, am fost doborît de o piatră; pe cînd mă ridicam de jos, am primit o împunsătură de pahua în umăr; adversarul meu era gata-gata să repete lovitura, cînd l-am ucis cu un foc. Încăierarea luase acum o întorsătură dintre cele mai nenorocite. Strigătele și urletele indigenilor întreceau cu mult orice vuiet pe care-l auzisem pînă atunci. Acești oameni, în loc să dea înapoi cînd trăsesem asupra lor, după căpitan, și după cum — credeam eu — mulți alții dintre noi socotiseră că așa vor face, acționară, dimpotrivă pe dos, așa încît puștașii nu avură răgaz să-și reîncarce armele; indigenii se năpustiră asupra lor și i-ar fi ucis pînă la unu, dacă focul viguros al celor din bărci nu i-ar mai fi întîrziat; cei dintre noi care nu fuseseră răniți prea grav și izbutiseră să ajungă la bărci au fost trași sus de marinari. După ce m-am prăbușit, nu l-am mai zărit pe căpitanul Cook. Toți oamenii mei erau cu desăvîrșire înfrînți și se străduiau să scape cu viață, înotînd spre

[1] În relatarea lui King, femeia se numea Kani-Kaba-ria. — N. T.

bărci. De aceea m-am aruncat așa cum am putut în apă și am înotat spre șalupă, de care, din fericire, am izbutit să mă agăț, nu însă înainte de a mai primi o lovitură de piatră chiar lîngă tîmplă ; dacă barca n-ar fi fost foarte aproape, această lovitură m-ar fi trimis la fund».

„Iată deci miezul relatării locotenentului Phillips despre această întîmplare, atît de tragică la care trebuie să mai adaug un amănunt, pentru a face dreptate vitejiei și devotamentului său. El se afla doar de cîteva minute în barcă și desigur de-abia se dezmeticise din amețeala ce i-o pricinuiseră pahua și pietrele cînd văzu că unul din pușcași, înotător foarte priceput și care acum era și istovit din cauza rănilor. era pe punctul de a se scufunda. Numaidecît locotenentul sări din nou peste bord, îl apucă pe om de păr și-l trase în barcă. Majoritatea acestor pahua, cu care atîția dintre iri erau înarmați atunci, fiind arma lor cea mai ucigătoare, fuseseră furnizate chiar de noi. Irii se arătaseră totdeauna foarte dornici a le avea, iar noi nu ne întrebasem de loc la ce au de gînd să le întrebuințeze. Bătrînul Teriabu primise două de la căpitanul Cook și una de la mine, chiar în ajun. Cu cîtva timp înainte de năvală venise știrea din partea cealaltă a golfului că cei din bărcile de acolo, comandați de locotenentul Rickman, uciseseră un om care era un fel de ari, știre care, după cum observară ai noștri, îi cam tulburase pe localnici ; dar asta se petrecuse înainte de a trece la violență. În ce fel se iscase nefericita împrejurare, este foarte greu de lămurit ; după toate aparențele, nu era o urmare a unui plan premeditat. Dacă am analiza purtarea lui Teriabu de la început și pînă la sfîrșit, va trebui să-l absolvim de orice gînduri rele. Fiul lui, tînărul principe Kaua, ședea în șalupă cu Roberts, unul dintre secunzi (care avea atunci comanda bărcii), cu intenția de a veni pe corabie ; aceasta era situația cînd căpitanul Cook trase primul foc. Atunci sărmanul băiat spuse că-i este frică și rugă să fie dus pe țărm, dorință care i se îndeplini imediat. În ceea ce privește faptul că se înarmaseră cu pahua, aceasta se întîmpla întotdeauna ; cei care le aveau erau așa de mîndri de o asemenea armă, încît nu se duceau nicăieri fără ea ; cît despre pietre, natura le răspîndise prin toate colțișoarele insulei, așa că le aveau la îndemînă din belșug. Dacă ținem seama de toate acestea, cred că lucrurile n-ar fi ajuns atît de departe, dacă nu i-ar fi venit ideea căpitanului Cook să-l pedepsească pe omul acela chiar în mijlocul conaționalilor săi, întemeindu-se numai pe convingerea că focul pușcașilor avea să împrăștie în chip neîndoios pe cei ce s-ar fi răzvrătit. Cînd gîndise astfel, căpitanul se bizuise, desigur, pe vasta sa experiență căpătată în timpul cît trăise în mijlocul atîtor popoare indigene, din diferite părți ale lumii ; dar nefericitul eveniment de astăzi dovedi că în cazul de față experiența lui l-a amăgit. Un argument foarte puternic în sprijinul părerii că indigenii n-ar fi procedat astfel dacă, din nenorocire, căpitanul Cook n-ar fi tras primul, este că, numai cu cîteva clipe înainte de a începe încăierarea, ei făcuseră bucuros loc pușcașilor să coboare lîngă marginea apei, tocmai în dreptul locului unde se aflau bărcile (așa cum am arătat) ; dar căpitanul Cook n-a vrut să plece atunci. Phillips crede că, după toate aparențele, indigenii n-ar fi încercat să-l oprească. Căci dacă ar fi pus la cale mai dinainte atacul asupra soldaților, atunci ar fi pornit la asalt cu mai multă siguranță și cu mai multă eficacitate pentru cauza

lor în clipa cînd oamenii noştri se aflau în mijlocul norodului, iar nu după ce fuseseră puşi în linie de bătaie ; acesta era un avantaj prea evident, pentru a scăpa isteţimii lor. Cît despre faptul că, după cum observase Phillips, adunaseră suliţe şi alte arme, cu puţin timp înaintea atacului, aceasta s-a datorat, după părerea lui — şi cred că are dreptate — temerii că englezii ar fi putut recurge la violenţă ca să-l ducă pe Teriabu pe corabie, încercare pe care ei erau hotărîţi s-o împiedice cu orice preţ. Totuşi, oricum ar fi stat lucrurile, nenorocirea se produsese, iar acum îmi revenea mie sarcina să iau măsurile cele mai eficace pentru a preîntîmpina alta. Aşa cum am arătat mai sus, am trimis o trupă puternică, sub comanda locotenentului King, în partea răsăriteană pentru a apăra pe astronomi şi pe tîmplarii care lucrau la arborele de mizenă. Am observat curînd o mare mulţime de indigeni strîngîndu-se în jurul lor ; am avut posibilitatea să trag în ei, pe deasupra corăbiei *Discovery*, o încărcătură de patru funzi, care, de la depărtarea aceea, i-a împrăştiat. Dar efectul n-a fost prea strălucit, deoarece s-au retras după zidurile de piatră, care se aflau din belşug atît în sate, cît şi prin împrejurimi şi care, presupun eu acum, au tocmai rostul de a le oferi un adăpost, atunci cînd sînt tulburaţi de duşmani. Uriaşa mulţime de oameni care se adunase în diferitele colţuri ale golfului şi hotărîrea dezvăluită prin năvala lor (aşa cum ne povestesc locotenenţii Williamson şi Phillips) făceau din ei, după părerea mea, un inamic formidabil, aşa că cea mai sigură şi cea mai bună cale de urmat, pentru noi, era să transportăm tot ceea ce mai aveam pe uscat, la corăbii, unde puteam lucra pe-ndelete şi unde ei n-ar fi izbutit să ne stingherească, fără să se expună primejdiei de a fi nimiciţi. Am poruncit, prin urmare, să se ridice de acolo în mare grabă observatoarele şi catargul de mizenă. Nu mă îndoiesc o clipă că am fi putut să apărăm destul de bine pe meseriaşii de pe ţărm cu ajutorul unei grupe foarte puternice, dar oamenii ar fi fost fără încetare hărţuiţi şi lucrările lor împiedicate ; iar dacă, printr-o întîmplare nenorocită, catargul ar fi intrat în stăpînirea indigenilor măcar pentru cîteva minute, acest lucru ar fi însemnat prăbuşirea campaniei noastre spre miazănoapte, care în prezent este, desigur, principalul obiectiv ce mi l-am fixat. Echipa noastră de pe ţărm, de sub comanda locotenentului King, ocupase o poziţie bună pe o ridicătură făcută de băştinaşi în vederea clădirii unui morai ; poziţia aceasta le dădea avantaje mari asupra indigenilor, deoarece dominau de acolo toate împrejurimile. Băştinaşii au dat două sau trei atacuri cu pietre pe care le aruncau cu praştiile, dar de fiecare dată au fost respinşi, cu pierderi de la zece la doisprezece oameni ; căci nu se puteau strînge în număr prea mare din pricina focului de pe *Discovery*. Pe la amiază sosiră pe bord toţi oamenii, împreună cu diversele lucruri aflate pe uscat ; catargul de mizenă se afla lîngă bord ; cu ocheanele îi puteam vedea perfect pe indigeni îndeletnicindu-se cu transportarea morţilor peste o colină înăuntrul ţării. Nu pot să nu deplîng aici starea proastă a sănătăţii mele, care cîteodată era atît de rea, încît abia îmi îngăduia să stau pe punte şi mă împiedica deci să fiu un urmaş demn al unui navigator atît de destoinic ca onoratul meu prieten şi predecesor ; totuşi aveam ofiţeri foarte iscusiţi şi îndrăznesc să cred că, cu ajutorul lor, voi fi în stare să duc pînă la capăt cu sîrguinţă

şi agerime, sarcinile indicate de senioriile lor în aşa fel, încît să îndreptăţesc cinstea cu care am fost învrednicit. Puşcaşii căzuţi o dată cu căpitanul Cook sînt caporalul Thomas, Theophilus Hinks, John Allen şi Thomas Blabchett ; iar locotenentul, sergentul şi alţi doi, au fost răniţi".

„Luni, 15 februarie 1779

„Deoarece se afla încă o mare mulţime de oameni la locul acelei nenorocite încăierări, mă bătea gîndul să plec cu o echipă puternică pe ţărm, să nimicesc pe toţi cei care mi-ar fi căzut în mînă şi să dau apoi foc satului, pirogilor şi celorlalte ; nu mă îndoiam că armele de foc ar fi măturat totul în faţa lor şi aş fi putut apoi păşi la alte acţiuni ; dar ofiţerii care fuseseră de faţă la încăierare observaseră că, deşi pînă la urmă muschetele noastre şi-ar dovedi eficacitatea, totuşi numărul covîrşitor, hotărîrea neclintită şi adăposturile prielnice dindărătul zidurilor pe care le aveau insularii vor face ca încercarea să ne coste fără îndoială mulţi oameni ; că, de asemenea, vom întîmpina mari greutăţi la debarcare, pe care vom fi nevoiţi s-o efectuăm pe nişte stînci alunecoase, unde oamenii noştri cu încălţămintea lor, de-abia s-ar fi putut ţine pe picioare, pe cînd ceilalţi ar fi fost pe deplin stăpîni pe mişcările lor ; în urma acestor consideraţii şi dat fiind faptul că ne-am fi resimţit în chip deosebit dacă am fi pierdut oricît de puţini oameni, am socotit că nu se cuvine şi că este dăunător expediţiei să mai risc alte noi jertfe omeneşti. De aceea am luat hotărîrea să îndrept toate străduaniile noastre spre o cît mai grabnică echipare a corăbiei *Resolution,* întrucît ea se afla acum într-o stare jalnică. Îndată ce vom fi pus cît de cît lucrurile în ordine şi dacă indigenii nu se vor purta cu destulă cuviinţă, aveam de gînd să remorchez vasul pînă la o oarecare depărtare de satul lor şi, debarcînd sub protecţia tunurilor, să-i încredinţez că îşi datoraseră siguranţa doar blîndeţii şi nicidecum slăbiciunii noastre. Aşa încît am adus catargul de mizenă pe corabie, l-am aşezat în lung de la pupă, între tengă şi dunetă, şi am pus tîmplarii de pe ambele corăbii să lucreze la el. Pe seară am trimis bărcile de pe cele două corăbii, bine echipate şi înarmate, sub comanda locotenenţilor King şi Burney, cu un steag de armistiţiu şi cu ordinul de a nu debarca în nici un caz, ci de a înainta destul de aproape pentru a deschide vorba şi a cere trupurile oamenilor noştri, îndeosebi al căpitanului Cook. Cînd King se apropie de ţărm, le spuse ceea ce dorea, iar indigenii părură că se bucură nespus la perspectiva unei împăcări ; îşi aruncară praştiile şi rogojinile, care alcătuiau armele şi armurile lor şi îşi întinseră braţele — pe scurt, arătară că sînt fericiţi, exprimîndu-şi în felurite chipuri mulţumirea. Un bătrîn al cărui nume este Coaa [1], cu care făcusem cunoştinţă mai de mult, înotă cu un steag alb în mînă pînă la cuterul cel mic, unde se afla steagul nostru şi făgădui că vom avea trupul căpitanului Cook a doua zi deoarece fusese dus prea departe înăuntrul ţării, pentru a putea fi adus îndărăt în seara aceea. King primi asigurări asemănătoare şi de la mulţi alţi băştinaşi cu care vorbi atunci.

[1] King îl numea cînd Koa, cînd Kau. — N. T.

„Burney, care se afla la o mică depărtare de King, vorbi cu alți oameni. El zice c-a înțeles limpede de la unii dintre ei că trupul ar fi fost tăiat în bucăți ; totuși, în urma făgăduielilor primite, speram că a doua zi vom obține trupul într-o stare sau alta. Pentru a fi cît mai în siguranță față de uneltirile acestor insulari, am poruncit celor din bărcile de veghe să vîslească în jurul corăbiilor cît timp va ține întunericul nopții, căci bănuiam că vor încerca să facă de petrecanie cablurilor noastre".

„Marți, 16 februarie 1779

„Dimineața, bătrînul Coaa a făcut mai multe drumuri pînă la noi într-o luntre mică, în care flutura steagul alb ; era însoțit de un singur om și ne-a făgăduit din nou că ne înapoiază trupurile ; în diverse rînduri ne-a adus doi sau trei purcei, pe care i-am acceptat, deoarece mărturisea atît de multă prietenie și părea să se încreadă în noi.

„Astă-seară, îndată după lăsarea întunericului, un preot, al cărui nume era Carnacari, prieten cu King, veni pe bord, aducînd cu el o mare bucată de carne, care se vedea că e de om ; ne făcu să înțelegem că era o parte din cadavrul răposatului și nefericitului nostru căpitan ; era fără îndoială o parte din coapsă și cîntărea vreo șase sau opt funzi, fără nici un os. Bietul om ne povesti că tot restul de carne fusese ars în diferite locuri cu un anumit ceremonial, că această bucată îi fusese predată în același scop, dar că, deoarece noi păream dornici să recăpătăm trupul, ne adusese tot ceea ce putuse strînge ; totodată mai adăugă că oasele, care erau tot ce mai rămăsese, se găseau acum în stăpînirea regelui Teriabu. Acești preoți ne-au arătat încă de la prima noastră întîlnire o prietenie și atenție atît de neobișnuite, cum nu mai întîlnisem noi vreodată și cum nu mai puteam aștepta de la alți indigeni, ba chiar, aș putea zice, de la orice alt popor de pe lume. Ei se bucură din belșug de bogățiile țării, dar le și împart cu o dărnicie din cele mai neprecupețite. Astronomii și oamenii noștri de pe țărm fuseseră bine întreținuți de ei ; pe lîngă acestea, mai și trimeteau într-una daruri ca porci, pești, fructe și altele, atît căpitanului Cook, cît și mie, fiind în același timp atît de dezinteresați, încît cu greu îi făceam să accepte vreo compensație cît de cît pe măsura donațiilor lor. Pe la sfîrșitul lunii ianuarie, o echipă fusese trimisă înăuntrul țării spre a cerceta împrejurimile. Plecaseră pe seară și, acolo unde înoptase, au fost ajunși din urmă și li s-a alăturat un om trimis de bătrînul Coaa, care era căpetenia preoților sau, cum îi ziceam noi, episcopul. Acel bătrîn de treabă, auzind că unii dintre noi porniseră într-o expediție prin insulă, trimisese pe acest om după ei, cu porunca să aibă grijă ca excursioniștii să nu ducă lipsă de nimic, în orice loc ar fi poftit să călătorească. Cinstitul Carnacare, pe care-l cred fiul episcopului, adusese bucata de carne, desigur, cu o intenție cît se poate de prietenoasă ; el ne rugă să nu punem nici un fel de temei pe înfățișarea prietenoasă și pe făgăduielile compatrioților lui, fiindcă ei au de gînd și sînt hotărîți să ne pricinuiască și alte necazuri în măsura în care le va sta în putință. El ne mai spuse că bătrînul Coaa este folosit ca iscoadă pentru a afla condițiile noastre de apărare și altele, avînd oarecari planuri de a da năvală asupra corăbiilor. Se vedea bine că aici erau în joc antagonismele de clan dintre

laici şi clerici ; în aceste cazuri cred că a lua prea mult în serios afirmaţiile unora sau ale altora, înseamnă să te îndepărtezi mult de adevăr ; cu toate acestea trebuia să avem grijă să nu ne răsfirăm şi să nu le dăm putinţa să desfăşoare un plan mişelesc care să ne atingă ; iar atacul lor asupra corăbiilor ar putea fi cea mai nefericită acţiune ce au întreprins-o vreodată. După ce stătu vreo două ore pe bord, Carnacare se înapoie la ţărm, declarînd că grija de siguranţa lui proprie l-a obligat să ne facă vizita pe întuneric, căci dacă s-ar afla ceva, ar fi nimicit. Deoarece comanda îmi revenea acum mie, m-am numit eu pe *Resolution* iar pe Gore, primul locotenent al aceleiaşi corăbii, l-am pus comandant pe *Discovery* ; pe *Resolution* King era acum prim locotenent, Williamson secund, iar William Harvey, care în prezent se afla la a treia sa călătorie cu căpitanul Cook, a primit rangul de al treilea locotenent. Nu cunosc vreo dispoziţie anumită a senioriilor lor în cazul posturilor vacante, dar auzisem deseori pe căpitanul Cook, în convorbiri particulare, dezvăluindu-şi intenţia de a-l înainta pe Harvey ca locotenent ; şi, deoarece sînt cu desăvîrşire neştiutor în ceea ce priveşte intenţiile senioriilor lor în această privinţă, sper că vor înţelege că am dat dovadă, cu acest prilej, de atenţie şi respect faţă de amintirea acelui mare navigator şi că am căutat să lucrez în acord cu scopurile sale mărturisite".

„Miercuri, 17 februarie 1779

„Imediat după-amiază un ticălos neruşinat veni dinspre sat la capătul nord-vestic şi, cînd ajunse pînă la mai puţin de două sute de metri de corabie, flutură spre noi o pălărie care, după cum se vedea foarte clar, era a căpitanului Cook. Şi-o puse apoi pe cap şi cu o praştie zvîrli spre corabie cîteva pietre, în timp ce o mare adunătură de popor striga şi rîdea pe ţărm. Era o insultă prea grosolană pentru a fi îndurată cu răbdare. Ticălosul din pirogă, fiind chiar în faţa prorei corăbiei, băgă în curînd de seamă că oamenii noştri se urcă în barcă ; de aceea o întinse la ţărm cu atîta iuţeală, încît nu-l mai puturăm ajunge. N-am ordonat să se tragă asupra lui, deoarece era sigur că nu va fi nimerit, ceea ce le-ar fi arătat localnicilor, o dată mai mult, că armele noastre puteau greşi. Cu toate acestea, întrucît el era aţîţat de cei de pe uscat, care se aflau încă pe stîncile de la marginea apei, iar corabia se afla prea departe de ei pentru a arunca ghiulele cu precizia pe care aş fi dorit-o şi cum totuşi nu se aflau în afara bătăii armelor noastre, iar pe de altă parte, mulţimea era pentru noi o ţintă cît se poate de bună, am poruncit să se tragă asupra lor mai multe încărcături de cîte patru funzi ; atunci ei s-au împrăştiat în mare grabă. Pe seară sosiră de la ţărm doi irii, care ne cerură să nu mai tragem în ei şi-şi exprimară dorinţa de pace. Am constatat că ghiulelele cele mari îi înfricoşaseră straşnic, căci unele căzuseră în mijlocul gloatei şi răniseră pe un nepot al lui Teriabu, al cărui nume era Cai-mari-mari (un vechi prieten al meu) şi încă vreo trei, patru inşi, împroşcînd printre ei frînturi de stînci. Aflarăm acum că în încăierarea cu căpitanul Cook fuseseră ucişi patru *irii*, treisprezece oameni de rînd, iar mulţi alţii fuseseră grav răniţi. Dimineaţa deoarece îmi lipsea apa, am poruncit ca *Discovery* să se apropie de ţărm să asigure echipei de luat apă ; am trimis apoi bărcile celor două corăbii armate aşa cum trebuia pentru o astfel de însărcinare, sub comanda

locotenenților Rickman și Harvey, cu ordinul de a nu permite nici unui indigen să se apropie de ei, dar nici să nu-i supere cu nimic dacă n-ar fi fost provocați mai întîi printr-o faptă dușmănoasă. Foarte curînd după debarcarea lor, intrase atîta panică în indigeni, încît, deși vedeau limpede că nu aveau nici o șansă, au început să arunce pietre asupra echipei. Au avut totuși destulă minte ca să se ascundă îndărătul caselor unui sat clădit de-a lungul plajei și să se suie pe un deal înalt, sub care era așezată fîntîna ; de acolo rostogoleau pietrele. Cîțiva avură îndrăzneala să iasă pe plaja deschisă ca să-și azvîrle pietrele cu mai multă ușurință. Dar cum cinci sau șase dintre aceștia căzură împușcați, ceilalți puseră capăt luptei de pe plajă și se retraseră cu toții înapoia caselor, de unde continuară să azvîrle fără încetare pietre, dar cu foarte puțin efect, deoarece era atîta depărtare între ei și ceilalți, încît dacă ultimii pîndeau bine, puteau evita cu ușurință pierderile. La amiază bărcile se înapoiară".

„Joi, 18 februarie 1779

„După-amiază bărcile se întoarseră de la încărcatul apei și, deoarece băștinașii nu încetau să ne tulbure, dădurăm foc satului de la capătul plajei, ceea ce îi lipsi de principalul lor adăpost. Nemernicii de pe colină continuau să rostogolească bolovani peste noi, căci erau așezați atît de sus, încît noi nu puteam să le facem nimic. Cu toate acestea, nu ne pricinuiră altă pagubă, decît că ne întîrziară în oarecare măsură de la treabă, căci ai noștri erau nevoiți să stea de veghe pentru a evita pietrele. Pe seară indigenii se plictisiră ; mulți dintre ei coborîră la echipa de apă cu ramuri verzi și steaguri albe (embleme ale păcii) și cerură să fim prieteni, făgăduind să nu ne mai pricinuiască supărări. Ai noștri îi primiră cu politețe și-i asigurară că, dacă se vor purta cumsecade, nu li se va face nici un rău. Dimineața, cînd echipele reveniră la misiunea lor, băștinașii se arătară politicoși și săritori, aprovizionîndu-i cu fructe".

„Vineri, 19 februarie 1779

„Bunii noștri prieteni, preoții, nu-și precupețesc extraordinara lor grijă și bunăvoință. Ne trimit numeroase daruri constînd în porci, fructe și altele. În tot acest timp — în afară de o singură zi — am izbutit să adunăm destule rădăcini pentru consumul nostru zilnic, cu ajutorul acestor oameni binevoitori și al cîtorva sărmani inși care veneau pe întuneric să facă tîrg cu noi, căci le era teamă, după cîte ziceau ei, să fie văzuți că au legături cu dușmanii. Cît despre carnea de porc, avem din belșug".

„Sîmbătă, 20 februarie 1779

„Un *iri* distins veni de pe uscat cu doi porci și cu o mare cantitate de rădăcini ; ne înștiință că era un dar din partea lui Teriabu care, îmi dădu el să înțeleg, era foarte doritor de pace. I-am spus că nu mă împotriveam dorinței lui, dar stăruiam ca mai întîi să ne înapoieze rămășițele căpitanului Cook, ceea ce făgădui îndată că va face. Își luă apoi rămas bun și se întoarse la țărm. Pe la amiază sosi pe plajă Earpo cu foarte mulți însoțitori, încărcați cu rădăcini și porci. Eu am luat

şalupa, iar King cuterul şi ne-am apropiat de ţărm, atît cît să pot duce o convorbire ; i-am cerut rămăşiţele căpitanului Cook, iar el mi le predă foarte cuviincios împachetate. L-am luat atunci pe bord împreună cu alţi trei irii, prietenii lui, tratîndu-i cu multă politeţe. I-am cerut şi rămăşiţele celorlalţi patru inşi, dar el mi-a spus că răposatul nostru căpitan, fiind omul cel mai de seamă, devenise proprietatea regelui Teriabu pe cînd ceilalţi fuseseră luaţi de diverşi *irii* care erau acum risipiţi în diferite părţi ale insulei şi că ar fi fost cu neputinţă să-i mai adune la un loc. Afirmaţiile lui mi se părură atît de verosimile, încît nu mai vorbii despre acest subiect".

„Duminică, 21 februarie 1779

„Pe seară Earpo şi prietenii lui se înapoiară la ţărm, în aparenţă foarte fericiţi. Îmi arătaseră cîte pierderi omeneşti avuseseră în cursul diferitelor noastre hărţuieli ; aceste pierderi se ridicau în ceea ce priveşte irii la patru morţi şi şase răniţi ; iar dintre oamenii de rînd fuseseră douăzeci şi cinci de morţi şi cincisprezece răniţi. Tot aşa auzisem şi de la alţii ; deoarece ştirea era astfel întărită, presupun că acesta este adevărul. La cercetarea rămăşiţelor răposatului meu prieten, onorat şi mult regretat, am găsit că erau toate oasele, în afară de cele ale spinării, maxilarului şi labelor picioarelor. Ultimele două mi le aduse Earpo de dimineaţă. Cele dintîi, îmi declară el, au fost arse scrum o dată cu trunchiul. După cum ne spusese Cainacari, carnea a fost luată de pe toate oasele, în afară de mîini, care fuseseră crestate în mai multe locuri şi sărate cu intenţia neîndoioasă de a fi conservate. Tot de dimineaţă Earpo aduse cele două ţevi ale puştii căpitanului — una turtită prin ciocănire, cu intenţia de a face din ea un instrument tăios, iar cealaltă mult îndoită şi zgîriată ; împreună cu ele mai aduse şi treisprezece porci de la Teriabu. În ajunul zilei în care se petrecuse întîmplarea aceea nenorocită, cu prilejul vizitei pe care ne-o făcuse bătrînul rege, eu îi dăruisem o haină de pînză roşie ; el dorise să fie tivită, dacă se putea, cu pînză verde şi în acest scop o lăsase la mine pe bord, propunîndu-şi să vină după ea a doua zi dimineaţa ; dar în dimineaţa următoare avură loc evenimentele acelea nefericite şi haina a rămas la mine ; acum îl însărcinase pe Earpo să mi-o ceară, iar eu i-am trimis-o împreună cu o compensaţie potrivită cu darul său. Menţionez acest amănunt dintre multe altele ca să arăt cît de puţin conştienţi erau ei de prăpastia care se săpase între noi. Înainte de amiază am primit vizita tînărului principe Kaua care, după cum am mai arătat, este unul din fiii lui Teriabu ; l-am tratat cu toată cinstea şi respectul cuvenit rangului său".

„Luni, 22 februarie 1779

„În această după-amiază am tîrguit din belşug porci şi fructe. Atît *irii*, cît şi poporul se lăsă cu totul în voia noastră, fără nici un fel de teamă. Par peste măsură de doritori să restabilim încrederea şi relaţiile noastre dinainte, şi aceasta, cu atîta sinceritate, încît, dacă aş avea vreun obiect scump, cred că l-aş putea încredinţa lor fără cea mai mică grijă ; dar ţinta mea este acum să ies în larg şi să părăsesc acest grup de insule îndată ce împrejurările mi-o vor îngădui.

„Pe seară am încredinţat adîncurilor rămăşiţele căpitanului Cook, cu toată pompa şi cinstirea ce i le puteam aduce în această parte a lumii".

INSULA HAWAII CU ÎNSEMNAREA LOCULUI UNDE A FOST OMORÎT COOK

Reluăm acum povestirea căpitanului King :

„La data de 22 februarie am ieşit în largul mării pe la ora zece şi, trăgînd sus bărcile, ne-am îndreptat spre nord.

„După ce ne-am oprit la Oahu, unde am constatat că era greu de luat apă, căpitanul Clerke a hotărît, fără să mai piardă vremea, să înaintăm spre Atui. La 28 februarie am cîrmit spre insula aceea, pe care am zărit-o către prînz ; pe la apusul soarelui ne găseam în dreptul extremităţii ei răsăritene.

„Nici nu ancorasem bine în vechiul nostru loc de staţionare, că şi sosiră lîngă noi mai multe pirogi ; dar băgarăm de seamă că nu ne mai dădeau bineţe cu aceeaşi cordialitate în purtări şi cu aceeaşi mulţumire pe feţe ca înainte.

„Ţinta noastră cea mai de seamă aici era să aprovizionăm corăbiile cu apă în cea mai mare grabă ; de aceea am fost trimis pe ţărm în primele ore ale după-amiezii. Am găsit o sumedenie de oameni adunaţi pe plajă ; la început ne-au primit cu multă bunăvoinţă, dar cum am coborît butoaiele pe uscat, au început să devină peste măsură de supărători. Cu multă greutate am reuşit să trasez un cerc după obişnuitul nostru procedeu, pentru înlesnirea negocierilor comerciale ; dar abia o făcusem, că am văzut un om apucînd baioneta de la muscheta unui puşcaş şi străduindu-se din răsputeri să i-o smulgă din mînă. Încăierarea începuse din cauză că solda-

tul îl înțepase puțin cu baioneta, pentru a-l face să stea în afara liniei.

„Am băgat de seamă că situația noastră cerea multă precauție și iscusință; de aceea am dat cele mai stricte ordine ca nimeni să nu tragă sau să recurgă la vreun alt act de violență fără ordin precis. După ce am dat aceste directive, am fost chemat în ajutorul echipei de luat apă, unde am constatat că indigenii erau de asemenea porniți pe rele. Ceruseră oamenilor noștri cîte o secure mare de fiecare butoi de apă și, deoarece nu li se împlinise cererea, nu dădeau voie marinarilor să rostogolească butoaiele spre bărci.

„Cînd am ajuns la ei, unul din băștinași înaintă spre mine și-mi pretinse cu multă obrăznicie același lucru. I-am spus că, prietenește, îi dăruiam foarte bucuros o secure, dar că voi lua apa fără să plătesc ceva în schimbul ei; am poruncit numaidecît oamenilor din șalupă să-și continue treaba și am chemat trei soldați de la tîrguitori pentru a-i ocroti pe ceilalți.

„Deși cei mai mulți dintre insulari continuau să-mi acorde multă cinstire și respect, totuși nu m-au slăbit pînă n-am contribuit și eu cu ceva la prada de care aveau nevoie. Unul dintre ei veni la mine cu un aer familiar și, cu multă îndemînare, îmi atrase în altă parte luarea-aminte; între timp, un altul îmi smulse sabia, pe care o țineam nepăsător în mînă și fugi cu ea fulgerător de repede.

„În zadar m-aș fi gîndit să reprim această obrăznicie cu ajutorul forței; trebuia să ne păzim pe cît puteam împotriva necuviințelor, căci nu aveam nimic de făcut decît să le suportăm cu răbdare. Totuși mă îngrijora oarecum știrea pe care mi-o dăduse nu mult după aceea sergentul, anume că, întorcîndu-se pe neașteptate, zărise un om ținînd în spatele meu un pumnal în poziție de atac. În cazul unei adevărate năvale, întreaga noastră forță, oricît de bine ar fi fost desfășurată, n-ar fi putut îngădui decît o slabă împotrivire. Pe de altă parte, socoteam că faptul de a arăta indigenilor că nu ne era teamă de ei, avea și el destulă însemnătate.

„În cele din urmă aduserăm toate lucrurile în bărci și numai tunarul, un marinar din echipajul bărcii și cu mine rămaserăm pe țărm. Deoarece șalupa plutea ceva mai departe și trebuia să înotăm pînă la ea, le-am spus să se

îndrepte cît mai repede într-acolo, urmînd ca eu să vin după ei.

„Am constatat cu uimire că amîndoi refuză să se supună acestui ordin ; între noi se iscă atunci o discuţie cu privire la cel ce trebuia să fie ultimul pe ţărm. Se pare că unele cuvinte pe care cu puţin înainte le adresasem cam fără socoteală marinarului şi care, după cum înţelesese el, s-ar fi referit la curajul lui, erau cauza acestor neaşteptate mofturi ; iar bătrînul tunar, găsind că era vorba de o chestiune de onoare, socotea că nu se cădea să stea deoparte. În asemenea situaţie ridicolă am fi putut rămîne mult şi bine, dacă cearta n-ar fi fost curmată brusc de pietrele care începuseră să zboare pe lîngă noi, precum şi de strigătele celor din bărci, care ne îndemnau să ne grăbim, deoarece indigenii ne urmăreau prin apă cu ciomege şi suliţi. Am atins primul bordul şalupei şi, constatînd că tunarul rămăsese în urmă la oarecare depărtare şi că nu era cu totul în afara primejdiei, am strigat soldaţilor să tragă o salvă cu muschetele. În graba executării ordinului ei traseră două şi, cînd mă urcam în barcă, i-am zărit pe băştinaşi fugind care încotro ; un singur bărbat, lîngă care şedea o femeie, rămase în urmă pe plajă. Omul făcu mai multe încercări zadarnice de a se ridica şi, cu multă părere de rău, am băgat de seamă că fusese rănit la pîntece.

„În timpul absenţei noastre căpitanul Clerke fusese foarte îngrijorat de soarta noastră. Temerile lui erau considerabil mărite şi de faptul că înţelesese cu totul greşit sensul unei convorbiri pe care o avusese cu nişte indigeni care se urcaseră pe bord. Fiindcă aceia pomeneau des numele căpitanului Cook şi făceau descrieri vii şi amănunţite despre moarte şi distrugere, el crezuse că nenorocitele întîmplări de la Hawaii ajunseseră pînă la ei şi că insularii se refereau la ele. În realitate, ei voiau să-i aducă la cunoştinţă că se iscaseră nişte războaie de pe urma caprelor pe care căpitanul Cook le lăsase la Onihiau ; şi că, în cursul bătăliilor pentru stăpînirea lor, aceste nefericite capre au fost măcelărite.

„În dimineaţa următoare, la 2 martie am primit din nou ordin să merg pe uscat cu echipa de luat apă. Primejdiile prin care trecusem în ajun l-au determinat pe căpitanul Clerke să trimită forţe mai însemnate de pe amîndouă corăbiile ca să ne însoţească ; aveam astfel o pază însumînd patru-

zeci de oameni înarmați. Această măsură de prevedere nu mai era totuși necesară acum, deoarece plaja fusese lăsată în întregime în folosința noastră, iar terenul dintre locul de debarcare și lac fusese declarat tabu, fiind înconjurat de steguleţe albe. După toate aparenţele, am dedus că unele căpetenii indigene vizitaseră regiunea aceea și că, neputînd rămîne prin preajmă, luaseră în mod binevoitor și plin de considerație această măsură, pentru ca noi să fim în mai mare siguranță și cît mai puțin stingheriți.

„A doua zi am luat apă fără să mai întîmpinăm vreo împotrivire. La înapoierea pe corăbii, aflarăm că pe bord fuseseră cîteva căpetenii, care-și ceruseră scuze pentru comportarea compatrioților lor, atribuind răzvrătirea certurilor care mai dăinuiau în acel timp printre oamenii de seamă ai insulei. Neînțelegerea se stîrnise în legătură cu caprele lăsate de noi la Onihiau anul trecut, Toneoneo pretinzînd dreptul de proprietate asupra lor, deoarece insula îi era închinată lui.

„La data de 7 martie ne-a surprins vizita lui Toneoneo însuși. Cînd auzi că principesa văduvă era pe bord, nu-l puturăm convinge decît cu multă greutate să urce și el, nu că s-ar fi temut pentru siguranța lui, ci fiindcă nu voia să dea ochi cu dînsa. Întîlnirea lor avu loc de față cu noi ; s-au uitat unul la altul cu priviri posomorîte și piezișe. El n-a stat prea mult și părea tare amărît ; dar remarcarăm cu oarecare uimire că femeile, atît la venirea cît și la plecarea lui, se prosternau înaintea sa ; de asemenea fusese tratat de către toți băștinașii de pe bord cu respectul cuvenit celor de rangul lui. Într-adevăr, era destul de neobișnuit ca o persoană care în acea vreme se afla în dușmănie cu partida adversă și se pregătea chiar de o nouă bătălie să se încumete să vină aproape singur în mijlocul taberei dușmane.

„La 8 martie, la ora nouă dimineața, am ridicat ancora și ne-am îndreptat spre Onihiau, iar la ora trei după-amiază am ancorat într-o apă de treizeci și șase de metri, aproape în același loc ca în anul 1778.

„La 12 martie vremea fiind liniștită, masterul a fost trimis în partea nord-vestică a insulei ca să caute un loc de ancorare mai convenabil. El s-a întors spre seară, după ce găsise un golf frumos cu bune posibilități de ancorare ; în partea lui estică se aflau patru mici izvoare cu apă potabilă,

la care ducea un drum neted potrivit pentru rostogolitul butoaielor.

„Fiind acum gata să părăsim Insulele Sandwich, socot că se cuvine să fac cîteva observații asupra lor. Acest grup este alcătuit din unsprezece insule. Indigenii le numesc: 1. Owhyhee; 2. Maui; 3. Ranai sau Ornai; 4. Morotini sau Morokini; 5. Kahauraui sau Tahuraua; 6. Morotoi sau Morokoi; 7. Uahu sau Oahu; 8. Atui, Ataui sau Taui și, uneori, Kaui; 9. Nihihau sau Onihiu; 10. Orihaua sau Rihaua; și, 11. Tahura; toate sînt locuite, afară de Morotini și Tahura. După spusele indigenilor, pe lîngă insulele enumerate mai sus se mai află una, numită Modupapapa Komodupapapa, care este netedă, nisipoasă și vizitată numai pentru vînătoarea de broaște țestoase marine și păsări de mare.

„Ele fuseseră numite de căpitanul Cook Insulele Sandwich în cinstea exploratorului, sub a cărui oblăduire îmbogățise el geografia cu atît de multe descoperiri strălucite și pline de însemnătate.

„Locuitorii Insulelor Sandwich aparțin fără îndoială aceleiași rase ca cei din Noua Zelandă, din Insulele Societății și din Insulele Amiciției, din Insula Paștelui și din Marchize. Faptul, oricît ar părea de extraordinar, poate fi considerat suficient dovedit, prin aceea că apucăturile și moravurile lor se aseamănă în chip izbitor; asemănarea în linii generale dintre oameni este stabilită, dincolo de orice controversă, prin absoluta identitate a graiurilor lor.

„Doritorilor de discuții îndelungi pe această temă nu le va fi prea greu să-și închipuie de pe ce continent au emigrat la început și în ce etape s-au răspîndit pe o suprafață atît de vastă acești oameni. Am arătat mai sus că am observat puternice semne de înrudire între ei și unele din triburile indiene ce locuiesc în insulele Ladrone [1] și Caroline; aceeași afinitate se poate urmări și între battas [2] și malaezi. Cînd s-au petrecut aceste evenimente nu este lesne de aflat; probabil, nu prea de curînd, deoarece insulele sînt foarte populate și oamenii n-au păstrat nici o tradiție a originii proprii, în afară de cele ce țin cu desăvîrșire de domeniul legendelor.

[1] Vechiul nume spaniol al insulelor Mariane. — N. T.
[2] Malaezii din Sumatra. — N. T.

„Băştinaşii din aceste insule depăşesc în general statura mijlocie şi sînt bine legaţi. Culoarea feţei lor este mai închisă decît a tahitienilor şi nici nu sînt atît de frumoşi ca aceştia. Totuşi, mulţi dintre ei au feţe iar femeile, îndeosebi, au ochi şi dinţi frumoşi, precum şi o dulceaţă şi o sensibilitate în priviri, ceea ce le face foarte ademenitoare. Părul lor e negru-castaniu, nici drept ca al indienilor din America, nici cîrlionţat ca al negrilor africani, ci variat ca şi părul europenilor.

„Aceeaşi superioritate a înfăţişării, pe care am constatat-o la irii din toate celelalte insule, am remarcat-o şi aici. Cei pe care i-am văzut erau, fără excepţie, desăvîrşit realizaţi trupeşte pe cînd cei mai mulţi, pe lîngă scăderile lor în general, dovedeau acea diversitate a făpturilor şi figurilor care se întîlneşte şi la alte popoare.

„Ei par să sufere de puţine boli locale, dar mulţi dintre iri sînt înspăimîntător de bolnavi din cauza întrebuinţării fără măsură a avei. Este ceva deosebit de ciudat în istoria acestui drog vătămător. Cînd căpitanul Cook vizitase prima oară Insulele Societăţii, ava era prea puţin cunoscută acolo. La a doua lui călătorie, ea se consuma mult la Ulietea, dar nu prea cîştigase teren în Otaheite. Iar cînd ne-am oprit acolo ultima dată, ravagiile îngrozitoare ce le făcea acum erau de necrezut: căpitanul abia mai recunoscuse pe mulţi dintre vechile lui cunoştinţe. În Insulele Amiciţiei căpeteniile consumă în mod obişnuit această băutură, dar o subţie atît de mult cu apă, încît nu pare că produce vreun efect rău. La Atui este folosită, de asemenea, cu multă cumpătare şi, ca urmare, căpeteniile au o înfăţişare mult mai chipeşă acolo decît în oricare dintre insulele învecinate. Bunii noştri prieteni Keirikia şi bătrînul Kau se lăsară convinşi de noi să renunţe la această băutură; de aceea se îndreptară uimitor în scurtul timp cît mai stăturăm după aceea pe insulă.

„Cu toată pierderea ireparabilă ce o suferisem de pe urma supărării bruşte şi a violenţei acestor oameni, trebuie totuşi, să fim drepţi faţă de ei, să recunoaştem că, dintre toţi insularii, ei au cea mai blîndă şi duioasă fire; se deosebesc cu desăvîrşire de acei nemaipomenit de uşuratici şi schimbători tahitieni, şi nici nu au distanta gravitate şi rezervă a locuitorilor din Insulele Amiciţiei. Hawaienii par să trăiască în cea mai deplină înţelegere şi prietenie unii cu

alții. Femeile care au copii sînt remarcabile prin duioasa și statornica lor grijă pentru cei mici, iar bărbații le dau adesea ajutor la treburile casnice, cu o bunăvoință ce nu poate fi decît spre lauda lor.

„Locuitorii acestor insule se deosebesc de cei din Insulele Amiciției prin faptul că aproape toți își lasă barba să crească. Într-adevăr, puțini erau cei care și-o rădeau în întregime, așa cum făcea bătrînul rege, sau purtau numai mustăți. Aceeași diversitate în privința modului de purtare a părului se poate observa și la ei ca și printre ceilalți insulari ai Pacificului de sud ; ei au și o modă ce le este proprie, după cîte știm, și anume, își tund părul scurt de tot, de o parte și de alta a capului și în jos pînă la urechi.

„Oamenii de amîndouă sexele poartă la gît coliere făcute din sfori pe care sînt înșirate scoici mici împestrițate, precum și o podoabă de forma unei cozi de ceașcă, de vreo doi centimetri lungime și de o jumătate de centimetru lățime, lucrată din lemn, piatră sau fildeș frumos lustruită, pe care o atîrnă de gît prin fire subțiri de păr răsucit și învîrtit uneori de o sută de ori. În locul acestui ornament, unii dintre ei poartă pe piept o mică figură omenească, lucrată în os și spînzurată în același chip.

„Ca și restul indigenilor din insulele Pacificului de sud, au obiceiul de a-și tatua corpul, dar numai în Noua Zelandă și în Insulele Sandwich își tatuează și fața. Au de asemenea ciudatul obicei, a cărui noimă n-am putut-o afla niciodată, de a tatua vîrful limbii femeilor.

„Îmbrăcămintea bărbaților este formată îndeobște dintr-o singură bucată de pînză groasă, numită *maro,* de vreo douăzeci și cinci de centimetri lățime, pe care o petrec printre picioare și o leagă în jurul mijlocului. Aceasta este îmbrăcămintea comună tuturor categoriilor sociale. Rogojinile, dintre care unele sînt frumos lucrate, au diferite mărimi, de cele mai multe ori vreun metru jumătate lungime și unu lățime. Pe acestea și le aruncă peste umeri și le trag în față ; dar le întrebuințează rareori și mai ales în timpul războiului, deoarece, putînd amortiza lovitura unei pietre sau a oricărei arme boante, par mai folositoare atunci decît în vreme de pace.

„Îmbrăcămintea obișnuită a femeilor este foarte asemănătoare cu a bărbaților. Ele își înfășoară mijlocul cu o bucată

de pînză care ajunge pînă la jumătatea coapselor ; cîteodată, cînd răcoarea serii se face simțită, își aruncă peste umeri bucăți libere de pînză fină, ca și femeile din Otaheite. *Pau* este numele altei îmbrăcăminți foarte despurtată de femeile tinere. Este confecționată din cel mai subțire și mai fin soi de pînză, se înfășoară de mai multe ori în jurul pîntecelui și coboară pînă la genunchi, așa încît capătă înfățișarea unei fuste scurte și bogate.

„Felul lor de a-și petrece timpul pare să fie foarte simplu, puțin variat. Se trezesc o dată cu răsăritul soarelui și, după ce se bucură de răcoarea serii, se retrag la odihnă puțin timp după apusul soarelui. Cu lucratul pirogilor și al rogojinilor se îndeletnicesc irii ; femeile sînt ocupate cu fabricarea pînzei, iar în plantații și la pescuit lucrează mai ales *tautau-ii* [1].

„Muzica lor este rudimentară ; n-au nici fluiere, nici naiuri, nici alte instrumente, în afară de tobe de diferite mărimi. Dar melodiile lor sînt foarte plăcute, fiindcă le cîntă pe mai multe voci și le însoțesc cu mișcări line ale brațelor, la fel cu cei din Insulele Amiciției.

„Oamenii din aceste insule se împart în mod vădit în trei pături sociale. Cea dintîi este alcătuită din *iri*, sau căpetenii de districte ; unul dintre ei este superior celorlalți și se numește la Hawaii *iri-tabu* ori *iri-moi*. Prima denumire arată autoritatea lui absolută, iar a doua îi obligă pe ceilalți să se prosterne în fața lui. Din pătura a doua fac parte cei ce se bucură de un drept de proprietate, fără însă a avea autoritate. A treia o alcătuiesc tautau-ii sau servitorii, care nu au nici rang, nici proprietate.

„Șefii își exercită puterea, unii asupra altora, în modul cel mai semeț și mai asupritor. Voi da două exemple în acest sens. Un șef dintr-un ordin inferior se purtase cu multă cuviință față de unul din ofițerii noștri și, drept răsplată, l-am luat pe bord și l-am prezentat căpitanului Cook, care l-a invitat să prînzească cu noi. În timp ce eram la masă intră Paria, care este numele altei îmbrăcăminți foarte des purtată de femeile oaspetele nostru într-o situație atît de onorabilă, fu cuprins de o nemărginită indignare, care i se citea pe față. Îl apucă numaidecît de păr și era cît pe ce să-l tîrască afară din

[1] Servitorii. — N. T.

cabină, dacă n-ar fi intervenit căpitanul; după destulă gîlceavă, toată indulgența ce o puturăm obține, fără a ajunge să ne certăm cu Paria, a fost ca oaspetele nostru să aibă îngăduința de a rămîne așezat pe podea, în timp ce Paria îi lua locul la masă. Altădată, cînd Teriobu urca pentru prima oară pe bordul corăbiei *Resolution*, Maia-maia, care era printre însoțitorii săi, găsindu-l pe Paria pe punte, îl izgoni de pe corabie în modul cel mai înjositor.

„Religia acestor oameni seamănă în mai multe privințe cu a celor din Insulele Societății și Amiciției. Moraiurile lor, *whatta*, idolii, sacrificiile și cîntecele sacre, care le sînt comune tuturor, dovedesc că toate noțiunile lor religioase au aceeași obîrșie.

„S-a mai amintit că titlul de Orona [1] fusese acordat căpitanului Cook cu toate onorurile legate de el; este de asemenea sigur că ne priveau în general ca pe niște oameni mai aleși și obișnuiau să spună deseori că marele Itua sălășluia în țara noastră.

„Sacrificiile omenești sînt mai frecvente aici, după propriile spuse ale băștinașilor, decît în oricare dintre insulele vizitate de noi. Aceste groaznice rituri nu se practică numai la începerea războaielor și înaintea marilor bătălii, ci ori de cîte ori se apucă ei de ceva mai de seamă; iar moartea oricărei căpetenii însemnate cere jertfirea unuia sau a mai multor tautau-i, după importanța rangului șefului respectiv. Ni s-a spus că la moartea lui Teriobu mai mulți oameni sînt sorociți sacrificării.

„Tot printre obiceiurile lor ciudate putem să-l trecem pe acela de a scoate prin lovire incisivii, ca o jertfă în cinstea lui Itua, pentru ca acesta să îndepărteze orice primejdie sau necaz la care ar putea fi ei expuși.

„În ziua de 15 martie, la ora șapte dimineața am ridicat ancora și, trecînd pe la nord de Tahura, ne-am îndreptat spre sud-vest. La 23 martie, vîntul, care fusese în ultima vreme potolit, se înteți și crescu pînă ce deveni o puternică vijelie, care ne sfîșie cîteva dintre pînzele vechi și pricinui ruperea greementului în repetate rînduri. Această vijelie dură douăsprezece ore, după care se mai potoli și o ținu

[1] Clerke și alții transcriseseră Orono. — N. T.

mai departe așa pînă la 25 martie, la amiază, cînd se domoli cu totul, lăsînd în locul ei doar o adiere ușoară.

„La data de 30 martie vînturile și starea nestatornică a vremii îl determinară pe căpitanul Clerke să-și schimbe planul și, pe la ora șase seara, îndreptarăm cîrma spre nord-vest, continuînd așa pînă la șase aprilie, cînd pierdurăm alizeul.

„Rînduielile stabilite pe vremea cînd trăia căpitanul Cook pentru aerisirea așternuturilor, aprinderea focurilor între punți, spălarea acestora cu oțet și afumarea lor cu pulbere de pușcă, erau respectate în permanență. De cîtva timp, chiar și cîrpirea hainelor vechi ale marinarilor se transformase într-o îndatorire grea și însemnată. Poate că este necesar să informăm pe cei nefamiliarizați cu obiceiurile marinarilor de pe navele de război, că aceștia sînt așa de deprinși să li se comande de către ofițerii lor cînd și cum să se îngrijească de ei înșiși, încît pierd orice prevedere și devin nesocotiți ca niște copii. Sînt sigur că dacă oamenii noștri ar fi fost lăsați de capul lor, întregul echipaj ar fi rămas în pielea goală, înainte de a ajunge la jumătatea călătoriei. Era firesc să ne așteptăm ca pățaniile din cursul călătoriei spre miazănoapte din anul precedent să-i fi făcut să simtă nevoia de a da puțină atenție acestor lucruri ; dar, dacă le-au trecut vreodată prin minte astfel de gînduri, ele au fost atît de superficiale, încît la întoarcerea noastră în climatul tropical hainele îmblănite precum și celelalte veșminte pentru ținuturile reci și le aruncau cu lovituri de picior de colo-colo pe punți, ca lucruri fără preț, deși pe amîndouă corăbiile se știa că urma să facem o nouă călătorie spre pol. Iată de ce aceste haine au fost strînse de ofițeri și îndesate în butoaie, iar acum se restituiau proprietarilor lor.

„La data de 12 aprilie, vîntul schimbîndu-se treptat, ajunse să bată spre răsărit, și crescu pînă deveni o puternică vijelie. Tot timpul de cînd părăsisem Insulele Sandwich ne-a supărat o spărtură, prin care pătrundeau în fiecare oră doisprezece centimetri de apă ; dar, deoarece reușeam mereu să ținem pe loc nivelul apei cu ajutorul pompelor de mînă, spărtura nu ne-a necăjit prea mult pînă la 13 aprilie, cînd ne alarmă tare o inundație bruscă ce potopise întregul spațiu dintre punți. Apa din magazia de cărbuni, negăsind ieșire

îndestulătoare prin cocpit [1], forțase platformele de deasupra ei și, într-o clipită, făcuse să plutească toate cele. Situația noastră era într-adevăr peste măsură de îngrijorătoare, căci nu aveam la îndemînă nici un mijloc de a ne descurca. Îndată ce izbutirăm să-i dăm o scurgere, cea mai mare parte din apă ieșind prin cocpit, noi am fost astfel în măsură să scoatem restul cu căldările. Dar spărtura se mărise acum atît de mult, încît jumătate din echipaj trebuiau să lucreze neîncetat la pompe și la ispol [2]. Această situație a durat pînă la 15 aprilie la amiază. Oamenii noștri suportau cu multă bunăvoință această osteneală excesivă, la care se adăuga faptul deosebit de supărător că nu aveau un loc uscat unde să doarmă ; pentru acest considerent începurăm să le servim rația întreagă de grog.

„Deoarece ne apropiam acum de locul unde se zice că Da Gama ar fi văzut o mare întindere de pămînt, ne bucuram de prilejul ce ni se înfățișa de a contribui la îndepărtarea îndoielilor care ar mai fi putut dăinui în privința acestei pretinse descoperiri. După ce navigarăm încoace și încolo în tot cursul zilei, fără a zări vreo urmă de pămînt, cîrmirăm iarăși spre miazănoapte, socotind că nu merita să ne pierdem timpul în căutarea unei țări, a cărei existență era o părere ce-și dovedise pînă acum îndestul netemeinicia.

„Trecerea bruscă de la căldura apăsătoare ce o simțisem la începutul lunii, la frigul grozav pe care-l înduram acum, era însoțită de multe alte neajunsuri.

„La data de 21 aprilie zărirăm o balenă și o pasăre de uscat, iar după-amiază, apa arătîndu-se mîloasă, aruncarăm plumbul, dar nu găsirăm fundul nici la două sute cincizeci de metri. În cursul celor trei zile precedente văzurăm mari cîrduri de păsări dintr-o speță asemănătoare rațelor. Ivirea zburătoarelor se socotește de obicei ca o dovadă a vecinătății uscatului, dar de la 16 aprilie nu mai întîlnisem alte semne, deși în acest timp parcursesem peste o sută cincizeci de leghe.

„La 22 aprilie frigul ajunsese peste măsură de aspru și frînghiile erau atît de înghețate, încît numai cu mare greutate le puteam trece prin scripeți.

---

[1] Gaură la pupa unei ambarcații. — N. T.

[2] Căuș pentru scos apa de pe fundul vasului. — N. T.

„La 23 aprilie, la ora șase dimineața, uscatul apăru sub forma unor munți acoperiți de zăpadă, care se întindeau spre sud-vest; deslușirăm o stîncă înaltă și conică, la trei sau patru leghe depărtare. Abia dădurăm cu ochii de această priveliște nelămurită, că ne și învălui o ceață deasă. Cînd vremea se limpezi din nou, ne îndreptarăm într-acolo, spre a vedea mai de aproape pămîntul, dar ni se înfățișă o perspectivă mai posomorîtă și mai sumbră decît văzusem vreodată. Coasta părea dreaptă și uniformă, neavînd intrînduri sau golfuri; terenul urca de la țărm către niște dealuri de înălțime moderată, dincolo de care se aflau șiruri de munți, ale căror piscuri se pierdeau în nori. Totul era în întregime acoperit de nea, înafara unor povîrnișuri și rîpi ce ieșeau prea abrupt din mare pentru ca zăpada să se poată așeza pe ele.

„Vîntul continua să sufle foarte puternic dinspre nord-est, iar pe mare domnea o ceață deasă și cădea lapoviță; vremea aceasta a ținut de la 24 la 28 aprilie. Corabia părea să fie o adevărată masă de gheață; sarturile erau așa de încărcate, încît aveau în circumferință mai mult de două ori grosimea lor obișnuită; pe scurt, cei mai vechi marinari nu mai pomeniseră niciodată ceva asemănător, iar lapovița continua să cadă fără încetare și gerul se înăsprea mereu.

„În dimineața zilei de 28 aprilie, cerul se lumină, în sfîrșit, și vîntul se domoli pînă la tăria unei ușoare brize, deși bătea din aceeași direcție ca și mai înainte. Avurăm o zi caldă și frumoasă și, fiindcă ne așteptam să vină dezghețul, oamenii începură să sfărîme gheața de pe greement, catarge și pînze, pentru a preîntîmpina căderea țurțurilor în capetele noastre. Pe la trei după-amiază se iscă un vînt straşnic dinspre miazăzi; cu ajutorul lui ne îndreptarăm spre golful Auațca.

„După ce trecurăm de gura golfului, care este lungă de vreo patru mile, ni se deschise în față o mare baie circulară de douăzeci și cinci de mile în circumferință; la ora patru și jumătate ancorarăm într-o apă de șase stînjeni. Cercetarăm toate colțurile golfului cu ocheanele în căutarea orașului Petropavlovsk [1], care, după cum auzisem la Unalașka, era o localitate de oarecare mărime și însemnătate. În cele din urmă descoperirăm, pe un strîmt capăt de pămînt înspre nord-est, cîteva cabane de bîrne și cîteva colibe conice

[1] Port pe coasta răsăriteană a peninsulei Kamciatka. — N. T.

înălțate pe prăjini, însumînd vreo treizeci de așezăminte; după poziția lor, am ajuns la concluzia că era Petropavlovsk. Totuși, ca să fim drepți față de generosul și ospitalierul tratament de care ne-am bucurat aici, voi cere îngăduința să merg în întîmpinarea curiozității cititorului și să-l asigur că dezamăgirea noastră a fost mai degrabă ridicolă decît serioasă. În această amărîtă extremitate a pămîntului baricadat cu gheață și acoperit cu zăpadă pînă și în timp de vară, într-un port mizerabil, am cunoscut oameni pătrunși de simțăminte de omenie și avînd atîta măreție sufletească, încît ar fi făcut cinste oricărui popor de pe glob.

„În cursul nopții, la venirea mareei, ne înconjurară o mulțime de sloiuri. În zori, am fost trimis cu bărcile să cercetez golful și să predau scrisorile pe care le adusesem de la Unalașka pentru comandantul rus.

„În timp ce ne apropiam, observarăm cîțiva oameni mergînd iute încoace și încolo; apoi o sanie trasă de cîini, cu unul dintre locuitori în ea, coborî spre țărm în fața noastră. În timp ce priveam la cele ce se petreceau pe uscat și admiram marea politețe a străinului care, gîndeam noi, venise în ajutorul nostru, bărbatul, după ce ne măsură din priviri cîtva timp cu multă luare-aminte, se întoarse scurt pe loc și se îndepărtă în grabă în spre ostrog [1]. Eram mai puțin supărați decît dezamăgiți de această plecare neașteptată, deoarece începusem să constatăm că drumul nostru pe gheață este întovărășit nu numai de greutăți mari, dar și de primejdii.

„Cînd ajunserăm la mai puțin de o jumătate de kilometru de ostrog, deslușirăm mărșăluind spre noi un grup de oameni înarmați, format din vreo treizeci de soldați, în fruntea cărora se afla o persoană cu înfățișare importantă, care ținea un băț în mînă. Se opri cînd ajunse la cîțiva metri de noi și-și așeză oamenii într-o ordine perfectă. I-am înmînat scrisorile lui Ismailov și m-am străduit să-l fac să înțeleagă că eram englez și că aduseserăm acele note de la Unalașka. După ce ne examină cu luare-aminte, ne conduse către sat în mare tăcere și solemnitate, oprindu-și deseori oamenii, pentru a-i grupa în diferite chipuri și a-i pune să execute mai multe exerciții.

[1] Fortificație de lemn la granițele Rusiei din secolele XVII și XVIII. — N. T.

„În cele din urmă sosirăm la casa ofițerului care comanda grupa și intrarăm înăuntru ; după destulă agitație în legătură cu darea poruncilor și orînduirea militarilor de afară, gazda noastră își făcu apariția, însoțit de o altă persoană care, pe cît înțeleserăm, era secretarul portului. Deschiseră apoi una din scrisorile lui Ismailov și o trimiseră pe cealaltă cu un mesager special la Bolcereț, un oraș de pe coasta apuseană a peninsulei Kamciatka, unde-și avea reședința comandantul rus al acestei provincii.

„Slujbașul în casa căreia ne aflam era sergent ; el era comandantul ostrogului. Nimic n-ar putea întrece bunătatea și ospitalitatea lui, după ce și-a revenit din panica provocată de venirea noastră. Ni se părea că în casă este o căldură excesivă, dar totul se vedea curat și bine rînduit. După ce mi-am schimbat hainele ude cu altele pe care sergentul mi le-a pus la dispoziție cu multă politețe, — un costum complet al lui — am fost poftiți la masa de prînz, care nu mă îndoiesc că era cea mai bună pe care ne-o putea servi ; ținînd seama de timpul scurt ce-l avusese spre a o prepara, pot zice că o pregătise cu destulă iscusință. Însăși nevasta sergentului ne aduse mai multe bucate, dar ei nu i se dădu voie să șadă la masă. După ce terminarăm ospățul, în cursul căruia conversația se mărgini la cîteva plecăciuni și alte semne de respect mutual, ne străduirăm să-i explicăm gazdei pricina și țelurile vizitei noastre în acest port. Deoarece Ismailov atinsese probabil același subiect în scrisorile ce i le înmînasem mai înainte, el păru să înțeleagă foarte lesne ce voiam să-i spunem ; dar, cum nu se afla nimeni la fața locului care să poată vorbi vreo altă limbă decît rusa sau camciadala, ne-a fost foarte greu să înțelegem știrile ce vroia să ni le comunice. După un timp, străduindu-ne să ne înțelegem unul pe altul, ajunserăm la concluzia că în această localitate nu se puteau obține nici un fel de merinde sau de mărfuri navale dar că aceste articole se aflau din belșug la Bolcereț. Comandantul va fi probabil foarte binevoitor și ne va da ceea ce ne lipsea, dar că, pînă nu va primi poruncă de la el, nici sergentul, nici oamenii săi, nici indigenii nu se vor încumeta măcar să meargă pe bordul corăbiei noastre.

„Era acum timpul să ne luăm ziua bună ; ni se puse numaidecît la îndemînă pentru fiecare persoană din grupul nostru cîte o sanie trasă de cinci cîini și condusă de un

vizitiu. Marinarii erau tare încîntați de acest gen de transport; ceea ce-i desfăta încă și mai mult era că cele două căngi ale bărcilor primiseră și ele cîte o sanie. Aceste sănii sînt atît de ușoare și construcția lor este așa de bine adaptată scopurilor pentru care sînt folosite, încît alunecau cu mare iuțeală și în deplină siguranță pe o gheață pe care noi n-am fi izbutit s-o trecem pe jos, oricîte precauții am fi luat.

„La întoarcere găsirăm bărcile trăgînd corabia la edec înspre sat; pe la ora șapte ajunserăm lîngă gheață și amarărăm. În dimineața următoare tîmplarii se puseră pe lucru pentru a astupa spărtura care ne dăduse atîta de furcă în cursul ultimei noastre traversări. Mai mulți ofițeri făcură vizite sergentului, care îi primi cu multă politețe; iar căpitanul Clerke îi trimise două sticle de rom, fiindcă înțelesese că ar fi fost darul cel mai potrivit pe care i l-ar fi putut face; în schimb primi cîteva păsări frumoase asemănătoare cocoșului de munte și douăzeci de păstrăvi.

„În dimineața următoare, după ce văzusem două sănii intrînd în sat, căpitanul Clerke mă trimise pe țărm să aflu dacă nu cumva sosise vreun mesaj de la comandantul Kamciatkăi; după socoteala sergentului, mesajul putea sosi, ca urmare a veștii trimise în legătură cu vizita noastră. Bolcereț k este pe cale obișnuită la vreo două sute de kilometri de Petropavlovsk. Mesajele noastre fuseseră trimise cu o sanie trasă de cîini la data de 29 aprilie pe la ora prînzului. Iar răspunsul sosise, așa cum aflarăm mai tîrziu, în zorii zilei aceleia; așa că fusese nevoie de ceva mai mult de trei zile și jumătate pentru o călătorie de patru sute treizeci de kilometri.

„Venirea răspunsului de la comandant ne-a fost totuși tăinuită deocamdată; cînd am ajuns la locuința sergentului, mi-a spus că vom afla a doua zi despre ce era vorba.

„A doua zi, pe la ora zece înainte de amiază, zărirăm mai multe sănii coborînd în jos spre marginea gheții; trimiserăm o barcă să-i aducă pe ocupanții lor pe bord. Venise un negustor rus din Bolcereț k, numit Fedosici și un neamț, Port, care aduseseră o scrisoare de la maiorul Behm, comandantul Kamciatkăi, către căpitanul Clerke. Cînd ajunseră la marginea gheții și zăriră ce mari erau corăbiile care se aflau la mai puțin de două sute de metri de ei, părură peste măsură

de îngrijorați ; înainte de a se încumeta să se îmbarce, cerură ca doi marinari să fie lăsați pe țărm ca ostateci, pentru siguranța lor. Descoperirăm mai tîrziu că Ismailov, în scrisoarea lui către comandant, nu știu pentru care motiv, ne prezentase greșit ; scrisese că era vorba de două mici bărci de negoț, iar sergentul, care nu văzuse corăbiile decît de la oarecare depărtare, nu îndreptase această greșeală în mesajul lui.

„Cînd sosiră pe bord, am dedus, din purtarea lor prevăzătoare și temătoare, că se aflau încă sub stăpînirea unei îngrijorări inexplicabile ; o neobișnuită satisfacție se putu citi pe chipurile lor atunci cînd neamțul găsi printre noi un om cu care să poată discuta. Era Webber, care vorbea nemțește extrem de bine. După ce Port a fost prezentat căpitanului Clerke, comandantul nostru primi scrisoarea comandantului rus, scrisă tot în limba germană, prin care îl invita pe Clerke și pe ofițerii lui să vină la Bolșereț k. Port îi aduse în același timp la cunoștință că maiorul își făcuse o idee greșită despre mărimea corăbiilor și despre însărcinarea pe care o îndeplineam, deoarece Ismailov, în scrisoarea sa, ne dăduse drept două mici vase comerciale englezești și-l prevenise să fie atent, insinuînd că am fi nici mai mult nici mai puțin decît pirați.

„Deoarece aveam posibilitatea să conversăm cu rușii prin mijlocirea tălmaciului, primele noastre întrebări au fost dacă putem să ne procurăm provizii cu care să ne completăm merindele proaspete și articolele marinărești, din lipsa cărora fuseserăm de cîtva timp în mare restriște. La cercetare, se văzu că întregul stoc de animale pe care le putea procura ținutul din împrejurimile golfului se urca la numai două junci ; sergentul făgăduise cu multă ușurință că va face rost de vite. Începurăm apoi demersuri pe lîngă negustor, dar condițiile în care se oferea să ne servească erau așa oneroase, încît căpitanul Clerke socoti necesar să trimită un ofițer la comandantul de la Bolșereț k pentru a se interesa de prețul mărfurilor în acel loc.

„Deoarece căpitanul Clerke găsi nimerit să-mi dea mie această misiune, am primit ordin ca, împreună cu Webber, ce urma să mă însoțească în calitate de interpret, să mă pregătesc de plecare a doua zi dimineața.

„Se alătură apoi echipei noastre şi căpitanul Gore şi ne însoţiră de asemenea Port şi Fedosici, cu doi cazaci ; călăuzele noastre ne dădură îmbrăcăminte călduroasă, — îmblănită — precauţie care se dovedi curînd binevenită, întrucît începu să ningă îndată ce pornirăm la drum.

„A doua zi dimineaţa ne întîmpină *toionul* sau căpetenia din Karacin, care fusese înştiinţată de venirea noastră şi făcuse rost de pirogi, mai uşoare şi mai nimerite pentru navigaţia pe rîul Auaţka. Înaintam acum foarte repede, oamenii toionului fiind pe cît de mari la stat, pe atît de puternici şi buni cunoscători ai meseriei lor. La ora zece ajunserăm la ostrog, reşedinţa, unde ne întîmpinară pe malul apei bărbaţi şi femei camciadali şi cîţiva servitori ruşi de-ai lui Fedosici, care se ocupau cu facerea pirogilor. Erau cu toţii îmbrăcaţi în haine de sărbătoare.

„Acest ostrog era frumos aşezat pe malul rîului. Am fost conduşi la locuinţa toionului [1], un om simplu şi cum se cade, a cărui mamă era rusoaică iar tatăl, camciadal. Casa lui, ca toate celelalte din ţinutul acesta, era împărţită în două încăperi. O masă lungă şi îngustă, cu o laviţă în jurul ei, alcătuiau toată mobila din camera din faţă ; iar în cea din fund se găsea bucătăria ; uneltele casnice erau la fel de puţine şi sărăcăcioase. Dar binevoitoarea primire a gazdei şi cordiala întîmpinare ce ni se făcuse, compensau din plin modestia locuinţei.

„În timp ce ne aflam la prînz în această colibă, ca oaspeţi ai unui popor, de a cărui existenţă abia auzisem, şi aşezaţi la capătul lumii locuibile, ne atrase luarea-aminte o singuratică lingură de cositor, pe jumătate tocită, a cărei formă ne era familiară ; cercetînd-o, constatarăm că pe dos avea gravat cuvîntul Londra. Nu pot trece sub tăcere acest fapt, din recunoştinţă pentru multele gînduri plăcute, speranţele, grijile şi duioasele amintiri ce le-a trezit atunci în noi. Acei care au simţit ce urme lasă în suflet o lungă absenţă ori marea depărtare de patrie vor înţelege cu uşurinţă plăcerea ce ţi-o fac asemenea întîmplări neînsemnate.

„Urma acum să părăsim rîul şi să facem restul călătoriei cu săniile.

---

[1] Toion, şef local. — N. T.

„După ce ne-am plimbat în jurul satului, care nu avea nimic vrednic de reținut, ne-am întors la cină și, după aceea, ne-am odihnit puțin ; curînd ne-au trezit urletele triste ale cîinilor, pe care le auzirăm tot timpul cît dură legatul bagajelor pe sănii ; dar odată prinși în ham și noi fiind cu toții gata de plecare, urletele se preschimbară într-un lătrat ușor și vesel, care încetă în întregime în momentul în care porniră săniile. Acești cîini se aseamănă întru cîtva cu cei din rasa de Pomerania, dar sînt mult mai mari.

„Deoarece nu aveam încredere în propria noastră dibăcie, ni se dăduse fiecăruia dintre noi cîte un om care să mîne sania, operație care se dovedi, după starea în care se aflau drumurile, a fi un lucru nespus de trudnic. Însoțitorul meu era un cazac foarte bine dispus, însă atît de nepriceput la această treabă, încît ne răsturnam aproape în fiecare minut, spre marea veselie a celorlalți tovarăși. Grupul nostru era format în total din zece sănii. Cea în care era transportat căpitanul Gore era formată din două sănii legate la un loc și echipată din belșug cu blănuri și piei de urs ; avea zece cîini înhămați, cîte patru alături, la fel ca la alte cîteva dintre săniile cele mai greu încărcate cu bagaje.

„După ce străbăturăm vreo șapte kilometri, începu să plouă, fapt care, adăugat la întunericul nopții, ne puse în mare încurcătură. În cele din urmă ne înțeleserăm să rămînem unde ne găseam pînă ce se va lumina de ziuă ; și ca urmare, înfășurîndu-ne în blănuri, așteptarăm cu răbdare dimineața. Pe la ora trei am fost chemați să plecăm, călăuzele noastre temîndu-se să nu fim prinși de dezgheț, dacă mai așteptam mult și atunci n-am mai fi fost în stare nici să înaintăm, nici să ne înapoiem. După nenumărate greutăți, provocate mai cu seamă de starea proastă a drumului, la ora două după-amiază am sosit teferi la un ostrog numit Nacikin.

„Acolo am fost primiți cu aceeași ospitalitate ca și la Karacin, iar după-prînz ne-am dus să vizităm un izvor deosebit de fierbinte de lîngă acest sat. Încă din depărtare se zărea aburul ridicîndu-se ca dintr-o căldare care fierbe ; iar cînd ne-am apropiat, am simțit în aer un miros pătrunzător de pucioasă. Izvorul principal se afla într-o adîncitură cu un diametru de vreun metru ; era înconjurat de mai multe izvoare mai mici, tot atît de calde, răsfirate pe terenul învecinat ;

de aceea, tot acest petic de pămînt pe o întindere de peste patru metri pătrați era atît de fierbinte, încît nu puteam sta două minute în același loc. Apa care curgea din izvoare se aduna într-o mică scăldătoare și forma apoi un pîrîiaș care, după ce curgea vreo sută cincizeci de metri, se vărsa în rîu. Baia, ziceau localnicii, vindecă mai multe boli, ca bunăoară reumatismul, încheieturile umflate și înțepenite și ulcerele scorbutice.

„În dimineața următoare ne îmbarcarăm în pirogi și pornirăm pe Bolșoi Reka [1]. Pe ambele maluri priveliștea era romantică dar monotonă, rîul curgea prin munți foarte prăpăstioși și sterpi ; nimic nu dădea diversitate peisajului, decît, cînd și cînd, apariția unui urs și zborurile păsărilor sălbatice.

„Cînd, la 12 mai, se lumină de ziuă, am constatat că ieșisem din munți și că intram într-o întinsă cîmpie joasă, acoperită cu arbuști stufoși. Pe la ora nouă înainte de amiază ajunserăm la un ostrog, numit Opacin, care se afla la aproape optzeci de kilometri de Nacikin și avea cam aceeași mărime ca ostrogul Karacin. Găsirăm aici un sergent cu patru soldați ruși, care ne așteptau de două zile și care trimiseră numaidecît o barcă ușoară spre Bolșereţk ca să vestească apropierea noastră. Făcurăm restul călătoriei cu multă ușurință și repeziciune, deoarece, pe măsură ce coboram, rîul devenea din ce în ce mai iute, iar bancurile se răreau.

„Cu cît ne apropiam de capitală, observam cu părere de rău, din agitația și forfoteala de pe maluri, că urma să ni se facă o primire oficială. Un costum bun devenise de multă vreme o plăcere rară pentru noi, iar hainele de călătorie erau un amestec caraghios de modă europeană, polineziană și camciadală. Felul în care ne-a primit comandantul a fost mai plăcut decît se poate închipui, dar am constatat cu ciudă că uitase aproape cu desăvîrșire limba franceză, așa încît plăcerea de a conversa cu el a avut-o numai Webber, care vorbea nemțește.

„În tovărășia maiorului Behm se afla căpitanul Șmalev, al doilea la comandă, un alt ofițer, precum și întreaga cor-

[1] Rîul Mare. — N. T.

poraţie a negustorilor din localitate. Ei ne-au condus în casa comandantului, unde am fost întîmpinaţi cu multă curtenie de soţia sa şi unde am găsit ceai şi alte bunătăţi pregătite pentru noi.

„Pe la ora şapte, comandantul observă că eram obosiţi de călătorie şi ne ceru voie să ne conducă la locuinţele noastre. În drum, trecurăm pe lîngă două corpuri de gardă, unde soldaţii fuseseră puşi să prezinte armele în cinstea căpitanului Gore ; iar după aceea am fost călăuziţi la o casă foarte curată şi potrivită pentru noi, după cum ne lămuri maiorul, urma să ne fie reşedinţă în cursul şederii noastre acolo. La uşă ne-a postat două santinele, iar într-o casă învecinată a instalat o gardă cu un sergent. Apoi maiorul îşi luă rămas bun, făgăduind să ne viziteze a doua zi.

„Dis-de-dimineaţă primirăm salutările comandantului, ale căpitanului Şmalev şi ale locuitorilor mai de seamă ai oraşului, care, nu mult după aceea, ne onorară cu prezenţa lor. După ce ne retraserăm să ne odihnim, primii doi trimiseră după Port şi îi puseră întrebări cu privire la mărfurile de care credeau că ducem cel mai mult lipsă pe bordul corăbiilor ; de aceea, i-am găsit pregătiţi să stăruie ca noi să acceptăm ca garnizoana de sub comanda lor să împartă cu noi micul stoc de provizii ce-l mai aveau.

„În schimbul acestei dărnicii nemaiîntîlnite nu prea aveam ce să-i oferim, în afară de admiraţia şi mulţumirile noastre. Din fericire totuşi, căpitanul Clerke îi trimisese prin mine o serie de tipărituri şi hărţi referitoare la penultima călătorie a lui Cook, pe care mă rugase să i le dăruiesc în numele său ; comandantul, care se entuziasma de orice lucru în legătură cu descoperirile, le primi cu o bucurie ce ne arăta că darul nostru, deşi o nimica toată, era cît se poate de binevenit. Căpitanul Clerke îmi mai dăduse dezlegarea să-i arăt harta descoperirilor făcute în actuala noastră călătorie şi, deoarece am socotit că un om în situaţia şi cu preocupările sale ar fi peste măsură de satisfăcut de o comunicare de acest fel, i-am dezvăluit, fără şovăire, toate datele pe care întreaga sa purtare dovedise că le merită.

„Am avut plăcerea să constat că era sensibil la acest compliment, așa cum sperasem, și că a rămas uluit, văzînd dintr-o privire întinderea acelei coaste, atît pe partea Asiei, cît și a Americii, în lungul căreia compatrioții săi se îndeletniciseră atît de mulți ani cu explorările.

„În ziua aceea am prînzit în casa comandantului, care nu scăpa nici un prilej de a ne satisface curiozitatea ; preparase deci, pe lîngă mai multe feluri de mîncare gătită ca la noi, o mulțime de alte mîncări, după obiceiul rusesc și camciadal. Ne-am petrecut după-amiaza făcînd o plimbare prin oraș și prin ținutul învecinat. Bolșereț k este așezat într-o cîmpie joasă și mlăștinoasă, care se întinde spre marea Okoț k ; măsoară vreo șaizeci și patru de kilometri în lungime și are o lățime considerabilă. Orașul e situat în partea nordică a Rîului Mare (Bolșoi Reka). În dreptul orașului, rîul are de la doi la doi metri jumătate adîncime și vreo jumătate de kilometru lățime. Nici un fel de cereale nu se cultivă în această regiune, iar maiorul Behm mi-a făcut cunoscut că singura grădină plantată pînă la acea dată era a lui. Am văzut vreo douăzeci-treizeci de vaci, iar maiorul avea șase cai zdraveni. Acestea și cîinii sînt singurele animale domestice pe care le posedă.

„Casele din Bolșereț k sînt toate de un singur tip, fiind construite din bîrne și acoperite cu stuf. Casa comandantului este mult mai mare decît celelalte, avînd trei încăperi de dimensiuni considerabile, îngrijit tapetate și care ar putea fi socotite frumoase, dacă talcul cu care sînt acoperite ferestrele nu le-ar da o înfățișare sărăcăcioasă și neplăcută. Locuitorii totalizau un număr de cinci-șase sute.

„În dimineața următoare ne adresarăm în particular negustorului Fedosici să ne vîndă niște tutun pentru marinari, care de peste douăsprezece luni erau lipsiți de plăcerea lor favorită. Dar, ca toate celelalte demersuri ale noastre, ajunse și acesta numaidecît la urechile comandantului ; curînd după aceea găsirăm cu uimire în casa noastră patru saci de tutun, cîntărind peste o sută de funzi fiecare ; comandantul ne ceru să-i dăruim marinarilor noștri în numele său și al garnizoanei de sub comanda sa. În același timp ne trimise douăzeci de căpățîni de zahăr fin și tot douăzeci de funzi de ceai, acestea fiind articolele de care înțelesese că ducem mare lipsă și pe care ne rugă să-i îngăduim să le ofere ofițerilor.

Pe lîngă acestea, doamna Behm mai trimise un dar căpitanului Clerke, anume, unt proaspăt, miere, smochine, orez şi cîteva alte mărunţişuri de acelaşi fel, însoţite de urarea ca ele să-i fie de folos şi să-i ajute să-şi recapete sănătatea. Zadarnic încercarăm să ne împotrivim acestei risipe de bunătăţi, căreia doream cu adevărat să-i pun capăt, fiind încredinţat că dădeau de la ei nu o parte, ci aproape întregul stoc al garnizoanei.

„Prînzirăm în ziua aceasta cu căpitanul Şmalev, iar după-prînz, pentru a ne distra şi altfel, ni se oferi o reprezentaţie de dansuri ruseşti şi camciadale. Figurile dansului rusesc semănau destul de mult cu cele ale dansurilor noastre marinăreşti şi erau executate fie de o singură persoană fie de două sau patru deodată. Făceau paşi mărunţi şi repezi, iar picioarele şi le ridicau foarte puţin de la pămînt. Dar dacă dansul rusesc era hazliu, cel camciadal dovedea cea mai năstruşnică idee ce i-ar putea trăsni cuiva prin minte. El voia să reprezinte gesturile stîngace şi greoaie ale ursului. Dansatorul îşi apleca tot timpul trupul şi-şi îndoia genunchii, în timp ce braţele sale imitau mişcările şi atitudinile animalului.

„Deoarece călătoria noastră la Bolşereţk ne răpise mai mult timp decît ne aşteptasem şi întrucît ni se spusese că întoarcerea putea fi şi mai anevoioasă şi plictisitoare, ne văzurăm în situaţia de a anunţa comandantului, chiar în aceeaşi seară, intenţia noastră de a pleca a doua zi. Am fost foarte plăcut surprinşi cînd maiorul ne-a spus că, dacă puteam rămîne încă o zi, ne-ar întovărăşi şi el, fiindcă i-ar face mare plăcere să vină cu noi la Petropavlovsk, ca să ia el însuşi parte la îndeplinirea celor ce trebuiau făcute pentru noi.

„Prînzirăm după aceea cu comandantul care, pentru a ne da putinţa să cunoaştem cît mai multe din obiceiurile locuitorilor şi datinile ţării, în măsura în care ne-o îngăduia timpul, invită în acea seară la el acasă pe toţi oamenii de seamă din oraş. Femeile veniră strălucit îmbrăcate după moda camciadală. Era o privelişte fermecătoare în mijlocul celui mai sălbatic şi mai întunecat ţinut din lume. Divertismentul era alcătuit tot din dansuri şi cîntece.

„Dimineaţa următoare fiind sorocită plecării, ne-am retras devreme în locuinţele noastre, unde primul lucru pe care l-am văzut au fost trei costume de călătorie, lucrate după

moda țării, costume pe care ni le dăruise maiorul. În acest fel, cînd cu darurile sale, cînd cu bunătatea căpitanului Șmalev și a multor altora, împreună cu uriașul stoc de provizii ce ne-a fost trimis pentru drum, strînsesem o cantitate destul de însemnată de bagaje.

„În cursul drumului ne-a încîntat mult marea bunăvoință cu care toionii și camciadalii ne săreau în ajutor în diferitele ostroguri prin care treceam și nu mi-a scăpat neobservată bucuria ce li se putea citi pe față la vederea maiorului și nici marea tristețe ce-i cuprindea la auzul știrii că avea să-i părăsească în curînd.

De la Bolșerețk trimisesem căpitanului Clerke un mesager, informîndu-l asupra primirii ce ni se făcuse și asupra intenției maiorului de a ne însoți la înapoiere, înștiințîndu-l, de asemenea, despre ziua în care se putea aștepta să ne vadă. Maiorul a fost tare uimit de înfățișarea robustă și plină de sănătate a echipajului bărcilor și s-a mirat și mai mult cînd a văzut că majoritatea oamenilor erau îmbrăcați numai în cămăși și pantaloni, deși chiar atunci ningea din plin.

„La sosire maiorul Behm a fost salutat cu treisprezece lovituri de tun și a fost primit cu toate celelalte semne de distincție pe care i le puteam arăta.

„După ce-l vizită pe căpitanul Clerke și trecu în revistă ambele corăbii, el se întoarse să prînzească pe bordul corăbiei *Resolution*; după-amiază i se arătară diferitele curiozități adunate în cursul călătoriei, iar căpitanul Clerke îi oferi un sortiment complet din fiecare articol. Cu acest prilej trebuie să amintesc gestul de mărinimie și recunoștință pe care-l făcură marinarii de pe ambele corăbii. Cînd auziră ce frumos dar le făcuse maiorul, oferindu-le tutun, ei cerură, cu totul din inițiativa lor, să nu li se mai servească grog, iar alocația de spirtoase să fie dăruită din partea lor garnizoanei din Bolșerețk. Nu puturăm decît să admirăm un sacrificiu atît de extraordinar; și, pentru ca să nu aibă de suferit de pe urma acestui gest, căpitanul Clerke și ceilalți ofițeri puseră în locul neînsemnatei cantități pe care maiorul se lăsă înduplecat s-o accepte, aceeași cantitate de rom din rația ofițerilor. Acest dar, împreună cu o duzină sau două de sticle cu vin de la Cap pentru doamna Behm și alte asemenea mici daruri ce eram în stare să facem, a fost primit în modul cel mai îndatoritor.

„Deoarece maiorul Behm demisionase din postul de comandant al Kamciatkăi și avea de gînd să plece curînd la Petersburg, se oferi să ia cu sine mesajele pe care am fi vrut să i le dăm în grijă. Prilejul nu trebuia scăpat și căpitanul Clerke, fiind convins că relatarea descoperirilor noastre putea fi încredințată în întregime și în siguranță unei persoane ce ne dăduse asemenea dovezi izbitoare despre virtuțile sale, atît publice cît și particulare, și ținînd seama că mai aveam încă de înfăptuit o bună parte din călătorie, se hotărî să trimită prin el întregul jurnal al răposatului nostru comandant, împreună cu o parte din propriul său jurnal, care completa perioada de la moartea căpitanului Cook pînă la sosirea noastră în Kamciatka, precum și o hartă a tuturor descoperirilor, spre a fi înmînate ambasadorului nostru la curtea rusească.

„În cursul următoarelor trei zile maiorul a fost găzduit alternativ pe bordul celor două corăbii și ne-am străduit să facem acest lucru cît puteam mai bine. În ziua de 25 mai își luă rămas bun; îl salutarăm cu treisprezece lovituri de tun, iar marinarii, după propria lor dorință, strigară de trei ori ura pentru el.

„Deși prietenia noastră cu maiorul Behm durase atît de puțin, purtarea lui nobilă și dezinteresată făcu să se nască în noi cel mai mare respect și o deosebită stimă față de el. Valoarea darurilor particulare pe care ni le făcuse, în afara mărfurilor, trebuie să se fi urcat la peste două sute de lire. Dar această mărinimie era cu mult depășită de delicatețea cu care ne dăruise toate acele obiecte. «Ceea ce faceți voi acum — zicea el adesea — este în folosul general al omenirii și prin urmare vă dă dreptul, nu numai la recunoștința umanității, dar și la privilegii cetățenești în orice țară ați fi aruncați».

„În timp ce corăbiile se aflau în golful Petropavlovsk, sănătatea căpitanului Clerke continuă să se înrăutățească din zi în zi, în ciuda mîntuitoarei schimbări de dietă pe care i-o oferea staționarea în Kamciatka.

„La data de 1 iunie încărcam pe bord patru mii de kilograme de făină de secară, cu care ne aprovizionasem din magazinele din Petropavlovsk, iar *Discovery* lua o cantitate proporțională. Oamenilor li s-au dat numaidecît rații întregi

de pîine, favoare de care nu se mai bucuraseră de cînd părăsisem Capul Bunei Speranțe.

„La 4 iunie bătea o briză puternică și ploua tare, fapt care ne-a răsturnat proiectul de a pavoaza corăbiile și ne-a obligat să ne mulțumim a trage douăzeci și una de lovituri de tun în onoarea zilei și s-o sărbătorim așa cum se putea.

„La data de 6 iunie ne-au fost trimise, din porunca maiorului, douăzeci de vite de mărime mijlocie de la ostrogul Vercinei, care se afla la aproape o sută de mile în linie dreaptă. Ele au sosit în condiții bune. Am folosit următoarele opt zile pentru a ne pregăti de plecare.

„La data de 15 iunie, înainte de a se lumina, ne uimi un zgomot huruitor ce semăna cu un tunet depărtat; cînd se crăpă de ziuă, găsirăm punțile și bordurile corăbiilor acoperite cu o pulbere fină, groasă de aproape un inci, care semăna cu șmirghelul. Aerul era încărcat de acest praf și cerul întunecat, iar către vulcanul de pe muntele situat la miazănoapte de port, zarea era atît de neguroasă, încît nu se putea desluși conturul muntelui. O dată cu cenușa mai cădeau și multe pietre mici, care nu suferiseră nici o modificare de pe urma acțiunii focului. Pe seară se auziră tunete și văzurăm fulgere îngrozitoare care, împreună cu întunecimea din atmosferă și cu mirosul de pucioasă din aer, aveau într-adevăr un efect din cele mai impresionante și mai înspăimîntătoare. Ne aflam în acel timp la vreo opt leghe de poalele munților.

„Împrejurimile aveau acum cu totul altă înfățișare decît la sosirea noastră. Zăpada dispăruse și coastele dealurilor erau acoperite cu o verdeață de toată frumusețea.

„Deoarece căpitanul Clerke poruncise ca atîta timp cît ne îngăduia vremea să nu pierdem din vedere coasta Kamciatkăi, am observat că vulcanul arunca încă mult timp după aceea nesfîrșite coloane de fum. În ceea ce privește adîncimea apei, la o depărtare de patru leghe de țărm nu dădeam de fund nici la două sute șaptezeci de metri.

„În ziua de 6 iulie, la amiază, am dublat un număr destul de mare de sloiuri de gheață: am observat că ele mai aderau încă în multe locuri la țărmul continentului asiatic și nu ne-a mai uimit faptul că, pe la trei după-amiază, am dat peste un întins corp de gheață ce se prelungea departe, spre apus.

Văzîndu-l, ni s-au spulberat speranţele de a înainta mai către nord decît în anul precedent.

„Fiindcă în cursul după-amiezii vîntul bătea prea slab, am coborît bărcile şi am început să urmărim morsele, care trăiau în mari cirezi pe sloiuri de gheaţă plutitoare. Marinarii s-au înapoiat curînd fără succes, deoarece aceste vietăţi, fiind peste măsură de fricoase, se retrăgeau în apă înainte ca ei să le poată prinde în bătaia puştilor.

„Pînă la 9 iulie străbătusem aproape patruzeci de leghe spre apus, de-a lungul gheţii, fără să fi văzut vreo deschizătură în ea sau largul mării dincolo de ea, spre miazănoapte; de aceea nu aveam, deocamdată, nici o perspectivă de a înainta mai departe, spre nord.

„În ziua de 10 iulie am coborît iar bărcile pe apă şi le-am trimis la vînătoare de morse, care se aflau în mare număr pe bucăţile de gheaţă ce ne înconjurau. De data aceasta marinarii noştri avură mai mult succes decît rîndul trecut, căci se înapoiară cu trei morse mari şi una mică; în afară de acestea, uciseră şi răniseră altele. Ofiţerii care însoţiseră această echipă au fost martori că aceste vietăţi dăduseră multe şi remarcabile pilde de dragoste părintească. Cînd bărcile noastre se apropiau de gheaţă, ele îşi luau puii sub aripioarele înotătoare şi se străduiau să se salveze o dată cu ei în mare.

„La ora opt seara se iscă un vînt de răsărit, cu care continuarăm drumul spre miazăzi, iar pe la ora douăsprezece dădurăm de alte numeroase sloiuri mari de gheaţă. Ne străduirăm să ne strecurăm printre ele cu velatura redusă de teamă să nu avariem corabia; ajungînd ceva mai departe spre sud, întîlnirăm un singur cîmp compact de gheaţă, care se întindea spre sud-vest, sud-est şi nord-est cît puteam cuprinde cu privirea.

„Am continuat să navigăm spre nord cu o briză moderată de la miazăzi. Am avut vreme frumoasă pînă în ziua de 13 iulie, la zece dimineaţa, cînd ne-am trezit din nou alături de un cîmp întreg de gheaţă, căruia nu-i puteam zări marginile nici măcar din gabie. Acest fapt ne-a spulberat dintr-o dată speranţele de a pătrunde mai departe.

„Căpitanul Clerke se hotărî atunci să mai facă o nouă şi ultimă încercare de a ajunge în golful Baffin sau Hudson, sondînd coasta americană, de vreme ce pe partea aceea

izbutisem anul trecut să înaintăm cel mai mult. Prin urmare în tot restul zilei ne trudirăm să navigăm în vînt, cu o viguroasă briză de răsărit.

„În ziua de 16 iulie înainte de amiază, ne văzurăm prinşi ca într-un golf, gheaţa ocolind brusc înspre sud-est şi înconjurîndu-ne ca o masă compactă din toate părţile, în afară de cartul sudic. Am scăpat însă datorită unui vînt care bătea spre miazăzi. Ne aflam într-o apă de douăzeci şi şase de stînjeni şi, pe cît presupuneam, la vreo douăzeci şi cinci de leghe de coastele Americii.

„La data de 18 iulie, dimineaţa, trecurăm pe lîngă nişte mici buşteni plutitori şi văzurăm cîrduri de papagali de mare şi păsările de gheaţă, precum şi cîteva balene. Pe la nouă seara am zărit un urs alb înotînd foarte aproape de *Discovery*; după aceea se îndreptă spre o banchiză, pe care se mai aflau încă doi.

„În ziua de 19 iulie, la ora unu dimineaţa, vremea se înseninâ şi constatarăm că sîntem atît de bine împresuraţi de gheaţă, încît nu ne rămînea decît o deschizătură spre miazăzi, cart spre care ne îndreptarăm deci, înapoindu-ne printr-o mare foarte liniştită. Niciodată nu pătrunsesem atît de mult spre nord ca de data aceasta şi mai aveam cinci leghe pînă la latitudinea atinsă în sezonul precedent.

„După-amiază văzurăm în apă doi urşi albi; pornirăm imediat cu barca mică să-i vînăm şi avurăm norocul să-i ucidem pe amîndoi. Cel mai mare, probabil mama celui mai tînăr, a fost împuşcat primul; celălalt nu-l părăsi, deşi ar fi putut scăpa cu uşurinţă pe gheaţă, în timp ce oamenii îşi încărcau din nou muschetele, ci rămase înotînd împrejur pînă cînd, după ce se trase de mai multe ori asupra lui, a fost împuşcat mortal. Greutatea celui mai mare era de două sute de kilograme.

„Datorită acestor animale, avurăm vreo cîteva mese excelente de carne proaspătă. Carnea lor avea într-adevăr un puternic gust de peşte, dar era din toate punctele de vedere mult superioară celei de morsă, pe care oamenii noştri au putut totuşi fi din nou convinşi, fără prea mare greutate, s-o prefere merindelor sărate.

„În ziua de 21 iulie la ora opt dimineaţa vîntul se înăspri, ceaţa dispăru şi zărirăm coasta americană spre sud-est, la

depărtare de opt-zece leghe ; ne-am îndreptat spre ea, dar am fost din nou opriți de gheață și siliți să virăm spre vest, de-a lungul marginii ei.

„Un cîmp compact de gheață nimici astfel toate străduințile de a ne apropia de uscat, de care, după aprecierea noastră, era legat. Ne luarăm, așadar, rămas bun de la trecătoarea nord-estică înspre bătrîna Anglie [1]. Voi cere îngăduința să redau cu propriile cuvinte ale căpitanului Clerke motivele acestei hotărîri finale, ca și ale planurilor lui viitoare ; și aceasta, cu atît mai mult, cu cît este ultima dare de seamă pe care sănătatea i-a mai îngăduit s-o scrie.

«Ne este cu neputință să mai înaintăm cît de puțin spre miazănoapte pe această coastă (America) și este puțin probabil ca această enormă masă de gheață să se topească în cele cîteva săptămîni de vară ce au mai rămas pînă la sfîrșitul anotimpului ; banchiza va rămîne, după toate probabilitățile, o barieră de netrecut pentru orice încercare viitoare. De aceea, cred că cea mai bună măsură ce se poate lua spre binele misiunii este traversarea mării spre coasta asiatică și căutarea vreunei deschizături care să ne ducă mai departe către nord ; iar dacă n-o găsesc, să văd ce mai pot face pe coasta aceea, unde sper să am mai mult succes, deși nu prea îndrăznesc să cred, căci marea este aici așa de împînzită cu ghețuri, încît mă tem că o trecere este cu totul imposibilă».

„Deoarece căpitanul Clerke hotărîse din motivele mai sus-arătate să renunțe la orice noi încercări pe coasta americană și să facă ultimele sforțări în căutarea trecerii pe coasta continentului opus, continuarăm, în cursul după-amiezii de 21 iulie, să ținem cîrma spre vest-nord-vest, printre nenumărate sfărîmături de ghețari.

„În dimineața zilei de 23 iulie navigam mai departe în volte încoace și încolo, printr-un canal între ghețuri care nu depășea o milă și jumătate în lățime și se micșora din clipă în clipă. În cele din urmă, după ce ne străduirăm din răsputeri să ieșim din mijlocul sloiurilor desprinse, necesitatea ne împinse să ne creăm drum spre miazăzi, ceea ce

[1] Întreprinderea a fost dusă la bun sfîrșit pentru prima oară de Sir Robert McClure, după trei sferturi de secol. Cea mai înaltă latitudine atinsă de căpitanul Clerke pare a fi fost 71°56′ nord, spre nord de Icy Cape. — N. A.

izbutirăm abia pe la ora şapte şi jumătate dimineaţa, dar nu fără a ne ciocni de cîteva ori cu putere de gheţuri. *Discovery* avu mai puţin noroc, deoarece la ora unsprezece, cînd aproape ieşise în larg, se încurcă aşa de rău printre sloiuri mari, încît drumul i se bară şi, lunecînd sub vînt, veni cu bordul înainte spre marginea unei banchize uriaşe ; în clipa aceea avea marea deschisă în vînt, aşa că resacul îl împinse cu violenţă spre banchiză. Aceasta însă, fie că s-a sfărîmat, fie că s-a dislocat, a liberat pînă la urmă vasul, iar navigatorii făcură o nouă încercare de a scăpa ; din nenorocire însă, înainte ca nava să cîştige destulă iuţeală pentru a răspunde comenzilor, căzu iarăşi sub vînt, îndreptîndu-se spre o altă banchiză ; deoarece hula făcea nesigură menţinerea corăbiei în vînt şi nu era nici o speranţă de ieşire în loc deschis, *Discovery* intră într-o mică deschizătură, unde îşi strînse pînzele şi se agăţă cu cîngile de gheţari.

„I-am zărit în această situaţie primejdioasă pe la amiază, la vreo trei mile depărtare, în timp ce o vijelie puternică împingea noi sloiuri spre nord-vest, mărind astfel cîmpul de gheaţă ce zăcea între noi. Parcă pentru a îngreuia şi mai mult întunecatele noastre perspective, pe la ora patru şi jumătate după-amiază vremea deveni ceţoasă şi pierdurăm din vedere corabia *Discovery*. Temerile noastre în legătură cu siguranţa ei nu s-au spulberat decît după ora nouă, cînd îi auzirăm tunurile răspunzînd semnalelor noastre ; curînd după aceea deslușirăm strigătele prin care ne înştiinţau că, în urma schimbării vîntului, gheţurile începuseră să se disloce şi că, înălţînd toate pînzele, îşi croiseră o trecere printre ele, dar suferiseră stricăciuni destul de însemnate.

„În ziua de 24 iulie vîntul bătea cu putere dinspre sud-vest, vremea era ceţoasă, iar noi ne îndreptam întins către sud-est. La ora unsprezece înainte de amiază, o mare banchiză plutitoare, al cărei capăt nu-l puteam zări, ne bară trecerea din nou.

„Deoarece era necesar să ajungem acum la o hotărîre oarecare în privinţa drumului pe care trebuia să-l urmăm de aici încolo, căpitanul Clerke trimise o barcă la bordul corăbiei *Discovery*, cu tîmplari ca să cerceteze stricăciunile suferite de navă. Ei se înapoiară pe seară, raportînd că repararea stricăciunilor va dura trei săptămîni.

„Astfel, constatînd că înaintarea spre miazănoapte, ca și apropierea de oricare din aceste două continente, este imposibilă din cauza mării blocate de gheţuri, am socotit că orice altă încercare în vederea găsirii trecătorii ar fi dăunătoare și misiunii noastre și ar zădărnici și scopul călătoriei. La acestea se mai adăugau și argumentele înfăţișate de căpitanul Gore, care-l determinară pe căpitanul Clerke să navigheze spre golful Auaţka, unde să ne reparăm stricăciunile ; apoi, înainte de venirea iernii, să explorăm coasta Japoniei.

„Nu mă voi strădui să ascund bucuria ce lumina chipurile fiecărui ins după ce fu cunoscută hotărîrea căpitanului Clerke. Eram cu toţii sătui pînă-n gît de navigarea aceea plină de primejdii, în care cea mai îndîrjită stăruinţă nu fusese răsplătită nici de cea mai vagă posibilitate de succes. Ne îndreptarăm, aşadar, gîndurile către patria din care lipseam de trei ani, cu o desfătare și cu o mulţumire care, în ciuda trudniciei călătoriei ce-o mai aveam încă de făcut și a nemăsuratei distanţe ce trebuia străbătută, n-ar fi fost mai puternic resimţită de noi, decît dacă am fi ajuns în văzul capului Land's End.

„Actualmente căpitanul Clerke nu mai este în stare să se scoale din pat ; de aceea, dorind să-mi încredinţeze mie comanda, îmi dădu îndrumări să pornesc cu toată iuţeala spre golful Auaţka. Deoarece vîntul sufla tot dinspre apus, ţinurăm mai departe spre miazăzi ; la 19 august dis-de-dimineaţă, după o ploaie de cîteva ore, vîntul se schimbă la răsărit și se înteţi, pînă începu o puternică vijelie. Căutarăm să tragem folos de pe urma ei, îndreptîndu-ne spre apus cu toate pînzele ce le puteam înălţa. La data de 21 august, la cinci și jumătate dimineaţa, zărirăm un munte cu pisc foarte înalt pe coasta Kamciatkăi, numit muntele Cipunskoi ; era la vreo douăzeci și cinci sau treizeci de leghe de noi.

„La 22 august 1779, la ora nouă dimineaţa, căpitanul Charles Clerke părăsi această lume, în vîrstă de treizeci și opt de ani. El muri de ftizie, boală de care suferea încă înainte de a pleca din Anglia și din cauza căreia lîncezise în cursul întregii călătorii. Stingerea lui treptată îi întristase pe toţi prietenii săi ; totuși nepăsarea cu care înfrunta microbul, voioșia necurmată pe care o răspîndise în jurul său pînă în ultimul ceas și resemnarea senină în faţa soartei le dădea acestora o oarecare mîngîiere. Era cu neputinţă

să nu simți ceva mai mult decît compătimirea obișnuită în fața acestui om, a cărui întreagă viață fusese un neîntrerupt șir de greutăți și necazuri specifice meseriei de marinar, sub a căror povară se prăbușise în cele din urmă. Fusese pregătit pentru marină din cea mai fragedă tinerețe și luase parte la mai multe acțiuni în decursul războiului care începuse în 1756; se evidențiase în bătălia navală dintre *Bellonă* și *Courageux* cînd, fiind postat pe gabie, a fost aruncat peste bord cu catarg cu tot, dar a fost pescuit fără să fi suferit vreo vătămare. Fusese aspirant pe *Dolphin*, comandat de căpitanul Byron, în cursul primei călătorii a acestei nave în jurul lumii, iar după aceea servise în flota americană. În 1768 înfăptuise a doua sa călătorie în jurul lumii pe *Endeavour*, ca secund al *master*-ului și, fiind înaintat în timpul expediției, se întorsese ca locotenent. A treia sa călătorie în jurul lumii a făcut-o pe *Resolution*, pe care fusese numit locotenent secund; curînd după înapoiere, în 1775, a fost înaintat la rangul de master și comandant. Cînd se hotărîse organizarea actualei expediții, fusese numit pe *Discovery* pentru a-l întovărăși pe căpitanul Cook și, prin moartea acestuia îi urmase, așa cum s-a arătat, la comanda principală a expediției.

„Ar însemna să-l nedreptățim dacă n-am spune că, în scurtul timp cît expediția a fost sub comanda lui, el s-a arătat cît se poate de stăruitor, fiind preocupat de succesul ei. La data la care primise comanda principală, sănătatea lui începuse să lase de dorit și n-a fost în măsură să înfrunte asprimile unui climat atît de nordic. Dar vigoarea și activitatea minții sale nu slăbiseră de fel în urma chinurilor trupești; deși știa că, întîrziindu-și înapoierea într-un climat mai cald, renunță la singura șansă ce-i mai rămăsese de a se îndrepta, totuși, plin de grijă și peste măsură de doritor ca nu cumva situația în care se afla să-i influențeze judecata în dauna serviciului, persevera în căutarea unei trecători pînă ce toți ofițerii de pe ambele corăbii ajunseră la concluzia că încercarea de față nu putea fi tradusă în practică și că orice alte stăruințe ar fi fost nu numai nerodnice, dar și primejdioase.

„A doua zi ancorarăm în portul Petropavlovsk, unde vechiul nostru prieten, sergentul care comanda încă acea localitate, veni pe bord, aducînd cu el fructe pe care voia să le dăruiască bietului nostru căpitan. A fost peste măsură de mîhnit, aflînd de moartea comandantului și văzînd sicriul în

care îi aşezasem trupul. Îşi manifestă prin semne intenţia de a trimite un mesager comandantului din Bolşereţk, pentru a-i aduce la cunoştinţă sosirea noastră ; căpitanul Gore se folosi de acest prilej pentru a-i scrie o scrisoare, în care solicita să ni se trimită, dacă se putea, cu cea mai mare grabă, şaisprezece vite mari.

„În dimineaţa zilei de 25 august, căpitanul Gore trasă noile însărcinări în urma morţii căpitanului Clerke, numindu-se pe sine la comanda corăbiei *Resolution* şi pe mine comandant pe *Discovery* ; Lanyan, secund al *master*-ului de pe *Resolution,* care servise în călătoria precedentă în această funcţie pe bordul navei *Adventure,* a fost înaintat la gradul de locotenent prim. Aceste promovări aduseră după sine şi alte schimbări. Meşteşugarii se îndeletniceau acum intens cu reparaţiile necesare. Duminică 29 august, după-amiază, asistarăm la ultimele onoruri aduse căpitanului Clerke. Ofiţerii şi marinarii de pe ambele corăbii merseră în procesiune la mormînt, în timp ce de pe nave se trăgea cu tunurile mici ; după terminarea serviciului religios, soldaţii traseră trei salve. A fost îngropat sub un copac care creştea pe un teren povîrnit din valea dinspre nord de port, unde sînt aşezate spitalele şi magaziile. Toţi ruşii din garnizoană s-au adunat şi au luat parte la înmormîntare, cu mult respect şi seriozitate [1].

„A doua zi sosi un stegar din Bolşereţk cu o scrisoare, prin care comandantul îi aducea la cunoştinţă căpitanului Gore că dăduse porunci în legătură cu vitele, care puteau ajunge peste cîteva zile aici ; şi că, pe deasupra, căpitanul Şmalev, actualul comandant, ne va face el însuşi o vizită îndată după venirea unui cuter pe care-l aştepta din zi în zi de la Okoţk.

---

[1] Ceea ce urmează este inscripţia de pe monumentul din Kamciatka înălţat în cinstea căpitanului Clerke :

„La rădăcina acestui copac se odihneşte trupul căpitanului Charles Clerke, Esq. care a urmat la comanda corăbiilor *Resolution* şi *Discovery* după moartea căpitanului James Cook, Esq. (care a fost din nefericire ucis de băştinaşii de pe o insulă din Oceanul Pacific de sud la 14 februarie în anul 1779). El pieri pe mare, fiind bolnav de ftizie, la 22 august în acelaşi an, în vîrstă de 38 de ani".

Dedesubtul emblemei sale din biserica din Paratunka se află următoarea inscripţie :

„Ceea ce se vede mai sus este emblema căpitanului Charles Clerke, Esq. El a urmat la conducerea corăbiilor *Resolution* şi *Discovery* după

„La data de 15 septembrie terminasem reparațiile, încărcasem toate lemnele și apa și eram gata de plecare în larg pentru a doua zi, dar vitele nu sosiseră încă și, deoarece aveam în primul rînd nevoie de merinde proaspete, nu puteam să plecăm fără ele. Socotirăm deci această întîrziere ca un bun prilej pentru a căuta să ne treacă de urît pe țărm. În consecință, căpitanul Gore propuse o vînătoare de urși, dar nu avurăm mare succes.

„La 22 septembrie fiind aniversarea încoronării majestății sale, am tras douăzeci și una de lovituri de tun și am pregătit în cinstea zilei cel mai strașnic ospăț ce ni-l puteam permite în situația noastră. Pe cînd ședeam la masă, ni se anunță venirea căpitanului Șmalev. El ne aduse la cunoștință că motivul pentru care nu primisem cele șaisprezece vite mari pe care le cerusem, era că la Vercinei ploua cu găleata și ploaia împiedicase expedierea lor. I-am dăruit exemplare din toate curiozitățile adunate în cursul călătoriei, iar căpitanul Gore adăugă la ele un ceasornic de aur și o carabină. În dimineața următoare, Șmalev își luă rămas bun de la noi.

„A doua zi am pus la cale o nouă vînătoare, cerînd îndrumarea paracliserului parohiei, care era un renumit vînător de urși. La apusul soarelui ajunsesem pe malul unuia dintre lacurile mai mari. Acolo am căutat să ne ascundem cît mai bine cu putință și am izbutit s-o facem, datorită unor ierburi înalte și stufărișuri ce creșteau chiar lîngă marginea apei. N-am stat mult timp la pîndă, că am și avut plăcerea să auzim mormăitul urșilor în diferite locuri din jurul nostru; așteptările ne-au fost curînd răsplătite, deoarece unul din ei se ivi din apă, înotînd de-a dreptul spre locul unde stăteam ascunși. În vremea aceea luna răspîndea foarte multă lumină,

---

moartea căpitanului James Cook, Esq. (care a fost ucis din nefericire de băștinașii de pe o insulă din Pacificul de sud, la 14 februarie 1779, după ce explorase coasta Americii între 42°30′ și 70°44′ latitudine, în căutarea unei treceri din Asia spre Europa).

Căpitanul Clerke a murit de ftizie pe mare, în ziua de 22 august 1779, în vîrstă de 38 de ani și zace îngropat la rădăcina unui copac, în apropierea ostrogului Petropavlovsk. El a făcut a doua încercare de a găsi trecerea din Asia spre Europa și a ajuns, cu o diferență de cîteva mile, aproape tot atît de departe spre miazănoapte ca și căpitanul Cook, dar a constatat că drumul prin partea aceea era impracticabil".

(*Extras din Jurnalul de bord al căpitanului Gore, 1779—1780. Arhivele Amiralității, Whitehall*). — N. A.

iar cînd animalul înaintase vreo cincisprezece metri, trei dintre noi traserăm aproape în acelaşi timp. Fiara se întoarse scurt pe o rînă şi scoase un strigăt care nu semăna nici a răget, nici a mormăit, nici a răcnet, căci era un amestec înfiorător din toate trei, nespus de îngrozitor. Apoi ursul se retrase prin nişte tufe dese la o mică depărtare şi nu încetă nici acolo să scoată acelaşi urlet înspăimîntător ; deşi camciadalii erau convinşi că fusese rănit de moarte, socotiră că, deocamdată, cel mai bun lucru de făcut era să nu-l întărîte iarăşi. Trecuse deja de ora unu noaptea şi vremea ameninţa să se schimbe ; ne înapoiarăm deci acasă şi amînarăm plăcerea de a ne satisface curiozitatea ; a doua zi dimineaţa găsirăm ursul mort în locul unde-l lăsasem. Era o femelă de mărime neobişnuită.

„Camciadalii recunoşteau pe faţă că le erau foarte îndatoraţi urşilor fiindcă, mulţumită lor, realizaseră unele progrese, atît în domeniul ştiinţelor, cît şi pe tărîmul artei. Mărturiseau că toată priceperea lor în medicină şi în chirurgie se datora urşilor ; că au învăţat întrebuinţarea celor mai multe buruieni de leac pe care le foloseau fie pe cale internă, fie pe cale externă, observînd cu ce ierburi îşi freacă aceste vietăţi rănile şi la ce recurg cînd sînt bolnavi şi lîncezesc ; de asemenea ei recunosc în urşi pe profesorii lor de dans. Într-adevăr, ceea ce am văzut cu ochii înlătură orice discuţie : dansul ursului camciadal este oglindirea exactă a fiecărei atitudini şi mişcări caracteristice animalului în feluritele lui îndeletniciri ; pe de altă parte acest dans serveşte drept bază tuturor celorlalte dansuri, şi este socotit ca cel mai de valoare.

„Nici o întîmplare demnă de a fi povestită n-a mai avut loc pînă la 30 septembrie, cînd căpitanul Gore s-a dus la Paratunka să aşeze în biserica de acolo o emblemă lucrată de Webber, cu o inscripţie privitoare la vîrsta şi rangul căpitanului Clerke şi la ţelul expediţiei pe care o comanda la data decesului său. De asemenea, pe copacul sub care fusese înmormîntat, am aşezat o tablă cu o inscripţie asemănătoare.

„La data de 2 octombrie amîndouă corăbiile au fost remorcate afară din golf. A doua zi sosiră şi vitele din Vercinei ; pentru ca marinarii să poată trage tot folosul de pe urma acestor provizii atît de dorite, şi anume să le consume proaspete, căpitanul Gore luă hotărîrea de a mai rămîne acolo încă cinci sau şase zile.

„În după-amiaza zilei de 9 octombrie, la ora patru, desfăcurăm odgoanele și ne luarăm rămas bun de la această localitate.

„Kamciatka este numele unei peninsule așezate pe coasta răsăriteană a Asiei ; se întinde aproape de la nord spre sud.

„Este mărginită la miazănoapte de ținutul Koriacilor ; către miazăzi și răsărit, de Oceanul Pacific de nord, iar spre apus de Marea Okoțk. Un șir de munți înalți se întinde în toată lungimea ei de la nord la sud, împărțind-o în două părți aproape egale ; din acești munți izvorăsc un mare număr de rîuri ce se varsă parte în Oceanul Pacific, parte în Marea Okoțk.

„Dacă aș judeca fertilitatea solului după produsele vegetale pe care le-am văzut, n-aș șovăi să-l declar cît se poate de sterp. Totul semăna extraordinar de mult cu Terra Nova, mai mult decît cu oricare parte a lumii pe care am vizitat-o vreodată.

„E firesc să se presupună că asprimea climatului trebuie să fie proporțională cu lipsa de fertilitate a pămîntului și că prima o provoacă pe cealaltă. Am zărit acest ținut pentru întîia oară la începutul lunii mai 1779, cînd întreaga lui suprafață era acoperită cu zăpadă de vreo doi metri și jumătate grosime. La înapoierea noastră, la 24 august, frunzișul copacilor și toate soiurile de vegetale păreau să fie în deplinătatea dezvoltării lor, dar la începutul lunii octombrie creștetele dealurilor erau iarăși acoperite cu zăpadă căzută de curînd.

„Adevărata bogăție a acestei țări trebuie să fie animalele sălbatice, și nici o îndeletnicire nu poate fi mai productivă decît blănăria, cu care se și ocupă locuitorii. Aceste animale sînt : vulpea obișnuită, cacomul sau hermina, zibelina sau samurul, isatis sau vulpea arctică, iepurele, șobolanul de munte sau marmota fără urechi, nevăstuica, glutonul, argali sau oaia sălbatică, renul, ursul, lupul și cîinele.

„Cîrmuirea rusească statornicită asupra acestei țări este într-o mare măsură blîndă și dreaptă, dacă se ține seamă că e militară. Băștinașilor li se îngăduie să-și aleagă singuri juzii după vechiul lor obicei și cu aceleași împuterniciri. Unul dintre aceștia, cu titlu de toion, stă în fruntea fiecărui ostrog, judecă toate neînțelegerile, pune amenzi și osîndește toate crimele și purtările rele, dînd pe mîna guvernatorului Kamciatkăi numai acele pricini asupra cărora nu vrea să

decidă el însuşi, fie din cauză că sînt prea încîlcite, fie că părţile se urăsc prea mult. Toionul are pe lîngă el un funcţionar civil, numit caporal, care îl ajută la îndeplinirea sarcinii sale şi care, în lipsa lui, acţionează chiar în numele său.

„Printr-un edict al împărătesei, pedeapsa cu moartea fusese interzisă. Am fost însă informaţi că în cazurile de omor (care sînt foarte rare), pedeapsa cnutului este aplicată cu atîta cruzime, încît vinovatul, de cele mai multe ori, sucombă.

„Întrucît instrucţiunile noastre de la Consiliul Amiralităţii lăsau ofiţerului comandant al expediţiei puterea absolută în privinţa înapoierii în Anglia, în cazul cînd trecerea din Oceanul Pacific în Atlantic nu va fi găsită, căpitanul Gore, care era ţinut totuşi să aleagă drumul cel mai nimerit pentru îmbogăţirea datelor geografice, ceru ofiţerilor principali părerile lor în scris cu privire la modul cel mai potrivit în care trebuiau urmate aceste ordine. Rezultatul anchetei care, spre mulţumirea lui, a întrunit unanimitatea şi a coincis în întregime cu propia sa părere, era că starea corăbiilor, pînzelor şi frînghiilor făcea nesigură o încercare de a naviga prin marea dintre Japonia şi Asia în cursul acelui anotimp atît de înaintat, deşi această cale ar fi deschis un cîmp foarte larg pentru noi descoperiri ; că deci era de recomandat să ne ţinem la răsărit de acea insulă, iar într-acolo să navigăm de-a lungul Kurilelor şi să cercetăm mai îndeaproape insulele de pe lîngă coasta de miazănoapte a Japoniei, care, se zice, au o mărime considerabilă şi sînt independente faţă de guvernul rus şi cel japonez. Dacă am fi atît de norocoşi, încît să găsim acolo nişte porturi sigure şi comode, am face o descoperire de mare însemnătate, căci asemenea porturi vor fi locuri de adăpostire pentru viitorii navigatori care ar putea fi însărcinaţi cu explorarea acestor mări, sau vor înlesni stabilirea de legături comerciale cu domeniile învecinate ale celor două imperii. Următorul nostru obiectiv era să topografiem coastele insulelor japoneze, să ne îndreptăm apoi spre China cît mai la nord posibil şi să navigăm de-a lungul ei, spre Macao [1].

„Căzîndu-se de acord asupra acestui plan, am primit ordin de la căpitanul Gore ca, în caz de despărţire, să mă îndrept numaidecît spre Macao. În seara de 9 octombrie la

[1] Port pe coasta Chinei meridionale, lîngă Hong-Kong. — N. T.

ora șase, după ce ieșisem în largul golfului Auaţka, am virat spre sud-est cu vîntul din vest-nord-vest. La miezul nopții am intrat într-un calm desăvîrșit, care a durat fără întrerupere pînă la 10 octombrie la amiază. Aruncînd sonda, am văzut că ne aflam într-o apă de o sută ori o sută douăzeci de metri ; am petrecut apoi timpul în chip folositor, pescuind bacaleari, peste măsură de frumoși și de numeroși. După-amiază se stîrni dinspre apus o briză, cu ajutorul căreia ne îndreptarăm de-a lungul coastei, înspre miazăzi.

„După ce înfruntarăm mai multe vijelii și ne luptarăm cu vînturi potrivnice, care ne îndepărtară de drumul plănuit la început, în zorii zilei de 26 octombrie zărirăm cu bucurie spre apus o creastă înaltă, care se dovedi curînd a nu fi altceva decît Japonia.

„Navigarăm într-acolo pînă la ora nouă, cînd ajunserăm la mai puțin de două leghe de uscat și văzurăm fumul ce se ridica deasupra mai multor orașe sau sate și numeroase case în apropierea țărmului, așezate în atrăgătoare locuri cultivate.

„La 29 octombrie, la ora nouă, mutîndu-se vîntul la sud și norii începînd să coboare, navigarăm în volte și ieșirăm în larg spre răsărit ; curînd după aceea zărirăm foarte aproape de uscat un vas care plutea de-a lungul țărmului către nord ; un altul, în zare, venea spre noi din vînt. Orice lucru aparținînd unor meleaguri, pe cît de vestite, pe atît de puțin cunoscute, se înțelege de la sine că trebuia să aţiţe curiozitatea tuturor ; prin urmare, toată suflarea de pe bord ieși într-o clipă pentru a privi pe cei ce veneau. Cînd vasul din vînt se apropie de noi, viră cît mai spre țărm, iar noi, temîndu-ne să nu-i speriem făcîndu-i să-și închipuie că vrem să-i urmărim, puserăm corăbiile în pană, iar nava lor trecu pe la prova noastră la o depărtare de vreo jumătate de milă. Ar fi fost ușor de vorbit cu ei, dar căpitanul Gore, dîndu-și seama după manevrele lor că erau tare înspăimîntați, nu vru să le sporească teama, socotind că vom avea multe alte prilejuri mai nimerite de a intra in legătură cu acest popor, îi lăsarăm să se îndepărteze fără a-i opri.

„La amiază vîntul se înteți, aducînd cu el o ploaie puternică ; pînă la ora trei bătu atît de tare, încît marea se umflă cum nu-și mai amintea nimeni să mai fi văzut vreodată.

„Seara pe la opt vijelia se mută către apus, dar violența ei nu scăzu ; hula porni pe neașteptate din direcție opusă

celei de pînă atunci, supunînd corăbiile la eforturi peste măsură de mari. În cursul furtunii, mai multe pînze de pe *Resolution* se sfîșiară.

„De la 29 octombrie pînă la 5 noiembrie am continuat să plutim către sud-est ; vremea foarte nestatornică era însoțită de fulgere și multe ploi. În cursul acestor zile am trecut pe lîngă multe bancuri de piatră ponce, din care am pescuit mai multe bucăți care cîntăreau de la o uncie pînă la trei funzi. Am presupus că aceste pietre fuseseră aruncate în mare de diferite erupții vulcanice, deoarece multe din ele erau acoperite cu midii, pe cînd altele erau cu desăvîrșire libere.

„În ziua de 15 noiembrie, zărind trei insule, am virat către capătul sudic al celei mai mari, pe care se afla un deal înalt, sterp, cam turtit în vîrf și care, privit dinspre vest-sud-vest, avea înfățișarea unui crater de vulcan. Pămîntul, stîncile sau nisipul — căci nu se putea distinge lesne din ce era alcătuită suprafața insulei — se înfățișa privirii în felurite culori ; după cele ce vedeam și după puternicul miros de sulf ce simțeam în timp ce ne apropiam de promontoriu, am ajuns la concluzia că acolo se află multă pucioasă. Cîțiva ofițeri de pe *Resolution,* care trecuse mai aproape de uscat, aveau impresia că au văzut ridicîndu-se aburi de pe culmea colinei. Din această cauză căpitanul Gore îi puse numele de Sulphur Island [1].

„Căpitanul Gore îndreptă acum prova către insulele Bashee, spre vest-sud-vest, nădăjduind să găsească acolo oarecare merinde proaspete, ceea ce ar fi scurtat șederea în Macao ; dar din nenorocire trecu pe lîngă ele fără să le vadă, din cauză că harta pe care se bizuia era greșită.

„Înainte de amiază, în ziua de 29 noiembrie, dublarăm mai multe bărci de pescuit chinezești, ai căror ocupanți ne priviră cu multă nepăsare. Ne aflam acum aproape de latitudinea insulelor Lima [2], așa că virarăm spre nord-vest și după ce înaintarăm douăzeci și două de mile, zărirăm una dintre ele la nouă sau zece leghe spre apus.

„În dimineața zilei de 30 noiembrie navigam în lungul insulelor Lima. La ora nouă o barcă chinezească, ce stătuse înainte pe lîngă *Resolution,* veni aproape de noi, iar oamenii

---

[1] Insula Sulfului. — N. T.
[2] Insule în largul golfului Canton. — N. T.

din ea voiră să ne trimită pe bord un pilot, ceea ce refuzarăm, întrucît obligaţia noastră era să urmăm corabia tovarăşă.

„Ne-am bucurat însă cînd, curînd după aceea, am văzut că *Resolution* trage o lovitură de tun şi arborează culorile prin care cerea un pilot. Se mai semnaliză o dată şi atunci asistarăm la o straşnică întrecere între patru bărci chinezeşti ; după ce căpitanul Gore se tocmi cu cel ce sosise primul, să conducă vasul pînă la Tay-pa pentru treizeci de dolari, îmi trimise vorbă că, din moment ce ne era foarte uşor să-i urmărim, noi ne puteam scuti de această cheltuială. Nu mult după aceea, un al doilea pilot se urcă pe bordul corăbiei *Resolution* şi stărui s-o conducă el ; fără multă vorbă puse mîna pe cîrmă şi începu să dea ordine să se reducă din pînze. Între cei doi piloţi izbucni atunci o ceartă violentă care, în cele din urmă, se încheie cu un compromis în privinţa împărţirii sumei.

„Dînd urmare instrucţiunilor Consiliului Amiralităţii primite de căpitanul Cook, ofiţerii şi marinarii trebuiau să predea acum jurnalele şi orice alte note referitoare la istoria călătoriei noastre. Îndeplinirea acestei porunci necesită oarecare delicateţe şi fermitate. De aceea am adunat pe punte tot echipajul corăbiei şi le-am adus tuturor la cunoştinţă ordinele primite şi motivele care credeam că ar putea să-i determine să dea dovadă de promptă supunere. În acelaşi timp le-am spus că hîrtiile pe care nu doreau să le trimită la Amiralitate vor fi pecetluite în prezenţa lor şi ţinute în păstrarea mea, pînă ce intenţiile Consiliului cu privire la publicarea istoriei călătoriei vor fi împlinite ; apoi aceste hîrtii le vor fi înapoiate în modul cel mai cinstit.

„Trebuie să mărturisesc cu deplină satisfacţie că propunerile mele obţinură atît aprobarea ofiţerilor cît şi a marinarilor, care se supuseră cu dragă inimă ; şi sînt încredinţat că mi-a fost predată orice bucăţică de hîrtie care cuprindea vreo însemnare referitoare la călătorie. Ca să fiu cu totul drept, voi declara că oamenii acestui echipaj au fost cu adevărat cei mai ascultători şi mai binevoitori marinari pe care i-am cunoscut vreodată, deşi erau aproape toţi foarte tineri şi nu mai serviseră niciodată pe corăbii de război.

„În tot cursul zilei de 1 decembrie ne-am trudit să navigăm în vînt, pînă cînd am izbutit să ancorăm la ora şase seara.

„În seara zilei de 2 decembrie căpitanul Gore m-a trimis pe ţărm să vizitez pe guvernatorul portughez şi să-i cer să mă

ajute să procur hrană proaspătă pentru echipajele noastre. În același timp am întocmit o listă de articolele marinărești de care duceau mare lipsă amîndouă vasele, căci aveam de gînd să merg mai departe la Canton și să stărui pe lîngă funcționarii Companiei Indiilor Răsăritene, care erau la acea dată acolo. Cînd am sosit la cetățuie, maiorul fortului mi-a făcut cunoscut că guvernatorul era bolnav și că deci nu era în stare să mă primească ; l-am încunoștințat atunci pe el de dorința mea de a porni imediat spre Canton, iar el mi-a spus că ei nu se puteau încumeta să-mi facă rost de o barcă pînă nu obțineam încuviințarea lui *ho-po,* adică a vameșului ; demersurile în acest scop trebuiau făcute pe lîngă guvernatorul chinez din Canton.

„În fața acestei neprevăzute întîrzieri mă cuprinsese ciuda, pe care n-o întrecea decît nerăbdarea cu care așteptam de atîta vreme un prilej de a căpăta vreo știre din Europa. Se întîmplă adesea ca, atunci cînd urmărești cu înverșunare o țintă, să-ți scape din vedere tocmai mijlocul cel mai ușor de a ajunge la ea. Așa s-a întîmplat și cu mine, căci mă înapoiam tare amărît la corabie, cînd un ofițer portughez care mă însoțea, mă întrebă dacă nu aveam de gînd să fac o vizită englezilor din Macao. Nu e nevoie să adaug cu cîtă nemaipomenită bucurie am primit această idee, și nici speranțele, îngrijorarea și temerile, ori lupta dintre curiozitate și teamă — care se dădea în cugetul meu pe cînd pășeam împreună către locuința unuia dintre compatrioții noștri.

„Fiind într-o asemenea stare de agitație, n-a fost de mirare că primirea ce ni s-a făcut, deși n-a fost nici nepoliticoasă, nici lipsită de bunăvoință, ni s-a părut rece și formală. La întrebările noastre, care se refereau la subiecte de interes personal, ni se dădu — cum era și firesc — prea puțină satisfacție ; dar cînd aflarăm dintr-o dată ce evenimente de ordin public avuseseră loc de la plecarea noastră din țară, orice alt sentiment se șterse și rămaserăm cîtva timp aproape lipsiți de puterea de a judeca [1].

„La data de 9 decembrie căpitanul Gore primi răspuns de la Comitetul englez pentru supravegherea încărcăturilor din Canton, prin care era asigurat că se va face tot posibilul pentru a ni se procura cît mai neîntîrziat proviziile de care

[1] Anglia se găsea în război cu Franța, Spania și Olanda. — N. T.

aveam nevoie și că se va trimite un pașaport pentru unul din ofițeri.

„În ziua următoare, un negustor englez dintr-unul din stabilimentele noastre din Indiile Răsăritene făcu un demers pe lîngă căpitanul Gore ca acesta să-i dea ajutor cu vreo cîțiva oameni spre a putea duce pînă la Canton un vas pe care îl cumpărase la Macao. Căpitanul Gore, socotind că era un bun prilej pentru plecarea mea în acea localitate, îmi dădu dispoziții să iau cu mine pe al doilea locotenent, pe ofițerul care comanda soldații și zece mateloți. Deși nu era modul cel mai potrivit în care aș fi dorit eu să vizitez orașul Canton, totuși, întrucît data cînd ar fi putut sosi pașaportul era foarte nesigură, iar prezența mea ar fi contribuit în mare măsură la expedierea mai grabnică a proviziilor noastre, nu mai stătui la îndoială și acceptai.

„Am ajuns la Canton la 18 decembrie, puțin după ce se întunecase și am debarcat la factoria [1] engleză, unde, deși vizita mea era cu totul neașteptată, am fost primit cu atenție și politețe. Dorind să-mi scurtez pe cît posibil șederea, am cerut celor de acolo să-mi procure bărci pentru a doua zi ca să pot transporta mărfurile ; dar am fost înștiințat că o asemenea afacere nu se putea încheia atît de repede în această țară, că trebuiau îndeplinite multe formalități și că, pe scurt, răbdarea este o virtute de care nu te poți lipsi în imperiul chinez.

„Am așteptat timp de mai multe zile rezultatul demersului nostru, fără a ajunge la convingerea că lucrurile ar fi progresat cît de puțin. Pe cînd stam la îndoială cu privire la măsurile care ar fi fost mai indicate să le iau, comandantul unei corăbii locale îmi înmînă o scrisoare de la căpitanul Gore, prin care acesta îmi dădea de știre că-l tocmise spre a ne aduce pe propriul lui risc și cu toate mărfurile în Tay-pa.

„Întrucît Cantonul era probabil cea mai avantajoasă piață pentru blănuri, căpitanul Gore mă însărcină să iau vreo douăzeci de piei de vidră de mare, cele mai multe proprietatea defuncților noștri căpitani, și să le desfac la cel mai bun preț ce-l puteam obține ; însărcinarea îmi dădu prilejul de a face cunoștință cu geniul mercantil al chinezilor. Mi-am manifestat intențiile față de unul dintre supraveghetorii comerciali

[1] Agenție comercială într-o țară străină. — N. T.

englezi și i-am arătat dorința mea de a fi recomandat unui negustor chinez de încredere, care ar putea să-mi ofere un preț bun. După ce am întins marfa în fața lui, acesta le-a cercetat cu multă luare-aminte și mi-a spus că nu se putea încumeta să-mi dea mai mult de trei sute de dolari. Întrucît știam prețul cu care se vindeau aceste piei în Kamciatka, mi-am dat seama că nu-mi oferea nici jumătate din valoarea lor, așa că am fost nevoit să mă apuc de tocmeală. La rîndul meu, i-am cerut o mie; chinezul urcă la cinci sute; apoi îmi dădu ceai și porțelan în valoare de încă o sută; apoi aceeași sumă în bani; în cele din urmă urcă la șapte sute de dolari, după care eu lăsai la nouă sute. În fine, ostenind să mă tot tocmesc, am consimțit să primesc opt sute.

„În timpul ședерii mele la Canton, unul dintre englezi mă luă cu el în vizită la un om cu mare trecere în oraș. Am fost primiți într-o cameră lungă sau o galerie, în capătul căreia se afla o masă; îndărătul ei era așezat un scaun mare, iar de-a lungul fiecărei laturi a camerei se afla un șir de alte scaune. Învățasem în prealabil că, dacă voiai să te porți civilizat, trebuia să rămîi cît mai mult timp cu putință în picioare; nu mi-a fost greu să îndeplinesc acest gest de etichetă; apoi am fost tratați cu ceai și cu niște fructe, unele conservate, altele proaspete. Amfitrionul nostru era foarte gras și avea o figură blajină și greoaie, dar o ținută plină de gravitate. Vorbea puțin și stricat engleza și portugheza; după ce luarăm răcoritoarele, ne plimbă prin locuința și grădina sa, ca să ne arate îmbunătățirile pe care le făcuse; apoi plecarăm.

„În seara zilei de 26 decembrie mi-am luat rămas bun de la supraveghetorii încărcăturilor, mulțumindu-le pentru îndatoritoarea lor bunăvoință; ei nu uitaseră să trimită pentru folosința celor de pe corabie un frumos dar constînd în ceai și o mare colecție de periodice englezești. Acestea din urmă erau o valoroasă achiziție, întrucît ne-au servit atît pentru a micșora plictiseala în cursul lungului drum de întoarcere spre casă, cît și pentru a ne informa, ca să nu ne înapoiem cu totul străini de ceea ce se petrecuse în țara noastră de baștină. La ora unu, în dimineața următoare, am părăsit orașul Canton și am sosit la Macao a doua zi cam la aceeași oră, după ce trecuserăm printr-un canal situat la vest de cel prin care venisem.

„În timpul lipsei noastre se încinsese un tîrg zdravăn cu chinezii pentru pieile de vidră de mare, a căror valoare crescuse din zi în zi. Unul dintre marinarii noştri îşi vînduse stocul cu opt sute de dolari ; iar pentru vreo cîteva piei de prima calitate, care erau curate şi fuseseră bine conservate, se primiseră cîte o sută douăzeci de dolari pe bucată. Suma totală în bani peşini sau în bunuri care se obţinuse pentru blănurile de pe ambele corăbii nu era mai mică de 2 000 de lire sterline ; ştiam cu toţii că cel puţin două treimi din cantitatea de piei pe care o procurasem la început de la americani se stricase şi se tocise prin purtare, sau fusese dăruită ori desfăcută în diferite chipuri în Kamciatka.

„Marinarii noştri fuseseră apucaţi de o turbată dorinţă de a se întoarce la Rîul lui Cook, pentru o nouă încărcătură de piei, ca să se îmbogăţească dintr-o dată ; din cauza aceasta erau cît pe ce să ajungă la o revoltă făţişă.

„În urma negoţului de piei de vidră cu chinezii, o schimbare foarte ciudată se produsese în îmbrăcămintea întregului nostru echipaj. La sosirea noastră aici, înfăţişarea zdrenţăroasă, atît a ofiţerilor mai tineri, cît şi a marinarilor, era de nedescris. Călătoria depăşise atunci cu aproape douăsprezece luni timpul sorocit la început şi mai toate hainele noastre europene se tociseră demult prin purtare sau fuseseră cîrpite cu petice de piei sau de diferite ţesături căpătate în cursul peregrinărilor noastre. Acum toate acestea erau din nou cîrpite şi înnădite cu cele mai ţipătoare mătăsuri şi bumbacuri chinezeşti.

„În ziua de 12 ianuarie 1780, la amiază, ne-am desprins de chei şi am curăţat tunurile, care pe bordul corăbiei mele erau acum în număr de zece ; aşa încît, cu ajutorul a patru orificii suplimentare în borduri, puteam, dacă ar fi fost nevoie, să luptăm cu şapte deodată.

„Socoteam că era de datoria noastră să ne echipăm cu aceste mijloace de apărare deşi, din tipăriturile publice care fuseseră primite în timpul din urmă la Canton, reieşea că generozitatea duşmanilor noştri [1] le făcuse în mare măsură de prisos. Deoarece aceste ştiri liniştitoare ne-au fost confirmate

[1] Deoarece între 1778 şi 1780 Anglia era în război cu Franţa, Spania şi Olanda, coloniile engleze din orient au avut şi ele de suferit. — N. T.

prin scrisorile personale ale mai multor supraveghetori de încărcături, căpitanul Gore se simți obligat să răspundă mărinimoaselor favoruri ce ni se făcuseră prin abținerea de la folosirea oricărui prilej de capturare ce i s-ar fi oferit și să păstreze, în tot cursul călătoriei, cea mai strictă neutralitate.

„În după-amiaza zilei de 13 ianuarie, la ora două, înălțarăm pînzele și *Resolution* salută fortul din Macao cu unsprezece lovituri de tun, care ne-au fost înapoiate în același număr.

„În dimineața zilei de 20 ianuarie cîrmeam către Pulo Condore [1]; iar la douăsprezece și jumătate ajunserăm să vedem insula. De îndată ce ancorarăm, căpitanul Gore ordonă să se tragă o lovitură de tun ca să afle indigenii de sosirea noastră și să-i atragă pe țărm — măsură care însă nu avu efect. În ziua de 21 ianuarie dis-de-dimineață echipele de tăietori au fost trimise după lemne; acesta era și motivul cel mai de seamă care l-a determinat pe căpitanul Gore să se îndrepte acolo.

„Deoarece nici un băștinaș nu voise să se arate, deși se mai trăsese încă o lovitură de tun, căpitanul Gore coborî pe uscat și plecă în căutarea lor. Înaintarăm vreo doi kilometri printr-o pădure deasă în susul unui deal povîrnit, după care, coborînd, ajunserăm la cîteva colibe; pornind eu singur în cercetare, poruncii grupului să rămînă deoparte, ca nu cumva vederea atîtor oameni înarmați să-i înspăimînte pe locuitori. Descoperii într-una din colibe un om vîrstnic tare înfricoșat, care se pregătea să fugă cu lucrurile sale mai de preț. Îi făcui diferite semne, mai cu seamă unul foarte grăitor: anume, am scos la iveală un pumn de dolari și am arătat apoi spre o cireadă de bivoli și spre păsările ce alergau în mare număr prin-prejurul locuințelor; în felul acesta nu mai avu nici o îndoială cu privire la scopul vizitei noastre. Arătă spre locul unde se afla orașul și ne făcu să pricepem că, mergînd într-acolo, toate cerințele noastre vor fi împlinite. Poruncii apoi unui tînăr să ne călăuzească pînă la oraș ca să înlăture o piedică de care noi nu ne dădeam seama. Cînd ieșeam din pădure, o turmă de bivoli, în număr de cel puțin douăzeci, porniseră în goană spre noi înălțîndu-și capetele, adulmecînd aerul și zbierînd înfiorător. Ne urmăriseră pînă la colibe și rămăseseră adunați grămadă la o mică depărtare; bătrînul ne făcu atunci să

[1] Insulă în largul coastelor Cochinchinei. — N. T.

înțelegem c-ar fi extrem de primejdios dacă am pleca înainte ca bivolii să fie mînați în pădure ; dar dobitoacele deveniseră atît de turbate văzîndu-ne, încît localnicii nu reușiră să le gonească decît cu multă greutate și după un timp îndelungat. Bărbații nefiind în stare să ducă treaba la bun sfîrșit, chemară în ajutorul lor niște băieței care, spre uimirea noastră, reușiră în scurt timp să le ducă de acolo. Mai tîrziu am avut prilejul să observăm că la mînatul acestor animale, ca și la legatul lor, care se face petrecînd o frînghie printr-o gaură din nări, sînt totdeauna folosiți băieți mici, care pot să-i mîngîie și să-i îmboldească fără teamă, pe cîtă vreme bărbații n-ar fi cutezat să se apropie de ei.

„Am fost apoi conduși în oraș, care era format din douăzeci pînă la treizeci de case înghesuite una în alta.

„Cu ajutorul banilor și arătînd spre diferite lucruri din jur, am izbutit să-l fac pe acela care părea omul cel mai de seamă de acolo să înțeleagă scopul principal al venirii noastre ; la rîndul meu am priceput tot atît de lesne de la el că șeful sau căpetenia lipsea, dar că se va înapoia curînd și că, fără încuviințarea lui, nu se putea face nici un fel de cumpărături.

„După ce am făcut în cele din urmă rost de un număr de bivoli și de cîțiva porci grași, în ziua de 28 ianuarie 1780 am ridicat ancora și, îndată ce-am ieșit în larg, ne-am îndreptat spre sud-sud-vest.

„La data de 2 februarie, la ora opt dimineața, sondarăm fundul, continuînd tot așa din oră în oră pînă ce trecurăm de strîmtoarea Sunda[1] și dădurăm de fund cu o saulă de patruzeci de metri.

„În ziua de 5 februarie ne apropiam de coasta Sumatrei. Ținutul este acoperit de păduri pînă la marginea apei, iar țărmurile sînt atît de joase, încît marea acoperă pămîntul și scaldă trunchiurile copacilor[2]. În fiecare dimineață observam cu groază și silă cețuri dese și pîcle plutind deasupra insulei pînă ce razele soarelui le împrăștiau ; cred că aceste cețuri se datorau reliefului jos și mlăștinos al țărmului. Țărmurile insulei Banca[3] așezate în partea opusă sînt mult mai înalte,

[1] Strîmtoare între Sumatra și Java. — N. T.

[2] Este vorba de mangrove. În realitate situația este inversă : acești copaci înaintează în mare în porțiunea bătută de maree. — N. T.

[3] Insula Java. — N. T.

iar ţinutul dinăuntrul ţării se ridică pînă la o înălţime potrivită şi pare să fie împădurit de la un capăt la altul.

„În dimineaţa de 9 februarie am primit ordin de la căpitanul Gore să întîmpin o navă olandeză care apăruse în zare spre miazăzi şi despre care ne închipuiam că vine din Europa, urma ca după ce voi afla ultimele ştiri, să-l întîlnesc fie la Cracatoa [1], unde avea de gînd să se oprească pentru a aproviziona corăbiile cu arac [2], fie să meargă mai departe către capătul sud-estic al insulei Prinţului [3] şi acolo să încarce apă şi să-l aştept.

„Prin urmare, am cîrmit către corabia olandeză, care ancoră curînd după aceea la răsărit de noi ; şi apropiindu-ne de ea atît cît ne îngăduia mareea, aruncarăm şi noi ancora.

„A doua zi dimineaţa, Williamson se duse pe bordul corăbiei olandeze şi află că plecase de şapte luni din Europa şi de trei luni de la Capul Bunei Speranţe ; că, înainte de a ridica pînzele, Franţa şi Spania declaraseră război Marii Britanii ; şi că lăsase la Cap pe sir Edward Hughes cu o escadră de vase de război şi o flotă de corăbii ale Indiilor Răsăritene. Am trimis numaidecît o barcă să-l înştiinţeze pe căpitanul Gore de cele ce aflasem.

„La ora trei, în dimineaţa zilei de 12 februarie, traversarăm spre Insula Prinţului şi aruncarăm ancora la mai puţin de o jumătate de milă de ţărm. Locotenentul Lanyan, care mai fusese pe aici cu căpitanul Cook în anul 1770, a fost trimis, împreună cu *master*-ul să caute un loc unde ne puteam aproviziona cu apă.

„Băştinaşii, care veniseră la noi curînd după ce ancoraserăm, aduseseră provizii din belşug : găini mari şi nişte broaşte ţestoase marine, dar multe din acestea din urmă erau foarte mici.

„La data de 19 februarie am plecat împinşi de un vînt prielnic dinspre nord-vest, iar în ziua următoare, pămîntul pe care-l părăseam dispărea în zare.

„Cît am stat pe această insulă am fost peste măsură de uimiţi de marea asemănare a indigenilor în privinţa figurilor,

[1] Insulă în strîmtoarea Sunda. — N. T.
[2] Rachiu din lapte de cocos. — N. T.
[3] Insulă în strîmtoarea Sunda. — N. T.

culorii, purtărilor și chiar și a limbii cu celelalte popoare din Pacificul de sud.

„De cînd intraserăm în strîmtoare, începusem să simțim pe pielea noastră puternicele urmări ale acestui climat nesănătos. Doi dintre oamenii noștri se îmbolnăviră grav de friguri, a căror răspîndire a fost totuși împiedicată prin izolarea bolnavilor, cărora li s-au dat culcușurile cele mai aerisite ; am avut mulțumirea destul de rară de a scăpa din aceste mări primejdioase fără a pierde o singură ființă, datorită probabil sănătății viguroase a marinarilor noștri, care au respectat cu o strictețe devenită acum deprindere, regulamentele sanitare introduse la noi de căpitanul Cook.

„Pînă acum căpitanul Gore dorea să mergem de-a dreptul la Sfînta Elena, fără a ne mai opri la Capetown, dar cîrma corăbiei *Resolution* se stricase rău, așa că luă hotărîrea să se îndrepte numaidecît spre Cap, ca fiind locul cel mai potrivit, atît pentru reînsănătoșirea bolnavilor, cît și pentru repararea cîrmei.

„În ziua de 10 aprilie, înainte de amiază, zărirăm ceva alb îndreptîndu-se spre noi ; se dovedi a fi un vas de poștă englezesc al Indiilor Răsăritene, care părăsise Table Bay cu trei zile înainte pentru a transmite ordine flotei din China și altor corăbii din Indii.

„În dimineața următoare intrarăm în golful Simon. Găsirăm ancorate aici corăbiile *Nassau* și *Southampton* din Indii, care așteptau un convoi către Europa. *Resolution* salută fortul cu unsprezece lovituri de tun și i se răspunse în același fel.

„Brandt, guvernatorul ținutului, veni să ne viziteze îndată ce ancorarăm. Păru tare uimit cînd văzu cît de sănătoși erau membrii echipajului nostru, deoarece corabia olandeză care părăsise Macao la sosirea noastră acolo și care ajunsese la Cap cu cîtva timp înainte de noi îi raportase că ne aflam într-o stare din cele mai nenorocite, nemaiavînd decît paisprezece marinari teferi pe bordul corăbiei *Resolution* și șapte pe bordul navei *Discovery*. E greu de priceput motivul care i-a îndemnat pe acești oameni să răspîndească o minciună care nu avea nici un rost.

„La 15 aprilie l-am însoțit pe căpitanul Gore la Capetown și, în dimineața următoare, am mers în audiență la baronul Pletenberg, guvernatorul, care ne-a primit cu cea mai mare bunăvoință și politețe posibilă. Atît el, cît și Brandt aveau

multă simpatie pentru căpitanul Cook şi cea mai înaltă admiraţie pentru caracterul lui ; de aceea ascultară cu o sinceră mîhnire istorisirea nenorocirii sale.

„În cursul şederii noastre la Cap, atît guvernatorul, cît şi oamenii de seamă din localitate, fie africani, fie europeni, ne-au arătat cele mai prietenoase sentimente.

„După ce ne-am aprovizionat şi ne-am procurat stocul necesar de mărfuri marinăreşti, am ridicat pînzele şi am ieşit din golf la 9 mai.

„La data de 12 iunie am trecut ecuatorul pentru a patra oară în cursul acestei călătorii.

„La 12 august zărirăm coasta apuseană a Irlandei şi, după o încercare nereuşită de a pătrunde în portul Galway, de unde căpitanul Gore avea de gînd să trimită la Londra jurnalele şi hărţile călătoriei noastre, ne văzurăm siliţi, din pricina puternicelor vînturi din sud, să cîrmim spre miazănoapte. Încercarăm apoi să intrăm în Lough şi Swilly [1], dar vîntul, suflînd mereu din aceeaşi parte, ne sili să ne îndreptăm către nordul insulei Lewis [2], iar la data de 22 august, la unsprezece dimineaţa, amîndouă corăbiile aruncară ancorele la Stromness. De aici am fost trimis grabnic de către căpitanul Gore să anunţ sosirea noastră Consiliului Amiralităţii, iar în ziua de 4 octombrie corăbiile ajunseră tefere la Nore, după o absenţă de patru ani, două luni şi douăzeci şi două de zile.

„Părăsind corabia *Discovery* la Stromness, am avut satisfacţia de a lăsa întregul echipaj în perfectă sănătate ; în acelaşi timp numărul convalescenţilor de pe bordul navei *Resolution* nu depăşea doi sau trei, dintre care numai unul nu era în stare să presteze serviciul. În cursul călătoriei noastre, *Resolution* pierduse, datorită bolilor, numai cinci oameni, dintre care trei se aflau într-o stare precară încă de la plecarea noastră din Anglia ; *Discovery* nu pierduse nici unul. Respectarea strictă a regulamentelor statornicite de căpitanul Cook, cu care oamenii se şi familiarizaseră poate fi, pe bună dreptate, socotită ca principala cauză a acestui succes rar întîlnit. Urmările vătămătoare ale consumului de carne sărată ar fi putut totuşi să se facă simţite în cele din urmă, dacă nu ne-am fi ajutat noi singuri, hrănindu-ne ori de cîte ori aveam

[1] Golful din nordul Irlandei. — N. T.

[2] Insula cea mai mare din arhipelagul Hebridelor. — N. T.

prilejul cu orice putea s-o înlocuiască. Şi era înlocuită adesea cu alimentele pe care oamenii noştri nu fuseseră deprinşi să le socotească o hrană omenească şi care erau uneori peste măsură de greţoase, aşa încît era nevoie de sforţările unite ale puterii de convingere, autorităţii şi pildei personale pentru a înfrînge prejudecăţile şi dezgustul marinarilor.

„Leacurile preventive pe care ne bizuiam îndeosebi erau varza acră şi supa în pastile. Cît despre remediile antiscorbutice cu care eram din plin aprovizionaţi, n-am avut prilejul să le încercăm eficacitatea, deoarece pe nici una dintre cele două corăbii nu s-au arătat nici cele mai vagi simptome de scorbut în tot cursul călătoriei. Malţul şi hameiul nostru fuseseră de asemenea păstrate în rezervă pentru cazuri de boală ; dar cînd le-am cercetat la Capul Bunei Speranţe, am constatat că erau în întregime alterate.

„Tot atunci am deschis cîteva butoaie de făină de biscuiţi, mazăre şi făină de ovăz şi drojdie care, pentru încercare, fuseseră ambalate în butoiaşe căptuşite cu foiţă de cositor ; le-am găsit pe toate, în afară de mazăre, într-o stare mult mai bună decît ne-am fi putut aştepta.

„Nu pot lăsa să scape prilejul de a recomanda atenţiei guvernului necesitatea de a se aloca o cantitate suficientă de scoarţă peruviană corăbiilor care trec prin regiuni cu un climat nesănătos. Pe *Discovery* a fost un mare noroc că numai un singur marinar s-a îmbolnăvit de friguri în strîmtoarea Sunda şi a avut nevoie de acest medicament, căci el singur a consumat întreaga cantitate pe care o iau medicii de obicei pe vase ca al nostru. Dacă însă s-ar fi îmbolnăvit mai mulţi oameni, ar fi pierit probabil cu toţii din lipsa singurului leac care putea să le micşoreze suferinţa.

„Un alt fapt în legătură cu această călătorie iese în evidenţă, dacă ţinem seama de durata ei şi de natura misiunii pe care o aveam ; acest fapt, tot atît de puţin obişnuit ca şi nemaipomenita sănătate a marinarilor, este că cele două corăbii nu s-au pierdut niciodată din vedere una pe cealaltă ; doar în două rînduri s-a întîmplat aşa ceva, dar prima oară din cauza unui accident care i se întîmplase corăbiei *Discovery* în largul coastei hawaiene, iar a doua oară, din cauza ceţurilor pe care le întîmpinasem la intrarea golfului Auaţka. Nu poate fi o dovadă mai puternică a îndemînării şi vigilenţei

ofițerilor noștri subalterni, cărora le revine aproape în întregime lauda pentru acest merit.

„Astfel luă sfîrșit o călătorie care s-a remarcat prin numărul și însemnătatea descoperirilor. În cursul ei deveni cunoscut, pe lîngă alte insule mai mici, frumosul grup numit Sandwich și tot atunci se stabili vecinătatea celor două mari continente : Asia și America".

„Această întreprindere se dovedi fatală principalilor ei conducători — căpitanii Cook și Clerke care, după cum am văzut, nu s-au mai întors. Căpitanul King, cu sănătatea măcinată de climă și osteneli, supraviețui totuși ca să publice relatarea călătoriei care îi va imortaliza numele ; dar, curînd după aceea, căzu victimă suferințelor îndurate în slujba țării sale. Muri în toamna anului 1784 la Nisa, unde se retrăsese ca să respire aerul sănătos de acolo. Deși a pierit în floarea vîrstei, a lăsat în urmă un nume acoperit de cinste și de care se pomenește cu părere de rău.

Era al patrulea fiu al decanului din Raphoe (Irlanda) dar făcea parte dintr-o familie engleză.

Ajungînd la sfîrșitul călătoriilor în care geniul și talentele marelui navigator, căpitanul Cook, s-au arătat atît de extraordinare, nu putem scăpa prilejul de a satisface o dorință pe care cititorii noștri desigur că o au, și anume de a-i informa asupra familiei pe care a lăsat-o căpitanul în urma sa ; făcînd aceasta, trebuie să spunem cu părere de rău că ne impunem o datorie foarte neplăcută deoarece, din nefericire, sîntem nevoiți să dăm la iveală o poveste de nespusă durere, tristețe și nefericire.

Cînd a pornit în ultima sa călătorie, căpitanul Cook avea o familie formată din soție și trei fii, dintre care al doilea a pierit pe bordul navei de război *Thunderer*, la vreo șase luni după nefericita moarte a tatălui său. Fiul cel mai mare era *master* și comandant pe cuterul de război *Spitfire*. În timp ce nava se afla în largul portului Poole așteptîndu-și oamenii, a încercat să ajungă pe bord cu o barcă, dar a fost împins de vijelie departe de țărm ; fiind noapte, atît el, cît și ceilalți oameni care erau în barcă au pierit.

Trupul lui a fost găsit după aceea și transportat la Spithead pe bordul propriului său vas, iar de acolo a fost dus la Cambridge și înmormîntat alături de fratele lui mai mic, care

murise brusc de friguri şi la al cărui serviciu funerar asistase numai cu vreo şase săptămîni înainte.

În acest chip, o mamă duioasă era prea de timpuriu părăsită de soţul şi de copiii ei şi lăsată să plîngă soarta lor crudă ; întîmplările acestea i-au rănit atît de adînc inima, încît doamna Cook ajunsese doar o umbră din ceea ce fusese odinioară.

Mai rămîne de făcut un lucru : un monument în amintirea căpitanului Cook, şi anume unul demn de marile sale înfăptuiri, de foloasele pe care le-au adus omenirii şi de strălucirea cu care numele său a împodobit marina Angliei, — vreun far măreţ în drumul corăbiilor tuturor naţiunilor, ca să le poată călăuzi tefere către porturile lor, sau, dacă aşa ceva nu se poate, atunci cel puţin o statuie în Trafalgar Square, acolo unde dr. Jenner şi Sir Charles Napier n-ar trebui să fie expuşi şi în locul cărora ar fi de dorit să se aşeze statuile unor oameni ca Hardy, Coolingwood, St. Vincent, Howe, Duncan etc.

Singurul monument în amintirea lui Cook se află în prezent la Cambridge şi poartă următoarea inscripţie :

IN AMINTIREA

Căpitanului *James Cook* din marina regală, unul dintre cei mai renumiţi navigatori cu care se poate mîndri epoca de faţă şi cele viitoare ; care a fost ucis de către indigenii din *Hawai*, în *Oceanul Pacific* la 14 februarie 1779, în al 51-lea an al vieţii sale.

Lui Nathaniel Cook în vîrstă de 16 ani, dispărut odată cu *Thunderer*, navă de război, comandată de *căpitanul Boyle Walsingam*, într-un uragan din cele mai înspăimîntătoare, în octombrie 1780.

Lui Hugh Cook de la *Christ's College, Cambridge*, care a murit la data de 21 decembrie 1793, în vîrstă de 17 ani.

Lui James Cook, Esq. comandant în marina regală, care şi-a pierdut viaţa la 25 ianuarie 1794, în timp ce trecea din Poole pe *Spitfire*, cuterul de război pe care îl comanda, în al 31-lea an al vieţii sale.

Elisabethei Cook, care a murit la 9 aprilie 1771 în vîrstă de 4 ani.

Lui Joseph Cook, care a murit la 13 septembrie 1768 în vîrstă de o lună.

Lui George Cook, care a murit la 1 octombrie 1772 în vîrstă de 4 luni.

Toţi, copii ai celui menţionat întîi, căpitanul James Cook, şi ai Elisabethei Cook, care a supravieţuit soţului ei 56 de ani şi a părăsit această viaţă la 13 mai 1835, la reşedinţa ei din Clapham, Surrey, în al 94-lea an al existenţei sale.

ERATA

Pag.	rîndul:	în loc de:	se va citi:	greşeala s-a făcut din vina:
151	7 de sus	resaca valurilor	resaca	Editurii
173	2 de jos	vînturilor	valurilor	„
275	17 de sus	nebune	nebuni	„
500	4 de jos	este numele altei îmbrăcăminţi foarte des purtată de femeile	era căpetenie de un rang mai înalt şi cum îl văzu pe	Tipografiei

„Călătoriile căpitanului Cook".

Redactor de carte : Dr. E. Albu
Tehnoredactor : M. Nasta
Corector : Gh. Argint

Dat la cules : 10.02.959. Bun de tipar : 12.06.959. Tiraj : 6070 ex. legate şi 19090 ex. broşate. Hîrtie semivelină de 65 gr/m.p. Format 16/61×86. Coli editoriale 34,32. Coli tipar : 34. A. : 08507/958.
Pentru bibliotecile mari indicele de clasificare : 910.
Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare : 91.

Tiparul executat sub comanda nr. 779 la Întreprinderea Poligrafică Timişoara, str. Popa Şapcă nr. 8. — R.P.R.

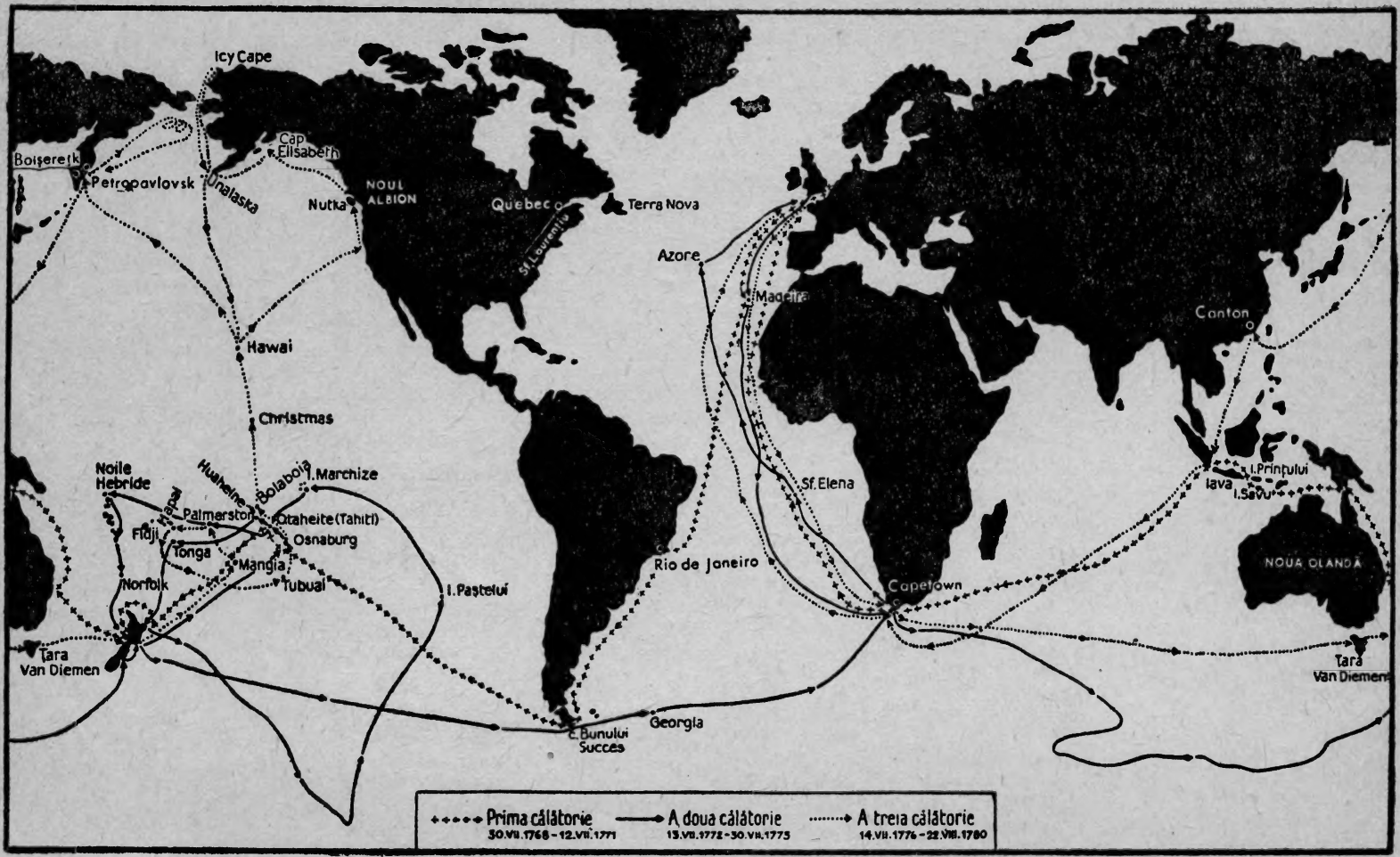

Cele trei călătorii ale căpitanului Cook

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ

LEI 15,20